

A MAGYAR
NEMZETGYŰLÉS

Pesten 1848-ban.

I. KÖTET.

KÖZLI

P A P D É N E S .

PEST, 1866.

R Á T H M Ó R .

TARTALOM.

	Lap
<i>Előleges ülés a felsőházban július 4-én.</i> A kir. helytartó 8 fenségét az országgyűlés megnyitására meghívó küldöttség tagjainak megválasztása; Beöthy indítványa a felsőház átalakítása iránt . . .	1
<i>Előleges ülés az alsóházban július 4-én.</i> A kir. helytartó 8 fenségét az országgyűlés megnyitására meghívó küldöttség tagjainak megválasztása	2
I. ülés az alsóházban július 5-én. Az országgyűlés megnyitása	4
I. ülés a felsőházban július 5-én. Jegyzők választása; Beöthy indítványa a felsőház átalakítása iránt	10
II. ülés az alsóházban július 6-án. Igazolás körüli intézkedések	12
II. ülés a felsőházban július 6-án. A házszabályok	19
III. ülés az alsóházban július 7-én. Elnöki jelentés a ház rendszabályait tervező bizottmány megválasztatásának eredményéről; indítványa karzati jegyek iránt; követi igazolás	24
III. ülés a felsőházban július 8-án. Beöthy indítványa a felsőház átalakítása iránt	32
IV. ülés az alsóházban július 8-án. Igazolások	35
V. ülés az alsóházban július 10-én. Igazolás és tiszviselők választása	45
VI. ülés az alsóházban július 11-én. Pénzügyministeri előterjesztés a honvédelme iránt	66
VII. ülés az alsóházban július 12-én. Indítványok bejelentése	90
VIII. ülés az alsóházban július 13-án. A ház szabályai	92
IV. ülés a felsőházban július 14-én. Válaszfelirat	111
IX. ülés az alsóházban július 14-én. Az alsóház rendszabályai	112
X. ülés az alsóházban július 15-én. Igazoló bizottmányi jelentés	119
XI. ülés az alsóházban július 17-én. Az alsóház rendszabályai	126
XII. ülés az alsóházban július 18-án. Igazolások; ifterpellatio a hadügyministerhez a Gallicziából ájtjött württembergi század iránt; felszólalás az alvidéken növekedő veszély iránt	127
XIII. ülés az alsóházban július 19-én. Követigazolás; a válaszfelirat elhalaasztása iránti indítvány; kérvények vizsgálata; a tiszviselők fizetésének kivetése tárgyábani bizottmányok tagjai megválasztásának eredménye	129
XIV. ülés az alsóházban július 20-án. A trónbeszédrei válaszjavaslat	133
XV. ülés az alsóházban július 21-én. A trónbeszédrei válaszfelirati javaslat	179
V. ülés a felsőházban július 21-én. A trónbeszédrei válaszjavaslat	219
XVI. ülés az alsóházban július 22-én. Válaszfelirat	237
XVII. ülés az alsóházban július 24-én. Igazolás, és a válaszfelirat hitelesítése; indítványok 8 felségének az országbai meghivatása s hadi törvényszék felállítása iránt	267
XVIII. ülés az alsóházban július 25-én. A válass kézbesítésével megbizott küldöttség jelentése és napirendre kitüzendő tárgy iránti határozat	286

	Lap
VI. <i>ülés a felsőházban július 25-én.</i> Az Innsbruckba ő felségének há- zánkba meghívása végett menendő küldöttség megválasztása	269
XIX. <i>ülés az alsóházban július 26-án.</i> A tanácskozás szabályainak mó- dosítására irányzott indítvány; a kincstári javakon eszközendő magyar telepítvények tárgyábani javaslat; több törvényjavaslat és indítvány	269
VII. <i>ülés a felsőházban július 26-án.</i> Intéskedés az Innsbruckba me- nendő küldöttség tárgyában	274
XX. <i>ülés az alsóházban július 29-én.</i> Vésztörvényjavaslat s több indítvány	275
XXI. <i>ülés az alsóházban július 31-én.</i> A telepítésről törvényjavaslat s több indítványok	282
XXII. <i>ülés az alsóházban aug. 1-én.</i> Kérdés a hadügyministerhez a székely katonáknak adott engedmények iránt; ujonczállítási törvényjavaslat	289
XXIII. <i>ülés az alsóházban aug. 3-án.</i> A ministerium politicája Német- ország irányában; interpellációk; törvényjavaslat az elemi ta- nodákról	301
XXIV. <i>ülés az alsóházban aug. 4-én.</i> Elemi tanodákról törvényjavaslat	326
XXV. <i>ülés az alsóházban aug. 5-én.</i> Igazoló választmányok folytatóla- gos jelentései; az elemi tanodákról törvényjavaslat	338
XXVI. <i>ülés az alsóházban aug. 7-én.</i> Az ujonczállítási törvényjavaslat felvétele vagy elhalasztásáról kérdés; az oktatási törvény- javaslat	348
VIII. <i>ülés a felsőházban aug. 7-én.</i> A kincstári javakon teendő magyar telepítésről szóló törvényjavaslat	356
XXVII. <i>ülés az alsóházban aug. 8-án.</i> Az oktatási törvényjavaslat	356
XXVIII. <i>ülés az alsóházban aug. 9-én.</i> Elemi tanodák	360
XXIX. <i>ülés az alsóházban aug. 10-én.</i> Az elemi oktatásról szóló tör- vényjavaslat	384
XXX. <i>ülés az alsóházban aug. 12-én.</i> Kérvények; elemi oktatásról szóló törvényjavaslat feletti szavazás	385
IX. <i>ülés a felsőházban aug. 14-én.</i> Törvényjavaslat az elemi oktatás- ról; indítvány a német egység iránti rokonszenv kijelentése tárgyában	385
XXXI. <i>ülés az alsóházban aug. 16-án.</i> Az innsbrucki küldöttség jelen- tése; ujonczállítási törvényjavaslat	386
X. <i>ülés a felsőházban aug. 17-én.</i> Pálffy J. indítványa a német egy- ség iránti rokonszenv nyilvánítása tárgyában; a hercegprimás- nak az innsbrucki küldöttség eljárásáról jelentése	409
XXXII. <i>ülés az alsóházban aug. 17-én.</i> Ujonczállítási törvényjavaslat	411
XXXIII. <i>ülés az alsóházban aug. 18-án.</i> Kérvények; igazoló választ- mány jelentése; interpelláció; ujonczállítási törvényjavaslat	417
XXXIV. <i>ülés az alsóházban aug. 19-én.</i> Interpellációk; ujonczállítási törvényjavaslat	427
XI. <i>ülés a felsőházban aug. 19-én.</i> A főherceg nádor névnapján leendő tisztelkedés iránti intézkedés	439

Előleges ülés a felsőházban

július 4-én*

B. Sztojka Imre, mint legidősb tag az elnöki széket ideiglenesen elfoglalván, az ülést következőleg nyitja meg:

Az élet urának, a mindenható istennek tulajdonítom egyedül, hogy 72 esztendőös koromban szerencsés vagyok ezen főtábla ülését megnyitni. Midőn ezen tisztemet teljesítem, bátorkodom kémi, méltéztassanak ő felsége kegyelmes koronás királyunknak a rendes elnök iránt kelt határozatát közzététetni.

Szemere Bertalan (belügyminiszter) felolvassa ő felségének k. k. rendeletét, melyben a főrendi tábla elnökül Majláth György országbíró, alelnökül pedig b. Perényi Zsigmond neveztetett ki.

Erre országbíró Majláth György foglalván el az elnöki széket, következőleg üdvözlé a felső házat:

Midőn ő felsége kegyelmes akaratának hódolva, ezen elnöki széket elfoglalom, ismerem azon terhes kötelességeket, melyeknek teljesítése a felelősség terhével nehézkedik rám, de bizton hiszem, hogy a háromszáz évi elválás után valahára egyesült nagy Magyarország körülöttem levő lelkes polgárai mind bizalmukkal, mind pedig tanácsadásukkal támogatni fognak, s így állásomnak saját jószándékom és fáradhatlan igyekezetem mellett meg fogok felelhetni. Most pedig téjünk át mai teendőinkre, nevezzük ki a kebelünkbeli küldöttséget, mely a követi tábla tagjaival egyesülten, a kir. helytartót holnap a nemzeti gyűlés megnyitására tisztelőleg felszólítsa.

A küldöttség tagjai sorshúzás útján következők lettek: Teleky Domokos, Festetics Géza, Csáky László, Batthyány

Ferencz, Almásy György, Festetics Tasziló, Zichy Henrik, Zichy Ferencz, Almásy Dénes, Almásy MórícZ grófok, és Vay Lajos báró.

A jegyzői tisztet mint a ház legifjabb tagjai ideiglenesen gr. Andrásy Gyula, b. Podmaniczky Frigyes, b. Podmaniczky Armin vették át. '.

Megtörténvén a küldöttség kijelölése, az elnök felszólítá az illetőket, délután 6 órakor az alsó tábla teremében jelenni meg szónokválasztás végett.

Erre az elnök elhagyván székét az ülésnek vége lön.

Azonban Biharmegye főispánja Beöthy Ödön következő tartalmú indítványnyál lépett fel:

Úgy hiszem, nincs senki közöttünk, ki a jelen viszonyok fontosságát felfogva, a körülmények hatalmával daczolni akarna. A főrendi tábla jelen alakjában meg nem állhat, ezt józanul tagadni nem lehet. Figyelmeztetem azért tagtársaimat, hogy a tábla rendezésére mi tegyük meg az első lépést, úgy legalább megmutatjuk, hogy az avas institutiónak barátaí lenni nem akarunk. Én nem akartam most még formulázott javaslattal lépni elő, czéloom csupa barátságos figyelmeztetés az e tárgy iránti gondolkodásra, nehogy a kérdés majdan rögtön és véletlenül leljen meg.

Előleges ülés az alsóházban

július 4-én.

Palóczy László borsodi követ, mint legkorosabb tag az elnöki széket elfoglalva, üdvözlé a házat.

A szerencsét — úgymond — hogy a sors rejtélyes vedréből az ő neve lön főnyerő, nem polgári érdemeinek, nem is a szabad választás bizalmának köszönheti, hanem azon napok számának, melyeket az isteni gondviselés megérmie engedett. De szóló mégis örvend ezen ideiglenes szerencsének. Örvend, mert fülébe hallja csengeni, mit az írás mond: „a hely melyen állasz, szent hely.“ Nemzeti képviselők! e helyről üdvözlö benneteket az öreg szolgál, a hazá-

*

nak megöszült fia. Megemlítő szóló, miszerint ő volt az, ki az 1832/6-iki országgyűlésen, mint jegyző a magyar jegyzőkönyvet vezette, tehát, minthogy a pusztaszeri s t e. f. gyűlések jegyzőkönyveit nem bújuk, tudunkra a legelső magyar jegyzőkönyvet, örvend szóló, mert a tőlünk sokáig elszakasztva volt Erdély képviselőit, a rég óhajtott, a szeretett testvéreket e nemzeti gyűlésen látandjuk ismét körülünkben. Végezetül a képviselők komoly hivatásához istentől áldást kért.

Ezen üdvözet után az ideiglenes jegyzők nevei olvastattak fel, kik is következők: Simonyi Lajos, Vojnics Lukács, Irányi Dániel, Dedinszky József, Maries Péter, Dániel Antal.

Majd Irányi az országgyűlés megnyitása iránti rendszabályokat olvasá fel.

A rendszabályok nyomán ő fenségét meghívó küldöttség tagjaiul választottak Repeczky Ferencz, Buday Sándor, Csupor Gábor, Vermes Illés, Szaplanczay József, Szidor Ferencz, Komlóssy Imre, Bernáth József, Beniczky Pál, Szeles Lajos, Ferdinándy Bertalan.

Elnök: A tervben nincs egyéb tárgy a mai napra kitűzve; nem tudom méltóztatnak-e valamit tanácskozás alá venni.

Kossuth Lajos: Verificatio előtt nincs senkinek szava. Mielőtt megnyittatnék a gyűlés, és megnyittatván, tudnék, ki az, kinek itt joga van szólani — tanácskozni és végezni nem lehet; hanem azt gondolnám: mára nézve alig volna egyéb hátra, mint az, hogy a ház határozná el, miszerint a tagok legyenek szívesek megbízó leveleiket az ideiglenes korelnöknek átadni, hogy a ház tagjai névjegyzéke elkészíttethessék, s az igazolási választmány hivatásában mielőbb eljárhasson. Méltóztassék azért elnök ur helyet és időt kijelölni, hol és mikor a követek megbízó leveleiket átadhassák? Az elnök Pestmegye teremét jelölé ki. Ezzel az ülés eloszlott.

Esti 6 órakor a két ház küldöttsége szónokválasztásra a képviselők házában összegyűlvén, szónoknak Palóczy választott.

I-ső ülés (megnyitó) az alsó házban

Július 5-én.

István nádor királyi helytartó mintegy 12 óra tájban a ministerek s udvara kíséretében ágyúdörgések mellett a sorkatonaság s nemzetőrség kettős sorai közt a szinépületi terem lépcsőzetéig megérkezvén, ott a két ház küldöttsége által fogadtatott A terembe lépven, kitörő örömjaj s hosszas éljen-kiáltások közt ült az e célra készült díszes trónba. Jobbról és balról a ministerektől környezve, ő felsége mindenki által érthető, erős, férfias hangján olvasá a következő trónbeszédet:

Felséges urunk királyunk hű magyar népének országgyűlését folyóhá 2-kára méltóztatott kegyelmesen összehíni. Atyai legkegyelmesebb szándéka volt, az országgyűlést ön felséges személyében megnyitni s vezérlni. De hű népeinek mély fájdmára, súlyos betegség gátolja ő felségét, ezen atyai szándékának teljesítésében s legkegyelmesebb királyi rendelete által én vagyok megbízva, hogy felséges nevében és személyében ezen országgyűlést megnyissam.

Általadom tehát ezen kegyelmes királyi rendeletet s általadom ezennel ő felségének azon kegyelmes királyi rendeletét is, melyben ő felsége legkegyelmesebb urunk királyunk, az ország rendjeinek kegyelmesen tudokra adja, hogy addig, míg betegsége általi akadályoztatása tart s e miatt hű magyaljai közt meg nem jelenhet, Magyar- s vele egybekapcsolt Erdélyországban s minden Magyarországhoz kapcsolt országokban, ideértve a határvidékeket is, főséges királyi személye képviselőjének engem méltóztatott kegyelmesen kinevezni.

Mire Szemere Bertalan belügyminister a következő leiratokat olvasá fel:

I

Mi első F e r d i n á n d Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik, Dalmát, Horvát, Tót, Halics, Lodomér stb. országok királya, Erdély nagyfejedelem stb.

„Miatán azon óhajításunk, s legkegyelmesebb kir. Ígéretünk teljesítésében, miszerint hű Magyar- s vele egyesült Erdélyországunknak s a kapcsolt országoknak általunk folyó évi július másodikára szabad kir. Pest városunkba egybehívott országgyűlését személyesen megnyitni, s legfelsőbb királyi személyünkben vezérelni szándékozónk, súlyos betegség által akadályoztatunk, ezennel legkegyelmesebben tudósítjuk hűségűket: miként a jelen országgyűlésnek legfelsőbb királyi nevünkben megnyitására kedves öcsénket fenséges István csász. kir. főherceg nádort és királyi helytartónkat, mint egyenesen e végre meghatalmazott királyi biztosunkat bízunk meg, ki is hűségűk előtt magyar királyi koronánk épsége, az általunk szentesített törvények sértetlen fentartása s az ezzel ellenkező lázítások és háborgások kárhözhatása iránti kegyelmes királyi akaratunkat s királyi házuk minden tagjainak egyhangzó indulatát legkegyelmesebb különös meghagyásunk folytán élőszóval is nyilvánítandja.

Az országgyűlési egyezkedések s törvényszerzések, nem különben az orrságlás akadéktalan folyamáról mai napról kelt s hűségűeknek nevezett kedves öcsénk által kézbesítendő külön legkegyelmesebb rendeletünk intézkedvén»

Hozzátok egyébiránt csász. kir. kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradtunk. Kelt a mi őszintén kedvelt hívünk méltóságos és nagyságos herceg Eszterházy Pál legmagasabb személyünk körüli ministerünk kezéből, Tyrol grófsági Innsbruck városunkban, június huszonhatodik napján, az urnák ezer nyolczsáz negyvennyolczadik esztendejében.

Ferdinánd *. fc.

H. Eszterházy Pál s. k.

II.

Mi első Ferdinánd Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik, Dalmát, Horvát, Tót, Halics, Lodomér stb. országok királya, Erdély nagyfejedelem stb. Hű Magyar- s vele egyesült Erdélyországunk s az ahoz kapcsolt országok zászlósainak, egyházi s világi főméltóságainak, nagyainak és képviselőinek, kik az általunk 1848-iki július 2-kára szabad kir. Pest városunkba összehívott országgyűlésen egybegyűlve vannak, üdvöt és kegyelmünket!

Kedves híveink! Atyai szívünknek vigasztalására szolgált kedves Öcsénk István főherceg nádor, királyi helytartónk s magyar ministeriumunk alázatos fölterjesztéséből megérteni, miként hű magyar nemzetünk azon fiúi ragaszkodásánál fogva, melylyel Őseitől öröklött hűsége szerint, királyi személyünkhöz tántoríthatlanul viseltetik, semmit sem óhajt inkább, mint azt, hogy hű körötökbe jöve, úgy ezen országgyűlést személyesen vezéreljük, mint különben is hű Magyarországunk s ahhoz kapcsolt országaink keblében királyi családukkal együtt mindaddig mulatva, míg csak ezt az isteni gondviselés által országosunkra bízott egyéb tartományaink gondjai megengedik, balügyeitek kormányzatát is a törvény értelmében magyar felelős ministeriumunk tanácsával személyesen intézzük és igazgassuk.

Nem is késtünk a hűségnek és ragaszkodásnak azon érzelmeit, melyekből ez óhajítás eredett, kegyelmesen méltányolva megígérni, hogy hű körötökben megjelenve a jelen országgyűlést legfelsőbb királyi személyünkben fogjak megnyitni és vezérelni s királyi székünket hosszabb időre szabad kir. Buda városunkba azon rendheltelen bizalommal áthelyezendők, hogy azt, lovagias hű magyar nemzetünk azon szeretettel, kegyelettel s hódolatos ragaszkodással veendő körül, mely úgy szerencsés mint borús időkben ősi jelleméhez tartozik s melyet a jelen időknek viszontagságai között is atyai szívünk örömeire s a nemzet világszertei dicsőségére soha sem csökkenni, sőt folyton növekedni tapasztalunk.

Azonban épen midőn már legkegyelmesebb királyi ígéretünket teljesíteni indulnánk, tetszett az isteni gondviselésnek személyünket súlyos betegséggel meglátogatni, s ezáltal útnak indulásunkat lehetlenniteni.

Bízunk a mennyei felség kegyelmében, hogy terhes gondok fáradalmi által megingatott testi erőnket mihamarább visszaadva, kis időjártával teljesíteniünk engedendi királyi ígéretünket, melynek a mint betegségünk általi késleltetését őszinte bánattal fájlaljuk, úgy mihamarább! teljesítését leghőbb óhajításunknak nyilatkoztatjuk, gondoskodván egyszersmind, hogy a jelen rendkívüli körülmények között, melyek úgy a törvényhozó, mint végrehajtó hatalomnak gyors, erélyes és akadéktalan eljárását igénylik, az isteni gondviselés által országglásunkra bízott tartományaink épségének, szabadságának s rendjének biztosítása s boldogságunknak gyarapítása, királyi személyünknek távolléte s isten jóvoltából hamar jobbra fordulandónak remélt betegsége miatt legkisebb fenakadást, avagy késleltetést ne szenvedjen.

Midőn tehát ezen atyai gondoskodásunktól vezéreltetve ausztriai örökös tartományainkra nézve császári királyi felségünk teljhatalmú képviselőjévé addig, míg betegségünk által az országglás fáradalmaitól tartóztatva leszünk, kedves bátyánkat fenséges János főherceget már kineveztük, úgy kedvelt Magyar-s vele egyesült Erdélyországunk, és a hozzákapcsolt országok javáról is a törvények szellemében hasonló atyai indulattal gondoskodni, annál kevésbé mulaszthatjuk el, minél inkább ösztönöztetve érezzük magunkat az egész világ tudomására juttatni, hogy kedves magyar nemzetünk hűségét tántoríthatlannak tapasztalva, királyi székünk legbiztosabb, legrendíthetlenebb támaszát kedves magyar nemzetünk ezen hűségében, tántoríthatlan ragaszkodásában, rendszerető férfias érettségében, hősies vitézségében s áldozatkészségében keressük és találjuk.

Azért is ti nektek kedves híveink ezennel legkegyelmesebben tudotokra adjuk, miként mai napon kelt legkegyelmesebb rendeletünk által kedves öcsénket fenséges István császári királyi főherceg nádort, mint különben is az országbóli távollétünk idejére törvényes királyi helytartónkat, addig, míg betegségünk általi akadályoztatásunk tart, Magyar-s vele egyesült Erdélyországunkban és minden kapcsolt országokban, a magyar, erdély, horvát és slavoniai határörvidéket is, mint szintűgy magyar királyi koronánk kétségtelen egészítő részeit ideértve, királyi felségünk képviselőjének kineveztük s felhatalmaztuk: adván neki teljes hatalmat és hatóságot, hogy veletek, országosan egybegyűlt kedves híveink, a törvényhozás köréhez tartozó, mindennemű tárgyakban egyezkedjék, állapotásaitokat, végzéseiteket, a meny nyiben jóknak és czélszerűeknek találandja, helybenhagyhassa, illető magyar ministereink ellenjegyzése mellett megerősíthesse, és az elébe terjesztendő törvényzikkeket királyi felségi jogunkkal szentesíthesse, és úgy általunk s

törvényes utódaink által megtartandó, mint minden mások által a kiket illetnek, megtartandó törvények erejére emelhesse, e ha netalán isten rendelete szerint abban is akadályozva Volnánk, hogy a jelen országgyűlésnek berekesztésére hű körötökben megjelenhessünk, — legjobb belátása szerint ezen országgyűlést áthalaszthassa, sőt be is rekeszthesse.

Adván továbbá nevezett kedves öcsénknek, mint királyi felségünk teljhatalmú képviselőjének minden hatalmat és hatóságot, hogy a végrehajtó hatalom körében is, azon hatóságon kívül, melylyel mint nádor s királyi helytartózik az országbóli távollétünk esetére már törvény által fel van ruházva; még minden azon jogokat is ideiglenesen gyakorolhassa, melyeket az 1848 -iki 3-ik törvényczikkben, különösen annak 8-dik, 9 dik, 11-dik és 12-dik §§-aiban is királyi felségünk számára feltartottunk, kivéven egyedül a 7-dik §-ban említett jogok gyakorlatát, mint melyek rögtön intézkedést nem annyira kívánva, általunk távolabb létünk s betegségünk ideje alatt is gyakorolhatók.

Mely királyi legfelsőbb felhatalmazásunk következtében mindazt, a mit kedves öcsénk István főherczeg rendel end, intézend, végezend és párán csoland, legfelsőbb királyi hatalmuzik szerint rendeltnek, intézettnek, végzettnek és parancsoltnak nyilatkoztatva, s a mit ő helyeslend, azt helyeselve, a mit kárhoztatand, azt kárhoztatva, ti nektek kedves híveink, valamint hű Magyar-s Erdélyországunk s a hozzákapcsolt országok, minden egyházi, polgári és katonai hatóságainak, tisztviselőinek, méltóságainak s minden rendű és rangú lakosainak, a határőrvidéket is ideértve, legkegyelmesebben rendeljük és parancsoljuk, hogy kedves öcsénk István főherczeg nádor királyi helytartónknak, s királyi felségünk teljhatalmú képviselőjének mindenekben szintoly hívek, hódolók és engedelmesek legyetek és legyenek, mint a mikép legfelsőbb királyi felségünk iránt törvény szerint lenni tartoztok és tartoznak, a törvényes büntetés terhe alatt máskép nem cselekvendők.

Mely köteles engedelmességet, hűséget és hódolatot saját legfelsőbb királyi felségünk iránti engedelmességnek, hűségnek és hódolatnak nyilatkoztatva, jelen királyi felhatalmazásunkat mindaddig érvényesnek rendeljük, valameddig egészségünknek mihamarább reményit helyreállttával, az országiásnak ismétü átvételéről hűségötöket legkegyelmesebben értesitendjük.

Hozzátok egyébiránt császári királyi kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk. — Kelt a mi őszintén kedvelt hívünk méltóságos és nagyságos herczeg Eszterházy Pál, legmagasb személyünk körüli ministerünk kezéből Tyrol grófsági Innsbruck városunkban juniue huszonhatodik napján, az urnák ezer nyolczsáz negyvenyolczadik esztendejében.

Fordináud s. k.

H. Eszterházy Pál s. k..

Ezután ő fensége a trónbeszédét olvasá fel, mely következőleg hangzik:

Én tehát ő felségének, dicsőségesen uralkodó királyunknak, V-ik Ferdinándnak felséges nevében és személyében a jelen országgyűlést ezennel megnyitom.

Az országnak rendkívüli körülményei tették szükségessé, bogy nem várva mindazon javaslatoknak s intézke-

déseknek előkészítését s bevezését, melyeket ő felsége felelős ministeriumának, a közelebb lefolyt országgyűlés rendeleténél s megbízásánál fogva elkészíteni s bevégezni kell vala, ezen országgyűlés haladék nélkül összehívassék. Horvátországban nyílt támadás van, Magyarország aldunai vidékén föllázadt fegyveres csoportok zavarták meg az ország békéjét, s valamint ő felségének legforróbb óhajtása, hogy a polgári háború elkerültessek: úgy másrésről meg van győződve ő felsége, hogy a nemzetnek összegyűlt képviselői, gondoskodásuk első és legfőbb tárgyának tekintendik mindazon eszközöknek előállítását, mik a megzavart békének helyreállítására, a magyar szent korona épségének megóvására, s a törvények sérthetlen szentségének oltalmára szükségesek. Az ország védelme és pénzügye lesznek tehát a fő tárgyak, melyekre a jelen rendkívüli körülmények között, ő felsége nevében, a nemzet képviselőinek figyelmét s gondoskodását különösen felhívom.

Ő felségének felelős ministerei, elő fogják terjeszteni az e tárgyakra vonatkozó javaslatokat. Biztosan reményű ő felsége, hogy a nemzet képviselői gyorsan és czélszerűen fognak intézkedni mindazokról, miket a honnak biztossága s boldogsága mindenekelőtt megkíván.

Fájdalmas érzéssel s legmélyebb nehezteléssel értette ő felsége, hogy ámbár ő, az ország minden lakosainak boldogságát mindenkor atyai szíven viselve, ön kegyes indulatának sugallatát követte akkor, midőn a legközelebb lefolyt országgyűlésen, hű magyar nemzetének kérelmére, legfelsőbb királyi helybenhagyásával szentesítette azon törvényeket, melyek a hon jobblétének felvirágzására, a kor igényei szerint szükségesek valának; találkoztak mégis, különösen a kapcsolt országokban, s Magyarországnak aldunai vidékén, roszakaratú lázítók, kik az országnak különnyelvű s vallása lakosait, álhírekkel s rémítésekkel egymás ellen ingerelték, s azon álkoholmánynyal, mintha az említett törvények, nem őfelsége királyi akaratának szabad kifolyásai volnának,

arra izgatták: hogy a törvények rendeletének, s a törvényes hatalomnak tettelesen ellenszegüljenek; sőt némelyek annyira vetemedtek lázításaikban, hogy a tetteleges ellenszegülést, ő felségének, s felséges királyi házának érdekében, ő felsége vagy királyi háza tudtával s elnézésével törtéteknek hirdetgették. Az ország minden nyelvű és vallása lakosainak megnyugtatósára tehát, felséges urunk királyunk legkegyelmesebb különös meghagyása folytán s felséges nevében és személyében, ezennel kijelentem: hogy őfelsége erősen és változhatlanul el van határozva, magyar királyi koronájának egységét s épségét, minden kül megtámadás, és belső szakadás ellen, királyi hatalmával megvédeni s az általa szentesített törvényeket mindenkor sértetlenül fentartani s a mint egy részről ő felsége, a hon polgárainak törvény által biztosított szabadságát, senki által csonkítani nem engedi: úgy más részről mind ő maga, mind királyi házának minden tagjai szigorúan kárhoztatják azoknak vakmerőségét, kik bármely törvényelleni cselekvést, vagy törvényes hatalom iránti engedetlenséget, ő felsége legmagasabb akaratával megférhetőnek, vagy épen királyi háza érdekében történhetőnek merik állítani.

Erdélyországnak Magyarországgal egybeolvadását, a legszívesebb atyai indulattal szentesítette ő felsége, azért is, mert ez által igazán kedvelt hű magyar és erdélyországi népének, buzgó óhajtását teljesíthette; de azért is, mert az ekképen egybeforrt két ország most már egy országgá alakulva, erejének, felvirágzásának egyesült kifejlődésével még erősebb támasza leend a trónnak és szabadságnak, ő felségének magyar ministeriuma elő fogja terjeszteni mind azokat mik ezen már megtörtént egybeolvadás részleteire nézve, a törvényhozás által még elintézendők.

A kül viszonyokat illetőleg: a lombard-velencei királyságban hol a szardíniái királynak s némely más olaszországi hatalmasságoknak ellenséges seregei is harczczal támadták meg ő felségének seregeit, a háborút be végezni nem lehe-

tett. Minden egyéb külhatalmasságokkal sértetlenül fenáll a békés egyetértés, melynek állandóságán annyival kevésbé kételkedik ő felsége, minthogy fejedelmi legfőbb gondjai közé számította mindenkor, semmit el nem mulasztani, mi királyi széke méltóságának s hű népei biztosságának, és jogszerű érdekeinek sérelme nélkül a külhatalmasságokkali békés egyetértést szilárdíthatja s méltán reményű: hogy valamint ő más hatalmasságok belviszonyaira nézve a nemavatkozás elvét követi, úgy ezen nemavatkozás a külhatalmasságok részéről is teljes mértékben fog viszonoztatni.

Nem kételkedik ő felsége, hogy az országgyűlés a királyi székek és alkotmányos szabadságnak elválaszthatlanul egyesült érdekében haladék nélkül fog intézkedni mindazokról, miket a hon java oly igen sürgetőleg kíván. — Én pedig ő felségének legmagasabb meghagyását teljesítem, midőn az országgyűlést s az egész htt nemzetet felséges urunk királyunknak legmagasabb kegyelméről s atyai legszívesebb indulatáról bizonyosokká teszem.

Ezután gr. B atthy ány L aj o s minisiterelnök ő felsége nevében megnyitotalak jelenté az országgyűlést.

A trónbeszéd, két kir. leirat és megnyitó beszéd több helyét hosszas és szűnni nem akaró éljenkiáltás szakítja meg s ő fensége hangos éljenzések s örömjaj között távozott a teremből.

I-só ülés a felsőházban

július 5-ön.

Felolvastatván gr. Andrassy Gyula jegyző által az előlegez ülés jegyzőkönyve, erre vonatkozólag Ú j h á z y László (sárosi főispán) nem találta az átalakult alkotmány nyal megegyezőnek, hogy többé rendekről legyen szó; ajánlja tehát, hogy a jegyzőkönyvben előforduló „méltóságos főrendek“ nevezet helyett „tisztelt felsőház“ használtassák. Gr. Majláth György (elnök) hivatkozik az 1848-ik évi 3-ikt. cikkre, mely ezen kifejezéssel él „főrendi tábla.“ Beöthy Ödön (bihari főispán) a szerénységgel sehogy sem

tadja megegyeztetni, hogy magát e tábla maga méltóságomnak czímezze, annál kevésbbé, mivel, a nádor mint teljes-hatalma kir. helytartó nem elnökösködvén, a királyi ház tagjai közül senki sincs jelen. A „tisztelet felsőház“ megszólítás elfogadtatott.

Ezután a felsőház jegyzőivé gr. Andrássy Gyula, Radvánszky Antal, Sárközy Albert és b. Podmaniczky Frigyes elválasztattak.

Elnök. Két dologra kívánja felhívni a felsőház figyelmét Egyik a házszabály, másik a válaszfőirat Mivel azonban még sokan hiányoznak, különösen Erdélyből — s mint tadjak elég ok van rá, hogy eddig meg nem jelentek—azon kérdést teszi, a méltányosság nem igényli-e; hogy e tárgyak elhalasztassanak.

Gr. Pálffy József az elhasztást pártolá. Gr. Andrássy Gyula ellenben különbséget tett a két tárgy között, és valamint méltányosnak látja a válaszfőliratra nézve, hogy az elmaradtak különösen a volt erdélyhoniak megvárassanak, oly szükségtelennek tartja azt a házszabályra nézve. Ezen véleménye szerint azonnal keresztül lehet esni, s mikor az erdélyiek megérkeznek, fontosabb tárgyhoz, a válaszfőlirathoz foghat a ház. Ugyanazon különbséget tette Beöthy Ö d ö n is, a válaszfőliratnak tulajdonítván csapán nagyobb nyomatékosságot, erre nézve tehát a jelennem levő tagokat, kivált az erdélyieket meg kell várni. A házszabály azonban semmi diplomaticai nyomatékkal nem bírván, halasztást nem igényel. Ezután egy fontosabb tárgyra tért át. Tagadhatatlan — úgymond — hogy az új törvények lényeges változást okoztak polgári állásunkban. A testületnek főfeladata magát a kor felmerült viszonyaihoz alkalmazni, és ha látja, hogy a forma azokba bele nem illik, neki magának kell az iránt figyelmeztetést tenni. Így áll a dolog az utolsó országgyűlésen hozott törvények következtében e táblával is. Szóló tehát — nem akarván hosszas lenni — előterjeszti ez óhajtsáknak általa írásba tett formulázását, melynek értelme, hogy

„a ministerium kéressék meg a felsőház alakítása iránt a kor igényeinek megfelelő javaslat készítésére.“ Kinyomatni rendeltetett.“

II. ülés az alsóházban

Július 6-án

Az igazolási osztályok a megbízó leveleket átvevén külön termekbe vonulnak. Tizenegy érákor az osztályok összegyűvén, korelnök felszólítja az osztályok előadóit a vizsgálaton keresztül ment neveket benyújtani. Némely osztályok a bírálatot bevégezték, mások a csatolványok terjedelme miatt nem végezhettek. Kifogás alá több képviselő esett; némelyek választása törvénytelennek találtatt. Kik több helyről voltak megválasztva, azok tetszésük szerint, egyik vagy másik választókerület képviselését tarták meg: M u r g u a lugosi kerületét, Madarász a csákváriét, Szemere a miskolcziét. Tán csics felszólíttatván, hogy melyiket akarja megtartani, a békésit-e vagy a siklósit? oda nyilatkozott, hogy meggyőződése szerint két választókerület bizodalját is lehet bírni s legalább addig míg a törvény e dolgról világosan nem rendelkezik, megengedtetnék, hogy egy ember két kerületet is képviselhessen. Midőn azonban a törvény rendeletére figyelmeztetett, a siklósi kerület képviselését tartá meg.

Az előadók előterjesztéseiből kitűnik, hogy a kétségkívüli képviselők száma 284.

Elnök: E szerint a meghatározott számot meghaladván a ház tagjai, a ház alakítva van; s már most az elnök s egyéb tisztviselők választása következnek.

Nyáry Pál: Uraim! mielőtt tovább mennénk, egy kérdést akarok önökhöz intézni. Mintán a ház alakult, első teendőnk volna a tisztviselők választása. Ez véleményem szerint már a tárgyaláshoz tartozik. Tudjuk azt, hogy a tisztviselőknek mint például az elnöknek választásában sok-

szor előre nyilatkozik a ház. Mielőtt tehát hozzá fognánk az érdemleges tárgyaláshoz, azt kérdem önöktől: nem látnák-e szükségesnek azt, hogy a velünk jelenleg egyesült Erdély követői bevárassanak, és e tekintetből bizonyos időre az üléseket elhalasztanák? (Helyes íji Ezt azonban csak az esetben memém részemről is javasolni, ha a kormánytól értesítve volnánk az iránt, hogy a néhány napi elhalasztás miatt nem fogna a haza nagyobb veszélyben forogni, hogy t. i. nem következhetnek be oly események, melyek a házra károsak lehetnének, mint különben, ha nem halasztatnának az ülések. Én tehát a ministériumnak egyik jelenlevő tagját interpellálom az iránt, hogy e tárgyban nyilatkozni méltóztassék

Deák Ferencz (igazságügyiminister): Uraim! (felkiáltások: a szószékre menjen fel. Többen: nem szükséges. Zaj. Halljuk!) Különös dolog volna, midőn a háznak még szabályai sincsenek, arra kényszeríteni valakit, hogy hol nyilatkozzék, hogy váljon a ministerium a szószékben adjon e felvilágosítást vagy más helyen. Míg ez el nem határoztatik, kinek-kinek ott szabad nyilatkozni, hol neki tetszik. (Helyes! éljen!)

Az interpellatio következtében azt nyilatkoztatom, hogy ő felsége az országgyűlést rendkívülieg hívta össze, a körülmények rendkívülieg sürgetős volta miatt A ház tudja, hogy háború fenyeget, és pedig a legszomorítóbb, legveszélyesebb, mert belháború. Az eseményeknek bekövetkező kifejlődését senki előre nem láthatja. Tehát a ministerium az interpellatióra nem felelheti, hogy a körülmények ennyiben vagy annyiban kevésbé sürgetősek, mint voltak akkor, midőn a ház összehivatott Hanem, hogy a mi a haza megmentésére szükséges, úgymint a katona és a pénz, később lesz-e előállítva, ha egy két nappal későbbben kezdetik meg annak megajánlása, ennek megítélését a házra bízom. A képviselők tudják a dolog gyakorlati oldalát Azért, mert későbbben kezdetik a megajánlás, tesz-e különbséget a kiállításban? Ha azt hiszi a ház, hogy ez semmi különbséget nem tesz,

beleereszkedhetik az ülések elhalasztásába; de a ministerium azon tekintetben nem vállalhat magára felelősséget, hogy azt mondhasa, a haza körülményei kevésbé sürgetések és veszélyesek, mint voltak akkor, midőn az országgyűlés egybehivatott

Nyáry Pál: Mintán a ministerium választát meghallottuk, a felelőség mindenestre bennünket fog érni, ha elhalasztást határozunk. Hogy e tárgyban határozassunk, szükséges tudnunk a körülményeket. Ha Erdély akkor hivattott volna meg, midőn Magyarország, akkor kérdést sem tennénk. De miután Erdély előbb nem hívathatott meg, csak az egyesülési törvénynek királyi megerősítése után, tehát Erdély előbb követeket sem választhatott. Természetes, hogy erdélyi meg nem jelent testvéreinket, társainkat nem sorozhatjuk a meg nem jelenők, hanem a meg nem jelenhetők sorába. Mily tekintetet érdemeljen Erdélynek e pillanatban ittléte, azt hiszem, nem fogja senki kétségbe vonni, legnagyobb fontosságú az reánk nézve, azért is, mert az ármánykodók e körülményt ellenünk már eddigelé is kiszákmányolák.

Ha érdemleges tárgyalásokba megyünk, és ki merné azt állítani, hogy nem első a haza megmentése, a honvédelem iránti intézkedés, s ha mi intézkedünk Erdélynek távollétében, az ármányoknak ajtót nyitunk arra, hogy Erdélyben a béke és a Magyarországgali kapocs megingattassék. Tehát nem határozatlan ideig, hanem bizonyos határozott ideig elhalaszthatjuk üléseinket s azt vélném e hó 10-ik napjáig. Uraim! azt hiszem, nem vagyunk gépek, mi a haza képviselői vagyunk; azért hogy 10-kére tűzzük ki a napot, melyen a haza első teendője fölött intézkedünk, még azért nem vagyunk paralisálva; működhetünk úgy, hogy 10-én sokkal hamarabb átesünk a dolgon, mintha most tüstént elkezdénők azt, és az erdélyiek lassankint jövén ide, félbenszakasztanók a tanácskozásokat. A kérdés az, hogy 10-ig az elnök és tisztviselők választásába belebocsátkozhatunk-e? Úgy

hiszem nem; mert a megválasztandó elnöknek és egyéb tisztviselőknél olyanoknak kell lenniök, kik követek és igazolt követek. Már pedig még most nem tudjuk, hogy azok közül, kik Erdélyből jönnek, sokan lesznek-e olyanok, kiket tisztviselőkké fognánk választani; s nem tudjuk, hogy elvannak-e választva követeknek, s azok torma szerint igazolva nem lévén, nem fognánk-e törvényt sérteni? Míg ez megtörténék, a korelnökség alatt és a mostani jegyzőség mellett a ház szabályainak megvizsgálásához foghatnánk. (Elfogadjuk).

Irinyi József az erdélyi követek távolléte miatt szinte beleegyezik a 10-ig való elhalasztásba s addig a szabályok készítésére választmányt kíván kineveztetni.

Elnök kijelenté, hogy 10-ig az elnökök s egyéb tisztviselők választása elhalasztatik, addig a ház a rendszabályok készítésével s igazolással foglalkozandván.

Egy erdélyi követ Nyáry indítványát annyival inkább pártolá, mert még az unió nincs megerősítve, nincs szentesítve. Erdély eddigi törvényei azt tartják, hogy a törvényjavaslat elkészülvén az ő felségéhez fölterjesztetik s arra kimondja ő felsége, hogy megfogja erősíteni. Akkor a törvényjavaslat visszaküldetik az országgyűlésre, mely azt formulázza, fölterjeszti, és csak akkor lesz szentesítve a törvény. Az unió kérdése ezen második stádiumban van. Az erdélyi országgyűlés azért ül még együtt, mert ezen törvényt nem kapta meg s míg e törvény megerősítve meg nem érkezik, együtt maradand, s mind addig míg a törvényezik meg nem erősítetik, sem a szászok, sem az oláhok, sem mások, hol az unió ellen agitációk történtek, követeket nem fognak választani. Sz üllő György a nádort megkéretni indítványozza az erdélyi országgyűlés berekesztésére.

Pál fi János: Uraim! Én székely vagyok. (Éljen) Ha önök hétfőig elhalasztják a tisztek választását, én köszönetét mondok, de csak azon esetben, ha biztosítva vagyok, hogy a hazát ezen halasztás miatt legkisebb veszély sem

fogja fenyegetni; különben magam fogom sürgetni, hogy a választás még ma rögtön megkezdessék. De miután úgy veszem észre, hogy e pár napi halasztás nem nagy különbséget tesz a haza megmentésére, én is óhajtom, hogy a választás hétfőig elmaradjon. A mi illeti a néhai erdélyi követek megjelenését — mert közvetőleg legyen mondva, igen örülnék, ha miután Erdély egyesült, Erdély nem léteznék, mert én az uniót összeolvadásnak óhajtanám, nem pedig Angol és Irland-féle összeköttetésnek — tehát a királyhágotntuli kerületekből a magyar és székely követek igen rövid idő alatt meg fognak érkezni, A választások megtörténtek. Hogy miért történtek ily későn, nem a királyhágotntuli megyék okai. Oka, mert az országgyűlés berekesztve nincs; oka, mert talán az unio-törvénynek későni megerősítése miatt a ministerium a meghívókat későn küldhette s némely megyékhez nem is érkezhettek, különösen azon hatósághoz, melyből én valék szerencsés megválasztani, meghívó nem is jött. De ha meghívó nem volt is, volt törvény, mely szerint követét megválasztotta. A mi az unio állását illeti, bátor leszek az iránt is felvilágosítást adni. Ezen unio-törvény-cikk mindenhol sok szerencsétlenségen ment keresztül. Az erdélyi országgyűlés két példányban határozta felküldetni a törvényjavaslatot, mert sejtette hogy némi elsikkasztások történhetnének. A következő megmutatta, hogy ezt jó volt tenni. Én is tagja voltain a küldöttségnek, mely Innsbruckban volt a törvényjavaslattal, mely ha ide a ministeriumhoz meg nem érkezik, a törvény máig sincs megerősítve, mert az mely Innsbruckba küldetett, nem tudom mi bűnéért, három napig volt letartóztatva, és csak három nap múlva, és csak a ministerelnök erélyes sürgetésére jött elő. Evvel azon szerencsétlensége yolt Erdélynek, hogy a törvényt, mire ő felsége kinyilatkoztatja, hogy elfogadja, még egyszer fel kellett küldeni, így küldetett másodszer a javaslat, s a ministeriumhoz szinte egy példányban küldetett, mert féltek, hogy megint el fog tévedni. Ez történt június 19-én s még mai napig sem tud

semmit a volt Erdély, hogy mi történt azon törvénnyel. A Királyhágón tál az emberek egy része nagy aggodalomban, a másik része nagy örömben van. Aggodalomban a magyarok és székelyek, örömben a szászok, mert azt hiszik, hogy a törvény nem fog szentesíttetni, s addig követet sem választanak, tehát hiában várunk. Tegnap tétettek lépések, hogy a törvény leküldessék; mi ha megtörténik, akkor eljönnek a szászok is. Azt hiszem, hogy a szászok el is maradhatnak egy pár hétig, miután tapasztalásom volt a Királyhágón tál, hogy nem lett volna baj, ha örökre elmaradtak volna is. Azonban ha küldenek követeket, annak csak örülhetünk, mert azokat a szász nép fogja küldeni, nem pedig a szász aristocratia. Ha méltóztatnak hétfőig halasztani, köszönetét mondok erdélyi társaim nevében; hogy pedig azok nagyobb részben megfognak érkezni, arról biztosítom önöket (Éljen)'

Plechl József: Levelek jönnek Bánátból s a legújabbak legszomorítóbbak. Rablás, gyűjtogatás napi renden van, s minthogy a rablócsapatok megfékezésére semmi erő sem fordítatik, a nép már most is azon hiedelemben kezd lenni, hogy a magyar nem bírja megtartani a Bánságot: ennél fogva kívánja, hogy tüstént lássanak dologhoz és szavazzák meg azon eszközöket, melyek a hazát és a Bánságot megmentik. Zákó elismeré annak valóságát, mit az előbbi követ mond, de azért a halasztás mellett van. Bogdánovics szinte és bár némelyek már a bánságban alig hiszik, hogy Magyarországhoz tartoznak, mégis tanácsosnak tartja 10-éig Erdélyre várakozni.

Az elnök kimondá az előbbi végzést, hogy t. i. az elnökök és tiszviselők választása 10-ig elhalasztatik, és ezúttal a ház szabályai kidolgozására bizottmány választalak. A bizottmányt többen sorshúzás útján akarták választani.

Deák Ferencz azonban figyelmezteté a házat, hogy midőn valamely munka kidolgozására választmányok lesznek kiküldendők, azt soha se bízzák a sorsra. Tisztelet min-

den egyes tagnak, de nem lehet minden ember mindenre alkalmas. Vannak speciálítások, például ha valamely codificationális munka jön elő, arra nézve küldöttséget választás, nem pedig sorshúzás által kell alakítani. Ha azt mondja a ház, hogy a kilencz előadó legyen a verificatióval megbízva, az ellen nincs kifogásom, de ha valamely speciálításra akar választmányt, azt válaszszuk s ne bízzuk a sorsra, mert idővel lehetne eset, hogy meg is bánhatnánk. Válaszszunk olyanokat, kik a speciálításokban jártasok. A ház szabályai oly tárgyak, melyekre bizonyos készség, avatottság kell, legalább szükséges, hogy gondolkodott, foglalkodott legyen fölötte s vele, a ki választatik, pedig igen sok érdemes ur van, ki épen ezen specialitással nem foglalkodott. Ne alakítsuk tehát sorshúzás útján, hanem válaszszunk. (Helyes!)

Erre a választás iránt közmegegyezés lön, de a választási mód iránt többfelé ágaztak a vélemények, míg végre szavazatlappali választás állapítatott meg.

Ezután a szavazatlapi választás megkezdett.

Nyáry Pál e közben még következőleg szólt: Már sokan eltávoztak, pedig szerettem volna, hogy mit mondanók, mindnyájan hallották volna. Tegnap néhányan gyűlést tartottunk, de kevesen jöttek össze, mert nem voltak értesítve. A tárgy igen érdekes, mi nem egyéb, mint kiegyenlítése a volt földesúr és jobbágyok közt lehető kérdéseknek. Azt hiszem e részben törvényjavaslatot kell az országgyűlés elébe terjesztenem. De miután azt is tudjuk, hogy az ország különböző részeiben különböző viszonyok vannak, melyeket a priori megítélni nem lehet, ennél fogva kívánám, mindnyájan jöjjünk össze konferenciába. Vélekedésem az: bizotmányt kell az ország különböző részeiből kinevezni s arra bízni ezen munkálat kidolgozását. Meghívom tehát önöket délutáni 5 órára a megyeházhoz.

Beszédetvén a szavazatok, az ülés eloszlott.

II-ik ülés felsőházban

július 6-án.

Elnök: a napirenden levő házszabályt illetőleg kérdést tesz, váljon maga akarja-e azt a ház tárgyalni, vagy pedig bizottmánynak adni? — Beöthy Ödönt: a bizottmányok mindig a régi megyei lassú rendszerre emlékeztek, miért a házszabályt most mindjárt kívánja tanácskozás alá vétetni Elnöknek nincs ugyan az ideiglenes házszabály iránt valami fontos észrevétele, de nem tudja, ki van-e benne minden mérítve, nem lesznek-e benne oly pontok, melyeket netán szükséges lesz bővíteni.—B. Venkheim Béla azt hiszi, hogy ha kell is az ideiglenes házszabályban némely változtatásokat tenni, ezt meglehet tenni most — Az azonnali tárgyalás elfogadtatván, jegyző olvassa:

1. §. As országgyűlés megnyitásának módját külön rendelet határozza meg.

2. §. Az ünnepélyes megnyitás előtti napon a felsőház a legkorosabb tag elnöksége s a legfiatalabb négy tag jegyzősége mellett összeülvén, előterjeszti az elnök a meghívottak neveit kimutató és a belügyminister által vele előlegesen közölt jegyzéket.

Erre vonatkozólag elnök országbíró bemutatja a ház tagjainak jegyzékét, melyet a ministeriumtól vett, azon kijelentéssel, hogyha netán valaki kimaradt volna, az pótlólag fog meghivatni. E jegyzék kissé hosszabb vitára szolgáltatott alkalmat. — Beöthy Ödön a jegyzéket fel kívánja olvastatni, hogy a ház tudhassa, kik jelentek meg, kik nem. Mi azért szükséges, hogy a meg nem hívottak meghívathassanak, a meg nem jelentek pedig a törvény által kiszabott büntetésben elmarasztaltassanak. Elnök a mostani körülmények közt nehéznek tartja a törvény szigorú alkalmazását Pálffy József hasonló értelemben nyilatkozott és az elmarasztalást most helyén nem látta. A törvény ugyanis e ház tagjainak két módon megjelenését engedi meg, személyeset, és képviselő általit. Ellenkező véleményben volt Újházi László. Ő nem pártolhatja Pálffy, mert a múlt országgyűlésen hozott törvényekben világosan ki van mondva, kik lehetnek az alsóház tagjai s ott a felső

ház tagjainak képviselőiről nem lévén szó, természetes, hogy személyesen tartoznak megjelenni. B. Sztojka Imre, azért sem tartja a ház elmaradt tagjait megidézhetőeknek, mivel az országgyűlési meghívólevelek az illetőkhöz későn érkeztek, úgy hogy némelyek azoknak vétele idejétől még ide sem értek. — Elnököt e vita még inkább meggyőzi, hogy a házszabály vizsgálatát jobb lett volna bizottmányra bízni. Az új törvény által kétségben hagyatott azon kérdés, váljon tartoznak-e a felsőház tagjai személyesen megjelenni. GT. Teleki Sámuel szerint a ház még csak most lévén alakulóban, a büntetés mellőzhető. A regálist ő is későn kapta, mégis megjelent. .

Gr. Széchen Antal alig tud visszaemlékezni, hogy volna rá példa, miszerint valaki azelőtt is, midőn a törvény világosan megengedte a két módoni megjelenést, az elmaradásért büntetés alá vonatott volna. Annál kevésbé alkalmazható most a törvény szigorúsága, midőn a kérdés, a törvény által világosan meghatározva nem lévén, kétes. Ez a méltányossággal, és a törvénynek sem szavaival, sem szellemével, meg nem egyeztethető. Egyébiránt pedig e kérdés elintézése nem is tartozik a szőnyegen levő tárgyhoz, mely a házszabály vizsgálása. — Még néhány nyilatkozat után felszólalt a jelenvolt belügyminister Szemere Bertalan, s következő felvilágosítást adott e tárgyban: Mi kénytelenek vagyunk a törvény ösvényén maradni s ha az alsó vagy felsőház tagjai meg nem jelenének, a törvény szerint büntetés alá kell esniök. Innen van, hogy a meghívólevelek végén világosan mondatik: „megjelenni szigorú büntetés alatt kötelességüknek ismerjék.“ Igaz, hogy a felsőház tagjai eddig képviselőket küldhették, mi mennyire volt czélszerű vagy nem, abba bocsátkozni, annyival inkább nem szükséges, mert a törvény e rendelkezése a közelebbi országgyűlés törvénye által meg van szüntetve, meg lévén határozva az alsó tábla tagjai, kik közt valamint káptalani követek és apátok, úgy jelen nem levők sem említettnek. Részemről megfogni nem

tadtam, hogy lehessen valakinek joga a törvényhozásban nemcsak személyesen részt venni, de e jogot másra is ruházni. Miután azonban az megszűnt, abból éppen nem következik, hogy a felsőház tagja kötelességének megfelelni köteles ne legyen. Ha megadta a status neki a jogot, nem bízhatja önkényére, megjelenjen-e vagy nem. Azt sem veszem kétségbe, hogy ez alkalommal a rendkívüli körülményeknél fogva a törvény minden formái meg nem tartattak; mert ha a törvényhez szigorúan ragaszkodtunk volna, nem telt volna ki a törvényszabta idő az országgyűlés egybehívására. Ha a rendkívüli idők parancsolják, napokon, órákon tol kell tenni magunkat, hogy a hazát megmentsük. Igaz, hogy a posták rosszul járnak, hogy sok mágnások lakait nem tudjuk, sokan Bécsbe mentek stb. de a regalisoktól a meg vagy meg nem jelenést nem föltételezhetni, mint ez már a múlt országgyűlésen is ki volt mondva. Ez tehát mentés nem lehet. Az erdélyi hivatalosokra nézve, miután a törvényben az mondatik, hogy azon kir. hivatalosok kapjanak meghívólevelet, kik az 1847-ki országgyűlésre meghíva voltak, a kormány ezeknek neveit nem tudhatván, az erdélyi kormányzóhoz fordult. Kitől az illetők neveit megtudván, a kir. hivatalosok meghívása ezelőtt 14 nappal megtörtént, mióta ők is megjelenhettek volna. Egyébiránt a bihari főispán indítványa nem is szólt a 2-ik §. ellen; az tisztán az 5-ik §-sal áll összeköttetésben, hol az mondatik: „Eltávozásra engedelmet csak a ház adhat; rendkívüli esetben az elnök.“ Következésképp a meg, vagy meg nem jelenés iránt is maga a ház fog intézkedni. Azonban a t. elnök urnák kijelentése folytán azt hiszem, miképen az általam kezébe szolgáltatott lajstromra nézve nem elég, hogy az tisztán a jegyző uraknak átadassék; mert a felsőháznak három dolog iránt kell intézkedni: 1) hogy a netalán incompetenter meghívottak, 2) a meg nem hívottak, és 3) a meghívottak, de meg nem jelentek iránt intézkedjék. E hármas czélnak elérésére egy bizottmány kiküldését vélem szükségesnek.

Az előadás közhelyesséssel fogadtatván az indítvány ellenmondás nélkül elfogadtatott

8. §. „Ha valaki a megjelenésre jogosítva érzi magát, és meg nem hívatott, kérelmet intéz a házhoz; és ha kérelmére nincs észrevétel, meghívása az illető minister útján eszközöltetik.”

E szakasz ismét egy kis vitát szült Gr. R á d a y G e d e o n ebből azt magyarázza, hogy szerinte a regalisok adnának jogot a megjelenésre. És úgy sokkal rosszabbul állna a dolog, mint eddig, miután ezelőtt a vármegyék által terjesztettek föl a meg nem hívottak nevei, a nélkül, hogy az illetőknek magoknak kellett volna kérni. Véleménye tehát az, hogy a kinek joga van a megjelenésre, jelenjen meg, akár hívatott meg, akár nem, és ha a megjelentek közt van, kit itt hely és szavazat nem illet, arról a verificationális választmány jelentést fog tenni. Gr. P á l f f y J ó z s e f, pártolja Báday előadását A verificationalis választmányt és verificatiót azonban feleslegesnek tartja. A vármegye megbírálta: kinek van joga itt megjelenni, kinek nincs, és csak a képeket terjesztette fel. De lehetlenség is a bizottmánynak a képességet megbírálni, míg ellenben a törvényhatóságok aztigen könnyen megtehetik. Marczibányi Antal (trencsényi főisp.) hasonlóképp pártolja a nógrádi főispán indítványát Bontakozzunk ki — úgymond — válahára a régi rendszerből. A kinek megjelenési és szavazási joga van, annak meghívás nélkül is van, a nélkül, hogy ide kérelmet nyújtana be. Verificatio azonban mindamellet kell, mert megtörténhetik, hogy olyanok is fognak jönni, kiknek itt helye nincs. Gr. Andrásy Gyula (zempléni főisp.) meg nem engedheti, hogy a felsőháznál megjelenési jog a meghívó levéltől föltételeztessék. Kívánja egy részről, hogy ez elv, mely a múlt országgyűlésen is kimondatott, megmentessék, — más részről pedig megakarja akadályoztatni, hogy a felsőházban olyanok foglaljanak helyet, kik arra képesítve nincsenek. Jelenjen meg tehát meghívás nélkül is, ki arra feljogosítva érzi magát, és netalán támadandó

kétség esetében ítéljen a ministerium. Teleki Sámuel, Ujházi László, Pázmándy Dénes (komáromi főesp.) Sztojka Imre stb. pártolják Ráday véleményét. Elnök szerint a verificatio nem zárja ki e §. szükségességét. Mert a bizottmány nem fogja vizsgáim, ki nem jelent meg, minthogy erre adatai sem lesznek. — Ráday Gedeon ismétli indítványát, mely abból áll, hogy ne kelljen megjelenetés végett kérni, de a joggal bírnivaló meghívás nélkül is megjelenhessenek. Nehogy pedig képességgel nem bírók is jöjjenek, azért szükséges a verificatio. — Beöthy Ödön szerint az egész 3. §. nem lényeges kérdés. Mert ez eset csupán csak most alkalmazható, miután hiszi és reményű, hogy nem fogja senki magát azon illusioban ringatni, akár legyen a megjelenés kellemes, akár kellemetlen, hogy a jelenlevők az alakban, mint most van a ház, még valaha színről színre látnák egymást. Minden esetre fel lesz a ministerium mentve, az e részbeni intézkedéstől; mert ezen ház, valamint a másik is, választás alapján fog nyugodni. Még néhány észrevétel után a gr. Ráday indítványozta módosítás elfogadtatott

A jegyzők választásáról szóló 5. §. ezen szavai:

„Azon négy egyéneket, kik az e czédelákon feljegyzett nevek közül leg« több szavazat esett, az elnök mint elválasztott jegyzőket kijelenti“

úgy módosítottak, hogy valamint más esetekben, úgy itt is a tegnapi jegyző-választásnál már gyakorlatba vett általános többség legyen döntő.

25. §. A tárgy alapelvéhez egyezernél többször szólni tilos.

Ujházi L. Ezt lehetetlennek tartá, már csak azért is, mivel tudva van, mi beszédes a magyar nemzet. Ha e tekintetben mégis szükséges a szabály, legalább előadólág és czáfolólág egyszeri, s így minden tárgynál kétszeri szélhatást kíván. Andfássy Gyula azzal szünteté meg a főispán aggodalmát, hogy ki a tett ellenvetésre felel, az már nem az alapelvhez szól. — A szerkezet maradt.

A többi §§. is némely csekélyebb észrevételek daczára

meghagyatván, az ekkép módosított házszabály kinyomatni határoztatok.

Végre gr. Teleki S. tett indítványt, mely abból állt, hogy a ház tagjai attilákban, de kard nélkül járjanak az ülésekbe, mely azonban egyhangúlag el nem fogadtatott.

A házszabály megalapítása után a verificationális bizottság választotta Tagjai lőnek: Fogarassy püspök, gr. Ráday Gedeon, Beöthy Ödön, gr. Teleki Sámuel, gr. Szécheny Aul, gr. Zichy Domokos és gr. Szapáry Jósef.

XII-ik ülés az alsó háznál

július 7-én reg. 10 ór.

Mindenek előtt a ház szabályai kidolgozásával megbízandó választmány tagjai iránt történt szavazás eredménye jelentetett ki. E szerint a legtöbb szavazatot nyertek: Pázmándy Dénes, Kazinczy Gábor, Ghiczy Kálmán, Pálffy János, Nyáry Pál, Teleki László, Irinyi József, Bezeredy István, Deák Ferencz.

Ezután Madarász László azon szempontból, mintha a követi kar által gyakorlott belépti jegyosztogatás azon szint viselné magán, hogy a követi kar saját közönséget akarna magának alkotni, 3 pontból álló javaslatot tejesztett elő u. m. 1. A férfi-karzatokra szabad bemenni jegy nélkül mindenkinek. 2. A női karzatra csak nőknek, de minden rang különbség nélkül szabad a bemenetel, mégpedig jegy nélkül. 3. Jegy mellett, de csak külföldiek, időközileg míg a ház rendelkezik, a két mellékterembe mehetnek, kiknek jegyeket csak a ház elnöke adhat. — Z á b o r s z k y A l a j o s azon tekintetből pártolá Madarász indítványát, hogy ha csak követi jeggyel lehet belépni, akkor csak az mehet be, ki a követnek tetszik, s így a nyilvánosság könnyen-rövidséget szenvedhet. Asztalos Pál szerint renden kívül fognak a képviselők lenni, ha a ház szabályainak készítésére kiküldött választmány munkálatából egy-egy kérdés kikapatik s tárgyalás alá vétetik. Madarász indítványának kü-

lönös következése is lehet, mert ki áll azért jót, hogy azon jö-
gon, melylyel ő azt tette, fel nem áll egy második, harmadik,
a mielőtt a választmány munkálódhatnék, előre tárgyalatok
a dolog. Érdemlegesen nem akar szólni, de már maga a
feltevés is hibás, mert a képviselőt sokkal magasabb állásá-
nak képzeli, mint sem hogy az a karzat rokon- vagy ellenszen-
vére számolna. Az ilyen képviselő nem tudná felfogni állá-
sát Érdemleges tárgyaláskor bővebben szólend e tárgyhoz.

Kazinczy Gábor: Akkor, mikor Magyarországra
nézve komoly események vannak keletkezőben, midőn tu-
dósítások jönnek az oláh mozgalmakról, hogy ott a köz-
társaságot kikiáltották s annak követe itt van, ily komoly
események közepett, a képviselők figyelmét arra hívni fel,
hogy jegyek osztogattassanak-e vagy ne — ebben kisszertt-
séget lát (helyeslés). Mikor kimondatik, hogy a haza vesze-
delemben forog, és a nemzet képviselői mégis fontosabb
tárgyat nem találnak mint a jegyosztogatást, akkor nem fe-
lelnek meg azon várakozásnak, melyet a nemzet bennök
helyezett Madarász indítványában formahibát is lát és a
mellett az alapigazságot is tagadja. Akkor, midőn azon vá-
lasztmány névsora olvastatik fel, mely ezen dolgot kapcso-
latosan tárgyalja, azon választmány kinevezése π tán, valaki,
a kinek kedve tartja, szószékre lép s ugyanezen térről ki-
kap egy kérdést s azt tárgyalatni akarja, miből az követ-
kezik, hogy mind a 452 képviselőnek szinte joga van azt
tenni s a helyett, hogy tüzetesen egy kapcsolatban tárgyal-
tatnék a dolog, csak így per tangensem tárgyalatok, a mint
a képviselők rokon vagy ellenszenve tartja. Azon nézet-
ben sem osztozik, hogy ez által a nyilvánosság korlátoztat-
nék; mert nem csak az elnök, vagy valamely vélemény-
színezet képviselője ruháztatik fel azon joggal, hogy a kar-
zatra jegyet adjon, hanem minden követ egyiránt hívhat
vendéget. Ha az mondatnék, a karzat csak a követek ven-
dégeinek áll nyitva, akkor kezét fogna az előtte szólókkal,
mert igen sok ember van Pesten, ki nincs érintkezésben a

követi karral, s ki tehetségre nézve akármelyik követtel mérkőzhetik s ez által ezek fognának a nyilvánosság teréről elvonatni; — de ez nem áll, mert a karzatnak csak egy része van fentartva azok számára, kiket a követi kar behívhat. Elvileg tekintvén a dolgot, nem látja át, miért ne vihetnék a követek a házgazdai szerepet Forma hiánya miatt sem akarna beleereszkedni s kéri a képviselőket fogjanak fontosabb tárgyhoz.

A szabályzat mellett maradás felkiáltással elfogadtatott.

Némelyek még a bizottmánynak kívánák kiadatni az indítványt, de a többség felkiálta: „ez sem szükséges“, a így az egész mellőztetett

S most a verificatio jött

Kubinyi Ferencz: Uraim! mintán nem csak névsort készítünk, hanem verificalunk: most van ideje, hogy a ház megalapítsa tekintélyét, és a korteskedés ellen, mely a megyei nemességet demoralisálta, mint szabad képviselőkhöz illik, föllépünk erélyesen, és függetlenül kövessünk el mindent, hogy a mótely az aj alkotmány sánczait tál ne lépje. Mert kérdem: erkölcsiség tisztelete nélkül lehet-e jövője a hazának? Mindazokra tehát, kik vesztegettek, bujtogattak, vagy más erkölcstelen eszközökhöz nyaltak, süttessék a becstelenség bélyege kérlelhetlenül és szigorán.

A harmadik osztály előadója olvasta az osztály véleményét Román Ferencz munkácsi képviselő megválasztatására nézve. Ez iránt ugyan külön panasz nem érkezett; de a jegyzőkönyvből kitűnik, hogy sorkatonaság alkalmaztatott, B hogy a másik jelölt Hajdú Jerom, gör. n. e. pap lemondott ugyan, de maga és temploma védelmére fegyveres segítséget kért, mi meg is adatott

Madarász L. nem kívánja figyelembe venni, mert indokolva nincs. Bartos és Csíki Sándor ezt mindenkorra elvül kívánák kimondatni.

Nyári Pál: A választás megsemmisítésének két alapja lehet; egyik: mi a jegyzőkönyvből kitűnik, — másik; mi

petitio útján jut a ház tudomására. Azért kívánja felolvas-
tatni a jegyzőkönyvet.

Az előadó olvassa. Minek végeztével Nyári így szól:
Kifogásnélküli választás az, mely minden kellékeivel bir a
törvénynek és szabadságnak. Itt a biztosság hiányzott Igaz,
hogy az egyik jelölt beadta még szavazás előtt lemondását,
de miért? mert megtámadatok s katonaságot kért. S az el-
nök, midőn a fegyveres erőt megadá, elismerte a megtámad-
tatást Hallotta azt is, hogy a választási elnök körül volt
véve a munkácsi értelmiség által; de ez a régi rendszer, mi-
dőn elég volt néhány jó torkú embert az elnök háta mögé ál-
lítani. A távolabb állók tehát mitsem tudtak. Véleménye
szerint e választás érvénytelen, mert választási szabadság
nem volt

Elnök: Kik az előbb szóló véleményén vannak, áll-
janak fel.

Bónis Sándor: Miután a kérdéses panasz nines in-
dokolva, a választást addig, míg indokolt petitio adatnék be,
verificaljuk. Az ideiglenes szabályok is azt mondják, hogy
bizonyos ideig lehet a választás ellen petitiot nyújtani. Eire
physieai időt is szükség engedni. S itt véleményem szerint
meg kell tartani azt is, hogy a félrevetett petitioik költségét
azok viseljék, kik azt hasztalanul okozták.

Sokan szavazást sürgettek, — némelyek vizsgálatot,
mások a kérdést tisztán akarták föltéetni.

De á k következőleg állítá azt fel:

Első: érvénytelen-e a választás?

Második: kell-e vizsgálatot rendelni?

Harmadik: verificalható-e a választás?

Elnök: Kik tehát az első kérdésben Nyári Pált pár-
tolják, álljanak fel. (Nyári feláll. Felkiáltások halljuk a
második kérdést.)

A második kérdésre, hogy t. i. kell-e vizsgálat, ismét
felállás történvén, az elnök kijelenté, hogy a felállók számá-

ból ítélve, a többség nem akar vizsgálatot (Felkiáltás: menjünk tovább.)

Ugyanazon előadó olvassa az osztály véleményét Jakubik Antal Liptó-rózsahelyi kerület képviselője megválasztása iránt Vélemény az, hogy ezen választás érvénytelen, mert véres összetűzés történt s Kaszaliczi Lajos pártjának teljes kirekesztésével ment végbe. A jegyzőkönyv felolvasatván: a ház e választást egyhangúlag megsemmisíté.

A negyedik osztály előadója néhány választást jelentette, melyek ellen egyéb észrevétel nem fordult elő, mint az, hogy a szavazók névsor-jegyzéke mellékelve nincs. A ház megnyugodott e választásokban. Hasonlót tőn Niczki Sándor soproni kerületi képviselőre nézve, miután egyéb észrevétel nem volt, mint hogy a választási elnök s helyettese a helyszínén meg nem jelenvén, a választók magok neveztek elnököt.

Másként történt Bozsinka krassókerületi képviselőre nézve a dolog. Itt ugyanis kitűnt, hogy a bányászoktól óvásuk dacára a szavazat megtagadtatott, minek következtében belügyministeri rendelet is küldetett hozzájuk. De másfelől a kérdésben forgó képviselőnek még csak képessége since kimutatva, mi azon okból hozatott kétségbe, mivel mint választó sehol béírva nincs.

Az elnök jelenté, hogy a ministeriumtól e választás ellen épen most érkezett hozzá egy petitio. (Felkiáltások: már ennyi is elég.)

Nyári: Miután a ház a jegyzőkönyvet is elégnék találja a megsemmisítésre: kívánja kimondatni a végzést S az elnök kimondá a megsemmisítést.

Vlad Alajos képviselő panaszt emelt a belügyminister eljárása ellen, miszerint a bányászokat, kérelmek következtében, szavazattal ruházta fel. A törvényt magyarázni, úgymond, nem szabad. Kéri, ne vegyék figyelembe a bányászokat A kétségbevont választhatóí jogra nézve kéri

elvárni, míg a belügyministeri bureauból kivéttik azon okirat, melyben Bózsinka a boksányi kerületben választóul van beírva.

Egy képviselő. A belügyminister intézkedését helyesnek találja, mivel a bányavárosok rendezett tanácssal bírnak, ellenben egy másik azt állítja: hogy a bányászok nem rendezett tanács, hanem a bányatisztek hatósága alatt állnak (kiáltás: már ki van mondva a végzés.)

Vojnics Lukács választását az osztály érvénytelennek véleményezi, mert még csak 22 éves.

Spelletits B. jelenti, hogy a kérdéses egyén korenge délyt nyert. Kérdi: nem elég-e ez? (Többség: nem,—kiáltás: szavazzunk). A ház felkiáltás által megsemmisíté e választást.

Sámi László zilahi képviselő választása ellen ugyan nincs egyenes kifogása az osztálynak; azonban megjegyzi, hogy az 1848. 5-ik t. czikk 5-ik §-ának 98-ik pontja szerint Krasznamegye Zilahvárossal, mint egyik választókerületi íöhelylyel együtt küld 2 követet; mégis Zilah megválasztotta képviselőjét s Kraszna is külön kettőt. Ezt az osztály nem tárgyalhatta azért, mivel a nevezett két képviselő verifatioja másik osztályához tartozik.

A hetedik osztály előadója jelenté, hogyakét követ iránt már sok vita volt A ház pedig tíPgyalás végett ezen harmadikat is oda utasítá.

Pap János vásárhelyi képviselőre nézve megjegyze ugyan az osztály hogy választása estve félbeszakasztatott, s hogy szavazás közben az 5 választmányi tag 3-ra olvadt le, mindazáltal, mivel a jegyzőkönyvnek mind az 5 alá van írva, a választást érvényesnek véleményezi. A forma hibája ellen csupán Kund V. szólalt fel, — a ház elfogadta az osztály véleményét.

A hatodik osztály előadója jelenté, hogy osztálya 30 választást verificalt; 5-re nézve vannak észrevételei, nevezesen;

Gólya Gergely (Zala, kanizsai ker.) ellen felhozzatik, hogy a második választás határnapja kihirdetve nem volt. Az osztály nem találván a vádat bebizonyítottának, a választást verificalandónak véli (helyes).

Kricsfalusy Lajos ellen azon panasz fordult elő, hogy a népet communisticus ígéretekkel csábítgatá. A választmány e panaszt nem tartja hitelesnek, mivel csapán a vetélytárstól jó. A ház elfogadta az osztály véleményét s a választást megerősíté.

Havas József breznóbányai képviselő választása hosszasan vitára adott alkalmat.

A jegyzőkönyvből kitűnik, hogy az első választásnál összeütközés volt; a másodiknál Géczi Péter kormánybiztos katonaságot is alkalmazott, noha nem látszik, hogy ezt az elnök felszólítására tette volna. Ezenkívül kiviláglik, hogy cselédek kapattak rajta, kik gazdáik — és fiuk, kik atyjok helyett szavaztak.

Az osztály a tényeket nem látta bebizonyítva, azért a választást megállapítandónak vélte.

Ellenben az előadó Irányi Dániel jelenti, miként ő ellenkező véleményben van. Kívánja tehát a jegyzőkönyvet felolvasni. (Halljuk. — Tovább — már elfogadtak.)

Irányi: Ha a jegyzőkönyvet nem akarják is hallani, de azt követelhetni, hogy a mit mondok, kihallgassák (zaj.)

Elnök: Olvassa ön a jegyzőkönyvet. (Olvastatik.)

Irányi: Én tehát a hetedik pontban úgy látom, hogy az érintett képességgel nem bíró egyének szavaztak (hangok: csak akartak). Szavaztak mondom, mert épen ezen kapáltak rajta. (Egy hang: úgy van, szavaztak.) Szinte tény az: hogy breznóbányai polgárok, bár magokat jelentették, még sem írtak össze. (Kiáltás: ez már elég).

Kubinyi és Balogh J. nyilvánítók, hogy a választást érvénytelennek tartják (felkiáltás: igen! igen!)

Az elnök kimondá, hogy a ház érvénytelennek tartja a választást s újat rendel.

Sokan szavazást kérnek (tovább).

Csíki S. úgy vélekedik, hogy ily módon nem lesz ember a házban, kit vissza ne lehessen küldeni.

Madarász L. a szószekről visszautasítja mindnyájok nevében az előbbi állítást, mert azt hiszi, hogy minden képviselő tiszteli a törvény szavait. Itt annyival inkább szigoruaknak kell lennünk, mivel hallottuk, hogy biztosi eljárás is vegyült a dologba; holott tudjuk, hogy Angliában a választás helyétől csak bizonyos távolságra tartózkodhatik fegyveres erő. — De ettől elvonva is érvénytelennek tartja. Iránk a Zs. szinte.

Kazinczi G. úgy magyarázza Csíki mondatát, hogy ha ily aprólékos dolgok után indul el a ház: úgy épen az ellenfél ármánya buktathatja meg a legtöbb választást. Ne legyünk — úgymond — némelyek iránt túlszigorúak (hangok: nem áll). Hogy a tények nyomoztassanak, hozzájárul.

Bárczay A. Ha a választók nagy különbsége tűnnék fel, engedékenyebb volna; de miután a szóbanforgó csupán 45 szókülönbséggel ütötte el vetélytársát, elég okot lát a megsemmisítésre.

Szunyogh Rudolf: Ha ily szigorúan vesszük: egy képviselő sem marad meg. Hiszen a törvény azt is mondja, hogy a követválasztások országgyűlés előtt legalább két héttel megtartassanak. Elég volt-e ennek téve?

Bónis: Nagy különbség van a közt, ha az egész haza úgy véli, hogy valami meg nem történhetett, és a közt, ha olyan választ, kinek joga nincs.

Mihályi (Mármaros) vizsgálatot kér.

Molnár és Puki a végzésre hivatkoznak.

Madarász J. a zaj miatt szóhoz nem jut.

Elnök: A kik vizsgálatot kívánnak, álljanak fel, (teszik). Úgy látom, a többség kimondta, hogy nem törvényes a választás.

Zsitvai József esztergommegyei képviselőről akként

tesz az osztály jelentést: miszerint ez vádoltalak, mintha a robot és dézma visszaállításának ígéretével vadászta volna a szavazatokat; ezenkívül, hogy az ott birtokos pestmegyeieket a választmány szavazásból kizárta. Az osztály az első vádat nem találta igazoltnak, a második intézkedést pedig helyeslően, a választást érvényesnek tartja.

Végre Glózer Ferencz sopronkerületi képviselő választását az osztály megsemmisíttetni véleményezi azért: mivel a jegyzőkönyv mellett egy óvás, melyre hivatkozás van, csatolva nincs. — A jegyzőkönyv felolvasásából pedig kitűnt, hogy felkiáltás útján a többséget kivenni nem lehetvén, szavazásra került a dolog; de az ingerültség miatt el kellett hagyni a törvényes módot és katonaságot alkalmazni.

Az elnök kimondá, hogy a ház elfogadja az osztály véleményét, s a választást megsemmisítvén, újat rendel. — Ezzel az ülés eloszlott

III-ik ülés a felsőházban

július 8-án.

Az utolsó ülés jegyzőkönyve felolvasatott Közben az eltávozni kívánó tagoknak bejelentéséről szóló némi módosítás iránt történtek felszólalások.

Ezután az elnök Beöthy Ödönnek már bejelentetett s most már ki is nyomatott köv. indítványát kívánja fölvetetni:

„A múlt országgyűlési törvények a felsőház régi alapját változatlanul hagyván, fenmaradt reánk nézve is a kötelesség, megjelenni, s oly minőségben! miként eddig alkotmányos szokás vala, részt venni a törvényhozás nagyfontossága munkájában.

Midőn azonban jelenleg egybegyűltünk: lehetetlen nem éreznünk, hogy azon lényeges átalakulás, mely képviseleti rendszerünkben történt, változást igényel a felsőház eddigi alakjában is.

Hazafiul tisztünknek tartjuk e meggyőződést magunk részéről kijelenteni s egyszersmind ezennel felhívni a ministeriumot, hogy a felsőház tg alpom rendezése iránt, a kor igényeinek megfelelő javaslatot teljesen elő.“

Géczi azt elfogadva, a ministeriumhoz felterjesztetni akarja. Teleki Samu azt adja hozzá, hogy a ministerium még ez országgyűlés elé terjesszen javaslatot.

Gr. Pálffy nem pártolja, nem akarván a ministeriumot most terhelni. Újházi pártolja. Gr. Andrássy Gy. is, úgy hogy a jövő gyűlésen sikeresíttessék.

Ifj. gr. Eszterházy Mihály azt is kimondatni kívánja, hogy a felsőház megtartatok, a külföld példájára.

Beöthy Ödön Eszterházy toldalékát nem ellenzi, hanem a ministerium erélyességére kívánja bízni az egész munkát korlátok nélkül, mit az nem fog késleltetni. Gr. Forgách pártolja őt.

Szemere Bertalan: Üdvözlöm a felsőházat azon téren, melyre föllépett; mert jele ez annak, hogy bír a felsőház a legnagyobb ismerettel, a mi az önismeret. Ismeri állását és szükségesnek látja, hogy reformáltassék. Reformálni a felsőházat pedig azonnal annyit tesz, mint megtartani; nem reformálni vagy későn reformálni annyi, mint elveszteni. (Helyeslés). Vannak politikai institutiók, melyek magokban véve sem jók, sem rosszak; hanem a körülmények teszik hasznosokká, vagy ártalmasokká. Én a felsőházat eszemben is olyannak tekintem, melynek fentartására annyi ok van, mint megszüntetésére. E dolgot a körülmények döntenek. Nem is akarok ez alkalommal annak vitatásába beereszkedni, hogy szükséges-e Magyarországon a felsőház fenállása vagy sem, mert ezt a teremben senki sem támadta meg. Mindnyájunknak véleménye e tekintetben csak az, hogy reformálni kell, mert oly alakban, mint van, meg nem állhat, minthogy rendeltetését be nem tölti. S magam is — nyíltan kimondom — azon meggyőződéssel vagyok, hogy Magyarországon vannak oly célok, melyek elérését csak a felsőház segítheti elő (közfelkiáltás: helyes). Hozzáteszem még e következőket: szükséges mindenesetre, hogy a felsőház egészen más alapokra fektetessék, mint eddig volt; többé a törvényhozásbani részvételre ne adhasson jogot az önkény, ne a születés, ne a birtok, ne az adó, hanem hozzá kell járulni oly kelléknek, mely által biztosíttassék az, hogy ki a felsőház munkálkodásaiban részt veszén, az személyes képesség-

gel, erkölcsi jellemmel is bírjon. Csak így érethetik el, hogy a felsőház ne legyen többé a nép akaratával örökös ellen* tétben, mint az eddig volt Feltartóztathasson ugyan egyetmáet, de ne ronthassa megigazíthassa némelykor a törvényt, de a nélkül, hogy megsemmisíthetné. Ez meggyőződésem a felsőházzal; bővebb taglalatába beereszkedni nem kívánok, mert a kérdés elvbeni megvitatására senki nem bocsátkozott — A ini a három módosítást illeti, melyek a biharmegyei főispán indítványa ellen tétettek, azokat nem pártolhatom. Nem az elsőt miszerint mondatnék ki, hogy még ezen a hongyülésen történjék meg a reform. Én részemről nem óhajtom, hogy ezen módosítás az indítványhoz tétessék, azért, mert meglehet, hogy ez a kormányt arra köteleznék, minek a jelen körülmények közt meg nem felelhet, és így a mennyiben sokkal szabadabb tért nyit a kormánynak az eredeti indítvány, annyiban ezen módosítást nem pártolom. De a másodikhoz sem járulhatok, hogy t. i. mondassék ki, mikép a legközelebbi országgyűlésen történjék meg a reform és ennek folytában a felsőház új alakban jelenjék meg. Ezt nem pártolhatom azért, mert szinte megkötés van benne, s mert nem bizonyos, ha váljon a dolgok nem fordulnak-e úgy, hogy ha isten segít — a kormány nem lesz-e oly állapotban, hogy eziránt még ezen a hongyülésen intézkedhessék. De azt sem pártolhatom, a mit gr. Eszterházy Mihály indítványozott, hogy mondatnék ki, miként kívántatik a felsőháznak fentartása; nem pártolom pedig azért, minthogy az eredeti indítványban ben foglaltatik, hogy fentartása szükséges. Mindezeknek nyomán véleményem az, hogy a felsőházat reformálni kell, mert reformálni annyi, mint megmenteni, nem reformálni pedig annyi, mint elveszteni. S e tekintetben a kormánynak legnagyobb sympathiájáról biztosítom a tisztelt házat. De más részről szükségesnek találom kimondani azt, hogy ez indítvány úgy mint eredetileg volt, megmaradjon. Ne köteleztessék a ministerium sem a jövőre, sem a múlt, sem elvekre, sem

munkálataira nézve. — A hongyülés azért jött össze, hogy megmentse a hazát; a veszély dominál bennünket, ez dominálja érzéseinket, ez munkálatainkat. A kormány alig tudja, mit csináljon; reggeltől estig jönnek a staféták, törvényhozási munkálatokra idő nincs, (átalános helyeslés). Ha azonban mégis történhetnék e tekintetben valami, úgy biztosak lehetnek a felsőház tagjai, hogy valamint egy részről feledve «zon bűnöket, melyek némely hatalmas magyar neveken nehezednek, úgy más részről megfontolva, hogy mi jövő vár reánk (most — úgy hiszem — általános amnestiának van helye) részemről soha sem fogom felejteni, miként eddigelé a felsőházban a magyar nemzetiségnek régi oszlopai és magvai ültek s e tekintetben részemről közremunkálatomat ajánlom. (Helyeslés, általános felkiáltás: elfogadjuk).

A bihari főispán indítványa e szerint elvben elfogadattván, az elnök még az iránt tett kérdést; váljon a ház tagjainak a szerkezetre nézve nincs-e észrevételük? Mire minden oldalról: „Nincs, nincs!“ kiáltás lőn a válasz.

Szilasy Pál (erdélyrészi királyi hivatalos) felhívja a ház figyelmét az erdélyi tagokra, kik közül igen sokan nem kaptak regalist.

Elnök: Itt csak a törvény határoz; kiknek a törvény jogot adott s regalist mégsem kaptak, természetesen a nélkül is megjelenhetnek.

Gr. Károlyi György: Minden efféle eset a verificationalis választmányt illeti.

Elnök: szinte nem látja érzésben szükségesnek az intézkedést.

Ezzel az ülés eloszlott

IV-ik ülés az alsóházban

július 8-án.

Zsembery azon kérdést intézte a házhoz: váljon azok, kik verificatioi alkalmával visszavetettek, az új választáson elválaszthatók-e?

Azokra nézve — úgymond — kik korhiány miatt vetettek vissza, tisztán áll, hogy míg a teljes kort el nem érik, meg nem választathatják magokat; — kiknek választása formahiba miatt semmisített meg, minthogy ennek nemük okai: véleménye szerint az ilyenek újra megválaszthatók. Csupán azokra nézve, kik ellen vesztegetés bizonyult be, indítványozza kimondatni, hogy az ilyenek újra meg nem választathatnak. — A ház ezen indítványt mellőzván, napirendre tért át.

A nyolczadik osztály előadója olvassa Borbély Lajos hevesmegyei Mezőtur-kerületi képviselő választására vonatkozó észrevételeket.

Feltűnt az osztály előtt, hogy noha a választási jegyzőkönyv mind az öt választmányi tag által alá van írva; azonban kettő közülök az „általános többség“ kifejezés ellen óvást tevén, aláírását visszavonta. A szavazati jegyzőkönyv pedig nem lévén csatolva, nem lehetett utánszámítani a Borbély-féle 427, Péczeli féle 400 és Békefi féle ő szavazatot. Ennélfogva az osztály e jegyzőkönyvet nem látja minden kifogáson felülállónak.

A jegyzőkönyv felolvastatván: Borbély L. választása érvényesnek kimondatott

Simonyi Ernő nyitra-privigye-kerületi képviselő választásában az osztály sértve látja a formákat Ugyanis a junius 24-ki választásnál verekedés jövén közbe, Tamóczy kir. biztos, katonai erő alkalmazása után, a választás folytatását 28-kára tűzte ki; holott törvény szerint a választást mind addig, míg egy választó jelentkezik, megszakadás nélkül folytatni kell. És így ez esetben új választásnak lett volna helye, de azt is nem másnak, hanem az elnöknek kell vala kitűzni.

Több hang: érvényes, — Tanárky G. ellene nyilatkozik.

Balogh J. védi a választást, mert mind a középponti,

mind a szavazatszedő választmány beleegyezett, valamint a folytatást is elfogadta mindkét rész.

Markbot J. az idő rövidségének tulajdoniba, hogy a választás folytatását nem ugyanazon központi bizottmány rendelte el, mely azt először kitűzte. Mert, úgymond, azon választmány 200 tagját köröztetés útján összegyűjteni a megyéből annyi lett volna, mint lehetlenné tenni országgyűlés előtt a választást. Egyébiránt a kormánybiztos csak javaslatot tön, mit a szavazatszedő választmánynak el- vagy el nem fogadni hatalmában állt. Hivatkozik Géczi P. kir. biztos hasonló eljárására. (Szavazzunk.)

Beszé J. Két ok miatt tartom e választást érvénytelennek: 1-ör, mert kormány-biztos avatkozott belé, s lehetnek idők midön kormányunkkal nem a mostani szerencsés helyzetben leszünk; 2-or, mivel a választás megszakasztott. (Éljen.) Nyári P. hasonló okokból tagadá, hogy a háznak joga volna ily választást érvényesíteni.

Ellenben Irinyi J. elismeré ugyan, hogy a törvény folytonosnak kívánja a szavazást; de a törvény czélját csak abban találja, hogy a választás kényelem vagy más fogások miatt ne halogattassék. Azonban, midön a választás külső ok miatt szakad félbe: csupa czifraságnak s pedantériának tartaná azokat is újra szavaztatni, kik már be vannak írva. — A kormánybiztos beavatkozása előtte is nyom valamit; de ő ezt csak javaslatnak veszi; annyival inkább, mert a jegyzőkönyvben sincs ez iránt észrevétel.

Az elnök felállásra szólítá előbb azokat, kik az érvényesség, azután, kik az érvénytelenség mellett vannak, s kimondó, hogy á többség a választást, mint érvénytelent, megsemmisíti.

A hetedik osztály egy botrányos választást hozott szőnyegre: Balogh Kornél győrmegyei ötvenyi kér. követéi

A jegyzőkönyvből kitűnik, hogy több választók, köztük szemtanuk is, azon panaszt terjeszték az elnök elé: mi-

szerint Király Lajos mérnök és több úriemberek, a választékát nemcsak itatják, hanem húszasokkal is csábítják Balogh K. részére. S midőn az elnök vizsgálatot akart rendelni, a bűnösök már elillantak. (Indignatio). Az osztály magában a jegyzőkönyvben elég okot talált ily választást nem verificálni (helyes).

Nyáry P. jellemzőnek találá, hogy valaki ily megbízólevéllel a képviselők közé be mer lépni. — Dedinszky (Csanád) és egy más képviselő pedig, ily emberre nézve felakarák eleveníteni az újra meg nem választathatás iránt tett indítványt. Mihez Kazinczy G. szívesen hozzájárulna — úgymond — ha most büntető törvénykönyv szerkesztéséről volna szó, hogy megfenyíttessenek azok, kik a nép erkölcsiségét megmérgezik. Most azonban, midőn csak a formák megtartásáról van szó: a háznak e térre lépni nincs is joga (helyes.)

Elnök: E választás annyira érvénytelen, hogy újat kell rendelni.

Következett a Krasznamegye és Zilahváros által választott 3 képviselő ügye; holott Kraszna Zilahvárossal együtt törvény szerint csak kettőt küldhetett volna.

A benyújtott iratok nyomán megjegyzi az osztály, miként Zilah Krasznamegyét törvény értelmében felszóUtá, de ez nem engedvén, külön középponti bizottmányt nevezett. így lön, hogy Szilágy-Somlyón, a megye eddigi főhelyén, Bagossi László, — Kraszna m. városban pedig, mely Zilahvároshoz lett volna csatolandó, Lázár János választatott el. Az első ellen emelt vádak nem igazoltatván, azokat az osztály figyelembe nem vette. A második képviselő választását ellenben nem tartja az osztály kifogásonfelülinek, már csak azért is, mivel az másnapra halasztatott. Sámi László zilahi képviselő választása ellen, egyenes kifogás nincs. Az elsőt és utósót tehát, mint egyes választásokat verificálná az osztály; a középsőt nem. De itt azon kérdést látja fölteen-dőnek; mindhármát megsemmisíti-e a ház?

Szunyogh Rudolf: Zilahvárosnak választását érvényesnek tekinti, mert a törvényt megtartotta, s mert különben is főkerületi hely. A krasznai választásokat pedig törvényteleneknek kívánja nyilvánítani. Hasonló véleményben volt még egy pár képviselő és gr. Teleky László is, a kerületbeli azon választókat, kiknek joguk lett volna Zilahvárossal szavazni, de nem szavaztak, úgy tekintvén, mint kik e politikai jogukról ez alkalommal lemondottak.

Egy képviselő azt jegyzé meg, miként Zilahvárosnak nem kellett volna megelegedni az eredménytelen felszólítású, hanem törvény értelmében a ministerium elé kelle vala terjeszteni az egész dolgot orvoslás végett. A három választás egyikét sem ismeri törvényesnek, mert ha azon ideális harmadik kerület a maga helyén szavaz: ki tudja, jöttek volna-e a mostani képviselők? Ezen kerületbeli szavazókat nem úgy tekinti, mintha joguktól önkényt elállottak volna, hanem úgy, hogy nem szavaztak, mert male fieri — non fieri.

Kazinczy G. Zilahvárost a törvényes téren látja, s azon képviselőnek, ki jelen ügyben figyelembe kívánta vétetni Krasznamegyének az unió iránt mutatott rokonszenvét, azt válaszolja, hogy ezt érdemül betudni nem lehet; mert az unió mindnyájunkra nézve az önfentartás végmene déke volt. Itt a kérdés csak az: miként hajtattott a választás végre? Krasznának 43,000 lakosa van; pedig 30,000-re esik egy képviselő. S ha a Középszolnokban fekvő Zilah hozzácsatolásában sérelmet lát, noha most már nem megyék képviselhetnek, tulajdonítsa annak, miért nem volt a múlt országgyűlésen. Krasznának egyik követét sem véli megtartandónak.

Besze János pedig egyiket sem ismeri törvényesnek, miután hármát küldeni törvénytelenység. Miután azonban ez országgyűlésnek oly fontos teendői vannak, mert katona és pénzről van szó, nem akarja, hogy legyen Magyarországban nép a képviseletből kizárva, azért míg a törvény

értelmében új követek küldetnének, a mostaniaknak helyet és szavazatot adna (nem, nem).

Nyári P. Nem képzelem, miként történhetett e rendetlenség. Szeretném, ha a belügyminister jelen volna, számotadandó arról: miként lehet engedetlen megye? S miért nem teszi az ilyet felelőssé? Krasznamegye a múlt országgyűlésre nem küldött követeket, — váljon nem fogás-e ez is, kibújni a mostani alól? Utasíttatni kívánja a megyét, hogy a törvény rendelete szerint alakítsa választókerületeit, azután válaszszon képviselőket.

Molnár György nem akarja legyezgetni a megyéket, melyeknek a központi hatalom előtt meg kell hajolni, s nem enged azoknak törvény-magyarázást.

Több ismétlések után, melyek kivétel nélkül mind a három választás megsemmisítése mellett mondtak el, a zajt és szavazás után kiáltozást Deák Ferencz igazságügyi minister felállása változtatá csendre, ki is jelenté, hogy Nyáry interpellációja következtében, a belügyminister a főrendi táblától el fog hívatni. Tessék — úgymond — bevégni. Nehány felszólalás után az elnök csakugyan kimondá, hogy e tárgy, a belügyminister megérkeztéig függőben marad.

Az osztály előadója olvassa: Halász Boldizsár pest-megyei dabasi kér. képviselő iránti jelentést, miszerint Halász Boldizsár ellen, több helység nevében egy petíció nyújtott be, melyben mondatik: hogy a választók összeírása helységenként történvén, törvénytelenül történt; hogy sok cseléd íratott be; hogy Halász részére a nép lelkesítő szónoklatokkal buzdított; hogy Halász Boldizsár a nép terhei könnyítése és szabadsága apostolának hirdettetett; hogy Halász emberei vérontást is emlegettek s ez által az ellenfél megrémült; hogy egy választó egy kath. papot vízzel leöntvén, ez által a vallás megsértetett; hogy a nép egy része a rettegésektől és korteskedésektől megborzadván, a választás helyét elhagyta.

ellen emelt vádak közt az osztály csupán a választás másnapra lett halasztását találta figyelemre méltónak. De mivel sem a jegyzőkönyvből, sem a petitióból nem tűnik ki, hogy ezen elhalasztás iránt a választók valamely része ellenetést tett volna; mivel a választók nagy száma miatt 9 órányi ideig folytonosan tartott a szavazás: a választást mind az osztály mind a ház igazoltnak nyilvánítja. Végre

Beskó Athanáz temes-lippai képviselő ellen a magyarés német-ajkú választók azon okból emeltek vádat, mivel a bottal s némely részben késsel ellátott románok által megtámadtatva, 118 ember megsértetett s a választást odahagyni kénytelen volt. De mivel a jegyzőkönyvből látszik, miként az elnök által helyben maradásra szállítottak, s a rendfenmaradása iránt biztosítottak; mivel 21 oláh helység a választást kívánta; s a helyszínén semminemű kicsapongás nem történt: a választást mind az osztály, mind a ház igazolta.

Ekkor elnök az ülést, hogy a hátralevő osztályok beadhassák jelentéseiket, délután $\frac{3}{4}$ óráig felfüggesztette.

Óra múlva az Ülés folytatván, a nyolczadik osztály előadója jelenti, miként Nagy Károly szabadszállási követválasztása ellen egy petitio nyújtott be, melyben Kun-Bz.-miklósról 171 választó panaszolja, hogy a) Petőfi Sándor követjelöltüket az ellenfél rágalmazta, hogy ti. Petőfi lázító, orosz kém, kinek agyonütését vagy felakasztását a ministerium csak örömmel hallaná; b) midőn szabadszálláson megjelent, a felbőszült tömeg ellene rohant; c) midőn a panaszttevő választók a választásra megjelentek, választásra nem bocsáttattak, hanem a helybeli fölfegyverzett választók által agyonütéssel fenyegettetvén, távozni kényszerítetttek; d) a város-tanácsa kijelentette, hogy ha Petőfire szavaznak, lemondanak hivatalaikról; e) a főbíró parancsára nem a kezes (igás), hanem a szilaj ménes hajtván be, e miatt sokan a választás helyére nem mehettek. Hozzá teszik, hogy ha sérelmük nem orvosoltak, a nemzetőrségből kilépnek.

Nyáry: Ha e folyamodás tartalma igaz, akkor a vá-

lasztás nem történt a törvény által biztosított szabadság körében, azért a vizsgálatot szükséges elrendelni. S z e l e s L. Nagy Károly nevében jelenté, hogy ez maga is kívánja a vizsgálatot. B e s z e J. kérdi: ki fogja megrendelni a vizsgálatot? A ministerium? S ki viseli a költségeket? Elnök: A ház fog rendelni vizsgáló bírót B é n i s megjegyezvén, hogy a költségeket az azt előidéző fél viseli, a vizsgálatot akkorra kívánja halasztatni, mikor a ház szabályai készen lesznek. K a z i n c z y G. szerint az erkölcsi individualitás az emberben valami oly szent, mely nem engedi, hogy bármi szenny, vagy folt 24 éráig is rajta száradjon. Ezért, ha a ház megrendeli a vizsgálatot, annak azonnal kell történnie. Egyébiránt compromissionalis bíróságot indítványoz. C s i k y szerint az, ha a ház a maga kebeléből nevez ki vizsgálókat, ozélhoz nem vezet, mert később fordulhat elő több eset, és a sok kinevezés által a ház vizsgáló bizottmányokra osztja fel magát, — és az ily eljárás törvényeink szellemével sem egyeztethető. Azért a vizsgálat-tételt a hatóságra bízna. — M a d a r á s z L. Azon állítás, miszerint a háznak kiküldése törvényeink szellemével össze nem fér, semmi nyomatékkel indokolva nincs. Itt a parlamentaris ház eszméjét kell kivetni. Az a kérdés: a ház magának tartja-e fen a vizsgálat jogát, vagy másra ruházza? Fen tartatni kívánja a háznak azon jogot, hogy a maga köréből küldjön ki részrehajlatlan egyéneket.

D e á k F. Úgy szólok a dologhoz, mint követ Figyelmeztetem a házat, hogy talán ez az első eset, melyben vizsgálatot küldenek ki, de könnyen következéseket vonhat maga után; figyelmeztetem a házat, hogy a verificatio s a n a k folytatában megrendelt vizsgálatok néha oly kérdéseket foglalhatnak magokban, melyek ministerialis kabineti kérdések. Azon tekintetből, mivel azok valaha oly fontosak lehetnek, óvakodni kell, hogy ezen hatalmat a ház kezeiből ki ne szalaszsa, nem csak azért, mert igen sokszor lehet a ministerium részes fél, a ház pedig soha sem. A ház fölötté

áll minden hatalomnak, az fél nem lehet, mert a ház többsége előtt minden félnek el kell enyészni. (Helyeslés). E jogot tehát a háznak kezei közül kiereszteni nem lehet. A ház ítél a verificatio fölött s hogy ezt tehesse, adatok szükségesekek. Hogyan szerzi meg azokat? Akkép, hogy megbíz valakit azok megszerzésére. Kit bíz meg? Jurisdictionot? az igen sok esetben fél lehet, De ez csak political tekintet; én egy jogi tekintetet mutatok s állítom, hogy e háznak, mint olyanoknak, a végrehajtó hatalommal csak a ministerium vagy elnökség által lehet érintkezésbe jöni, ezt pedig miért tenné a ház, midőn a maga kebeléből küldhet ki. Ha a ház jurisdictional akar rendelkezni, akkor nem azt kell mondani: kiküldetik, hanem a ministerium megbízatik, hogy így és így rendelkezék. Azt hiszem nem lehet máskép, mint a háznak kell kiküldeni és pedig a maga tagjai közül, ha több eset lesz is. (Helyes). De éppen azért nem tartom szükségesnek, hogy hármat küldjünk, mert a küldöttség nem fog ítélni, csak vizsgálni. Elég lesz tehát egyet küldeni. (Helyes).

Egy tag mellett szóltak: Trefort és Kazinczy G. ellenből Asztalos P. Bonis S. és Besze J. hármat sürgettek. Felállás útján az elnök 3 tag mellett mondá ki a többséget.

Hasonló vizsgálat rendeltetett Varga Sándor czeglédi képviselő választása tárgyában 412 folyamodó által ellene emelt panaszokra nézve. S most az előbbi hármások is egy tag küldése mellett szavaztak. Sokan még az előbbit is egyre akarták visszavinni. Végre Deák F. dönté el a kérdést — Lehetnek — úgymond — egyes esetek, midőn bizonyom kifejlett körülmények a határozat megváltoztatását javallják. De ezzel igen kényesen kell bánni, s csak fontos okok miatt Szóló jobb szerette volna Szabadszállásra is csak egy tag küldetését, de ha azon elvet követi a ház, hogy önmagától fog egyet kettőt vagy hármat küldeni a mint akajja; semmi veszélyt sem lát benne, hogy Szabadszállásra három küldessék.

S szavazattöbbséggel ki lönek küldve Szabadszállásra: Bónis Sámuel, Besze János és Asztalos Pál — Czeglédre pedig, mint utánok legtöbb szavazatot nyert képviselő, Patai József.

Zsenneyi Pál, a helmeczi kerület képviselőjét, noha a felolvasott jegyzőkönyv némely figyelmet gerjesztő körülményeket közölt — a ház verificalta.

Keresztúri József megválasztása ellen folyamodvány nyújtatott be 1594 aláírással; de a jegyzőkönyvből is! kitűnván, hogy ezen választásnak nem kevesebb mint 42 sebesült és 4 halott esett áldozatul, s hogy az elnök Keresztúri pártja által a választás folytatására erőszakolatok: mindaz osztály, mind a ház által megsemmisítettnek nyilvánítatott.

Herman Gáspár újvidéki képviselő ellen azon észrevételek terjeszté elő az osztály, miként nevezett képviselő elvan látva a szerb nemzetet legyező utasításokkal s küldőit mindenről értesíteni köteles. Némelyek érvénytelenítést sürgettek; Irinyi J. pedig egyenes feleletet kívánt a kérdésben forgó tagtól: Válgjon kötelezve érzi-e magát a kapott utasítások által Erre Herman kijelenti, hogy azok őt nem kötelezik.

Salamon György választatását a többség felállás által megsemmisítettnek nyilvánítá azért, mert a vérengzés miatt félbeszakadt választás 3-ad napra elhalasztatott e a Festic-féle ellenpárt e napra meg nem jelenve óvást tett.

Jakovich József sárosmegyei képviselő választása ellen előadatott, hogy Lodomér nevű helység 33 választóiból személyesen csak 8 szavazott, 25 helyett pedig más. A ház ezt is érvénytelennek nyilvánítá s új választást rendel.

Molnár Dénes nagyvásonyi ker. képviselője ellen 1376 . aláírással benyújtott folyamodvány nyomán kitűnván, hogy az ő pártja fegyveres erővel támadta meg Kun József választóit s még a szavazási Bátort is szétépték; noha katonaság által a csend helyreállítatott, az osztály vizsgálatot véleményez. Azonban a ház közakarattal kimondá az új választást.

Vagyon Antal és Gozman János választása verificaltatott.

V-ik ülés az alsóházban.

július 10-én.

Nyári Pál: Uraim! egy hete, hogy együtt ülünk. Ne feledjük, hogy mi népképviselők vagyunk. Nem vagyunk ujjyan ellátva utasítással, de több ennél, hogy mi most maga az összes nép vagyunk. Ha pusztá formalitásokkal vesztegetjük az időt: oly felelősséget veszünk magunkra, melyet elviselni nem leszünk képesek. Összehívtunk, hogy a hon védelméről gondoskodjunk; s naponként érkeznek hozzánk aggodalmas hírek, segélyutáni szózatok. És mi tehetetlen vén gyermekek itt ülünk, a nélkül, hogy valamit tennénk. Indítványozza szóló, hogy miután a képviselőknek több mint fele verificalva van: alakuljon a ház. A többiek később is tárgyalathatnák. De — mint értesülve van — lesznek bejelentve tárgyak, melyekről tán már holnap határozni késő lenne. (Helyes).

Elnök: Ezt különben is előterjesztettem volna; mert az alakulás úgylis csak 10-kig volt elhalasztva.

Patai J ó z s e f. Vannak tárgyak, mélyeknél bűnnek tartja formalitáshoz ragaszkodni Bocsánatot kér, hogy ily tárgyban szólhasson; különben is nem szükséges határozat, hanem csak felvilágosítást kér (halljuk). A rác- illírmozgalmák már 4 hónap óta tartanak. Eleinte oly csekély töredék volt ez, hogy ha erélyesen föllépünk, megsemmisíthettük volna az egész lázadást. De mi táblabíró-kényelemmel látánk a dologhoz. Ez alatt a rabló csoport megerősödött s most pusztítást és öldöklést terjeszt ártatlan polgártársaink között. Képviselők! nézhetjük-e mi ezeket tovább is nyugodtan? — Eddig tán körülmények parancsolák a várakozást. De két hét óta, szóló tudomása szerint, már elég katona-ság van ott; s mégis tegnap este jött értésére, hogy az első, kéthetes fegyvernyugvás után 10 napra ismét újabb kötte-

tett (hangok: gyalázat). Meddig nézzük el még, hogy a rabló csoport falvainkat fölégeti; vagy azt váljak, hogy kik segílyt hasztalan kiáltanak, megvéstől térjenek át az ellenséghez. Interpellálom tehát az illető ministert; igaz-e, hogy köttetett fegyvernyugvás, s ha igaz, s nem-e a miatt, hogy Hrabovszkynak nem engedelmeskednek. (Éljen, — alakuljunk).

A belügyminister megjelen a szószéken (halljuk, csend). Csak azért léptem szószékre — úgymond — hogy egy pár szót szóljak. Mert következetlenséggel vádolnám magamat, ha az ideiglenes szabályokat meg nem tartva, addig, míg a ház alakulva lesz, vitába ereszkedném oly lényeges tárgy fölött, mi nem. kevesebb, mint a kormány politikájának vizsgálat alá vétele, helyeslése, vágy megtámadása. — Azonban, mivel a kedélyeket megnyugtanni szereti, nyilvánítja: miként ez órában semmi újabb fegyver-nyugvás nincs kötve, legalább szólónak ilyenről nincs tudomása. (Éljen — alakuljunk).

Elnök kérdi a házat, hogy mielőtt az igazolt követek névsora felolvastatnék, nem akaija-e az állandó verificationalis választmány jelentését hallani. (Helyes). Irányi mint előadó jelenti, hogy noha a volt Erdély követei a régi közgyűlési úton választattak, — minthogy ennek oka az ott fennálló viszonyokban van: az osztály ellene kifogást nem tesz. (Helyes).

Fábián Dániel kézdi-yásárhelyi képviselőt azonban az osztály csak azon esetben ismeri el, ha nyilvánítja, hogy az adott és adandó utasítást, miről megbízólevelében szó van, magára nézve nem kötelezőnek kijelenti. Az érdektett képviselő úgy nyilatkozván, hogy az csak stílus, s ő valamint nem kapott, úgy nem fogadni, de nem is ismer kötelező utasítást: a ház felkiáltása által igazolt képviselőnek jelentett ki.

Gr. Haller Sándor már igazolt bihar-élesdi képviselő megbízólevelében nem említettnek ugyan azon körülmé-

nyek, melyek 24 helység Utólagos folyamodványában megválasztatása ellen felhozatnak, — minők: vesztegetés, verekedés, egy ember agyonüttetése s a panaszló rész elvonulása; e panaszok igazolva sincsenek ugyan, — de minthogy a vádak fontosak: az osztály vizsgálat szükségét véleményezi. A ház későbbi felkiáltás nyomán, mint oláh nyelvben is jártas tagját, Mihályfi mármarosai képviselőt küldé ki.

Ellenben Szőke Károly aradmegyei igazolt képviselő választatása ellen beadott folyamodványt nem tartja figyelemreméltónak sem az osztály, sem a ház, hanem helyesnek tartja a középponti választmány azon rendelkezését, hogy az úgynevezett kertészeket, mint nem cselédeket, szavazásban részeltette.

Szidor Ferencz nyitra megyei, már igazolt képviselőre; nézve a ház megrendelése az osztály-véleményezte vizsgálatot következő kérdésekben: a) Igaz-e, hogy a választás nem az összeírás szerint történt? b) Igaz-e, mi felőle mondatik, hogy magyarul nem tud? c) Végre: volt-e erő, mely a megtámadott résznek szavazás esetében biztosítá vala a rendet?; Vizsgálatra Kubicza Pál küldetett.

Ez alkalommal Patay József betegeskedése miatt magát a rábízott vizsgálat alól felmentetni kérvén: helyébe felkiáltással Iyánka Zsigmond küldetik.

Közben Kossuth és gróf Batthyány ministerek éljenekkel fogadtattak.

Ezekután Nyári P. emlékezteté a házat a kraszna-zilahai hármás követválasztás tárgyában tegnapelőtt a ministeriumhoz intézett interpellációjára.

Szemere B.: Ebből értésemre esik, hogy a krasznai követek választásának érvényessége, vagy érvénytelensége feletti határozatát a ház felfüggesztette azon ideig, míg er tekintetben én is nyilatkoznám. Én ugyan azon meggyőződésben vagyok, miszerint e tekintetben nem fogok oly felvilágosítást adhatni, jogi szempontból véve fel a dolgot, hogy egy törvényhatóság, melynek 2 követ küldetésére

van joga, 3 követet küldhessen, mind a mellett azonban, miután a háznak tetszett eljárását nyilatkozatomtól felfüggeszteni, elmondom, mit tudok, mit tettem. — Krasznamegye sérelmesnek tartotta a múlt törvényhozás azon rendelkezését, hogy némileg reá nézve kivétel történt volna, miszerint míg más hasonló nagyságú megyék 2 követet küldöttek, Kraszna Zilah városával 2 követ küldésére szorított s irt hozzám egy előterjesztést, mely így hangzik: (felolvassa), mely előterjesztésre e következő rendeletet bocsátottam ki. (Felolvassa). — Ezen levelek tartalmából méltóztatik látni, hogy épen nem oly hangulata van a krasznamegyei levélnek, mintha a törvénynek engedelmessé válna, hanem azon hibás suppositumon épült, mintha a ministériumak hatalmában állana oly joggal ruházni fel a megyét, melylyel őt a törvényhozás fel nem ruházta, és melyet a ministerium nem pótolhatott ki.

Azt hittem tehát, hogy épen ezen oknál fogva Krasznamegye a törvényes útra tér át, annyival inkább, mert sem a megye által új felterjesztés nem tétetett, sem a főispán, sem Zilah városa e tekintetben soha panaszt nem emelt. Mindezeknek nyomán azt vélem, hogy úgy, mint a dolog áll, miután később Krasznamegye csak június 23-ról irt levelet, mely június 30-án és így a hongyülés megnyitása előtt csak 2 nappal érkezett, természetesen nem is avatkozhattam a követválasztás érvényességének megsemmisítésébe. Mert ez oly jog, mely a házhoz tartozik és melyet soha a ház nem engedhet meg, hogy ahhoz a ministerium nyúljon. (Köztettség.) Egyébiránt véleményem az, hogy ámbár a formaságtól eltérő választások nagy bajt hoznak, mert érette olyanok is lakóinak, kik különben a törvényhez ragaszkodtak; ilyen például Zilah városa, mely Krasznamegyét a törvény megtartására, mint a jegyzőkönyvből olvasom, több ízben felszólította; hanem mégis, miután Krasznamegyének Zilah városával nincs joga több követet küldeni, mint kettőt; s mintán másrésről ezen 3 követet, habár a törvényes válasz-

tők választók is, de nem oly kerületezéssel, mint a melyet a törvény rendel: véleményem oda megy ki, hogy nemcsak azt nem tudják: váljon melyik követet kellene a 3 közül visszaküldeni, mintán mindeniket törvényes választók, de nem a törvényes formák szerint választották; de azt sem tudják, hogy a kellő fonnák szerint váljon ugyanazon követek választottak volna-e meg? Mert egy részről Zilahváros véleménye megváltozhatott volna az által, ha a krasznai választókerület hozzácsatoltalak; másrésztől a Somlyói kerületnek véleménye megváltozhatott volna az által, hogy ha Kraszna mezővárosa hozzáadatott volna.

Véleményem mindezeknél fogva tisztán az, hogy ámbár azokra nézve, kik a törvényhez ragaszkodtak, abból baj és kellemetlenség következék, ha ezen 3 választást érvényteleníteni kellene, mit annival inkább sajnálok — szabad legyen ez állásomnál fogva megjegyezni — mivel Krasznamegyében a legújabb viszonyok s elemek közt arra időt engedni, hogy nyugton maradjanak, és csillapuljanak, szükségtelennek tartom. (Helyeslés).

Nyári Pál: A ministeri felvilágosításból s felolvasott irományokból kitetszik, hogy a belügyminister mindazt megtette, mit a törvény a választásokra nézve megtennie rendel; és így a ministériumról minden felelősség el van hártva. De én tovább megyek. Véleményem szerint kell, hogy e ház különbözzék azon háztól, mely megszűnt lenni s melyben senki felelős nem volt, nem a kormány, nem a kormányzottak. Most a kormány felelős, — kell, hogy a kormányzottak is azok legyenek. Most a ministeriom megtette a magáét, a főispán pedig mulasztott: vonassák tehát feleletre a főispán. Ne feledjük, hogy Krasznamegye a törvény iránti elfeledet fenség miatt egy perczig sincs képviselve; holott oly fontos kérdések fordulhatnak elő, melyek a hazának tán egész jövőjét illetik. És mindez miért? mert azon táblabíró főispánnak nem tetszett engedelmeskedni, ki azt hitte, hogy az eddigi és mostani állapot közt egyéb különbség nincs, mint

az, hogy Apponyi helyett most Batthyány a fő s amazt cancellárnak, ezt ministernek hívják. Ideje tehát, hogy a felelőség eszméjét legutósó fokozatig keresztül vigyük (helyeslés). Miután tehát a ministeri rendelet ki volt bocsátva; de választás 30-áig nem érkezett, s a minister a törvénytelen választást nem akadályozhatta: a főispánt kívánja feleletre vonatni.

Kovács Lajos: Gondoljuk meg, hogy a municipiumok még mindeddig fennállanak. A választásokat a központi választmány rendezi. Szóló nem tudja, miként lehet ily esetben feleletre vonni a főispánt.

Szunyogh Rudolf: A bizottmányt is feleletre kell vonni.

Nyári P. Törvény szerint a választókerületek megálapítására közgyűlésnek kellett tartatni s a főispántól függ, hogy közgyűlés tartassék s a törvény rendelete teljesítessék. — Az első stadium: vizsgálat, s ha többen lesznek mulasztók: mindnyájat feleletre kell vonni. Táblabírói fogásnak tartja szóló, mihelyt parancsról van szó, mindjárt azzal állam elő: „hja megvannak a municípiumok.“ Vizsgálatot kér rendelni (helyeslő hangok).

Kazinczi G. Nem egyezhetem meg mindenben az előttem szólókkal. Azon harcznak, mely nem régiben a municípiumok fölött vívatott, egyik sarkpontja épen azon kérdés körül forgott: váljon a főispán megyei hivatalnok-e, vagy kormány orgánuma? Én az akkori kormányt azért támadtam meg, mert különálló hatalmat akart alkotni azon hivatalból, mi nem egyéb, mint legfelső láncszem. — A bizottmányt vonni felelőség alá, addig, míg collegiumok határoznak, ez oly valami, mire az elmélet fénypalástját lehet ugyan vonni, de ez a gyakorlat kezei között széteszlik. — A törvényhozás megsemmisíti a választást, ennél most többet nem tehetünk (helyes, tovább).

Madarász L. Eltérő nézete van. Itt nem követi verificációról, hanem végrehajtásról van szó. A végrehajtó ha-

talom pedig nem a kamarát illeti, hanem a felelős minis-
terinnot. A főispánt nem csapán lánczszemnek nézi, hanem a
848: 29-ik 1 cz. értelmében hivatalos lánczszemnek. Akár
a főispán akar a megye vonandó feleletre, az a ministerium
kötelessége, mert a törvény végrehajtása országgyűlés alatt
épen agy tiszte, mint azon kívül.

Deák Ferencz: Egy kérdéssel vagyok bátor vála-
szolni. Ha a törvényhatóságok vagy választókerületek nem
tartják meg a törvény rendeletét, azt mondja Madarász ba-
rátunk, a ministeriumnak kötelessége a törvényt teljesíteni.
Óhajtja-e, akaija-e a ház, hogy mikor valamely választás nem
történt törvényesen, azt a ministerium semmisítse meg?
(nem). A ki két követ helyett hármat választ, szinte agy nem
tartja meg a törvényt, mint a ki olyant választ, ki törvény
szerint nem alkalmas, vagy nem is választ, vagy három he-
lyett egyet választ. Ez egyformán nem teljesítette a tör-
vényt Épen constitutionális szempontból s véleményem
szerint helyesen gondolta belügyminister úr, hogy a mint a
választás megtörtént, annak megsemmisítése a házat illeti.
Ne terjeszszök a ministerium hatalmát mert egykor nya-
kunkra fordulhat Egyébiránt, ha a ház parancsolja, fogunk
mi példát hozni arra is, hogy a ministerium rendelkezett s a
vármegye a rendelkezést közigazgatási tárgyban is némi
megrovással utasította vissza. S talán eljő ezen törvényho-
zási cyclus alatt az idő, midőn a ministerium kényszerítve
lesz a ház elébe törvényjavaslatot terjeszteni az iránt, mi-
ként rendelkezék a ministerium a municípiumoknál, hogy
azok autonómiája ne veszélyeztessék. Ha az idő engedné a
büntető törvénykönyvet elővenni, ott van törvényjavaslat
az iránt is, ha a tisztviselő szándékosan, vagy hanyagságból
nem teljesíti, vagy megszegi a törvényt, mikép bűnhődjék.
Ha szükséges leend, magából a codexből ezen törvényjavas-
latot kiemelve elő lehet venni. A jelen kérdésnél alig lehet
egyebet tenni, mint a háznak meg kell semmisíteni, a mi
törvénytelenül történt, a ministeriumnak pedig kötelessége

felügyelni, hogy a választás történjék törvényesen. Lehet eset, nem mondom hogy lesz, midőn az élet fogja kifejteni a hiányokat. Talán itt is ki fogja fejteni. Ha Kraszna ismét vonakodik a megyét kerületekre felosztani, a jelen körülmények mellett minő eszközökhöz fog nyúlni a ministerium, hogy az megtörténjék? Másként nem, mint ha törvény vagy határozat hozatik, mely szerint oly esetben, midőn a megye vonakodik a kerületeket kijelölni, akkor annak kijelölése a ministerium hatalmában álljon. Mert ha a kerületek ki vannak jelölve, akkor minden ember, ki azon kerületbe tartózik, élhet jogával, s ha nem él, a választás törvényes lesz, mert tőle függött résztvenni a választásban; de míg a kerület kijelölve nincs, addig egyes egyének vannak megfosztva azon jogtól, hogy választhassanak. Hogy tehát minden embernek választási joga biztosítva legyen, akár akar vele élni akár nem, ilyen provisiót szükségesnek látok még ezen törvényhozási cyclus alatt Erre elég lesz-e határozat, vagy törvény lesz szükséges, azt e ház ítéletére bízom. De azzal végzem, hogy meggyőződésem az volt és most is az, s ha a ház másképp nem határoz, az is marad, hogy a ministeriumnak a választások megsemmisítésébe bocsátkozni nem szabad, sőt oly lépést sem szabad tenni, mely a megsemmisítést vonná maga után, hanem ha helytelen volta választás, a ház határozon fölötte.

Elnök: a kraszna-zilahi választást, mint törvényellenest érvénytelennek nyilvánítja.

A feleletrevonáé kérdése felállás által döntetett el s a többség e tárgyat mellőzni kívánja.

Következett a ház rendes tisztviselőinek megválasztása.

Elnökké Pázmándy Dénes, alelnökké Pálfy János és Almássy Pál, jegyzökké a délután folytatott ülésben Záborszky Alajos, Zako István, Ludvig János, Irányi Dániel, Keller János és Kazinczy Gábor választottak el.

Kor elnök felhívja a megválasztott tisztviselőket helyeik elfoglalására s azok üléseiket éljenzések közt foglalják el.

Elnök Pázmány Dénes következőleg üdvözlé a házat: A szabályok értelmében legelőször is kinyilatkoztatom, hogy a ház alakulva van. Mi elnökké lett megválasztatásomat illeti, nehéz szavakat találnom, melyekkel a háznak köszönetét mondhassak. Nézetem szerint a nagy szavaknak s érzelmeknek ideje lejárt Megfontolásnak, tetteknek, sőt elszántságnak kora következik. (Úgy van!) A pillanat, melyben kivívott szabadságunknak közepette élünk, komoly és nagyszerű. Hazánk több századokon keresztül a szabadság és önállásért folytonos harcot vívni volt kénytelen, s most midőn az önkény uralmának egész polgári szervezetünkön által szövődött hatalma elmáladozott és e haza népei vallás- és nyelvkülönbség nélkül szabadokká lettek, a helyett, hogy a magyar korona alatti, fajra nézve különböző nemzetségek testvériesen ölelnék egymást s békében és nyugalomban éldelnék a szabadság gyümölcseit, egyszerre önkebelünkben támadt fel ellenünk a rász akarát, ingyelve a nemzetnek jövőjét. Nem csak a kapcsolt országokat elszakítani, de hazánk százados határait által tömi igyekszik. Úgy akarja a sors, hogy kiérdemelje e nemzet nagyságát. A szabadalmak és kiváltságok eltöröltettek, a népfelség kivívatott és ez polgárvérbe nem került. A magyarok Istene kiengesztelő alakban lebegett fölöttünk, hogy a megérdemlett nagyságnak biztosítékai fenmaradjanak azon időre, melyben az összes népnek az absolutismus ellen kellene talán küzdeni. Ezredév előtt keletről jövén szép hazánkba a magyar, ezer csatát vívott honáért és győzött, midőn a haza az aristocratiának tulajdona volt, s most midőn nyugoti Europa természetes szövetségésünk lett, küzdeni és vívni fogunk ha kell, a támadó keleti és éjszaki barbarizmus ellen, és ha az aristocratia csatákat nyert, lehetetlen, hogy azokat elveszteni tudná az összes szabad nép. A harcz, mely reánk vár, nem nemzetiségek harcza, mert a hazának minden népei nyelvük használatában és nemzetiségükben szabadok, hanem a megtámadás az országban lakó összes népfajok szabadsága és

hazája önállása ellen van intézve. (Felkiáltások: igaz!) Országgyűléseink eddig az aristocratia képviselőiből állottak, és a törvényhozó hatalom oly intézkedéseket tudott tenni melyek az országot a maga épségében fentartották, s most önök uraim a nép ezrei által választattak, a Magyar- és testvériesen velünk egyesült Erdélyország összes népének szabadon választott követei ülnek itt, oly hatalom van uraim önök kezében, melylyel soha magyar országgyűlés nem bírt, önöknek intésére a nép milliói felkelnek és lehetetlen, hogy a hazát, melyet a nép mint tulajdont szoríthat kebléhez, egy szabadon választott képviselőkből álló ilyen ház erélyes intézkedései által a maga épségében, és a népet szabadságában fen ne tarthassa. És ez az első feladata e háznak. Én kit önök bizalma e helyre felemelt, honnan bármi hivatalra térve csak leszállhatnék, minden erőmet oda fordítandom, hogy a háznak tekintélye és méltósága fentartassék. Mint e ház egyes tagjának a napi kérdésekben véleményem van és lesz, mint e ház elnökének pártokon kívül és részrehajlatlanul kell állanom. Tekintsenek e ház oly igénytelen tagjának, kit e helyre a bizalom ültetett és kizárólag egyedül önöknek szíves barátsága tarthat fenn. Most azt gondolom, hogy más parlamenteknek szokása szerint a ház érzelmeit nyilvánítom, ha a korelnöknek fáradozásaiért köszönetét szavazok. (Hosszas éljenzés). — A l e l n ö k ö k is üdvözlék a házat.

E l n ö k : Van szerencsém kijelenteni a háznak, miszerint Kossuth minister úr bejelenté, hogy holnap indítványt teend a haza védelme iránt Ennek következtében azt gondolom, hogy egyik tárgynak ezt lehetne kitűzni; s ha ezen tárgy befejeztetnék, lehetne a válaszfelirat iránt kitűzni a tanácskozást

N y á r y P á l . Uraim! Magyarország még nem volt, hanem lesz! Ezt hallottuk mondani magyarhonnak első capacitásai által, és én is azt mondom. Most az, hogy lesz-e vagy nem lesz, kezeinkben van. A nemzet önöknek kezeibe tette le alapját a nemzet jövő léteiének, és önöktől fog

számot kérni, ha e nemzet annyi erő mellett is megsemmisül. Mi uraim! semmik voltunk eddig, és minket az 1848-iki európai forradalom azon helyzetbe tett, hogy csak tőlünk függ, nemzet, európai fontosságú nemzet lenni. De ez uraim, csak úgy eszközölhető, ha a nemzet mind azt az erkölcsi és anyagi erőt kifejti e pillanatban, a mely őt felfogja emelhetni a többi nemzetek közé. Históriai emlékek nem tesznek nemzetet, nemzeteket csak tanítja a história, de a nemzetek jogait nem alapítja meg. Voltak és vannak Magyarországon igen sokan, kik álmodoztak a dicső Magyarországról, isteníték elődiniket és miután igen szép phrasisokat olvastak historicusainkban, azt hitték, hogy még azon dicső nemzet vagyunk most És miután megbuktató az európai forradalom a bureaucrátiát, melynek gyalázatos körmei közt gyalázatosan tengődünk, miután föllebbenté azon lepelt, mely előttünk gyalázatunkat fedezé, láthatók, hogy azon pillanatban voltunk, melyben magát egy népnek, nemzetnek mondani legnagyobb hazugság. Most midőn önerőnkre vagyunk hagyatva, be kell bizonyítanunk, hogy azon erőt, melylyel még bírunk, fel tudjuk használni önmagunk és az európai civilisatio számára. Magyarországon, sőt Európában a Magyar senki másra nem támaszkodhatik, mint önmagára. De miután a többi népekkel és nemzetekkel együtt élünk, miután a népeknek élete szinte complicált, szükséges szétekintenünk Európába kire támaszkodhatunk és kire támaszkodjunk. És ezt nem kell hosszasan fejtegetnünk, mert első tekintettel beláthatja bárki, hogy a magyarnak, csak mint civilisált népnek van jövője. És miután annyi áldozatot hozott, mint csak az idén is, melyeket még e törvényhozás által remélek befejeztetni, joggal követelhetjük, hogy szabad institutiojú nép lévén, az európai népcsaládba befogadtassék. A kérdés csak az, mit kell tenni. Vélekedésem szerint a kérdés az, hogy anyagi tekintetben ki kell fejtenünk a lehető legnagyobb erőt, de az anyagi tekintetben kifejtendő erőnek nem szabad nagyobbaknak lenni, mint azon morális erő, melyre egyedül alapíthat-

juk jövendőnk. Ennél fogva mielőtt minister úr bejelentett javaslatára térne át a ház, kívánom a válaszfeliratot tárgyaltatni, pedig azért, mert benne kell nyilatkozni a nemzetnek, a válaszfeliratban, mely manifestum Europa és a magyar nemzet előtt; ebben kell nyilatkozni mind az anyagi erő kifejtésére, mind pedig az erkölcsi áldozatnak, ha áldozatnak lehet nevezni a kötelességet, hozatalára nézve. Én ennél fogva először indítványozom, hogy az adresse legyen az első, és pedig az egész ház által tárgyalassék. (Felkiáltás: nem!)

Ebben igen sok van. Higyjék el önök, hogy még mi magyarok igen fiatalok vagyunk a political téren, mi még a pályából nem kerültünk ki egészen, mert tudjuk, hogy a ministeriumnak még most is hol kezét, hol lábát vagy nem tudom mi jéért pályák környezik. Nekünk segédekül kell lennünk a gyermek-nemzet gyermek-ministeriumát kifejteni a pályákból, nem mintha egyiptomi mumiaszalagok lennének ezen pályák, hanem a bureaucratia maradványai. Nekünk ki kell fejtenünk azon pályákból magunkat és kormányunkat, mi senki másra nem támaszkodhatunk, csak magunkra. Hogy magunkra támaszkodhassunk, szükséges ezen nagy fontosságú tárgyat a legnagyobb nyilvánossággal tárgyalnunk. Ha ezt nem tesszük és bizottmányra bízuk a válaszfelirat elkészítését, ez előterjeszti véleményét és ez nem lesz mindegyikünk véleménye. S mi lesz ennek következése? a legnagyobb zavar akkor, midőn tisztázni kellett volna magunkat Tudnék mondani példát a Guizotféle ministeriumról, mely alatt úgy voltak intézve a választások, hogy a kamara nem képviselte a népet s mi lett ennek következése? az, hogy azon nép a legnagyobb capitalisnak, az európai civilisatióknak, sőt az emberiségnek, vezérlője a francia nép ezen mozgalmak következtében jelenleg sincs azon állapotban, hogy Európában kötelességét teljesíthesse. Nem akarom mondani, hogy általunk nincs képviselve a nép, hanem kívánom, hogy oly férfiak legyenek köztünk kik szabadon nyilatkozzanak és abban találok a biztosíté-

kot, hogy oly férfiak vannak a házban, kik az ellenkező véleménynek, kik a hatalom szavának és az auctoritások ellenében kimondják ellenvéleményüket. Akarom kényszeríteni önöket — mert úgy vagyok értesülve, hogy e háznak nagyobb része által már mintegy el van döntve az, hogy francia modorban tárgy altassák az ügy. Ezen modor nem illik reánk. Általában kimondom, hogy inkább az angol in·etitntióknak vagyok barátja és pedig azért, mert az idegen forma, melyben mozognunk kell, most midőn semmi formák közt e térre léptünk, csak paralysalni fogja az erőket, melyek különben kifejlődnének a szabadban. Örülünk, hogy a szabadságban, habár korlátlanság volt is ezen szabadság, nőttünk fel; ezen korlátlanságnak visszaéléseit könnyebb lesz most megnyirbálni, és meghagyni tisztán a szabadságot, mintha a szabadságot küszöböljük ki, mert ezt újra szerezni nem lenne oly könnyű. Erre megy ki indítványom s kérem önöket nyilatkozzanak iránta. Fontolják meg önök, hogy nem csak Magyarországnak, de egész Európának szeme van rajtunk. Miután a közelebbi időben oly nemeslelkűleg intézkedtünk a szabadság ügyében, megnyertük Europa simpathiáját és ez bizonyosan ügyel reánk, kívánja, hogy akként járjunk el e fontos pillanatban, hogy eljárásunk Európának és e nemzetnek becsületére váljék. Nem hogy különben is nem tenné e ház, de adjuk meg a legszélesebb tért mindenkinek, hogy véleményét nyilváníthassa azoknak ellenében kik gyanúsíthatnának bennünket. Tehát újra kérem önöket, legyenek szívesek elfogadni indítványomat, mely abból áll, hogy először tárgyaljuk a válaszfeliratot, utána pedig a ministeri javaslatot; és abban először is biztosítékul a magunk népének s testvéreinknek nyilatkoztassuk ki azt, hogy e fontos és az egész hazát veszélyeztető körülmények között elsőnek tartjuk azt, hogy magunk között a rend visszaállítassék, és a támadható háborút elmellőzzük.

Bernátha haza védelmét, haza megmentését tartja legfőbb dolognak, azért pártolja a ministeri indítványt

Ghiczy K.: Ki tudja mit fog a minister mondani. Okvetlenül meg kell hát a minister nyilatkozatát hallani s csak azután lehet szó arról: előlegesen tárgyalassék-e vagy ne. Az angol modort illetőleg: mi az angol modor az adrese fölvételében? a ház tagjai közül initial valaki ceremóniáit, mi paszta viszhangja a trónbeszédnek. Közönséges viszonyok közt ez helyes, de most nem, midőn először nyilatkozik a nemzet Europa színe előtt ünnepélyesen. — Zákó J. nézete szerint a ministeriumnak, midőn a napirend ki van tűzve, lehet szólni mikor akar, s a ház tartozik kihallgatni; de midőn a ház napirendet akar kitűzni, azt akadályoztatni nem lehet — A válaszfeliratot csak választmány készítse s a ház a kész dolgot vegye tanácskozás alá, — végre felszólítja a belügyministert, hogy mindazon iratokat és rendeleteket, melyek az aldunai, bácsmegyei s újvidéki eljárást illetik, terjessze a ház elébe, mert indítványt szándékozik tenni a ház előtt, melyben a mozgalom iránti egész eljárást bonczkés alá veendi.

Madarász László Kérdi, a hon veszélye miből van tudva, ha nem a trónbeszédből? Első dolog a hon kül- és belbátorságának fentartása, de mielőtt a módokról szó tétetnék, tudni kell, mikép állunk. Első kérdés az, mi baja van a hazának? azután következik mikép orvosoltassék a baj? Ha találkozik olyan, ki mellőzni akarja azon kérdést mi baja van a hazának s azontúl akar szárnyalni, mikép orvosoltassék a baj, könnyű lesz többséget teremteni, mely minden vitatás nélkül megfogja szavazni a pénzt és katonát. Kívánja szóló, hogy a haza veszélyének mibenléte, itt e házban tárgyalassék. A trónbeszédet nem lehet csak úgy félretenni s oly figyelmet nem érdemlő semmiségnek tartani. Mert csak a fejedelem tudja a hon veszélye mibenlétét; a fejedelem előadja a trónbeszédben, mi baja van a hazának, s hogy kül- s belsőleg meg vagyunk támadva. A ház akaratától függ a trónbeszéd ignorálása, és a veszély tudása nélkül a segedelmet rögtön megszavazni; de szóló sohasem

ismeri el a parlament azon onnipotenciáját, hogy számadással ne tartozzék.

B. Eötvös J. Tisztán napirendi kérdésről szálunk; és épen ezért nem akarok hosszasan ereszkedni bizonyos dolgok czáfolatába, a melyek czáfolatára magamat egyébiránt felhíva érzem. De minthogy az előttem szóló igen érdemes tagnak mondani tetszett, hogy igen könnyű volna majoritást szerezeni katonára s pénzre a nélkül, hogy ezek szüksége bebizonyíttatnék, szükségesnek tartom nyilván s ünnepélyesen kijelentem, miként én Magyarország képviselőit sokkal inkább tisztellem, semhogy ilyféle alkotmányellenes, és a szabadság elvét eláruló többség eszközlését, nem csak könnyűt dolognak, de csak lehetségesnek is tartanám. (Közhelyeslés). De mondom, tisztán napirendi kérdésről szólunk, s azért nem tartom szükségesnek egyes kivételek czáfolatába ereszkedni; csak arra vagyok bátor az előttem szóló igen érdemes tagot emlékeztetni, hogy itt senkinek eszébe sem jutott a válaszfelirat tárgyalását elmellőzni s elmellőzni azt, hogy a ministerek feleletet adjanak eljárásuk iránt. — Ha valaki találkoznék a házban, ki elmellőzését kívánná; a ministerek volnának az elsők, kik ezt elleneznék. Mert uraim, a felelet-teher nemcsak kötelességünk, hanem jogunk is, és mi ezen joghoz ragaszkodunk. (Éljen!) Mi ezen jogban legnemesebb jutalmát látjuk fáradozásainknak. (Éljen!) Nem arról van tehát szó, hogy a ministerek a felelet-teher alól fölmentessenek, vagy hogy a trónbeszédre való felelet mellőztessék el; hanem csak arról, hogy a trónbeszéd foglalatának egy része, melyre nézve a pénzügyminister külön indítványt kíván tenni, mindenek előtt tárgyalassék s tárgyalassék az, mi az országot fenyegető veszélyt s ennek elhárítására szükséges eszközöket illeti. Erre nézve pedig nem hiszem, hogy az igen tisztelt ház tagjainak különböző véleményük lehetne; mert épen nem osztozom az előttem szóló érdemes tag azon nézetében, hogy az ország veszélyes állapotáról a nemzet képviselői csak a trónbeszéd által értesít-

tettek volna. Én azt hiszem, hogy a nemzet képviselői, midőn összegyűltek, ezen veszélyről már úgy meg voltak győződve, mint a ministerek. Talán nem volt épen oly tökéletes ismeretük, mindaz által mindenesetre volt. És ha veszélyes állapotról van ismeretük: úgy ezen ismeretnek azon meggyőződés a következése, hogy a veszélyt el kell hárítani, hogy az ország veszélyes állapotán segíteni kell. — Én tehát részemről szinte azon nézetben vagyok, hogy mindenek előtt, még mielőtt a trónbeszéd iránt teendő válaszfeliratba is beleereszkednénk, a pénzügyminister által czélbavett indítvány tűzessék ki napi rendre és vétessék fel. (Helyeslés).

Perczel M. Nyáry indítványát pártolja. Nyomós ok az, hogy a ministeriumnak még mindezideig nem sikerült Magyarország védelmi rendszerét az ausztriai védelmi rendszertől elválasztani s a katonaságot teljes hatalma alá rendelni. A magyar katonák most is az olasz szabadság ellen harcolnak és kívánatos-e a hadsereg szaporítása azért, hogy ezután is küntartassék. — Tanácsosnak tartja, hogy az adresse fölvétele alkalmával tárgyalassanak ezen fontos dolgok, maga a segedelem és katona megajánlása pedig a válaszfelirati vita után vétessék tanácskozás alá.

Bezerédy, Ambrus, Méhes, Bónis, Záborszky a haza védelmét fődolognak tartván, forma miatt a minister! indítványt elhalasztani nem akarják.

Madarász J. Nézetem tökéletesen megegyez Perczel képviselő társam nézetével s én, noha a hont vészben látom, a honvétsznek elhárítására katonát és pénzt szívesen fogok ajánlani, de semmi áron nem ajánlom azt meg Europa felkelt szabadságának leküzdésére; semmi áron nem ajánlom meg azt belkezelésének olynemű képezésére, hogy a tábornokok s katonáink fölött rendelkezők kezeiben szabadságunk elveszzen. (Ki akarja azt?) Nem ajánlom meg semmi áron, — mert bizonyosan tudjuk, hogy a múlt országgyűlés óta nagy részben ármány kezeié az ország reá bízott képviseletét; nem ajánlom meg, mert tudjuk, hogy a 200,000

katona csak arra lesz megadva, hogy szünidő köttessék lázadókkal azoknak további megerősítésére.

Kossuth L. Uraim! egészségem állapotja nem engedte meg, hogy a részemről nem várt vitatásnak, kezdet óta tanúja lehessen, ezért bocsánatot kérek, ha csak röviden és bocsánatot, ha valami olyat mondanék, a mi talán nem egészszmi illenék a vitatások folyamába. Úgy értesültem, hogy arról van szó, miként én az elnököt megkerestem, kéme enged elmet a háztól, hogy én a holnapi nap indítványt tehessek azon ügyre nézve, mely ügy a ministeriumnak kötelességévé tette, a házat összehívni, rendkívülig, rendkívüli körülmények közt; — és úgy értesültem, hogy ezen indítvány nyom ellenében a válaszfelirat nyílt háználi vitatása tétett indítványba. Nem tudom, agy van-é? (Általános felkiáltás: agy van). Én erre nézve szavazatot kívánok (Közhelyeslés.) Azt hallottam: volt egy kövéig ki az országnak rendkívüli körülményei között hivatva érezte magát azt mondani, itt e házban a komoly vitatások első pereseiben, hogy a mait országygyűlés óta nagy részben ármány kezelte az országnak reá bízott képviselét. — Én a felelősségtől vissza nem ijedek sem isten sem ember előtt. Azt gondolom, hogy tartozom vele az országnak, tartozom vele a nemzet becsületének, hogy a holnapi napon, miután azon kérdésen, melyet én szóba hoztam — átestünk, azon követ arat szólítsam fel, bizonyítsa be állítását (zajos helyeslés), különben kinyilatkoztatom isten és ember előtt, hogy a ki e szót kimondotta és be nem bizonyítandja, azt én az ország belbékéje felháborítójának és jövendője koczkáztatójának s rágalmazónak fogom nyilatkoztatni. (Közfelkiáltás: agy van, helyes). Uraim! nem oly időket élünk, hogy holmi aprólékos párttekintetek s pártszenvedélyek miatt a nemzetnek jövendőjét koczkáztatni engedhetnők; míg én e nemzetnek ministere leendek, fejemmel felelek minden lépésemért, de rágalmat nem tűrök. (Igaz, helyes, éljen!) Megvárom tehát holnap — mert uraim én a parlamentáris felelősséget nem úgy nézem s nem úgy

értem; ha rosszul értem, mondják meg nekem e én pirulva lépek le székemről, de ha nem — a mit istenre hiszek, hogy nem; -akkor én a parlamentáris felelőséget, mondom, nem úgy értem, hogy a ministerek állása, kiknek kezeibe van adva a nemzet és király bizalmánál fogva a kormány — megtámadtassék akkép, hogy a megtámadás az ország békéjét compromittálhassa. A ki ily váddal könnyelműn föllép, az roppant felelősséggel játszik, s ha vádját nem tudja bizonyítani, dictátorságot affectál, —isten őrizzen bennünket a dictátorságtól. Én dictator lenni nem akarok; de valamint lenni nem akarok, úgy az ilyent túrni nem akarom, túrni nem fogom. (Közhelyeslés).

Uraim! ezen rövid egy pár szó a ház előtt tisztába tehetette azt, hogy férfiakkal van dolga, férfiakkal kik fejőket adják oda a nemzet parancsára, ha a nemzetnek vétettek, — férfiakkal kik a felelőségtől vissza nem riadnak, de kik becsületökkel játszani nem engednek (közhelyeslés). Elvárom tehát azon szét s fogom reá kérni a nemzetnek Ítéletét Egyébiránt a válaszfelirati vitatásokban sok vagy kevés fontosság fekszik, a szerint, a mint azt a nemzet neki tulajdonítani akarja. A francia, talán mert hevesvérű, talán mert attól tart, hogy a hosszú ülések fáradalmi, ki fogják fiárasztani lelkesülését, az országgyűlés első pereseiben szokta, midőn még trónbeszédekkel volt dolga, összpontosítani a főharczot s ezen alkalom volt a válaszfelirat, ez volt az eldöntő ütközet, mely egy egész évi parlamentaris táborzás fölött határozott. Az angol ellenben hidegebb vérű, de talán kitartóbb, egy ünnepélyes bóknak tekinti a válaszfeliratot, mintha mondaná: belépek a terembe s üdvözlöm barátomat s ellenségemet egyiránt, majd aztán munkához térek; — náluk egy 24 óra alatt vége szokott lenni a válaszfelirati vitatkozásnak. Meglehet hogy ez utóbbi gyakorlatibb, a meny nyire szabad hivatkoznom a tapasztalásra, hogy e nemzet mely így szokott eljárni, egy parányi szigetről, mely alig nagyobb mint Magyarország, a félvilágot nemcsak meghódí-

tani tudta, de a hódítást meg is tudta tartani. Meglehet hogy a francia jobban hozzánk illik, s hogy a francia vérrokonabb velünk, — én abba nagy fontosságot nem helyeztetek, sőt még csak véleményt sem örömet mondok felőle azért, mert szerintem utolsó analysisében a dolog egyre megy ki, a parlamentarizmusban a ministerek megszámlálásának meg kell történni, történjék bár ez specialis kérdésnél, vagy az egyes kérdéseket öszpontosító válaszfeliratban, mindegy, meg kell történni és kell hogy történjék, azt a minister! felelősség terhe hozza magával, és épen azért nem is örömet mondok felőle véleményt nehogy oda magyarztassék, mint-ha a ministerium abban keresné az erőt hogy ő defigálja a tért, melyen a harcz vele történik, mert a tér defigálása nagy előny, és én ez előnyt szívesen átadom akárkinek. Nincs reá szükségem.

Azért azt hiszem, azon kérdés, a melyet ha jól fogom fel, az én indítványomnak ellenébe tettek, hogy t. i. nyílt háznál akarják a válaszfelirat vitatását az én indítványommal ellentétben nem áll. — Én csak elsőséget kívánok és szavazatot arra: akajja-e a nemzet mielőtt a válaszfelirat fontosságának meghatározásába, — mielőtt magába a válaszfeliratba, — s mielőtt akármibe a mi isten és pokol közt van, — bebocsátkoznék, — akarja-e tőlem a nemzet hallani, hogy a haza veszélyben van s akar-e annak megfelelőleg intézkedni? (igen, igen!) Többet nem szólok, hanem mert az idő becses, mert perczek közben nemzetek sorsa fekszik mérlegen, én akarom látni: hogy áll a többség e tekintetben (a többség szavazatot sürget; néhány baloldaliak: megvagyunk támadva) Madarász József szót kér. — Kossuth visszatér a szószékre s szól: Uraim! legyenek azon szívességgel és igazsággal, hallgassák meg az érdeemes követet szavazás előtt, de ha olyas valamit mondana, a mire felelnem kell, a törvény által adott azon jogomat, hogy reá felelhessek, fenntartom.

Madarász J. Kinyilatkoztatja, hogy előadását a mi-

nisteriumnak semmi működésére nem ártette. Én az ármányt világosan kimondtam s értettem arra, hogy vannak némelek, kik a lázadókkal fegyverszünet kötés által a nemzet elleni erőt nevelni engedték.

De ák F. Madarász József követtársunk, csak a maga szavainak tulajdoníthatja, ha félre értetett Én a szavakat azért hallgattam nagy figyelemmel; mert először kötelességem figyelmezni, kivált a fontosabb tárgyaknál a fontosabb szavakra; de másodszor azért: mert beszéde menetéből azt kellett hinnem, és a ház tagjainak is, hogy egyenesen a kormányzatra vonatkozik (felkiáltások: nagy van.) Nem vala szokásom soha szavakon kapkodni, vagy azokat följegyezni; de azért mert tudtam, hogy kötelességem feleletet adni reá, tüstént följegyeztem azokat, azon pillanatban, midőn szóló szájából elperegtek. A szavak ezek valának: „A mait országgyűlés óta ármány kezelte nagy részben az országnak reá bízott képviselőjét.“ Ennek uraim egy betűje sem volt másképp mondva; hivatkozom azokra, kik agy vigyáztak reá mint én, s kezeskednek érte ép érzékeim, s önök előtt ismert igazságszeretetem. Nincsen ember ki magyarul tud, ki e szavakat másképp érthette, mint a kormányra, és itt az van mondva: hogy az országgyűlés óta ármány kezelte nagy részben az országnak reá bízott képviselőjét Uraim! ha az urak közül valaki pasztán, okadatolás nélkül azt fogja elmondani, hogy neki a ministerium iránt bizodalma nincsen, jogom sincs őt okadásra felhívni; ha valaki azt mondja, hogy a ministerium kifolyata az ügyetlenségnek, taktikátlanságnak, hogy szerencsédén maradványa a régi táblabíró politikának, jogom sincs őtet feleletre kényszeríteni (halljak). De ha valaki a ministeriumról e ház előtt nyíltan azt állítja, hogy ármánnyal kezelte az ország képviselőjét az országgyűlés óta bár mi részben is, ez már bizonyítást kíván, és pedig nem csak azért, mert egyes ember becsülete van sértve, hanem azért is, mert ha ez igaz, a ministerium becsülettel, kötelességének teljesítésében, egy óráig sem járhat el, (az

olyannak fejét kell venni) mert nem csak alkalmatlan és ügyetlen, hanem áruló is, az ilyennek kezébe pedig a haza nem teheti a hatalmat. Ha magánkörben és társaságban lett volna e szó kimondva, lehet, hogy barátságosan figyelmeztetném vala a szólót, hogy nyelve talán mást mondott, mint a mit mondani akart, vagy a szavaknak nem azon értelmét érti, nem azon gondolatot rakta beléjük, melyet minden magyar embernek bennök keresni kell. Hanem a ház előtt nyilvánossággal, midőn a sajtó után minden szó szét hordatik, mondott eme szavakra a ministeriom nem hallgathat, mert különben ha elmellőzné azokat és a lapokban ez terjesztetik, minden ember azt fogja mondani: íme ez mondatott és nem mertek reá felelni Uraim! hívják fel önök feleltre a ministereket, kérjék elő az adatokat, vizsgálják meg azokat, de a kárhóztató, becstelenítő szót kimondani senki-nek, nem mondom nem illik, hanem azt mondom, nem szabad (Felkiáltások: úgy van, nem szabad!) Ezen joga a világon minden egyes embernek megvan, s megvan azon testületnek is, melyet a nemzet és fejedelem bizalmával megajándékozott s ezzel bírni fog, míg a nemzet és fejedelem által el nem vétetik tőle. Egyeseknek megcsökkenhet bizalma, elmondhatják, miszerint nem akarják, hogy a testület így álljon tovább is, hanem a vádat be kell bizonyítani, vagy pedig kimondani nem szabad. Ha pedig Madarász úr nyíltan a mellett marad, mit kimondott, hogy nem a kormányzatra értette azon szavakat, akkor azon szavaknak olyan értelemben mondását visszavonta, és én tovább nem szólok. (Madarász József közbeszól: becsületemre mondom nem úgy értettem. Felkiáltások: nyilatkozzék a szószékről). Egyébiránt nagyon szerettem volna és azt nem csak mint minister, hanem mint képviselő tag is szerettem volna, ha az előadásnak és magyarázatnak másik része is, miszerint akár a ministeriumnak, akár másoknak vétkül tulajdonítatik a bizonyos fegyvernyugvás a lázadókkal, nem pusztán oda vetve a ház elébe, hanem interpellálva tétetett volna,

mert lehet, hogy a ministerium felvilágosította volna a dolgot a házat kielégítőleg; lehet hogy szőlő nem lett volna megelégedve s azt mondotta volna, hogy az urak hibáztak, ha meggyőződése vala, hogy vétettek; hanem előre pasztán megrovólag ilyen dolgot odavetve előadni, a nélkül, hogy interpellate tétetett volna, más tekintetbe jó, nem mondom hogy véték, hanem hogy parlamentaris hiba. Méltóztassanak az írásokat előkémni a ministeriumtól, szívesen fogja a minister kötelességét teljesíteni s akkor aláveti magát a ház helyeslésének vagy helytelenítésének. Hivatkozom tehát minden emberre s Madarász urnák jobb érzésére, váljon ama szavakat ezen helyen ülven szó nélkül hagyta volna-e? Nem lett volna szabad azokat szó nélkül hagyni, mért ki azt teszi, azon szavakat megérdemelné. (Felkiáltások: igazság! nyilatkozzék Madarász.)

Madarász J. ismételve nyilvánítja, hogy azon szavakat a kormányra átaljában nem értette; (Jól van, szavazunk.)

Ezután az elnök szavazatra bocsátván a kérdést, Kossuth indítványa tetemes szótöbbséggel elfogadtatott. Nyáry még ezután, Torontálból 6 község folyamodását mutatta elő, kiket a ráczok feldúlással fenyegetvén, segítséget kérek Pest vármegyétől. Nyáry ezt halaszthatlannak tartván, kívánná hogy a ház rögtön intézkedjék iránta. — Azon tekintetből azonban, hogy a ház a végrehajtó hatalom körébe nem avatkozhatok, a kormányhoz utasított.

VI-ik ülés az alsóházban

július 11-én.

Megnyitván az ülés Kossuth L. pénzügyminister hosszú éljenzések közt a szöszökre lép.

Uraim! (felkiáltás: üljön le.) Majd engedelmet kérek, ha kifáradok. Midőn a szöszökre lépek, hogy önöket felhívjam, mentsék meg a hazát, e pereznek nagyszerűsége szorítva hat le keblemre. Úgy érzem magamat, mintha Isten kezembe

adta volna a tárogatót, mely felkiáltta a halottakat, hogyha vétkesek vagy gyengék, örök halálba visszasülyedjenek; ha pedig van bennük életerő, örökéletre ébredjenek. Önöknek Uraim! Isten kezökbe adta a mai határozattal, melyet indítványomra hozandnak, határozni e nemzet élete, e nemzet halála felett De épen mert e perez ily nagyszerű, feltettem magamban, nem folyamodni az ékesszólás fegyveréhez, mert lehetetlen nem hinnem, lehetetlen nem meggyőződve lennem, hogy bármiben különbözzenek is a vélemények e házban, a haza szent szeretető, a haza becsületének, a haza önállásának, a haza szabadságának oly érzete, hogy azért utolsó csepvérét is kész e ház feláldozni, mindnyájunkkal közös (éljen!). És a hol ezen érzés közös, ott a buzdításnak helye nincs, ott csak a hideg észnek kell az eszközök között választani. Uraim! a haza veszélyben van! E szót elég volna tán száraz hidegen kimondanom, mert hiszen a szabadság napjának felviradtával lehullott a homály e nemzetről; és önök tudják, miként áll e hon; önök tudják, hogy az országban rendelkezésünkre álló sorkatonaságon kívül közel 12000 önkéntes honvéd állítatott ki, önök tudják, hogy a törvényhatóságok fel voltak szólítva a nemzetőrségi seregek mobilisatiójára, miként legyen erő, képes megvédeni a hont s megtorlani a bűnt oda len a széleken. És e felszólítás a nemzetben viszhangra talált Ha a nemzet nem érezte volna, hogy veszélyben van, nem talált volna ily viszhangra. Ez maga köznemzeti nyilatkozata annak, hogy a veszélynek érzete közös. De én azért mégis úgy gondolom, hogy köteles vagyok önöknek uraim, nagyobbyszerű vonásokban csak, és ezúttal — nem minden apró részleteiben, a haza állapotának némi rajzát előterjeszteni.

A mint a múlt országgyűlés eloszlott és az első felelős magyar ministerium hivatalába lépett üres pénztárral, fegyver nélkül, honvéderő nélkül: lehetetlen volt mély fájdalommal nem éreznie a nemzet állapotának irtóztos elhanyagolását. Én egyike voltam azon számosoknak, kik éveken keresztül fi-

gyelmezgették a hatalmat és figyelmeztették a nemzetet: legyen igazságos a nép iránt, mert kész leszen. Talán még a hazafiúságnak közös érzete, és a közlekedés a kész szó átkának egész súlyát fejünkről elháríthatja; de annyi bizonyos, hogy elkésett a nemzet és a hatalom az igazságban; s ezen elkésés miatt azon percz, melyben először volt igazságos a nép iránt, bomlásnak indított minden létező viszonyokat. Hy körülmények közt vettük át a kormányzatot, megtámadtatva árulás, pártütés, reactionális mozgalmak és mindazon szenvedélyek által, melyeknek torsáját átkos örökségül hagyta reánk Metternich politicája. Alig voltunk a kormányban, sőt még össze sem jöhettünk mindnyájan, már a leghitelesebb tudósításokat vettük arról, hogy a pánszláv izgatások a felvidéket nyílt lázadásba borítani szándékoznak nem csak, hanem a napot is kitűzték már, mikoron törjön ki az Selmecezen. — Nagyobbszerű vonásokban akarok csak rajzolni; azért itt megállapodom s csak annyit mondok, hogy a felföld nyugodtan van. De ezen nyugalom nem a biztosságnak nyugalma, tűz az, mely a hamu alatt lapang. — Az ország közepén maga a magyar faj között is, melynek életrealósága amott a Drávavonalnál és az ókén tábor táján oly szívemelő áldozatkészségben nyilatkozik, nehéz volt a népnek hosszas szolgaság után a szabadság eszméjével rögtön megbarátkozni és tájékozni magát annak első viszonyai között; mert nem hiányoztak bujtogatók, kik a népben aggodalmat költöttek, még azon, nem mondom adományok, hanem igazságok iránt is, melyeket a múlt országgyűlés neki megadott. Kilencz hét múlt el azóta és az ország belseje nyugodt A magyarfaj áldozatra kész, önkényt, nem kényszerítve viszi vérének életét oda, hova felszólítatik.

Ámde Horvátország nyílt pártütésben van. Sok évek folytak le azóta, túraim, mióta e hazában nem egyikét ember figyelmezteté a hatalmat, hogy midőn az illyr hajtogatásokat szítogatja, szítogatja, mondom, s nem csak elnézi, oly kígyót táplál keblében, mely az uralkodó háznak vesztét

fogja maga után következethetni; és most azt gondolák azon urak ott lent, hogy mivel a lázas állapot, melyben Europa van, megingatta a rendnek minden oszlopát, már most büntetlenül nyílt pártütésben törhetnek ki. Én, ha e pártütésre a magyar valamely alapos okot szolgáltatott volna, e perczen is nem tekintve azt, hogy pártütés van, arra szólítanám fel önöket: legyenek Horvátország iránt igazságosak s nem fegyverrel, hanem az igazság szent szavával, csillapítsák le a lázadást így lévén lelkesítve, kötelesnek érzem magamat egy futó pillanatot vetni Horvátországnak Magyarország irányábani viszonyaira. Önök előtt tudva van uraim, hogy a nemzet még azon időben is, mikor különösen kegyelt kiváltságosoknak osztotta csak a maga jogait, Horvátországot minden jogokban részesítette, nem volt a nemzetnek Árpád korától egy joga sem, melyet, mióta Horvátország velünk kapcsolatban van, vele e nemzet meg nem osztott volna testvériesen (igaz!) és nem csak, de midőn megosztott vele minden jogot, adott neki még azonkívül ön maga terhére különös kiváltságokat. Azt látom a históriában, hogy nagy birodalmaknak egyes részei a közös jogból kitagadtatnak, látom, hogy Irland nem mindennel bír, a mivél Anglia, de hogy egy nemzet tömegének nagyobb része önmagát tagadja ki jogokból bizonyos kevesbeégnék kedvéért, ezen nagylelkűségre példát csak Magyarhon adott a horvátok irányában (igaz!) Tehát hol van a múltban azon ok, minélfogva habár a pártütés leverésére fegyvert fogunk is, szívünkben érezni lennénk kénytelenek, hogy a párttttést mi provocáltuk? A múltban erre ok nincs. Vagy talán a legközelebbi országgyűlés, mely új aerát nyitott e nemzet életében, tett változást a horvátoknak annyira kedvező régi viszonyokon? Azt mondom nem; a mely jogokat kivívtunk magunknak, kivívtuk azokat nekik is; a mely szabadság a népnek megadatott, Horvátország népének is megadatott; a mely kármentesítést az itteni nemességnek resolvált Magyarország, maga erszényének rovására regolválta Horvátor-

országnak is, mert a parányi ország nem bírná saját kármentesítését elvállalni.— Nemzetiségi tekintetben nem jól felfogva bár s hibásan képzelve, de mégis aggodalmak volt, s az országgyűlés kimondotta, hogy a horvátoknak közéletükben saját nyelvükkel, saját szabályaik következtében is élni tökéletes joguk van; s ekként nemzetiségüket nyílt elismeréssel sancionálta. Municipális jogaikat pedig nem csak nem csorbította, sőt nevelte, gyarapította. Van-e magasztosabb jog, mint a képviselők választásáról rendelkezni, kik hivatva legyenek törvényt szabni, szabadságot adni s megvédeni; és az országgyűlés azt mondotta: Ti horvát barátaink magatok rendeztétek, mikép választások képviselőiteket Ez által municipális állását és ezen municipális körben nemzeti önállását Horvátországnak a múlt országgyűlés újabban consolidálta, tehát ha a múltban nem volt. ok, mely ezen pártütést menthetné, a múlt országgyűlés cselekvényei okot reá bizonyosan nem szolgáltattak. Avagy talán a ministerium? Mi egy lépést tevénk, a miért önöknek felelősek vagyunk; ha sikerült volna e lépéssel lecsillapítani a föllázadt kedélyeket, örömmre szolgált volna azt megemlíteni, így, azon elismeréssel említem azt, hogy a ministerium némi részben tnlment a törvényen; hanem ment azért, mert lehetetlennek látta einem fogadni a törvény természetes következményeit Ha az országgyűlés elismerte azt, hogy a horvátoknak beldolgaikat saját nyelvükön folytatniok joguk van, a ministerium a körülmények szerint hivatva érezte magát arra, hogy nemzetiségüknek ezen elismerését a kormánynyali érintkezésbe is bevegye, s azért elhatározá, hogy a velöki érintkezésben a diplomaticai magyar nyelv mellett egyszersmind az ő nyelvekeni fordítást is használja. A horvátok a báni hatalomban igen nagy súlyt helyeznek. A múlt országgyűlés ezen báni hatalmat nem csak sértetlenül hagyá, hanem annak egyszersmind az ország összes kormányzatába! befolyását is biztosította, midön törvény által meghívta a bánt, hogy vegyen részt az ország közálladalmi tanácsában,

És a ministerium ennek következtében semmit sem tartott sürgetőbbnek, mint azon bánt, kit igazságnak és szabadságnak ostora alatt leszállóit hatalom, léteinek utolsó peresében átok gyanánt tolt nyakunkra, hogy megkísértse, váljon nem lehetne-e a kárhozatos reactio ördögét felidézni? A minieterium mégsem vonakodott első perczben is a bánt felszólítani, foglalja el székét István király helytartó álladalmi tanácsában, és a ministerekkel értekezzék arról, miképen lehetne Horvátországnak nyugalmát, csendét biztosítani, mik Horvátország igazságos kívánatai, melyeknek teljesítésére, ha ez a ministerium hatalmában van, késznek nyilatkozott, ha pedig nincs, késznek nyilatkozott arra, hogy önök előtt indítványt tegyen és annak elfogadásához állását kösse. A bán meg nem jelent, makacsul visszautasította a felszólítást, s a törvény helyett pártütésre támaszkodott, melynek élére vetvén magát, most már a magyar koronátoli pronunciált elszakadás terén áll. Nem tagadom én, hogy Horvátországnak vannak részletes sérelmei, melyek még orvosolatlanok, de azokat nem a ministerium, nem a nemzet okozta; ezen sérelmek hagyomány gyanánt maradtak reánk a múlt kormányról, a nemzet pedig azon sérelmeket magár évá tette minden időben és mindent elkövetett orvoslásokért, épen úgy mint saját sérelmei tárgyában, és ez bizonyosan egyike volt az okoknak, miért hogy Jellasichot, mint ő felsége által akkor kinevezve volt bánt, felszólítottuk, tegye magát érintkezésbe a ministeriummal, miszerint a sérelmek megszüntetésére rögtön intézkedhessünk, mert a ministerium nem csak felhatalmazva, de kötelesnek is érzi magát arra, hogy a törvényt, ha sértve van, a maga épségébe visszahe-lyezze; de a bán még csak annak lehetőségét is elvágta pártütése által, hogy a horvátoknak az 1845-iki tartományi gyűlésből ő felségéhez föltejlesztett kívánataikra nézve a ministerium nyilatkozhatott volna. És mégis ezen viszonyok között is a ministerium semmit el nem mulasztott, mit Horvátország és a határszélek megnyugtatóására czélszerűnek

vélt. A határőrvidékek képviseleti joggal ruháztattak fel a múlt országgyűlés által, nyertek tehát egy oly jogot, melylyel nem bírtak soha, mióta határőrvidék áll. A ministerium annak valószínűsítésére nézve megtette az intézkedéseket, melyek hatalmában állottak, de egyszermind keresve kereste az alkalmat, mit tehessen azon népségnek megnyugtatósára, és b. Hrábovszky főhadiparancsnokot mint kir. biztost megbízta, és felhatalmazta arra, hogy a határőrvidékeknek a földtulajdonát adja meg, mint meg van adva a magyarföldön lakó volt úrbéri jobbágyoknak; felhatalmazta arra, hogy a robotokat, melyek az álladalom irányában ott fenállottak, törölje el; felhatalmazta arra, hogy az iparnak, kereskedésnek, művészetnek ülésére szabadságot adjon, melylyel eddig nem bírtak; fölhatalmazta arra, hogy a szabad költözködést mindenkép könnyítse; felhatalmazta arra, hogy a szabad communitásoknak nevezett helyeken a rendezett tanácsosai biré községi rendszert polgári alapon s az előjáróknak a nép általi szabad választása mellett hozza be; egyszermind felhívta arra, hogy a nép maga, községenként vagy kerületenként válaszson maga közül embereket, kik ide feljövén, tájékozzák a ministeriumot, tolmácsolják előtte a népnek ottani kívánságait, miszerint ha volna még valami, mit azon kívül számokra jogszerűn adni lehet, azt a ministerium nyomban megadhassa. Pártütéssel, lázadással feleltek ezen elcsábított szerencsétlen emberek, úgy hogy azon jótétemények valószínűsítésére sem lehetett alkalom, melyeket a ministerium hetek előtt megadni elhatározott

Nemzetiségükről már szóltam. A hivatalviselést a mi illeti: a miniszterium mindjárt kezdetben számos egyéneket nevezett ki, minden pártkülönbség nélkül a kapcsolt országokból, sőt a horvát dolgok számára több ministeriumokban különös osztályokat is alakított, melyek csak a közttnki kapocsnak erőszakos megszakítása miatt nincsenek betöltve. Többek közt egyike volt azon vidékek érzékeny sérelmeinek, hogy a tenger melléken, mely Horvátországot a Szávaig

sóval ellátja, a siciliai sónak behozatala meg nem engedték. Fiaménak ez régi sérelme volt, ha megengedtük a siáliai sónak behozatalát, és annak árát tetemesen leszállítottuk. Szóval semmit egyáltalában el nem mulasztottunk, mit ottan a kedélyek megnyugtatóására, koronánk épségének s a nemzet szabadságának és jogainak határáig tennünk lehetett. Mi tehát, uraim, a horvát pártütést sem a ministerium, sem a nemzet részéről legkevesebb ok által is provocálnak el nem ismeijük. Ámde, ha egy nép kevesli a szabadságot melylyel bír s többnek kivívására fegyvert ragad, kétes játékot üz bár, mert a fegyvernek két éle van, — ezt legalább megfogni tudom; de mikor azt mondja valamely nép: nekem sok a te szabadságod, nekem nem kell a mit adtál, hanem megyek görbülni a régi absolutiemus járma felé, ezt én megfogni nem tudom. Pedig a dolog körülbelől így áll, mert agynevezett petíciójukban, melyet a zágrábi conventiculumból ő felségéhez felküldöttek, egyenesen azt kérik, hogy elakarnak Magyarországtól szakadni, nem a végett, hogy önálló, és egészen elszakadt független nemzet legyenek, hanem hogy magokat az ausztriai ministeriumnak vessék alá! Ez uraim a hajdani Vendee szerepe, de melyet részünkről terrorismos nemprovocált, s hol a fejedelem iránt affectált hűség leple alatt is csak reactionalis ármány lappang. Awagy kérdem én, hűségnek jele-e, nem akarni tartozni a magyar koronához, mely mint symboluma ez ország népeinek, ő felségének és dynastiájának e peresben nem csak legerősebb támasza, de mondhatom egyedüli biztos támasza (helyeslés). Awagy a hűség jele-e, nem akarni engedelmessékedni a magyar ministeriumnak, hanem akarni engedelmessékedni az ausztriai ministeriumnak, mely parancsait az Aula szeszélyeitől veszi, mely annyi erővel sem bír, hogy urát, császáriját ősi várában megtudta volna védeni, hogy futni ne legyen kénytelen (helyes). Kérdem én, nem nagyobb hűség-e a magyar koronától függni, azon koronától, mely mint symboluma ezen országnak, azon peresben, midőn a

bécsi ministerium gyáva gyengesége miatt fejedelmünk ősi várát elhagyja, nem él vissza a perczzel arra, hogy elszakítsa a kapcsot, mely közte és az ősi várából kiűzött fejedelem közt fenáll, hanem egy szívvel lélekkel fölkérte a királyt, jöjjön közénk, támaszkodjék férfias hűségönkre, mi megvédjük őt a poklok ellen is (éljen). Vagy nagyobb hűség talán azon bécsi ministeriumtól akarni függni, mely ha volna, mert most nincs, és megkérdetnék, ki hát tnlajdonkép urad, kitől veszed a parancsokat, Császárodtól-e? az Aulatól-e? a bécsi birodalmi országgyűléstől-e? vagy pedig a frankfurti Reichsverwesertől? e kérdésre nem tudna felelni; ki azt sem tudja, hogy a fejedelem alá lesz-e vetve a frankfurti gyűlésnek, és be fog-e olvadni Ausztria a nagy Németországba, vagy pedig a kis Bécs fogja absorbeálni a nagy Németországot — És ők azt mondják, hogy ők a hűség érzeténél fogva rebellálnak V-dik Ferdinánd ellen (kaczaj). Azonban őszintén megvallom, miként én a szabadság érzetének a tömegekre nézve oly erős hatását hiszem, miszerint lehetetlen, hogy meg ne győződjem, miként maga azon affectált hűség is még affectátiójában sem egyéb pusztá ürügynél, melylyel más célok fedeztetnek. A vezérek részéről fedeztetik a reactionális mozgalom, más részről pedig kapcsolatban van ezen eszme az ausztriai birodalomnak szláv alaprai állításával. — Azt mondják: Bécsbe fogunk követeket küldeni, csinálni fogunk a szláv elemnek többséget, Ausztria megszűnik német birodalom lenni; majd a Csehknél egyik, ide lent pedig más szláv birodalom emelkedik. Ez kétes játék, majd határoz felette alkalmasint Europa, mert ha mi nem bíránk vele, európai kérdéssé válik; de annyi bizonyos, hogy ezen combinatio, ha húz valamit maga után, az ausztriai háznak vesztét huzza maga után okvetlenül. — Erről nincs kétség. Elmondtam, uraim, önök előtt, mit tettünk a horvát nemzet irányában; a megnyugtatóra még egy lépés van, melyet említenem kell. Látjuk, mikint, ha István főhg nádor és kir. helyt parancsol és a m. ministerium

rendelkezik, ezen parancsok és rendeletek ellenében a párt-
 ütők azt mondják, hogy ők a fejedelem nevében tagadják
 meg az engedelmisséget; mi tehát kötelességünknek tar-
 tottak megkérni a királyt, nyíltan, őszintén — hiszen nincs
 terrorizmus alatt, mert Innsbruckban van hű tyroljai közt
 — adja tudtára a népeknek, mi hát az ő királyi akarata?
 ő felsége nyíltan, őszintén tudtára adta népeinek, a mit
 vallásosságától, a mit a törvény iránti tartozó kötelessé-
 gétől várni lehetett. — S midőn ő felségének ezen parancsai
 hozzájuk érkeztek, ismét azt mondták rá: Ez sem a király
 akarata, — a terroristicus magyar ministerium kényszeri-
 tette a királyt oly szóknak mondására, melyeket ő nem ér-
 zett Ezt mind tapasztalva, azt gondolánk, hogy meg kell
 kísérteni ezen ürügynek elvágni minden alkalmát, azért ké-
 résed járultunk ő felségéhez, hogy miután Jellasich és párt-
 hívei nem csak a hajdan hatalomban volt, most pedig meg-
 bukott camarilla körében tartozóknak titkos szitogatásaira
 hivatkoznak, hanem még a dynastia némely tagjairól is azt
 mondják, mintha kedves volna előttük a pártütés, méltóz-
 tassék a dynastiának egyik tagját, kit nem gyanúsíthatnak,
 mint István főherceget alávaló módon gyanúsították, hogy
 segítette megtörni a király hatalmát, Zágrábba küldeni, hogy
 mondja meg élő szóval a népeknek, miként rágalom az, mit
 a fejedelemről s dynastiájáról híresztelnek, és hogy ő felsé-
 gének az az akarata, melyet junius 10-én manifestumában
 proclamált, melyben Jellasichot minden hivatalától felfüg-
 gesztette, a horvátországi pártütést felségsértésnek nyilat-
 koztatta, és b. Hrábovszkyt megbízta arra, hogy törvényes
 intézkedéseit ellenükben, ha kell, fegyverrel is vigye keresz-
 ted. ő felsége méltóztatott János főherceget e tekintetben
 intermediatióra megbízni. János főherceg, mint tudva van e
 ház előtt, időközben az ausztriai birodalomban császári kép-
 viselővé lévén kinevezve, kijelenté, hogy a kiegyenlítésnek
 megkísértését szívesen elvállalja: de azt hogy Horvátor-
 szágba menjen, ezen körülménynél fogva lehetetlennek nyi-

latkoztatta. Mi ő fenségének nem késtünk kijelenteni, miképen véleményünk szerint ő fensége sikeres eljárásának induló pontja épen az, hogy Horvátországban a dynastiának oly tagja, minő ő, élőszóval világosítsa fel azt, miként a dynaetia és a fejedelem koronája ellen intézett horvátországi mozgalmakat valóságos pártütésnek veszi. És kinyilatkoztattuk azt, miszerint kételkedünk, hogy a kiegyenlítési, eljárásnak sikere lehessen, ha ezen kiindulási pont elmellőztetik; de kinyilatkoztattuk másodszer azt is, miképen mi Horvátországnak a magyar korona ellenében, oly állását, mintha önálló független hatalom önálló hatalommal alkudnék, el nem ismerjük.

Mi Horvátország irányában minden méltányos és igazságos kívánatokra hajolni készek vagyunk, de Jellasichot nem tekinthetjük a magyar királylyal paritativus állásban; a magyar király megbocsáthat, de Jellasich szerepe az engedelmesség (helyes); azért kinyilatkoztattuk, miként mi a horvát viszonyok kiegyenlítésében azon úthoz ragaszkodunk, ha ő fensége méltóztatnék maga részéről is közbenjárni, miszerint Horvátországban törvényes tartományi gyűlés tartatnék, hol a vélemények tökéletes szabadsággal nyilatkozhatnak; rendezzék el a követválasztást, küldjenek ide képviselőket, azok által terjeszszék elő kívánataikat, melyeket ha kívánságaik méltányosak és igazságosak lesznek, a magyar nemzet nem késend teljesíteni, mi pedig azoknak teljesítéséhez 4 állásunkat kötjük, és ha más oly kívánságai lesznek a törvényesen tartandó tartományi gyűlésnek, melyeknek törvény, jog, igazság szerinti teljesítésére maga a kormány hatalommal bír, azokat terjeszszék fel a kormánynak, és a kormány irántok nyilatkozni fog. Ő fensége János főherczeg, a német birodalom főnökévé neveztetvén, talán épen tegnapelőtt, ha jól tudom a napot, Frankfurtba utazott; néhány nap múlva visszajön, és akkor megfogjuk látni, váljon az ezen alaponi kiegyenlítéshez remény lehet-e? De a horvátoknak azon vakmerő kívánságát, hogy ha kiegyenlítésről van szó, Magyarországnak részéről minden hadi

készületek szüntettessenek meg, indignato pectore vetettük vissza magunktól s kötelességünknek tartottuk kijelenteni, hogy jöjjön bár, a mi jöni akar, a magyar készülni fog, a kormány készül minden erejével s azért hívta össze az országgyűlést, hogy annál nagyobb erővel készülhessen. Nem volna tanácsos, de önök sem fogják kívánni, hogy tábláját mutassam elő szám szerint azon erőnek, mely az erélyes és a haza hálájára érdemes Csányi országos biztos intézkedése alatt, a Dráva parijánál összehúzza van; annyit azonban mondhatok, miként az ott összevont erőnek tekintélyes voltát mutatja az, hogy a horvát lázadók, bár régóta sóvárognak a szép magyarföld kenyerére, borára, e perczig Magyarországnak földét megtámadni nem merték, nem is merhették a nélkül, hogy vissza ne verettek volna, mind a mellett, hogy múltbéli szerkezetüknél fogva fegyveresen készen voltak, nekünk pedig mindent teremtenünk kellett.

A másik dolog ott lent a szerb-lázadás. A mi ennek okait illeti: itt a kutatásban még a dialectica is megakad. Horvátország bár koronánkhoz kapcsolt ország, mely a kapcsolatot fölségsértés nélkül meg nem támadhatja, de ország mégis. Ellenben a ki Magyarország területén külön országot akar alkotni, az oly lázító, oly pártütő, kinek a statárium kötelével kell csak felelni. (Helyeslés.) Hanem uraim! a polgárvér ontása még a bűnösök irányában is nagy dolog; azért a kormány tekintetbe vevén azt, hogy ily izgalmas és lázas korban, mint a melyben most vagyunk, az elcsábított tömegeket, a polgárháború iszonyaiba borítani néhány nagy-ravágyó bűnösnek vétkei miatt oly cselekvés, melyet, ha a házáról elháríthatunk, megérdemeltük istennek s az embereknek is helyeslését; e tekintetben sem akartunk, semmit kísértetlenül hagyni. Azért a mi kívánságok itt fenforoghattak, ezen kívánságok teljesítésére intézkedtünk. De hiszen, az ország integritásának sérelme nélkül más kívánság fen sem foroghatott, mint az, hogy azon vallásnak számára, kikhez a szerbek Magyarországon tartoznak, hívjuk össze

azon congressust, melyet a múlt kormány sok esztendőn keresztül össze nem hívott. E részben megtörtént a rendelkezés, de Bajacsics érsek jónak látta Karloviczon népgyűlést tartani, azt a szerb nemzet gyűlésének proclamálni. Es itt a szomszéd Szerbiából betolakodott rablócsoportok által a gyűlevész tömegek néhány ezerre szaporodva, magoknak nemzeti állást arrogáltak, a Bánátot, Bácskát, Szerémet, Baranyát sajátjoknak declarálták s pátriárkát s vajdát választottak. Mi a bonyolódások első jeleire királyi biztosokat küldöttünk ki. A szerémi vidékre b. Hrabovszkyt, péterváradi főparancsnokot, kit épen ezen állásnál fogva e czélra legalkalmasabbnak kellett ítélnünk, mert parancsnoka azon határőrvidéki ezredeknek, melyeknek felhajtogatására leginkább remél támaszkodhatni a párttítés. A dunáninnyi vidékre kiküldöttük a temesi grófot s főispánt, Gsemovics Pétert, egyrészt azért, mert személyisége s érzései iránt a múlt idők nyomán bizalommal viseltetünk, s más részről azért, mert unokája azon Csernovics Arsennek, kinek nevéhez a szerbek között pietás csatlakozik. A bánáti vidéken pedig biztosul Vukovits Sabbás temesi alispán működik. Míg ezeknek működése tartana, mi iparkodtunk seregeinket egy begyűjteni; de seregeket, biztos seregeket Magyarországon a mostani körülmények közt hirtelen össze teremteni nem könnyű dolog. Azért úgy gondolom, hogy az országra nézve nagy nyereségnek tekinthető már az is, hogy ezen párttítő lázadást is fölfelé terjedésében megállítottuk, s le a szélekre szorítottuk, megóván az országot az elbontástól addig, míg elég erőnk gyűlt össze, mint a sas reájok ütni, s a rabló csapatokat semmivé tenni.

Azon időközben, míg a seregek összevonulnának, Csernovics Péter kir. biztos jónak látta a békéltetés eszközeit megkísérteni s érintkezésbe bocsátkozván a párttítés főnökeivel, oly egyezkedést kötött, mely a hírlapokból önök előtt tudva van, és melynek tartalma az: hogy tíz napi fegyvernyugvás adatik, miszerint azon idő alatt a párttítés vezérei

szétosztatván seregeiket a törvény iránti engedelmességre, mind magok visszatérjenek, mind az elcsábított szerencsétlen népet visszatérítsék. Ezen fegyvernyugvás kötésének ideje július 4-én járt le s ezen kötést a kir. biztos önfelelőségére tette, különös meghatalmazással erre nem volt felruházva, de ki volt küldve kir. biztosul oly általános felhatalmazással, hogy a megzavart csendet minden szükséges eszközökkel állítsa helyre, s ő úgy vélte, hogy azon eszköz a csend helyreállítására alkalmas lesz. E lépés, azon lépések sorába tartozik, melyeknek helyeslése vagy kárhozatása a sikerhez van kötve. Most e perczben tekintélyes erő van ott, egy ügyes, tapasztalt, bátor hadvezérnek parancsnoksága alatt. Az eljárási terv általa a helyszínén megállapított, közöltetett a hadügyminister úrral, ki azt végkép megállapította. Hogy mikép fog és mikép kell egy tábornoknak a harc mezéjén eljárni, úgy gondolom, az ily straticus tervek nem a nyilvánosság élébe valók, (számosán, igaz) mert nem akarjuk, nem akarhatjuk visszaidézni azon kort, midőn a magyarországi török táborozás harcainak menetelét a bécsi Hofkriegsrath aluszékony pamlagon intézgette, minek következtében vagy megverettünk, vagy ha meg nem verettünk, csak azért nem verettünk, mert volt hadvezér, ki az ütközetről rendelkező parancsot bontatlanul zsebre tette és a törököt megverte. (Tetszés.)

Egyet akarok még mondám. Azon hír kezd tegnapelőtt óta rebegni, mintha újabb fegyvernyugvás köttetett volna a lázadókkal — Én és az egész ministerium erről általában semmit sem tudunk. Nem lehet hinnünk, hogy ha ez való volna, róla tudósítva nem volnánk, de még sem mondhatom azt, hogy nincs, csak annyit mondhatok, hogy róla semmit sem tudunk, s utolsó leveleink is, melyek július 6-ról szólnak, egyáltalában a fegyvernyugvásról még csak említést sem tesznek, s azt gyanítanunk sem engedik, sőt fegyvernyugvás helyett harc és győzelem hírének nézünk minden órán élébe. Fáj az: hogy a pártütés szerte azon vidékeken

el lévén terjedve, imitt amott egyes speciális szerencsétlenség történik, mint ez történt Torontál megye szélén Sz. Mihály helységben. Erre csak annyit akarok megjegyezni, hogy ha egyszer egy vidék lázadásban van, én a lázadás elnyomására megbízott emberek részéről a legnagyobb hibának venném, ha minden helységnek szalma-födélét, minden embernek biztosságát külön-külön intézkedés tárgyává tévén, az által megoszlatnák az erőt, s az egész lázadásnak elnyomását bizonytalanná tennék. Minden lázadásnak megvan ezen szerencsétlensége. Az elveszett életet isten sem adja vissza, de a kárt kipótolja azoknak vagyona, kik azt okozták, hanem azért, mert itt ott egyes helyek felgyújtattak, nem lehet kívánni, hogy a tábor strategicus tervéből kimozduljon, s ide is oda is szétdarabolja a sereget s háta mögött hagyván a római sánczokban árkolt ellenséget, míg lentebb egy falut véd, fent az ország belsejét a pártütés terjedésének nyissa ki. Én sajnálom, hogy ily szerencsétlenségek történtek, de azt nem lehet kívánni a minis-teriumtól, hogy a sereget oszlassa fel s hogy minden falut külön őrizzen. (Helyeslés). Itt sem szólok arról, mennyi erőnk, mennyi katonánk van ott, hanem örömmel csak annyit mondhatok, hogy a haza védelmének készségében, reményemen s bizodalمامon túl feltudott a magyar lelkesülni. Néhány évek előtt borús érzettel óhajtottam; csak egy pontot adjon az isten, melyre támaszkodva mondhas-sam, hogy e nemzet fel tud lelkesülni, s én nem esem két-ségbe jövődjöje felett Most meghagyta Isten érnem a per-czet, a Magyar fellelkesült s én nem esem kétségbe a nem-zet jövője felett. (Zajos tetszés és taps.)

A harmadik uraim! azon viszonyok között, melyek a hazának védállapotba helyezésére intenek, az aldunai tar-tományok állapota. A mint minden nemzettől a világon megkövetelem a magyar irányában, hogy beldolgaiba ne avatkozzék, úgy a magyar is kétségtelenül azon tartomá-nyok beldolgaiba avatkozni nem akar. Erről tehát nem is

szándékom szálam s csak annyit mondok, hogy a Pruth szélén egy hatalmas orosz sereg áll, mely fordulhat jobbra, fordulhat balra, lehet irányunkban barátságos, lehet ellenséges, de mivel lehet ez, lehet amaz, a nemzetnek készülni kell (úgy van). Eddig még nem lépett be Oláhországba, azonban a ministerium részéről az orosz követség interpelláltatván, azt felelte: hogy korántsem a török hatalom elleni barátságtalan indulatból indította oda seregeit, hanem saját tartományai nyugalmának ótalmára. Egyébiránt kinyilatkoztatja, hogy ha Oláh- és Morvaországok kormánya által bejövételre felszólítatnék, megfogja tenni azt, mert arra a drinápolyi békekötés által kötelezve van; de kinyilatkoztatja egyszersmind azt is, hogy a magyar nemzettel szomszédos jó egyetértésben kíván maradni, és Magyarország irányában semmi ellenséges lépést nem fog tenni mindaddig, míg a magyar nemzet kebelében valamely oly fegyveres csoportozásokat nem tapasztal, melyek ellene vannak intézve.

Ez arra vonatkozik, hogy a moldva- oláhországi viszontagságok következtében némely odavaló egyének átmenekültek Erdélybe. Mi kötelességünknek tartottuk kijelenteni, miként a magyar nemzet vendégszerető készséggel tárja ki karjait minden üldözöttnek, minden menekvőnek; hanem azt nem fogja tűrni, hogy ezek visszaéljenek a vendégszeretettel az ország békéjének háborítására. (Tetszés, helyeslés.) Ez tehát a harmadik tényező. A negyedik a bosnyákországi szélek, hol a legújabb tudósítások szerint a bosnyákországi vezér 40—50,000-ből álló tábor gyűjtött össze a végett, hogy Szerbia nyugtalanságait figyelemmel kíséresse, s legyen elég erős a porta érdekében akként fellépni a mint kötelessége. Történt, hogy a bosnyákországi ráják nagyobb számmal fegyveresen költöztek át Horvátországba, adván okul azt, hogy a török hatalom által nyomattak és üldözttettek; tehát mint menekvők jöttek át. Nem lehet tagadni, hogy a török admministraciónak régi természete szerint némi zsarolások s

elnyomások fordulnak elő, de annyit mondhatok, hogy a porta részéről a keresztény ráják irányában, valamely újabb ellenséges lépés nem határozottatott, s így azok átjövetelét annak kell tulajdonítani, miként csak ürügyül hozták fel állítólagos elnyomatásukat, csakhogy a zavarban s rablásban osztozhassanak. És e perczig nincs semmi okunk arról kétkedni, miként a bosnyákországi seraskiemek föllépése irántunk barátságos színt visel. — Végre, uraim, meg kell említeni Ausztria irányábani viszonyainkat. (Halljuk! halljuk!)

Én igazságos kívánván lenni, természetesen találom, hogy a bécsi falakban létező hatalomnak fáj Magyarország fölött nem rendelkezhetni többé. De azért, mert valamely fájdalom természetes, nem minden fájdalom jogszerű; és még kevesebbé következik, hogy valamely fájdalom iránti könyörtletből egy nemzet a maga jogait megnyirbáltatni hajlandó legyen. (Nagy tetszés és éljenzés.) Igen is uraim! megvannak, kétségtelenül megvannak azon mozgalmak, hogy ha egyebet nem, tehát legalább a pénz- és hadügyi tárcsát ismét a bécsi ministerium számára visszaszerezni sikerüljön. Mert hiszen a többi majd elkövetkezik. A kinek keze egy nemzet zsebében, s kinek kezében egy nemzet fegyvere van: az ezzel a nemzettel rendelkezik. (Igaz! igaz!) Világos összeköttetésben látszik lenni ezzel a horvát mozgalom is: mert Jellasich azt nyilatkoztatta, hogy neki nem kell szabadság, hanem csak az, hogy Magyarország had- és pénzügyi tárcsája a bécsi ministeriumra bízásék. És a legutóbbi peresekben junius utósó napjaiban lehullott a nyilvános titkok fátyola. A bécsi ministerium jónak látta az ausztriai császár nevében megizenni a magyar király ministeriumának, hogy ha minden áron meg nem alkuszik a horvátokkal, felfogja mondani ellenünkben a neutralitást, Mintha mondaná: hogy az ausztriai császár a magyar királynak, azaz maga magának hadat izent. (Kaczaj). Lehetnek önök, uraim, a ministerium iránt ilyen vagy olyan véleménynyel; hanem azt hiszem, hogy annyi

honfiul szíves becsülésökre számíthatunk, miszerint ne kelljen hosszasan mutogatnom, miként ezen fenyegetésre akként feleltünk, mint a nemzet becsülete megkívánta. (Tapsvihar, általános helyeslés s hosszasan tartó éljenzés). Hanem épen, midőn ezen jegyzék hozzánk s a mi feleletünk hozzájok at-ban volt: ismét jött egy másik, melynek tartalma az, hogy mily rettenetes ember az a magyar pénzügyminister, miszerint ő a pártütő Jellasicznak nem akar pénzt adni. — Mert természetes, hogy a mint Horvátország nyílt pártütésre lépett, azonnal a zágrábi hadi parancsnokságnak megszüntettem a pénzküldést; s valóban nem érdemelném meg, hogy szívjam a levegőt, hanem megérdemleném, hogy szembe köpjön a nemzet, ha ellenségének pénzt adtam volna. (Általános tetszés és zajos helyeslés.) — Hanem a bécsi ministerium másképp vélekedett, ő szörnyű gondolatnak, s a monarchia felforgatásairai törekvésnek nézte, hogy azon pártütőnek, ki a magyar király koronáját akaija szétdarabolni, a magyar király pénzügyministere nem akar pénzt küldeni. Fogták tehát magokat s ők küldtek a kedves pártütőnek — mint irák — 100 ezer, de valósággal 160 ezer p. fto. Ezen tett, uraim! nagyszerű boszankodásra, nemzeti haragra ébreszthetné e házat; de ne ébredjenek haragra, uraim t mert azon ministeriom, mely ily politikában kereste tengődését, nincs többé! A bécsi Aula elfújta. (Nevetés és általános helyeslés).

S én reménylem, hogy akármily tagokból is álljon össze az a ministerium, érezni fogja, hogy, ha csak az ausztriai császár iránt, ki egyszersmind magyar király is, a hűség ösvényéről nem akar lelépni, miszerint a pártütők részére álljon ara és császára ellen, — ezen politicát Magyarország irányában nem követheti tovább a nélkül, hogy Magyarországot ne provócálja: a honunkbani pártütést gyámolítgató Ausztriának lábához dobni megszegett szövetségét s másokat keresni, hívebbeket (Szűnni nem akaró éljenzés és taps). Nincsen semmi okom, uraim! neheztelést legkevesebbé is érezni az ausztriai nemzet iránt, neki csak erőt és kalauzt

kívánok; mind a kettőnek még eddig híjával volt, a mit mondék az az ausztriai volt ministeriumot érdeketten, e reményiem, hogy e szó meg fog hallatni Bécsben is, s nem maradand nyom nélkül az új ministerium politicájának választásában. Tehát az ausztriai viszonyok itt, amott az aldu-nai tartományok körülményei, a szerb lázadás, a horvátországi pártütés, a panslavisticus agitátorok s imitt-amott reactionális mozgalmacskák is, mikre nézve Pestmegyének érdemes alispánja s követe, ha spedálításokra ereszkedni kellene, hivatalos adatokat terjeszthetne elő. Ezek együtt véve képezik a körülmények összegét, minélfogva mondanom kell, hogy e nemzet veszélyben van, vagyis inkább veszélyben lesz, ha a nemzet magát el nem határozza, hogy élni akar. (Tetszés). És e veszély között hol és kibem keressük az ország biztosítékát? Külszövetségekben talán? Nem kicsinylem én a külszövetségek fontosságát, sőt azt vélem, hogy kötelességét mulasztaná a ministerium, ha e tekintetben is mindent nem tenne, a mit a nemzet biztosítása megkíván. Hivatalba lépésünk első perczében, mindjárt a ministerium az angol hatalommal érintkezésbe bocsátkozott, őt felvilágosítván arról, minek ellenkezőjét szereték sokan terjeszteni, mintha t i. Magyarország valamely pártütés, vagy revolutio útján csikarta volna ki a fejedelemtől jogait és szabadságait; mondom, őt felvilágosítottuk arról, hogy urunk királyunkkal tökéletesen egy téren állunk s felvilágosítottuk azon érdekekre nézve, melyek köztünk és közte, ha lefelé tekintünk a Dunán — közösek. És az angol hatalom részéről erre oly választ nyerünk, a minőt azon nemzetnek liberális gondolkozásától, s egyszersmind a maga érdekeit józanul felfogni tudó politicájától várnunk lehetett. Azonban arról meglehetünk győződve, hogy az angol ott, és annyira s addig fog bennünket pártolni, mennyiben saját érdekével megegyezőnek találandja.

Második Franciaország (halljuk.) Én a francia nemzet iránt az ó világban, a legnagyobb rokonszeuvel visel-

tetem, de nemzetem életét az ő ótalmazásától, vagy szövetségétől föltételezve látni nem akarom. Franciaország e perczben egy második 18-iki brumairt látott, Franciaország a dictaturának küszöbén áll, meglehet, hogy ebből a világ egy második Washington, de az is meglehet, hogy egy második Napóleont látand támadni, de annyi mindenestre igaz, hogy tanulság nekünk Franciaország arta, mikép nem minden láz a szabadság érdekében történik, és hogy egy nemzet, midőn a szabadság kivívására törekedik, legkönnyebben jut a szolgaság jármába az által, ha túlhág a kellő korlátokon (zajos taps és tetszés). Szomorú esemény oly nemzet körében, mint a dicső francia nemzet, hogy Páris utczáin polgárkéz által 12,000 polgárnak vére ontatik. Isten őrizzen saját keblünknek ily dűlásától. — Egyébiránt akarmint alakuljanak is a franciaországi viszonyok, legyen azon férfiból, kit az isteni gondviselés most ezen nagy s dicső nemzetnek élére állított, egy második Washington, ki el tudja magától vetni a koronát, vagy egy második Napoleon, ki a népek szabadságán emelje fel a véres dicsőség templomát, annyi bizonyos, hogy Franciaország messze van. Lengyelország is francia sympathiára támaszkodott, — a sympathia megvolt, de Lengyelország nincs többé. (Tetszés.)

A harmadik a német birodalom. Uraim! nyíltan ki mondom, miként én érzem annak természetes igazságát, hogy a magyar nemzet hivatva van a szabad német nemzettel, és a német nemzet hivatva van a szabad magyar nemzettel szoros barátságos viszonyban élni s együtt állam őrt a nyugoti civilisatio fölött. (Zajos tetszés.) Ezen szempontból fogtuk fel a dolgot, midőn teendőink elsői közé számítottuk, hogy a mint Németország saját egysege felé a frankfurti gyűlés összehívása által lépést tett, azonnal két érdemes hazánkfiát, kik közül egyet (az elnökre mutatva) most a tisztelt ház ezen polczra emelt, — Frankfurtra küldöttünk, hol ők a magyar nemzet iránt tartozó, s e nemzet által meg is érdemelt tekintettel fogadtattak ugyan,

de minthogy épen a frankfurti gyűlés az alakulás vajúdásaiban volt, minthogy még nem jött ki a test a formából, melylyel resultátumra lehetett volna vinni az érintkezést, s ez csak a Beichsverweser megválasztása után alakulandó minisiteriummal történhetik, egyik küldöttünk most is ott van, hogy azon peresben, mélyben lesz kivel hivatalos érintkezésbe bocsátkozzék, szorosabb összetűzése iránt azon barátságának, melyet köztünk és Németország közt fenállni óhajtunk, de úgy, hogy jogainkból, önállásunkból, nemzeti szabadságunkból senkinek barátságáért és senkinek fenyegetése miatt egy hajszálnyit se engedjünk. (Nagy taps és harsány helyeslés.)

Tehát, mert a veszély nagy, vagy is inkább nagygyá lehető veszély vonul össze hazánk láthatarán, annak elhárítására önmagunkban kell az erőt keresnünk mindenek fölött. Élni csak azon nemzet fog, melyben magában van élet-erő,kit nem saját életereje, hanem csak másoknak gyámolítása tartogat, annak nincs jövendője. (Tetszés!)

Én uraim! ezennel egy nagyszerű határozatra hívom fel önöket (általános feszültség, harsány halljuk) felhívom önöket ezen határozatra: mondják ki önök azt, hogy azon rendkívüli körülményeket, melyeknél fogva a hongyűlés rendkívülig is egybe hivatott, méltó tekintetbe vevén a nemzet, el van határozva koronájának, szabadságának, önállásának védelmére a legnagyobb áldozatokat is meghozni, és hogy e tekintetben oly alkut, a mely a nemzetnek önállását, szabadságát legkevésbé is sérthetné, senkitől semmi áron el nem fogad (erélyes közfelkiáltások: úgy van!) hanem minden méltányos kívánatokat akárki irányában is örökké teljesíteni kész. Hogy pedig ezen komoly határozatát valósítsa, miszerint becsületes békét eszközölhessen ha lehet, vagy győzelmes harcot vívhasson, ha kell, felhatalmazza a kormányt arra, hogy az ország disponibilis haderejét 200,000 főre emelhesse, s e végett első peresben 40,000 embert mindjárt kiállíthasson, a többit pedig úgy

és a szerint, mint a haza ótalmának, a nemzet becsületének, szüksége kívánni fogja. (Hosszas köztetszés.—) 200,000 embernek kiállítás, fegyverrel ellátása, 8 évi tartása 42,000,000 forintba, 40,000 emberé pedig 8—10,000,000 forintba kerül. Én uraim! előfogom e háznak majd a következő napokban terjeszteni, midőn ez indítványom elfogadtatván, részletezni lesz tárgyalandó, finaciális tervemet, most előre kijelentvén: mikép eszem ágában sincs a nemzettől kívánni, hogy 42,000,000-nyi adót fizessen, hanem agy gondolom, hogy annyi adót viseljen, a mennyit elbír, s ha ez a szükségelt költségeket nem fedezhetné: hitellel kell a hiányt pótolnunk. Előlegesen is örömmre válik kijelenteni, miként tervem, melyet előterjesztendek, oly adókulcsot foglal magában, melyet azon erdélyi adókulcsal combinálván, mit Mária Terézia ezelőtt egy századdal megállapított, ennél kevesebb, s ha elfogadtatik, tézsen a ház különös intézkedést, hogy a végrehajtás körében sikertelenül ne enyészszék el a nemzet képviselőinek áldozatkészsége; a nemzet meg fogja azt bírni nagy terheltetés nélkül, s meg fogja menteni az országot. De a mennyiben a hadi erőnek kiállítására, mely a körülmények szerint szükséges leend, a kivetendett adók elegendők nem lennének: felhatalmazást kérek arra, hogy hitel nyitassék a kormány számára azon határig, melyet a képviselők kiszabandnak; s azon határig vagy kölcsön, vagy papirospénz kibocsátása, vagy más finaciális munkálat által segítsen az ország szükségein. — Ezek indítványaim. (Helyeslés). Uraim! én azon véleményben vagyok, hogy a határozattól, melyet a ház indítványomra hozand, e nemzetnek jövődjé függ, nem csak, hanem nagy részben függ azon módtól is, miszerint a ház ezen határozatot hozandja. (Úgy van, igaz!) És ez az egyik ok, uraim, miért nem akartam én e kérdést a válaszfelirat vitatkozásaiba meríteni. Azt hiszem, hogy midőn egy nemzet minden oldalról fenyegettetek, de magában minden fenyegetés visszaverésére akaratot s erőt érez, akkor a haza megmentésé-

nek kérdését semmi kérdéstől nem szabad felfüggeszteni. (Zaj, tetszés, s éljenzés.) Ma mi vagyunk e nemzet miniszterei, holnap mások lehetnek — ez mindegy — a ministerium változhatik, de neked maradnod kell oh hazám! κ a nemzetnek ezen ministeriummal vagy másikkal, meg kell a hazát mentenie; de hogy akár ez a ministerium, akár másik megmenthesse: a nemzetnek erőt kell teremtenie. Azért minden balmagyarázatok kikerülése végett egyenesen, ünnepélyesen kinyilatkoztatom, hogy midőn azt kérem, adja meg a képviselőház a 200 ezer főnyi katonát, s az erre szükséges pénzerőt... (Nyáry fölemelkedik helyéről, példáját az egész képviselőház követi; „megadjuk“ harsog az egész teremben. Szűnni nem akaró lelkesedés.) Uraim! mondani akartam még, ne vegyék e kérdést a ministerium részéről olyanak, mintha maga iránt bizalmat kívánna szavaztatni; — nem! a hazának megmentését akartam megszavaztatni; — kérem akartam még önöket, uraim, hogy ha van valahol a hazában egy sajgó kebel, mely orvoslásra, ha van egy kívánság, mely kielégítésre vár: szenvedjen még egy kissé e sajgó kebel, s várjon még egy kissé e kívánság, ne függesszük fel ezektől azt, hogy a hazát megmentjük (zajosan kitörő helyeslés). Ezt akartam még kérem uraim, de önök felállottak mint egy férfiú s én leborulok e nemzet nagysága előtt s csak azt mondom: annyi energiát a kivitelben, mint a mennyi hazafiúságot tapasztaltam a megajánlásban: — s Magyarországot a poklok kapui sem döntendik meg. (óriási lelkesedés s hosszú éljenzés.)

Elnök: A házat határozata iránt meg sem kérdendem, mert a pénzügyi minister előterjesztésére egy ember sem maradt ülve e teremben, ki meg nem szavazta volna a nemzet megmentésére szükséges hadi erőt, ki nem óhajtott volna felhatalmazni a kormányt 200 ezer fegyveres erő kiemelésére, ki nem szavazta volna meg az ehhez szükséges költségeket is oly hozzáadással, hogy a megajánlott seregből 40 ezer ember rögtön, többi a körülmények szükségéhez

képezt állíttathassék ki. Est, gondolom, a ház határozatakép kimondhatom. (Helyes! Felkiáltások: Oszoljunk szét! helyre! as elnök csenget) Ha ezen hadierő fölszerelésére szükséges 42 millió az előterjesztendő adórendszerből ki nem telnék, felhatalmazza a ház a kormányt, hogy a még hiányzandó összegre hitelt nyisson. (Helyes!) Most az ülést a ház egyhangú kívánatára egy órára felfüggesztem.

Folytatván félegy órakor az ülés, Nyári P. az iránt jelenté be indítványát: hogy a válaszfelirat befejezésével a hűbériségnek még fenlevő maradványai vétessenek tanácskosas alá. Ez indítványt Berzenesei úgy értvén, mintha az által a honvédelmi kérdés, a katonaság és pénz Ugye elsőségétől megfosztatni szándékoltnék — ellene nyilatkozott, mígnem az indítványozó és Deák F. által felvilágosított, hogy itt csupán e kérdésnek napirendre ki tűzetéséről volt szó. Ennek utóbb szóló az 1848-ki t csikkeben kérése alapját, hol az foglaltatik, miszerint a felség addig el ne oszlassa az országgyűlést, míg a pénz és katona iránt határosat nincs; ebből következik, hogy akkor tehát, ha van, eloszlathatja. Úgy de az indítványozó nem tartaná czélszerűnek, ha e kérdés elintézetlenül maradna: bejelenté tehát indítványát, hogy az elsőséget nyert honvédelmi kérdés és az adresse után tárgyalás alá vétessék. Egyébiránt biztosan hiszi szóló, miként a képnek azon másik oldala sem marad hatás nélkül, melyet a tisztelt székely követ a székely állapotokról festett, — és e hatás már nyereség stb. Még gr. Bethlen János, mint a Székelyföld egy kis részének képviselője szólalt fel s osztván nagy részben követtársa aggodalmait a székelyedre nézve, azon meggyőződését fejezte ki, miszerint a székely sereg mindaddig hasznavehetlen lesz, míg a székely annyi méltányt nem tapasztaland maga iránt, hogy higyen. Ennélfogva reményű, hogy ez országgyűlés addig el nem oszlik, míg a királyhágóntuli küldöttséggel értekezve, mindazt végre nem hajtja, mi a volt Erdély tökéletes beolvasására nézve szükséges.

Erre Deák F. minister azt válaszolá, hogy azon küldöttséget a ministérium minden órán várja, vele értekezésbe bocsátkozandó; s reményű, hogy a ház el nem oszlik addig, míg e tárgyban valami nem történik. Azonban sok van, mi e cyclus alatt meg nem történhetik. Például: az erdélyi mangán-törvény az ittenitől annyira eltér, — a viszonyok annyira különbözők, hogy az ittenit oda átteni nem lehet, de czélszerit sem volna, miután a magunkét is most. akarjuk átalakítani. — Már pedig új codex készítése e rendkívüli országgyűlés feladata non lehet. Hanem a; miben most intézkedni s határozni lehet: a ministérium, meghallgatván a fentemlitett küldöttséget, a ház elé terjeszteni el nem mulasztandja.

Ezenkívül a válaszfelirat kidolgozására nézve két indítvány merült fel. Kubinyi F. azt kívánta, hogy a ház válaszszon kebléből bizottmányt Másik volt Irinyi Józsefié: hogy mind a kilencz osztály válaszszon kebeléből két-két tagot s ezen 18 tag a magok közül; választandó elnökkel dolgozza ki a válaszfeliratot

A ház többsége az elnök felszólítása után szokott felállással az utóbbi indítvány mellett nyilatkozott, azon hozzávétellel, hogy az időközben verificált tagok is beosztattak; s az osztályok a többség kívánata szerint azonnal hozzáfogtak a szavazáshoz. Következő tagok választattak meg; Zákó I., Lónyai M., Palóczy, Kazinczy G., Nyáry P., Kubinyi F., Teleky L., Méhes S., Ghiczy K., Tarnóczi K., Kemény D., Pulszky F., Fejér L., Fábíán G., Borsiczki J., Bezeredy I., Lónyai G., és Berzenczei.

Ezzel az ülés eloszlott

VII-ik ülés az alsóházban.

július 12-én.

A múlt ülések jegyzőkönyvei felolvastattak a kevés módosítással helybenhagyattak.

Hunfalvi kézsmárki képviselő bejelenté, miszerint

kívánja, hogy a szabályok megvitatása közben vagy után, a felsőháznak az alsóházhózi viszonya ideiglenesen addig is határozassék el, míg az alkotmányozó országgyűlés ez iránt is határozand. Nevezetesen állapíttassék meg, hogy a felsőház hányszor vetheti vissza az alsóház végzését, hogy így ideiglenesen is törvényes befolyását gyakorolhassa. Elnök: Más parlamenteknél azon szokás uralkodik, hogy az indítványok külön jegyzőkönyvbe összeíratnak, azután kinyomatnak, s a tagokkal közöltetnek, hogy tudják melyik indítvány van napirenden. Egyébiránt ez is napirendre fog kitiizetni.

Később ugyan e tárgyban MadarászLászló ny ujtá be egy módosítványt, mely az úgycímzett felsőháznak, mint a nemzeti akarattal össze nem férő intézkedésnek eltörlését tartalmazza. Mire a belügyminister azt jegyzé meg, hogy Kézsmárk követe semmi törvényjavaslat iránt indítványt nem tett; különben is csak az indítvány után jöhet a módosítás. Hunfalvi maga is nyilvánítá, hogy ő a felsőházra nézve sem az iránt: hogy legyen, sem az iránt, hogy ne legyen — nem tön indítványt, csupán azt akarja, hogy miután e ház alakítva van, a felsőtáblára nézve is törtéjék változás. Elnök: Annak idején mind ez, mind a módosítvány napirendre fog tűzetni.

Angyal P. kívánja, hogy az országház tervezetével megbízott választmány jelentése a ház elé terjesztessék. A belügyminister ezt nem kívánja napikérdéssé tétetni; a ministerium eziránt annak idejében úgyis jelentést fog tenni.

Kállay ő pedig megkérdé a belügyministert az iránt: van-e a ministeriumnak szándoka ez ülés alatt a zsidók emancipációja iránt törvényjavaslattal föllépni. Miután — úgymond — megértém, hogy a ministeriumnak nincs szándoka, jelentem, hogy e tárgyban én fogok indítvánnyal föllépni, s e végett napirendet kérek.

Elnök: Ebből látszik, hogy ha napirend nincs, min-

den ember máé indítvánnyal áll elő, azon kérdést kívánja tebát eldöntetni, ha váljon kívánja-e a ház a rendszabályokat egy éra múlva tárgyalni vagy sem. (Némelyek felkiáltának: kívánjuk! — mások: nem!) Elnök: felváltás utján nem fogom kimondani a többséget Kik 1 óra múlva akarják fölvenni, álljanak fel. — A többség a tárgyalást holnapig elhalasztatni kívánta s ezzel az ülés eloszlott

VIII-ik ülés az alsóházban.

Július 13-án.

A ház rendszabályainak tárgyalása volt napirenden. — Előbb azonban Irányi D., mint a követigazolási választmány toll vivője, jelentést tett az újabban igazolt képviselők iránt Ezek következők: Pap Zsigmond Kővári vidékről s Kemény Dénes és Szoboszlói György Gyulafehérvárról Topper Antal Kolozsvárról; Tóth Lőrincz R.-Komáromból; Nagy Károly Székvárosról. A választmány elfogadó véleménye a ház által is helyeseltetett Ellenben Aidinger Pál pécsi képviselőnek választása megsemmisített — Az elnökség bemutatta s az igazoló választmánynak átadta Vörösmarty Mihály, Demeter Ferencz és Fejér János (ez utóbbiak erdélyiek) megbízóleveleit.

Most a ház a napirendre, azaz: a rendszabályok tárgyalására akart áttérni, de ebben Madarász Lászlónak és Zsembery Imrének a ministeriumhoz intézett interpellációi által gátoltatott. — Madarász L., felhívja a ministeriumot hogy miután az országgyűlés kitézött napja óta 12 nap telt el s ekkorig semmi lényeges sem történt; adja elő tervét, miszerint a hont megvédeni akarja s tllzze ki legalább a napot melyen e terv tanácskozásba fog vétetni, melyet szóló előbb kinyomatni s szétoztatni kíván. Deák F. igazságügyminister kijelenté, hogy mihelyt a rendszabályok átvizsgálásával s a válaszfelirattal kész leend a ház, azonnal meg fog történni szóló kívánsága. — Ezután Zsembery I. lépett a szószékre, interpellációját a hadügyminis-

terhes intésre, a keringő aggodalmas hírekre hivatkozva. A 200 ezer katona meg van ugyan ajánlva, de még sáriét tart késéiben; az érkező hírek pedig naponta aggasztóbbak. A hadügyminister felszólított ugyan mér Patay J. képviselő által, de mindedig nem nyilatkozott, — Ezután elégtelenségét fejezte ki szóló az ekkorig törtétekkel. Lelkesedés elég volna, de ha ezen lelkesült sereg ellenség elébe nem vezettedik, kedve s lelkesedése elalszik. Kívánja, hogy a hadminister világosítsa fel e tárgyat, s a ház mondja ki határozatát, váljon tetszik-e neki az eddig követett rendszer, vagy inkább megtámadó rendszert akar. Lázadókkal fegyverszüneteket kötni, alkudozni nem kell; azokat meg kell támadni. (Kiáltás: napirendre!)

Deák F. Az a mi jelenleg történik, világos példa, hogy mennyire baj, ha a háznak szabályai nincsenek. — Szabályozott háznál ez nem történhetett volna. Nem pedig azért; mert szabályozott háznál mindenki tudja, hogy ugyanazon minister, kinek a comiteban is legtöbb dolga van — mert az adreseben is legfőbb rész a katonakiállítás — ugyanekkor felvilágosításokat nem adhat Egyébiránt, ha alapszabályok volnának, azt is minden ember tudná, miként természetes, hogy midőn valaki valamiről felvilágosítást kér, mindaddig azon ügyben függeszse fel ítéletét, mert előre nem tudja, miként fog megtörténni a felvilágosítás; s ne fakadjon ki ugyan az ellen, míg a körülményeket nem ismeri, kizárt ismételve sürgetem, állapítsuk meg mindenekelőtt a ház szabályait, hogy tudhassa mindenki, micsoda köre, formája van az interpellationális jognak, s mennyire köteles a ministérium nyílt ház előtt felelni. — Mert épen ezen tárgyak olyanok, melyekre nézve legnevevetségesebb political eljárásá válnék az, ha azokban minden különbség nélkül a legkisebb körülmény is, s midőn hadi intézkedésekről van BZÓ, az egész positió mikénti létezése, a terv kivitelének megkezdéséig, vagy a katonaság megrendelt használatáig nyíltan felfedeztetnék. Ha szabályaink lesznek, úgy meg fog

állapíttatni, bogy mikor e mi mádon kell az interpellatiót tenni; mikor és mi módon kell felelni, mikor a mi módon kívánhatni a kisebb comitét; mikor s mi módon kívánhatni, hogy maga a ház comitévá alakuljon.

Ez természetesen, — a szabályok megállapítva nem lévén, csak akkor fog megtörténni, ha ugyan ezek megvitatásába azonnal belemegyünk. — De ha azt hiszi a ház, hogy múlhatlan kell tudomást szereznie e dolog felől: úgy kérem, méltóztassanak rendelkezni, hogy comitévá alakuljunk. És a hadügyminister röviden, — a mennyiben a dőlgöt felfedezheti, — elő fogja adni a körülményeket; csak arra kérem a házat, hogy ha interpellatiót tesz valaki, akkorig, míg a dolgokról felvilágosítva nem lesz, függeszsze fel ítéletét, s a kárhoztató, vagy megrovó kijelentésekkel méltóztassanak felhagyni. (Igaz! helyes! helyes!). — Ennek pedig egyszerű alapos oka az, mert ha a kárhoztató ítéletet utóbb valaki visszavonja is, annak hatását nem fogja megsemmisíthetni. Így például a fenforgó esetben fegyvernyugvásokról van szó, melyek köttetek, és nem egyről, hanem fegyvernyugvásokról. Már, hogy egy fegyvernyugvás köttetett, erről a pénzügyminister, mikor előadását tévé, nyíltan s határozottan szólott, s megemlíté, hogy egy fegyvernyugvást a kir. biztos s a commandírozó, mint az ottani hadi parancsnok s tapasztalt katona a magok felelőségére, a körülmények ismerete szerint kötöttek, s az általuk megkötött ezen fegyvernyugvást a ministérium elébe teijesztették. Ez már lefolyt, s ezen idő elmúltával a ministérium megtette a rendelkezést, hogy a hadikormányzat szabályai szerint a kiküldött hadvezér járjon el. Erre nézve tehát adatott felelet a háznak, s úgy hiszem, ez kielégítő volt, mert nagy megnyugvással fogadtatott a pénzügyminister ebbeli előterjesztése. Hogy újabb fegyvernyugvás köttetett volna, tudunkra nincs; s addig is, míg a hadttgyminister a körülményeket elő fogja adni, kijelenthetem, mi-ként eszében sincs fegyvernyugvást kötni, vagy abba bele-

egyezni. — Egyébiránti ha akar a ház, mindjárt, mielőtt szabályait megalapítja, rövid tudósítást nyerni ez ügyben, hogy méltóztassanak átalakulni comitéba, s meghatározni, hogy nyíltan, vagy magánúton történjék-e a tudósítás: s ekkor a hadügyministert ennek megadására azonnal fel lehet szólítani, (Jól van, helyes!)

B ó n i s S. a napirend mellett szólott; ha a tanácskozások így mennek, az évenkénti országgyűlés-haszontalanná lesz; szabályok kellene tehát minél előbb, hogy a haza veszedelme felett is szabályosan tanácskozassunk. B e r n á t h J. Tegnap sem azért Volt kénytelen oly korán eloszolni a ház, mert dolgozni nem akart, hanem mert a tanácskozás szabályozva nem lévén, némelyek mindenféle indítványokkal állottak elő. Szükségesnek tartja, hogy a rendszabályok tárgyalassanak. (Zaj.)

Az elnök megjegyzé, hogy ily zajban tanácskozni lehetetlen, s miután még Zsembery J. az igazságügyi minster ellenében a maga igazolására megemlíti, hogy az interpellációt a hadügyi minsterhez Patay József képviselő már előbb, teljes szabadsággal megtevée, s erre a hadügyminister nem felelt, igen természetes tehát, hogy ő ma az interpellációt, melynek sikere nem volt, ismételte — az elnök a napirendet ajánlotta. Még Jekelfalusy s Barthoss E. szólaltak fel Zsembery indítványa értelmében; azután Irinyi J. elkezdé olvasni a rendszabályokat, előrebocsátván, hogy e rendszabályok apró részletekre ki nem terjeszkednek, melyeket a gyakorlat fog csak kifejteni, és mikben utasításra nekünk, kik a tanácskozási téren nem vagyunk ujonczok, szükségünk sincs.

A ház rendszabályainak vitatása közben Madarász J. indítványára ott, hol „alsóházi” van szó, mindenütt „képviselőház” tétetik. — A ház ideiglenes alakulásáról és igazolásról rendelkező I-ső szakaszban a 9-ik, 13-ik, főleg pedig 14-ik §-sok idéztek elő bővebb vitái A 9-ik §. szerint „kifogás nélküli választásnak tekintetik, melynek vá-

lasztás jegyzőkönyve rendben van, mely iránt panasz beadványa nincs.“ Ezzel némelyek nem voltak megelégedve, méltánytalanoknak tartván, hogy a választási elnök vagy jegyző hibája miatt, ki a választási jegyzőkönyvet szerkeszti, a választott követ s a választók összege büntetessék; mások a panasz szó elébe „hitelesen indokolt“ szavakat kívántak tételni. A többség megtartá a szerkezetet — A 13-ik §-ban több eszmének részint kihagyása, részint beszövése indítványoztatott. Nevezetesen, hogy azon rendelkezés, miszerint a ház, ha a választás iránt vizsgálatot rendelt, az érdeklött tagnak tanácskozási jogát időközben felfüggeszthesse, kihagyassék; (Pap Pál stb.) hogy az, miszerint a megrendelt vizsgálat költségeit a vesztes fél viselje, a szerkezetben megemlíttessék; (Bónis, Vermes, Irányi); hogy a képviselőház ne a maga tagjai közül küldjön vizsgálatot, hanem a ház rendeletére a törvényhatóság végezze a vizsgálatot (Halász Bold.); végre, hogy azon esetben, ha a felállás általi szavazás kétséget hagy hátra, s golyózásra kerül a dolog, e golyózás nemcsak a második kísérlet után, hanem 10 képviselő kívánságára mindenkor megtörténjék. — Ez utóbbi eszme, mint a tanácskozás rendére tartozó, az elnök által elmellőztetett; a többiek egyenként szavazásra tüzetvén, a többség akará, hogy a költségeknek a vesztes fél általi viselése megemlíttessék; hogy a ház saját tagját vagy bárkimást is küldhessen vizsgálatra; hogy a vizsgálatlatti egyén időközben szavazati jogától fel ne függesztessék.

A 14-ik §. ezt rendeli: „az igazolás előlegesen megtörténvén, az országgyűlés megnyitásától számítva még 15 napig elfogadtatik panasz a választások ellen.“ — Ezen »érkezést ellenében Madarász J. azt indítványozá, hogy panasz csak a ház alakulása idejéig fogadtassék el, s ne tovább. Bónis a szerkezetet pártolja, mert különben, ha az országgyűlés későn hirdettetik, mint most történt, a távolabb lakóknak nem lenne physical idejük a kérelem elkészítésére, a benyújtására. Asztalos P. e jelen esetre, minthogy a

jelen esetre, minthogy e rendkívüli országgyűlés későn hivatott össze, a szerkezetet, de jövőre Madarász indítványát pártolja, mert az országgyűlés összehívására rendes törvényes határidő van, s ha az megtartalak, a kérelmek s panaszok beadására a ház alakulásáig elég idő marad. Kazinczy G. Az indítvány ellen szél. A panasz benyújthatása egyetlen fegyver, melyet a nép használhat a törvénytelen választás ellenében, s a panasz-benyújtás tehetségének bármely határidő általi korlátozása czéhszagot visel magán. A jelen országgyűlésre nézve pedig, mely rendkívüli körülmények közt rögtön hivatott összes, ily rendelkezés épen igazságtalan tenne. Besze J. pártolja az indítványt. A választás és ház alakulása közt elég idő van, mely alatt a szükséges adatokat kiki összeszedheti. Országgyűlés folyta alatt, midőn a követ nincs már otthon s magát nem védheti, könnyű ellene a népet felingerleni s korteskedés által megbuktatni. Irányi D. s Perczel M. Madarászszal szavaznak. Madarász L. Nem tud parlamentet, hol a követeket kétszer verificálnák; a mely követ egyezer igazolva van, az' ellen többé kifogást tenni nem lehet. Benyújtandó panaszoknak az alakulás után is helyt adni, annyi, mint kétszer verificálni. De ennek eltiltását a hatalom elleni biztosítás is szükségessé teszi, mert ha ez megengedtetnék, a hatalomnak módja tehetne petitiókat fogalmaztatni a ház kétharmada elten. Szóló nem szeretné e tárgyat a szenvedélyek terére vinni: azon petitió legigazabb s leghitelesebb, melyet az élénken érzett sérelem eszközöl, rögtön és késedelem nélkül, nem pedig az, melyet korteskedés útján, hosszas idő alatt iratnak alá. — A jelen országgyűlésen napot akar kitűzetni, melyen túl nem fogadtatnak el választás elleni panaszok. — Még többen is szólották a tárgyban; eredmény lőn, hogy Madarász indítványa, szavazati többség által, elfogadtatott — A közbejött későbbi választásokra nézve külön rendelkezés történt, s' az ily választások elleni panaszok beadására a választástól számítandó 30 napnyi határidő határoztatik —

A tanácskozási rendről szóló III-ik szakasz legnagyobb vitát idézett elő. Ő vitákat megkezdé.

Zsembery E: Uraim! a harmadik szakasz, mely a tanácskozási rendről szól, előttem a legfontosabb szakasz. E szakaszban állapíttatik meg az egész tanácskozási rendszer, melyben a francia minta van elfogadva. Én a nemzet geniusával egybehangzóbbnak találom az angol modort. A francia modor szerint, a mint önök mindnyájan tadják, választmányokra oszlik a tanácskozás, ezen választmányok inkább a centralisatio kifolyásai, vagy inkább a centralisatio foglaltatik bennök, nem azon nyílt tanácskozás, melyet az angol magáévá tett, s a mely eddigi tanácskozásainkkal is inkább megegyezik. Ezen tanácskozásokban megvitattatik a tárgy, honnan ismét mintegy retortán keresztül választmány alakul s bemegy egyik retortából a másikba. Addig, míg ezen retortákon keresztül megy a tárgy, a mini sterek hallgatják s tudják, hol és mi történjék, mit kell eszközleniök. Ne méltóztassanak agy venni a dolgot, mintha a mostani ministeriomot látva magam előtt, őt érdekelnék e szavak, s talán nem is tettem volna ezt, de nem tudjuk kiket és mily ministeriomot fogunk jövőre magunk előtt látni. A francia modorban a legszebb tanácskozások elvesznek, egyes szegletekbe ülve össze tanácskoznak, kilencz tíz osztályra oszolva, s azon néhány 18—19 ember monopolizálja a tanácskozásokat, minden nyilvánosság nélkül, mi által nem csak a tanácskozás belérdeke, hanem maga a szó, a hang is elvész. Midőn a tanácskozás befejeztetik, a szép okokat s lelket kihagyva belőle, mint valami száraz szalma terjesztetik a munkálat a parliament elébe. Kérdem, tetszhetik-e ez nekünk? Én egyszerűen azt felelem, hogy nem. Igaz, törvény nyomán úgy áll a dolog, hogy nekünk is lehet a munkálathoz szólani, de a megyei életből okulva tudjuk, hogy ha valamely tárgy választmányra bíztatik s az munkálatát a gyűlés elébe terjeszti, már az ellen oly véleménynyel állnak elő, hogy azon munkálatot, hozzá értő

okos emberek készítvén egyik a másiknak azt mondja: barátom, kár ehhez hozzá is szólani, — így a testület csak szavazó géppé válik, mert nem akarván felette tanácskozni, a dolog felett csak egyszerű szavazással kívánnak határozni, és ha talán egy két ember találkozónék is, a ki tudna hozzászólani, elveszti a tanácskozásokban! résztvenni nem akará a tanácskozás érdekét Véleményezem tehát, hogy az angol modort fogadnék el s állapítnók meg, mely szerint a tanácskozások első stadiauma petitiók bejelentése lenne; második stádium, mely a szerkezetet módosíthatja vagy elfogadhatja; harmadik stadium volna ezután épen mint Angolországban, mely a dolgot végkép eldönti. Az utóbbi által azt nyernék — miután tudjuk a főrendi tábla előttünk igen gyenge lábon áll, s ha szó lesz róla, magam is eltörlésére fogok nyilatkozni, — hogy azon eddigi levelezési temperamentum megszüntetvén, a felsőtáblát is szükségtelessé teszi, mert nem egyes szónokok elragadtatása után fogunk törvényeket mondani ki, hanem lesz időnk kiábrándulni s egész higgadtsággal a tárgyakat megvitatni. Ezeknél fogva én a francia minta szerinti tanácskozási rend alakítását nem fogadnám el, hanem inkább a magunk geniúsához illőbbet, az angol modort.

Perczel M. Besze J. Madarász L. Zsembery indítványát pártolják főleg a nyilvánosság érdekére hivatkozva; Irányi D., Bernáth Zs. a szerkezet mellett nyilatkoznak.

Majd az elnök kijelentvén, hogy a vitában ő is részt akar venni, Pálffy János másodelnöknek engedi át az elnöklételet, s egy képviselő röviden végezvén beszédét, szószékre lépett

Pázmándy D. Szükségesnek tartanám, hogy a §-ok egész kiterjedésekben olvastassanak fel, s azután szakaszonként; s megvagyok győződve, hogy ha ezen §. is előbb egészen átolvastatott volna, úgy a ház kevesebb felszólalásokat lett volna kénytelen hallgatni; — úgy hiszem, hogy azok, kik a §-t megtámadták, nem olvasták azt egész figye-

lemmel át; mert itt egyedül törvényjavaslatról van szó, nem pedig indítványról, mint állították. S kérdem a házat: ki fogja előterjeszteni a törvényjavaslatokat? Legtöbbet bizonyosan a ministerium. Következően akkor, mikor ezen szabály, a törvényjavaslatoknak rögtön megállapítása, vagy elfogadása iránt bizonyos korlátokat tett, épen a kormánynak azon intézkedése ellen tett lépéseket, mely intézkedés — ha csak a ház szabályokat nem alkot — a kormánynak hatalmában fog állani, s ez az, hogy egy pár nap alatt vigye a ház elébe terjesztett javaslatait a tanácskozásokon keresztül. — Senki sincs közlünk azon véleményben, hogy a főrendi táblának adassék hatalom, miszerint az itt megállapított törvényjavaslatokat elvethesse. Következően, ha nem tesz a ház oly szabályokat, melyeknél fogva a törvényjavaslatok, s oly törvények, melyek talán a nemzet sorsa fölött fognak határozni, bizonyos szabályokon menjenek keresztül: úgy megjósolom, hogy leginkább épen azon liberális felet fogja ez sújtani, mely az ellen kikelt. — Az mondatott, hogy a nyilvánosság teréről vonatik el a tanácskozás. Méltóztaseanak megengedni, ez nem áll. Mert mondatott tovább az is, hogy néhány bizonyos tagból álló bizottmányok fognak csak hozzászólni a tárgyhoz, de ez a §-ban nem foglaltatik. Az mondatik: minden törvényjavaslat, terjesztessék az akár a ministerium, akár valamely egyes tag által a ház elibe — s ittközbevetően megjegyzem, hogy többnyire a ministerium által fognak törvényjavaslatok előtejesztetni — a ház feloszolván 9 osztályra, minden tagnak befolyása alatt fognak ezen 9 osztályban a tárgyak megvitatattani: következőleg azon ellenvetés, hogy csak 18—20 tag folyhatna be a dolog megvitatásába, azt gondolom, magában megsemmisül. Mert a ház minden egyes tagjának hatalmában áll az osztályokban a maga véleményét kifejteni: megtörténvén pedig az, valamennyi osztály összejő, s ekkor összeállítatik az osztályok véleményéből azon többség, hova a ház leginkább nyilatkozik. S így kifog nyomatni

ezen központi bizottnánynak nézete a törvényjavaslatra nézve 3 nappal előbb, mint a házba behozatnék; s még fennmarad a háznak joga, hogy ezen törvényjavaslatokat általánosan és szakaszonként tárgyalja, ezután pedig szavazzon fölötte. Következőleg elvonni e törvényjavaslatok megvitatását a nyilvánosság teréről senkinek nem volt szándoka; s ha lett volna, — úgy bizonyosan én, eddigi elveimhez híven ragaszkodva első leszek vala, ki ez ellen kikeltem volna. Hogy tehát a nyilvánosság teréről lett volna valakinek szándéka elvonni a tanácskozásokat, — ezt visszautasítom.

Már most menjünk át azon indítványokra, melyekre nézve ezen szabály sem áll. Ezeket nem szükség e módon tárgyalni, hanem a háznak szabadságában leend az iránt intézkedni; minthogy az indítványoknak nincs oly maradó nyoma, mint a törvényeknek. A törvény ugyanis a nemzet hosszú jövődjéről intézkedik: szükségesnek tartom tehát, hogy oly korlátokon menjen át. — Hanem nézzük a legfőbb ellenvetést. Az mondatik, fogadjuk el az angol modort. Erre nézve azt felelem, hogy nézzük meg az angol alsóház statisticáját, s adjuk össze az ott ülő követek évszámát s kijő, hogy ott a diametralis szám mintegy 48. Vegyük pedig a miénket, úgy megfogunk győződni, hogy ami alsó házunk tagjainak diametralis évszáma 30—32. S ebből kitetszik, hogy ott olyanok ülnek, kik hosszú évi tapasztalás után inkább bírnak higgadsággal mint mi; ehhez járul még az angol nép azon jellemvonása is, miszerint a higgadság náluk sokkal inkább otthonos mint nálunk. — De nézzük még ezen kívül az angol századokon keresztül bírt alkotmányt, melyet az élet fejtett ki, s melynek szabályait leírni nem lehet S tagadom, hogy az alkotmányos angol modor az lett volna, mit Zsembery követtársunk előadott. Hogy mikép tárgyaltattak Angliában az életben megállapított szabályok, ennek összeírására 100 ív sem volna elég. S mi, míg a komoly angol nép, melynek parlamenti közép évszáma a 40-et meghaladja, évszázadokon keresztül fejtette

ki az alkotmányilag meghatározott tanácskozási modorát, ezt — mondom—mi egy rövid §-ban kívánjuk elhatározni? Ez nem lehet! Ha az angol modort akarjuk követni, úgy egy §-al azt nem lehet elvégezni, hanem át kell térnünk az élet azon mezejére, melyen azok századokon keresztül álltának; ezt pedig csak századok múlva érhetjük el. Mert az életben több idő kívántatik arra, s csak ez határozza a szabályt. — Már mi a felső házra nézve mondatott, hogy az talán nem is volna szükséges, vagy hogy ha háromszori felolvasás után sem egyeznék az meg valamely törvényjavaslat elfogadásában, úgy beleegyezésétől ne kelljen a törvényt felfüggeszteni, ez éppen nem bizonyítéka annak, hogy az előttem szólott képviselők az angol eljárást óhajtának. Mert én megfordítom a dolgot, s azt mondom: sehol a világon nagyobb aristocrazia nincs, mint Angliában. Az angol felsőházát úgy tekinti, mint a melyhez a chartistáknak egy része sem mer nyúlni. Következőleg, ha elég erős volna ezen argumentum, úgy nem szolgálna a felsőház megszüntetésére, mint inkább megtartására. Sőt ha megakarjuk a felsőházat örökíteni, úgy bizonyos, hogy csak az angol modort kell követnünk. — Még sokat mondhatnék, de nem akarok hosszas lenni: azért csak azt mondom, hogy bizonyos szabályokat a tanácskozások iránt nem fogunk meghatározni, s ha ezt mégis tenni akarnék, úgy oly labirynthba sodortatnánk, honnan soha ki nem bontakozunk. — Azonban a nyilvánosság legyen a jelszó, mely alól magunkat ki ne hozzuk. S erre nézve még egyet. Madarász barátunk azt mondotta, hogy nem osztozik azon véleményben, miszerint 10 tagja a háznak valamely indítvány tételnél előállhasson, szavazatot kívánjon, ez pedig megtörténvén, az egyes tagokat a tárgyalástól elüsse. Feleletem az, hogy mikép már előbb is kijelentém, méltóztattak volna az egész cikket elolvasni, ekkor az ellenvetés nem történt volna. Mert nem az mondatik, hogy ha 10 tag a szavazást kívánja, ne legyen szabad a tárgyhoz többé szólani, hanem hogy a többség határozzon

iránta. Sőt megfordítva, a háznak többsége azon erővel bír, bogy, ha egyszer elhatározza, miként nem akar többé senkit kihallgatni, hanem szavazást kíván, ennek meg kell történni. Éppen ellenkezőleg áll tehát a dolog. — Egyébiránt kérem a házat, ha részben történik is változás, méltóztassanak a lényegét elfogadni.

Asztalos P. a szerkezet ellen szavaz, a nyilvánosság szempontján kívül azért is, mert teljes számnál a tanácskozás szabadabban mehet.

Szemere B. Szükségessé válván, hogy e tárgyban én is nyilatkozzam, mindenek előtt megjegyzem, hogy előbb azért nem szóltam, mivel magam is azon véleményben voltam, hogy ha van valami abban, az nem egyéb, mint bátya az ellen, hogy a kormány adott javaslatát oly könnyen át-yihesse, amint könnyen átvinni gyakran nem tanácsos; legalább aki az angol parlament történetét figyelemmel kísérte, látja azon garantiát, hogy a törvényt háromszor kell felolvasni, mely — volt idő — hogy egy délután már megtörténi. Itt a garancia abban áll, hogy a ház 9 osztályra például eloszlik, s mindenik osztálynak joga van megvitatni, s a javaslat csak e retortákon keresztül menve válhatik törvénynyé. Én soha a retortáknak barátja nem voltam. Az 1843-ki országgyűlésen, a midőn a követi tábla határtalan többsége közvetlen szavazás mellett nyilatkozott, én ellene voltam, mert ez retorta. Épen így nem kell oly törvény, mely a ház szabályait megköti, mert az retorta, de nem olyan mértékben, mely ezen javaslatban foglaltatik. Ám analizáljuk, mit foglal e határozat magában? Mondhatja-e valaki ennek nyomán tiszta analysis útján, hogy valaki a szótól el fog üttetni? Sőt talán sikerül megmutatni nekem, Mármaros követének ellenvetésére felelőleg, hogy épen ellenkező következik abból, t. i. a ki indítványt, akar tenni s bejelenti, hogy ő e tárgyban indítvánnyal kíván föllépni, ez mindjárt első tárgy. Következik a másik t. i. az, hogy a ház szabadságot enged valakinek indítvánnyal föllépni, és midőn föllép, nem ad a

ház engedelmet az indítvány behozatalára, ha részletesen ki nem fejtetett; és ekkor, ha részletesen ki van fejtve, természetesen, hogy joga van a ház minden tagjainak a részletbe beavatkozni, s azt mondani: részemről ezen indítványt tanácskozás alá venni nem kívánom. Im két stadium a nyilvánosság érdekében, éppen abban, hogy az indítvány tökéletesen egész a mélyéig kifejtessék, ekkor az indítvány tárgyalás alá vétetik s osztályoknak adatik ki, mely osztályok 9 részre osztva fel a 450-et, ötven-ötven tagból állanak. Azt hiszem, ezen osztályok, ha bár karzat nélkül történik is a tanácskozás, de mindenesetre a hazafiul s gondolkozó léleknek, mely nem akar egyebet, minthogy az eszme sűrűlődsébe jöjön — kielégítő. Ez volna a harmadik stadium. Azon osztály, mely véleményét kimondja, s a szerint, a mint tulnyomóságban van, választ mindenik saját kebeléből kettőt-kettőt s így választ a 9 osztály 18 tagot, mely képezi a középponti bizottmányt, s határoz végkép a tárgy fölött. Ezen 18 tagnak tehát joga van még itt a középponti bizottmányban is a tárgyat új vitatás alá venni, ez lenne a negyedik stadium. Ezután a 18 tagú középponti bizottmány beadja jelentését a háznak, mely felolvastatván, elkezdődik a vitatás két szempontból, az el- vagy el-nem vetésre nézve, a hol senkit szólási jogától megfosztani nem lehet s különkülön minden szakaszokra nézve észrevételeit megteheti; ez 5-ik s 6-ik stádiuma a discussióknek. Ha azon alapokból indulunk ki, hogy talán egy párt zsarnokoskodni fog: ez némi aggodalom volna, de azt hiszem zsarnokoskodás nincs a magyar political élet történetében. Mindenesetre azt is figyelembe kérem vétetni, hogy a nyilvánosság nem a falak közt, s nem a karzaton van s csak azért szükséges, hogy az itt történendők fölött ellenörködják. Tehát fontosságot nem tartok abban, hogy valami hányszor és mikép tárgyalatik. Angliában 40 tag ül a parlamentben, s ha valaki fel próbálna állani, végignézni a termen, azt mondanák, tessék leülni. Franciaországban nem megy a karzat annyira, mint ettől

eddig (bizonyos távolságot matatva kezével), és senkinek eszébe nem jut, bogy a nyilvánosságot tagadja; miért? azért, mert a szabad sajtótól mérik a nyilvánosságot s még egy másiktól, melylyel eddig Franciaország nem, de Angol- s Magyarhon bírt, s ez a megyei gyűlés, mely most inkább népgyűlés; s hol a szabad sajté nem segít, ott a népgyűlés is veszve van. Mi azt illeti, hogy az angol modort választák, kérdem: miből áll az angol modor? Nem egyéb az, mint egy czopfos régiség, a midőn az angol alsóház azon állapotban volt, hogy ha már az elnök ezékében tilt, a tanácskozás nem volt többé oly szabad; s ha kivántatott is egykor, hogy az elnök szálljon le székéből, és conitékben dolgozzanak a ház tagjai: ennek már Angliában sincs értelme. Illy institutiónak Magyarországbai áthozatalát nem látom czélszerűnek, mert ekkor nem lesz egyéb a ház, ha az elnök nemül ott, mint volt ezelőtt s visszaesünk a régi kerületekbe; s ha ez áll, akkor semmi különbséget nem látok régi s mostani tanácskozásaink közt, és semmi okot az angol rendszer elfogadására. Hanem van itt egy fontos dolog, melyre figyelmeztetem a házat, t. i. nekünk szükségünk van mindig, de különösen jelenleg az időre. Az angol nagy mester, tudja sokszorozni idejét S azt mondom, ha mindig teljes számmal tanácskozunk, úgy fél év alatt nem végzünk többet, mint különben négy hét alatt Mert ha osztályokra felosztunk, úgy ez esetben, míg az egyik osztályban bevégzett munkát fogjuk tárgyalni, az alatt az osztályok ismét dolgozhatnak s mindig elkészíthetik azon munkát, melyet a ház folytatólagosan tanácskozás alá veend. így tehát időnket megháromszorozzuk. Az is hozzá járul, mit Pázmándy követtársunk mondott: nekünk szokni kell a tanácskozási formákhoz. De Magyarországbán 400 egyén még soha sem tanácskozott; s én bízom ugyanazon józanságbán, mely a magyart jellemzi; de mégis kételkedem, hogy kellő sikerrel vihessük a tanácskozást, ha a háznak 400 tagja mindig együtt maradand. Még szoknunk kell, s az idő meg fogja mutatni, hogy ha

most szükséges is az osztályokrai feloszlás, talán a jövőben e szükségét meg fogja szüntetni. De még az is hozzá járul, hogy oly időben vagyunk, — mert megjegyzem, hogy ezen szabályokat akármikor lehet módosítani, — miként sokszor leszünk azon esetben, hogy némely felvilágosítást nem lehet a háznak egész nyilvánosságban adni, hanem csak bizottmányilag. S ekkor vagy azon hibába esünk, hogy mindig bizottmányba kell átalakulnunk—ami mégis igen különösnek tetszenék a közönség előtt — vagy a kormánynak oly felvilágosításokat adni kellene, milyeneket a jelen állapotban, épen a haza érdekében a haza veszélyeztetése nélkül nem adhat. Azt mondom tehát, hogy nyilvánosság mindenestre kell, de rend is; s én alig hiszem, hogy a mostani országgyűlés alatt a tanácskozásokban a rendet fen lehessen tartani, ha nem választjuk azon modort, mely e szabályokban ki van jelelve. S nem hiszem, hogy például Fehérmege képviselője azt mondaná, hogy Franciaországban, hol leginkább ki van fejtve a centralisatio, ne értenék a szabadságot. S úgy tudom, hogy a francia a respublica fénykorában is megtartotta ezen tanácskozási modort; mert úgy hitte, hogy a renddel megegyez, a nyilvánosságnak pedig nem árt. Még azt jegyzem meg Mármaros követének, miszerint némelyek azt hiszik, hogy a tanácskozás sokkal szabadabb lesz, ha a ház mindig teljes számmal fog tanácskozni; de én épen ellenkezőt hiszek, azért, mert bár próbáljunk meg egy tárgyban 30—40 képviselőt kihallgatni, bizonyosan magunk le fogjuk őket zúgni, (igaz, úgy van!) ha jogával a ház nem élt, lett légyen az bár a legékesebb szóló is, ott fogjuk hagyni, míg ellenben 50 tagból álló külön osztályok inkább kapacitálhatják egymást s annyira megérlelhetik a tárgyat, hogy a midőn a bizottmány jelentése a ház elébe jő, ahhoz csak azok fognak szólani, kik magukat legkevésbé érzik megnyugtattva lenni, a többség pedig nem nyilatkozik. Mindezeknél fogva azt hiszem, hogy ha van is benem hajlandóság, egykor azon rendszert behozni, hogy a

ház mindig teljes számmal tanácskozzék, nincs jelenleg, midőn az időre szükség van s csak így lehet az időt sokszorozni; midőn az új formákhoz szoknánk kell; midőn a nyilvánosság minden tekintetben biztosítva s a szabad sajté kívíva van; midőn annyi okunk van felvilágosításokat kérni, s ezeket megadni is, melyek különben zárt bizottmányokban volnának adandók. Ez okoknál fogva mondom, maradjon a jelen szerkezet s az osztályzat törtéjék meg.

Hunfalvi, Irinyi, Bénis szinte a szerkezetet pártolják; Tánicsics ellene szavaz. (Felkiáltások: Szavazzunk.)

Nyáry: A tény, miszerint akkor mikor a tanácskozás egy tárgyban közepén van, szavazás sürgettetik, azt mutatja, hogy a dolog nem oly csekély, hogy ne kellene felette vitatkozni. Van egy tekintet mi mindennél fontosabb. Ez a szabadság tekintete. Magyarország ugyan eszmében már átalakult, de valósággal még nem, köztünk csak ismeretes nevekre találhatni. Ez azt mutatja, hogy a nép, midőn az alkotmány képviseleti alapra állítatott, bízott bennünk, kiket azelőtt nemeseknek, aristocratáknak tartott. Azt hitte a nép, hogy azt a bőrt, mely rajtunk van, nem vetkeztük le, hanem ki van cserélve érzelmeinkben, s azt hitte, hogy érzelmeink, a nép érzelmei. (Helyeslés). Ez oly nagy kincs, hogy a nép kicserélt bennünket, hogy ezt minden áron meg kell őriznünk, mert ebben alapszik Magyarország jövődjéje. Ha a nép elveszti bizalmát irántunk, Magyarország el van veszve. (Felkiáltások a baloldalon: igaz). Szóló lehető legnagyobb, legtöbbszörösb érintkezésben akar lenni a közvéleménnyel. Ezt látja biztosítéknak. Nem akar a fölött vitatkozni, hogy a sajtó nagyobb biztosíték-e a nyilvánosságnál? Mind a kettő az, mert ha egyben is van biztosíték, kettőben még több van. Szóló módosítvánnyal lép fel. A kérdést úgy tenni fel: angol modor legyen-e vagy franczia? célhoz nem vezet A modor sem egészen angol, sem egészen franczia nem lehet A nyilvánosság kívánatának megfelelő módról egyszerűen rendelkezhetni. Sorshúzás útján megeshetik, hogy

egyik osztályban egyik pártnak, másiknak másban lesz többsége. (Halljuk!). A sors véletlene által könnyen kijátszhatók a pártszínezetek, mert a közbizottmány a külön bizottmányok kifolyása lévén, azok nem fognak ide mást választani, mint kik az ő többségüknek képviselői, és ekkor a kevesebbség úgy meggyilkoltatik, hogy alkalma sem lesz életének jelenségét adni, mert a bizottmány jelentésekor maradjont fog a ház kiáltani, s így lehetnek kérdések, melyeknél nyilvánosságra sem juthat, ki mikép nyilatkozik. Erre azt mondhatni: beszélhet itt a házban mindenki; de tegye mindenki magát azon helyzetbe, melybe a kevesebbség van, s melyben a néhai megyékben volt Mit tettek ott a peosovicsokkal? Lemorogták, lezúgták. A minoritás nem így járhat-e ezen kamarában? Első tekintet tehát a nyilvánosság. A másik tekintet pedig az, hogy választóinkkal kölcsönös érintkezésben kell lennünk. A kamarának képviselni kell a nemzetet, s a hol ezen képviseletnek lehetősége van, és a kamra ezt nem teszi, nem érdemes, hogy legyen. A februári revolutió bebizonyította, hogy a francia ministerium oly többséggel dicsekedett, milyennel ritka ministerium dicsekedhetett eddig, és képviselte-e a népet? Nem, s megbukott; talán azért, mert nem tartotta meg a törvényeket? nem, hanem azért, mert nem hallgatta meg a népét. Loyális lehet egy kamra, midőn azt mondja, hogy a ministerium a törvényt megtartja; ki tehát az, ki szólani merne ellene, midőn azon ministeriumot pártolja, mely a törvényeket megtartja. — De nem akarom untatni önöket, csak indítványomra térek, mely abból áll: hogy mind a két igénynek feleljen meg a szabályzat s hagyassák ki a sorshúzás eszméje, a 27. pont pedig emeltessék fel szabályul, mely azt mondja „ha a háznak úgy tetszik, az osztályülési tárgyalás elkerülésével egyenesen is bízhat meg külön bizottmányt valamely tárgy elkészítésére.“ Azt a módosítást teszem hozzá: hozzuk rendszabálynak, hogy maradjon meg a nyilvános tárgyalás, és a hol szükségesnek látja a kamra bizonyos tárgyakra nézve,

nevessen külön bizottmányt. (Felkiáltások: helyes). Most megmondom, mikép értettem esi A törvényjavaslatokra nézve általános szabályul kívánnám behozatni, miként ezen ház ítélje el: hogy a külön bizottmányok ülései nyilvánosak legyenek, a nyilvánosságnak első fokozatát ott látom, ha a követek az osztályokban részt vehetnek. Ez nagyon szükséges, mert akkor nincsenek chinai fal által elválasztva a bizottmánytól, mi ismét ezen szabályzatnak hibája. Mert szükséges, hogy a kamra tagjai is hozzá szólhassanak a tárgyhöz, midőn más részről a kormány tagjainak szabad bemenőtök van. Az osztályok üléseit nem értettem úgy, hogy itt a teremben tartassanak, hanem hogy a viszonyosság meg legyen a kormány és kamra tagjai közt s ezek értesüljenek; de nem mint bizottmányi tagok a dolog folyama s állásáról. Mert miért legyen titok a kamra tagjai előtt valamely dolog, midőn bejő a terembe: már értesülve van a tárgy felől s azt ismeri. Hagyjunk szabad kifejlést a véleményeknek a kamrában, s nem mondom, hogy fogadjuk el az angol modort, de azon esetre, ha ajánlatom el nem fogadtatnék, az angol modorra szavazok.

Eötvös J. a nép bizodalját szinte nagy kincsek s az ország legnagyobb kincsének tartja. Alkotmányos kormányforma bizodalom nélkül valóságos csalódás. A népbizalom megtartásáért tehát minden elkövetendő. Erre nézve két eszköz van: egyik a választás módjában, másik a törvényhozás eljárásában. Az elsőre nézve, a francia kamara összehasonlítása a magyar törvényhozó testtel, semmit nem bizonyít, mert Franciaországban az előbbi census szerint 35 millió után csak 200,000 választó volt Nálunk a választás széles alapra van állítva; — most tehát arra kell főfigyelmet fordítani, hogy a törvényhozás eljárása a nép bizodalját ne csak ne gyengítse, hanem erősítse. A nép bizodalma fentartására legszükségesebb, hogy a törvényhozás a tehetségig jó törvényeket alkosson, és hogy a jó törvényeket alkossa a lehető legrövidebb idő alatt Akármilyen nagy

legyen a nyilvánosság, akármilyen szép beszédek tartassanak itt, az nem neveli a bizodalját, ha gyéren hozatnak a törvények. A nyilvánosság megszorításába soha sem egyezem bele. Fődolog a szabályoknál, hogy úgy alkottassanak, miszerint mellettük és általuk, mindig jó törvényeket lehessen hozni, még pedig a lehető legrövidebb idő alatt. És kérdi: 450, bármi kitűnő egyénekből álló testület, képes-e törvényjavaslatokat, melyek néha 2—300 szakaszból is állanak, czélszertten in pleno discutiálni? Ezt szőlő tagadja. Nyáryval az elvekre nézve nagyobb részint egy véleményben van, de indítványát még sem fogadhatja el, mert épen más cél éretnek el vele, mint a mit indítványozó elérni kíván. Szükségesnek tartja, hogy az alkotmányos forma a többség kifolyása legyen, de a kevesebbség elnyomását valóságos szerencsétlenségnek tartaná. A többség csak úgy csalódhatok mint egyes ember, sokszor figyelmetessé teszi a kevesebbség a többséget oly hibákra, melyeket elkövethetne, B melyeket nem fog elkövetni, ha figyelmetessé tétetik. A kevesebbség elnyomása azért nem csak igazságtalan, hanem veszélyes is. Kérdi, mikor fog kizáratni hamarabb a kevesebbség a bizottmányokból, akkor-e, ha a többség határoz? A többség kit fog választani, nem tudhatni, de anynyi bizonyos kit nem fog t. i. a minoritás tagjait nem; e szerint a minoritás kifog záratni a bizottmányokból. Mondatott, hogy nyilvánosság, mint az alkotmányos élet alapja a leghatalmasabb fegyver. Ez igaz, de ki akarja ezt kizárni? Ki mondja azt, hogy miután az osztályokban egyszer valami megvitatott, nem lehet ellene többé semmit felhozni, s az ellen a minoritás nem nyilatkozhatik, sőt a kevesebbség kétszer is nyilatkozhatik, egyszer az osztályülésben, másodszor itt a teremben. Az osztályülésekben nem lévén nyilvánosság, a kevesebbség minden tagja, még a legszerényebb is, minden visszatartózkodás nélkül előadhatja okait, s ott olyan okokat is lehet hallani, melyek itt soha fel nem hozattak volna. Meg van győződve, hogy a kevesebbség sem-

minemű terrorismus által, ha mindjárt oly szolid alakban mutatkoznék is, vissza nem hagyja magát tartani véleménye nyilvánításától, s nem hiszi, hogy a magyar jelleme a szabadság kivívása után egyszerre annyira megváltozott volna, hogy midőn a kevesbségben levő férfiak a számos éven keresztül a hatalommal szemközt bátran kimondák véleményüket, — hogy a mostani kevesebbség is akkor, midőn meggyőződését az igazság mellett ki akajja mondani, magát lezúgatni engedné. Az elmondott okokból pártolja a szerkezetet.

IV-ik ülés a felsőházban.

július 14-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése után egy pár szó váltatott a meghívólevelet nem kapott tagok iránt, mígnem az elnök a napirendre, a válaszfelíratra hívá fel a ház figyelmét. Mindenekelőtt azonban a trónbeszédet tartja felolvasandónak, mi meg is történvén, elhatározók, hogy egy 11 tagból álló bizottmány küldessék ki, mely javaslatot terjeszsen elő; addig pedig a ház függeszse fel üléseit. A bizottmány tagjai következők: gr. Majláth Antal, Beöthy Ödön, gr. Pálffy József, gr. Ráday Gedeon, Pázmándy Dénes, Radvánszky Antal, Lonovics püspök, Andrássy Gyula, Wesselényi Miklós, b. Perényi Zsigmond, b. Wenkheim Béla.

Az elnök ez után épen már fel akará oszlatni a gyűlést, midőn Wesselényi Miklós fölkel s szól: Tisztelt felsőtábla! Tudjuk mindnyájan, mikép ide ily idő előtt a haza veszélyben léte miatt jöttünk. Ezt érezve nem hiszem, hogy valaki nyugodt kebelrel, örömtelten jött volna, de jött aggodalommal, búval és szorongással. S hogy mégis mindeddig,, hogy mindjárt első egybejövetelünkkel nem törtek ki köztünk a hazán segitni akarás hangjai, csak annak tulajdonítom, mert néha a valamely érzeménnyel nagyon is túlterhelt kebel nem talál szavakat, s tulajdonítom másfelől annak, hogy inindenki szükségtelennek hitte oly valamiről beszélni, mit

mindnyájan egyenlőn vallánk. Most azonban, midőn a dolog már annyira szőnyegen van, miként arról említést nem tenni nem lehet, mert ez a bizottmány munkálkodásának is fő induló pontja leend, indítványozom, hogy a haza veszélyén! fájdalom érzetét szavakban is kimondjuk és kimutassuk. Lehet tán mondani, hogy a veszélynek megismerése a védelemről gondoskodást már szükségesen föltételezi: ugyde a segély megajánlása nem e táblát illeti, ez az alsóház dolga. Hanem a hon iránti érzet kijelentése nemcsak az alsóházé, ez a miénk is, ez közös mindnyájunkkal. Midőn a magyarok bájos nőkirálya kisdédét hozta a nemzet elébe, az alsó- mint felsőház lelkesülve kiáltá: a vitam et sangvinem-et. Hát mi nem volnánk-e unokái ama dicső fajnak? avagy tán kevesb lelkesülésre van szükségünk, mint őseinknek, mert kevesebb veszély fenyegeti a hont, mintakkor? Bár úgy volna! de fájdalommal kell bevallanunk, hogy a veszély most sokkal fenyegetőbb, sokkal csoportosabb mint vala akkor. Bizonyos tehát, hogy most e lelkesedésre még nagyobb szükségünk van; azért a válaszfelirat előtt fejezzük ki a nemzet előtt azt, mikép mi készek vagyunk minden áldozatra, hogy a veszélyt érezzük nem csüggedten, de férfihoz illőleg, ki erejét túl nem becsüli, de a veszélyt a valóságnál kisebbnek tekinteni nem szokta; fejezzük ki, hogy ehont megmentjük vagy vele együtt veszünk, és határozzuk el, hogy ezen érzet kifejezése foglalja el a válaszfelirat kezdetéi Ennyiből áll indítványom, melyet azzal végzek be, hogy kiáltsuk egy szívvel s lélekkel, hogy e veszélyektől fenyegetett hazát megvédjük, s érte életet és vagyont áldozni készek vagyunk. (A felsőház valamennyi tagjai felállással nyilvánítják szülő előadásához járulásukat.)

IX-ik ülés az alsóházban.

Július 14-én.

A zárt bizottmányi ülés után, a képviselői ház rendszabályai, nevezetesen ezeknek a tanácskozási rendről szóló

szakasza tárgyalatott — Még 33-an voltak felírva, kik szólam akartak; Bethlen J., kire először jött a szólás sora, kimerítettnek látván a tárgyat, szavazást sürgetett, s a hosszabb beszédétől elállott. — De minthogy a feljegyzettek közül Madarász József a szótól el nem állott, Bethlen J. is élt jogával, s elmondta alapos megjegyzéseit Kik az általak úgynevezett angol modort pártolják — úgymond — felkenték magokat a szabadság és nyilvánosság kizárólagos bajnokainak, holott a szabadság jobban van elérve a szerkezeti mód által. A lefolyt napok szabályozatlan tanácskozásai bebizonyították, hogy 400 ember közt szabadon s gátolatlanul tanácskozni nem lehet Egy nagy szónokokból álló ministerium is jobban zsarnokolhat 400 emberből álló tömegben, mint kisebb körökön, az úgynevezett búvó helyeken. Előkészítő tanácskozások szükségese a törvényhozásban mellőzhetetlen; egyes ember is, ha jó eszméje jó, nem szokta azonnal kikiáltani a piacon, hanem közli előbb szűkebb körben jó barátival. — Fejtető ezután szóló a kevesebbség jogait, miket ő tisztel, ha ezen kevesebbség a tárgyak felvilágosítására törekszik, nem pedig a törvényeknek a nép előtti depopularizására. A fennen hánytorgatott közvéleményről megjegyzé, hogy ez nemcsak Pesten lakik, hanem a Királyhágón túl is, és ő, mint képviselő, örökké szeméi előtt fogja tartani küldői közvéleményét. Bármit mondjon a pesti közvélemény, küldőinek közvéleménye azt akatja, hogy lehető legrövidebb idő alatt lehető legjobb törvények hozassanak, minél nagyobb ajándokot a népnek nem adhatni, s hogy mindenekelőtt mentsük meg a hazát, terjeszsztik a jogokat, gondoljunk egy kicsit a jó székelekre is, s azután, menjünk haza. Különös eljárásnak találja, hogy azok, kik a dolog halogatásáról panaszkodnak, s folyvást kiabálják, hogy a haza veszélyben van, most, e már böven kimerített dolgot nem engedik szavazás által befejeztetni.

Madarász J. Hogy következtelenségbe ne essék, azo-

kat, miket az elnök s a szólott ministerek mondtak, nem hagyhatja czáfolat nélkül. — Neki kevés az a nyilvánosság, mely a szerkezet mellett fenmarad; ő a választási bástist hazánkban még most is szűknek találja; ő végtelen vitatkozást akar, mert csak vitatás közben fejlenek az ész és érzelem legszebb szikrái; a többségnek nemcsak kötelessége, de önérdeke által parancsolt szüksége, hogy a kevesebbségnek tanácskozási jogot engedjen, különben többség és kormány megcsalja s hamis illúziókban ringatja magát. — A bizottmányokban, ha küzd is a kevesebbség embere, tudja, hogy sikertelenül küzd; a teljes számú gyűlésben, hol a többséget előre kiszámítani nem lehet, reá nézve kedvezőbb küzdter van. — Nem tagadja, hogy az ellenvéleménynek is akarnak nyilvánosságot, de kevesebbet mint ő, mert az osztálygyűlésekben csakugyan nincs nyilvánosság. Pedig e haza eddigi életével s szokásaival sokkal jobban megegyezik, hogy mindenben s mindenütt nyilvánosság legyen. — A közvélemény, különösen a pesti, nagy befolyással volt a múlt országgyűlési sajtótörvények kivívására is. A közvélemény pedig a nép közt nemcsak saját útján fejük, hanem főleg a gyűlések nyilvánossága által. És e közvélemény a nép kebelében, erőt ad a kevesebb- ségnek a hozott törvények népszerűtlénítésére; már pedig sokkal jobb, ha a vélemények tanácskozások útján egyenlítettnek ki. — A kevesebbség elveit s kívánatait tehát respectálni kell; ezeket pedig csak teljes nyilvánosság mellett adhatja elő. — Mivel a szerkezet korlátolja a szólásszabadságot, Zsembery indítványát pártolja.

Madarász J. beszéde után, Kovács Lajos, kinn a szólás sora volt, ismét figyelmezteté a házat, hogy ugyanakkor, midőn a hazát veszélyben lenni mondjuk, ily ineditális kérdés fölött két napot kihúzni, következetlenség, megjegyzevén, hogy épen azért, mert az osztályok tagjai sorshúzás útján választattak, a kevesebbség véleménye el nem nyomatik, különösnek találta, hogy ugyanazon Madarász, ki a főrendi táblát egyszerűen el akarja törölni, e táb-

lán ismét mindent elkövet, hogy a tanácskozási tárgyak kellőleg meg ne fontoltassanak, hanem minden indítvány azonnal törvénynyé legyen. Dedinszky Madarással szavazott. Bezerédy 1. is jobbnak tartá a megszokott tanácskozási módot, mint a szerkezeti javaslatot, s minthogy a szabályok utósó pontja szerint is, e szabályok, ha a tapasztalás azokat czélszerűtleneknek bizonyítná, későbben úgy is megváltoztathatók, nagy fontosságot a kérdésben nem helyez. Egyik vagy másik móddal egyiránt lehet kísérletet tenni; de jobbnak tartja, ha e kísérlet a szokottabb rendszerrel tétetik. — Most Berzenczei lépett a szószékre. A tárgy — úgymond — ki van merítve, s nem volna ok többé felszólalni, ha sok embernek szokása nem lenne nem a tárgyról szólni s olyakat hordani fel mellesleg, miket, elhallgatni, s reánk száradni hagyni nem lehet. Azt nem tűrheti, hogy némely emberek a házban magokat kizárólagos népemberekül adják ki, s ez úton dictátori szerepet játszatnak, s az ellenvéleményt aristocrats s más efféle rút nevekkal illetik. — Szóló a szerkezetet pártolja, melynek helyessége mellett e tanácskozás legkézzelfoghatóbb argumentum. A kevesebbség csak nyer általa, ha a tárgygyal előlegesen megismerkedett, mert annál okosabban szólhat ahhoz; de az a baj, hogy az osztályülésekben nem lesz hallgatóság, mely emelje az argumentumok erejét. E rendszer azonban a hallgatóságra nézve is jobb, mert nem fog annyi sületlen beszédet hallani. Kíméljük meg ettől a hallgatóságot s magunkat a tudatlanság, készületlenség vádjától. Ha a nyilvánosság fogalma ennyire terjesztetik, még megéljük, hogy a ministereknek nem lesz szabad másként, mint hangoosan gondolkodni. — Kéri tehát azon urakat, ne keressenek ide tárgyakat, mik nem ide valók, ne ijesztgessenek revolutióval s ne szóljanak a nép, hanem csak a magok nevében ne aristocratáskodjanak a n é p nevezet alatt; hiszen: mindnyájan népképviselők vagyunk, kiket a nép bizalma választott, s a nevet és bizalmat bitorolni senkinek sincs joga.

Madarász L. hosszabban szólván, a kérdésnek fontosságát mutogatá, melyet két minister is elismert az által, hogy felőle bővebben nyilatkozott; hivatkozott a volt országgyűlés alaptörvényére, mely szerint minden Illésnek nyilvánosnak kell lenni; örült, hogy hazánk törvényhozó teste oly fiatal, mert e korban tehetni legtöbbet a népért; s végre kimondá, hogy ez bizony centrálizáció, veszedelmes centrálizáció. Erre később Górnak öve J. megjegyzé, hogy ha centralisatio eszméje volna a dologban, ez egy argumentummal több volna előtte, hogy azt pártolja, de fájdalom abban centrálizáció nincs, mert valamely egészet kilenczfelé osztani, centrálizációval ellenkező működés, és mert a kormány befolyása épen az által semmisül meg, hogy az osztályozás nem a kormányra, vagy az azt pártoló többségre, hanem a sorsra bízatik.

Szász Károly sürgette a szavazást, s azon tant állítá fel, hogy nem a felírt szólók joga a szórni le vagy le nem mondani; a mi, ha a szabályban nincs is, de a logicában alapszik. Halásznak B. ellenkező tant vitatott. Szólták még Záborszky és Liskay a szerkezet mellett, s szavazást sürgetve, VIad pedig, a francia modor ellen. Sokan elállottak a szótól.

Gróf Telekinek és Pulszkinak sikerült még a figyelmet némileg leigézni, kik közül amaz Zsemberyt pártolva, a szerkezet ellen szólt következőkép:

T e l e k i L. A czélszerűség szempontjából indulva ki azt, mi a szerkezetben foglaltatik, teljességgel el nem fogadhatja, mert azt minden előleges tanácskozások közt a lehető legczélszerűtlenebbnek, legrosszabbnak és leghiányosabbnak tartja. Az, mi felhozott, miszerint a szerkezet a kevesebbségnek több jogokat ad, mint a mennyit ez különben gyakorolhatna, nem argumentum a szerkezet mellett, hanem inkább ellene, mert azt nem tarthatom czélszerűtnek, hogy sorshúzás útján a kevesebbségből többség, a többségből pedig kevesebbség váljék. A szerkezetből min-

denféle bajok következhetnek, p. o. hogy sorshúzás útján épen egymással leegybeférhetőbb emberek jönnek össze, B a capadtátíó a legnehezebben fog megtörténni. Továbbá következik az, hogy a szaktudomány és avatottság mind egy bureaubába szorulhat, s a központi bizottmányban az avatottságnak 1 szavazata lesz — az avatatlanságnak pedig 8. — És ámbár ezen rendszer szerint kétszeres előleges tanácskozáson mennek keresztül a tárgyak, még sem lehetünk bizonyosak: valljon valóban a többség akarata és kifolyása-e az elkészült munkálat, s valljon a tudomány és avatottság vett-e részt a munkálkodásban, és sikerült-e a véleményeket összeegyeztetni. Igaz, hogy minden rendszerből következhetnek valami jó: mikor a persák Dáriust kinevezték királynak, csak azért, mert az ő lova nyerített legelőször, lehet, hogy meglehetősen királyt kaptak; de a háza sorsa fölött nem kellene a véletlen játéknak határozni. Van elég dolog, mit a magyarok istenére bízhatunk, bízzuk reá azt, a mi nincs Baját működésünk körében; de az előleges tanácskozás sikerét né bízunk a sorsra, mert a mely nemzet magát az istenre bízza, azt az isten is kénytelen lesz elhagyni. Habár a ház in pleno ül is össze, abból még nem következik, hogy előlegesen ne tanácskozhassek. Mindenkinek szabadságában áll a tárggyal előlegesen megismerkedni és arról azokkal, kikkel összeköttetésben lévén, legkönnyebben összeférhet, értekezni. Hy előleges tanácskozások jobban előmozdítják a dolgok menetét, mint a sorshúzás útján alakult előleges tanácskozások. Ha pedig csakugyan a háznak kell e tárggyban intézkedni: válasszon a ház önköréből bizottmányt oly tagokból, kik iránt legtöbb bizalommal viseltetik, és e bizottmány tanácskozzék előlegesen. Azt vetik ez ellen, hogy így a kevesebbség emberei ki lesznek rekesztve; de szóló föltesz a házról annyi méltányosságot, miként a választások nem azon nézetből fognak kiindulni, hogy az ellenvéleményűek a bizottmányba be ne jussanak. Mert ezáltal a későbbi tanácskozásokban a vitatkozások még mérgeesebb térre vitetvén, a ház önmaga ellen cselekednék.

Pulszky Ferencz: Nézete szerint a szabályok és különösen a bizottmányok kérdése csak abból áll, hogy lehessen legkönnyebben s legjobban tanácskozni. Itt a francia modor támadtatik meg, pedig nem is úgy áll a dolog nálunk, mint a francziáknál, mert ott, ha a bizottmányok többsége valamely indítványt elvet, azon indítvány a kamarába nem vitetik be. És ez nagy hibája a francia törvénynek. — A mi javaslatunkban ez nem foglaltatik. Azonban mégis nevezetes, hogy, midőn Franciaországban 50 év óta annyi institutió romba dőlt, a törvényhozó kamarának a tanácskozások siettetése végett zárt bizottmányokra való felosztása sem az egyik, sem a másik pártnál soha ellenzést nem szül; mert jól látták, hogy csak ez által mozdittatik elő a kölcsönös capacitatió. A bizottmányokat különösen két indokokból hallotta elleneztetni. Először a nyilvánosság nevében. Erre az a felelet, hogy a bizottmányok által egy indítvány sem vettetik el végképen, hanem mindegyik előjön itt a kamarában. És mivel oly nemzet tagjai vagyunk, hol sok ember „projicit ampullae et sesquipedalia verba“, nincs kétség, hogy el fogja mondani itten nézeteit, s a ki ezen kételkednék, meggyőződhetik róla a mai és tegnapi tanácskozások által. Néme-lyek azt mondják, hogy sorshúzás által az avatottság ki lehetne zárva a bizottmányokból. Ha az avatottak száma oly kevés, ez kétségkívül nagy baj leend az osztályokban, de még nagyobb baj lesz itt a kamarában; mert ha a nagy többség avatatlanul beleszól a tárgyba, és olyanokat kíván, mikben az avatottak meg nem egyezhetnek, akkor ezek azon kellemetlen helyzetben leendenek, hogy nem csak a bizottmányokban, hanem itt e teremben is minoritásba esnek. Ez argumentum nem sokat nyom; mert lesznek ugyan oly kérdések, melyekre nézve a nagy többség avatatlan; de hihető az is, hogy oly férfiakból áll e kamara, kik képesek a capacitatióra s annak megítélésére, hogy ha avatatlanok, ne szóljanak a tárgyhöz, hanem hagyják szólani az avatot-

takat. Egyébiránt e discussió a régi táblabíró-komak maradványa. Előttünk lebeg még a circulusok képe, s azt gondoljuk, hogy a bizottmányok nem lesznek egyebek, mint a régi circulusok, e ház ülései pedig, mint az országos ülések voltak, melyekben valamely javaslatra rákiáltott a maradjon. De a circulusok csak azért voltak nevezetesek, mert nem volt bennük kormány által nevezett elnök. Ezen tekintet nem létezik többé. Bizonyos, hogy nyílt házban a nagy tömeg nehezen tanácskozhatok, különösen mikor nem egyes elvekről van szó, hanem egyes elvek alkalmazásáról. Vegyük fel p. o. csak a budgetet, ki nem érzi szükségét, hogy az előbb az osztályokban hozzáértő emberek által vizsgáltsák. Ha oly nemzet volnánk, minő az angol, mely a számadást jól érti; talán követhetnők e modort, de mi a számolást teljességgel nem értjük. S éppen azért, mert látjuk, hogy nyílt háznál nehéz lenne, minden tárgyat elővenni, Nyáry Pál azt kívánta, hogy olyan esetekben deputátiót küldjünk ki. Ez ismét táblabíró-ság: deputátió, kerület s utóbb még repraesentátióról is fogunk hallani. Egykor, mikor szólni lehetett csak, szokott fogás volt, kifáradás s rábeszélés által arra venni a többieket, hogy úgy voksoljanak mint mi. De ez most nem úgy van; mert minden embernek van tiszta, formált, határozott véleménye. (Szavazzunk.)

Még Hetyey szólott, s Kazinczy a szóról lemondván, végre szavazásra tűzethetett a kérdés: maradjon-e szerkezet vagy ne? — A felállás általi szavazásban nyilatkozó nagy többség megtartotta a szerkezetet

X-ik ülés az alsóházban

július 15-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése után az állandó igazoló bizottmánynak Kapy Eduárd sárosmegyei eperjesi kerület követe iránti jelentése olvastatott. — Kapy ellen oly tartalma folyamodás adatott be, melyben állítatik, s be is

bizonyítatik: mikép Sárosmegye főispánja ellen azért, mert az Kapy ellenében, egy ellenzéki férfiút ajánlott képviselőül, s Kapyról azt mondta: az a régi állapotot akarja visszaidézni, azért meg ne válasszák, nem csak vizsgálatot rendelt, hanem annak elmozdítása végett a ministeriumot is megkérte; továbbá panaszoltatok: hogy azért, mert a választók a régi conservatív párt embereinek — minthogy azok a régi állapotot akarják visszaállítani — meg nem választására szólhattak fel, a felszólítók ellen vizsgálat és befogadás rendeltetvén, azok fellépni nem mertek, s akkép a választásba! befolyástól moraliter elzárva voltak, az állandó bizottmány ezen választást megsemmisítendőnek véli. (Helyes!) Pillér Gk megemlíté, hogy Sárosban, mely Galli-
 cziával határos stb. a csendet minden áron fenn kell tartani s a bujtogatókat fékezni; a főispán pedig, ki azt mondá, hogy Sárosban reactió emberei vannak, s ezeket nem kell követekül választani, valóságos bujtogató, és Kapy jól tette, hogy ellene inquirált. Ha Sárosmegyének azon határozata: hogy az efféle bujtogatókat el kell fogni, elegendő ok volna a választás megsemmisítésére, úgy Sárosnak egy követe sem ülhetne itt. Kapy választása jó rendben van; versenytársa sem volt, ellenmondás és óvás nélkül választatott követté; ha tehát most ellene panasz jött is, vizsgálatot kell rendelni, nem pedig az ártatlant visszaküldeni.

— Ezen véleményt pártolta Repeczky is, úgy szinte Kovács L, ki nem tartja jónak, ha a ház önmaga ellen túlságosan szigorú, s midőn nem véleményről, hanem bírói ítéletről van szó, hirtelenkedve jár el. Sáros állása csakugyan ábnormis, bizonyítja ezt a jelen eset is; a főispán is ember, s hibázhatik, és tagadhatlan, hogy a jelen mozgalmas időkb-
 ben nem egyéb bújtogatásnál, ha valaki a régi állapotot visszahozni akaró szándokról beszél. Ő jegyzőkönyv tökéletesen rendben lévén, legfelebb csak vizsgálatról lehet szó.

— Ily értelemben nyilatkoztak még Simonyi, Dobay, Okolicsányi, Pap P.; ellenben Irányi és Madarász

keményen kikelték a választás ellen. Iránéi szerint a szabadságot nemcsak külerőszak gátolja, hanem morális akadályok is megsemmisíthetik, ilyen morális akadály pedig azon félelem, mely Sárosmegye végzése folytán a választékban származhatott És micsoda hajtogatás fekszik abban, ha valaki a reakció elleni óvakodásra int? hát oda jutottunk már, hogy nekünk, kik a jelen állapotokat kivívtuk, ki sem szabad többé mondani az igazat? azt higyjük-e, hogy azok, kik egész életükben a maradás emberei voltak, most egyszerre megváltoztak? — Oly végzést hozni, mint Sáros, és azután szabad választásról beszélni annyi, mint valakinek lakatot tenni szájára, s azután engedni meg neki a szólást. Kapy választóinak szabad volt a tér, míg a másik párt börtöntől félhetett, ha fellépni mer, s nem készülhetett a választáshoz. Madarász J. szót emelt a reakció ilyes kísérletei ellen, s kijelenté, hogy noha ő és társai némileg elkülönözött véleményárnyéklatot képeznek a teremben, a reakció törekvései ellenében mindig egész erővel egyecüendnek a másik árnyékklattal.

B ó n i s S. A kérdésben levő választást sem érvényesnek, sem érvénytelennek nem mondaná. Érvényesnek azért nem, mert azt tartja, hogy a főispán abbeli föllépése, miszerint a választókat felszólította, hogy ne válaszszanak el követül reactionális embert, véleménye szerint nem bujtogatás s így a reákeletkezett határozat nem volt igazságos, noha ezen mondásnak főispán szájában akkor, midőn két személy közt volt a kérdés, más színe van, mintha csak általánosan történt volna a kijelentés. De tisztán érvénytelennek sem, mert a próbákból nem látja bebizonyítva miként a választástól némelyek el lettek volna zárva. A képviselők megválasztatásának oly tisztaságban kell állani, hogy attól minden szenny távol legyen, s így, midőn a képviselő verificáltatik, a legnagyobb szigort követeli, de azt is megkívánja a képviselő-táblától, hogy ne hagyja magát elragadtatni, e könnyedén ne mondja ki valami felett ítéletét Vé-

leménye hát, hogy vizsgálat rendeltessél az iránt: ha váljon azon határozat által némelyek el voltak-e moraliter zárva a választástól, vagy nem? Ivánka Zs. Azt hiszi, hogy midőn a jelen kérdéshez szólunk, nem állunk úgy, mint egyes political vélemény emberei: hanem mint bírák, kik egyes megválasztatások iránt kimondják az érvényes-séget, vagy érvénytelenséget. A választás nem minden kifogás feletti, mert kiviláglik, hogy terroristicos eszközök használtattak, a vélemény-szabadság s a szabad választás ellenében. Arra, mi sokak által felhozott, hogy a választmányi végzés, melyre hivatkozás történt, biztosította a szabad választást, — azt felelé, miként éppen ellenkezően ismeri a megyei életet, s tudja, hogy sokszor határozatok által szokták megszorítani a szabad választást, s ezt látván Sárosban is, érvénytelenségre szavaz.

A szavazás általános kívánságra, ülvemaradás és felállás által megtörténvén, az elnökség a többséget kimondá a választmány véleménye mellett; egyesek kifogást tettek az elnöki kijelentés ellen, mások pedig rendre utasíták őket; többen a szószerke szaladtak. Az elnök félórára fel-függeszté a gyűlést.

A félórára elosztatott ülés ismét összeillvén, Pálfi elnök először is a maga mentségére s igazolására emelt szót. Sajnálja, hogy a ház egy része a szavazás eredményével megelégedve nincsen. Egész political élete folytán elnöki zsarnokság ellen küzdött, s nem szeretné, ha valaki csak a gyanú árnyékával illetté is, hogy ő elnöki jogaival vissza akar élni, sőt készebb lenne e magas hivatal, melylyel a többség bizalma megtisztelő, azonnal letenni, mint azon szabadságnak, mely élete föltétele, csak egy betűjét is feláldozza. Lehet, hogy tévedett, de meggyőződése s lelkiismerete szerint mondotta ki a többséget. — Ha azonban többeknek úgy tetszik, legyen névszerinti szavazás.

És csakugyan beadott 23 tag által aláírt kívánság, hogy névszerinti szavazás legyen, s noha többen kikelték a

kevesebbségnek e követelése ellen, e nagy lón a zúgás, a szavazás (268 tag) végbement, éa 172 szavazat érvénytelennek mondta ki Kapy E. választását — Klauzál Gh is helyeslé, hogy a kételkedők kétsége eloszlattassék, mert nincs semmi kényesebb, mint az elnöki jogok gyakorlata; az elnökség ugyanis a ministerium óhajtásának kifolyása lévén, ha az elnöki jogok gyakorlata szigorúan nem ellenőriztetnék, könnyen oda juthatna a dolog, hogy folytonosan a ministerium tetszése szerint menne a törvényhozás. — Kovács L. helyeslé ugyan az elnöki eljárást, de jónak tartá, hogy a ház el ne oszolja úgy, hogy valaki kétséget vigyen hazá: keblében. — Ellenben Kazinczy G. ostromolta a kevesebbség kívánságát. Az elnöknek kellő korlátok közt maradása mindenkor a ház érélyességétől függ, s chevaleresk eljárásnak törvényhozásban helye nem lehet. E szerint 20-tagból álló minoritás minden perczben megtehetné magának azon tréfát, hogy szavazást kívánjon a nagy többség ellenében.

Ezután a többi igazolási jelentések olvastattak fel, s ezek folytán Tormai (nyitramegyei) választása megsemmisítetett, bár Madarász J., Barthoss E., Dedinszky pártolására emeltek szót, Torma, Varga Benedek, Szirmay P., Frideczky Lajos választatása pedig igazoltatott

Majd Táncsics lépett szószékre s előadá mikép a forradalmi csarnokba több újoncz katona ment s értesítette az ifúságot, hogy holnap reggel Olaszországba indíttatnak. Szóló maga is végére járt a dolognak és két újonczczal be-, szélt-, kik szinte azt mondják, hogy holnap reggel indulnak Olaszországba. Ezt kötelességének tartotta a háznak jelenteni s felszólítja a ministeriumot: adjon felvilágosítást e dologban. Szemere semmit sem tud felőle. Patay J. szerint az ország nem csak nem akaija, hogy Olaszországba újra katonák küldessenek, hanem a kik ott vannak, azokat is vissza kívánja. A hadügyminister nem lévén jelen, az elnök utánna küldött és megérkeztéig a ház rendszabályai tárgyalattak.

A 33-ik §-nál, miszerint „a ministerium által előterjesztett törvényjavaslatoktól a kormányi tárgyalást megtagadni nem lehet** Madarász L. szükségesnek tartá, hogy e szabály nemcsak a ministerek, hanem a mások által javasloított törvényjavaslatokra is kiterjesztessék, mert így e jog kizárólag a kormányhatalom kezébe adatnék, s a ház magát az indítványozási jogból egészen kivetkeztetné. Erre B ó n i s megjegyzé, hogy indítványt tenni mindig lehet, s a kamara többsége határozza el, menjen-e az a bizottmányba, vagy ne? — és az indítvány elmellőztetett. — A 49. §. azt rendel, hogy „az indítványozón és bizottmányi előadón kívül a tagok saját helyeikről is szólhatnak.“ — Ez ellenében indítványoztatott egy képviselő által, ki a sok szónak nem barátja, hogy a tagok ülőhelyeikről épen ne szólhassanak, mert ez csak a sok apró polémiára s conversációra ad alkalmat Másik tekintet, mely azt kívánja, hogy a ház acusticája rász, s gyöngé orgánum épen nem hallatszik. Madarász L. is e véleményt pártolá azon módosítással, hogy a tag, ha a ház kívánja, köteles legyen a szószékre menni. A tábla-bíró politics hősei természetesen, hogy helyeiken akarnak maradni, mert ott könnyű lármázni (zaj, melyet a szóló nem tűrhetve, leszáll a szószékről). Barthoss Ede: Az előtte szólónak esete győzte meg, hogy a szószék a dolgon nem segít, s a tanácskozásnak méltóságot nem ad. Itt a segítség csak az átható orgánumban fekszik. Legjobb út magára a tagra bízni; ha szükségét érzi, magától is felmegy.— A szerkezet megmaradt.

Az 69-ik §. miszerint „a ház a tárgyalást bezártnak nyilatkoztatja, ha ezt az elnök, vagy tag indítványozza“ K á l l a y Ö. indítványára, kimaradt. Véleményét K á l ó c z y és Szemere B. minister is pártolá, azon tekintetből, hogy e szerint a ház többsége a kevesebbséget teljesen nullificálhatná.

A 65-ik §-usnál Román képviselő titkos szavazást indítványozott Irinyi J. pedig csak választásoknál tartja

ezt jónak, különben az alkotmányosság szelleme megkívánja, hogy a polgár szokja meg nyíltan kimondani vélekedését. Kazinczy G. azt a modort pártolja, mely a hatalom ellenében legjobb biztosíték, ilyennek tartja pedig a titkos szavazást. Perczel M. és Teleky L. ellenben nem akartak az emberek gyöngeségeivel transigálni, s szabad polgárhoz illő nyilvános szavazást sürgettek, hogy tudja meg a haza, miként szavaznak utasítással meg nem kötött megbízottai. — Maradt a szerkezet, nyilvános szavazás. — Névszerinti szavazást pedig kívánhat 20 tag az elnöki kijelentés előtt is, után is, a mint jónak látja.

Ekkor a hadügyminister megérkezett és jelenti, hogy küldetnek katonák, kik elmaradtak, ide oda, kiki a maga ezredéhez; a Komáromból leszökött 30 katonát felosztotta a magyar ezredekben; egyébiránt annak idejében bővebb felvilágosítást adand, és ezzel a teremből eltávozott. Patay J: a hadügyminister nem adott felvilágosítást Olaszországról, pedig ez múlhatatlanul szükséges, mert holnap már zavar lehet. Erre nagy zaj s zúgás támadt a teremben. A hadügyminister visszatérván jelenté, hogy Olaszországba egy magyar katona sem fog menni, ki oda nem tartozik. E jelentés kielégítette a hazát. B ó n i s felszólítja Patayt, hogy ha a készülendő zavarról tudomása van, terjessze a ház elé.

P a t a y: Az ifjúság által terjesztett hír hozta zavarba a város népét. Bern át szerint a nép keble a legtisztább forrás, azt nem szabad megfertőztetni; könnyű a konkolyt elhinteni stb. ő kimondja mi szíven fekszik, ő nem fél martius 15-kétől. Deák úgy értelmezi Patay szavát, hogy mostani körülmények közt lehetséges a zavar. A vitatkozások folytán egy új kérdés is merült fel t. i. az interpellatio joggyakorlatának kérdése, hogy azt mennyire van egyes követnek joga gyakorolni és mennyire szükséges a háznak pártolása vagy határozása. Deák F. indítványára elfogadtatott, hogy majd a házszabályok során tárgyalassék.

XI-ik ülés az alsóházban.

Július 17-én.

Némely új választások és követigazolási jelentések bemutatása után, a már elkészült válaszirat (adress) megvitatására július 19-dike tűzetett ki. — Ezután a rendszabályok vizsgálata folytattatok.

Azon követek, kiknek megbízóleveleik bemutatattak: Szentiványi Gy. és Berde Háromszékből, gr. Vas S. és Holczer Sándor Dobokából, Pap falvi Konstantin Hunyadvárosából. — Kolozsvári követ D o p l e r Antal ellen petitió adatott be. — Báró Luzsinszky (zemplénmegyei) választásának megvizsgál tatása, az igazoló bizottmány véleménye nyomán, megrendeltetett

A szabályok vitatása közben élénkebb pontot képeztek a 80. §., hol a ministerekhez intézendő interpelláció joga fölött volt kétféle értelem. E jogot a ház úgy értelmezé, hogy minden egyes tagnak legyen joga a ministert feleletre szólítani fel, és ez felelni tartozzék; azt azonban mindenkor a ház határozza el, hogy a minister által adott felelettel meg akar-e elégedni? — Kubinyi F. által indítványoztatott, hogy az elnök díjának meghatározására s általában a pénzügyre nézve saját bizottmány alakíttassák. Madarász L. ez alkalommal szóba hozta, hogy a képviselőkül választott hivatalnokok, minthogy mindkét kötelességnek meg nem felelhetnek, egyik vagy másik fizetésről lemondjanak. — Ezen indítvány bejelentettnék vétetett, de ezúttal érdemileg nem tárgy altott. — A 89-ik §-us, hol az elnöktől a szavazati jog elvonatik, oda változtattatik, hogy szavazatok egyenlősége esetében az elnök is szavazhasson. — A nyilvánosságról szóló mataiw folytán, némelyek a billetek számára fentartott karzat egy részét is követelék a „szabadnyilvánosság- nak“, melyet megkülönböztetnek a cotteriai, jegyes nyilvánosságtól. A nagy többség illóbbnek látá, hogy ne csak a pesti, utczai, hanem a hazai, országos nyilvánosság s közvélemény is tekintetbe vetessenek, s a karzat fentartott része

ezentúl is vidékiek s egyéb jegygyel ellátott tisztos vendégek számára tartassák fel. — A petitionális választmány 15 tagját az összes ház együtt fogja választani, nem pedig osztályonként.

XII-ik ülés az alsóházban.

Július 18-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése után Joannesko választása megsemmjésítetett, és új választás rendeltetett.

Ezután két indítvány tétetett Szaploneczay felhívá a ház figyelmét a Gallicziából hazajött Würtemberg-ezredbeli huszárokra. Máramaros megye, hova a huszárok mentek, felírt a kormányhoz, hogy ha a huszárok lépését nem lehet is megegyeztetni a katonai szigora fenytékkal, de mivel annak a haza szerelme, a haza veszedelemben forgása volt szülő anyja, a huszárokra nézve ne alkalmaztatnék a katonai törvény szigorúsága. A kormánytól kedvező válasz nem jöven, újra felírt a megye, kérvén a kormányt, hogy nézze el a huszárok lépését, ne oszsa fel más ezredek közt, és á mi a huszárok kívánsága, küldje őket a veszély helyére. E második felíratra még semmi válasz nem érkezett s azért kéri a házat, szólítsa meg a hadministert az iránt: miben van már a dolog; továbbá eszközöljön a hazaszeretettől lángoló huszároknak kegyelmet, eszközölje, hogy a veszély helyére küldessenek, és ne engedje, hogy a többi ezredek közt felosztassanak. Ez indítvány éljenzéssel fogadtatott.

A hadminister a felszólításkor jelen nem lévén, midőn megérkezett, kijelenté, hogy a mint először roszalta a huszárok tettét, úgy most is lehetetlen nem roszalnia; de mivel bocsánatot kértek, és rendkívüli időben, rendkívüli eszközöket kell használni? és mivel a hol sok a bünös, nem alkalmazhatni mindég a törvény szigorúságát; azért a huszárokat már útnak indította Szeged felé, és azon föltétel alatt, ha magokat jól viselik, nem fogja más ezredek közt felosztani. Most hát már minden a huszárok magaviseletétől függ.

Bogdanovics egy nagy fontosságú indítványt terjesztett a ház elébe. Előadát i. hogy a zágrábi püspök, anraniai perjel, és a zágrábi káptalan Torontál megyében oly roppant jószágokkal bírnak, hogy azok jövedelme felülrűg 700,000 pfrton. E roppant jövedelem most, miről hiteles tudomása van, a pártütő illyrek céljainak előmozdítására és a magyarok ellen használtatik. A mint a pénzügyminister megszüntette a horvátországi katonaság pénzzeli ellátását és élelmezését, az anraniai perjel zálogos haszonbérbe adta jószágait, és a haszonbéri pénzt előlegesen fölvette; a zágrábi káptalan pedig jószágtisztjeinek, hivatalvesztés alatt, megparancsolta, hogy mindent illyr nyelven vigyenek. Törvényerők hűtlenségi büntetést, azaz fej- és jószágvesztést szabnak az ily tettesekre, de minthogy most az első nincs hatalmukban, legalább a jószágok koboztassanak el, hogy a pártütés táplálására legkisebb segédszer se nyujtassék. A ház átlátá az indítvány fontosságát, de azért elnöki kijelentés szerint, a szabályok értelmében az indítványt először írásban kell benyújtani, és majd úgy a válaszfelirat után sorszerint a harmadik, vagy negyedik helyen vétetik tárgyalás alá.

B e s z e szerint mikor a haza veszedelemben forog, apró-cseprő dolgokkal s szóüzésekkel nem kell az időt pazarlani, most tett kell, nem szó, mert csak tett, még pedig gyors tett mentheti meg a hazát Erélyes intézkedéseket kell azért minél hamarább rendelni, melyek gátot vessenek a pártütők garázdálkodásának és kiragadják a hazát a veszélyből; aztán menjen haza minden követ, világosítsa, lelkesítse küldőit Most minden követ 80,000 embert képvisel s mindenikben 30,000 ember bizodalma öszpontosul; ha hazamegy neki hisznek legjobban, olyan lesz, mint az égő mécs a pinzében, mely felvilágosítja és elosztatja a sötétséget, és világosságot terjeszt maga körül. Nem kell tehát az időt szóhaj-tással tölteni. Meg van ígérve a 200,000 katona, egyhangúlag, egész lelkesedéssel ígértetett meg, de mit ér ha ki nincs álltva. Tanácskozni kell a kiállítás minél gyorsabbi mód-

jároi. Mostani rendkívüli körülmények közt a legbölcsebb törvény sem ér magában semmit; pártütők, lázadók ellen csak fegyveres erő használ, csak katona ad nyomatékot a nemzet akaratának. Tanácskozzunk tehát, úgymond, röviden a haza megmentése eszközeiről, azután menjünk haza. E tárgy is a válaszfelirat után kerülend szőnyegre.

Ezzel az ülés eloszlott

XIII-ik ülés az alsóházban

július 19-én.

Megnyitván az elnök az ülést, a jegyzőkönyv hitelesített és az igazolási válaszmány jelentése olvastatott Pap Szilárd vajda-hunyadi követ választását a válaszmány érvénytelennek nyilatkoztatta, mivel utasítást fogadott el, és annak megtartására magát esküvel kötelezé. Azon szempontból azonban, hogy a törvény Erdélyben későn hirdethetett ki, méltányosabbnak tartá a ház többsége a követiséget felfüggeszteni, és Pap Szilárdnak 30 napot adni, hogy az alatt választóival a törvény értelme szerint visszavetesse az utasítást.

Ezután N y á r y a válaszfelirat tárgyalását, bár azt nagy fontosságúnak, s Europa előtt teendő manifestumnak tartja, a holnapi ülésre kívánta halasztatni, mivel ha még egyszer magánosan értekeznek felette, holnap sokkal könnyebb lesz a közmegállapodás iránta, és így a ház sok időt megnyerve, hamarabb foghat más dolgok tárgyalásához. Ez indítványra a válaszfelirat tárgyalása holnapra halasztott. — Nem lévén más tárgy, Kossuth jelenté aháznak hogy a válaszfelirat tárgyalása után a jövedelem kimutatását, és a költségvetéstervet terjeszti elő, azért mivel még most idő van, intézkedhetnék a ház az iránt, hogy a tervet maga vizsgálja-e meg, vagy pedig bizottmányra bízza. A többség osztályonként kívánja tárgyalatni. Kossuth beszédje e tárgyhöz következőleg hangzik:

Kossuth L. A veszélyben forgó hazának megmenté-

sére oly lelkeséssel, minőt nem sokat mutat a história, megszavazták önök július 11-én azt, hogy megmentsek a hazát. E tárgynak részleteihez szólam véleményem szerint, ha magunkhoz következetesek akarunk maradni, a válaszfelirat szerkesztése után a legelső feladat leendő (úgy van). Gondolom, tisztársam hadügyminister urnák is véleményét fejezem ki, ha kijelentem, hogy ő a katonaaállítás tárgyában előterjesztendő törvényjavaslattal készen van. Én is készen vagyok először számadásommal az ország pénzügyének kezeléséről april 11-től június végéig; másodszor készen vagyok a folyó félévre, — értvén július 1-ső napjától december utolsó napjáig — tervemmel az ország szükségeinek mikénti fedezéséről, és minden minister uraknak költségvetéseiről. Készen vagyok némely parányi részleteket kivéve az 1849-iki jövedelmi kimutatással, az adórendszer- és költségvetéssel is; hanem ha a képviselő ház azt kívánná, hogy az első, nevezetesen a haza jelen szükségeinek elhárítását, és a honnak a jelen veszélytől megmentését illető kérdést tárgyalatlanul akarja addig hagyni, míg egyszersmind az 1849-iki jövő évre szolgáló költségvetést és adórendszert bemutatathatnám, minthogy az ehhez megkívántató táblás kimutatások több időbe kerülnek, néhány napig nem szolgálhatnék a munkával, mert ezen tárgy olyan, — ha a képviselőház helyeselni fogja intézkedésemet, — melyben nem kívántam pusztán szóval előjönni, hanem nyomtatni fogom a munkálatot, hogy minden képviselőnek kezébe juthasson. Ilyen munka több időt igényel, mintsem hogy összes kormányzatunk rövid ideje alatt el lehetett volna végezni. Ehhez járul még az is, hogy egy bizonyos epochát kellett felvenni a számadásban, azért vettem félj onius 30-át; következőleg az 1849-ki budget néhány napig el fog tartani. Ennek következtében bátor volnék kérni, hogy a hadügy dolgaira nézve a haza jelen veszélytől megmentését méltóztassanak fel nem függeszteni az ország állandó honvédrendszerének kidolgozásától. Ezt ne méltóztassanak úgy érteni, mintha én azt akarnám, hogy az 1849-iki bud-

getet nem kell most elhatározni, sőt el kell határozni, mert különben lehetetlen lesz 1849-re az új adórendszert behozni, mert akármint akarjuk is a munkálatot egyszerűsíteni, az mégis hiányos lesz, és én a képviselőház bölcsességétől remélőn, hogy a hiányokat kifogja pótolni, miután nem merek magamnak annyira hízelegni, hogy nagyon alapos és kimerítő munkát készíthetnék, bizonyos lévén az, hogy az adórendszert a világnak első talentumai sem dolgozták ki eddig tökéletesen; bár mint akarjam is tehát a munkát egyszerűsíteni, tagadni nem lehet, hogy egy pár hónap annak behozatalára keilend; következésképen, ha most nem intéztetnék el a 1849-ki budget hanem a téltre prorogálandó országgyűlésre halasztatnék, az lenne belőle, hogy 1849-ben nem volna adó; el kell tehát halasztani, mivel nem szeretném felfüggeszteni az adórendszer tárgyalásától a jelen szükségeknek tárgyalását, engedelmet kérvén arra, hogy a még ki nem nyomtatott munkálat a mikor nyomtatás alól kikerül — 48 óra alatt készen van — kiadassák. Továbbá arról méltóztassanak intézkedni, kívánja-e a ház, hogy a munkálat, ha bemutatatik is, felolvasassák, vagy kíván-e bizottmányt rendelni, mely a dolgot előlegetesen tárgyalás alá vegye? Én mind a kettőre készen vagyok (némelyek: olvassassák fel; mások: menjen az osztályokhoz). Úgy gondolom, hogy miután a háznak az a végzése, hogy a válaszfelirat ma nem fog tárgyalatni, talán meglehetne tenni ezen bizottmány kinevezését, fenmaradván a háznak, ha úgy tetszik, a felolvasatás.

Madarász L. az 1849-ki budget tárgyalását akkorra kívánja halasztatni, mikor a rögtöni szükségek ki vannak elégítve. Alkotmányos monarchiában egyike a legnagyobb biztosítékoknak a budget; mert ha egyszer a költség meg van szavazva, a kormány, ha neki tetszik, eloszlathatja az országgyűlést e tárgyban indítványt fog a ház elébe terjeszteni. — D e á k a ministerium nevében kijelenté, hogy a ministeriumnak az országgyűlést szétosztatni mindaddig szándokában nincs, míg ez a szükségesek iránt tisztában nem leszen,

Kossuth L. Bátorkodom még néhány szót a most mondottakhoz tenni. Ha napot kértem volna a háztél, melyen az 1849. budget tárgyalassék, akkor ennek ellenében lehetne tenni azon indítványt, hogy az ne tárgyalassék; hanem alkotmányos országban, felelős ministerium mellett, az eddigi aristocraticus hasison és külkormányon fekvő rendszer bevett szokását: miszerint elvül állítattott fel, hogy az adót addig tárgyai nem lehet, míg egyéb szükségesek el nem végezettek, itt alkalmazni nem lehet; s ennek — abstract véve a dolgot — a jelen körülmények közt semmi teste nincsen. Itt minden kérdés úgy áll a képviselőlet előtt: ha tetszik, a ministerium, vagy ha tetszik, a háznak valamely tagja bejelenteli indítványát, s annak tárgyalására napot kér. A többség azt mondja rá: elfogadom, s tárgyalni fogom, vagy pedig: nem fogadom el, s elhalasztóm a tárgyalást. Itt a sorozatra nézve elv nem forog fen, hanem specialitás s minden specialitásnál a háznak többsége s bölcsesége határozza el, melyik napot akatja kítűzni arra, hogy valami tárgyalassék. És ha a ház úgy véli, hogy vannak sürgetősebb dolgok, azokat fogja tárgyalni, ellenkező esetben pedig a budgetet. — Az alkotmányos eljárásra nézve egy elvet ismerek a parlamentben, azt t. L hogy a többség határozza el és intézkedik a felett, elővegye-e a budgetet vagy más tárgyat, és mindig az fog történni, mit a többség akar. Ezúttal nem kértem a háztél a budget tárgyalását, hanem azt, miben Madarász ur is megegyezik, t. i. hogy ezen tárgyalástól ne függeszszük fel a jelen év szükségeinek ellátását, s hogy bizottmányt nevezünk a tárgy megvizsgálására. Ezt pedig azért kértem, mert most idő van a bizottmánynak megválasztására, mely a ház szabályai szerint kétféle lehet t. i. a ház küldhet ki bizottmányt, vagy pedig az osztályok választanak. Ha az osztályokra hagyatík a bizottmány választása, én nem bánom legyen meg; de ha azt határozná a ház, hogy maga válaszson bizottmányt, ez tüstént megtörténhetik, s ezáltal legálább időt nyertünk.

Ezután Kubinyi felszólította a hadministert, hogy el lévén azon akadályok az útból háritva, melyek eddigelé a Ludoviceum kinyitását hátráltaták, adna felvilágosítást, mi csoda terve van a Ludoviceum iránt. Mészáros hadminister erre kijelenté, hogy terve a Ludoviceum iránt már készen van, és azt a háznak a válaszfelirat tárgyalása után befogja mutatni s 100,000 pfirtot kér a Ludoviceumra, és nem sokára meg fog benne a tanítás kezdetni. E jelentés hangos éljenel fogadtatott.

A kérvényi válaszmány 15 tagjai következők: Nyáry, Zeyk J., Kemény D., Bezerédy L., Bónis S., Bethlen J., Teleki L., Kazinczy G., Kubinyi F., Tamóczy K., Palóczy L., Madarász L., Berzenczey L., Lónyay G., Miháli G.

A ház költségei tárgyábani javaslat előterjesztésére megbízott válaszmány 9 tagjai: Kubinyi F., Pulszky, Nyáry, Bezerédy I., Ghyczy K., Patay J., Lónyay G., Teleki L., Trefort A.

XIV-ik ülés az alsóházban

július 20-án.

Az elnök az ülést megnyitván a jegyzőkönyv hitelesített, és néhány megbízó levél és kérvény az illető válaszmányokhoz utasítatott.

Kazinczy Gábor (jegyző) olvassa a képviselőház válaszjavaslatát a trónbeszédre, mely következőleg hangzik:

„Javaslat a képviselőház válaszána a trónbeszédre·

A magyar nemzetet, az átalakulás nagy munkája közben, künn és benn tornyosuló vész jelentkezései találták.

Fölséged, atyai aggódó szívvel, egybehíván a haza képviselőit, tért nyitott alkotmányszerűleg, hogy a jelenben intézkedve határozzanak a jövő fölött

s Magyarhon képviselői, az édes haza ily szorongó helyzetében is azon biztató reménnyel gyűlénék egybe, hogy koronás királyuk fölséges személyében leend tantúja e hálás nemzet ünneplő hódolatának.

Annyival inkább vala szabad ezt remélniük, miután Fölséged, hű Magyarországú szívből fakadó emez óhajtásának teljesítését legújabbán kegyelmesen méltóztatott

Annál sújtóább fájdalommal értesültek, miszerint Fölenged, atyai szándokának kegyelmes teljesítésében súlyos betegség által lón ezidőre akadályozott.

S vallják bár a legforróbb hála érzéseivel, hogy az uralkodó ház, országosan tisztelt egyik tagjának, István főherczeg s nádornak, Fölséged leg-

magasb személye teljhatalmú képviselőjévé választását, mint e nemzet enyészhetlen rokonszenveivel találkozót, Fölséged atyai hajlamának új drága zálogául tekintik: mind a mellett sem bírnak azon magasztos reményről lemondani, hogy Fölséged, egészsége helytállásával — mit istentől forrón esdekelnek — hű népeit boldogító jelenlétével megajándékozza, királyi legfensőbb jogainak személyes gyakorlata végett, kegyelmes ígérétét is beváltani méltóztatandik. (Harsány éljenzés).

E vallásos ragaszkodás érzetében, Európa jelen mozgalmi között, a királyi szék s nemzeti létünk válhatlan érdekében hazafiúi legfőbb kötelességünknek véltük, Fölséged királyi felhívását követve, oda fordítani gongjaink elsőjét, hogy hazánk önállása s függetlensége s a korona egysége s méltósága az események bármely fordulatában biztosítsák. S azért megelőzve e rendkívüli körülmények között azon javaslatok s intézkedéseknek tárgyalását, melyeket Fölséged felelős minisztériumának, a legközelebbi országgyűlés rendeleténél, vagy megbízásánál fogva is, előkészíteni s bevégezni kell vala, — felhatalmazást szavaztak az ország kormányának rendkívüli időkből rendkívülileg: a nemzet tábori erejét, a kifejlendő szükséghez képest, 200 ezerig emelni, a fölszerelésre kellő 42 millió pfírtot mindent áldozni kész lelkesedéssel megajánlván.

Megtevők, mit fölünk a királyi szék s a hon egységes érdeke igényelt[^] híven, öntekintetlenül; megtevők azon mély érzelmével e nemzet nagyszerű hivatásának: lenni, ha kell, miként a múltban, védbástyája a polgárisodásnak; megtevők azon öntudattal, hogy e magasztos kötelezetetésnek méltóan úgy felelhetünk meg, ha az anyagi erőn túl, alkotmányos teendőink következetes és czélszerű tovafejlesztésében keressük azon erkölcsi alapot, min e nemzet s trónja érdeke nyugodjék rendíthetlenül.

Ily körülmények közt annál méltóbb fájdalommal kell vala, hogy sújtson azon nyílt támadás, melynek a kapcsolt részek lőnek egyik színtere, miket e hasához századokon át jó és bal, de mindig közös szerencse szőtt. Mert nyugodtan hívhatja föl e nemzet a századok végítéletét: volt-e egy, de csak egy jog is, melyben meg nem osztozék testvérileg; volt-e egy, de csak egy méltányos tekintet is, mely önkénytelen mellőztetett? S a mily bátran tárhatja fel tanúságot e nemzet a múltnak évkönyveit, oly nyíltan ismételi, hogy valamint bármi áldozatra kész, mit önállósága s koronájának épségben tartása s becsülete igényelne: úgy más részről bü rokon kezét nyíjt, hogy a kapcsolt részek mindazon óhajtásai, miket a százados, testvéri viszony megállapít, a méltány útján békésen egyenlítésnek ki, — szintoly határozottan nyilatkozván azon rablócsoportok lázongásának megsemmisítése fölött, melyek szilaj elbizakodással terjengjek az ország alsó részein.

S ily állásban is kétszeres fájdalommal sújtá e hű nemzetet, hogy ámbar Fölséged, önatyai indulatának sugallatát követte, midőn a közelebb lefolyt országgyűlésen legfelsőbb királyi helybenhagyásával szentesíté azon törvényeket, melyek a hon jobblétének felvirágozására a kor igényei szerint szükségesek valának: mindamellet is találkoztak roszakarátú lázítók, kik annyira is vetemültek, hogy a törvényes hatalomnak tettelesen ellenszegülve, kározos eme merényöket. Fölségednek s fölséges királyi házának érdekében, Fölséged vagy királyi háza tudtával s elnézésével történtnek hirdették. A vakmerész ármány eme bűnmerénye ellenében, Fölséged atyai nyilatkozatában, mely szerint erősen el van határozva, magyar királyi koronájának

egységét s épségét minden külmegtámadás s beltámadás ellen királyi hatalmával megvédeni e az általa szentesített törvényeket mindenkor sértetlenül megtartani — kienyészhetlen hálaérzettel leljük mi újabb zálogát azon valóságos ragaszkodásnak, melylyel Fölséged s a föle. uralkodó ház a korona egység- e épségben megóvása e a törvények megtartása iránt viseltetni méltóztatik; nyújtván nekünk az ünnepélyes nyilatkozat szentsége oly erkölcsi erő, mely a királyi szék és nemzet egy és oszthatlan érdekeinek magában is minden egyéb fölött hatalmas védbástyája lesz.

És midőn Fölséged atyai indulata kegyelmeit tetézve, hű magyar- és erdélyországi népének buzgó óhajta szerint a testvérhont egymásnak vissza adta annyi század után: azokként egygyéfort két ország, erejének s felvirágzásának egyesült kifejlődésével! a trón és szabadság mierősb támasza leend.

A mily bő Örömmel érté a nemzet, miszerint Fölséged s a külhatalmasságok legtöbbjei közt sértetlenül főnáll a béke s egyetértés, mit jövőre Fölséged kegyelmes atyai gondjai csak állandósíthatnak: oly sajnálattal értesült, bogy a lombard-velencei királyságban, hol a szardíniái királynak s némely más olaszországi hatalmasságoknak seregei harczczal támadták meg Fölséged seregeit, a háborút bevégezni nem sikerült És a mily őszinte azon hódolat, melylyel hű Magyarország fölséged iránt viseltetik: szintűgy óhajtja, hogy e kérdés, a trón méltóságához s a viszonyos jogos igényekhez képest oldassék meg.

S midőn egy alkotmányos nemzet s ily érzellemmel fog a királyi széknek s szabadságnak elválaszthatlanul egyesült érdekében mindannak elintézésébe, mit a hon java oly igen sürgetőleg kíván: ebben Fölséged legbiztosb kezességét találandó azon tántoríthatlan ragaszkodásnak, melylyel e nemzet, a királyi ház s ön alkotmányos létele iránt viseltetni meg nem szünendik.“

Elnök: A szabályok értelmében először a tárgy érdemére nézve általánosságban fog megkezdetni a tárgyalás.

Kossuth: Uraim! nem annyira szónoklani akarok, mint érzem azon kötelességet, hogy mielőtt a ház e tárgyban határoz, bizonyos dolgokra nézve a ministerium politikája iránt tökéletesen felvilágosítva legyen: miszerint elhatározhassa, hogy jövendőben ezen politicát kívánja-e követni, vagy pedig mást választani czélszerűbbnek tartja. E végett lépek a szószerkre, hogy két tárgy iránt a háznak felvilágosítást adjak, nem várva e részben semmi interpellációt, mert azt tenni kötelességemnek érzem. Az első azon politica, melyet a ministerium a horvát bonyodalmak irányában követni eddig jónak és czélszerűnek vélt; a másik pedig a külügyek, s különösen az olaszországi kérdés. Mi a horvátországi ügyeket illeti, erre nézve július 11-kén volt szerencsém általánosságban a ház előtt annyit kimon-

dam, miképen a ministerium azon szempontból indul ki, hogy a Horvátországi pártütést, pártütésnek és nem háborúnak tekinti, — bogy a horvát nemzetnek minden jogszerű, igazságos és méltányos kívánatait, melyek a köztünki viszonyok természetével, a magyar korona és a magyar nemzet jogaival összeegyeztethető, teljesíteni kész; de a korona épségéből és a törvények szentségéből hajszálnyt sem enged semmi áron. Tudva van a ház előtt, miképen valahányszor Horvátország irányában a főherczeg nádor kir. helytartó, és a magyar ministerium részéről rendelkezés történt, a pártütők, kik igen jól ismerik a horvát nemzet többségének a kir. házhozi hűségét, nagyon érezték, hogy ha ezen hűségtől eltérve a népnek felbujtogatását egyenesen a fejedelem ellen irányzott alapra teszik, bajosan fognak tágas körben rokonszenvre számolhatni, és azért a mi rendeleteinknek, úgyszinte a kir. helytartó parancsainak mindig azt vetették ellene, hogy az nem a király akarata. Csak ezen körülmény mentheti, ha mentheti, mert teljes meggyőződés szerint kikerülhetlen szükség volt, hogy ezen ürügynök elhárításán iparkodjunk; s azért megkértük ő felségét: méltóztatnék a maga legfelsőbb kéziratával tudokra adni az elcsábított tömegeknek Horvátországban és a határörvidéken, hogy ő felsége azon hit szentségénél fogva, melyet a törvényre tett, más akaratot nem ismerhet, mint a mely a törvényben van, tehát hogy ők engedelmeskedjenek a törvénynek és a ministerium rendeletéinek: az ő felségének a saját akarata, olyan akarata, mely egyszersmind a magyar korona sérthetetlen épségének fentartásával a legszorosabb viszonyban állván, ő felségének ezen akarata a dynastia minden tagjainak szándokával tökéletes öszhangzásban van. — ő felsége méltóztatott junius 10-ki manifestumában ezt kijelenteni Erre a pártütők vezére ismét azt mondta: ez nem a fejedelem akarata, ezt a tetroristicus magyar ministerium csikarta ki ő felségétől Innsbruckban. És ott állott a dolog, hogy a fejedelem iránti hűség nevében izgattattak a tömegek a

törvény és a magyar király törvényes állása ellen. Mi ezen szempontból indulva, és lelkünkre véve azt: hogyha a polgárháború szerencsétlenségét, — melynél nagyobbat alig tudok ismerni mást, mint egy nemzet szolgaságát, — el lehetne háritani becsülettel, kísértük meg. És azért János főherceget felszólítottuk, vagyis inkább 8 felségét kértük meg arra: méltéztassék úgy intézkedni, hogy a dynastiának egy oly tagja kinek a fejedelem iránti állására nézve a gyanúsításnak legkisebb ürügye sem foroghat fen még a legnagyobb ellenségnél is, menne el Horvátországba, és személyesen adná tudtul a seregeknek és a nép küldötteinek, kiket helységenkint, városokkint, vagy különben, maga elébe idézhet, hogy valósággal az a fejedelem akarata, mi a junius 10-iki manifestumban kijelentetett, kinyilatkoztatván egyszersmind, hogy ha János főherceg, kit a dynastia tagjai közül, minden körülményeket egybevetve, ezen eljárásra legalkalmasabbnak találtunk, Horvátországba menve felvilágosítja a népet ő felsége világos szándékáról, a ministerium részérdei bízvást kijelentheti; hogy a mi jogszerű és méltányos kívánat foroghat fen, nem egyes pártütők, hanem a horvát nemzet részérdei, azt a ministerium szívesen pártolni s mennyiben törvényes hatásköréhez tartozik, teljesíteni kész; a mennyiben pedig hatáskörét túlhaladná, az országgyűlés előtt örömezt eszközölni fogja; kérvén ő felségét, használja ezen alkalmat arra, hogy ismerkedjék meg, mik hát valósággal a horvát nemzet kívánatai; mert a jogszerűség, igazság és méltányosság terén, ha a magyar koronától elszakadni nem akarnak sokat gondolkoztam, de keveset tudtam találni, ő felsége a ministerium ezen felhívása következtében János főherceget erre megbízta, és János főherceg az eljárást elfogadta. Hanem sajnálattal kell annyit megemlítenem, hogy eljárásának első részére, t. i. a horvátoknak a hely színén, élőszóval, a dynastia egyik tagjának szájából a király akarata iránti felvilágosításra nézve eddig még ő felsége részéről lépés nem történt. A kiegyen-

litések tekintetében azonban felszólított a ministerium mondaná meg, mit volna hajlandó a horvátok irányában tenni. Ily értelemben írt János főherceg István főherceghez, ki János főhercegnek ezen felszólítását a ministeriumnak hivatalos tárgyalás végett kiadta. A ministerium tárgyalta azt, és a nádor kir. helytartónak a maga politicáját, a maga nézeteit e tárgyban beadta azon kéréssel, hogy ő fensége a nádor a kttlUgyministerium útján ezen nézeteket János főhercegnél mozdítsa elé, és János főherceget azokról értesítse. Azt gondolom tehát, a ház leginkább felfog világoztatni azon politicáról, melyet a ministerium e tekintetben Horvátország irányában eddig követett és követni a maga részéről elhatározta, ha épen azon nyilatkozatot, melyet János főherceg felhívására a ministerium a kir. helytartónak adott, a ház előtt szerencsém leszen felolvasni, mint következik:

„Fenséges főherceg nádor, kir. helytartó, kegyelmes urunk! Méltóztott cs. kir. fenséged velőnk főherceg János ő fenségének a horvátországi lázadás bonyodalmainak kiegyenlítése ügyében fenségedhez Bécsből jun. 27-ről intézett kéziratot tárgyalás végett közölni, mire nézve a ministerium alázatos nyilatkozatát hódoló tisztelettel a következőkben terjeszti elő.

Mindenek előtt kötelességünknek ismerjük cs. kir. fenségedet megkérni, méltóztassék János főherceg ő fenségéhez alázatos köszönetünket feljuttatni, azon készségért, melylyel ő fensége a hazánkhoz kapcsolt országokban felbomlott törvényes rendnek s békének helyreállítására kegyes közremunkálását felajánlani méltóztatott.

A nyolczszázados kapocszal hazánkhoz kapcsolt országok iránt a magyar nemzet a mint soha elnyomó szándékkal nem volt, soha igazságtalan lenni nem kívánt, úgy most is minden jogszerű, igazságos és méltányos engedmények megadására legszívesebben hajlandó lévén: ő fenségének említett kegyes készségét annál nagyobb köszönettel fogadjuk, minél inkább meg vagyunk győződve, hogy ő fenségét azon kiindulási pont iránt felvilágosítjuk, melyet e dologban az urunk királyunk iránti hűség kötelessége élőkbe szab, ő fenségének erélyes közredolgozása a rend és béke helyreállításában bizonyos sikert idézhet elő, mely siker egyszersmind a fenforgó körülmények közt az uralkodó háznak érdekében áll.

Fenséged előtt tudva van, hogy a kapcsolt országok lakosai nyolca század óta a legújabb időig nemcsak a magyar nemzet minden jogaiban, szabadságaiban testvériesen részesítve voltak, hanem még a közös jogokon és szabadságokon kívül, különös kiváltságokkal s javadalmakkal is felruháztattak.

Fenséged előtt tudva van, hogy a legújabb eseményeknek közepette is semmi sem történt, mi a kapcsolt részek ezen viszonyaiban, az ő terhükre leg-

kisebbséget okozott volna, sőt történt igen sok, mi az ő felsége kegyelmes meggyegyzésével szentesített alkotmányos kifejlődés minden jótéteményeinek a kapcsolt országok tágabbkori kívánságainak teljesítését, igényeik jogszerűségének elismerését foglalja magában.

Nemzetiségüket látszottak félteni, — ámbár annak megtámadása a magyar nemzet által soha sem szándékolatott; — a törvényhozás ünnepélyesen elismerte, hogy közdolgaikban anyai nyelvüket használni, úgy a miként saját szabályaikban ezt magok elhatározzák, tökéletes joguk van.

És a törvényhozás ezen elismerésének természetes következményeit a ministerium saját felelőségére annyira elfogadta, hogy velők mint önálló nemzetiséggel bírókkal bánván, a horvát és szlavón nyelveknek magyar melletti használatát még a kormányzati érintkezésekbe is behozta. Oly elismerés, minőhöz hasonlót az ausztriai kormány a birodalombeli minden tartományok irányában ily kiterjedésben még mai napig sem mutatott, s minőben bármely álladalom a világon, mely különböző ajkú népeket s országokat egyesít magában, a magyar kormányt meg nem előzte.

A kapcsolt országok a magyar korona alatt saját municipális önállást vettek igénybe, s a múlt törvényhozás ezt nem csak elismerte, hanem még túl az eddigi törvényen s gyakorlaton, arra is kiterjesztette, hogy a legfőbb alkotmányos jognak, az országgyűlési követküldési jogának felosztása s elrendezése is saját tartományi gyűlésekre bízassék, s ezáltal municipális önállásukat és azon jogukat, hogy saját belügyeik rendezése körül a törvények értelmében magok rendelkezessenek, újólá consolidálta.

A báni hatalmat, melyre ők sajátlagos súlyt helyeznek, nemcsak sértetlen épségben fentartotta, hanem még az ország álladalmi tanácsába is meghíva, az összes status kormányzatában hatályos részvétre feljogosította. A ministerium pedig a bánnak ezen állását valószínűsítené annyira óhajtotta, hogy hivatalra lépésének első pereseiben mindjárt főbb gondjai közé számítaná, az ő felsége által kinevezett bánt ismételve felszólítani, miszerint fenséged tanácsában megjelene a horvát nemzet megnyugtatóra szolgálható intézkedésekre alkalmat szolgáltasson.

Fenséged előtt tudva van, miként a bán, fenségednek ezen ismételt parancsait makacsul megvetette, a törvény iránti engedelmességet kereken megtagadta, s egyenesen a nyílt pártütés terére lépett, s annak terrorismussal kezdetű ösvényén a magyar koronától elszakadásig haladott.

Elismerjük mi, fenséges úr, hogy a kapcsolt országoknak a múlt időkből számosabb particularis sérelmei vannak, még mindig orvosolatlanul; de ezen sérelmeket nem a magyar nemzet, s nem a ministerium okozta: ezek a volt kormányzati rendszer szerencsétlen hagyományai, melyeknek orvoslását valamint az országgyűlések mindig folytonosan sürgették, úgy a ministerium is, törvényes hivatása szerint, nyomban eszközölte volna, ha az ő felsége által kinevezett bán, minden érintkezést tetteges erőszakkal meg nem szakít, s így még csak azt is lehetlenné nem teszi, hogy a kapcsolt országok 1845-ki tartományi gyűléséből ő felségéhez fölterjesztett kívánatok iránt, fenségednek a kapcsolt országok elégedésére irányzott intézkedéseket javasolhassunk.

Azokban még ezen körülmények közt sem mulasztottuk el a tudunkra jutott méltányos kívánatok teljesítésén munkálni.

A horvát és slavoniai határőrvidékek ekkorig az alkotmány jóvoltán kívül állottak: A legújabb törvények őket abba behelyeztették, s képviselők

joggal ruházták fel, melylyel elfő fenállásuk óta mindekkorig még soha nem bírtak; mi pedig első gondjaink közé számítók fenségednek sürgetőleg javasolni, hogy a határörvidékiek szabadságainak gyarapítására s boldogságoknak előmozdítására sikeres intézkedések tétessenek; s így történt, hogy Hrabovszky altábornagy, mint ő felsége által kinevezett kir. biztos, már rég ntasítva van a határörvidékieknek birtokaik örökös tulajdonjogát, az ipar, kereskedés és művészet szabad üzletét, s a szabad költözködés könnyítését megadni, a földesúri természetű robotokat eltörölni, a szabados communitások községi eljáróinak a lakosok általi szabad választását munkába vétetni, s arról is intézkedni, hogy egyéb még hátra lévő igazságos kívánataikat a határörvidéki lakosok teljes szabadsággal kijelentették, hogy minket e szerint óhajtásaik iránt tájékozván, boldogságunknak s megnyugtatásuk eszközzésére alkalmat szolgáltatassanak.

Hasonló megnyugtatási szándéktól vezéreltettünk minden egyéb intézkedéseinkben is.

A kapcsolt országok nemzetiségét, s nyelvöknek közdolgaikbani használatát, a mint már említők, nemcsak elismertük, hanem a kormányynyalí érintkezésekre is önként kiterjesztettük.

A tengeri sónak, mely egész a Szávaig használatban van, árát leszállítottuk, s a szicíliai sónak rég óhajtott behozatalát megengedtük.

A kormányhivatalokba minden pártkülönbség nélkül számos borvátokat és slavonitákat alkalmaztunk, e több ministeriumoknál az ő számukra egészen külön osztályokat alkotni elhatároztuk, melyek ekkorig csak azért nincsenek betöltve, mert ők ellenünkben nyílt pártütés terére léptek, a törvény iránti engedelmességet tetteleg felmondták, e az illyrpártiak magas kormányhivatalokba lett kineveztetéseiket gúnynyal és megvetéssel fogadták.

Ha mindezeket ő cs. kir. fensége János főherczeg méltó tekintetbe venni, és ha arra is figyelmezní méltóztatik, hogy sem a magyar nemzet, sem mi magunk a kapcsolt országok jogait és szabadságait nemcsak semmiben nem csorbítottuk, sőt növeltük és gyarapítottuk, s méltányosság és igazság szerint növelni és gyarapítani folytonosan hajlandók vagyunk, lehetetlen lesz ő cs. kir. főherczegségének meg nem győződni, hogy az illyr pártütés, mely hazánk békéjét megzavarva a dynastia jövendőjét veszélyezteti, általunk, s a magyar nemzet által nem csak nem provocáltatott, de még reá csak legtávolabbrólí ürügy sem szolgáltatott, mirenézve istennek s az egész világnak ítéletére föl-emelt fővel hivatkozhatunk.

És valóban elég a horvátországi küldöttek által Innsbruckban átnyújtott követelésüket olvasni, hogy erről ő fensége tökéletesen meggyőződjék.

Mert hiszen nem azt panaszolják ők abban, hogy jogaik és szabadságaik kevesek, hanem inkább sokalni látszanak azokat, s elszakadást kívánnak a magyar koronától, miszerint az ausztriai tartományokhoz csatlakozhassanak, s pénz- és hadügyeik a bécsi ministerium által kormányoztassanak.

A hajdani Vendée szerepe ez, fenséges úr! De melyet részünkről terrorismus nem provocált, s melyben a fejedelem irántí hűség csak reactionális irányzatok s trónfelforgatási célzatok lepléül szolgál.

Avagy hűségnek jele-e a magyar koronához tartozni nem akarni, mely ez idő szerint is a dynastiának legrendíthetlenebb támasza?

Hűségnek jele-e nyolca százados kapocsnak megszakasztásával inkább a bécsi ministeriumtól függeni akarni, melynek a fejedelmi tekintély fentar-

tására annyi ereje since, hogy kegyelmes urunk királyunk császári várában bántatlanul megmaradhatott volna; mely e perczben is suffragium universale alapján választott országgyűléssel szemközt még maga sem tudja, minő less a birodalom alkotmánya; maga sem tudja, mennyire fog a császári hatalom s fejedelmi tekintély paralysáltatni; mely a frankfurti nemzetgyűléssel szemközt még azt sem tudja, valljon az önálló Ausztria császártól, vagy pedig az ausztriai birodalmat magába felolvasztott német szövetség még meg sem alakított központi hatalmától fogja-e venni parancsait?

Vagy nem tisztább jele-e a hűségnek, fel nem lázadni a magyar korona ellen, mely urunk királyunk fején e peresben is rendíthetlenül áll. Nem tisztább hűség-e pártot nem ütni ő felsége a magyar király ellen, kinek, midőn Bécsből távozni kénytelen, a magyar nemzet lelkesült fiúi bizodalommal ajánlja tántoríthatlan hűségét, s kinek királyi helytartója — fenséged — semmit sem óhajt forróbban, mintha a király Budára jöve személyesen vezesse az ország azon kormányzatát, mely távolíts idejére ő felsége és a törvény által fenséged hű kezeire bízott.

Ha ezeket ő fensége János főherczeg gondos figyelmére méltatja, lehetlen lesz meg nem győződnie, hogy az illyr pártütés a fejedelem iránti hűség csínével felségsértőleg kérkedik, s hogy maga az Ausztriához! csatlakozás ajánlata nem egyéb egy mesterkéltnél fogásnál, mely végeredményben Ausztriában a szláv elemnek oly túlnyomóságot fogadni, hogy ez által a germán elem egészen paralysáltatván s az ausztriai trón természetes alapját elvesztvén, önálló szláv országokra szétbomolják s e szétbomlásba temesse el a felséges ausztriai ház dicsőséges léteit.

És mégis a magyar korona alatt élő népeknek szívverőkkel annyira összetört a király iránti hűség és ragaszkodás, hogy az illyr pártütők igen jól tudják, miként ha czéljaikat nyíltan kitarják, saját részökben rokonszenvet nem találандnak.

Ezért vetették fel magokat a reactio szellemében a királyi tekintély állhőseivé s pedig a magyar nemzet ellen, — mely a királyi hatalmat meg nem támadta, melynek a törvényes önállás, az alkotmányos kormányzat nem új adomány, hanem tömérdek királyi esküvel megszentezett régi joga; — a magyar nemzet ellen, mely a mostani mozgalmak között is midőn a civilizált Európának csaknem minden trónusa inog, az ausztriai ház trónusának nem csak legrendíthetlenebb, sőt egyedül rendíthetlen támasza.

Ezen érzelem és ezen tapasztalás vezérlett minket arra, hogy János főhg. ő fenségének az illyr pártütés lecsillapításának egyes közredolgozását kikérjük.

Mi meg valóink s meg vagyunk győződve, hogy ha a kapcsolt országok lakosai minden áltatásokat meghíúsító módon meg fognak arról győzetni, hogy az ő pártütéseket a fejedelem kárhoztatja; ha megfognak győzetni, hogy azon hitegetés merő rágalom, mintha a dynastia némely magas állású tagjai ezen pártütést kedvesen vennék; azon perczben tömegesen térendnek vissza a korona iránti hűséghez s a törvény iránti engedelmességhez, s minket és a magyar nemzetet megkímélelendik azon szomorú kénytelenedtől, hogy koronánk épségét, felséges fejedelmünk királyi székét s a törvények tekintélyét, polgárvérontással legyünk kénytelenek helyreállítani, mit, ha kényszerítettünk, örökös gyalázat bélyege nélkül nem fognánk elmulasztani: mert ezzel tartozunk hazánknak, tartozunk királyunknak, tartozunk a nemzet becsületének.

Ha fenséged a kapcsolt részeknek törvényszerűn parancsolt, ha mi a

törvény értelmében rendelkezőnk, a pártütés vezérei ázzál hitegeték a kapcsolt országok népeit, hogy ez nem a király akarata szerint történik.

Fenségedet azzal gyanúsították, mintha fenséged munkálna a király hatalmának megcsönkítésén, míg fenséged egymást erre küldi az esdekléseket Innsbruckba, hogy ő felsége jöjjön Budára, s legfelsőbb személyében maga vezesse az országokat.

És amaz álnok gyanúsítás annyira ment, hogy fenséged képében és személyében gúnynyal és becstelenséggel illetetnék az egész uralkodó ház, s még e mellett a felségsértő pártütők, magának a megsértett uralkodó háznak gyámolításával is kérkednének.

És ha mi a boldogtalanul elámított népnek felvilágosítása végett ő felségének azért esedeztünk, méltóztassék saját legfelsőbb kézirataira! adni tudtára a népnek, hogy a lázadást kárhoztatja, hogy a magyar korona épségét, melyre ünnepélyesen megesküdött, és a törvények tekintetét csonkítlanul fenntartani el van határozva, a pártütés vezérei ismét azzal hitegették a népet, hogy ő felségének ez sem saját szabad akarata, hanem a magyar ministerium által kierőszakolt önkénytelen nyilatkozat.

S azért mi úgy vélekedénk, hogy ezen hitegetést, mely az ország békéjét s vele a felséges uralkodó ház jövődjét vészes convulsiókba sodorhatja, polgárvérontás nélkül legsikeresebben az által lehetend eloszlatni, s a pártütőleg megzavart rendet helyre állítani, ha a felséges uralkodó ház egy tisztelt tagja, kit a fejedelem hatalmának szándéklott csonkításáról még a legrosszább akarat sem gyanúsíthat, személyesen Zágrábba megyen, s ott a kiállítandó határőrseregeket s a népek s hatóságok küldötteit előszóval felvilágosítania arról, hogy ő cs. kir. felsége a pártütést kárhoztatja, a Magyarországgal! kapcsolatot bántatlan fenntartani s fenséged és a ministerium törvényes hatósága iránt tisztelő engedelmességgel viseltetni parancsolja és hogy a dynastia tagjai ő felségének ezen érzelmeiben teljesen osztoznak, s azt, — a ki a dynastia bármely tagjáról ellenkezőt állít, felségsértőnek nyilatkoztatják.

Meg vagyunk győződve, hogy egy ily fölvilágosítás élő szóval, személyesen a helyszínén előadva, a pártütés fulánkját egy csapással elvette volna és még ma is elvinné.

És ez az, a mit mi János főhg. ő felségének személyes közbenjárásától vártunk s reméltünk, — óhajtván egyszersmind, hogy midőn ez által a pártütés erejét vesztí, ez ne tűnjék oly színben fel, mintha mi, midőn a törvény iránti engedelmségre visszatérést követelünk, a kapcsolt országok lehető igazságos kívánatainak teljesítésétől idegenkednének; s azért megkértük ő felségét, hogy a fejedelem valóságos akaratáról felvilágosítást egyszersmind alkalmul venni méltóztassék arra, hogy a horvátok és szlavinok kívánataival megismerkedve, azoknak — a mennyiben méltányosak s igazságosak — teljesítésére ő felségét s a magyar kormányt leghajlandóbbnak nyilatkoztassa, s ezen hajlandóság sikerére saját kegyes közbenjárását is följajnlja.

Ez az induló pont fenséges ur! melyet a dolgok kiegyenlítésében sem mellőzni, sem téveszteni nem lehet a nélkül, hogy a polgár-háború lehetlenné tétessék.

Nem tagadhatjuk, hogy az elsőnek, tudniillik a horvátok ő felsége kegyelmes akaratáról felvilágosításának elmellőzése, a másodiknak tudniillik a kiegyenlítésnek sikerét is kétségessé teszi. — És nem tagadhatjuk, hogy a második az elsőől függ, s az elfő határozza meg a kiindulási pontot, mely-

ből a magyar királyi korona épségére alapított közbenjárásnak indulnia szükség, különben a jogszerűség terét adnánk fel — mit feladnunk nem szabad. — S a pártütés némileg legalizáltatnék; mihez segédkezet nyújtani úgy ő felsége iránti hűségünk, mint a törvény iránti kötelességünk egy iránt tilt.

Midőn tehát fenséged, cs. kir. főherczeg János ő fenségéhez alázatos köszönetünket feljuttatja, kegyeskedék egyszersmind ő fenségét arra különösen figyelmeztetni, hogy a fellázadt horvátok a magyar koronától elszakadás s az ausztriai birodalomba beolvadás terén állván, ezen törekvésnek ő felsége s az uralkodó ház nevébeni erélyes kárhóztatása nélkül a dolog békés kiegyenlítésében előhaladni lehetlen lesz.

És méltóztassék ő felségét arra is különösen figyelmeztetni, mikép épen azért esedeztünk ő fenségének, hogy ezen felvilágosításnak magában Horvátországban élőszóvali megadását kegyesen magára vállalni méltóztassék, mivel tagadhatlan, hogy a mi írásban történik, az mind gyanúsítottatni fog, a pártütés vezéreivel! érintkezés pedig czélra teljességgel nem vezethet Világos bizonyosság erre azon elferdítés, melylyel báró Jellasicznak és társainak Innsbruckban fogadtatása s magának a közbenjárásnak János főherczeg általi elvállalása Horvátországban elhíreszteltetett, úgy hogy ezen Innsbruckbani fogadtatások a pártütők elbizakodását csak még magasabbra hangolták, a kiegyenlítést nagy mértékben nehezítették.

És itt következik a második szempont, melyet János főherczeg ő fenségének különös figyelmébe ajánlhatni alázatosan esedeztünk.

Ezen szempont az: hogy ő felsége sem a június 5-én tartott zágrábi gyűlés küldötteit, sem különösen báró Jellasicht a horvát nemzet oly képviselőinek nem tekintheti, kik a horvát nemzet kívánatait jogszerűleg tolmácsolhassák.

Az elsőket nem, mert ő felsége legkegyelmesebb urunk a június 5-ki zágrábi gyűlést törvénytelennek nyilatkoztatta, annak küldötteit tehát a kapcsolt országok törvényes képviselőinek ő cs. kir. főherczegsége sem tekintheti a nélkül, hogy a királyi szó s királyi törvényes határozat compromittáltatnék.

A másodikikat nem, mert ő felsége báró Jellasicht mint pártütési váddal terhelt egyént, minden katonai s polgári hivatalaitól s méltóságaitól felűggesztette.

És e részben nem tagadhatjuk azonvaló meglepetésünket, hogy ő cs. kir. főherczegsége kéziratában báró Jellasichról még mindig mint bánról van szó, amit ő felségének legkegyelmesebb urunknak törvényes rendeletével nem bírunk összeegyeztetni, — s általában nem léphetünk oly térre, melyen urunk királyunknak azon alattvalója, ki őfelsége koronája ellen fellázadt, mint önálló hatalom, s a magyar király ellenében alkudozási téren állani elismertetnék.

Erős meggyőződésünk szerint, itt urunk királyunk részéről a bocsánat és feledés, báró Jellacichich részéről pedig a hűséghez és törvény iránti engedelmességhez való visszatérés, nem pedig a paritatívus alku foroghat egyenvalban. Valamint szintűgy a kapcsolt országok részéről nem az elszakadás, hanem a magyar koronának egysége, s ezen egység alapján méltányos kívánatainak kijelentése, a magyar nemzet részéről pedig ezeknek helybenhagyása foroghat fen.

Hogy tehát ő cs. kir. fensége a kegyelmesen elvállalt közbenjárásban sikerrel működhessék, arra esedeztünk kegyes figyelmét fordítatni, hogy a

kapcsolt országok törvényszerű tartománygyűlést tartsanak, s ott minden vélemény nyilatkozata szabad és biztosított legyen, az országgyűlési követküldést elrendezzék, követeket válaszszanak s azok által kívánataikat az országgyűlésre, tartományi gyűlések határozatait pedig ő felségéhez fölterjeszték.

Ha ő cs. kir. fensége ezeknek előmozdítását kegyelmesen kieszközölni méltóztatik, s e mellett tőlünk azt kívánandja, hogy ő fenségét azon részletekre nézve is tájékozhassuk, melyeknek a magyar korona egységének alapján országgyűléseni keresztülvitelére a magyar ministerium — ha kell, állásának is hozzákötésével — ajánlkozni kész, nem fogunk késni ő fensége parancsára a minis terel nők által ő cs. kir. főherczegségét személyesen is felvilágosítani.

Ezeknek ekkénti alázatos előterjesztése mellett elég lesz még annyit kijelentünk, miként azon jegyzék melyet külügyministeriumunk ő ezt kir. főherczegségének ez ügyben kezéhez szolgáltatott, az összes ministeriumnak e tárgy báni nézetei iránt ő fenségének alapos tájékozásul szolgálhat, s azt mi egészen helyeseljük.

Nem is kételkedhetünk, hogy ezen alázatos előterjesztésünkből ő cs. kir. főherczegsége kegyesen meg fog győződni, miként részünkről nemcsak élnyomási szándok fen nem forog, de sőt a kapcsolt országokat nemzetiségükben, saját jogaikban és szabadságaikban fentartani, és ezen jogokat és szabadságokat minden méltányos és igazságos engedélyekkel gyarapítani a legszívesebben hajlandók vagyunk, hanem fenséges urunk magyar királyi koronájának épségét, s hazánk törvényes önállását oly sérthetetlen kincsnek tekintjük, melynek megvédésére, ha a szomorú kénytelenség úgy hozná magával, a legnagyobb áldozatokra, és tömegestöli erőfeszítésre is készeknek nyilatkozunk; teljesen meglevén győződve, hogy ezen kijelentéssel csak az öszszes nemzet egyhangú határozatát tolmácsoljuk.

Es midőn a kapcsolt részekben a fegyveres erővel! pártütés már kitört^ midőn hazánknak Horvátország részéről megtámadása minden nap fenyegettetik, ellenünk a határörvidékek fellázasztatnak és Slavóniából már saját hazánk is fegyveres beütéssel valósággal megtámadtatott, s ezen beütés a szomszéd török tartományokból gyülekező rabló csoportok által gyámolítatik, az egészségi határörvonal szétbontatik, s a belháború iszonyain kívül hazánk s hazánkon keresztül Európa még a keleti mirigyves nyavalyáknak is kitétetik, ő cs. kir. főherczegsége bölcsen méltóztatandik átlátni, hogy a honunk védelmére készületeket fel nem függeszthetjük, s hazánkban az aldunai részekben már beütött lázadó seregek szétverésével sem késhtünk.

Ez utolsóra nézve a ma kitelendő tíz napi fegyvernyugvás kimenetele fog határozni, a horvátok ellenében pedig védelmi állapotban fogunk maradni míg vagy meg nem támadtatunk, vagy a békés kiegyenlítés reményét feladni kénytelenek nem leszünk.

Mi ez idő alatt koronánk épségének védelmére teljes erővel készülni kötelességünknak tartandjuk, a kapcsolt országok erőszakos elszakadását sokáig tétlenül nézni, a király iránti hűség s nemzetünk becsülete nem engedi; és mindenesetre gonddal lenni tartozunk, hogy a várakozás a veszélyt ellenünk ne növelje.

Tökéletesen átlátjuk mi is, hogy ha Magyarország polgárháborúba bonyolítottatik, ebből az egész birodalomra súlyos következtések fognak hárulni, de megvagyunk győződve, hogy ő fensége sokkal inkább méltányolja azon támaszt, melyet Magyarország a felséges uralkodó háznak nyújtani képes, ha

egységben e békében van, mintsem hogy a horvát pártütésseli véres összeütközés kikerülését a magyar korona szétदारabolásával s hazánk jogainak és becsületének feláldozásával megvásárolnunk — kívánná.

Méltóztassék ő cs. kir. főhercegeége minket a törvényes rendnek helyreállításában pártolni; méltóztassék azon lenni, hogy a pártütők meggyőződjenek, mikint a pragmatics sanctiónál fogva velünk egyesült birodalom szövetsége, a jognak és törvénynek, nem pedig a pártütésnek nyújt gyámolítást; s ez hatalmasabb eszköz leend a rendnek és békének helyreállítására mint ha tőlünk az kívántatnék, hogy a béke kedvéért adjak fel koronánk épségét, nemzetünk becsületét és tekintélyét, s hagyjuk hazánkat szétदारoltatni, csak-hogy béke legyen minden áron.

A magyar nemzet igazságos és méltányos lesz, harcban és békében egyiránt; de gyáva soha sem lesz.

Ezekből áll, a miket fenséges János főherceg becses közleményére cs. kir. főhercegségednek kijelenteni kötelességünknek ismerjük. Kelt Budapesten, július 4-én 1848.“

Ezt feleltük ő fenségének.

Uraim! Ebből méltóztatnak általlatni mind azt, hogy János főhg. közbenjárásának a horvátországi híresztelések által annyira elferdített kikérése minő alapon nyugszik; mind azt, hogy a ministerium a horvát bonyodalmak, ha lehet, békés kiegyenlítésére mely utat és politicát vett legyen fel.

Most, uraim! önöktől függ e politics fölött határozni; ha tetszik, beleereszkedhetnek önök a horvátok irányabani további lépéseink elhatározásába. Ha tetszik, mondhatják, hogy ezen politics rősz, és más alapot kell felállítani; mondhatják hogy ezen politics jó, és azt kell követni. Méltóztassanak hazafiul bölcseségök és lelkesülésök szerint megmérni a körülményeket, és határozni. A ministeriumra nézve annyit jelentek ki, hogy ha az országgyűlés iránypontot ad az által, hogy ezen politicát helyesli, vagy más politicának kiindulási pontját állítja fel, kijelenthetem: miképen a ministerium előtt semmi sem volna kedvesebb, saját felelősége szempontjából is, mint ha a ház ezen kérdésnek minden részleteit, maga akarná meghatározni. És ha azt méltóztatnak tenni, akkor a ministeriumnak könnyű állása lesz, mert neki csak végrehajtani és nem választani kell. A választás pedig nehéz, mikor a körülmények olyanok, hogy szíve sugallatát követni az embernek nem mindig szabad, hanem számot kell vetni a haza állapotával, és számot azon esz-

közökkel, melyek a hazát megmentik. Reánk nézve tehát semmi sem lenne kedvesebb, mint hogy részletekben kiszabják önök a ministerium eljárását. Ha önök nézetei saját nézeteinkkel egyezni fognak, eszközei fogunk maradni a végrehajtásnak; ha pedig nézeteink a többség akaratával egyezni nem fognak, más végrehajtó hatalom fog keletkezni.

De midőn azt mondom, hogy reánk nézve semmi sem kedvesebb, mint hogy ha részletekben határozzák meg eljárásunk politicáját: úgy más részről kijelentem, miképen a haza körülményei közt érzem a kötelességet, hogy a felelőség nagyságától nem kell visszajedni. Ha tehát önök bölcsessége úgy látja, hogy részlegekbe menni nem lehet, hanem azt kívánják, hogy saját felelőségére, de az induló pontnak meghatározása mellett a ministerium intézkedjék: fejünkkel is örömet fogunk játszani, és becsületes akarral, legjobb belátásunk szerint, úgy fogunk tovább is eljárni, mint az induló pont, mellyet választottunk és a következtesség élőkbe szabja.

A másik dologra mennék által most, uraim! de azt vagyok bátor kérdeni: nem méltóztatnak-e jónak látni, hogy elkülönözzük a két dolgot? El is fáradtam már, s addig egy kissé megpihennék. A horvát kérdéshez, mint különállóhoz, hozzá is lehetne szólni, ha úgy méltóztatnak parancsolni; ha pedig kívánni méltóztatnak, folytatni fogom. (Ekkor zajos éljenzések közt hagyá el a szószéket)

A tanácskozás egy negyedóránnyira felütggesztetett. Ez idő eltelvén, Kossuth következőleg folytatá beszédét: Uraim! ha a ministeri hivatást azon óhajtandó szempontból mérném ki, hogy a ház elébe diplomacice előterjesztett szón s annak kénytelenségein túl menni, ha épen elkerülhetlenül nem szükséges, nem is tanácsos; ha a ministeriális diplomatiát a nemzet irányában is titkolódzásokban keresni hajlandó volnék, úgy az olasz ügyről nem szólnék, mert van a trónbeszédnek egy erre vonatkozó §-a, e van a választ készítő bizottmány javaslatában egy erre vonatkozó feleleti szakasz,

mely fölött a ház tanácskoznék 8 határozna. De én, uraim! a míg istenátka miniszternek lenni kényszerít, egy kötelességtől soha sem fogok eltérni, s ezen kötelesség az, hogy nyíltan akarok állani minden gondolataimmal e ház előtt. (Éljenzés.) Azon egyet akarom nehéz pályámról magammal vinni, hogy a nemzetet nem ámitottam, sem szóval, sem tettel, (éljenzés) s ezen szempontból akarok szólni a tárgyról. A kérdés, melyről szólni fogok, európai fontosságú, talán az első európai kérdés, mely a magyar nemzet törvényhozási terében constitutionalis állásban tárgyalatik. Óhajtom, hogy erre mindnyájan figyelemmel legyünk, de óhajtom azt is, hogy az alkalom által, miszerint már egyezer európai kérdésben is szólhatunk, ne hagyjuk magunkat annyira vitetni, hogy megfeledkezzünk saját hazánk megmentésének eszközeiről; mert én két szempontból tekintem ezen ügyet t. i. a kül- és belviszonyok szempontjából. Akárhová dűljön is a ház határozata, egyet óhajtok; óhajtom t. i. azt: hogy a ministerium politicáját — miről a házat felvilágosítani szerencsénk lesz — taglalja a ház, ha tetszik, a hiba, a roszallás, vagy helyeslés szempontjából, csak isten egytől őrizzen, hogy a kérdést akármely oldalról is indulatok felzaklatására akamók használni, mert ez kétélű fegyver. Két oldalról lehet izgatni: lehet a szabadság nevével, melyet én bálványozok; de lehet, kivált itt Magyarországbán, hol a nép úgy gondolkozik, mint a mint tudjuk, a monarchia névvel is. Ne adjunk tehát alkalmat az izgatásra, hanem induljunk a kérdés tárgyalásánál minde- nek felett mint magyarok, kik a végett vagyunk itt, hogy hazánk javát eszközöljük, s a mennyire ezzel összefér, mint Europa polgári s nemzeti családjának képviselői (tetszés). Mielőtt a tárgyról szólnék egy kis észrevételt akarok előbo- csátani. S az észrevétel ez: miként — vélekedésem szerint — ott, a hol egy nemzetnek sorsa a határozat mérlegén méretik, a magán-sympathiáknak hallgatni kell, valamint a magán-antipathiáknak is. Itt politicáról van szó. Politicára nézve a háznak kettő közt kell választani; vagy abból indul ki, mit

kívánnak körülmények, vagyis másszóval: mit kíván a politica, melly az exigentiák tudománya, vagy akar indulni, elvekből Én nem ismerek ugyan még országot, melynek, a körülmények változékonysága szerint változólag kormányoztatni kellett, ügyei, a cathedra abstract elvei szerint intéztethettek volna minden időben egyiránt különbség nélkül. De azért nem akarom mondani, hogy a ház ne tegye, hanem csak azt akarom: ha elvből indul a ház, készüljön el azon elv vaskövetkezéseit mindenekben elfogadni. Ha nem tekintve semmire, azt mondaná: mi magyarok pártoljuk az olasz nemzet fölkelését, mert az nemzeti szabadságáért küzd, akkor pártolniok kell önöknek a horvát lázadást is, mert véleményük szerint ők is szabadságért küzdenek (helyeslés). Akkor roszzsalni kell, hogy Windischgrätz a cseh szvomosztot összelövette; egyszóval a dolgot minden következáseivel kell keresztül vinni. Ha tetszik a háznak az elv, én nem fogok elmaradni; csak figyelmeztetni akartam a tisztelt házat arra, hogy az elveknek vannak kikerülhetlen következményei is. Már most nyíltan kimondom: hogy én az olasz nemzet iránt sympathiával viseltetem, óhajtom, hogy az olasz nemzet a civilisatio érdekében is szabad nemzet legyen, szabad nemzeti kormánynyal bírjon. Ez az én magán érzelmem. Ha mint ministert kérdeznek, el fogom mondani a ministerium eljárását.

A múlt országgyűlésen mikor még alig volt ministerium, hanem mégis voltak annak jelöltjei, Bécsből — a honnét még akkor Magyarország dolgai is kormányoztatnak — azon kérdés intéztetett hozzánk: váljon ha Magyarország a pénz- és hadügyeknek külön kormányzatot követel, hajlandó lesz-e megosztolni az ausztriai statusadósságokban? Kívántatott: nyilatkozunk e részben s terjesztünk az országgyűlés elébe valamit. Mi azt feleltük: hogy azt tenni nem fogjuk, Magyarországot in thesi egy általában nem ismerjük arra kötelezettnek, hogy az ausztriai adósságokban részt vegyen. Erre azt mondták: már most Magyarország nem akar részt venni a monarchia közös terheiben;

más részről Olaszország el akar szakadni, az sem fog részt venni a terhekben, mi lesz tehát ebből? Lesz egy általános banquerott, melynek következményeit a magyarok is fogják érezni, mert Magyarországon 40,50,60 millió bankjegy van keringésben, következve akarnak-e segíteni az olasz háború becsületes bevégzésére; szóval: akarják-e az urak pártolni az országgyűlésen azt, hogy az olasz háborúra katona kéressék? Mi, mert ismertük az elveknek sikamlós terét, nem feleltünk mást, minthogy ez lehetetlen, ha mindjárt magára akarná is vállalni az akkoriban még csak kijelölt ministerium, hogy az országgyűlés elébe ilyen kérdéssel járuljon, mert mint a körülmények állnak, meggyőződhetik akárki, hogy nem fog történni semmi, következőleg mi arra nem ajánlkozhatunk. Hosszas küzdelmek s nehézségek után megszületett végre a ministerialis kormány. A ministerialis kormányzat megszületvén, lázadást tapasztalánk minden oldalról, s tapasztalók azt, hogy különösen a horvát ügyben, az ausztriai ministerium s az ausztriai hatalom részéről ellenünkben nem csak barátság nem, de egyenesen ellenséges indulat követetik. Ha az ember kérdező: miért van ez? Azt mondák: az isten szerelméért, Magyarország nem akar statusadóságot vállalni, Olaszország el akar szakadni, akkor mi nem bújuk az adósságokat, tehát legalább az olasz háborút kell becsületesen bevégezni, s erre Magyarország nem akar segíteni, Jellasich pedig segítséget ígért, tehát őt pártoljuk, különben ezistentiánk forog kérdésben, semmivé leszünk, tehát a honnét segítség jó, a felé nézünk mi is barátságosan. S uraim! itt van azon lidércz, mely a magyar kormány eljárásának erején mindeddig átok gyanánt ült, itt van az, mi nem engedett annyi erőt kifejteni, mint a mennyit különben kifejthetett volna, ha azon kaczerkodások helyett az ellenkezőt idézhette volna elő a pártütés és mozgalmak irányában az ausztriai hatalom részéről, azon ausztriai hatalom részéről, melly 300 éven által a közös hadsereget kezében tartván, ezen 300 éves kapcsolatnál fogva olyan

szálakat tart még most is kezeiben imitt amott, melyeknek csak nyomára is jőni időbe fog kerülni, habár egy mindent látó embert tennének is hadügyministerré. A dolog tehát így áll. Mi ő felségének soha sem mulasztottak el azt tanácsolni, hogy az olasz háborút végezze be; soha sem mulasztottuk el, azon meggyőződésünket kimondani, hogy Olaszország megtartása feltarthatlan positio; mindig mondtuk, minél inkább késnek a kiegyenlítéssel, annál nagyobb veszteségükbe fog kerülni; ha ezelőtt három négy hónappal alkudtak volna, gazdag árt kaptak volna, s minél hátrább mennek, annál kisebbet kapnak. Mindig kértük a kiegyenlítést, unszoltok a békekötést; de azt felelték: hát segítsetek egy becsületes győzelem kivására, miszerint becsületes békét eszközölhessünk. Erre mi természetesen összetettük kezeinket, s az elvet nem vitatva,

— mert a politicában, ha nem szükséges, azt nem kell tenni — azt mondtuk: lázadásban van országunk, magunknak sincs elég fegyveres erőnk megvédeni országunk integritását, következtve álmodni sem lehet, hogy segítséget adhassunk. Kérték, unszoltak, de mi soha sem adtunk semmit, természetesen nem is adhattunk. A dolognak ily helyezettése közt jött elő az országgyűlés megnyitása. Az országgyűlés megnyitása előtt a ministerium elébe terjesztett azon tekintet, hogy miután fejedelmünk a magyar király egyszersmind ausztriai császár is, ha mi arra igényt tartunk — s méltán tartunk igényt — hogy a magyar koronát megtámadók az ausztriai császár ministeriumának pártfogásával ne dicsekedhessenek, ha méltán kívánjuk és követeljük, hogy a dynastiának minden tagja az ausztriai császár tanácsával egyetemben, a magyar korona épségének, a nemzet jogainak s önállásának fentartásában minket hű szövetségesként segítsen, akkor hasonló tekintettel legyen a magyar király ministeriuma is az ausztriai császár állása iránt, s ne mondjuk, ha az ausztriai császár megtámadtalak külhatalom által, a magyar király ministeriuma arról nem akar semmit

tudni, vagy ne vegyük rász néven, ha az ausztriai császár ministeriuma is arra fog fordulni, ahol Ausztria érdeke iránt barátságos közelítést lát. Mi tehát felvéve a dolgok állását, úgy, a mint van, arról tökéletesen meggyőződünk, hogy kormányzatnak nehéz ösvényén pusztán és egyedül privát sympathiák szempontjából elindulni nem lehet. Hisz ki ne tudná, ha valaki, bizonyosan a francia nemzet van az olasz ügy iránt sympathiával. Nem jóslatot mondok, hanem mondok oly véleményt, mely Franciaország részéről diplomatische kimondva van: ha respublica lesz a lombard-velencei királyságból, Franciaország pártolni fogja, de ha a sardiniai király alatt egy hatalmas olasz monarchia fog támadni, a francia, minden eympathiája mellett, megveti. Következésképp nem sympathiából, hanem a körülmények megméréséből kell kiindulni. Én bátor vagyok kérdezni, hogy Carlo-Alberto sardiniai királynak a lombard-velencei királysághoz mennyivel van több joga, mint Jellasicznak a horvát koronához? Én legalább nem tudom, hogy egy hajszálnyival is több joga volna. Károlynak azon harcza, melyet a lombard-velencei nép szabadsága érdekében vív az ausztriai császár ellen, mennyivel van több joga beavatkozni, mint például a muszka czárnak azon harcza, melyet a pártütő illyrek vinak a magyar ellen. S azt gondolom, ha mi akárkinek beavatkozását a mi ügyeinkbe tapasztalnék, az ausztriai császártól s annak ministeriumától megkívnának a segedelmet, s pedig azon alapon, hogy ha ő nem szövetségeseink, mi sem vagyunk az ő szövetségesei, ha nem barátunk, mi ellenség leszünk, — ezen alapon kívánjuk, segítsen minket ezen külmegetamadás ellen.

Uraim! ha elvekből indulunk ki, annak következményeire el kell készülni. De én mind e mellett is azt mondom, hogy egyáltalában nem látom annak szükségét principialis vitatkozásokba ereszkedni; az a tudományok abstract mezejére való. Ám próbálja meg valaki a kormányzást, a körülményekből mindennap felmerülő újabb gyakorlati nehézségek közt, s az első perczben el fog csücsülni minden elveivel.

Én uraim! a kérdésben nem akarok semmi egyebet, mint tudatni akarom önökkel a ministeriumnak azon politicáját, melyet én is magaménak vallók; tudatni akarom azon vonalig, a meddig magaménak vallom, s ezen politicát épen úgy, valamint a horvát ügyre nézve a ministerium egyik diplomaticai irományában feltártam a ház előtt, úgy felfogom tártani a ministeriális tanács azon jegyzőkönyvének felolvasásával, mely 1848-iki július 5-én, az országgyűlés megnyitásának reggelén, épen a trónbeszéd kérdésében határozatván, jegyzőkönyvbe is iktattatott. (Halljuk.) — Felolvassa a jegyzőkönyvet, mely így következik:

Az országgyűlési trónbeszédnek a külügyekre, különösen az olaszországi háborúra vonatkozó része végtanácskozás alá vétetvén:

A ministeri tanács tekintetbe révén az országnak több oldalról megtámadott állapotát, és tekintetbe véréen azon körülményt, hogy az ország épsége s önállásának és szabadságának biztosítása, a védezközök kiállítására az országgyűléstől rendkívüli áldozatok igénybevételét teszi szükségessé: a házat fenyegető veszélyek elhárításának kötelessége tehát mindenek felett azt parancsolja, hogy a trónbeszédben semmi olyan ne mondassék, a mi az indalatok felzaklatásával a haza megmentésére szükséges védezközök gyors és lelkesült kiállításában akadályul szolgálhatna:

Abban állapotodott meg, hogy ő felségét megkérje, miszerint az olasz dolgokra vonatkozólag a trónbeszédben egyszerűen azon ténynek megemlítésére szorítkozni méltóztassék; hogy a lombard velencei királyságban, hol ő felségének seregeit a sardiniai király s némely más hatalmasságok seregei is megtámadák, a háborút még bevégezni nem lehetett.

Midőn azonban a ministerium ő felségének ezen javaslatot teszi, egyzersmind közakarattal jegyzőkönyvbe iktatni elhatározd: miként ezt korántsem kívánja oly értelemmel vétetni, mintha a *pragmatica sanctio*bol, melynek alapján a birodalom kapcsolatának épségben tartását az 1848: 8. k. t. ez 2-ik szakasza is kikötötte, — Magyarországra háruló azon kötelezettséget, miszerint ő felségét külmeztámadás ellen védeni tartozik, kétségbe vonni akarná.

Sőt inkább az ő felsége iránti hűségre s törvény iránti engedelmességre letett eskütje szerint kinyilatkoztatja a ministerium, hogy mihelyt a magyar koronának territoriális épsége tökéletesen biztosítva, annak területén a kapcsolt országokat s a határörvidékeket is világosan ide értve, a rend és törvényeink iránti engedelmisség helyreállítva és bátorságba helyezve; nem különben hazánk törvényes önállása és szabadsága minden csorbitási törekvések felhagyásával tökéletesen megóva, s az ausztriai kormány részéről is, jogszerűség, igazság s a köztünki szövetség természete szerint nyíltan és minden kivétel és hátrtartott gondolat nélkül elismerve; szóval hazánknak és királyunk koronájának materiális és morális integritása teljes biztosságba helyezve lesz: a ministerium összesen és egyenkint az országgyűlés irányában állását is kész ahhoz kötni, hogy az országbaní rendes hadseregnek azon része, mely az országközi rendnek, békének, s a nemzet jogainak és szabadságának véd-

mére nem szükséges, ő felségének külmeztámadás ellen dispositiójára bocsátassák a *pragmatica sanctio* értelmében.

És midőn János főherczeg különös meghívása következtében gróf Battyányi Lajos miniszerelnök, Ő felségével a horvát bonyodalmak iránti személyes értekezés végett most Becsbe megyén, és külügyminiszeriumukat János főhg. ő felségének jun. 27-ről s az ausztriai miniszeriumnak jun. 29-ről kelt közlései tárgyában, a miniszeriumnak júl. 4-ről kelt állapotadási nyomán személyes befolyásával támogatandja: a miniszerium egyszersmiud megbízta a miniszerelnököt, hogy a fentebbi pontban foglalt ígéretet a szükséghez képeit kijelenthesse, s ő felségét János főherczeget, mint császári képviselőt, és az ausztriai miniszeriumot figyelmeztesse, miként ezen ígéretnek valósitása má most szorososan attól függ, hogy az ausztriai miniszerium azon barátságatlan politicát, melyet irányunkban követni látszik, nem csak merőben barátságossá változtassa, hanem a császári hatalom s a dynastia minden tagjai 'is sikeresen közredolgozzanak, hogy a magyar korona területén, törvényeink iránti hl engedelmesség s rend és béke mihamarább helyreálljon, s hazánknek törvényes önállása és szabadsága minden tekintetben, a pénz- és hadügyek önálló, független és minden idegen avatkozásoktól ment kormányzatát is világosan ide értve, nyíltan, őszintén elismerve s megóva legyen; annyival inkább, mints hogy a miniszerium az összes nemzettel egyetértőleg változhatlanul el van határozva a magyar nemzetnek ő felsége által is szentesített önállásából semmi áron egy hajszálnyit sem engedni, s a szövetséges barátságra hasonló barátsággal, ellenségeskedésre jogszerű visszatolással felelni.

Midőn azonban a miniszerium az országban rend és béke biztos helyzet feállitásának és az ország önálló, materiális és morális épségének biztosítása esetére ő felségének külmeztámadás elleni ótalmazására a *pragmatica sanctio* értelmében ígérkezik, világosan megjegyezni kívánja, miként az ellen, hogy ezen ígéret a lombard-velencei olasz nemzet elnyomásában! részvét szándékára magyaráztaesék, világosan tiltakozik; s ez ügyben csak arra lehet a fentebbi esetben segédkezet nyújtani hajlandó, hogy a lombard-velencei nemzettel oly béke és egység megkötése eszközöltessék, mely egyrészt Ő felsége méltóságának, másrészt az olasz nemzet jogainak, szabadságának, méltányos kívánatainak egyiránt megfeleli.

A jegyzőkönyv felolvasása után K o s s u t h í g y folytatta: Ez a miniszerium politicája. Mit mondott ezzel a miniszerium? azt mondta: ha nem ti csináltátok is a zavart ezen országban, de ti szítogatjátok a zavart, segítetek nekünk rendet csinálni, szüntessétek meg a szítogatási törekvést, melylyel eddig ellenünk voltatok, ha ezt megteszitek, azon esetre nem az olasz nemzet szabadságának elnyomására, de egy méltányos igazságos békének kieszközlésére, külmeztámadás ellen a fejedelemnek segédkezet fogunk nyújtani azon képen, mely az országban rendes katonaságból Wánlr jogainak, szabadságának, békéjének, csendének fentartására

nem szükséges. Vagyis máskép: megmondta az olasz népnek, — ha nyilvánosságra jön ez — ne feszítsétek túl a húrt, alkudjatok úgy a mint a ti nemzeti szabadságtok basisán alkudnotok lehet, alkudni kell, de ne feszítsétek tol a hurt, mert akkor saját létünkkel fogunk számot vetni, s ha úgy látjuk a dolgot, hogy az ottani béke helyreállítására segítséget ígérnünk kell, azon föltétel alatt, hogy előbb nálunk állítassák helyre a béke, meg fog történni, hogy segítséget adunk. Ez morális hatás, a mit kimondott a ministerium. S nem tagadom, egy más tekintet is van. Körülbelül 10 — 12,000 magyar hős vérzik Olaszországban, azokat mi vissza nem hozhatjuk, mert a törvény, mely nekünk hatalmat adott kezünkbe, ezen sereget kün találta, s ezen seregnek visszakozásához a fejedelemnek hozzájárulása lett volna szükséges. Könnyű azt mondani, uraim! hát kötötte volna hozzá a ministerium állását, hogy vagy jöjjen haza Olaszországból a magyar katonaság, vagy lelép. Hisz még csak ez kellett volna, a sereg is kün maradt volna, s azon ministerium sem lett volna, mely Magyarország hajóját azon nehéz körülmények közt megtartó legalább addig, hogy önöktől függjön a hazát megmenteni. Tehát vissza nem hozhattuk. Én nem tagadom, a magán-sympathia olyan, hogy rajtam is — nem teszek belőle titkot — gyakran megtörtént, ha hallottam, hogy győztek az olaszok valamely csatában, lelkem örült, s sympathiámban el tudtam arról feledkezni, hogy saját magyar vitézeinknek vérén van megvásárolva győzelmük. De ha mint magán-ember el tudtam erről feledkezni az olasz nemzet iránti sympathiából, a kormánynak nem szabad arról feledkezni, ő még sem mondom azt: hogy tehát küldjünk oda seregeket, hanem ezen morális hatást óhajtotta a ministerium gyakorolni — s ezen vonalig egyetérték — hogy köttessék ott minél előbb olyan béke, mely az olasz nemzet kívánatának, s egyszersmind a trón méltóságának is megfelelően. Mert ha mindezen tekinteteket nem vettem volna is szemügyre, egy uraim! s nyíltan akarok szólni: köny-

nyű mondani, hadd jöjjön haza az a 12,000 magyar, de visszajön vele egyszersmind 35,000 illyr, s visszajön akkor, midőn mi nem vagyunk, nem voltunk készen 35,000 illynek szemébe nézni. Az ilyen körülmények közt ha azt mondtak volna „mindegy, vesszen a nemzeti szabadság, vesszen minden, sympathia az olasz iránt“; talán most itt ülne Jellasich Budán. Én hát többet nem szólok, én kötelességemnek tartottam a múltra nézve kimondani, megismertetni a házzal a ministerium politicáját. Ezt megismertetvén nekem semmi kívánni valóm nincs a kérdésben. (Hosszas éljenzés.)

Irinyi J. Miután pénzügyminister úr világos előadása szerint a ministerium állása különösen ezen második kérdéshez van kötve, én, urak! nem tagadom, igen nehéznek tartom a jelen helyzetet. Azt hiszem, e házban, sőt az egész országban nincs jó hazafi, ki ministeneri crisist akarjon. Készemről, midőn a nemzetgyűlésre jöttem, erősen feltettem magamban, hogy a ministeri crisist annyira igyekezem kikerülni, miszerint én elhatároztam magamban még meggyőződésemből is feláldozni, ha arra valami szükség volna. Bocsánatot kérek, a mi most kívántatik, mondhatom oly nagy árnak tetszik, hogy, bárha én egyszersmind arra is elvagyok határozva, hogy a jövődre nézve is azért semmi rendszeres ellenzékbe nem állok a kormány ellenébe, de mégis részemről ez esetben az indítványhoz nem járulhatok, vagyis a pénzügy-minister által előadott politicát nem pártolom. (Zaj.) Az ár, melyen a ministeri crisis kikerülését meg kellene vásárolni, előttem igen nagynak tetszik; ez egy igen nagy elv, a benemavatkozási elv s a civilisatio ügye. Mert először is azt mondom, a kérdés, melyen a ministeri politica alapul, rosszul van feltéve s ebből következtetem, hogy itt a civilisatio s benemavatkozási elv forog kérdésben. A ministeri politica azon feltételen nyugszik, hogy Magyarország a pragmatica sanctionál fogva kötelezve van Ausztria háborúiban részt venni, (Kossuth; csak politicán nyugszik) — a pragmatica sanctionál fogva — világosan ez volt mondva. Nem

azon szavakkal mondja a ministeri politica, hogy kötelezve van Magyarország Ausztria háborúiban részt venni, de miután a pragmatics sanctióra hivatkozott, azon mint sarkkövön nyugszik, tehát világosan ebből áll értelme; talán más szavakkal mondja, a szavakra, mint a ministeri jegyzőkönyvben van, nem emlékezem, de ezt halljuk legalább magánúton is mindenki Által emlegethetni. A pragmatica sanctio egészen másképen áll. Az 1723: 1-ső t. ez. bevezetésében igenis ottvan — nem idézhetem saját szavait — hogy Ausztria háborúja Magyarország háborúja is. De ezen bevezetés nem egyéb, mint az akkori királyi propositions azon törvényczikk, melyben az országgyűlés kimondja, hogy mit fogad el, nevezetesen a 4-ik t. cz. gondosan kihagyja mindazon szavakat, melyéből az magyaríztathatnék ki, hogy Ausztriának háborúja Magyarországnak háborúja is. És ha önök így állítják fel a kérdést — nem akarom a ministeri jegyzőkönyv szavait idézni, csak értelmét mondom — ha Úgy állítják fel a kérdést, hogy a pragmatica sanctiónál fogva Austria háborúja Magyarország háborúja is, akkor nem tudom, miért ne vállaljuk el a status adósságot is? akkor nem tudom miben áll a magyarországi önállóság? s miért nem bocsátjuk vissza a had- s pénzügyet? — mit vissza is fognak önök így bocsátani. Lesz talán pénz- és hadügyministerünk? Igen is lesz, de csak névleg, s ezen had- és pénzügyi tárcza lesz az ausriai ministeriumnak postahivatala. A múlt országgyűlésen igen kemény viták voltak az 1790:10-ikt. ez. felett, mely Magyarország önállóságát körül úja: nem tudom akkor, mi Magyarország önállása, ha Ausztria háborúja nekünk is háborúnk. És közelebbről a hadizenésre vonatkozva — noha én a régi törvények barátja nem vagyok, avas obscuritásoknak tartom azokat, — de miután a pragmatica eanctio van említve, e térre is ki kell terjeszkedni, s az 1741: 22. t. ez., melyben a hadizenési ügyről van szó, — csak arról van szó, hogy ha Magyarország megtámadatik; egy szóval Magyarországnak csak saját háborújáról szól a törvény, ő felsége

országgyűlést hirdet s rendelkezik az országgyűléssel egybe. De ha Austria háborújáról van szó, hogy ekkor miként történjék az intézkedés, a törvényben arról semmi sincs. Ezt először azért hoztam fel, mert világosan ez az értelme a ministeri jegyzőkönyvnek, de más részről azon kérdést akartam először felállítani, hogy Ausztriának háborúja Magyarországnak nem egyszersmind kötelezettség szerinti háborúja. Itt tehát tisztán arra reducaltatik a dolog, hogy Magyarország akar-e beavatkozni Ausztria háborújába; azért mondom, hogy itt a benemavatkozási elv forog fen. Ez oly elv, melyét Europa diplomatiájában hosszas gyakorlat matattott meg, hogy egyedüli leghasznosabb elv; s nem is értem azon következetességet, hogy a magyar országgyűlés, mely életét az olynemű európai mozgalmaknak köszönheti, minők jelenleg Olaszországban is vannak, hogy mi akkor Olaszország ellen minden kötelezettség nélkül szabad akarattól interveniáljunk vagy demonstratiot csináljunk. A ministen jegyzőkönyvben következetlenség is van; először azt mondja: hogy ha Magyarország békéje helyreáUitatik, akkor Magyarország azon fegyveres erejét, melyet nélkülözhet, Ausztria rendelkezése alá bizza; 2-szor, hogy Magyarország semmi esetre nem akar részt venni Olaszország elleni háborúban, hanem csak egy úgy nevezett becsületes békét akar elősegíteni. Ekkor nem értem mit tesz azon szó rendelkezés, ha értelme egyedül az, hogy csak békét akarunk kötni. Egyébiránt ezen békekötés csalóka szó. Nem vádolom a ministeriumot rász szándékkal, hanem csak azt mondom, hogy óriási tévedésben van. Mert mi értelme annak, hogy békét akarnak kötni az olaszokkal? Hátha az olaszok nem állanak rá? Ekkor szorítanunk kell, ha pedig szorítunk valakit s fegyvert nem használunk, ez semmit sem tesz. A következetesség kívánja akkor, hogy az olasz háborúba is bemenjünk. Ezen elv ellenében a kérdést úgy látom s állítom fel, hogy Magyarország az ausztriai birodalomnak nem kiegészítő része s Ausztria háborúja nem egyszersmind Magyarországnak

kötelezettség szerinti háborúja is, hanem ha tetszik, mint Mária Terézia alatt szabad akaratból megosztolni — az 8 dolga; de hogy kötelezettség szerint háborúnk volna, azt él nem ismerhetem. De hát mi a célja ezen beavatkozásnak? horvátországi ügyünkkel tisztába jöni. Én a pénzügyminister azon okoskodását, hogy ha mi Ausztriát nem segítjük Olaszország ellen, akkor nekünk a horvátok ellen semmi felzárkólásunk nem lehet, meg nem állható okoskodásnak tartom; mert mi Olaszországot nem is akarjuk segíteni, mi Olaszországot tisztán Ausztria irányában szempontból tekintve, nem akairnk beavatkozni; és valamint az Olaszországgal!ügy Ausztria ügye, s tegyen vele amit akar, úgy a horvátokkali ügy is a mi ügyünk, s ne kívánjuk, hogy más beleavatkozzék. (A baloldalon helyeslés.) Nem várhatom azon cél teljesedését, melyet elérni akarnak, ha mi megajánljuk Ausztriának a segédelmet, hogy 1 i. ekkor Ausztria a horvátokkali bajokat megfogja szüntetni. Talán azt fogjuk hallani, hogy Ausztria intést fog adni Jellasichnak, s megparancsolja, hogy hallgasson el, hogy Ausztria Magyarország erejét Olaszországba küldhesse. Vagy ha ez nem történik is, hogy lehetne nekünk reménységünk az ausztriai ministeriumra számolni? Az ausztriai ministerium nem azt kívánja egyedül, hogy Olaszország ellen katonát adjunk, hanem az ausztriai ministeriumnak pénz- és hadügyünk kellene. Nem lehet tehát egyáltalában ahoz reménységünk, hogy a mi kormányunk általában az ausztriai kormányval szövetkezzék, mely hiteltudomás szerint is a lázadó horvátoknak pénzsegédelmet küldött, s mely nekünk nyílt, szándékos ellenségünk. Midőn önök ezen fekete célú camarillával akarnak egyezkedni, nekem urak úgy tetszik, mintha önök az ördöggel akarnának szövetkezni az erény megmentésére. És önök ezen camarilla hálájára számítva azt gondolják, hogy majd a horvátokkali zavart lecsillapítja? Én ezt nem látom. Látom azt, hogy minden valóságos haszon és nyereség nélkül kockáztathatjuk nemzeti becsületünket Én a sympathy-

politicára sem sokat tartok; én a politicában az érdek embere vagyok. Nem azt nézem, hogy a francia, angol mit gondol B mit mond, hanem hogy mit kíván a nemzeti becsület

Román F. a ministeriom javaslatát pártolja,

Ágoston J. Uraim! bocsássanak meg önök, valóban, soha nem szállottam szorongatóbb aggodalmak között, de nem azért mintha lelkem istenével tisztában nem volnék, és nem is azért, mintha hitem és meggyőződéselem ingatag volna, hanem azért, uraim! mert némileg a capacitatio teréről kiszorítottunk, mert ministerinmunk ezen kérdéshez állását köti, s én uraim! nemzeti calamitásnak tekinteném a mostani ministen crisist; de szólam mégis kénytelen vagyok. Kénytelen vagyok szólani, uraim, mert ezzel tartozom istennek, világnak s önmagamnak; mert ha azon politica Európa háborúját idézi elő, és benne vesznem kell, legalább az öntudat fájdalmában osztozni nem akarok. Pénzügyministerünk kedden múlt egy hete, midőn a ministeriumnak eljárásáról némileg számolt, és előadta a hon bél- és külviszonyait, megemlítette azon bajokat, mellyekkel küzdenünk kell, a horvát pártütést, a szerb lázadást, hogy amott délkeleten egy tekintélyes sereg áll, és a Pruth mellett 50,000 orosz készen van s fordúlhat jobbra — balra — és figyelmezteté a házat, hogy amott a Lajtán túl igen ildomos és a magyar ellenében nagyon antipoláris s nagyon sok ellenszenvet tanúsító mozgalmak vannak. Uraim! Önök lelkesedésére számolva, felszólította a házat, hogy mentse meg a hont, Lombard-Velenczéről egy szót sem tett. És azon lelket szívet rázó, csontig, velőig ható szavai olly magasztos lelkesedést gerjesztettek önökben, miszerint nem mérlegeltek az áldozatot, nem vették számba ezen szegény nemzetnek vérét, hanem megadtak mindent — mert a hon veszélyben van! Igenis uraim! de nekünk nem szabad mindig a lelkesedés politikai ösvényén maradni, hiszen mi képviselők, törvényhozók vagyunk, és számon kell kérni minden csepp

vért melyet szegény nemzetünk ont, s minden fillért, melyet ezen kizsebelt nemzet kiad, — mély arra volt kárhozatva, hogy három századon keresztül Ausztriának tributariusája legyen, és szíve vérével, és zsírjával ápolja azon virágházi növényt, hogy megmentse a sorvadástól és szenvedéstől. És látjuk, mivel fizet! hogy a horvátokat bújtoztatja ellenünk, s én azért mentsem meg véremmel, vagyonommal, hogy legyen kinek az ő adósságát viselni? Uraim! ez nem igazság. De különben azt hiszik önök, hogy azon szabadság érzete, azon szabadság lelke, melly Európát átvillanyozta, csak amolyan ephemer tünemény, mint egy bolygóúz, melly fellobban, s ismét elenyészik?

Nem uraim! ez nem olyan! s ha önök ezt fel akarják tartóztatni, a sors kerekeinek küllőibe ragadnak, mely önökkel együtt engemet is eltipor; mert a többségnek, bármit érzék is, lelkem resignatiójával hódolok. Uraim! én nem is tudom, mit nyerhet Ausztria Lombard-Velenczében?! Hiszen emlékezzenek vissza azon legközelebbi 3 decenniumra, a midőn Ausztria hatalmas s erős volt, s mikor még az orosz segedelemre — XVIII. Lajos, X. Károly, Fülöp Lajos sympathiájára és segedelmére számolhatott, mégis az olasz nép elégtelenségét csak fegyveres erővel lehetett vissza tartóztatni. Azt hiszi Ausztria, hogy neki Lombard Velenczét meg lehet tartani? Én uraim ezt nem hiszem, — aki hiszi üdvözítse hite. Miért? azért, mert Lombard-Velenczét Isten és természet szakította el Ausztriától, topographicus helyzete, jelleme, hajlama és még historiai reminiscentiáinál fogva is örökös antipolaritásban volt, van és lesz is Ausztriával, — és ha minden erőfeszítéssel, vér- és pénzáldozattal, — a mit talán meg sem bírunk — legyőzni lehets, de hogy Ausztria megtartsa, azt én nem hiszem; tehát a lombard-velencei háborút még végeredményben sem látom jónak, akkor sem, ha képesek leszünk is legyőzni. De hiszen, uraim! válaszfeliratról van szó, s a trónbeszédben, mint ministereink is mondják, arról, hogy felszólíttatnánk Lombard-Velence ellen

segedelemadásra, szó sincs, hanem csak bejelenti urunk királyunk, hogy a harczot bevégezni nem lehet. És, uraim! most a ministerium némileg erkölcsi kényszerítést követ el rajtunk az által, hogy állását hozzá köti, mert jelen ministeriumunk állása veszélyeztetését calamitásnak tekintem, — azt kívánják ők, hogy tegyük be válasziratunkba, hogy ha szükség lesz reá, 200,000 katonát ajánlottunk fel s 42 millió pengő forintot, kívánva Ausztriától, hogy a horvát lázadás lecsücsüljön. Ezért ajánlottuk a kétszázezer katonát s 42 millió pfirtot? Uraim! bizony kemény dologhoz folyamodtak; a trónbeszédben nincs arról szó, és mi többet mondjunk a válaszfeliratban, mint a mennyi abban foglaltatik? — ez nem lehet. (Zaj) Bocsánat! nem ingerültség szól belőlem; ha netalán fájdalommból itt-ott egypár szót ejtek, melytől némelyek megborzadnak, vagy talán rosszul hathatnának reájok, bocsássanak meg, hiszen ember vagyok. (Nem tesz ez semmit!) Azt mondom hát, hogy akkor, ha mi a válaszfeliratban tovább terjeszkedünk, mintsem a trónbeszéd felszólít, akkor ez, uraim! nem válasz lesz, hanem egy újévi üdvözlőforma, melyet ajándékkíséret nélkül nem szokás küldeni, tehát ajándékot is teszünk. Én, uraim! nem hiszem, hogy ha urunk királyunk megtudja, hogy ez a nemzetnek határozott, szilárd akarata, azon nemzettel elégedetlen legyen, azon nemzettel, mely a legközelebbi időkben is oly hatalmasan bizonyította be, hogy urunk királyunknak nincs nemzete, melyre ő több bizodalommal támaszkodhasék. És, uraim! ha bekövetkeznek is a viszontagság veszélyesebb napjai, mint a közelebbiek voltak: biz akkor is a trón azon nemzetre támaszkodhatik, a mely őszinte, nyílt s határozott volt, amely nem bókol, a mely jogait feladni nem tudta, és nem követelt jogtalanul semmit, de nem is adott oda semmit tétlenül és könnyelműleg. De, uraim! én csak a válaszfelíratra szólok, s azt mondom, hogy miután a trónbeszédben több nincs bejelentve, — s ha több volna, akkor is megtagadnám, — minthogy Lombard-Velenczével a bé-

két még megkötni nem lehetett, nézetem szerint mi többet nem válaszolhatunk, mint azt, hogy mi igen sajnáljuk, mi szerint Lombard-Velenczével a béke még meg nem kötött, s kívánjuk, hogy az európai civilisatio s szabadság érdekében megköttessék. (Baloldalon: helyes!) Ennyit és többet semmit sem. Ha részletekbe bocsátkoznak, akkor engedelmségből ismét fogok szólni, most csak a lombard-velencei kérdéstről szállottam.

Eötvös: Az előttem szólott szónokok egyike emlékeztette a házat, miként fontosabb kérdés, mint a jelen, talán soha Magyarország törvényhozásának határozata alá nem bocsátatott. Ez áll. — Több mint három százados hallgatás után a magyar nemzet a független népek sorába lépve, mint független nemzet most először nyilatkozik, s nyilatkozik oly ügyben, mely egész Európát érdekli. A pillanat, melyben ezt teszi, fontos; s e pillanat határoz azon helyről, melyet az európai politikában első pillanattól kezdve Magyarország elfoglaland. Épen ezért teljesen egy véleményben vagyok az előttem szólott követ úrral, s azt, hiszem: nem fellengző képzelgésnek van e kérdés eldöntésében helye, hanem okoknak kell határozni, még pedig szorosán megfontolt okoknak. S ezen tárgyban kétszeresen kell őrizkednünk még a nemes lelkesedéstől is; mert e tárgy nem csak Magyarországot érdekli, hanem érdekli az összes Európa politikáját. S valamint az egyes ember oly tárgyakban, melyek csak őt érdeklik, követheti lelkesedését, de olyanokban, mik mást is érdekelnek, nem csak lelkesedését, hanem a jogszerűséget is kell követnie, úgy a magyar nemzetnek a jelen esetben kötelessége, nem tisztán csak lelkesedés után, hanem a jogszerűség szerint is határozni. E kérdésnek eldöntésében tehát, felfogásom szerint, csak úgy járhatunk el helyesen, ha kettőre nézve jövünk mindenekelőtt tisztába. Először szükséges a sanctio pragmaticának meghatározott értelmezést adni; másodsor szükséges elhatározni azt, hogy a jelen eset miként áll, ha arra a sanctio pragmatica alkal-

maztatik. Irinyi József képviselő úr, a kérdést szinte ezen oldalról fogta fel; csakhogy én egészen más nézetben vagyok a *sanctio pragmatica* következéseire nézve« A *sanctio pragmatica*ban két dolog határozta meg: először garantiroztatik Magyarország koronájának integritása, „*adversus extraneos etiam.*“ Ennélfogva szükségkép következik az, hogy valamint Magyarország koronájának integritása garantiroztatik az örökös tartományok által, úgy Magyarország részéről garantiroztatik az örökös tartományok integritása. Ez az egyik, mi a *sanctio pragmatica*ban foglaltatik. Öt másik következés az, hogy az ausztriai birodalomnak s Magyarországnak ugyanegy fejedelme van. — Ezen két rendelkezésnek kétféle következése van. Az első illeti a birodalom defensiv állását, a második minden hadviszonyokat általában; s így a *sanctio pragmatica*nak ezen bettszerinti értelmezése nyomán, ha a monarchiának integritása külső ellenség által megtámadtalak: Magyarország nem maradhat neutrális, de szintúgy, ha külső vagy belső ellenség által megtámadtalak a magyar koronának integritása: akkor az ausztriai birodalom nem maradhat neutrális. Ez áll a defensiv háborúra nézve, a neutralitás azonban egyáltalában lehetetlen.

Mi az offensiv háborút illeti: azt hiszem, nagyon csatlódik az, ki hiszi, hogy a *sanctio pragmatica* ily értelmezéséből az következik, hogy Magyarország az ausztriai birodalom minden offensiv háborúiban részt venni tartozik. Ez nem áll. Igen ritkán fordulhat elő egyébiránt azon eset, hogy az ausztriai birodalom harciba keveredvén, Magyarország ne tartozzék ezen harcban részt venni. S természetesen. Miért? Mert a hadüzenés és békekötés joga a királyi jogokhoz tartozván, az ausztriai császár, ki egyszersmind Magyarország királya is, offensiv hadat bizonyosan nem fog üzeni, ha nincs meggyőződve, hogy Magyarország által ezen offensiv had viselésében támogattatni fog. De ha oly eset támadna, miszerint az ausztriai császár oly offensiv hadat kezdene, melyet Magyarország törvényhozása helyben nem hagy, a

törvényhozás ugyan nem akadályozhatja a királyt, hogy mint Magyarország királya hadat üzenhessen, minthogy a had és béke joga a felségi jogok közé tartozik: de Magyarország törvényhozásának joga leend az azon harcz folytatására szükséges eszközöket tökéletesen megtagadni. E tekintetben offensiv hadviselésre nézve Magyarországnak egy cseppel sincs kevesebb joga, mint bármely más constitucionális ország törvényhozásának. Ez tehát fogalmam a *sanctio pragmaticáról*.

S hogy a *sanctio pragmaticát* Magyarország s az ausztriai birodalom mindig így értelmezte, mutatja épen az 1741-diki eset, melyre hivatkozás történt, hol Magyarország nem azért, mert akart, hanem mert köteletségének érezte, fogott fegyvert az ausztriai birodalom védelmére. S hogy ez így értelmeztetek az ausztriai birodalom által is, mutatják azon esetek, hol az ausztriai birodalom neutralitásának elnyerése végett, az ausztriai császárnak, mint ilyennek, nem; hanem csak mint Magyarország királyának üzenetetett had; s ezért senki sem hitte, hogy az ausztriai császár neutralitásban maradhatna.

Hanem végre Magyarország törvényhozása is így vélekedett. Hivatkozom a múlt országgyűlésre, hol Somogy megye akkori követének interpellatiójára a mostani minis-terelnök az összes ministerium nevében kinyilatkoztatta, hogy oly értelemben veszi a *sanctio pragmaticát*, miszerint azon esetben, ha az ausztriai birodalom külső ellenség által támadtatik meg, Magyarországot segedelemadásra kötelezettnek hiszi. S az összes törvényhozásban senki sem volt, ki ezt helyben nem hagyta, — vagy legalább, ha bensőleg nem is hagyta helyben, ebbeli nézetét kinyilatkoztatta volna. — Ez tehát a *sanctio pragmatica* értelmezése.

De a kérdés most az, hogy ha a *sanctio pragmaticának* ezen értelmet adjuk, miként álljunk a jelen esetben az olasz kérdésre nézve? — Hallottam nemes szavakat Olaszország szabadsága s függetlensége mellett emelni, s mindezek,

viszhangot találnak nálam is; mert ha valaki, én megvagyok tisztán arról győződve, hogy a szabadságnak érdeke annyira közös minden nép közt, hogy az elnyomatást, ha valahol ez létezik, megszüntetni minden szabad nemzetnek nem csak kötelessége, hanem legfőbb érdeke is. — Én a szabadság, kivívására irányzott törekvéseknek barátja vagyok a világ legtávolabb országában is, annál inkább Olaszországban, azon országban, mely iránt minden civilisált ember valóságos hódolattal tartozik; mert a civilisatio, sőt vallásunk is itt nyertek első gyökeret, s innen terjedtek szét az egész világban. Én tehát legnagyobb sympathiával viseltetem az olasz szabadság iránt. De ha ebből valaki azt következteti, hogy azért, mert az olasz szabadságnak nevét kitűzve címerül egy külső hatalom a birodalmat megtámadja, s azért, mert zászlóján a szabadság neve áll, benne a szabadság pártolóját látandom: az csalódik.

Soha, mióta a világ fennáll, a hódító nem lépett fel másként, mint állítólag a népek szabadságának érdekében. Azért, hogy magának trónt szerezzen, a szükséges lelkesedést sehol fel nem gerjeszthet; ki kellett tehát szegezni egy nagy nevet, azt mondván: „én a szabadságért, nemzetiségért küzdök, álljatok tehát hozzám, ti népek! — én e nemzetnek messiása vagyok!“ — így történt mindenhol. — Nem szükség máshová menni, csak tekintsünk Magyarországot déli határaitra. És itt fogjak látni azokat, kik mint a szerb nemzet felszabadítói jönnek által a határokon, hogy raboljanak. Nem az, a mit Károly Albert mond, hanem az, a mit tesz, fogja meghatározni a pontot, mellyet e kérdésre nézve elfoglalunk; s erre nézve én az olasz harczot azon stádiumban, melybe az most lépett, többé nem a szabadság harczának nézem, hanem nézem tisztán egy a szavóyi ház által az ausztriai birodalom ellen irányzott foglalási háborúnak; és azért, mert Károly Albert a szabadságot tűzte ki zászlóul, nem hiszem, hogy Magyarországnak feladata lenne megváni, míg Károly Albert túlterjeszkedve tulajdon Olasz-

országon, azután Triestet foglalja le, annakutánna Fiumét és így tovább a birodalom többi részzeit, a mint már kimondatott, hogy az olasz háború által nem csak Olaszországnak Ausztriától! elszakadása czéloztatik, hanem Tyrolnak egyik olasz része is, miáltal a monarchia egyik erős bástyájától foszthatnék meg örök időkre. Én tehát nem szabadságérti küzdelmet látok itt, hanem látok valóságos külső megtámadást, és mivel külső megtámadást látok, azért látom igazolva azt, hogy a magyar seregek egy része Olaszországban küad.

— Részemről megegyezésemet ahoz, hogy nem 10 vagy 15 ezer, hanem csak egy magyar katona is a szabadság elnyomására használtassék, soha adni nem fogom; és miután külső megtámadásról van szó, épen ezen meggyőződés az, mely az olasz seregeknek odakin hagyását igazolja; ezen tekintet az, melyet e pillanatban szemünk előtt kell tartani. Be kérdem, tisztelt ház! váljon abból, hogy e kérdésre nézve így vélekedünk, következtetheti-e azt valaki, hogy tehát Magyarország minden erővel és azon segítséggel, melyet a nemzet önhazájának fentartására ajánl, az olasz háborúban olaszok ellen küzdjön, mondta-e ezt a ministerium? nem; a ministerium világosan kinyilatkoztatta, hogy az olasz szabadság iránt sympathiával viseltetik, kinyilatkoztatta, hogy soha az olasz szabadság elnyomására Magyarország hadi erejét használtatni nem fogja; a ministerium csak azt jelenti ki, hogy azon esetre, ha mindamellett, ha az olasz nemzetnek szabadsága biztosíttatik, külső ellenség tovább is meg akarná támadni a monarchiát, s a monarchiának integritása veszélyeztetik, — azon esetre Magyarország hatalmának súlyával interveniálni fog, nem az elnyomásra, hanem a béke megkötésére, azon békekötésre, mely Magyarországnak leginkább érdekében fekszik; mert teljes meggyőződéseim szerint azon pillanatban, mihelyt Olaszország a békét megköti, Ausztriára nézve a legszorosabb köteleesség támad minden anyagi és morális erejével pártolni Magyarországot, a sanotio pragmaticánál fogva, hogy a ko-

ronának integritása fentartassék. (Helyes!) így áll, tisztelt hág, felfogásom szerint e kérdés. — Hallottam említettetni a civilisatio érdekeit Kétségen kívül vagyok a civilisatiónak érdekei; de felfogásom szerint a civilisatio érdekei nem kizárólag Franciaország által képviseltetnek, hanem képviseltetnek Europa minden civilisált nemzetei által. Ha e kérdésben Franciaország így vagy úgy nyilatkoznék, az semmi esetre eldöntő e kérdésben nem lehet; hanem tekintenünk kell más nemzetek állására is, melyeket az olasz kérdés hasonlóképen foglalkodtat. Mi világosan kinyilatkoztatjuk, hogy a szabadság elnyomását Olaszországban ugyan túrni nem fogjuk, hanem azt, hogy a szabadság nevét a sardiniai király saját hatalmának kiterjesztésére használja, azt szinte nem fogjuk engedni. Nézetem tehát az, hogy Magyarország a sanctio pragmaticánál fogva a birodalom integritását tartozik védeni akkor, ha az külső ellenség által támadtatik meg. A sanctio pragmaticánál fogva abból, hogy az ausztriai császár offensiv háborút kezd, Magyarországra nézve nem következik, hogy Magyarország ezen háborúban részt vegyen, hanem a magyar törvényhozás külön rendelkezik az iránt, váljon akar-e az ily háború folytatására szükséges segedelemmel járulni, vagy nem? Az olasz kérdésre nézve Magyarországnak érdekében fekszik, hogy a béke helyre álljon; a béke helyreállítására pedig nincs biztosabb eszköz, mint hogy Magyarország bizonyos feltételek alatt pártolását Ígéri az ausztriai kormánynak. Ha tehát a ház a ministenmnak e kérdésbeni megállapodását elfogadja, oly valamit tesz, mi Magyarország állását a külügyekre nézve igen elősegíti, azért azt helyesnek találván, alá is írtam.

Kubinyi F. először az egész válaszfelíratra nyilatkozik. A válaszfelíratl nincs megelégedve, mert abenne letett szép eszmék és elvek csak általánosságban fordulnak elő. Most midőn a nemzetek sorába lépünk, nyílt szóval, érelyesen kellene föllépni.

A horvát lázongás iránt követett politicával meg van

elégedve; pacificálni nem akar, de kiegyenlíteni igen. A horvát szabadság nem nyomtatott el, sőt inkább a magyar országgyűlés kiterjesztette a horvátokra is a kivált szabadságot. A horvát ügy hát valóságos pártütés, s rabló csapattal békét kötni nem akar.

Az olasz ügyet illetőleg az emberi jogfentartása, a magyar szabadság öregbítése s biztosítása tekintetéből felszólította a mai magyar országgyűlés ő felségét, hogy örökös tartományai számára alkotmányt adjon, s e felszólítás hatással volt Európa minden, civilisált népe előtt. Ha akkor az alkotmány megadatott volna az olasz népnek, békés úton is ki lehetett volna egyenlíteni a dolgot. De az akkori burokrácia fukarsága és ferde politikája miatt megtagadtak az olaszoktól a mit kértek. Arra hogy az olaszok fegyvert fogjanak, mi is nyújtottunk alkalmat, nem csak a párisi nagy események, mert felhíttuk Olaszországot, hogy víjjon szabadságáért; kijelentettük, hogy az ausztriai monarchia fenálláca csak úgy lesz biztosítva, ha mindenik tartomány alkotmányt fog kapni. Igaz, hogy azóta Károly Albert is beavatkozott, és most külellenséggel is van dolga Ausztriának; de azért a főtényező itt mindig az olasz nemzet függetlensége. — A *pragmatica sanda*ét jobb szerette volna ha fel nem hozatik, mert a kérdés veszélyes, és akár mint döntenek el, könnyen valami következése lehet. — Abban sem az oktatási, sem a pénzügyi miniszterrel nincs egy véleményben, hogy ha pártoljuk az olaszokat, pártolnunk kell a horvátokat is, mert a horvát nemzet kapott alkotmányt, mégis fellázadt, és kevesebbet akar mint a mennyit kapott; az olasz nemzet pedig függetlenségéért vív, különben nem lett volna kényszerülve fegyvert fogni. Ennélfogva nem csak a mostani Olaszország, de Európának jövőjét is tekintetbe kell venni. Magyarországnak tehát érdekében áll az olasz szabadság és függetlenség elnyomására katonai segítséget nem adni. — A trónbeszéd szavait illetőleg, azok szépek, de sok tekintetben aggodalomgerjesztők. Volt idő,

mikor a magyar a szép szavaknak, pusztá ígéreteknek hódolt Ezen idő a remények és csalatkozások korszaka volt; de most a cselekvés terére léptünk, és csak akkor leszünk megnyugtatva, ha a szép szavak tetté válnak. E szép szavakat azonban a történetekkel sehogy sem lehet összhangzásba hozni, ő Felsége felfüggesztette Jellasichot hivatalétől, és mégis mi történik? Az uralkodó ház egyik tagja szívesen látja őt, a másik pedig kedves bánnak címezi. Ha ezt összevetjük ezen eljárással, mely gyakran divatban volt, midőn a szerencsétlen ifjak befogattak, midőn Wesselényi pörbe lévén fogva, meg nem jelenhetvén proscibáltatott, akkor bűn volt hazafinak lenni, s most nem bűn pártütőnek, rablónak lenni; elmondhatjuk, hogy a Ferdinándok bűneit csak most V. Ferdinánd mosta le. Ha most hűséggel viseltetünk az uralkodó házhoz, a bizodalját és hűséget viszont megvárjuk tőle. Kívánnunk kell, hogy az osztrák kormány más politikát kövessen, s a mi kormányunkkal kezét fogjon. Ha az uralkodó ház minden tagja erélyesen és elhatározottan lép föl, akkor elnémulnod Jellasich minden büntársaival. — Létünket s fenmaradásunkat annak köszönhetjük, hogy eddig nem offensiv, hanem defensiv rendszert követünk, és még annak, hogy azon nemzeteknek, melyekkel összeköttetésben voltunk, nyelvét, nemzetiségét soha sem akartuk bántani. Ezeket kívánja megemlíteni, s azt hiszi, hogy bármit tegyenek is, hogy a veszély elhárítható, míg az ausztriai kormány más politikát nem követ, míg velünk kezét nem fog, míg az uralkodó ház tagjai közt egyetértés nem lesz — addig célunkat el nem érjük.

H a l á s z B. A kérdés az, pártoljuk-e a ministerium politikáját? Mi a horvát ügyet illeti: az ellen semmi mondani valóm nincs; de mi illeti az olasz háborút, ez nagy kérdés, mert arról van szó, miért az ellenzék a múltban küzdött t. i. Magyarország függetlenségéről. Az a kérdés, el akarják-e ismerni diplomacice, hogy Magyarország az ausztriai dynastiának kiegészítő része, vagy nem?

Miután e körül forog a kérdés, nem pártolhatom a ministerium politicáját; mert ha meggondoljuk a kérdést elvileg, hogy a *sanctio pragmatica* kötelez-e bennünket arra, hogy Ausztriát minden háborúban segísük-e, vagy ne? erre azt mondom: igaz, hogy az 1723. törvény praefatiójában ott van, miszerint ő Felsége ígéri, hogy Magyarországot killháboruk ellen is védeni fogja, de ez igen természetes dolog, mert a maga birtokait védi ezáltal, és azért köszönetét is mondának neki a rendek. De más kérdés az, ha ő Felségének van valakivel háborúja, tartozunk-e őt védeni, miután ő is ígéri, hogy minket védeni fog. Közoktatási minister ur azt mondta, hogy 1741-ben megmutatták a magyarok, hogy ezzel kötelesek vagyunk. Midőn Mária Terézia sírva kis gyermekét kezein tartva, kérte a rendeket a segélyre, váljon parancsolt-e akkor, vagy könyörgött? Úgy látták a rendek, hogy nagy szüksége van a segélyre, és ezt nem kötelességből adták meg, hanem önkényt — Már ha a ministerium azon térre vitte volna a dolgot, hogy Magyarországot másképen megvédeni nem lehet, csak az által, ha Ausztriát segítjük, akkor vitatkozhattunk volna a felett: tegyük-e ezt, vagy ne? de midőn azon téren van a dolog, hogy ezt tenni kötelesek vagyunk, én ezt elvileg tagadom.

— Ami azt illeti, hogy hasznos-e Magyarországra nézve, vagy káros a beavatkozás? erre azt mondom, hogy igen káros lenne, mert megsértenénk a benemavatkozás elvét, elvesztenők egész Európa *sympathiáját*, és ha bennünket baj érne, el kellene ismerni a *mea culpát*, és jogot adnánk Európának arra, hogy bennünket sárral dobáljon. Mi azt illeti, hasznos-e a beavatkozás és mennyire bízhatunk az ausztriai kormányban? nem szükség egyebet mondani, osak fel kellene olvasnom a pénzügyministemek július 11-kén tartott beszédét. De csak némely pontjaira hivatkozom a mondott beszédnek, melyek által a pénzügyminister úr a hon védelmére szükséges 200 ezer katonát és 42 millió forintot megajánlatni kívánta, ő a többi között megemlí

tette mily nagyon fáj Ausztriának, hogy velünk nem rendelkezhetik, mint szeretné a had- és pénzügyeket visszaszerezni magának, hogy a bécsi ministerium felmondotta a neutralitáet, s azt mondotta, ne haragudjunk, mert azon ministeriumot elfújta az Aula, s biztosok lehetünk, hogy a másik ministerium nem úgy fog gondolkozni Magyarország irányában, pedig már azt is hallottuk messziről, hogy Jellasicsot hadügyministernek tették. Azt mondják a csörgő kígyónak igéző szeme van, hogy midőn a kisebb állatokra rá néz és száját ellátja, ezek azt hiszik, hogy a védelemi szájában van, és önkényt bele mennek. Ha Ausztriának segílyt adunk az olaszok ellen, ha kikötjük is azt, hogy ne bántsák az olaszok szabadságát, kérdés, ha megtartja-e ezt Ausztria s nem fogja-e hatalmát arra használni, hogy as olaszokkal minél több status-adósságot fogadtasson el, s Olaszországban az absolutismust még inkább megerősítse. Uraim! ha mi az absolut monarchiának, ki az alkotmányosságot kerüli, segédkezet nyújtunk, ez által csak minden háborúit, melyeket absolutisticus irányban folytat, elősegítjük. Ki áll jót az ausztriai kormányról, midőn látjuk, hogy most is ellenünk bujtogat? Most is azt mondta a ministerinm, hogy béke lesz, mihelyt akarják Bécsben. Uraim, mi bizony magunkra vagyunk szorulva, a kegyelem útját 300 éven át eleget próbáltuk, ismerjük Metternich politicáját és tudjuk annak folytatását is a pecsovicok politikájában. Magyarországot butává, szegénynyé akarták tenni, hogy könnyebben lehessen rajta uralkodni. Uraim, ne ámítsuk magunkat, mi csak magunkban bízhatunk. S ezek után azt gondolom, hogy meg kell fordítani a politicát; mert némelyek azt mondják, hogy önfentartásunk végett kell nekünk Ausztriának segílyt adni, én pedig azt mondom, hogy épen önfentartási kötelességünknel fogva nem szabad bele avatkoznunk az olasz ügyekbe, mert csak úgy állhatunk fel, ha bújuk más alkotmányos nemzetek sympathiáját. Én tehát a ministerinm politicáját nem pártolom. A válasz-felirat stílusára nézve

ugyanazon észrevételt teszem, a mit Kubinyi Ferencz tett, t. i. hogy nem vagyok vele megelégedve; benne vannak ugyan az eszmék, de másképen kívánnám a szerkesztési Különösen az utolsó pontra nézve, mely az olasz viszonyokról szól, azon vélekedésben vagyok mint többen, hogy a trónbeszédben gyönyörűségesen el van mellőzve a hadi erőnek követelése és mi mégis a mint Ágoston követársunk mondotta, ajándékot akarunk adni. Én tehát úgy felelnék, amint a trónbeszédre felelni kell: miszerint sajnáljuk, hogy Olaszországban háború van s hogy az be nem végeztetett; szeretnénk ha nem volna az a háború.

M o l n ár: A ministeri javaslatot pártolja.

Kossuth: Pestmegye egyik képviselője, Halász Boldizsár egy kérdést intézett hozzám, — arra felelnem kell. Mielőtt azonban azt tenném, megjegyzem, hogy Larocheffoucault igen helyesen mondja, hogy a politicában nem az a legnagyobb hiba, ha az ember a czélig nem megy, hanem, ha a czélon túl megy. —

Taglalgatta az említett követ úr, hogy apragmatica sanctio következtében micsoda kötelezettségek háramolhatnak Magyarországra Ausztria irányában. E tekintetben azt jegyzem meg, miként nincs szükség arra, hogy mi itt definiálgassuk azt, hogy a pragmatica sanctioból minő kötelezettségek háramolhatnak a magyar nemzetre; sőt kérem a házat, hogy ebbe ne bocsátkozzék, hanem maradjon egyenesen a jelen specialis kérdésnél, s csak ezen egy esetre nézve intézkedjék, a nélkül, hogy a pragmatica sanctionak abstract értelmezésébe bebocsátkoznék; mert ebből kétségkívül oly határozat következne, mit senki sem köszönné meg az országban. De kérdezte továbbá pest megye képviselője; ki áll jót a ministeriumnak arról, hogy ha Ausztriát az olaszháború bevégzésében segítjük, hogy mondom, Ausztria irányunkban teljesíteni fogja azon feltételeket, miket mi kikötöttünk. E részben mi önmagunk állunk magunknak jót, mert Magyarországot assecurizáltatni akarjuk minden beavatkozástól,

valamint a csendet, a békét az ország szent koronájának épségben maradását, a magyar nemzet önállóságát, jogait és szabadságát is, — s csak, ha ezek elérésére nekünk tiszta, őszinte barátsággal segédkezeket nyújtottak, ha mindezek teljesültek: csak akkor fordulhat elő azon kérdés, hogy mi segítsük őket az olasz háború becsületes bevégzésében. Tehát a garancia önmagunkban van.

Mondatott továbbá, mi lesz e politicából, ha segítséget nyújtunk Ausztriának az olaszok elleni háborúban? Az, hogy az absolutismus érdekében az olasz, nemzet el fog nyomatni. Erre nézve figyelmeztetem a házat, hogy a ministerium protocollumának utolsó pontja e részben világosan kimondja, miként mi arra, hogy az olasz nemzet elnyomassék, segédkezet nyújtani nem akarunk, sőt egyenesen tiltakozunk ellene. Kérem tehát a házat, ne hagyja pusztá szavakkal irányoztatni magát, hanem vegye tekintetbe a parlamentaris kormány természetét. S a parlamentaris kormány ezen természete mit hoz magával? Azt, hogy ezen itt kijelentett nézetet a magyar kormány természetesen csak akkor fogja valószínűsíteni, ha mindazokat, miket ennek valószínűsítéséhez kötött, megnyerte. Nevezetesen, ha az országban rend, csend s béke lesz, nem fogjuk mi simpliciter azt mondani: tessék seregeinkkel disponálni; hanem megkérjük az ausztriai ministeriumtól, mit adtok az olaszoknak? Itt mindenek előtt kikötjük azt, hogy az olasz nemzetnek a legszabadabb institutiók garantiroztassanak; legyenek bár azok még szabadabbak, több önállást, több jogokat nyújtók, mint mennyivel a magyar az ausztriai kormány irányában bir, szóval, legyenek azon institutiók a legszabadabbak, mik a monarchiái kormányzat alatt lehetségesek, — mi ezen alapon fogjuk a kibékeltetést megkísérteni. Azt nem akaijuk mondani, hogy az ausztriai kormány alatt az olasz tartományokból semmi se maradjon; hanem azt fogjuk mondani, hogy Ausztria assecuráljon magának egy oly strategicus vonalt, — legyen az Etsch folyó, vagy bármely egyéb határvonal, — mit a kö-

rülmények szerint kívánatosnak fog tartani. S az ezen vonalon kívül eső rész ne csak szabad alkotmányos institutiókai láttassák el, hanem egyszersmind annak ausztriától elszakadásába is beleegyezzünk. Azon részre pedig, mely Ausztriánál maradna, mindenesetre a leghabzárabb institutiók garantírozottassanak. Tehát mi az olaszoknak azt kívánjuk mondani: itt van független kormányok; függetlenségi alkotási tok elismerésének ára az, hogy segítsetek az ausztriai monarchiának terheit viselni, melyek minket is nyomnak; mert banqueroute fenyeget bennünket. Én banqueroute-t nem akarok. Ha isten békét ad, három év múlva Magyarországot paradicsommá lehetne változtatni; semmi sem fáj annyira a becsületes ember szívének, mint az, hogy a drága idő elpazaroltatok a veszély elhárítására, melynek percét arra kellene fordítanunk, hogy hazánkat paradicsommá tegyük. Mi a parlamentarizmus kormány terén vagyunk. Ezen szempontból véve fel a dolgot, a ministerium szavai alatt nekünk az értelmet kell nézni. Mít mond a ministerium? Azt mondja: legyen béke, ha tetszik a béke ily és ily föltételek alatt a lombard-velencei népnek. Ha pedig el nem fogadják az olaszok a békét ezen föltételek alatt, akkor azt mondom: te haszontalan, te méltatlan ember vagy, te nem akarsz szabadságot, hanem egyebet; azért én segítem az ausztriai császárt (helyes, hosszas taps). Ez az értelme annak mi a ministertanácsi jegyzőkönyvben foglaltatik. Én az olasz nemzet szabadságának elnyomására nem nyújtok segédkezet, de nyújtok arra, hogy a szabadság alapján úgy egyenlitesék ki a kérdés, hogy nemi magyarok igrük meg a levét. Figyelmeztetem a házat, hogy most parlamentarizmus kormányunk van s méltóztassanak így vagy úgy tenni; az mindegy, de újólá emlékeztetem önöket fenebb idézett Larochefoucault szavaira, hogy ne lőjjünk a célon túl; mert különben nem lesz semmi az egészből.

Nyáry P. Uraim! Kérdésen kívül Magyarország jelen pillanata legfontosabb. Legfontosabb nemcsak azért, mert

most kell bemutatni magát az európai civilisatióknak, hanem legfontosabb azért is, mert előre kell látni, hogy ezen tömérdek bonyodalmak között hová akar érní. Én úgy látom, hogy a pénzügyminister úr által felolvasott ministeri tanácsi jegyzőkönyv nem volt eléggé világos; én megvallom, hogy a ministeriumot hivatalnak, e az országgyűlést municipalis közgyűlésnek nem tartom, melynek feladata lenne, hogy határozzon; a ministerium feladata pedig az, hogy ezen határozatot végrehajtsa. Én a ministeriumot kormányként tartom, s miután a ministerium maga a kormány, azt akarom, hogy szabadon működjék. S ebből következik az, hogy ha a ministeriumnak egy házban többsége van, a ministeriumnak csak azon politikát kell előterjeszteni, melyet követett, de nem azt, melyet követni fog, s arra a ház megegyezését kérni ki: akkor megszűnt felelőssége, akkor megszűnt parlamentáris kormány leírni, akkor visszaestünk a municipalis rendszerbe, akkor egy nagy municipalis Magyarország lesz, melyben határoz a ház, s a ministerium mint hivatal egyedül úgy mint végrehajtója azon határozatnak lép fel. Nekem ilyen parlamentáris kormány nem kell. Miután e tárgyra nézve a ministerium előterjesztését mégis megtette, már azt elő nem terjesztettnek tenni többé nem lehet: kitárta előtünk politicáját. Először, midőn megpendíté azt, nem voltunk tisztában az iránt, váljon a ministerium politikája az-e, mi Kossuth Lajos úré? Ha az, akkor az én politicám is az — a jövendőre. S én, ha úgy, mint Kossuth Lajos úr mondotta, ez be fog tétetni a válaszfeliratba, tökéletesen megelégsem. A kérdés csak az, hogy ez mikép formuláztassék. Én azt javaslanám a háznak, hogy a ki a magyarázatot felvilágosította, bízzak meg azt a formulázás elkészítésével. (Jól van.)

Kossuth L. Én azokkal, miket az előttem szóló követ barátom Nyáry Pál mondott, nagy részben egyetértek. — Tymw uraim úgy van, úgy kell lenni; a ministerek kormányoznak, és kormányozni s kormányzatukban ügyelni tartoznak a törvényre és a háznak előttük ismeretes akaratára,

— mert ha nem értenek ezzel egyet, lelépnek s mások jönnek helyükbe. Én sem vagyok azon vélekedésben, hogy a ház minden speciálitásokat meghatározzon. Ha minden speciálitásokat a ház határozná meg, szép kamarapraeses lenne a pénzügyministerből, jó formán a pénzügyminister lábát lógázhathatná, s könnyen rendelkezhetnék, mert nem volna mit tennie, csak meg kellene hagyni titoknokának, hogy a ház határozatait úja le, és effectuálja; de ez nem ministeriális kormányzás. Ezen szempontból indultam ki, midőn azt gondoltam, hogy kötelességem e ház irányában számolni, s a horvát kérdések iránt én a múltra nézve számoltam. Ha azon magyarázat, a melyet Halász Boldizsár követtársam felszólítása következtében adtam, ha nem fog-e minket ez által az ausztriai ministerium megcsalni — nem, mert magunkban keresem az erőt — ha ezen magyarázat, azon szerencsés sikert eszközölhetné, hogy a ház közegyetértéssel, vagy többséggel döntené el a kérdést, ez oly siker lenne, melyet nem reméltem, s mely a hazától sok veszélyt hártana el, mert e honnak jobbra is balra is fekszenek ellenei. Igen szerencsésnek fogom magamat érezni, ha ezen sikert eszközölhettem, most egy csepp sokat tehet, s meglehet, talán épen ezen csepp fogja honunk sorsát elhatározni. Reményiem, ha a ház, a mit Nyáry Pál inditvánzózott, elfogadná; talán nem fogja kívánni, hogy e perczen tegyem meg a formulázást, hanem ha méltóztatnak megengedni, talán holnap lennék azt bátor a háznak előterjeszteni. (Helyes.)

Elnök. Azt gondolom, hogy a ház megnyugszik abban, mit előbb pénzügyminister úr, s később Nyáry Pál úr mondott. Ekkor az általános vitatkozásokat ezen tárgyra nézve bezárom, s a szakaszonkénti tárgyalást lehetne elkezdeni.

Gróf Batthyány Lajos: Tisztelt képviselők! fel volt szólítva pénzügyminister úr, hogy formulázza azt, mit elmondani szíves volt, ezt meg is ígérte. Azonban én azon kérdést merem tenni, váljon azt kívánja-e e ház,

hogy azon kitételek mind az adresebe menjenek be? Ez ellen tiltakoznom kellene, mert czélszerűnek nem találom, hogy az adresebe menjen; mintán így a világ hallomására jőne azon ultimatum, mire egyezkedés útján recidálna a dolog. Politicánknak ez hasisa, s felvilágosításul csak a tisztelt képviselőknek mondatott; ugyanazért az adresebe nem, hanem csak határozatba akarom tétetni. Az adresebe csak azt lehet betenni, mit ő felségének akarunk mondani.

Deák F. Én a háznak tanácskozási modorára nézve akkor, midőn a tárgyalást megkezdette, nem akartam észrevételt tenni, mert azt hiszem, hogy e háznak tökéletes szabadságában állott — ámbár megállapítatott az, hogy a válaszfelirat, melynek több fontos része van, először általánosságban tárgyaltaesék, — annak egyik pontját, mely a ház és ministerium politikáját tárgyazza, — a nélkül, hogy a válaszfeliratnak egyéb pontjait, általában s szellemére nézve is tárgyalta volna — kikapni s a felett tanácskozni. Ez a háznak szabadságában állván, csak azt óhajtanám, miszerint, ha már arra hajlik a háznak nem csekély része, hogy formuláztassék az, mit Kossuth Lajos pénzügyminister úr előadott s elhatározatni kívánt, úgy az is, mit a miniszerelnök úr feleletül előadott, mondom, ha már erre hajlik a ház, czélszerűbbnek tartanám elővenni a válaszfeliratot pontonként, s előbb elővenni azon pontokat, melyek előbb következnek, s midőn azon kérdéses pont jött elő, lehetne tanácskozás alá venni azon két formulázott határozatot, és a felett végezni. Ezt kívánná a dolog szoros logical rendc. Igaz ugyan, hogy ezen válaszfeliratban nincsen egy pont is, melyre nézve a vélemények annyira eltérők volnának, mint épen azon pontra nézve, — igaz az is, hogy azon pont nagy befolyással van a háznak és az országnak politikájára, de mégis nem teszi fő tárgyát a válaszfeliratnak, és nem első pontja annak.

Azt hiszem tehát, hogy nem igen van során, a válaszfelirat végéből egy pontot, mely érdekesebb, kikapni, át-

ugorva ft többit, fi azokat kevesebb figyelemmel tárgyalni. Ez nekem olyannak tetszik, — bogy a magam szakáról koz-eak fel példát — mintha egy codexet terjesztenék a ház elébe, és a ház annak egyes pontjait, melyek érdekesebbek, kiválogatná s előre tárgyalná. Azért bátor vagyok indítványozni: hogy mivel az általános tárgyalással — mely most történt — meglehetősen ott állunk, hogy sok embernek van már határozott nézete a dologban, hanem abban akadunk meg, hogy a mindenfelé ágazó vélemények nem positivumot támadnak meg, hanem hypothesisekre mennek át, várjuk be azon határozatot, melyet Kossuth Lajos pénzügyminister úr formulázva, valamint azt is, mit a ministerelnök úr mondott, — fog előterjeszteni, s ekkor minden szakasról külön lehet tanácskozni (Holnap!) Ha ma nem lehet, holnap. Nekem azon gyengeségem van, hogy szeretek ragaszkodni a logical rendhez, s pedig nem pedantságból, hanem azért, mert tapasztaltam, hogy semmi nem segíti elő annyira a tanácskozásnak vitelét, s annak hamantását, mint a logical rendnek követése. Ha azt ezúttal is követtük volna, nagy részt keresztül estünk volna már a válaszfeliraton, most pedig el van vesztve az idő. (Nincsen!) Nincsen annyiban, ha ezen tárgyalásnak azon szerencsés eredménye lett, miszerint az egyik rész a másikat némileg capacitálta; de lehet azon haszna is, hogy meglehetősen meguntuk a tárgyalást, s az ismétlésektől megkíméltettünk. Ezen haszna lehet a tárgyalásnak, azontúl nincsen semmi. Várjuk be tokát a formulázást holnapra, és menjünk azután a válaszfeliratnak pontonkénti tárgyalásába.

Kossuth L. A kérdés tisztán így áll. Ma a felolvasott trónbeszédrei válasz iránt az általános tanácskozás megkezdődvén, a ministerium két tárgyra nézte kötelességének tartotta eddig követett politikáját a ház előtt felfedezni Ezen politikáját felfedezte a ministerium két határozatának felolvasásával. Erre megeredvén a tárgyalás, egy érdemes követ úr oly magyarázatot tulajdonított a ministerium poli-

tikájának, melyet részemről el nem fogadhatok, a annak következtében ki kellett mondanom, hogy miként értem én a ministeriumnak a felolvasott jegyzőkönyvben levő politikáját, mire a ház azt mondá: hogy ezen értelmezést formulazzam, s azt formulázni is fogom. Eddig vagyunk, tovább nem, — hogy valamikép félreértés ne támadjon, — s ezzel megfér az, hogy most, ha tetszik akár még az általános tárgyalást folytatni, akár azt befejezettnek tekinteni, és ha a többség akarja, a feliratnak pontonkénti stylaris tárgyalására lehet átmenni. Egyébiránt ezen kérdésre nézve én — mit jól megjegyeztetni kérek — nem indítványoztam semmit sem; én politikát fedeztem fel, s csak magyaráztam azt, mit a ház kívánata szerint holnap formulázva előterjeszteni szerencsém lesz. (Helyes.)

Ezzel az ülés eloszlott.

XV. ülés az alsóházban,

júl. 21-én.

Pázmándy D. elnök az ülést megnyitván a jegyzőkönyv hitelesítettét Ezután Dániel kérdést intézett a hadügyi ministerhez, váljon igaz-e, hogy Torontál megmentésére elegendő intézkedések nem tétettek, s az aradi nemzetőrök is, kik oda indultak, visszaparancsoltattak? — A hadügyi minister kijelenté, hogy a kérdezett tárgyban hivatalos értesítése nem lévén, kimerítőleg nem felelhet, — egyébiránt pedig, sokszor katonai czélok teszik szükségessé, hogy a seregek mozgásai így vagy amúgy intéztessenek, melyekről a ház előtt számolni bajos.

Kossuth L. Az előbbi interpellatióra nézve észrevételem van. Azt gondolom gyakran jelét adtam annak, hogy minden interpellatióra, a mi a személyes felelőséget illeti, igen kész vagyok felelni. Hanem bátor vagyok kérni a házat, méltóztassék azon discretioval lenni, nem kívánni, hogy még a strategice mozgásokat is kijelentsük, mert ha

azt teszszük, akkor nem lehet háborút viselni. Arról tessék kérdezni: miért veszett el a csata, vagy miért nyertük meg a csatát; hanem, ha azt kérdezik önök, miért vitték el Aradról a katonákat, úgy nem lehet háborút viselni. És épen Torontálból, a hol még eddig minden megütközés dicsőségesen végződött, legkevésbé volt ok ilyen interpellációra. — Parancsolt a ház velem, hogy a mit tegnap mondtam, azt formuizva; adjam elő ma. Van szerencsém jelenteni, hogy a mit tegnap mondtam, azt magam mondtam, a mit pedig ma annak következtében felolvasok, az, az összes ministerium megegyezésével történt. (Olvassa a formulázatot.)

„A pénzügyminister meg akarván a házzal ismertetni azon politicát, melyet a ministerium az olasz kérdésben kéretni jónak vélt, felolvasó a ministeri tanács f. é. július 5-ki tanácskozmányának e tárgyra vonatkozó jegyzőkönyvét, melynek tartalma itt következik sat.

Az ennek következtében folytatott tanácskozmány közben kérdés támasztatván az iránt, mikép gondolja a ministerium magát biztosítani az iránti bogy a magyar szent korona tartományainak tökéletes pacificatiója, a törvényeink iránti engedelmesség, rend és béke biztos helyreállítása, s hazánk önálló materiális és morális épségének teljes biztosítása esetére, a magyar nemzet által Ausztriának az olasz háború bevégzésére netalán az eddiginél bővebben nyújtandó segély nem fog az olasz nemzet elnyomására az absolutismus érdekében fordíthatni. Erre a pénzügyminister, a felolvasott jegyzőkönyv utolsó §-ára hivatkozva, maga részéről bővebb szóbeli utasítást adott, — a háznak pedig azon kívánata nyilvánult, hogy ezen értelmezés a ház jegyzőkönyvébe iktatás végett az előterjesztő minister által írásba formulázassék. Mire a pénzügyminister teljes készséggel ajánkozott, épségben maradván annak helyesléso vagy nem helyesléso iránt a ház további határozatának szabadsága.

Ennek következtében Július 21-kén a ministerium részéről következőleg formuláit világosítás adatott be:

A miniseterium Július 5-kén jegyzőkönyvében nyíltan kijelentvén: hogy midőn az országban rend és béke biztos helyreállásának és az ország önálló materiális és morális épségének biztosítása esetére ő felségének kül-megtámadás elleni ótalmazására ígérkezik, világosan megjegyezni kívánja, miként az ellen, hogy ezen ígéret a lombard-velencei olasz nemzet elnyomás&bani részvét szándékára magyarázassék, nyíltan tiltakozik, s ez ügyben csak arra lehet a fentebbi esetben segédkezetek nyújtani hajlandó, bogy a lombard-velencei nemzettel oly béke s egység megkötése eszközöltessék, mely egyrészt ő felsége méltóságának, másrészt az olasz nemzet jogainak, szabadságának, a méltányos kívánatainak egyiránt megfelelel.

Ezen nyilatkozat által a ministerium határozottan biztosította a nemzetet arról, hogy a segítségszolgáltatás beállhatásának esetére, a magyar segéderő

más nemzet szabadságának elnyomására nem fordíthatatik; mert ezen kiindulási pontnál fogva, a ministerium természetesen mindenekelőtt megkívánandja hogy a lombard-velencei olasz nemzet pacificatiójára, Ausztria részéről, önálló kormányzat mellett, oly szabad alkotmányos institúciók ajánltassanak meg, s biztosíttassanak, minők csak a monarchiái országlással összeférnek. És ha a béke ezen alapon sem volna eszközölhető, a ministerium a segéderő nyújtás kívánata esetében, azt is kívánandja megkísértetni, hogy egy oly strategicus vonalnak megalapítása mellett, miket az austriai birodalom biztossága minden esetre megkíván, az ezen az ezen vonalon túli terület az ausztriai birodalomtól egészen is elválasztassék, s ezen vonalon inneni résznek pedig minden esetre teljesen szabad s liberális alkotmányos alapokon álló önálló nemzeti kormányzattal biztosíttassanak, — s mindenkor i jegyzőkönyvben előrebocsátott feltételek esetében nyújtandó segéderőt csak oly szabadságot biztosító egységnek az olaszok általi el nem fogadása esetében alkalmaztassék.“

Lényegesen abban tér el a tegnapi előterjesztés a mostanítól, hogy a strategicus vonalnak specialis determinatioja ebben nem foglaltatik. Tegnap is példa gyanánt említettem csak, és kijelentetem, hogy diplomaticus okiratok nélkül azon vonalt nem is lehet designálni. Történetesen hibát is követtem el, t. i. hogy a Rajnát is említettem, mi nincs is Olaszországban. És másodsor, hogy itt formuláztatván a dolog, azon elvből indul ki a ministerium, hogy megajánltassék az öszses lombard-velencei népségnek a legszabadabb alkotmányos institutio, az ausztriánáli maradás alapján. Ha erre az olasz nemzet azt mondja, hogy: el nem fogadom, akkor egy strategicus vonal megállapítatván, a mely rész Ausztriánál marad, annak a legszabadabb institúciók biztosíttassanak. A másik rész pedig, nem mondom, függetleníttessék, hanem majd ehhez önök szólnak. (Jól van, elfogadjuk.)

Nyáry P. Tegnap csak a formulatio előtejesztésével bízott meg pénzügyminister úr, ehhez mindenesetre hozzá szólam kell, azért a tegnapi felírás szerint fogunk-e hozzá szólani, vagy pedig most njra írassuk fel magunkat?

Elnök. Azt gondolom, az adresse-vitákat megszakaszthatjuk, de semmi esetre el nem halaszthatjuk, következve, kik magukat felírták, maradjanak felírva, hanem ezen tárgyat előbb végezzük be.

Kossuth. Kérem a házat, méltóztassanak a dolgot

úgy tenni fel: a ministerium által az olasz ügyben eddig elhatározott politicát kötelességem szerint felfedeztem, ezen politicának fölfedezését a jegyzőkönyv felolvasásával kísérvén, a jegyzőkönyv egyik pontjának értelme iránt kérdés támadott, azon kérdésre én szóbeli felvilágosítást tettem, a ház azt írásban kívánta, s ezen felvilágosítás adatik itt a ministerium nevében. Ez tehát semmi egyéb, mint előterjesztése a ministerium politicájának az olasz ügyben, mit helyeselni vagy nem helyeselni a háztól függ; ez tehát az adresse tárgyalásának általános részéhez tartozik, mert ha valamely politicát általánosan nem helyesel a ház, ahhoz fognak méretni a specialítások; azért ez nemcsak meg nem szakaszthatja az adresse-tárgyalást, hanem egyenesen az adressenek tárgyát képezi.

Madarász L. A pénzügyminister által felolvasott értelmezés, lényegesen változtatván a dolgon, kívánja, hogy az kinyomassék s a tárgyalás azután folytattassék; és az alapszabályok értelmében ki is kell nyomatni. Vannak, kik egyszeri hallásra is fel bírják fogni; de ő nem dicsekedhetik oly felfogási és emlékező tehetséggel, hogysen ily nagy dologban, melyben egy politica felett roszalást vagy helyeslést kell kijelenteni, egyszeri hallásra ítélhessen. Azért újra kinyomatását kéri.

Zákó I. Ha ez a válaszfelirati tárgy volna, azt mondaná: ki kell nyomatni; de ebben a háznak változtatni nincs joga, mert ez a ministerium határozata. A ház helyeselheti, vagy nem helyeselheti, a mint jónak látja, de nem változtathatja. Legjobb volna, ha a ház a válaszfelirati tárgyaláshoz fogna. .

Nyáry a ministerium Olaszország iránti politicáját illetőleg kijelenti, hogy az iránt nem volt tisztában, s hogy egy felolvasásra ilyen, Magyarországnak nem csak belviszonyait, nem csak alkotmányos állását, hanem Europa többi népeihez állását is biztosító s kimatató politica iránt oly könnyen nem határozhatni. Tegnap nem a kormány átalá-

nos politikájára, hanem a pénzügyi minister előadására nézte mondatott ki az elfogadás; először tehát tudni kell, mi tolt az, mit tegnap a pénzügyiminister mondott, és mi különbség tan a között s a ministeritanács felvilágosítása között E tégett ki kell nyomatni.

Deák F. Megbocsát nekem a ház, ha nyíltszívűen kimondom, miszerint törekvésem: mind magamat, mind a házat a lehetőségig megmenteni attól, mit én inconsequentiának tartok, vagy pedig kérek felvilágosítást, ha azon németem, melynél fogva következetlenséggel vádoló valakit, vagy valamit annak tartok, helyes-e vagy sem. Ha azon nra, kik a nyomtatást sürgetik, felvilágosítanak arról, mi Csoda consequentiában van ezen sürgetésük tegnapi éj ábrásukkal, tüstént fejet hajtok. Tegnap pénzügyiminister úr a ministerinm nevében, előadta a horvátországi politica nézve a ministerinm eljárását. Ez igen nagy fontossága dolog, még talán nagyobb, mint az olasz kérdés s eszközben sem volt azon uraknak, ezen politica iránt előadott felvilágosításnak kinyomását sürgetni, hanem azt mondták, helyes. Pénzügyiminister úr előadta a ministerium politicáját az olasz kérdésre (nem úgy van); de igenis agy van, felolvasva azon jegyzőkönyvet, melyben az egész politica okadatolva, körülményekkel és részletekkel együtt kifejtve van, s erre Nyáry követtársunk azt mondja: ő nem volt tisztában tegnap a ministerium politicája iránt Némelyek felvilágosítást kértek egy pontra nézve. Kossuth minister úr a felvilágosítást előadta. Azt mondták, ezt is formulázza, mert hiszen a többi is formulázva volt Azt ő formulázta, s most mit kívánnak ezen nra? Azt, hogy ezen felvilágosítást nyomassak ki, mert másképp nem tudnak arról tanácskozni, de tegnap az egészet, melyen a politica alapult, a melynek ez a pont csak részlete, nem kérték kinyomatni, nem kérték ajabb, bővebb megfontolásra, hanem egyenesen belenőszkedtek. Mihelyt ebben a consequents kimutatják, tüstént ráállok a kinyomásra, hanem hogy egyik pontot kiemel-

jük, vagy is inkább: az egész nem nyomatjuk ki, hanem egyik részét, azt inconsequentianak tartom. Méltóztassanak felvilágosítani, hogyan áll ez össze; miért lehetett tegnap magának a politicának vizsgálatába beleereszkedni, most pedig miért kell a részletes felvilágosítást halasztani, által nem látom. Többire kijelentem, ezt csak azért nem óhajtom, mert inconsequentiat látok benne; hanem attól legkevesebbet sem tartok, hogy ez száz, ezer vagy akárhány példányban is cirnláljon, mert legkissebb titok sincs benne; de kívánom, kerülje el a ház, mit inconsequentianak hiszek. (Helyes.)

Madarász József. A kormány politikája az olaszokra nézve két részre oszlik; egyik azt mondja: egyezkedjete Ausztriával, minél szabadabb inetitutiók mellett; ha ez nem sikerül, egy bizonyos territoriális rész odaengedése mellett egyezkedhettek. A dolog nagy fontosságú, azért, hogy bővebben lehessen gondolkodni, a formulázat kinyomatását kívánja. — Teleki D. megnyugszik Deák mondatában; tegnap óta a körülmények nem változtak; itt nem a ministerium politikájáról, hanem a ház véleményéről van szó; ki kell tehát mondani a helyeslést vagy nem helyeslést. Ha a haza védelme nem forogna fen, ráállna a halasztásra, de most a válaszfeliratot kívánja tárgyaltatni. Barthoss E. az elhalasztás, Bogdanovics a válaszfelirat tárgyalása mellett nyilatkoznak.

Perczel M. Azoknak, kik Magyarország mozgalmait az azt környező viharok és szürtek között egy csendes kikötőbe akarják vezérelni, kimondhatatlan erős hittel kell birtaniok az iránt, hogy Magyarországot meg lehet menteni. Nekik kötelességükben áll egy ily erős hitet csepegtetni azok kebelébe, kiknek vezérlésére hivatva vannak. Azonban ily erős hitet gerjeszteni egyedül csak nyílt, egyenes és igazságos, politikával lehet. Én a ministerium ellen nyilatkozom, a ministerium politikájának ellenében, melyet a tárgyalás alatt levő adresseben nem találok fel, de különösen

nem találok fel a tanácskozás modorára irányzott nyilatkozatban sem. A mi a tanácskozás vezetését illeti, arra nézve azt mondom: hogy nincs egyenesség igazságügyminiszter árnak kijelentett kívánatában (zaj.) A tegnapi tanácskozás alkalmával nem volt ezen háznak valami bizonyos határozata a tárgy érdemére nézve; de nem csak az összes háznak nem volt határozata, hanem még azon töredéknek sem, melyre hivatkozás történt Azon nyilatkozat nem pontosul egyébben, mint abban, hogy pénzügyminister úr az adresse vitákban felvilágosításul véleményét előterjesztette. Erre nézve azon bizonyos oldalon kijelentetett, ha csakugyan így vannak a dolgok, többen közölök beleegyeznek ezen felvilágosításba, de mielőtt határozott végzést mondanának, kívánják, hogy ezen végzés formuláztassék; és mikor valaki azt mondja, hogy a nyilatkozat fozmuláztassék, az által még nem vágta el azt, hogy a felett még szólni és Ítélni lehessen. A mai napon nem a pénzügyminister úr felvilágosítása adatik elő írásban, hanem az összes ministeriumnak határozata; ezen határozat egészen új, és nagy részben eltérő attól, mit pénzügyminister úr előterjesztett; ő tisztán kimondotta tegnap, hogy ő a beavatkozást nem kívánja Olaszország territoriális igényeinek visszafoglalására érteni; ő kimondta, hogy Olaszországot függetlennek kívánja, és nem kívánja azt, mit a sanctio pragmatica értelmezésénél fogva visszahódítás tekintetében kíván. A mai ministeriális nyilatkozatban egészen más van. A mimsterium abban két részre osztja véleményét Az első az: hogy a magyar sereg egy oly békekötés kieszközlésére fordíttassék, mely által a monarchia egységének fentartása mellett, az olasz népek a legszabadabb institutiókkal láttassanak el. A másik része azt mondja: ha ez nem sikerülne, akkor ezen hadi erő oda is fordíttassék, miszerint oly békekötés legyen kieszközölve, melynélfogva a lombard-velencei tartományok bizonyos része függetleníttessék, a másik része pedig, a menynyire status-szemponatok engedik, az ausztriai birodalomhoz visz

szacsatoltassék. És ezen két osztályba soroztatnék a beavatkozás következménye; de ennek alkalmazása következőleg a formulázás egészen új, a mi előttünk áll. Én bizonyosan lényegesnek tartom a kormánynak ezen nyilatkozatát, mely világosságra hozta a ministeriumnak az olasz beavatkozási kérdésben követett politicáját, melyhez állását is kötötte. Én igen tudom méltányolni azoknak előterjesztését, kik e kérdésben nem kívántak rögtönözni, hanem kívánták azt mindenekelőtt teljesen megismerni, úgy a mint minden parlamentáris vitatkozás azt nem csak követeli, sőt parancsolja. Egyébiránt kötelességemnek tartom, magára az olasz ügyre nézve csak egy elvet kimondani. Én részemről, ki a ministerium politicáját az országgyűlés megkezdése óta nem tudtam tovább osztani, nem akartam nehézséget gördíteni, hogy azon segedelem, melyet mi némileg, habár csak szóval is kimondunk Ausztria részére, az miképen fog alkalmaztatni. — Hanem az eltérő pont a két vélemény közt ott van, váljon szabad e Magyarországnak kimondani, hogy segélyt ad? s épen azért, miután itt oly nyilatkozatot hallottam, hogy ezen kérdés már el lenne döntve a ház többsége által, a nélkül, hogy azon töredék, melynek e tekintetben én is részese vagyok, határozott véleményben nyilatkozott volna» miután ez praeocupálja véleményünket, kötelességemnek tartom ezen eljárás ellen tiltakozni. (Zaj.) Ne higyjék önök ezen közbeszólásukkal, hogy tiltakozással valami jegyzőkönyvi óvást akarnék részemre követelni, hanem tiltakozom csak véleménynyel az iránt, miszerint nem engedem (zajongás), hogy azon pontra nézve legyen megtagadva a szabad tanácskozás, melyre nézve eltérő nézetben vagyok a kormánytól. — Én tehát illőnek, méltányosnak, és azoknak érdekében, kik a tárgynak fontosságát ismerik, czélszerűnek tartom, sőt az egész ország érdekében szükségesnek látom, hogy ezen tárgy a legegyszerűsebb tételre vezetessék, s a tanácskozási modor olyan legyen, mely ellen kifogást tenni ne lehessen. — Azért tehát kívánom, hogy

esen magyarázat, mely a ministerium részéről előadatik, és mely mint jövődő vitáinknak alapja, a kormány politikájának irányt szaband, kinyomassék, és a ház elébe terjesztessék» Deák. F. Felvilágosításul azon vádra, hogy a ministerium eljárása nem egyenes, és azon vádra, mintha a ministerium a pénzügyminister által formulázott felvilágosításnak tárgyalás alá vételénél fogva azon kérdést át akarná ugratni, hogy kell-e általában segélyt adni, és miképen kell az olaszok ellen, kijelentem, hogy az senkinek sincs szándékában, s meg lehet nyugodva tökéletesen a képviselő úr, hogy őt a szólásban senki nem akadályozza. A ministerium felszólított az olasz ügyben, kitérte politikáját, és azt mondotta, hogy a monarchiának megtámadása ellen akar segélyt adni, bizonyos feltételek alatt. Itt tehát kettő volt a kérdés: először, hogy a ministerium akar-e segélyt adni, és másodsor, hogy miképen akar segélyt adni. S midőn ez tegnap kijelentetett, sem Perczel árnak, sem másnak nem jutott eszébe a ministerium ebbeli nyilatkozatát kinyomatni. Némelyek nehézséget tettek a miképre nézve; s e tekintetben pénzügyminister úr felvilágosítást adott, s azt most formulázta; Perczel úr pedig, ki nem is azon akadt fen, miképen adassék a segély, hanem azon, hogy adassék-e segély, most a kinyomatást kívánja, hogy a miképhez szólhasson. A kérdés tegnap épen úgy állott mint ma, s e kérdést senki sem akarja átugrani. A dolog ott fekszik, miszerint a ministerium előadta politikáját, hogy bizonyos feltételek alatt segélyt akar adni az olaszok ellen. E tárgyban senki sem szavazhat könnyebben, mint éppen Perczel úr, ki azon kérdésre, hogy adjunk-e segélyt nem-mel felel, neki tehát semmi feltétel nem kell. (Helyes.) Minden embernek meg van saját logicája, és mindenki a magáét tartja legjobbnak. Engedjék meg tehát nekem is azon gyöngeséget, hogy a magam logicáját tartsam legjobbnak. A legelső kérdés az, megtörténjék-e vagy ne; a második kérdés pedig az, miképen történjék meg? midőn így áll a kérdés, azon embernek, ki azt mondja, hogy sem

mikép is történjék meg, igen könnyű hozzászólni a dologhoz. Kik azt mondják, hogy absolute ugyan nem, de kedvező körülmények és jó feltételek mellett hajlandók talán a dologhoz járulni, de ha a modor nem megnyugtató, nem-mel kívánnak szavazni, azoknak logicáját belátom; de azokét nem értem, a kik első kérdésnek tartják, hogy adjunk-e — és azon véleményben vannak, hogyne adjunk — mert tegnap a ház bele ment és szólott amiképen felett is. Menynyire egyez a ministerium kívánata a political egyenességgel, azt a ház ítélje el. Mi titokban nem tartunk semmit, a mit 460 ember és más hallgatóság előtt itt előterjesztünk, az nem lehet titok. Csak egyre vagyok bátor a házat figyelmeztetni. Ha a háznak valamely tagja a minieteriumtól nagy fontosságú kérdésben felvilágosítást kér, éa ez megadja a felvilágosítást, hol és melyik parlamentnél van szokásban, hogy az mindjárt kinyomassék, és azután mondja meg a ház, megelégszik-e azzal, vagy nem. Pedig a dolog nem egyéb mint a tegnap érdemleges tárgyalás alá vett dolog egyik pontjának újabb felvilágosítása. Magát a dolgot érdemlegesen elkezdették tegnap tárgyalni, s midőn felvilágosítást kérnek s ez megadatik, pedig olyan felvilágosítás mely az egésznek csak egy részletére vonatkozik, akkor épen azok, kik az egészet úgyis érdemlegesen el akarják vetni, kívánják a dolgot továbbra halasztani. Én ezt nem értem, lehet, hogy fontos alapja van, a melyet be nem látok. Az eljárásnak ezen modora ellenkezik a political egyenességgel. Engem és társaimat görbe és szövevényes politicával senki sem vádolhat. Még a magyar status-férfiaknak bele kell abba szokni, miszerint úgy járhasanak el, hogy többet elhallgassanak, mint kimondanak, s a ház egyes tagjainak minden kérdésére ne mindig feleljenek. Így van ez az egész világ civilisált népeinek parlamentjeinél szokásban. Mert sok dolog van, a mi még nincsen bevégezve, s a nélkül, hogy sérteni akarnék, kimondom, hogy egy indiscret kérdésre adott felelet által kockáztattatik a dolognak kimene-

tele. A ministeriumot nem lehet azzal vádolni, hogy bármikémű pártnak titkos töredéke által be volna hálózva. Egyébiránt minden ember elmondhatja itt gondolatját s szándékát, a többség pedig határozni fog. (Helyes.)

Kossuth. Én is hivatva érzem magamat Perezel árnak egy pár szót felelni. A loyalis tér szeretem; de az nem loyalis tér, ráfogni a ministeriumra, hogy valamely kérdésnek eldöntését praeoccupálni, vagy hátráltatni akaija. Mert nem úgy áll a dolog. Ha praesupponál az ember egy loyalis tért, lehet mennydörögni protestatiókkal. — Tegnap utolsó szavam után ennyi és nem több a ház határozata: egy követ úr kérdést támaszt, miképen fogja magát a ministerium az iránt biztosítani, hogy az adandó segély nem fog az absolutismus érdekében használtatni az olasz nemzet szabadsága ellen. Erre én feleltem, s a ház feleletemnek formuláztatását kívánta, mire én azt válaszoltam, hogy formulázni fogom. Ennyi történt ma és nem több. Ezen formulatióban világosan ben van: hogy a pénzügyminister annak teljesítésére egész készséggel ajánlkozott, magában értetvén, hogy a háznak a helyeslés, vagy nem helyeslés iránt határozni tökéletes szabadsága fenmarad. S most midőn írásban van az, a miről tegnap szó volt, akkor azt mondani: tiltakozom az ellen, hogy praeoccupálni akaiják a dolgot; ez nem loyalis tér, ez szándékos ignorálása a mondottaknak és a felolvasottaknak; ezzel tért nem nyerünk a magyar parlamentben.

Mi a tárgyat illeti, uraim őszintén megvallom, úgy látszik én sem diplomatának, sem ministemnek való nem vagyok; mert nem követem azon szabályt, mit a világnak minden ministere követ; s e tekintetben alkalmasint még tanulnom kell. Vegyük fel az egész világnak parlamentaris életét, mi történt volna tegnap? A ministerium politicáját nyíltan kitarva, miszerint egyenesen kimondja, hogy azon segélyerőt, melyet bizonyos föltételek alatt az ausztriai császárnak, ki egyszersmind magyar király is, az olasz háborúra nyújtani kész, nem kívánja és nem engedi az olasz nemzet el-

nyomására fordíttatni, hanem egy oly békének eszközlésére, mely mind a trón méltóságának, mind az olasz nemzet szabadságának miféléid legyen; ezt mondom, kitarva, azt mondják reá: de ki áll jól azért, hogy az adandó segély nem fog az absolutismus érdekében használtatni? Erre a világnak minden ministere azt felelte volna: kimondottam politicámat, azt követni fogom, de hogy miképen, azt nem fogom kimondani. Én többet mondtam tegnap, s megmondtam, hogy minden gondolatommal nyitva akarok lenni a világ előtt — én tehát a nyíltságot meg fogom tartani és nem fogok minister lenni, — mert más minister azt felelte volna rá, ez bizalmatlansági kérdés, mi politicánkat megmondtuk, tetszik-e vagy nem, s ha tetszik, a ház többsége elfogadja, de egy szót sem szólt volna arról, hogy miképen fogja végrehajtani. — En azonban tovább mentem és megmondtam, miképen értem a dolgot. Éhez járult még, hogy formuláztam is azt, a mit elmondottam. Nem mondom, hogy ezen formaladéban minden szó benn van, a mit mondtam; ez nem is lehet, mert egy improvisált beszéd és formulázott ministerialis politica között nagy a különbség, mert ez mint diplomaticus oklevél megmarad a jegyzőkönyvben és egy pacificationalis intézkedést foglal magában, a mely nem lehet charta bianca 200 frtról, melyet ki kell fizetni, hanem valamivel több. Ha a háznak ez sem elegendő a ministerialis politica megítélésére, melyet némely követ urak igen nagyon megtudtak ítélni, mert az egyik azt mondotta, hogy különbség van a tegnapi előadás és a mai formulázás között, a másik pedig azt mondotta, hogy nem akar avatkozni; kijelentem tehát, hogy a parlamentáris világnak szokásán túl a ministerium többet mondott mint kellett volna, s már most kinyilatkoztatom, hogy itt a bizalomnak és bizalmatlanságnak kérdése forog fenn (agy van); tessék már most taglalni, a mint tetszik, de én egy szó felvilágosítást többé e tárgyban nem adok, és felhívom a házat, váljon az eddigi felvilágosítások nyomán akar-e bizalmat szavazni? (Felkiáltások: aka-

runk! A háznak igen nagytöbbsége feláll; a baloldalon zaj) felkiáltások: nem az a kérdés, ez nincs maga rendén.) Nem óhajtottam, nem is akartam provocálni ezen scenát, de midőn a loyaltást nem tekintik, hanem azt mondják, hogy a ministerium el akarja vágni a ház szabad akarátának nyilatkozatát, erre azt felelem, törpüljön el az olyan minoritás, mely így violentálni akarja a dolgokat. (Zaj, ingerültség.)

Német A. Tegnap átkot mondott volna arra, ki az olasz szabadság ellen kezét emel, de most mivel az előadottakból meggyőződött, hogy az adandó katonai segítség nem az olasz szabadság elnyomására fog használtatni, amimateri javaslatot pártolja.

Nyáry. Mi csupán azt akartak, hogy a mit pénzügyminister úr előterjesztett, nyomassék ki. Én a vitatkozás azon térére vezetett, hogy a ministerium maga szólitná fel a házat: van-e bizodalma a ministeriumban vagy nincs? Ki logicát keres, és ebben parlamentarís logicát talál, nevezzen engem annak, minek tetszik; én nem félek a világ ítéletétől (helyes, zaj). Egyszerű kérdés vala ez: kinyomásék-e vagy ne? Azok, kik velem együtt a kinyomatást sürgették, azt mondák, hogy az interpellate következtében, pénzügyminister úr nem mint minister, hanem mint követ adott felvilágosítást Halász Boldizsár követtársunknak. Az, mit tegnap pénzügyminister úr mondott, megfontolást érdemel, és én magam javasoltam, hogy formuláztassék Kossuth követ úr által. S történt-e ez? Nem. Ma a követ úr azon kezdé beszédét s igen helyesen, hogy tegnap mint egyes ember, és mint egyes követ úgy adta a felvilágosítást a ministerium politicájára nézve, a mikéntre nézve most elő áll ugyanazon minister úr, s előre bocsátván, hogy ez nem az ő előadása, hanem ez a ministerium e tárgy iránti nyilatkozata; hol van megint az illogicus követelés, ha mi azt bővebben meg akajjuk fontolni? Én nem tagadom, hogy a háznak joga van mondani: kinyomatik vagy nem, s mi, kik azt kértük, természetesen kénytelenek vagyunk megnyu-

godni abban. S mi a következés? az, hogy akkor az érdemleges tárgyalásra általmegyünk. De az nem történt, hanem egyik a ministerek közül — az igazságügyi — felhivatva érezte magát egyes tagnak nyilvánítása által; a másik felhívja a házat, van-e bizalma a ministerium iránt vagy nincs? Kell lenni bizalomnak uraim, de a bizalomnak meg vannak a maga formái, csak az a bizalom, mely ezen országot szerencsésé s boldoggá teszi, mely magához illő formákban nyilatkozik. A ministerium iránti bizalom nem szóban, hanem tettekben nyilatkozzék, nem azzal, hogy felhivatik a ház, van-e bizalom vagy nincs, hanem abban, hogy a ministeriumot pártoljak. S valóban, minden gyanúsítást ellökök magamtól. Én nyilvánítottam azt, ha nem épen közhelyen, de sokaknak jelenlétében — ki e pillanatban ministéri crisist akarna előidézni Magyarországbán, az hazaáruló, ki azt csupán tréfából vagy daczból kívánná, az bolond, — ezt mondtam, s itt nyilván ismétlem. De most már uraim benfoglaltatik-e ebben az, hogy a minister feláll, felhívja a házat arra, van e bizalom a ministeriumban? A ki nem úgy nyilatkozik, a ki azt akarja, hogy ne tömegesen határozotassanak el a hazának, e szerencsétlen hazának annyi ideig elnyomott, kizsarolt, megfertőztetek viszonyai folytában legfontosabb kérdései, kik azt követelik: vitatassék meg, s kölcsönös felvilágosítás után mondassák ki a helyes vagy nem helyes, azt kérdem, uraim, kik vitatást kívánnak, kik fel akarják magokat világosíttatni, mondhatni-e akkor: hogy ezen minoritás a ministerium ellen tör? Ki ezt hiszi, az, tagadom, hogy felfogta volna Magyarország állását. Épen nem azért álltam fel, hogy a ministeriumnak akármely tette s eljárása ellen tiltakozzam; nem azért, hanem mert nem fojthatom el fájdalमत a felett, hogy már két jelenet volt a ministerium részéről, mely által én e háznak méltóságát megsértve találom. (Zaj.) Helyeseljék, uraim, vagy nem, arra önöknek szabadságuk van, de nekem is szabadságom van kimondani véleményemet. Ha valamely tag megsérti a másik

tagot, vannak a háznak szabályai; azt megróni, az ellen intézkedni az elnök kötelességében áll, de azon szabályokban nem áll — s azon perczen, melyben ily szabály lenne e házban, én annak tagja nem volnék — hogy itt a ministerium több joggal bírjon akár egyes tag, akár a ház irányában? mint akárki más. Követelem uraim, ha én — mert emberek vagyunk, megtörténhetik — valakit megsértek, hogy rendre igazítsam, de viszont követelem, hogy a ministerium is rendre utasítsassék, mert a ministeriumnak e házban semmi egyéb jogot nem tulajdonítok, mint a mi engem mint egyes tagot törvényesen illet. Ennél fogva, miután azon rendben fogunk szólani, a mint az érdemleges tárgyalásra felírva voltunk, nem tartom magamat jogosítva, hogy arra szóljak? hanem csupán ezen incidentalis kérdésre nézve. Kik velem együtt a kinyomatást követelték, kérem álljanak el, s szóljunk a tárgyhoz.

Kossuth L. Csak igen keveset akarok mondani, uraim, s reducálni a kérdéseket. Én mindig mondtam s most is mondom: teljességgel nem tartom azt hogy a házára legkevesebb veszély is következhetnék abhól, ha a ház a ministeriumnak akármely tárgybani politicáját nem helyesli, mert a ház fog intézkedni, hogy az országban kormány legyen. Hanem abból következhetik csak veszély, ha ráfogatik valami a ministeriumra, a mi nincs, s ez az, a mi ellen én mindig felszólalok. Arra nézve, mit Nyáry követ úr mond, hogy csekély kérdés volt, ha nyomassék-e vagy sem, hiszen csak egy szóval sem mondtam, hogy ne nyomassék; hanem arra feleltem, hogy Perczel úr ide feláll, s azt mondja: tiltakozom, hogy itt az érdemleges vitatkozásokat el akaják zárni, praeoccupálni akarják a vélemények szabad nyilvánítását. Ez nem áll, ezen vádat nem hagyom magamra száradni, ez a nyílt tényekkel ellenkezik, a ennek következtében azt mondom, annyi nyíltságot a világnak egy ministeriuma sem mutatott volna valamely kérdésben, mint mi ebben mutattuuk, mert jövő politicánknak nemcsak irány-

pontjait, hanem részleteit is tudattuk; nemcsak én, hanem a ministerium is adott felvilágosítási De még ez sem elég; mert erre azt mondják, el akarjuk vágni a szabad discursust. Én nem provocáltam a házat bizalom nyilatkozatra, hanem azt mondtam: így lévén a dolog, egy ezé felvilágosítást sem fogok adni e tárgyban, hanem a dolgot bizalmatlanságnak tekintvén, felfogom szólítani a házat, viseltetik-e a ház a ministerium politicája iránt bizalommal, vagy nem? A háznak tetszett felállni, én nem tehetek arról, mert valamely tárgyat szavazatra tűzni nem az én tisztemhez tartozik, hanem az elnökéhez. Ez az egyik dolog. A másik, a mi előbb előterjesztetett Én arra, hogy minister vagyok, semmit sem adok, hanem arra, hogy becsületes ember vagyok, adok, s ha valaki szemem közé egy vádat vet, melyet nem mint miniszterre, hanem mint magán emberre vet, azt tűrni nem fogom. S mi volt azon két scena, melyre Pest követe hivatkozik? Az, hogy ármány kezelte az országnak múlt országgyűlés óta rábízott képviselőjét. Én a későbbi vitatkozáson jelen voltam, és a későbbi viták constatirozták előttem, hogy azon érdemes követ úr úgy mondta, mert ő sem szállott arra, hogy nem mondta, hanem: hogy azon szavakkal nem akarta a ministeriumot sérteni. Már most ez mindegy, elég az hozzá, fenforogván e szó, hogy a ministeriumban, melynek tagja vagyok — bár ne volnék — ármány kezeli azt mondtam, ezt rágalomnak nevezem, ha be nem bizonyíttatik. Másodszor azt vélem, úgy ment volna legrendesebben, ha a ház meghallván a ministerium politicáját azt mondta volna, tárgyaljuk a feliratot s midőn rá került volna a sor az olasz ügyre, minden embernek kezénél lett volna a kinyomott jegyzőkönyv. Ez lett volna a legrendesebb mód, s mivel a dolgot így láttam, szóltam hozzá, de csak arra, és semmi másra. Ha azon vád vettetik a ministerium szemére, hogy az violentálja a kérdési s el akarja vágni a szabad discusió terét azt mindig visszautasítom; mert arra, hogy minister vagyok, semmit sem adok, de mint becsületes ember, nem hagyok magamon szennyet száradni.

Deák F. Én a dologhoz egész nyugalommal szólok. Valóban nem látom, mi az a két eset, mely által a ház méltósága meg volna sértve, különösen a ministerium részéről. Az egyik eset az, melyet a pénzügyminister úr megemlített, legalább az látszik alatta értve, midőn gondolom Fehérmege követe Madarász József úr oly kifejezéssel élt, melyet én igazságtalannak tartottam a ministerium irányában. Én a szavakat tüstént feljegyeztem, s azon szavakra észrevételemet megtenni szükségesnek láttam; és midőn ministertársam azok iránt akart szólani, és útban volt a szószék felé, ő neki is elmondottam azon szavakat. Pénzügyminister úr a házra hivatkozott, ha úgy voltak-e mondva azon szavak, erre az mondatott a ministemek: igen! Ezt, hogy történt, senkisémm hozta kétségbe, az értelmezést megadá a fehéri követ, és a dolog megszűnt. Mi van itt, mi a ház méltóságát sérti? Mi van ma, mi a ház méltóságát sérti, és mi amiért a pesti követ szerette volna a ministeriumot rendre utasíttatni? Nem tudom. Én semmi privilégiumot nem követelek a ministerteknek, és ha olyat cselekszik, mi a ház szabályaival ellenkezik, igenis utasíttassék rendre. Political pályámon ezen elvvel következetlenségbe nem estem, és remélem, nem is fogok. Azt gondolom, rendre utasításra méltónak senki sem fogja tartani, ha valakinek előadását logicámmal nem egyezőnek mondom, mert tanácskozásokban a logical fegyver az, mely leghatalmasabb; vannak más fegyverek is, de én azokhoz nem értek, meglehet ezen egyet is rosszul forgatom, de használom, mert bizalmam van hozzá. Midőn a kinyomást emlegették, én alternatívát tettem: vagy maradjunk a tegnapi modor mellett, vagy világosítsuk fel azokat, kik azt mondják, nincs következetlenség. De a háznak nem tetszett nem lenne insequentia kinyomás nélkül tárgyalván a földolgot, most kinyomást követelni a részletre. Többnyire az én logicám sajátságos. Például nekem sajátságosán tűnt fel az, mi mondatott, hogy Kossuth minister úr világosítást

adott, nem tudom, melyik követnek, de ezen felvilágosítást úgy adta, mint Pest követe s nem mint minister. Ezt én nem értem, mert azon követ úr, a mennyire tudom, kérdését felszólításképen az iránt tette: mit fog a ministerium cselekedni, hogyan fogja ezt és azt meggátolni, stb. Már most, ha ezen kérdésre olyan személy felel, ki követ és minister is, nem valószínűbb-e feltenni, hogy azon ember úgy beszél mint minister, és nem mint követ Felfogásom szerint a felvilágosítást valószínűleg úgy adta mint minister. Ez a logica iránti kifejezés mennyire sérti a ház méltóságát, azt nem tudom. Ha engem logica elleni hibával vádolnak, nem fáj, mert vagy belátom, hogy logicám nem felelt meg a mértéknek, s akkor változtatom, ha pedig nem látom be, maradok a magamé mellett; de hogy ez a ház méltóságát sértené, azt nem látom. A másik, mi történt, az, hogy ministertársunk azon kifejezésekről, melyekkel egy követ a ministerium politicájának egyenességét kétségbe vonta, s azt álltá, hogy a ministerium leszorítja a házat a discuseió teréről, s nem akatja tanácskozás alá bocsátani a tárgyat, — ministertársunk azt hitte, hogy épen azon ministerium, mely nyílt politicával áll a ház előtt, nem volt méltányosan illetve ezen vádakkal, és arra szólítá fél a házat, váljon azon politicát helyesli-e vagy nem, mondja ki bizodalját, vagy nem. Midőn ezt tévé, a legloyalisabban cselekedett. Kérdem, mi által van abban megsértve a ház méltósága, hogy mondja ki: bizalommal van-e vagy sem. Ha azt mondja a szóló, ez által látja, mily' törpe a minoritás, ez által sem sértette meg a ház méltóságát. Kérem alázatosan, csekély minoritás, csakugyan törpe minoritás — a nagy majoritás ellenében. Lehetnek valamely minoritásnak legkitűnőbb individuumai s ezen kitűnő individuumok egytől egyig lehetnek nagy emberek, de ha százak ellenében vannak, az mint testület törpe. A corporatióban majoritásnak vagy minoritásnak collectiv szám ad erőt minden oly esetben, hol az embereket voks szerint kell számítani. Ez által a ház méltóságát megsértve nem látom, annál kevesebbé, mert minister-

társunk hivatkozott a ház kijelentésére is, és nem azt mondotta, tömegestül tárgyalják a dolgot, s mellőzzék a discussiót, sőt határozottan kimondotta, discutiáljanak, határozzon a ház helyeslés vagy nem helyeslés felett, mondják!, van-e a minister úr iránt bizadalma vagy nincs? Higyjék el az urak, nyugodtabban senki sem várja el ítéletét, mint mi, nem azért, mert hisszük, hogy majoritásunk lesz, hanem mert bizalommal vagyunk a ház iránt. Ezt nem hoztam volna elő, ha épen ezen körülmény nem kényszerít. Hivatkozom a ház minden tagjára, az egész nyilvánosságra, az egész országra: van-e, vagy volt-e ministerium valaha, mely a képviselők megválasztásába kevesebbé avatkozott volna, mint ezen ministerium? Tudnék eseteket, a hol a ministerium nevével igyekeztek némelyeket megválasztatni, a ministerium tudta és akarata nélkül. Tudnék eseteket, hol épen ez által a legszabadabb elvű követek mellett az által iparkodtak voksokat szerezni, hogy a ministerium is akaija, de nem megbízva a ministeriumtól, hanem ezt mint eszközt használták. Ellenben a ministerium senkit különösen ki nem tűzött, senkit bármi tekintetnél fogva az én tudtommal nem ajánlott. Nem történt semmi, hogy a ministerium a képviselők megválasztása által magának többséget szerezzen. Felhívom a tisztelt házat, nem az volt-e a panasz a ministerium ellen, hogy nem gyűjti össze az erőket, nem az volt-e a panasz, hogy nem akar értekezni, s őt valamely ösvénybe bele vezetni; nem volt-e ez a panasz, hogy szétengedi ernyedni azon többséget, a mely neki bizonyos volt? S miért tévé ezt a ministerium? Azért, mert nekünk nem csinált bizalom, nem szerzett többség kellett, nekünk magától fejlődő bizalomkellett. Ez volt próbakő ve annak, hogy állítsunk lehető-e vagy sem. Ezt nyugodtan vártuk, és ha bizalmatlanság nyilatkozik, szintoly nyugodtan fogjuk tűrni. Midőn oly ministerium, mely nem szerzett többséggel akar föllépni, mely semmi lépést nem tett, hogy a többség övé legyen, hogy azt megtartsa, s magában a vitatkozásban is igyek-

szik még az érvényadást is elkerülni, — midőn ilyen ministerium a háznak bizalom vagy bizalmatlanság iránti nyilatkozatára hivatkozik, azt nem lehet azzal vádolni, hogy ahás méltóságát legkevesebbé is megsérteni akarta. Én tehát ezen vádat el nem ismerem, el nem fogadom, s azok felett az ország fog Ítélni, hogy mennyire érdemeljük meg a vádat, miszerint a ház méltóságát, midőn a többségre hivatkoztunk, megsértettük volna. A dolog tárgyalására nézve absolute nem kívánom, hogy az akár felállítás, akár másképp történjék, én minden módban, mely célhoz vezet, megegyezem, és igen szívesen hallom az egyes vitatásokat a tárgy érdemére nézve. Ha a ház elhatározza a kinyomatást, szívesen hozzá állok. — Ha akaija, a dolog akármely részletére nézve folyjon a tanácskozás annyi ideig, a meddig tetszik, és ha nem látja tovább szükségesnek azt folytatni, határozzon szavazat által. Én egyiket sem erőtetem, minden erőtetés gyanúját visszautasítom. Különösen a vádat el nem ismerem, hogy a véleményeket praeoccupálni s a ház méltóságát megsérteni akartuk volna.

Gr. S z é c h e n y i I. Akárkivel találkozom, azt hallom, hogy veszélyben van a haza. Így már lassankint magam is elkezdem hinni; hanem nem azért gondolom, hogy veszélyben van a haza, mert ellensége van oda künn, hanem azért, mert ellensége van ide benn. (Úgy van.) És kérdem, mi lehet annak oka, hogy ellenség van ide benn? Rósz szándéknak, hazafiúság hiányának e pillanatban nem tudom tulajdonítani, mert az, ki e pillanatban Magyarország ellen agyarkodik, az nem érdemli, hogy magyar legyen. Rósz szándékot tehát feltenni képes nem vagyok. De azt gondolom, hogy talán azért van ellensége e honnak ide benn, mert először meg nem szokta a felelős magyar ministerium szerkezetét, és különösen, mert sokan azt hiszik, bona fide, hogy a magyar ministerium erőszakot gyakorol a közönségen, és kivált e képviseleti házban; erőszakot pedig magyar ember tűrni, édesen és kedvesen tűrni nem szokott; és eb-

ben igazsága van. Nem akarok hosszas lenni; de épen mert azt hiszem, itt van ideje, hogy mintán nemzetünk különös szerencsés események által egy kiváltságod, eldiribolt igen gyenge hazából egyes nemzetté vált; azt csak ápolni kell, 8 e pillanatban a képviselőtestület is megfogja mutatni, hogy azon régi mondás, mely a magyarról keringet: jogi impatiens, liberlatis incapax, merő hazugság. Hogy visszamenjek az erőtetésre, azt hallottam mondani, hogy a ki most a ministeriumot megbuktatni akarja, az hazaáruló, az az a ki ministerielle crisist akar provocálni. Én azt hiszem, e hazában annyi tündöklő ember van, hogy ha a kormány-polczra hágnak, ők is megmentik a hazát, s e tekintetben tökéletesen kezét fogok pénzügyminister úrral. Azt mondják, hogy ministerialis crisist provocálni bajos és sértő, — mert e szót hazaárulás ki sem akarom mondani, mivel ily szennyes bűn magyar keblében helyet nem foglalhat, — ezt nem fogom hinni soha, és ha hinnem kellene, bánnám, hogy magyarrá teremtett az isten, minden időben. Ámde, ha hideg vérrel taglaljuk a dolgot, mi oldalról történik az erőszak? Azt mondják, minden áron meg kell tartani a ministeriumot, mert nélküle elvész a haza; hanem legott sarkon fordulva azt kívánja egy rész, hogy most, midőn oly különös időben élünk, mikor egész Európa hallucinációk közt egy nagy crisisnek indul elébe, midőn felelős miniszternek lenni talán felette keserű kenyér, — ha a ministerium azt mondja: hazafiak, barátim! ha bíztok bennünk, minden titkot kitárni nem lehet, így gondoljuk, hogy meg lehet menteni a hazát, — akkor azt mondja egy rész: ti maradjatok a helyeteken, hanem azt a levet, melyet főzni kell a hazára nézve, úgy főzitek a mint mi kívánjuk és ne úgy a mint a ti eszetek jónak tartja. (Helyeslés.) Kérdem tehát, mely oldalról van az erőtetés, azok oldaláról, a kik azt mondják: mentsük meg a hazát, és minden kényelemmelőzéssel éjjel-nappal dolgoznak, vagy azokéról, kik azt kiáltják: ne jobbra, hanem balra vezesd a bárkát, ne ezt tedd, hanem azt tedd, s így,

nem is sejtve zsarnokoskodnak? — Hosszas lenni nem kívánok, hanem a haza szent nevében felkérem a házat, hogy a mint a múlt országgyűlés alatt is mondtam, és megczáfoltattam, miszerint nem tudom, hogy a Magyarország ege felett feltűnt eseményeken örüljek-e vagy pedig bűba sülyedjek: most ezen szerencsés eseményeknek csak bölcs alkalmazása fogja hazánk sorsát szerencsésen elhatározni. — Azért ismét a haza szent nevében felszólítom az illetőket, mutassa meg a kevesebbség, hogy loyalis tud lenni, és össze tud forni a többséggel, miszerint egy szívvel, egy hanggal mondjuk: éljen a király, éljen a haza, és minden becsületes hazafi!

Berzenczey L. Jelen kérdésre nézve helyesli a kormány eljárását. Ha vádolni akarná a kormányt, arról vádolná, hogy magyar becsületes emberséggel mindent kitalál, s ha van benne gyengeség, ez az egy az, és ezt némelyek fel akarják használni. Nyáry azért akarja kinyomatni Kossuth nyilatkozatát, hogy kitessek, mennyiben ellenkezik Kossuth nézete a ministerium nézetével; — és mikor ezen különbséget ki akarják keresgélni, azt mondják, a ki most ministeri crisist akar előidézni, az hazaáruló, (bevetés.) Nyáry azt mondja: bizodalom van ugyan, de nem itt a házban, s nem a személyek teszik a bizodalmát Mire való hát akkor e ház? Hol fog a ministerium bizodalmát kapni, ha nem e házban, és nem a személyek fogják azt kijelenteni? És hol lesz a bizodalom tettek által kimutatva, ha nem e házban? Vagy talán a tetteket a kevesebbség fogja kimutatni, és a nagyobb rész csak pusztá szó és személy leszen? Ezen finom külömbözte-tést magyarázat nélkül nem lehet megérteni. Kossuth ki-mondotta vélekedését; most ezzel nem elégszenek meg, hanem nyakon csípi, s azt mondják: megállj már, írd is bele, a mit mondtál. (Kaczaj.) Pénzügyminister úr azt mondja: íme fogadjátok el a ministerium politicáját, mert azt hiszem, így lesz jó a miként; azt mondá, hogy csak a politicát fogadjuk el és nem az elvet is. Tegnap ezen fel-

világosítást nem látták át, ma átlátják, s azt mondják, hogy úgy a mint pénzügyminister úr mondá, elfogadják a ministerium politicáját, csak hogy azzal állnak elő, hogy az, a mit pénzügyminister úr mondott, nincs benne a ministerium nyilatkozatában; szerintük mikor az ember háborúra készül, előre meg kell mondani, hol fognak összeütközni, jobbra-e vagy vagy balra. — Nyáry úr tegnap azt mondá: nem tudja megfogni, micsoda kormány az, mely előre megmond mindent, s hogy a ministeriumnak tenni kell, aztán a mi dolgunk azt megbírálni; — ma meg azt mondja: mondja meg a ministerium előre, miként fog cselekedni. Ez aztán szép következetesség egymás mellett Kossuth politicáját pártolja.

B o n i s a válaszfeliratot kívánja tárgyalatni.

V l á d A. Előtte a haza legfőbb, és a haza még sohasem állt oly közel az enyészet széléhez, mint most Az olasz ügyekbei avatkozás által az absolut hatalom körébe fogunk vonatni s a nyugoti civilisatio és szabadság ellen önkénytelen küzdeni; ha pedig nem avatkozunk, minthogy a ministerium e tárgyhoz köté léteit, le fog lépni, és az anarchia torkába jutunk. Az olasz beavatkozást egyáltalában nem pártolja, mert először, midőn Kossuth pénzügyminister a 200,000 katona és 42 millió megadása iránt indítványt tett, akkor szó sem volt róla, hogy ezen katonák Olaszországba küldetnek, hanem csak, az volt mondva, hogy a haza veszélyben forog. Ha tudtuk volna, mire lesz fordítandó, levontuk volna a 200,000-ből, és a 42 milliót is megtizedeltük volna, sokan talán meg is tagadták volna a katonaságot Nem pártolja másodszer azért, mert nem remél óhajtott sikert, és az átkozott késő szó e beavatkozásra is ráfog illeni Velence elhatározta, hogy Piemonthez akar csalatkozni, és ha csalatkozni akar, csalatkozzék oda, a hova akar. — Nem pártolja harmadszer azért, mert az egész ország közvéleménye ellene van; a hírlapok is, mind valamennyi, az egy Budapesti Híradót kivéve, az olasz szabadság iránt nyilvá-

niták sympathiájokat. Az országban az volt, és most is az a közvélemény, hogy jöjjenek haza Olaszországból katonáink, s ne vérezzenek ott el, az absolutismns érdekében. Ha a 12000 magyarral a 35000 illyr is haza jöjné, abban nem lát semmi veszélyt Általában ellene van a beavatkozásnak.

Elnök: Talán lehetne szavazni.

Kossuth. Egy szét kell az érdemes követ úr beszédére mondanom. Én az eszméknek semmiféle vitatásától a hazára nézve semmi káros következtől nem tartok, hanem gyanúsítást soha tűrni nem fogok. Nem tudnak a tárgyról beszélni, hogy ne gyanúsítsanak, hogy ne bántsák azon érzetet, mely minden ember előtt legbecsesebb. Mit mondott az érdemes követ úr? Azt mondta: a ministerium jóformán kicsalta a nemzettől a 200 ezer katonát, minthogy nem szólt az olasz háborúról, mert akkor talán nem adtunk volna. Gyönyörű hazafiság, midőn az mondatik: itt a muszka, a horvátok, szerbek háborognak; azt mind ki kell békíteni, de előbb megkérdem, hogyan akarnak bánni az olaszszal, s ha azzal nem úgy bánnak, mint nekem tetszik, nem akarom a hazát megmentem. Ezt simpliciter mellőzve, majd lassankint megismerkedünk s kiki fogja magát tájékozni. Azokra, mik az olaszországi dolgokra nézve mondattak, egy szót sem felelek, mert abban nem látok veszélyt, ha a követ úr így, én pedig amúgy gondolkozom. De ha azzal állnak elő: miért nem mondták, az urak ki akarták csinálni a kétszáz ezeret, most midőn megvan, él akarják vinni Olaszországba, ez megint oly gyanúsítás, mit tűrni nem fogok. Nem akarok senkit legtávolabbról is bántani, de úgy látszik, hogy a parlamentáris téren gyermek nemzet vagyunk, — magamat is bele foglalom, — s általában nem tudjuk magunkat tájékozni azon magas helyzeten, hová egy nemzet képviselőjét helyezi. Magamat is bele értem, hogy senki magát sértve ne érezze. Hanem épen azért méltóztassanak felhagyni azon modorral, hogy egyik azt mondja: ármánykodnak, s midőn mindent kitálal az ember, azt mondják, nem elég, még töb-

bet; a másik pedig: gyanús úton járnak; harmadik: kicsalták a katonát. Méltóztassanak ilyesekkel felhagyni, mert ez szenvedélyre vezet, pedig hol egyszer szenvedély van, ott furcsa dolgok történhetnek; egyik is, másik is szétnéz, a felzaklatott habok hová csapódnak. Ne bántsunk tehát, hanem maradjunk a tárgynál. Vélekedésem szerint a tárgy az; eled kérdés: akar-e a ház, vagy nem akar az olasz dolgok iránt a ministerialis politica helyeslésébe vagy roszalásába általánosan beavatkozni, vagy pedig akarja a ház azt, hogy most ezen felvilágosításokat tudomásul vévén, mikor a válaszfeliratnak illető pontja elő fog kerülni, annak partialis pontjainál fog Ítéletet mondani a ministerium eljárására. (Most) Én, hogy a dologban haladjunk, mert valóban, ha szabad kérnem valamit, hát azt is kérem, méltóztassék a ház kegyesen figyelmezni, hogy az érdeemes követ uraknak is igen nagy hivatás jutott, hogy tanácskozzanak s végezzenek az ország dolgai felett, hanem ezen hivatás — mert követek vagyunk — nekünk is jutott s azonkívül kormányozni is kell, még pedig nem organisált állapotban, úgy, hogy szinte kívánná az ember, hogy 300 óra legyen egy napban, mert különben nem érünk reá tenni mind azt, mit tenni kell. Kíméljük tehát az időt, mert míg disputálunk, az ország kormányzatlanul van. Czélszerűbbnek vélném, ha a ház azokat, pro nóta venné, egyenesen úgy is van szerkesztve, hogy a jegyzőkönyvhöz tartozik, s ezzel azt teszi a ház, mi minden jegyzőkönyvvel történik. Végezzük be az általános vitatkozást, s úgy menjünk specialitásokra. Kívánom, a felett méltóztassanak határozni, be akarják-e végezni az általános discussiót s pontonként tárgyaím a válaszfeliratot, — melyre nézve én még egy szót, egyetlen betűt sem mondtam, — - kell-e — mondom — a válaszfelirat, vagy minő módosítással kell. Eddig csak politicát fedeztem fel, hogy a ház tájékozva legyen a tárgyalásnál egyik vagy másik pontot elfogadni vagy nem fogadni, és számot vetvén hazafiságával, meggyőződésével, az egyes pontoknál határozhasson. Ha különböző

volna e résiben a vélemény, talán a felett szavaznánk, által akar-e menni a ház az egyes pontok tárgyalására a nélkül, hogy valamely politicának helyeslése vagy nem helyeslése megállapítva volna. Nem akarja a ministerium a háznak e részbeni határozatát kikerülni, hanem tájékozva van e ház; menjünk egyes pontokra, s akkor viszont vegye a ház azon felvilágosítást, melyet a ministerium adott, tájékozásnak. — Nem volt ministerium, mely annyit fedezett volna fel, mint mi, s mégis azt mondják, nem egyenes úton járt el.

Mészáros L. a már felhordott okoknál fogva szinte pártolja a körülírt avatkozást, s az Olaszországban levő magyar katonák vitézségéről dicsérettel emlékezik.

Ezután a jegyzőkönyv Kossuth formulázásával felolvastatott.

M a d r á s z J. Véleményem ezen jegyzőkönyvre az, hogy a tegnapi ülésben más is határozott. A tegnapi ülésben pénzügyi minister és képviselő társunk mint magános minister állott fel, és elmondta, mit ért az olasz segítség alatt, elmondta, hogy nem akarja az olasz szabadságnak elnyomására fordítani a katonai erőt, hanem akaija úgy fordítani, hogy Albert ne terjeszkedhessék tovább; a határvonalokat meghatározni nem akaija, de hogy a mi a vonalon túl esik, az megszűnjék lenni az osztrák birodalomnak kiegészítő része. Más indítványát a pénzügyministerumnak nem hallottam, felkérte őt a ház a formulázásra. Akkor a ministerelnök felszólalt és tiltakozott, hogy ez ne tétessék a válaszfeliratba, hanem mint határozat jegyeztessék fel. Ezen kijelentésnek a jegyzőkönyvben nyoma nincsen.

Gr. Batthyány L. ministerelnök. Igaz, hogy én tegnap is tiltakoztam az ellen, hogy a pénzügyi minister úr nyilatkozata a válaszfeliratba bemenjen; és ma szinte tiltakozom az ellen, hogy ezen már nem a pénzügyminister úrnak, hanem az összes ministeriumnak nyilatkozata bemenjen a válaszfeliratba, hanem csak a jegyzőkönyvbe igttatni kívánom. Megmaradok tehát a mellett, a mit tegnap kikötöttem magamnak.

Egyébiránt, mivel quilibet priorum verborum optimos interpretes est, felszólított a pénzügyminister úr, hogy tegnap szavait formulázza, s ezt mégis tette; és ma azt nyilatkoztatja ki, hogy ezen formulázás nemcsak az ő tegnapi kijelentését foglalja magában, hanem az ő kijelentésével identificálta magát az összes ministerium. Tehát azt tartom, hogy a rend és méltányosság úgy hozza magával, hogy Kossuth urnák ezen formulázva beadott nyilatkozatát úgy fogadja a ház, mint nem csak a pénzügyminister urnak, hanem a többi minister uraknak is nyilatkozatát. (Helyes.)

Madarász L. A jegyzőkönyvre csekély észrevételem van. Ezen jegyzőkönyv a július 20-ki ülésének jegyzőkönyve. Már kérdem a házat, következetes lesz-e magával, ha azt, a mi július 21-kén beadatott, beteszi. Én úgy gondolnám, hogy annak, mit a pénzügyminister ma beadott, a holnapi jegyzőkönyvbe kellene jőni, s nincs erő az isteni hatalmon kívül, mely a következő nap történetet az előbbi nap jegyzőkönyvébe tegye bele. Ez észrevételem a jegyzőkönyvre nézve. Mi a dolgot illeti, tegnap az eset nem akképen állott előttünk, nem ez volt a tegnapi végzés, és a tegnapi jegyzőkönyvből kimaradt, hogy a miniszerelnök tiltakozik azon nyilatkozatnak, a válaszfeliratba bemenetele iránt (Zaj. Felkiáltások: a jegyzőkönyv nem napló.) A szónok a jegyzőkönyvet hibásnak nyilvánítván, követelte, hogy a tegnapi napon felírottak kihallgattassanak.

A többség elfogadá a Kossuth formulázásával felolvasott jegyzőkönyvet

Még többen szólnának e tárgyban. Ludvig Lényország helyreállítását megemlíttetni kívánja a válaszfeliratban. Madarász J. nem csudálkozik rajta, hogy Horvátországban, és a katonai vidéken és alvidékeken nem engedelmeskednek a király manifestumának, mert az nem törvényes alakban, az a magyar külminister ellenjegyzése nélkül jött ki. — A ministerium eljárására azon észrevétele van, miszerint ez a horvát és illyr dolgokban törvénytelen, mert

illyr és horvát, és isten tudja miféle nyelvet használt, mit a törvény nem enged meg. — Az olasz dolgokra nézve roszál minden beavatkozást. A kiknek belbékéje biztosítva van, az avatkozhatok más dolgába. Nálunk Horvátország 8 az egész alvidék nyílt lázadásban áll. A beavatkozásnak Magyarországra csak káros következése lehet. A ministerium a beavatkozás által a status-adósság egy részét akarja elvállaltatni az olaszokkal, ha ez megtörténik, akkor a magyarok is készen legyenek a status-adósság egy részének elfogadására, mert az olaszoknak csak annyi köze a status-adóssághoz, mint a magyarnak, s ha a magyar hallani sem akar róla, mi szemmel kényszeríthetni az olaszt annak elfogadására. — Pap P. szerint jogilag senki sem bírja bebizonyítani, hogy Ausztriának joga volna Magyarországtól hadi erőt követelni; mivel továbbá Horvátországban a dynastia tagjai lázítottak — hallani sem akar az adandó katonai segítségről.

Perczel M. János főherczeg intermediatiójára azon észrevétele van, miszerint ha eddig nem lehetett is annak helyességét kétségbe vonni, most mivel Németország Reichsverweserévé lett, bár alkotmányos formák s felelős ministerium mellett, oly hatalom adatott kezébe, melynek mérlegbe vetésével Magyarország sorsa Horvátország irányában veszélyesen döntethetnék el; azért a válaszfeliratban megemlítetni kívánja, hogy az intermediate a mostani körülmények közt el nem fogadtatik. A históriából tudjuk hogy a német császárok a császári czímnél fogva miféle követelésekkel léptek fel Magyarország irányában. Növeli az aggodalmat az is, hogy János főherczeg az ő fölsége által hivatalából kitett s perbe fogatni rendelt bánt, mind a mellett is kedves bánjának nevezte. Nem tartja helyesnek azt sem, hogy akkor, mikor Jellasich Bécsben megjelenik, János főherczeg felhívása következtében a magyar ministerelnök is megjelenjék, mert az Magyarország függetlenségét fogná megsérteni, mivel János főherczeg, nem. mint pusztán ausztriai fő-

herceg, hanem mint Németország Reichsverwesere, mint különös hatalom jelennék meg köztük.

A magyar hadsereget illetőleg: ennek hovafordítása iránt már több aggodalom nyilatkozott. Mint már más ízben kijelenté, Magyarország veszélye nem abban rejlik, hogy nincs elegendő katonánk, hanem abban, hogy a katonaság, a mi van, nincs oly biztos kezekben; a mikre számíthatnánk. Magyarország hadierejét egészen független állapotba kívánja tenni; kívánja a magyar kormány kezébe adatni, s erre nem csak a mostani körülményeknél fogva van szükségünk, hanem van rá törvényes alapunk is. Ő felsége nádorunkat Magyarországra s a kapcsolt részekre teljes hatalommal ruházta fel; az örökös tartományokat János főherceg korlátlan rendelkezése alá adta, így a *pragmatica sanctio* már némileg változást szenvedett, nem a trónörökösödés, hanem kormányzás tekintetében. (Zaj.) Nem tagadhatni, hogy a magyarországi hadseregben lévő fő- és alárendelt tisztség nem csak a szabadság első zsengejében nem tudta magát az új viszonyokba begondolni, hanem hol nyíltan, hol alattomban tusakodik az új kormányrendszer ellen, és szövetkezik azon mozgalmakkal, melyek ezen új kormányrendszer megbuktatására vannak irányozva. (Közbeszólás.) A Horvát dolgokra nézve, ismervén „a nehézségeket, legkisebb szemrehányást sem akar a ministeriumnak tenni. A magyar hadseregre nézve törvény ösvényén kívánja kimondatni a magyar hadsereg tökéletes függetlenségét és elkülönözését; kívánja kimondatni, hogy a magyar hadseregből minden idegen tiszt, ki a ház által megszabott alkotmányos esküt letenni nem akarja, elmozdítatik és ezt a válaszfeliratban is kívánja megemlíttetni.

Az olasz dolgokat illetőleg. Nem akajja az oktatási miniszterrel Károly Albert és dynastiánk érdemeit a nép irányában, és azt latolgatni, melyik ártott többet, melyik kevesebbet a népeknek. A história, bár igazi magyar história még írva nincs, de lesz, elég adatokat szolgáltat nekünk

arra, hogy az osztrák politica és a Dynastia politicája minden törekvéseit megismerhessük és a maga tisztaságában megbírálhassuk. És kérdem, ha akár Magyarország meghódítását — mert hódítás volt — akár azon pacificatiokat tekintem, melyeket a magyar szabadság mellett feltámadt pártosok, vagy is inkább hazafiak kivívtak Magyarországnak, akár tekintem azon dolgokat, mik 1740-ben történtek, vagy a Francia háború alatti eseményeket, ha tekintem azon political cselekvést, melylyel az osztrák kormány Csehország meghódítása irányában eljár, kérdem: lehet és szabad-e valakinek, ki dynastiánk tetteit akarja kitüntetni és Károly Albert cselekvései elébe helyezetteti, szabad-e annak provocálni itt egy ilyen vitatkozást és nem maga ellen fogná-e felzúdítani az elleneszólót és neki a leghatalmasabb fegyvereket kijelelni annak megczáfolására, hogy Károly Albert egy századrészt nem vétett annyit a népek függetlensége ellenében, mint vétett az ausztriai dynastia birodalma összealakítására nézve, a csehek, magyarok és lengyelek ellenében. És váljon Károly Albert mit vétett? Mint egy olasz népnek alkotmányos fejedelme, azon nép által kötelezve arra, hogy a szomszéd rokonnépnek pártfogására siessen, megtette azon kötelességet, melyet a magyar sem tudna megtagadni egy más magyar néptől, vagy ha megtagadná, hűtelen lenne saját vére iránt. Nem cselekedett tehát mint önkényes zsarnok, hanem mint alkotmányos fejedelem és tette azt, a mit egy nyelvű s fajú nemzet a másik iránt tenni köteles. És minden provocatio nélkül tette azt? Ha az osztrák birodalomnak Olaszország elnyomására szabadságában volt a veronai és laibachi congressus után roppant hadsereget küldeni Nápolyba s Piemontba s azt Károly Albert családja ellenében használni és őt apostasiára kényszeríteni: már miképen lehet valaki az ausztriai politicoának védője; s midőn az ausztriai kormány 1822-ben magyar, tót, német, cseh, lengyel seregekkel özönölte el Olaszországot s kényszerítette azt a régi nyűgnek és zsarnokság-

nak elviselésére, nem foghatom meg, mikép lehet most Károly Albertet kárhozatni. De nem az a szempont itt, hogy Károly Albert az ausztriai birodalom irányában miképen viselte magát, jogosan cselekedett-e vagy nem. Hanem az a szempont, váljon a lombard-velencei nép irányában tett-e úgy mint szabad alkotmányos nemzet királyának szabad tenni?

Meg vagyok győződve, hogy nem csak az interventio-
nak tettelegi foganatosítása, hanem azon szó is, mely azt el-
határozza, rémítően nagy veszélyt fog következtetni morá-
lis, és nem kevesbet physical tekintetben. Én tehát ellene
vagyok a beavatkozásnak. Mindenki elismeri, hogy a hor-
vát mozgalmak, s szerb lázadások nagy részt az ausztriai
kormány politicája ármányainak eredményei, s midőn ezt elis-
merjük, nem koronázzuk-e saját tettünkkel azon ármányokat,
s ha szövetségeseik leszünk, nem fogjuk-e igazolni azt, hogy
nekik sikerült a magyar ellen itt mozgalmakat előidézni, hogy
ez által minket hínárba vigyenek, melyből nem tudván menek-
külni, az ő karjaikba vetjük magunkat. Fellázadtak a szerbek
és horvátok azért, hogy a statusadósságból nem akarunk elvál-
lalni és nem akarunk az olaszok ellen katonát küldeni, íme most
megtörténik az, miről a törvényhozás összejövetele előtt ál-
modni senki nem mert. Kérdem, Magyarország közvéleménye
nem nyilatkozott-e ez ellen? (Felkiáltások: hol?) Ne méltóztas-
sék a többség rász néven venni, ha a kisebbség a közvéle-
ményre hivatkozik. Annyi igaz, hogy ezen tárgy senki által
megpendítve s tárgyalva nem volt a törvényhozás megnyi-
tása előtt, sőt nemcsak az interventio ellen volt a közvéle-
mény, hanem a hadsereg visszahívását is Olaszországból
hangosan követelte. Ez tény, melyet nem szabad szem elől
téveszteni senkinek. Ha a ministerium megmaradt volna ez
ösvényen, hogy ha talán semlegesen viseli magát, és tovább
is csak tűri, hogy hadseregeink a szabadság ellen küzdje-
nek, nem tudnék annyira megütközni rajta, de midőn a több-
ségnek nyilatkozata által a ministerialis politica oly hom-

lokegyenest ellenkezik a közvéleménnyel, és a cselekvés terére lép által, nem elégedvén meg azzal, hogy 12000 magyar küzd Olaszországban a szabadság ellen, még ezentúl segílyt ígér és ajánl, habár feltételek mellett is, akkor nekem is szabad kijelentenem, hogy ezen kérdésnek eldöntését nem csak a ministerium sorsának eldöntésével azonosítottnak tartom, nem azért, mintha azt hinném, hogy ez által Magyarország elenyészik, hanem mert az ilyen határozat a legnagyobb bonyodalmakba döntheti Magyarországot. Erre van példa a szomszéd Lengyelországban. Sokan ezen országnak elpusztulását belviszonyainak tulajdonítják, de igazságtalanul; én más okát is tudom Lengyelország elpusztulásának, és ez az osztrák hatalomnak ármánya, mely ott folytonosan működött; és azon hallatlanság, melylyel a kicsikart segílyt követelte. De különösen tulajdonítom Lengyelország elvesztét annak, hogy Lengyelország megfelejtkezvén azon kötelességéről, melylyel egy szabad nép irányában tartozik, egy alkalommal mindent elkövetett Magyarország szabadságának eltiprására. Lehet-e azt tagadni, hogy Bécs megmentése, Tököli megsemmisítése, nem a lengyel seregeknek tulajdonítható. Szobieszky egész készséggel mentette meg a török ostrom alól Bécset, s Lengyelország nem gondolta meg, hogy midőn Bécset megszabadítja, akkor a maga enyészetének sírját ássa meg. Így tett Zápolyának sógora is a lengyel király, a helyett, hogy akár saját nemzete érdekében, akár pedig családi összeköttetésnél fogva Zápolyát segítette volna, ki legalább magyar ember volt, Ferdinándnak küldött segítséget Zápolya megtámadására. így történt Rákóczy György idejében is. Rákóczy és Bethlen hadai a lengyel hadak becsapása következtében voltak kénytelenek békét kötni, de megjött a jutalom azok számára, a kik elősegítették a hatalmakat, melyekről 150 év előtt meg volt írva, hogy örökös összeesküvésben állanak a népek szabadsága ellen. A szomszéd népek példája mutatja, hogy egy nemzet, mely más nemzet elnyomására ad segílyt, mely

midőn szabad akar lenni, a szabadságot az által véli megszerezhetnek, hogy más nemzet eltiprására küld segélyt, magára mondja ki a kárhozatot. — Mi lenne eredménye az általunk adandó segélynek? Hiszem és tudom is, hogy azon határozat, melyet ezen tábla javaslatba hoz, elegendő fog lenni arra, miszerint oly súlyt vessen az Olaszországban létező ellenséges hadak közé, hogy miután már is szorulva vannak az olasz szabadságnak daliái, talán ezen egy két szó el fogja dönteni Olaszország sorsát, s ha Milánót nem is, de Velenczét visszaszerzi az osztrák hatalom alá. Ha rá kerülne a sor, hogy hadseregünk egy része a belbéke helyreállítása után fogna kiküldetni: vagy győzne az egyesült hadsereg az olasz irányában, vagy nem; ha győz, bizonyosan azon hatalom, mely magának Olaszországnak, ezen, a birodalomra nézve csekélyebb fontosságú tartománynak elszakadását sem tudta békével nézni, ezen hadsereget, melynek tisztjeiről előbb tettem emlékezetet, bizonyosan a legitim elvek szerint fogja alkalmazni, s vissza fog bennünket állítani azon helyzetbe, melyben voltunk a martiusi mozgalmak előtt; ha meggyőznek minket, váljon a győzelem következései nem fogják-e az európai intervenciót előidézni? A francziák nem fogják elnézni, habár elnézte is az előbbi dynastia, de a mostani kormány nem fogja elnézni, hogy az ausztriai birodalom territóriumát kiegészítse a velencei tartományokkal. Ezen beavatkozástól én nagyon félek, mert ez által a francia nemzet s általa az Olaszországban összegyülemző civilisationnak seregei ellenséges állapotba fognának tétetni nem annyira az ausztriai kormányval, mint Magyarországgal. Ha nem győznek seregeink s nekünk szégyenteljesen kell visszavonulni, az csak kárunkra lesz, mert eldiribolva fognak visszavonulni seregeink, s ezektől nem kell félnünk, de kell félnünk a visszatérő diadalmas seregtől. Vagy nincsenek-e elegendő adataink arról, hogy az olasz sereg oly lelkülettel bír, hogy kész most is Magyarországon és Ausztriában a régi állapotot visszaállítani. Meg van ezen szellem a hadseregben, s még

a ministerium sem tudta ezen szellemet elrontani. Ennyiben tudom motiválni az olasz interventio elleni nézeteimet. Ha a majoritás mellőzve itt azon közvéleményt, mely az interventio ellen nyilatkozott (hol?). — Azt gondolják, a közvélemény e teremben van? Addig, míg a törvényhozás együtt nem ül, van közvélemény, annak van módja nyilatkozni, s az nyilatkozott (Hol?) Önök merik tagadni, hogy a journal közvélemény? Önök előbb egy oldalról törpéknek neveztek, s megvallom, igen érzem törpeségemet mind az európai mozgalmak, mint azon férfiak irányában, kiknek politicája ellen nyilatkozom. Érzem ennek súlyát, s ha valaha, talán most nem tudtam magamat úgy kifejezni, mint akartam. Ha önök ezen törpéket nem akarják — a mint nem akarhatják — nagygyá varázsolni, el ne felejtkezzenek egy dologról, mely európai fontosságú. Nyilvánítom: e teremben kívül is van közvélemény, s ezen kérdés nem volt még tárgyalva sem a megyei ügynevezett tanácskozásokban, sem a journalokban, mert én kevés embert ismertem, ki azon véleménynyel jött volna e terembe, hogy mi az olaszok ellen fogunk segítséget adni, s ezen közvélemény, mint mondtam, van a termen kívül is, s hiszem, hogy e közvélemény az itteni majoritás ellen fog nyilatkozni. Van közvélemény, melyet respectálni kell mindenkinek. Az utolsó legislatiotól e mostani nemzetgyűlés megnyitásáig a közvélemény, akár egyes petitiokat vegyünk, melyekkel többen a ministeriumhoz járultak, akár a sajtót vegyük, nem csak az olasz interventio mellett nem, mert olyanról senki nem is álmodott, hanem oda nyilatkozott, hogy a magyar seregek külföldről visszahozassanak. Én tehát részint azért, mert ezen politicában megtagadását látom azon eljárásnak, melylyel eddig Ausztriának a többi tartományok feletti supematdáját megtámadtuk, mert következetlenséget, sőt gyengeséget is látok, melyet az utolsó ügynevezett táblabírák privilegiált legislatlójában sem találok fel, mert még az sem ment annyira, hogy positive mert volna ajánlani segélyt az osztrák birodalom integritá-

tónak fentartására, és mintán mi, kik népképviselők vagyunk, látom, tovább mentünk, mint azon gyengének mondott legislatio, s miután, babár önök majoritásban vannak is e teremben, a közvélemény nem fog mellettök nyilatkozni, s miután az ország védelmére szükséges erő kiállítását soha meg nem tudnám tagadni, de épen azért, noha ellensége vagyok ezen felállított tervezetnek, mindent kívánok elkövetni arra nézve, hogy impossibilissé, hogy gyűlöletessé ne tétessék ezen kiállítás, a mint véleményem szerint igen könnyen azzá tétethetik, — ezen nézeteknél fogva a ministerialis felvilágosításban sem tudok megnyugodni. Nem is megyek partiálításokba az előterjesztett dilemmára nézve, mert én nem csak a segélynyújtás módjára nézve vagyok külön véleményen, de elvben is a segély ellen szavazok.

Kossuth L. Nekem már szerencsém volt kijelenteni, hogy én az olasz kérdésben több felvilágosítást adni nem fogok; hanem egyenesen a ház ítélete alá bocsátom, váljon az eddigi előterjesztésekből miként kívánja a kérdést eldönteni. Nem e czélből, hanem azért lépek a szószekre, mert az előttem szóló érdemes követ más két tárgyról tett említést, melyekre nézve nem nyilatkoztam. Az egyik, hogy a horlát kérdésben János főherczeg intermediatiojára nézve úgy nyilatkozott az érdemes követ úr, hogy azt többé el nem fogadhatónak ítéli. Bátor vagyok előbocsátani azt, miként nekem részemről soha eszemben sem volt János főherczeget interraediátorrá kérni fel, még a múltra nézve sem. Gondolom igen világosan kitüntetve volt szerencsém élőadni, hogy ezen felkérés csak azon szempontból indul, hogy mivel a fejedelem és dynastia mindég gyanúsítottat arról, hogy a mi István királyi helytartó s a ministerium részéről történik, az nem a fejedelem akarata, és szóratott azon hír, hogy a dynastia ellenkezőleg gondol és érez a dologban, mint a magyar ministerium, — mi úgy gondoltuk, a balértelem elhárítására semmi sem lehet czélszerűbb, mintha a dynastiának egyik tagja elmegy a helyszínére és ott fel-

világosítja a közvéleményt. Ez volt a kiindulási pont, melyet a nyilatkozatban, a mit felolvastam, világosan kijelentett a ministerium. S egyszersmind oda menvén a főherczeg, ha ezen balvéleményt eloszlatta, iparkodjék oda hatni, hogy felvilágosíttatván a nép az iránt, mi a királynak akarata, kinek nevében lázítatott a királyi korona ellen, egyszersmind használja ezen alkalmat, a részben is megnyugtatót adni az ottani népnek, hogy mi nem akarjuk elnyomni őket, mi minden igazságos kívánataikat teljesíteni készek vagyunk, s egyszersmind használja fellépését arra, hogy tudja meg: vannak-e ilyen méltányos kívánataik? Ezt ezen eljárásnak corollariuma gyanánt tüntetem föl. De János főherczeg eljárását mindig ezen szempontból értette a ministerium; azt is mondtam, hogy fájdalommal veszi a ministerium, hogy János főherczeg az elsőt elmellőzte; és a másodikat fogván fel, azt mondja: én tehát intermediálok. Erre nézve kinyilatkoztattuk, hogy ennek semmi sikere nem lesz, ha az első nem történik, és kinyilatkoztattuk, mi azon induló pont, melyből mi a horvátoknak netalán adandó — nem mondom concessiókat, mert én senkinek concessiókat adni nem akarok, hanem igazságot mérjük, tehát ha van igazságos követelése a horvát népnek, hogy annak teljesítésére micsoda szempontból indulunk. Nyilvánítottuk, hogy azon szempontból indulunk ki, mikép mi Jellasichot a király ellenében hasonló hatalomnak nem ismerjük el, ki a magyar királylyal mint önálló hatalmasság alkudozhatnék, hanem csak azon szempontból megyünk ki, hogy a horvátoknál törvényes tartományi gyűlés tartassák, — mire nézve megtettük, mi tőlünk telt; de nem a mi rendeletünk szerint tartandó gyűlés tartatott, hanem összehívatott egy önkényes alapon a gyűlés, melyet a fejedelem törvénytelen conventiculumnak nyilvánított, melyet a nemzet kívánatai orgánumának elismerni nem akartunk, hanem azt mondtuk, hogy sem Jellasichchal sem a tartományi gyűlés küldötteivel tractatusba nem ereszkedünk. Csak annyit jelentettünk ki, hogy küld-

jenek törvényes válaszmányt, és ha lesznek kívánataik között törvényes, méltányos kívánatok, azokat a ministerium pártolni fogja. így állván a dolgok, nem tudom az érdemes követ úr, nem elégszik-e meg azzal. Mikor a kérdés oly tisztán van felállítva, nem gondolom, hogy valami részletességbe bele kellene menni, és nem elég-e a háznak, midőn a kiindulási pontot, melyet a ministerium felvett, helyesli, mert akkor az fog következni, hogy rász néven veszi a ministerelnöknek, ha Jellasichchal értekezésekbe tenné magát. Azt gondolom, ha valamely cél, melyet az ember maga elébe kitűzött, elérhető, akkor nem szükséges az embernek olyant nyilvánítani, mi következik azon dologból. Mert az, hogy nem tractálhat vele és János főherczeg intermediatióját mellőzni kívánja, mert Jellasich ő fölsége által hivatalától felfüggesztve s pártütőnek nyilvánítva van, világos. Mihelyt ez említettik, akkor semmit sem szólok, sem János főherczegről, sem a többről. A trónbeszédben semmi arra vonatkozó pont nincs, mely azt mondaná, János főherczeg intermediatióját elismerem, ellenben ott van a ministerium induló pontja tisztán constatálva, gondolom erre nézve a ház meglehet elégedve. (Helyes.) S a másik: gondolom a katonaságnáli szellemről szólt azon úr. Talán már megint nem vagyok miniszternek való, talán abban sok igazság van, mit azon tisztelt úr mondott, csak az a kérdés, hogy a bajos állapot helyrehozására, melyik mód czélszerű. A katonaság egy testület, melyet a múlt századok vétke a polgároktól csaknem elszakasztott; katonának lenni csaknem annyit tett, mint megszűnni polgár lenni s az uralkodó kezében lévő külön hatalom lenni. Ezek a múltak bűnei, melyeknek hatása, hogy mindjárt egy pár nap alatt el nem múlhatott, azt nem tagadom, s épen azért mondom, sok igazság van abban, mit a követ úr e tekintetben felhozott. Hanem hármat tudok: elsőt tudom, hogy a hadügyminister igen szoros rendelkezést tett arra nézve, hogy mindenütt a magyar alkotmány iránti hűségre az esküt letegyék, — s ha valaki azt letenni

nem akarja, az ne csak elutasíttassék, hanem ellene szigorú eljárás követtessék, a mint imit-amott specialis esetek adatván fel, azokra nézve hadivizsgálat tétetett. Második: intézkedések történtek vagy történnek — hadügyminister úr nincs itt, tárczájára vonatkozólag tökéletes felvilágosítást nem adhatok, de annyit tudok, hogy hadügyminister úr azon szempontból indult, a lelkiismeretet nem lehet violentálni, ha vannak a katonaság közt, kik a dologgal megbarátkozni nem tudnak, szólíttassanak fel, mi lélekismeretüket kényszeríteni nem akarjuk, de azt sem engedjük, hogy nekünk a végrehajtásban akadályt csináljanak. Harmadik: sok mindenféle hírek jöttek egyik és másik embertől; a tény most úgy áll, hogy kiket most ütközetbe küldöttünk, azok becsületesen viselték magokat. A hadügyminister azon meggyőző-, désből indult ki, hogy az emberek pattognak, de mikor kiállítják őket, teljesítik kötelességüket. Már most tehát a dolog úgy van körülbelül, hogy nagy nehézségek után azon a ponton kezdünk lenni, hogy ezen bajok, melyek valóban a legnagyobb bajok voltak, napról-napra enyhülnek. Most az a kérdés, mit tanácsos tenni. Tanácsos-e a háznak valamely oly határozatot hozni, mely az enyhülni kezdő bajokat ismét szaporítja; vagy tanácsos-e olyan módokhoz nyúlni, melyek jobb állásunkat consolidálják. Nyíltan kimondom, a lefolyt három hónap alatt egy dolog sem csinált a ministeriumnak annyi bajt, mint azon gyermekies haszontalanság, s a legjobb esetben semmi jóra nem vezethető pajzanság, hogy itt egy bizonyos magas állású katonatiszt insultáltatott macskazenével. Azt mondom: az embernek kár felvenni az ilyen dolgot; de az eredmény véghetlen sok bajt okozott, indignáltak a fegyver alatt levő keblek; mások azt mondták: így bánnak egy nyolczvan éves hössel, s mégis méltányosságot kívánnak tőlünk. Tehát hol keressem én arra nézve, mit az érdemes követ előhozott, az orvoslást. Úgy tetszik, már be van adva a törvénycikkely a most állítandó hadseregére nézve, méltóztassék a ház bölcsessége szerint megfontolni a körülmé-

nyeket, minden viszonyokat; és azon törvény alkotásában fegyelmezni, hogy concussiók, bajcsinálás nélkül előre dolgozzunk, hogy jövőre ezen tekintetben Magyarországnak egy tökéletes magyar érzelmű hadserege legyen. Nem ereszkedem részletekbe, hanem csak azon irányban mondom concuseio nélkül, nehogy veszélyeztesse az ember azon hatalmat, a mely van. Többire nézve, a mennyiben már az olasz kérdésre nyilatkoztak, mindig arra kértem a házat, hogy ne méltóztassék azt valami juris szempontból venni, mert ezen kérdés political kérdés. A politica pedig az exigentiák tudománya. Én úgy vagyok meggyőződve, hogy ezen politicának helyeslése mellett a ministerium sokat contribuálhat hazánk javára — nem mondom teljes bizonyossággal, mert a máról holnapra változó körülmények között bizonyossággal semmit sem mondhatni, — hanem ismerve a körülményeket, úgy látom, hogy Magyarország körülményei okvetlenül megkívánják ezen politicát. A mi párhuzamot tett a követ úr a dynastia és sardiniai király közt, én azon véleményt, mely mellett egész életemben voltam, mint minister sem fogom megtagadni. Én nem azt mondom: melyiknek van a múltra több érdeme, hanem azt mondom, nem látok Európában egy uralkodó családot sem, melynek a népek nagy hálával tartoznának, s hogy nekünk az ausztriai család irányában 300 év óta méltó fájdalmunk van. (Helyeslés.) Csak az a kérdés, hogy most azon perczen vagyunk, midőn körülmények által elősegítve, de saját szilárdságunk által is, kik ti. ezen nyomasztó rendszer alatt is három századon keresztül soha sem szűntünk meg a szabadságért küzdeni, most (közbecsiáltás: táblabírói kor) — mivel közbe méltóztatott szólni, kijelentem, hogy én nem vagyok a múltak embere, különben is gondolom, hogy valamint én az archaeologia tudományát különösen kevesebbre becsülöm, mint achemiát, úgy azt gondolom, a nemzet sorsa jobban áll, ha figyelmét előre, mint a múltakra fordítja. A múltakból tanulságot merítsünk, mert ez a históriának feladata, hanem hogy

mindig bántsuk a múltat, semmi célra nem vezet. Tehát nem vagyok a múltaknak embere, de megvallom, nem szeretem, ha az úgynevezett táblabíróság gúnynyá tétetik, mert in fine finali azon táblabírák tartogatták 300 éven által a hazát. Nagy szerencsétlenségnek tartanám, ha a népképviselők 1848-ban azon politicát követnék, melyet a múlt időben ezen táblabírák követtek; de sokat tettek, hogy a népképviselők ott ülhetnek, ahol ülnek; azon táblabírák voltak annak lépcsői. Ezt közbevetőleg mondva, én nem ismerem dynastiát, mely oly kimondhatatlan nagy érdemekre hivatkozhatnék a népek s nemzetek szabadsága iránt a múltban. Hanem a tény így áll: királyunk V. Ferdinand azon mozgalmakban, melyeknek a ház léteit köszönheti, a magyar nemzet újalapokoni szabadságához sanctiójával hozzájárult Neki tehát őseinek bűneit imputálni nem akarom. Különben is azt mondom, mind ő felsége, mind kik utána következni fognak, igen jól fognak cselekedni, ha pusztán az ideális hűség hasisára nem támaszkodnak, hanem iparkodnak oly politicát követni népeik irányában, melynek következtében nemcsak parancsolt hűséggel, hanem belső ragaszkodással viseltessék irántuk a nemzet Ez hitem; s mivel más részről úgy látom, hogy Magyarorszáiban a nép kiválólag monarchicus, én nem tehetek róla, e részben semmi érdemem nincs, de ez tény. Ha itt a képviselő ház azt mondja: kell a haza megmentésére 200,000 ember, Bécsből pedig azt mondják: nem kell, hát alkalmasint nem fognak kiállni. Nem tartom tanácsosnak némely dolgokról sokat szólni; de kérem a házat, vegye figyelembe, hogy gyakran egy egész nagy világosság közül egyetlen sugár adja meg a dolognak világosságát, mely azon bizonyos pontra hull, mely pontot ismerni kell. Nem tartom hivatásomnak, hogy az ausztriai ház rovására Carlo Albertot dicsérgessem, ha százszor több érdeme volna is, mert rám nézve Carlo Alberto semmi, azt pedig tudom, hogy V. Ferdinand királyom, kinek hűséget esküdtem, mely hűséget meg is fogom tartani. Következve

az ilyen provocatiót nem tartom célravezetőnek, mert nem az ausztriai ház akármely tagjának szép szemei iránti sympathiából fogjuk segíteni, hanem mert fentartásunkra ezen politieát szükségesnek látjuk. (Éljen.)

V-ik ülés a felsőházban

júl. 21-én.

Elnök jelenti, mikép a szőnyegen levő válaszfelirati javaslat előbb hibásan lévén nyomatva, újra kellett nyomtatni, mint ez a 2-dik és 3-dik ez. alatti nyomtatványokból látható.

Beöthi Ö. a 3. számú javaslatpéldányban oly pontot lát beszöve, melyről a trónbeszédben említés sincs, pedig a ház megállapító, hogy válaszában tisztán feleletre szoritkozik. Alapul tehát a 2. számút kívánja felvételni.

Gr. Pálffy J. pártolja indítványát

Végre gr. Andrássy Gy. indítványára abban nyugodott meg a ház, hogy mivel a 2. számban különben is hibák vannak, tehát a 3. számú olvastassák fel, kihagyván belőle a 2. számban nem foglalt részt.

E szerint következő válaszfelirati javaslat olvastatott fel:

„Felséges sat. Atyai gondoskodásának újabb tanúságát adá felséged, midőn nem várva az utóbbi országgyűlés határozata által magyar felelős miniszteriumára bízott intézkedések előkészítését és bevégeztét, hő magyar népének országgyűlését rendkívüleg egybehíván, tért nyitott a nemzetnek, hogy a jelenről intézkedve s rendkívüli belkörülményeiből kibonyolódva — jövőjét szilárd alpra fektesse.

Hazánk e nagy feladatának semmi sem biztosíthat vala fényesebb sikert, mint ha felséged atyai szándékához képest a nemzetnek annyi hű reményeitől környezett magas személyében vezérelte volna törvényhozásunk súlyos munkáit.

Körünkben még inkább tapasztalta volna felséged, hogy a magyar szent korona, a nemzet szabadságának és a fejedelem jogainak századok óta jelképe, az európai viharok közepette is ingatlanul áll a felkent királyi fön, és hogy átalakulása jelen időszakában nemzetünknek királyához bizalma s hűsége még rendíthetlenebb, mint századokon át vala.

Ezektől felséged betegsége fosztott meg. Fogadja felséged mély fájdalom, őszinte részvétünk kijelentését. Lelkünkben fakadt buzgó óhajtásunk, felségedet mielőbb egészségben láthatni és hosszas ideig tisztelhetni köztünk, hű magyarjai közt.

Addig is vegye feleded hódolatteljes köszönetünket, a magyar nép szívéből vett azon választásáért, mely által királyi személye teljhatalma képviselőjévé István főherceget, országunk hön szeretett nádorát s királyi helytartóját méltóztatott kinevezni.

Fájdalommal tolt el bennünket, hogy Horvátországban nyílt támadás, az alsó dunái és tiszai vidékeken fegyveres csoportok zavarták meg az ország békéjét.

A századokon át létezett testvéries egység felejtve, a történeti rokonszeprn kötelékei megtágítva, a közös haza szent neve megtagadva a támadók által, kikkel a szabadság minden áldásaiban testvériesen osztozánk.

Ily viszonyok közt első és legszentebb kötelességünknek tartottak, mindenek előtt egy szívvel lélekkel nyilvánítani, hogy a nemzet becsületét, a magyar szent korona épségét, bármi veszély ellen, életünkkel és vagyonunkkal megvédeni készén Űlünk.

Azonban a magyar nemzet, szilárd elszántságához illő mérséklettel föladatainak ismeri elhárítani a közhazától a polgári háború iszonyait; és azért óhajtja, hogy a kapcsolt részekkel viszonyaink, a százados testvéri viszonyok megerősítése, a törvény szentsége és a nemzet becsülete érdekében a méltanyosság útján egyenlítettessen ki.

Az alsó dunai és tiszai rablócsapatokat illetőleg, határozott szándékunk a példátlan elbizottsággal terjengő lázongásoknak haladéktalan megsemmisítését eszközözni.

Nagy megnyugtatásunkra szolgált felséged a roszakarató lázítók ámitásai ellenében tett és a nemzet határozott szándékával találkozó azon ünnepélyes nyilatkozata, miszerint változhatlanul el van határozva, magyar királyi koronájának egységét s épségét, minden kül megtámadás és belső szakadás ellen királyi hatalmával megvédeni — szigorúan kárhozthatván maga és királyi családja nevében, azoknak vakmerőségét, kik a törvényes hatalom iránti engedetlenséget felséged legmagasabb akaratával megférhetőnek, vagy épen királyi háza érdekében történhetőnek merik állítani. Felséged ezen királyi nyilatkozatában, mely népeire kétségtelenül üdvös leend, újabb zálogát látja a nemzet azon vallásos buzgóságnak, melylyel atyai gondviselésére bízott népeinek, jogai és boldogsága fölött örködni meg nem szűnik.

Erdélynek Magyarországgal egybeolvadása által a nemzetnek százados törvényes kívánata teljesült.

Felségedé a dicsőség, hogy az egymással elszakított két testvérhon egy közös hazává alakult.

Ez egyesülés által kétszerezett erő, annál szilárdabb oszlopa leend a hon boldogságával válthatlanul egybeforrott királyi szék dicsőségének.

Felségednek a külviszonyokra vonatkozó nyilatkozata, mikép majd minden hatalmasságokkal sértetlen áll békés, egyetértése, és annak állandóságán — a be nem avatkozás elvének teljes mértékbeni vizonoztatása reményében — nem is kételkedik, nagy örömünkre szolgál.

Annál aggasztótkban hatott reánk annak értése, hogy a lombard-velencei királyságban, hol a sardiniai király s más olaszországi hatalmasságoknak ellenséges seregei harczczal támadták meg felségednek seregeit, a háborút mindeddig bevégezni nem sikerült.

Keblünk mélyéből szólalunk fel: mennyire óhajtjuk nemzetünk érdekében szinte, mint elődeink példája nyomán, erőteljesen hozzájárulhatni a

közbizalom említett háborús viszonyainak a trón méltóságával és igazaival. egyeztethető alkotmányos szabadság elve szerinti kiegyenlítéséhez; minek eszközését, ha megzavart belbékénk fölséged királyi hatásának mérlegbe vétele által helyreálland, erélyesen elősegíteni készek leszünk.

S midőn ily érzéssel fogunk a királyi székek és alkotmányos szabadságnak elválaszthatlanul egyesült érdekében azoknak feladatunkhoz képesti elintézéséhez, miket a hon java oly sürgetőleg kíván: újabb meg újabb jeleit óhajtuk nyújtani azon őseinktől öröklött tántoríthatatlan ragaszkodásnak, melyet fölséged királyi háza és alkotmányos létünk iránt jó és bal szerencse közt, egyaránt viseltetünk.“

Elnök azon kérdést intézi a házhoz, hogy a javaslatot általánosan kívánja-e tárgyalni vagy szakaszonként? (Felkiáltás: szakaszonként)

Ujházy L. (sárosi főispán) a vezérelvhez kívánt szólni. Nem tulajdonít ugyan nálunk a válaszfeliratnak oly fontosságot, mint más országokban, melyekben a nemzet kezdeményezési joggal nem bírván, minden kívánatait a trónbeszédre adott válaszfeliratban jelenti ki. De van a válaszfelirati javaslatnak egy része, mely különösebben azért igényli figyelmünket, mert külviszonyokra vonatkozván, törvények tárgya nem lehet. Különösebb figyelmet érdemel azért is, mivel a válaszfelirat lesz az első oklevél, mely által az emancipált nemzet, magát a civilisált Europa előtt bemutatja. — Végre azért is kell a háznak szólni e tárgyhoz, mert a ministerium a maga politicáját előterjesztvén, szükséges, hogy az a nemzet helyeslését vagy roszalását megtudhassa. Hallotta szóló, hogy ne feszegessük az elvet most, midőn a hazát veszély fenyegeti; béke idején lesz rá alkalom. De meggyőződése szerint azért szóló taglalás alá akaija venni mindenek előtt az elvet, melyből a szóban forgó segély eszméje kiindul; mert vezérfonal kell s a hallgatás és mysticismus rendszere ép oly veszedelmes a nemzetre, mint a trónra nézve. Az említett pontban vezérelvül a *pragmatica sanctio* van felállítva, melyből a ministerium azon tant emelte ki, hogy Magyarország Ausztria minden tartományait külmegettámadás ellen tartozik védelmezni. Szóló, mint egyszerű polgár, csak azt értheti az említett kötésből, a mit abból világosan kiolvashatni. (Halljuk!) Az első részben t i. az

akkori karok s rendek köszönetét mondanak a fejedelemnek, hogy az országot külmegtámadások ellen megvédte s reményüket fejezik ki, hogy azt ezentúl is teendő. A második részben hálául az ország koronáját az uralkodóház nőágára is kiterjesztik, de arról egy betű sincs, hogy Magyarország magát kötelezte volna az ausztriai örökös tartományokat külmegtámadás ellen védeni. Sőt miután az 1715. 8. t. ez. 1. §-a nemesi fölkelést csak a haza védelmére rendel; a 2. §. pedig rendes katonaságot csupán a felkelés elégtelensége esetében rendel felállítandónak; innen szóló azt következteti, hogy külháborúra rendes katonaságot sem tartozik az ország adni. Ennélfogva kihagyandónak véli a válaszfelirat azon részét, mely az olasz háborúra katonai erőnk bármi csekély részét megajánlaná.

Beöthy Ö. bihari főispán részint a felirat régi szabású alázatos modora ellen tesz általában kifogást, részint azt kívánja, hogy miután ő felsége az országgyűlést kir. helytartója által nyitotta meg: a ház is ugyanez úton feleljen, s mindenütt, hol ő felségéhez szól, szóljon a nádorhoz, megkérvén végül ő fenségét, hogy a benfoglaltakról királyunkat értesítse.

Mire gr. Andrássy Gy. megjegyzi, hogy a válaszfeliratban több alázatosság kifejezve nincs, mint a mennyit viszonyaink megkívánnak, s mint mennyire provocáltatunk. Továbbá a válaszfelirat trónbeszédet föltételez; a trónbeszéd ő felségétől jő, — tehát a válasznak is hozzá intézve kell lenni, s legfeljebb egy külön comitivával lehet nádor ő fenségéhez küldeni, mint a ki a trónbeszédnek előadó orgánuma volt (Helyes.)

Gr. Pálffy J. pedig a mondottakon kívül kijelenté, hogy a sárosi főispánnak felelni azért nem tartja szükségesnek, mivel az okok, melyekből kiindult, a válaszfeliratban nincsenek, s a ministerium sem adta e részbeni politikáját a háznak elő.

E hivatkozás következtében, miután a bihari főispán

indítványa nem pártoltatott, Sáros főispánjának észrevételei pedig az illető szakaszra halasztattak, — a belügyminister lépett szószékre.

Szemere B. Azon kérdés, mi módon terjesztessék e válasz ő felsége elibe, meg van alapítva. Az olasz kérdésnek pedig megvitatását a ház az illető czikkre kívánta elhalasztani, midőn fentartom magamnak, hogy a kormány e részbeni politicáját előadhassam, ha t. i. az megtámadatnék. Most szót csak azért emelek, mivel Pozsony megye főispánja megérintő, hogy a ministerium e házban politicáját elő nem adta, és mivel a mint egyrésztől annak előadását megkívánni a háznak joga van, úgy másrésztől azt előadni nekünk kötelességünk. Politicánkkal az a mi e válaszban foglaltatik, megegyez. Ez ugyan nem ment fel némi felvilágosítások adásától, de jogosít arra, hogy rövid legyek, s a múltat csak futólag tájékozzam. Ha van kor, melyről sokat lehet beszélni, ez az kétségen kívül. De a ki e kort megítélni akarja, ne jöjjön nekem ide hüvelykkel, hogy vele az óriást megmérje, ez nevetséges, sem a rendes orvosszereket, ne ajánlgassa senki most, midőn az összes emberiség, a földdel és levegővel együtt, lázban, habár a szabadság lázában is szenved. Ki igazságos akar lenni, kell, hogy a dolgok és események rendkívüliségét fogja fel, aki ezt nem fogta fel, az nem is lehet igazságos.

Most nem rendetlenkedésről van szó, hanem forradalomról; a rendet fenntartani, ahhoz csak politica kell, a forradalmat elnyomni, ahhoz tábor kell. Ez egyik főszempont, miből a kormány helyzetét és eljárását megítéltetni kérjük.

Ha indulatunkat és méltó boszankodásunkat követjük, melyet érezünk a kétszínűség, a ravaszság, az engedetlenség, az árulás ellen, azóta régen markunkba ragadtuk volna az égő szövétneket és a polgárháború irtózatot tüzet meggyújtottuk volna. De váljon a szabadság a vérpatakban nem veszett volna-e el? De váljon az alkotmányos királyi szék nem dőlt volna-e össze s az önkény ostora nem suhogna-e

felettünk újólag? (tetszés.) De váljon a lángok közül mi mint phoenix, vagy mint hamv kerültünk volna-e ki? És ha a győzelem mindkét úton egyenlően bizonyos, ki ne válasszaná azt, melyet idő és okosság ad meg, mint azt, melyet fegyver és vér szerez meg?

Nem béke minden áron, ezt csak a political rágalom állíthatja, de nem is háború mindenesetre. Mihelyt a béke becsületes, a harcz mindig gyengeség. Ki általános elveken száguld előre s hátra, s a körülményeket nem veszi fontolórra, hasonló ahhoz, ki a csillagokat egyenlő távolságra hiszi, mivel nincsenek a szemnek támaszpontjai, melyekről összehasonlításokat és tájékozásokat tehessen közöttük. A politicában így válnak a leghelyesebb nézetek legfonákabbakká, sőt az elvek ugyanannyi hazugságokká válnak alkalmazásaikban.

Nem akarnék lenni oly hosszú, mint a milyen végtelen tért nyit a tárgy. Azt hiszem, a körülményeket csak kissé részletesebben előadni, annyi mint kimutatni a különféle nézetek helyességét vagy helytelenségét, melyek szerint a múlt három hónapot megítéli a közönség.

Hogy találtuk mi az országot 1847-ben nov. 7-kén? Nem írom le hosszan, néhány szóval is el lehet mondani. Tehát hogy találtuk? Még mindig a corpus juris apró reformjaira törekedtünk. Az abba lerakott, de elavult jogokat akartuk kiolvasgatni belőle, és visszanyeregetni.... A védegyeletben volt minden reményünk az iparra nézve.... Ausztria vámrendszerének járma alatt gyarmatként nyögtünk. ...A sajtószabadság messze távolban lebegett előttünk.... Az évenkénti országgyűlés s a népképviselő, a szabadföld, és a nemzetőrség, a magyar és parlamenti önkormány csak mintegy álom csillogott fel lelkeinkben.... Szóval a szabadság hang, az alkotmány puszta szó volt, helyünk nem volt Europa nemzeteinek díszes sorában, minden erőnk csak az ellenzésben állt, nem bírtak elveszteni, mi nem bírtunk

győzni, a politicalai halálnak nem életerőnkkel, hanem bizonyos nyúlékonysággal állhatánk ellen.

Ez állapot szomorú volt. Egy európai nemzeti élet jelöltjét bennünk nem lehetett szemlélni.

És hogy adtuk az országot vissza a hazának és nemzetnek 1848. április 11-én? Nem kellett többé különféle ürügyek alatt a jogot a Corpus jurisban keresgélni, az ész könyvéből írtuk ki, a mire szükségünk volt... A föld szabad lett, és szabad a nép, mely azt búja... A közteherviselés behozatala által a válaszfal legnagyobbja lerontatott, mely az összeolvadásnak gátul állt... A nemzetőrségi intézet felállított, 8 ezáltal a véderő a népben székel... A sajtó visszanyerte szabadságát... A népképviselőlet óhajtása testté vált Magunk kormányozzuk magunkat... A kormány székhelye s minden rendeletek kutforrása többé nem idegen föld, nem Bécs, hanem Budapest... Az unió Erdélylyel megalapítva, s a tökéletes egybeolvadás kijelentve.

... úgy szólván vágyaink, sőt álmaink magok csodálatosan teljesedtek. Az alkotmány, a haza, a nemzet egészen újjászületett. És pedig mind ez megtörtént, általános megbontása nélkül a fenálló jogszerű érdekeknek; — a nemesség mint eddigelé idősb szülött hozott ugyan némi áldozatot, mint zsenjét azon tömérdek hasznokból, melyeket századok hosszú során keresztül megtakarított, de hazafiul vér nem omlott e csodaszerű átalakulás bölcsőjénél még akkor, midőn ő felsége által az újjászületés törvényei megszenteltek. Szóval, rabul vettük át a hazát, a nemzetet, és szabadul adtuk vissza. A pusztában! nem 40, de 400 éves vándorlását végeztettük be vele. Az ígéret földének szélére jutattuk, hol csupa boldogságot reméltünk.

De minden emberi számítás csalékony. Úgy látszik, a gondviselés szándékában nem lehetett, hogy bármely nemzet gyökeres átalakulását a béke áldásai közt érje el. És először is éppen azon osztály kezdte meg a rendetlenkedéseket, melynek személye és birtoka szabaddá lett Néhol nem

hitte el a mi jótéteményben részesült, túl járt az képzeletén, és mi hamar keveslette, a sok nem volt már elég, mindent követelt, épen azon tulajdonjognak megsértésével, melyet követelésének alapjául fektetett E bajt megorvosolni igyekeztünk az által, hogy az egyházi szószékből a megyei küldöttségek és egyes hízottak által magyaráltattuk a törvényeket, és nyomtatványokban, különféle nyelveken ki osztattuk 60 — 70,000 példányban. Ezen rendetlenkedéseket a zsidóüldözés követte, és pedig kivált a királyi városokban, hol a jogegyenlőséget a lehangosban emlegették, és a melyeknek polgárai még érezhették az igának nyomását, mely alatt szenvedtek, s most, miután magok lerázták, egy más osztályt akartak bele kényszeríteni. És e két nembeli rendetlenkedések az ország különböző részein sűrűn gyuladoztak ki összekötve rablással mindenütt, sok helyen gyújtogatással, néhol üléssel. A kormánynak katonai ereje ennek megfékezésére sem volt elég. A nemzetőri összeírás és szerkesztés pedig a zabolátlanságra csak új okot nyújtott volna, mert a nép alacsony hajtogatások következtében a törvényes jótéteményekben is csalást, a nemzetőri összeírásban újonczozást szemlélt.

Uraim! A nemzet újjászületését fájdalmak nem előzték meg az igaz, de íme annál terhesbek következtek utána. Midőn átvettük a kormányt, a nemzet kétségén kívül más erőt nem vettünk által. Az önkénynek és erőszaknak, az idegennek és idegen érzésű honfiak kormányának három százados építményét ledöntöttük, és midőn kezünkbe vettük a kormánypálczát, omladékok közt szemléltük magunkat Jöttünk és a kincstárt meglehetősen üresen találtuk. A magyar kincstár nem volt más mint egy postahivatal, mely a bécsinek rendelete szerint küldötte a pénzt, s a legutolsó hetekben a küldözésben serény volt. Az ország el volt borítva papírpénzzel, melynek hitele a közcsend veszélyeztetésével napról-napra csökkent... Ausztriának vasújai közt volt hitelünk, piacunk, iparunk. Rögtönös és gyökeres reform,

Ausztriában talán status csődöt húzott volna maga után, mit nem óhajthattunk, mert polgártársaink százezrei jutottak volna koldusbotra, mi által a társadalmi convulsió tetőpontjára hágott volna. Jöttünk, ép kevés katonaságot találtunk és nem találtuk úgy mint hazafiúi szívünk óhajtotta volna. Nagy része Olaszországban volt, hol a háború bevégzését mi sürgettük, azonban a mint onnan behozni a törvény által gátoltatok, úgy rögtön vissza behozni éppen legszentebb érdekeink által nem tanácsoltatott, a mennyiben a bentaláltak érzelmeit is az átalakult kormányforma irányában ellenségesnek tapasztaltuk. Nem csak ott volt a hiba, hogy idegen tisztekkel vannak ezredeink elárasztva, a belföldiek legnagyobb részében hasonló szellem él; a hiba ott van, hogy a nemzetietlen politika, az absolutismus a katonai osztályba mindent, nevelt csak embert nem, csak alkotmányos polgárt nem. Éhez járult az is, hogy a sok külföldi az új rendszer által léteit látta veszélyezve. Sok letett esküje által érezte magát lekötelezve, melyben sem hazáról, sem alkotmányról nincs említés. — Tehát katonaság kevés volt az országban, alig 18,000. De e kevés sem volt mind szövetségesünk. — Használni kellőleg nem lehetett, eldobni pedig veszedelmes lett volna, miután a belső rendetlenségek még nem szűntek meg, és Horvátországban az ellenszegülésnek szomorú jelei mutatkoztak.

Jöttünk, és hogy találtuk Horvátországot? Az aratás idejére jöttünk. A mi magvat idegenek politikája évek, századok hosszú során gátolhatlanul elvetett, elhintett, annak szomorú aratás ideje most következett be. A megbukott, europailag megbukott rendszer emberei a bánt Állították fel. Meghívásunkra előbb a körülmények s ország kívánatainak tudatlanságával mentetegetőzött, — utóbb a Magyar- és Horvátország közti kapcsolt megszakadottnak állítá, — sőt az 1848-ki törvényt mit ő felsége megszentésített, kicsikartalak hirdette, s ekképen a törvényhozás és király főlébe bíróképen emelkedett, állítása szerint éppen a törvény

és királyság érdekében. De mind ez üres beszéd, keresett ürügy; Magyarországtól elszakadni, ez a legközelebbi cél., a távolabbi cél minden szláv elemből egy nagy avagy több kis birodalomnak alkotása. A közhír magas támogatásokat is emleget, melyekben a bán részesült volna. — A kormány nem bír kellő tudással erről, ha bírna, tisztének ismerné a nemzet képviselőinek a tényt bejelenteni. A hol fel kellett szólalni, felszólaltunk; apróbb eseményeket félreértéseknek neveztek. A bán tehát egyenesen a forradalmi térre lépett. A kormány rendeleteinek nem engedelmeskedett, — lázadási helyzetbe tette az országot, és a rettegetés és belső háború véres zászlóját tűzte ki, mert ennek folytában ütött ki hazánk alsó részein a szerb faj lázongása, melyet békés utón nem sikerülvén megszüntetni jelen pillanatban azon vidékek a szerencsétlen polgárháborúnak színhelyei. Jöttünk, és a külföld nem ismert benünket. Magyarország mint ha még kiskorú volna, nem volt jogosítva fellépni a világ önálló nemzetei közt. Nagy tartománynak tekintének, de független nemzetnek nem ismertek el. Természetes, hogy kinek érdekeit nem védik, annak érdekei mellőztek, és így történt: hogy Magyarország java az európai diplomatiában figyelembe nem vétetett. Ártalmait e helyzetnek, ha valaha, most érezzük, midőn csatlakozó, elváló, forrongó állapotban lévén a népek, a legfontosb kérdések nélkülünk döntettek el a cabinetekben. Tehát mi állapotban vettük mi át a kormányt? Egyrésztől forradalmi állapotban, más résztől a kormányzáshoz szükséges eszközök nélkül. Rósz állapotban találtuk a financzot, sőt épen semmi financzot nem találtunk. A katonaság nagyobb része kün volt, melynek visszahozatala ellen több ok harczolt, mint mellette. A benlevő addig kötelességét vélte teljesíteni, ha az új alkotmányos kormánynak vonakodva engedelmeskedik. Horvátország pártütői térre lépett A pánszláv törekvés veszedelmes vonaglásba hozta szláv ajkú népeinket. S mivel székünk még nem volt a diplomataében, a külső bujtogatások ellen sikerrel nem lép-

hettünk fel s karjaink tol a határon nem értek. E bajokon kellett és kell segíteni, mert ezekben van az ország gyengesége. A finantzterv annak idejében e ház elébe is fog jutni. Addig a kormány az ezüstpénz hiányában a forgalom élénkítése végett apró papírpénz kibocsátását rendelte el, és mivel a kincstár jövedelmei az 1848 törvénycikkely után s a horvát-szerb mozgalmak miatt igen csökkentek, kölcsönre hívta fel a nemzetet, „a haza és királyi szék veszélyes állapotának pillanatában. A katonaság vonakodó szellemén az elmozdítgatás némileg segített volna. De fontos okok miatt e bánásmódot a kormány nem tartá tanácsosnak, a mennyiben a baj nem enyésztetett volna el, hanem csak helyét változtatta volna s alakját. A felség egyenes parancsai, az alkotmányra esküvés, a hadügyminister fellépése ugyan a bajon sok részben segítettek, de hiában, a lelkesedés nincs meg a tisztikar nagy részében. E lelkesedést a nemzetőrségben, az önkénytesek táborában kell keresni, s e kettőnek szerkesztésére fordítá a kormány gondjait, de a teljes felfegyverzés, legyőzhetlen akadályok miatt mind ez ideig meg nem történhetett. (Tetszés).

Horvátország irányában legtermészetesbnek látszott az erőhatalom politicáját követni. De a mi természetesnek látszik, az nem mindig czélszerű is. Ez bizonyosan polgár-belháborura vezetett volna, mi istennek legnagyobb csapása az embereken, és mi nem választottak e politicát. S annyival kevésbé láttak szükségét, mert bár Horvátországban a báni rettegtetés és báni statárium befolyása alatt általánosnak látszik a lázadás; meg vagyunk győződve, hogy a nép többsége visszatér a józan s törvényes útra, mihelyt elvonult a vész, mely most felette tüzes és pusztító csapásokkal uralkodik. Előbb ki akartuk mind azon eszközöket méríteni, miket a jogszerűség nekünk nyújt; előbb meg akartuk őket fosztani mind azon ürügyektől, melyeket a világ előtt használtak. Eljárásaikat a felség érdekével indokolták, tehát a felség magas nyilatkozatait láttuk czélszerűeknek. Ők azt

mondták: a két ország közt a kapocs megszakadt, a felség azt megszakíthatlannak jelentette ki. Ők azt mondták: az 1848-diki törvények a felségtől ki vannak csikarva, ő felsége ismételve kijelenté, hogy a miben meggyezett, azt szíve szabad sugallatából tette, ők azt mondták: a mit tesznek, nincs legmagasb értesítés nélkül, mire a főherczegek tagadólag feleltek; ő felsége pedig a junios 5-ki tartományi gyűlést törvénytelennek nyilvánítván, igazságosnak találta, hogy királyi biztosság vizsgálván meg a horvát ügyeket, a bán az alatt mind polgári, mind katonai hivatalától fölfüggesztessék.

Így kelt a június 10-diki kettős manifestum, mely 160,000 példányban négy nyelven terjesztetett. A felség nevét bitorolták s épen ez által hazudtoltattak meg. A királyi szó minden ürügyet ekkép rontott le, s a horvátok hirdetett hűsége lelepleztetvén, tettök mint álnokul takargatott szemtelen pártütés jelent meg a világ szemei előtt. A törvényes rendet tüstént helyreállítani Horvátországban nem lehetett máskép, mint fegyveres erővel. A harcznak, a véres éshoszszu harcznak kimenetele Magyar- és Horvátország közt nem lett volna bizonytalan elvégre, de ki az ország határain túl is tekint, e lépésben a végtelen következményeknek csak kezdetét szemlélte volna. Rögtön győzni, vagy a béke politikáját követni, a kettő közt kellett választanunk. Amaz nem volt hihető, tehát utunk ki volt jelölve már ez által.

Azt hittük, miután mindig jogköveteléssel léptek fel, e téren maradnunk legtanácsosabb. Ezért nem voltunk idegenek némi engedményektől; hittük, hogy bár a phanatizáltaknak nem használ, de a többinek kedves lesz, s otthon épen erejüket neveli. Mivel éreztük, hogy erősbek vagyunk szükség esetében, illet hozzánk az előző, a békés bánásmód, melytől csak a gyengeség irtózik, minthogy fél gyávának tartatni (tetszés.) Mi nem akartuk oda eresztetni a dolgot, hogy Horvátországgal mint külhatalommal hadilag végezzünk; királyi biztosság és bíró körébe véltük az ügyet tar-

tozni. Mind ezt anynyival inkább, hogy minden nap, mely elmúlt, készebben talált, ha kell, a harcra is. Szávai, a jog és törvényesség alapját mi nem akartuk elhagyni. Hosszabb az, de biztosabb; annak, ki körülményeinket ismeri, egyedül biztos. Csak az láthatta, gyávaságnak, ki az eszközöket nem ismerte, mik rendelkezésünkre álltak. Forradalmi kormány nem akartunk lenni, erőnk épen a jogszerűségben áll. Forradalmi eljárással épen a horvátok vádját igazoltuk volna, mely most magukat éri. A jogosság maradhat számító és higgadt, ez volt a mi szerepünk, abban van az állandóság; e phanaticue lázadás mint az üres széloszlop összedől, ha türelmünk van kissé várakozni. Mi tehát békét akartunk a horvátokkal, de nem minden áron. A magyarra nézve a népszabadság napja nem lehet a gyengülésé. Ha békés ajánlataink visszavettednek, ha a törvény útjára nem térnek vissza, ha a koronás király manifestuma nekik, kik örökké hűségüket emlegetik, mind semmi, ha a korona jogainak s a haza határainak, s a nemzet érdekeinek épségé van veszélyben: azt hiszem, a nemzet megfogja mutatni, hogy az okos várakozás, a számított időzés, a békés kiegyenlítés kísérlete által csak diadalát biztosította. (Harsány tetszés.)

A mi a külviszonyokat illeti, igyekeztünk, hogy a nemzet érdekei hűn képviselve legyenek. De az nem elégít ki, hogy a frankfurti német gyűlésen megbízottaink voltak, sem az, hogy kelet felé megbízottaink jártak, sem az, hogy közvetve értekeztünk a külföldi követekkel Bécsben; a keleti tartományokbeli diplomatiának egyenesen kezünkben kell lenni, kell, hogy követeink, consulaink ott legyenek, és az illető hatalmasságok követei, consulai Budán tartózkodjanak. Kelet ügyében mi inkább vagyunk érdekelve, mint Ausztria, és érdekeinkben nincs olyan, mi Ausztria érdekeivel ellentétben volna; míg ellenben a közvetlen szomszédságnál fogva, hogy érdekeink el nem hanyagoltalak tovább is, erre nézve a biztosítékot csak magunkban találjuk. Mindenütt, hol a kelet sorsát fonják és szövik, a magyar

érdeke, a magyar sorsa, sem felejtve, sem képviseletlenül nem lehet (Helyeslés.)

Ezeket jegyzem meg általános politicánkra nézve. Tehát a szabadság napja vésznek kíséretében tűnt fel hazánk egén. A mit kivívtunk, meg is kell alapítanunk, meg is kell védenünk. Épen akkor szakadna el az ország egyrésze, midőn mindent megnyertünk. Miután velünk a szabadságban testvérképen osztozott, el akar pártolni. És ha e lázadás nem volna, az átalakulás minden rengésein túl volnánk már alkalmasint. Minden esetre e kérdésnek meg kell oldatni, ha nem fegyver nélkül is, de igazságosan mind a két részre. Azt a mit teendünk, mi nem fogjuk a küzdéstől feltételezni. Mindent mi jogos, megadunk nekik, semmit, a mi nem az. Ezért a lelkesedésnek, melylyel a nemzet az ügyet felkarolta, még nőni kell, óriás erőt kell összegyűjtenünk, melynek elmentállhatni ne reményije a vakmerőség sem. De nem célunk a polgárháború; sőt éppen ez az, mit kikerülni akarunk, mert mi testvérekül fogadtuk be a horvátokat, kik velünk tökéletesen egyenlők, de ép azért törvényt, alkotmányt, királyt, kormányt, tetszésük szerint nem változtathatnak. Mi őket el nem veszthetjük, mint kezünket, mint karunkat nem, melyek testünk részei, ők pedig el nem szakadhatnak. (Tetszés.) Csalatkozik, ki azt hiszi, végezve van minden, ha erőhatalommal megragadjuk. Nem, ez nem elég. Érezniük kell, hogy ők velünk, mindenben egyenlők lévén,, jognál és érdeknél s a múltak emlékezeténél fogva testvéreink. Az ármány, a hazugság, az önző ambitio költeményeivel elvakított népet fel kell világosítanunk. Felvilágosítani annyi, mint megnyerni, így megnyerni annyi, mint a békét örökre biztosítani. Csalatkozik, ki azt hiszi, e catastroph most kezdődik, nem, ez már kifejlése azon politicának mit a nemzetietlen, az idegen rendszer a mi rovásunkra folytatott Csalatkozik, ki azt hiszi, hogy a dráma most már végződni fog, nem, az európai conjecturák most egy új tért nyitnak a nehéz játéknak, melyet fegyverrel elnyomni le-

het, de bevégezni nem. Tehát ez ügy elrendezésében európai szempontból kell kiindulnánk. Erőtleneknek nem szabad láttatnunk, az igaz, de igazságtalanoknak sem. A mi diadalmunkban hiány volna, azt kipótolja Európai közvéleményének hatalma, mely látván, hogy erősek és igazságosak is vagyunk, eljárásunkat bírálni és helyeselni fogja.

Ezeket láttam szükségeseznek elmondani, némi felvilágosításaképen azon politicának, mely a válaszban ki van fejezve. A nehézségeket akartam röviden kimutatni, mik eljárásunkat meghatározták a múltban. Arról, a mit termünk kell jövőre nézve, a ház máskor fog végezni. Most egy tanácsosai végzem be szavaimat, mely abból áll: hogy mi erős, nagy, hatalmas nemzet leszünk, azt hinnünk kell, mert e hiedelem ad kedvet, erőt, bátorságot telkeinknek, de a ki azt hiszi, hogy már most úgy cselekedhetünk, mintha erős, nagy, hatalmas nemzet volnánk, az maga keserű csalódásban él, és az ilyen ember legsikeresebben dolgozik a nemzet megbuktatására. (Köztetszés.)

Elnök úgy látja, hogy most a javaslatot szakaszonként lehet tárgyalni.

A javaslat első hét pontja olvastatik, s észrevétel nélkül jóváhagyatik. A 8-ik pont után.

G h é c z y P. (honti főisp.) óhajtana mind azon nemzeteket megemlítetteti, melyek bennünket részint egyesülve, mint a török, részint diplomatai tekintetben, mint az angol és francia érdekelnek; de ha ez nem lehet, a 3-ik számú nyomtatványban foglalt ezen szavakat: „tekintve egyszersmind hazánk s Európa jelen helyzetét, mely által hivatva vagyunk, szoros egyetértésben a nagy Németország népeivel, védfala lenni a civilisatióknak“ mindenesetre megtartatni kívánja. Gr. Andrassy Gy. a 3-ik számú szerkezetet pártolja, a többi nemzeteket azonban még most nem akajja említetteti, mert nem tudhatjuk milyen political irányt fognak irántunk követni. Újházy L. a törököt, mely a civilisatióknak védfala nem lehet, semmi esetre sem kívánja betetetteti. A „népeivel“

szó után be kívánja iktattatni: „keleten.“ B. Eötvös J. megjegyzé, hogy a civilisatiót nem csak keletfői, hanem például délről vagy éjszokról is fenyegetheti veszély.

Gr. Pálffy J. a zempléni főispán véleményéhez járulván, az elnök e mellett látja a többséget nyilatkozni. E szerint az érdekllett pont szerkezete a 3-ik szám szerint következő:

„Ily viszonyok közt, tekintve egyszersmind hazánk s Europa jelen helyzetét, mely által hivatva vagyunk, szoros egyetértésben a nagy Németország népeivel, védőfala lenni a civilisatiónak, első és legszentebb kötelességünknek tartottuk, mindenek előtt egy szívvel lélekkel nyilvánítani, hogy a nemzet becsületét, a magyar szent korona épségét bármi veszély ellen életünkkel és vagyonunkkal megvédeni készen állunk.“

Pázmándy D. a 9-ik pontban „méltányosság útján“ helyett „törvényes úton“ kifejezést indítványozott, mi köz-helyeslést nyert.

A 17-ik pontnál, Ujházy L. megjegyzé, hogy a válaszfeliratban csak arról lehet szó, mi a trónbeszédben van. Ebben pedig az olasz háborúban részvételre nem szólittatunk fel, miért ezt a feliratból is kihagyandónak véli.

Wesselényi M. Tisztelt barátom — a sárosi főispán előadására hosszasan kellett volna felelnem; de a belügy-minister előadása ezt fölöslegessé tévé. Én a válaszfelirat két pontját szoros egybeköttetésben látom, azt t i., mely a horvát és a mely az olasz viszonyokat tárgyazza. Amazon már átmentünk, és oly szellemben szólunk, miként becsületét érző nemzet szólhat, de — békés szellemben. Ezt javiallja a testvériség érzete, mely polgárvér ontásától undorodik, de ezt javiallja helyzetünk eszélyes felfogása is. De ennek részleletes taglalásába nem ereszkedem, ha felhíva nem leszek. Annyi azonban áll, hegy békés szellemben nyilatkoztunk. S itt látom a pontot, melynél a horvát és olasz kérdés összevágna. Mert mi úton s módon remélhetjük a horvát viszonyok békés kiegyenlítését? Nyíltan kimondom, csak úgy: ha azon eszközökhez járulunk, melyek okai voltak, hogy Horvátországban béke helyett támadás lett. Nyíltan kimon-

dom, hogy a horvát támadóknak s a kötelességéről feledkezett volt bán — Jellachichnak soha bátorsága nem lesz azt tenni, mit tőnek, ha felsőbb helyre nem támaszkodhatok. Felséges urunk miként vette e dolgot — azt lelkes, jó királyhoz illő nyilatkozatában kifejezte. Es mi történik? Jellachich Innsbruckban megjelen, — a királyi család által fogadtalak, — bánnak szólíttatik, — érzékeny jelenetekfejlődnek ki, — hírók Horvátországba eljut, — s a lázadók merészsége növekedik. Szóló például idézi tisztelt nádorunk arczképének elégetését, s a királyi proclamáció terjesztőinek halálra üldöztetését. Meg kell tehát szüntetni s magunk részére megnyerni azon sympathiát, melyet a volt bán oly ügyesen ki tudott zsákmányolni. Innsbruckban léte alatt t. i. az olaszországi hadvezértől sürgöny érkezik, melyben segítség-kérés van; különben Carlo Alberto Bécsben fogja diktálni a békét. Erre ő lovagiasan állott fel, vagy inkább tetteié, s 50,000 embert segítségül ígért. Ez tagadhatlanul argumentum ad hominem, ha az ember szorultságban van. És ily nyilatkozatra az osztrák kormány, mely Olaszhon elvesztésével a bankrótot érzi berontani, kétségkívül sympathiát mutat így lévén a dolgok, mit parancsol az eszélyesség? Azt, hogy ha a horvát viszonyok békés eligazítását akarjuk, akarnunk kell az erre vezető legfőbb eszközt: a dynastia s az ausztriai kormány sympathiáját 200,000 fegyveresünk van már papiroson (remélem, miszerint nem marad ott) de mondhatom, hogy a dynastia rokonszenve ennek legalább felével felér. — Szóló ezeket a szerkezetnél még világosabban fejezte volna ki, *conditio sine qua non*-ná tevén egyfelől azt, hogy ő felsége eszközölje köztünk a béke tökéletes helyreállítását, másfelől, hogy a szabadság biztosítva legyen. Hy értelemben minden civilisált nemzet rokonszenvét reméli szóló; mert önérdekünkben olyat tevének, mi nincs a szabadság ellen.

Gr. T e l e k i S. megjegyzé, hogy nemcsak a mások, hanem a nemzet saját sympathiájára is figyelni kell; már pe-

dig nálunk az olasz háború iránt nem nyilatkozik rokonszenv. Mire Wesselényi M. azt válaszolá, hogy becsületünkre válik, miszerint nemzet élnyomására nincs bennünk rokonszenv. De vegyük e sympathiát közelebből. Ha a népnek azt mondják: Ő felsége, a király, vagy császár meg van szorulva, s azé volt a magyarok segítségéről; de az urak (mert így szokták mondani) azt akarják, hogy hadd veszítsen. S a nép azt elhiszi, mert szélé tapasztalásból mondhatja, hogy ott künn a népnek egészen máskép ver ttere, mint a pesti publicumé. Kérdi szélé: nem lehet-e könnyen polgárháború, főkép midőn tudjuk, hogy ha más-
 unnan nem is, — Ischl — és Salzburg felől sympathiák hajlanak Jellasich felé stb. (Maradjon, helyes.)

Még gr. Andrássy Gy. felelt a sárosi főispánnak a *pragmatica sancti*oból merített okoskodására, megjegyezvén, hogy arról a válaszfeliratban sincs említés. A trébeszéd tartalmát illetőleg pedig megjegyzé, hogy a válaszfelirat nem csupa viszhang.

Ekként megállapítatván a szerkezet, kérdés támadt annak átadása módjáról. A többség eldönté, hogy ez 12 tagú küldöttség — s a ház elnöke által történjék. De arról volt még kérdés, mit mondjon az elnök a nádornáli átadás alkalmával, továbbá ki tegye azt fel? stb. Wesselényi M. alkotmányos kérdést látott benne, s választmányra kívánta bízni a kidolgozást. A többség azonban elhatározván, hogy az elnök csupán bemutassa a küldöttséget, nem látta a feltevés szükségét Végre azon indítvány: hogy mint az alséház, a főrendek is küldjenek ő felségéhez egy küldöttséget Innsbruckba — akkorra halasztatott, midőn a képviselőház megválasztja a magáét.

XVI-ik ülés az alsóházban

júl. 22-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése után Pázmándy D. elnök jelenti, hogy Mészáros hadminister benyújtá a Ludovicicum alapszabályait

Folytattatván a válaszfelirat feletti vita, Hetyei J. és Haczelt M. aválaszfeliratot újra szerkesztetni kívánták, mert az egész szerkezete mesterkélt, szövevényes; a válaszirat legyen világos, egyszerű és határozott Bogdanovics a ministeri eljárással teljesen meg van elégedve. Mészáros L. ajánlja az olasz ügyekben a beavatkozást azért is, mert ha Ausztriát becsületes békéhez nem segítjük, elvesztjük Fiúmét, s ekkor ki leszünk rekesztve a világkereskedésből.

Nyáry P. Mindenek előtt kijelenti, hogy a válaszfelirati javaslatot nem találja olyannak, mely által képviselve volna e nemzet; mert a javaslatnak egy betűjéből sem tetszik ki, hogy az által koronás királyukhoz a nép képviselői 'akarnának szólani, mert ott mindazon érdekek mellőzve vannak, melyek a nép érdekei. Továbbá a válaszfelirati javaslatba nem lát egy pontot is, mely által e nemzet magához, önállásához, függetlenségéhez méltólag volna képviselve. Ez általános megjegyzés után átmegy a válaszfelirat két fő tárgyára.

Ilyennek tekinti először a horvát ügyet, s e részben a kormány által követett politicát tökéletesen helyesli.

A válaszfeliratnak másik főpontja a haza védelme.

A haza védelme iránt f. hó 11-kén már ünnepélyesen határozott a ház. De uraim — úgymond — most, miután azt megígértük, miután azon címet tűztük ki a már megajánlott hadseregre, hogy az a haza védelmére van felajánlva: szükség, hogy nyíltan kimondjuk, miszerint ezen megajánlott materiális segélynek célja semmi egyéb, mint

a haza védelme; mert ha ezt nem tesszük, akkor compromittálva lesz a ház. Én azt hiszem, hogy a nemzetek élete sokkal complicáltabb, mintsem hogy azt egy furkós bottal, karddal vagy ágyúval meglehessen védeni. Itt megállapodni egy nemzetnek, midőn önmagát akarja biztosítani, semmi egyéb, mint fel nem fogása nemzeti létének. — És kérdem uraim! be van már végezve minden teendők a rendi tábla által hozott, még pedig csak ideiglenesen hozott régi törvények által? Felelet: nincs! Még mindig hiányzik Magyarországon azon morális erő, mely a nemzetek fentartásában, elitem legalább, sokkal nagyobb tényező, magánál a materiális erőnél. Még nincs megmutatva nyilván, nincs formulázva az, hogy Magyarországon a jogok egyenlők. És uraim! midőn mi Európa előtt nyilvánítjuk, hogy mi a haza védelmére mindent megtettünk, hanem ezt a válaszfeliratunkból kifeledjük, ennek következése az lesz, hogy az európai nemzetek bennünket a magok sorából szinte kifognak feledni. — Itt az idő, s pedig balaszthatlanul, melyben Magyarországnak ki kell jelentenie, hogy kikhez akar tartozni. Akar-e tartozni az absolutismushoz, vagy pedig a civilizatiohoz? És én uraim fájdalmasan tapasztalom, miszerint a ház ezt ki sem akaija mondani; mert ezt csak sejtetni akarni — ez semmi. Voltak már előttem, kik ezt megemlítették; voltak, kik hivatkoztak Németországra; de én ezek irányában kimondom nyíltan, miszerint specialitásba menni, s egyes nemzetet jelelni ki, legnagyobb oktalanság volna; mert hiszen magának azon civilisált német nemzetnek létele sincs biztosítva önmaga, hanem az európai civilizatio által. S akkor, midőn ki akaijuk jelelni a helyet, melyet elfoglalni kívánunk Európában, nekünk általánosán kell szótanunk, nem egy nemzethez, s nem oly nemzethez, melynek létele sincs még tökéletesen bevégezve; hanem tartozunk kijelenteni, miként mi minden civilisált nemzeteknek barátai vagyunk. Tartozunk kijelenteni, hogy Európa magát nem ingerálhatja; mert mi azon időben, melyben a civilizatio a

keresztyénséggel ugyanazon egyértelmű volt, akkor a keresztyénségnek, s így a civilisációnak is védbástyája voltunk. S gondolom senki sincs közöttünk, ki ha e kettő közül kellene választania, az absolutismushoz tartozzék-e vagy a civilisációhoz, — nem választaná ez utóbbit; s ha így vagyunk mindnyájan meggyőződve, ugyan az istenért, mi tartóztat bennünket, hogy ezt ki is mondjuk, most, midőn nem többé egy pár százezer privilegiatus, és nem csak a királyhoz, hanem Európához szólunk; hanem 15 — 16 milliónyi nép képviselői. Megvallom, hogy azok politicáját, kik ezt kerülik, vagy kerülni akarják, át nem látom, nem pedig azért, mert ha mi azt hisszük, hogy a mit nem akarunk kimondani, azt ignorálja Európa: úgy véghetetlenül csalódunk. Hanem mielőtt kimondjuk azt, hogy hová kívánunk számíttatni, szükséges, hogy mint önálló nemzet, mi magunk jeleljük ki a helyet. — És uraim! az mi most következik, csak corollariuma azoknak, miket eddig mondtam; t. i. az olasz kérdés. Tegnap Perczel Móricz barátom említést tőn, miszerint az e részbeni eljárás nem egyenes, minthogy azon alapot, melyből kiindulunk, elhallgatjuk; és igen sajnálom, hogy voltak, kik ezen nyilatkozatot, — melyben egyébiránt tökéletesen osztozom, — rós sz néven vették, mert bizonyosan nem sérteni akart vele, hanem őt is az vezette e kívánatra, mi engemet, hogy t. i. határozottan kijelentsük az alapot, melyből kiindulunk.

A ministerium jegyzőkönyve már kétszer olvastott fel előttünk, és nem titkolhatom azt, miszerint nem kétlem, hogy ha a miniszteri jegyzőkönyv alapja a ház határozatának, akkor Magyarország függetlensége compromittálva van; compromittálva pedig azért, mert a basis, melyre a politica alapította tik, a *pragmatica sanctio*. Sokan igen óvakodnak a *pragmatica sanctio*ról beszélni, sokan mellőzni kívánják; én ezekkel nem értek egyet Itt az idő, hogy nyíltan kimondjuk, mit értünk a *pragmatica sanctio* alatt — Ha Magyarország megyei- és országgyűléseit tekintem, sehol nem

találom azt, hogy a pragmatics sanctionak valaha azon értelem tulajdonított volt, miszerint Magyarország a pragmatics sanctionál fogva az ausztriai birodalommal egy Schutz- und Troztbündnisse, — mint szokták mondani a németek, — lépett volna. Az értelmezés soha sem terjedt tovább, mint hogy az ausztriai monarchának fején van a magyar korona is. Ha nézem az 1723-iki 1. és 2-ik törvényczikket, s e kettőt egybevetem az ausztriai ház uralkodásának históriájával: lehetetlen nem látnom azt, miként mind az óta, hogy az ausztriai ház a kormányt átvette, ezt úgy folytatta, s folytatja most is, mint önállású magyar király. Ha valaki nekem azt megmutatná, hogy az 1723-ik év előtt egy, de csak egy törvény is léteznék, mely Magyarországra nézve ki nem mondja, hogy Magyarország háborút csak az országgyűlés által elhatározottat viselhet; ha nem volna az 1608-iki 2-ik törvényczikk, melyben világosan kimondatik, hogy Magyarország maga határozza el mindig a casus bellit; ha nem volna 1715-ki 18-ik törvényczikk, mely az 1-ső rész 9-ik §-usa nyomán azon ismeretes „militare tarnen pro regni defensione teneantur“ t. i. a nemeseket értve, ki nem mondaná; vagy ha ezen törvényczikk nem azt mondaná, hogy miután a nemesek ereje a mostani európai körülmények közt nem elegendő, hogy a hazát megvédje, akkor a rendes katonaság hozatik be; ha ezen törvényczikkben más, mint a regni defensio tétetnék kötelességül a rendes katonaságnak; ha ezen törvényczikkben ki nem jelentetnék az, hogy valahányszor kérdés van háború indításáról, mindannyiszor országgyűlés vizsgálja meg, ha váljon hasznos-e, vagy szükséges-e azon háború Magyarországra nézve: úgy talán még lehetne az exegesis tömkelegé közt odavezetni a dolgot, hogy valamiként kipréseljék az 1723-ik t. czikkből azt, hogy Magyarország csakugyan Ausztriának minden háborújában részt venni köteles. De uraim az 1741-ik 22-ik t. ez. nyíltan kimondja, hogy Magyarország önállású, s hogy Ausztriának, vagy akárkinek háborújába avatkozni nem tartozik. Felol-

vasom, hogy kiki átláthassa, mily világos szóval mondatik az itt ki, mert így hangzik, „Utin nullo alio casu, quam ubi veii inopina hostilis in Regnum Hungariae irruptio, veii flagrantie directe Regnum hoc tangens belli ratio, ordinarium diaetalem concensuum impediret.“ (Szónok elhalgat. Deák F. olvassa csak tovább) — Szónok folytatja, praespecificato articulo denotatus Regni concursus locum habeat.“ — Készakarva hallgattam el a czikk elsőbb részénél, mert már értekeztem egy igen nagy nevezetességgel! egyéniséggel, kinek hite az, hogy éppen az utolsó által rontatik le az élőbbemnek ereje. De már ha a mondottakat mind összeveszem, lehetetlen aggodalommal nem látnom azt, hogy azon alap, melyen az Olaszországba küldendő hadsereg megígértetek, oly könnyedén mellőztetik. Pedig higyjék meg uraim, hogy ámbár nem vagyok azon emberek közül, kik hiszik, hogy a Corpus jurissal lehet benünket az európai népek közzé bevezetni; de azt sem hiszem, hogy a mely nemzet prostituálta magát saját tette által, ezen prostitutio fel ne használtassák ellene akkor, midőn magát emancipálni akarja; s hogy ezen nemzetnek legyen oly ereje, mint azon nemzetnek, mely a legnagyobb szorongatok közt is ki merte mondani: én szabad vagyok, elnyomhat az erőszak, de meg nem semmisíthet, — az lehetetlen! Ez az alapja a megajánlott olasz segedelemnek, s én nyíltan, határozottan kijelentem, miként ez nem egyéb, mint feladása Magyarország törvény által biztosított önállóságának, s függetlenségének. Azt mondják sokan, hogy ez nem áll; mert hiszen ausztriai császárnak lenni, ez valami nevezetes, és szörnyű nagy jelentésű dolog; pedig látjuk, hogy ezen ausztriai császárságnak értelme sincs. Mert ha vissza megyünk az ausztriai császár históriájára, az éppen csak olyan ionná, mint midőn valakinek tetszik, ezt vagy amazt a nevet választani; mert Ausztria császárijának lenni, s egyszersmind dux Austriaenek lenni, mégis csak furcsa kis helyzet, A kérdés tehát az, hogy ebben: „Ausztriai császár“, van e valami nagy suprematia, mely a Rex Hun-

gariae-t semmivé tenné. Tudjak, hogy a diplomatiában a császárságnak, — kivált a XIX. században — semmi egyéb jelentősége nincs, mint a királyságnak. Kérem, van-e abban valami szégyenítő, valami lealacsonyító, ha valaki azt mondja: én Európában Magyarország királya vagyok. S váljon van-e Magyarországnak valami biztosítéka, hogy az ausztriai birodalommal szoros kapcsolatba lépven, nem fog provinciává törpülni? S van-e abból valami haszna? Én nem hiszem. Mert akár területét, akár népét, akár népének jellemét tekintem, azt kell mondanom, hogy inkább talán azon utóbbinak van egy jó szövetségesre szüksége, mint a milyen a magyar; annyival is inkább, mert láthatjuk, miként Ausztriának barátsága Magyarországnak jó gyümölcsöt soha nem termett; míg az ausztriai birodalom nagy ereje mellett, a nép egy alacsony bureaucratia alatt nemigazgattatott, nem kormányoztatott, hanem bitoroltatott Szeretném tudni, hogy Magyarországnak micsoda fontos oka yan épen most 1848-ban, midőn más nemzetek magokat emancipálják, s midőn mi is a martiusi napokban hittük, hogy már emancipálva vagyunk, micsoda okunk van, mondom, hogy most ismét, talán csak más formában, nyakunkat az ausztriai bureaucratia rabigájába hajtjuk. (A karzaton tapasztolnak.)

És uraim, ha igaz az, miként hiszem, hogy Magyarország nem tartozik az ausztriai monarchiához, s amit egyébiránt nem mert kimondani Ausztriának legabsolutisticusabb kormánya sem, s nem merte Magyarországot az ausztriai birodalom integráns részének nevezni, mi szükség tehát most nekünk ezt tenni? Váljon nem azt a következtetést huzhatja-e ebből akárki, mintha el akarnánk árulni a hazát, nem rászándékból, de gyávaságból? Ez az elsőségi jognak gyalázatos princípiumáért megkísértett elárulása volna egy nemzetnek. De én azt mondom, akkor van csak Magyarország meggyőzve, ha az utolsó magyar is leöletik, s ezt meg fogja érteni egész Europa, s nem fog minket megróni; és ha ez nem

történik is, csak egy .magyar maradjon meg, megmarad legalább az eszme. De uraim, ha mi magunk adjuk oda azt, mi törvényes és alkotmányos jogunknál fogva kétségbe nem vétetett: akkor meg fog bennünket káromolni egész Europa, s kitöröltetünk a népek életkönyvéből, vagy mint már egyszer mondtam, a históriában azon lapot, mely rólunk szól, tintával önti le a história írója. S ezt megérdemelniük, ha mi általában elismernénk azt, hogy mi Ausztriának minden hibás és nem hibás tetteiben, s háborújában osztozni tartozunk. (Zaj, elnök: csönget.)

Mi a dolog másik részét illeti, azt gondolom, miként azokban, miket eddig mondtam, kifejtettem erre nézve is véleményemet Kossuth pénzügyminister úr azt mondotta, az olasz kérdés Magyarországra nézve az első európai kérdés. A ki azt mondotta, lehetetlen, hogy azon hitben legyen hogy Magyarország az ausztriai monarchiának kiegészítő része, mert ha kiegészítő része, akkor nem Magyarországra, hanem az ausztriai birodalomra nézve európai kérdés. És pedig azt mondotta a minister úr, s én abból vontam azon következtetést, hogy a minister úr, azon szavaival, azt akarta kijelenteni, miszerint a ministeriummal, mely a sanctio pragmaticára akarja alapítani az olasz segedelmet, nem ért egyet, s ez volt oka annak, hogy akkor, midőn Kossuth Lajos minister úr felszólalt, azt mondtam, fogadjuk el, mit ő mondott A mit tegnap felolvasott, ahhoz nem szólhatok, mert az csak egyszer olvastatván fel, nem vagyok képes felfogni, hogy a ministerium benne mit akar. Miután mondom, nem értettem, nem szólok az egész politicához, s nem szólok azért sem, mert nem akarom, hogy a ministeriumnak abbeli politicája, ha hibát követett is el, a nemzet politicája is legyen. Midőn tehát ezen ügyet maga a pénzügyminister úr, úgy állította fel, mint a mely Magyarországra nézve európai kérdés, szükséges, hogy mi ezen szempontból tárgyaljuk. Az európai népek 1789-től fogva nem azok többé, melyek az előtt voltak. 1789 előtt a népek csak gépek voltak bizo-

nyos egyéniségek kezeiben, a népek csak eszközei voltak néhány egyéniségek akaratának; de 1789-től fogva a népek már magok gondolkoznak, s magok is akarnak. Ezen időponttól kezdve, de különösen az utolsó félszázad második felében már individualisálták magukat a népek, s jelenleg ezen egyéniségre törekvés, azt lehet mondani, nagyobb mint maga a political önállásra törekvés. Ha e szempontból vesszük a dolgot s Magyarországot, sőt egész Európa földabronczára tekintünk, látjuk, hogy mi mindenfelől oly népekkel vagyunk körülvéve, melyek részint önállósággal nem bírnak, részint a mennyiben bírnak is, csekély erejükénél fogva gravitálnak egy nagyobb, egy Európában igen félelmes, a végtére csak az európai civilisatio által feltartható hatalom felé. A kérdés kétségtelenül az, hogy válaszszon Magyarország, e felé akar-e gravitálni vagy a civilisatio felé?

Ha a szabadságot, az önállást mindennél főlebb becsüli, úgy a kérdés az: reményli-e, hogy ezen gravitációban fogja azt megtalálni, vagy talán menedéket másutt keres? Mi fog történni az orosz birodalommal? fog-e az nagyobb compact birodalommá válni, vagy szétromboltatván, hason elmekből álló, de kisebb birodalmakra feloszlani? ezt meghatározni Európában mindaddig senki nem fogja, míg a keleti kérdés eldöntve nincs. De a keleti kérdés eldöntése nem olyan, mit a civilisált népek Európában behunyt szemmel néznének. S itt a kérdés az: lehet-e ezen kérdésnél Európa tényezője Magyarország is, vagy nem? S ha lehet, kiknek a kezében, s kiknek lehet segítségére? Azt hiszem, e felől nem sokat kell beszélni, mert a közvélemény az, hogy Magyarország ezen kérdésnek megoldásában eszköz, de czélszerű eszköz csak a civilisatio kezében lehet. — Itt tehát el van határozva a cél, melyre Magyarország rendelve van, el van tehát határozva az út is, mely azon célhoz vezet. De azt mondják: mi Európában nem vagyunk biztos önállásban, nekünk Ausztriára van szükségünk. Miért Ausztriára? Hja! mert Ausztria 32 — 34 millió népet számlál. De az a kérdés;

milyeneket? A többség, mint a mostani bécsi diaeta mutatja, nem a német, s így nem a civilizált elem. S így a kérdés: ismét az, váljon Ausztriának magának is van-e jövője? Ragaszkodjunk-e tehát, s gravitáljunk-e oly néphez, melynek a maga tulajdon birodalmában sincs többsége? Felelet: nem! Előbb utóbb, de sőt minél előbb be fog következni, hogy az ausztriai birodalom összeomlik, s mi történik akkor Magyarországgal? Fogjuk-e követni Ausztriát, vagy azon népeket, melyek Ausztria iránt semmi sympathiával nem viseltetnek? ezt tenni teljességgel nem fogjuk. Én úgy hiszem Ausztria politicája többé nem Ausztria és nem a civilizatio politicája. Ha ezt nem ismerjük el, és más szempontból megyünk ki, Magyarország jövőjét compromittáltuk. Ha nem megyünk is egész a főköthő pántlikájának részletéig, nem látjuk-e azt, hogy Ausztriában többé nem Ausztriának, hanem a reactionak érdeke van képviselve, nem mondom, hogy a dynastia által, mert hiszem, hogy a dynastiának minden tagja, mindazokat, a mik történnék, Ausztria érdeke ellen lenni tudja; de azon alattomban működő camarilla igen jól tudja, hogy ő nem tartozik többé azon dynastiához, s csak a legelső alkalmat várja, hogy tőle elváljon. S ha ez megtörténik, akkor is azt mondjuk-e, hogy mi az ausztriai birodalomnak kiegészítő részei vagyunk, és nem nyilvánítjuk-e ki, hogy ha urunk királyunk közénk jő, mi megvédjük trónját, mert azzal legszorosabb kapcsolatban áll a mi önállásunk. És váljon nem jobb volna-e, hogy kormányunk Ausztriának bebizonyítaná a históriából, mert nemzetek életében törvények csak a históriából menthetők, hogy a régi Ausztria többé fen nem állhat, egy új Ausztriának lehetősége talán meglehet, de nem reactionalis úton. Ausztria csak úgy állhat meg, ha a népeknek adandó szabadság osztogatásában fog védelmet keresni, és nem az elnyomásban. És hogy ezen az úton sokkal nagyobb jövője van Ausztriának, ha t. i. Olaszország territoriális függetlenségét visszaállítja, mintha azt továbbá is vas karokkal

mindaddig, míg az utolsó ember le nem lövetik, megtartani kívánja. Hallottam mondatni épen hadügyi minster úr által, hogy mily nagy érdekében van Magyarországnak Olaszországot megtartani. Nem tudom, melyik iskolához tartozik minster úr, de én ahhoz nem tartozom, mely azt hiszi, hogy a népekkel úgy lehet bánni, mint a közkatonával, hogy azokat bizonyos disciplinaris szabályok önállásukból kivetkeztetvén, rendben tartsák. Nem tudom hadminister úr biztosítana-e bennünket arról, hogy ha Magyarországból bizonyos számú hadsereg menne ki az olaszok ellen és győzedelmeskednék, váljon megtartaná-e Ausztriának Lombardiát? Én úgy vélekedem, sokkal jobban ismeri hadminister úr az olasz népet, mintsem hogy ezt reménylené.

És kérdem: van-e reménység arra, hogy ha e térre lépünk, a nemzetek tőlünk el nem fordulnak? Reményli-e tisztelt hadügyminister úr azon lehetőséget, hogy akkor az olaszok Magyarország iránt nagy rokonszenvet éreznének, és hogy Fiume is ezen öldöklő és a szabadság ellenségének magát bebizonyított nemzethez ragaszkodják, mert azt hiszem, Trieszt, a mint magát kimutatta, a mostani körülményekben, nem nagy vonzalommal viseltetik Ausztriához. Ha a dolgok így állanak, Olaszországnak nem sok oka lesz Magyarországgal barátságos viszonyban állani. Én, tisztelt ház, azon politicát, hogy Olaszország dolgaiba beavatkozzunk, helyesnek tartom, de nem úgy értelmezve, mint a ministerium, hanem úgy, hogy ha beavatkozzunk, csak annyira avatkozzunk, hogy kijelentjük: miszerint Magyarország az olasz Lombardiának és az ausztriai birodalomhoz tartozott olasz részeknek függetlenségét territoriális tekintetben is elismeri. És mikor ezt kimondottuk, akkor már szövetségese van Magyarországnak nem a dynastia ellen, hanem szövetségese van a dynastia mellett, mint Magyarország királya mellett, szövetségese lesz-e az olasz a dynastiának mint ausztriai császárnak? az nem tartozik rám, hanem, ha az kimondatott, bizonyos, hogy Magyarországnak az olasz szövetségese lesz.

Én úgy értem, a mint pénzügyminiszter úr tegnap előtt értelmelte, és nem úgy, a mint azt tegnap a ministeri nyilatkozatban hallottam, mert lehet-e nagyobb képtelenség, mint azt mondani, hogy mi az európai civilisatiónak és szabadságnak érdekében teszszük azon lépést az olaszokkal, miszerint megpróbáljuk, ha legyőzhetünk-e benneteket, ha le nem győzhetünk, akkor elismerjük, hogy szabadok vagytok. Ha jól értettem, ez a ministerium politicája, s mintán ez a politicája, nem akarom, hogy azt a ház helyben hagyja. A ministerek politicája lehet jó, vagy helyes; az egyének politicája fog maradni, kik lelépnek a kormányról és velők együtt politikájuk is elenyészik; de egy oly nemzet, mely a szabadságért annyit áldozott, — mert szólok azokhoz, kik valósággal áldoztak a szabadságért, — az ily ministerialis politicát a magáénak el nem ismerheti, mert az nem egyéb mint a reactio politicája. Mert tesz-e az egyebet, ha előbb megpróbájuk visszafoglalni Olaszországot, és akkor, midőn kényszerítve vagyunk, oly nagylelkűek vagyunk, hogy hozzájuk fordulunk s megadjak nekik a szabadságot, mit tőlök először megtagadtunk (zaj). Ez uraim oly politics, melynek nevét Európa, sőt egész világ politicájának lexiconában nem találom. Mert mondja ki inkább a magyar nép, mint tett 1741-ben, hogy mi lovagiasak vagyunk, s Olaszország ellen felkelünk, talán le is fogjuk őket győzni, ekkor legalább a kötelességet teljesítettük lovagiasságból a dynastia irányában, ekkor legalább meg fogják a magyarok érdemelni azt, hogy őket nem igen európaiasan ugyan, egy kicsit barbárnak, hanem mégis harcziás népnek fogják mondani. De mikor azt mondják: hogy a Magyar szabadságot hirdet, az alatt pedig ugyancsak dolgozik ágyukkal a szabadság ellen s ha egyszer meggyőzte a szabadságot, akkor neki megy s azt mondja: majd fogok neked adni szabadságot, ekkor az adott szabadságnak minden becse elveszett. Véleményem szerint a szabadságot sem lehet a népekre erőtetni, s a ki azt hiszi, hogy szabadságot ad egy nemzetnek, az nem érti a szabadságot,

visza lehet venni a zsarnoktól, de a legjobb embernek sem lehet ajándékozni szabadságot, épen azért, mert az nem ajándék. Nem azon okból beszélek, mintha capacitálni akartam volna önöket miután a ministeri felhívásra oly nagy tömeg nyilatkozott a ministerium mellett, hanem csak azért nyilvánítottam véleményemet, hogy magamat önmagam és választóim előtt igazoljam.

Deák F. Nem ereszkedem czáfolatokba, mert a ház nem örömet hallgatná azokat; hanem azért, hogy a vádat hallgatással ne tűrjük, mintha politicánk reactionalis politica volna, tartom szükségesnek felelni. A reactio alatt a kivívott szabadságnak elnyomását, és az absolutismus visszakozását érti az egész világ lexicons. Ezen pillanatban ezt a vádat sem a ministerium nem érdemli, sem a dolgok körülményei arra nem mutatnak; és ha valakinek hatalma van valamely szót kénye szerint elcsavarni és a praemissát rá fogni valakire, azt mondani, te azt akartad mondani, annak a leggyönyörűbb következményei lesznek. így tett Nyáry Pál úr is a házban nyilván felolvasott jegyzőkönyvre nézve. A pénzügyminister úr ismételve kijelentette, hogy a hadsereget nem az olasz szabadság elnyomására akajja fordítani, hanem a monarchiái elvekkkel megférhető szabadságot és alkotmányt kíván az olaszoknak adni. Egyébiránt bőven a dolgot nem fejtegetem, mert különben taglalások és viszonttaglalások keletkeznének, s oly hoszúra terjedne az adresse-debatte, hogy Nyáry Pál úr és köztem, úgy szinte a háznak más tagjai között s a messzelátó politica felett sokáig folyna a harcz, addig pedig Magyarország elveszne.

Csak kettőt jegyzek meg Nyáry urnák politicájából, ha már az enyém hibás. Először, mondják meg, hogy ha Olaszországot szabadnak és Ausztriától elszakadottnak elismerjük — mert természetes következés volna ez, ha vissza parancsoljuk onnan a katonaságot — nem az olaszokkal szövetezünk-e az ausztriai császár ellen? már pedig akárhogy vélik értelmezni a pragmatica sanctiót, úgy csak nem fogja

senki azt értelmezni, hogy Magyarországnak, a sanctio pragmatica szerint józanul szövetkezni lehessen az ausztriai császár ellen. A másik pedig, a miben politicáját nem csak én nem követem, hanem, mivel gyakran történt hivatkozás a közvéleményre és pedig a házon kívüli közvéleményre, én is tehát erre hivatkozom. Ha netalán valaki kérdést tenne fel a házon kívüli közvéleménynek, és azt individuális titkos és nem titkos szavazatra bocsátaná a legöregebb embertől kezdve le a gyermekig, ha váljon elfogadják-e Nyáry Pál azon politicáját, hogy inkább egyetlen egy magyar maradjon fen, a ki Magyarországot képviselje. (Általános nevetés.) Legfőlebb tehát egyes ember találkoznék, ki ezen politicát pártolná, oly feltétel alatt, hogy 8 legyen azon egy ember. (Nevetés.) De általánosan országos nemzeti politicának, azt hiszem, ezt sem itt sem máshol el nem fogadnák. Ha egész Magyarországon csak egy magyar volna, s ez képviselné a nemzetet, kevés baja lenne neki, nem kellene neki sem ministerium, Bem közvélemény. Csakhogy miképen képviselje egy ember a nemzetet, ezt nem értem. Ezt tekintve, feladásunk, hogy az országot mint országot megtartsuk, és gondoskodni is fogunk, hogy egy emberre ne reducáltassék, hanem minél több, minél erősebb legyen. Elutasítom tehát a vádat, mint ha a ministerium reactionalis politicát követne. A háztól függ ezt helyeselni vagy nem helyeselni. (Helyes.)

Pulszky F. Tisztelt képviselők! Nem akarom az előttem szólott képviselő, Nyáry Pál úr beszédét minden tömkelegében követni, csak egy pár eszmére nézve miket elmondott, látom szükségesnek a felvilágosítást, azért leginkább, mert nem szeretem a misticismust, mely szavak alá burkolva nagyot jelent, mert senki sem érti, és mindenki azt találja benne, a mit gondol. Ilyen p. o. az, hogy mindig megkülönböztetik a népet a nemzettől, és azt mondják, hogy mi a népet nem képviseljük. Azt hiszem, hogy a magyar választótörvény igen széles alapon nyugszik, azt hiszem abban ben van Magyarország egész intelligentiája, ben van Magyaror-

szág minden független népe, ben van mindaz, ki mástól nem függ annyira, bogy a magából megélhet; és ki van zárva mindaz, ki mástól függ, ki dolgozik másnak, nem ingyen ugyan, hanem napibérért, de azért másoktól függ.

— Azon theoria, hogy a nemzet más valami mint a nép, ez valami új theoria. Franciaországban találták fel először, mikor 30 millió francziából álló országban csak 200 ezer választó volt, és ezt átvették későbbben a francziák akkor is, midőn a suffragium universale megvolt; szerettek hivatkozni a közvéleményre akkor is, midőn minden munkás voksolhatott s nagyobb része nem voksolt, s ez által bebizonyította, hogy nem akar befolyjni a közdologba. Töredék mindenkor volt Franciaországban, mely más közvéleményre szokott hivatkozni, s mely a május 15-ki és június 24-ki vérontó jeleneteket előidézte Párizsban. Azt látom, hogy nem szokván meg a parlamentaris életet, szereljük utánozni a francziákat, és hivatkozni a közvéleményre, mely a házon kívül van. Azt mondják, hogy a hírlapok képviselik a közvéleményt; azokat én is a közvélemény orgánusmainak tekintem, a szerint, mint azok olvastatnak, t i. az előfizetők száma szerint; és azt hiszem, hogy olyan párt, mely itt képviselve nem volna, s mely csak 10,000 példányban is el tudná adni lapjait, a közvéleményre támaszkodhatnék; de melynek 1000-nél vagy 200-nál több előfizetője nincs, az ne gondolja, hogy legkisebb viszhangja legyen az országban. (A baloldalon zaj.) De hallom ellentétbe hozatni ezen két szót is, absolutismus és civilisatió; ebben én logicát nem látok, mert az absolutismusnak ellentéte a szabadság, a civilisatiónak ellentéte pedig a miveletlenség. Midőn az absolutismus és civilisatióról szólnak, akkor ezen eszmék alatt Ausztriát és Franciaországot értik. Azt hogy Franciaország kizárólag képviselje a civilisatiót, tagadom. Azon pillanatban midőn Németország egyesült, melynek a civilisatió iránt annyi érdemei vannak mint a francziának, mi azt mondjuk, hogy az olasz háborúval elvesztjük

hitelünket, és a civilisatio sympathiáját. Azon pillanatban, midőn Lombardia a sardiniai király által megtámadtatik, mondjuk mi ezt; midőn a civilisált Európának nagy része azt mondja, s világosan ki akajja nyilatkoztatni, hogy nem csak Ausztria, hanem egész Németország érdeke is kívánja, hogy az alpeseken túl azon kereskedő városok, melyekkel századokon át összeköttetésben élt, melyek a német felsőbb-séget mindig elismerték, mindamellett, hogy nemzetileg kormányoztattak, akkor is, midőn mi nem úgy kormányoztattunk; midőn kimondja Németország, hogy jónak és szükségeseenek tartja az olasz háborút Németország érdekében bevégeztetni. — De az absolutismus alatt azt tartják, és a régi bureaucrátiát említik hozzá, hogy Ausztria — szegény Ausztria! őt nem az absolutismus vaspálczája kormányozza, hanem az inaknak kis vesszeje — az absolutismus kezében van. És ha az absolutismus ellentéte egyrészen a szabadság, úgy más részről mindkettőnek ellentéte az anarchia; hol ez van, ott az absolutismus nem létezik, kinőheti ugyan magát belőle, de azért vagyunk itt, hogyne nőhesse ki magát, hogy azt kezdetben törhessük meg. Egyébiránt, nem akarom a jogi részben követni az előttem szóló képviselőt, ki itt leönteti tentával a história azon lapját, mely rólunk emlékezik, melyről nem tudom megfogni, hogy a joghoz tartozik; hanem odamegyek, hol azt mondja, hogy a Corpus jurissal nem csempészhetjük be magunkat az európai nemzetek sorába. Nem a Corpus jurissal, nem is az adressel megyünk oda, hanem férfias erővel; ha erőt tudunk mutatni, elismer bennünket Európa, ha pedig gyengék leszünk, a legszebb elvek mellett sem lesz hitelünk. — Tudjuk, hogy Károly Albert 1821-ben feltette a jacobinus sipkát, maga volt az összees küvéé vezetője, és 1822-ben elárulta társait, 1828-ban pedig elment Spanyolországba, hogy ott a szabadságot összelőhesse; és íme ő hősnek ismertetik el, nemcsak az absolut hatalmak által, hanem a magyar képviselőház bal oldala által is, kik szabadelvűeknek akarják magokat nevezni, s

minden bűnei mellett elismerik, és pedig nem azért, mivel a szabadság mellett ví, mert midőn a majlandiak meghívták) hogy segítsen rajtok, nem gondolt velők, de midőn azt mondták neki, királynak leszesz, elment Majlandba és megvédte őket. Velenczébe egy katonát sem küldött, habár látta, hogy Yelence nem tud ellenállam és ő ott állott a határokon, míg utoljára megszorult és elismerte az ő királyságát Ez, uraim, nem szabadsághős, ő a régi idők tartományokat foglaló potiticáját követi, s országát nagyobbítani akarja, nem pedig a népek szabadságát garantírozni. És ezen királyt elismerik, mert van 100 ezer katonája. A san-marinói köztársaságnál nincs szabadabb elvű a világon; összes népessége mintegy 5000 lélekből áll, közöttök mindenki választó, s összejön tanácskozni az egész nemzet, mint mi hajdan a Rákoson összejöttünk, senki sincs kizárva a közdolgok folytatásából; de még nem halottam, hogy azon elvek iránt sympathiája volna a mívelt Európának. Szép szavak által political jelentőségre nem jutunk, hanem ha 200,000 fegyveresünk lesz, akkor mindenki elismer benönket, különben attól félhet, hogy elismertetjük magunkat általa. Épen azért hiszem, hogy kötelességünk, erélyesen fellépni; ha máshol szövetségest keresünk magunknak, mutassuk meg, miként régi szövetségünkkel úgy bánunk, hogy bennünk bízni lehessen; ha első fellépésünk is az lesz Európában, hogy a régi szövetséget megszakítjuk Ausztriával, akkor a sanctio pragmatica elszakítása nem lesz valami különös recommendatio nekünk más nemzeteknél, hogy ők akarjanak velünk tractatusra lépni, mert látni fogják, hogy míg tetszik nekünk, megtartjuk a tractatust, midőn pedig elég erősek vagyunk, elszakítjuk azt, mely 100 év előtt kötötte, sok bal szerencse között megtartott bennünket, s melynek hívei voltunk mindig. Bizalmat az által nem gerjesztünk magunk iránt, ha oly tractatusokat szakítunk meg, melyek ellen fel nem szólaltunk, és melyeket ezereknek vére pecsételt meg. Nem gondolom tehát, hogy elállhatunk azon politikától, me-

lyet Magyarország száz év óta követett, mert ha a *sanctio pragmatica* csak annyit foglalna magában, hogy Magyarországnak királya, egyszersmind királya a többi ausztriai tartományoknak, és semmi közünk ahhoz nem volna, váljon a többi tartományok megmaradtak-e a felségnél vagy nem? Szeretném tudni, mi célja volna a *pragmatica sanctionak*. Hogy lehet megegyeztetni a dolog természetes állásával azt is, hogy független lévén minden egyes tartománya Ausztriának, egyik az oroszszal szövetezzék, mert akkor Horvátország azt mondaná, hogy az ő természetes szövetségese sem a francia, sem az olasz, hanem az orosz, s majd akkor Magyarország vívni fog az olasz és francia *sympathiákkal*, az ausztriai tartományok frankfurti és angol segítséggel, a csehek az oroszszal, s ebből azután háború következik. Vagy ha az benne van politicájában a követ urnák, hogy el akar szakadni Ausztriától, mondja ki azt világosan, de olyan játékot ne űzzünk, hogy azt mondjuk: Ausztriával tartok, híve vagyok királyomnak. Én nézetemet bevallom nyíltan, s nyilatkozatomban nincs hátulsó gondolat. Azért a régi kapcsolatot fentartva, úgy, hogy a nemzet önállása csorbát ne szenvedjen, úgy mint a törvények kívánják, a *pragmatica sanctio* értelmében, beleegyezem a ministeriális politicába. (Helyes.)

Klauzál (Nyáry) P.: hát mindig a ministerek beszéljenek?) Nyáry követtársunk neheztel, hogy egy pár szót szólni akarok, ki még a tisztelt házat előadásommal nem untattam, és nem követtem az ő példáját, ki egy nap tizenöt-ször is szokott szólni. Nem szólnék most is, ha a tett szemrehányások czáfolatot nem kívánnának. Figyelmeztetem az érdekes követet, ha azt gondolja, hogy ő az, kiből e honban legtöbb érzete van a tiszta hazafiúságnak, akkor ne méltóztassék oly axiómákat felállítani egy nap, melyekkel másnap hazafisági tekintetben jó ellentétbe. A tisztelt úr tegnap azt jelenté ki, hogy hazaárulónak tartja — ezen kifejezéssel élt — ki a mostani ministeriumot megakarja bukattani. Én ezen véleményben soha sem vagyok, és nem is

leszek, noha ezen ministeriumnak tagja vagyok; de azt hiszem, hogy minden polgárnak kötelességében állana, ha ezen ministerium azon bűnbe esnék politicája által, mely ma reá Hibáztatott, ezen ministeriumnak megbuktatásán működni (Helyeslés.) Tisztelt polgártársunk azt állítá, hogy a ministerium politicája prostituálná Magyarországot, másik állítása pedig az volt: hogy a ministeriumnak politicája nem ugyan szándékosan megcsalólag, hanem bizonyosan tudatlanságával azon következtetést húzza maga után, hogy a márcziusi napokban kivívott nemzeti függetlenségét egy más módon ismét a bureaucratia igájába döntené. Ha a magyar minis-terrain akár szándékosan, akár tudatlanságból a magyar nemzetet prostituálni törekednék, vagy prostitutióra vinné, a mint mondatik, szerencsétlen politicával s így Magyarország függetlenségét kockáztatná, — hogy lehet a követ urnák azt kimondani, hogy ezen ministeriumot fen kell tartani? vagy van más valami magasabb érdek, mely ezen érdeknél is fölébb való tekintetet érdemel, mely a tisztelt urat arra bírja, hogy a ministeriumot nem kell megbuktatni, még akkor is, ha ő a nemzet prostitutióján működik, vagy pedig annak függetlensége ellen irányozza politicáját, bár nem szándékosul, de tudatlanul? (Nyáry P.: erre felelek.) Elvárom feleletét, és örvendeni fogok, hogy ha tisztelt úr patriotismusa oly ügyes, hogy a hazaszeretet azon legmagasabb céljánál is, miszerint a nemzet a maga politicájában, más nemzetek irányában mindig köztiszteletben álljon, és hogy függetlenségét ne kockáztassa, ha még ennél is magasabb célú tud előadni a ministerium fentartására. Én mióta gondolkozni kezdtem, — bár nem szeretek magamról beszélni — szakadatlanul azon elveket követtem, melyeket örömmel láttam Nyáry Pál úr által vallani; most a tér megváltozott, menyiben a mostani kevesebbség azon phrasisokkal él, melyeket előbb oly méltán használt az ellenzék azon bureaucaticus kormány ellen, melynek bureaucaticus volt irányzata. Én megvagyok győződve, hogy a kevesebbség,

mely iránt a legnagyobb tisztelettel vagyok, mind azt, mit ránk méltóztatik ruházni, azt a legtisztább szándékkal teszi, de, noha elismerem azt, hogy a kevesebbség által gyanúsítások is használtathatnak fegyver gyanánt, azon esetben, midőn reménye van azok által többséget szerezhetni azon elveknek, melyek mellett küzd; de ha az ember meg van arról győződve, hogy az általam soha sem helyeselhető gyanúsítás fegyverével sem tudja magát többségre felküzdeni, akkor kivárom, hogy ezen fegyverrel élni igen óvatosan méltóztatnának. Én nem kívánom, hogy egy előbbeni elvrontás miatt valaki személyeknek vagy tekintélyeknek hódoljon, mert előttem nincs semmi tekintet ott, hol meggyőződés parancsolja testvér ellen is nyíltan szólam; de midőn egy célra dolgoznak, önök úgy, mint mi, midőn önök is belátják azt, hogy a haza veszélyben van; mégis azt mondani, hogy ha az ajánlott katonai erő megadatik, és a szükséges pénzforrás megnyitattik, az arra fog használtatni, hogy a nemzet prostituáltassék, s ezáltal azoknak kebleik lennének felizgatva, kik katonák lesznek: erre nézve kénytelen vagyok kijelenteni, hogy ez veszedelmes, mert félttem a hazaszent ügyét. (Igaz.) Csak ez mondatja velem e szavakat, és nem egyéb. Tessék személyemet a megrohanásnak és megszólásnak kitűzni; ezt megszoktam, nem fogok rá soha egy szóval is felelni; a mit mondtam, nem mondtam egyéb okból, mint azért, mert azt hiszem, hogy a cél mindenekelőtt közös, t. i. a hazának megmentése; mert — bár nem vagyok peseimista — midőn a haza oly veszélyben van, milyenben tudtomra nem volt soha, akkor csak az összetartás az, mely által a mindnyájunktól óhajtott célt elérhetjük, melyet azonban a gyanúsítások a helyett, hogy előmozdítanák, csak kockáztathatják.

T e l e k i L.: Legelőször is Pulszky követtársamnak akarok felelni. Azt mondá, hogy azok kik a ministerialis politicát nem helyeslik, s nem akarnak az olasz dolgokban interveniálni, vagy ha akarnak, úgy akarnak, hogy Olaszor-

szágnak tökéletes függetlensége és ausztriátói különszakadása biztosítassék, ha különszakadást akarnak, mondják ki egyenesen, hogy azt akarják. — Én ennek két értelmet tulajdonítok; vagy azt, hogy mi tökéletesen külön politicával, külön alkotmányval, külön jogokkal bíró ország legyünk, amelynek Ausztriával semmi más köze ne legyen, mint egy közös uralkodó; ekkor nem szükséges különszakadásra izgatni, mert akkor külön vagyunk egymástól szakadva, jogban és mindenben, ha pedig azt akarta értetni, hogy azok, kik a ministerialis politicát nem helyeslik, ha még másképen is külön akarnak szakadni, mondják ki inkább, mintsem leplezve mondjanak ily gondolatot más szavakkal, akkor a legnagyobb gyanúsítást használta a tisztelt szónok ellenünk, s ekkor kénytelen vagyok ez ellen kikelni és kívánom, hogy az elnök ily kifejezésekért a szónokot rendre utasítsa. Ily gyanúsítás után talán szabad lesz más dologra visszatérni, mely nem volt gyanúsítás, és olyannak vetettet. Mit Nyáry követársam mondott, bár ő megfelel magáért, nem hagyhatom említetlenül. Én is azok közé tartozom, kik nem kívánnak ministerialis crisist előidézni, mert ez most a lehető legveszedelmesebb; azonban mivel ezt nem kívánom, nem következik belőle, hogy véleményemet lekössem a ministeriumnak, és hogy mindenben azt gondoljam, mit a ministerium a hazára nézve üdvösnek gondol. Kívánom magamnak azon jogot, mikép ott, hol eltérő véleményem van, azt ki is mondhassem, hogy t. i. azon ministerium, melyet én nem akarok megbuktatni, oly véleményen van, mely ha folytatná, a hazának végromlása következne belőle. Pulszky követársam csodálkozik azon, hogy az e ház falain kívüli közvélemény említetik s ő ezen említéseket nem tartja helyeseknek. Én azt gondolom, hogy mi a nép képviselői vagyunk, de abból, hogy mi választattunk, még nem következik, hogy mi a nép közvéleményének képviselői legyünk. Hogy a őzéi eléressék, érdekében áll e háznak úgy működni, hogy az itt uralkodó vélemény öszhangzásban legyen a nemzet

közvéleményével; de mégis megtörténhetik, hogy a nép választása következtében itt oly többség keletkezik, mely az összes nép véleményével ellentétben áll. (Zaj.) Ezen lehetőségből foly ki a fejedelemnek azon joga is, miszerint midőn ellentétben látja a népképviselői választúson alapult képviselői házat az összes nép véleményével, azt feloszlatja és új választást hirdet, mert ily elosztás és ily választás nem egyéb, mint hivatkozás a nép közvéleményére. Helyes. — Most a tárgyra téve, az adressere, és ministeri politicára akarom megmondani a véleményemet. A Horvátország iránt követett ministeri politicát helyesnek látván pártolom. Az adresset nem fogadom el úgy, a mint van; helyesebben és jobban szeretném azt feltévé látni, különösen óhajtottam volna, hogy Európa irányában ne oly általános kifejezésekkel éljünk, úgy hogy nem is tudjuk, mily alapot véljünk felt állítandónak, de kívántam volna kimondatni az adresseben mi lesz azon alap, melyre állítatik az európai civilisatio és szabadság, és hogy ezen alapot féltjük az ellenkező pártok vitáitól. A haladási kérdésekre is azon véleményben vagyok, miszerint szerettem volna világosabban kifejeztetni azon szándékot, hogy még ezen ülés alatt hozzá akarunk fogni a haladási kérdésekhez, s különösen a hűbéri természetű viszonyok megvitatásához. — A mi az Olaszországra nézve kimondott politicát illeti, többféle nézetekből indultak ki. Némelyek a *pragmatica sanctio* tekintetéből, némelyek a ministerium iránti bizodalomból, mások ismét az opportunitás szempontjából. Megjegyzem, hogy a *sanctio pragmatica* az opportunitási tekintettel merő ellentétben áll, mert a *sanctio pragmatica* semmi czélszerű kimagyarázást nem enged. Mi a ministerialis bizalmat illeti, én sem akarom a ministeriumtól a bizodalomát megtagadni, de ezen bizodalom nem korlátozható engem ministerialis kérdésben, sem az iránt, hogy kimondjam nézetemet. A *pragmatica sanctio* értelmezésébe hosszasan ereszkedni nem kívánok, azért sem, mert véleményem minden eddigi egyéb nézetekkel ellentétben áll,

csak azt jegyzem meg, hogy ha a sanctio pragmaticát úgy értelmezzük, a mint tegnap értelmezte tett, akkor kénytelenek vagyunk mindenütt, hol az ausztriai birodalom megtámadtalak, annak védelmére sietni. Ha ehhez még azt tesszük, hogy még akkor is, midőn oly részekről van ezé, melyek akkor midőn a sanctio pragmatica keletkezett, nem voltak az ausztriai birodalomnak kiegészítő részei, hanem kicseréltettek p. o. az olasz birodalom egy része Belgiummal? akkor nem lehet az elkülönző vonalt meghatározni a támadó és védő háborúk között, mert sokszor a megtámadás védelem, a védelem pedig megtámadás; akkor mi egészen alárendeltük volna magunkat a bécsi ministerek politicájának, kikről hírlapjaink oly megvetéssel szólottak, miszerint nincs bennük semmi következetesség, s az aulának és minden körülményeknek engedve, semmiféle irányt nem követnek. Ha pedig azon elvet fogadjuk el, hogy habár nem tartozik is valamely tartomány az ausztriai birodalom alá, de oda tartozott és azután kicseréltetett egy másikkal, mégis tartozunk védelmezni: úgy azon elvet fogadtuk el, mintha a népeket, mint valami árucikkeket ki lehetne cserélni, mi által minden conferentiák bűneit tulajdon vállainkra helyeznénk. Ebben én teljességgel nem egyezvén, azt tartom, hogy nekünk a sanctio pragmaticából kiindulni nem lehet, ha csak nemzeti függetlenségünket nem akajjuk tönkre tenni, és ministeriumunkat a bécsi kormánynak alárendelni, mely az aulától függ, s mely oly kevés tehetséget tanúsít. Áz a kérdés tehát interveniálhatunk-e vagy miként interveniáljunk? Megvallom, a mi helyzetünkben az interventio elvét alkalmazni nem tartom czélszerűnek, s e tekintetben leginkább meggyőzött engem Deák minister utolsó előadása, miszerint nem tekinthetjük magunkat oly függetleneknek, hogy a magyar király az ausztriai császár ellen fegyvert foghatna, mert az ausztriai császár a magyar királylyal szoros összeköttetésben van. Én azt gondolom, hogy a ki interveniálni akar egy becsületes béke kieszközlésére, annak független állásba kell magát he

lyezni, hogy a ki nem akar engedelmeskedni, annak ellene fordíthassa fegyverét. Itt az egyformaság és igazság hiányzanak, mert a magyar király az ausztriai császárt csak neutrálítással, az olasz birodalmat pedig fegyverrel fenyegetheti. Tehetjük-e ezt elv tekintetében? E tekintetben nem csak az áll, hogy mi alkotmányos nép vagyunk, hanem az, hogy mi azon nép vagyunk, a mely három századon keresztül. a maga nemzetiségének biztosításában működött s végre most majdnem hogy czélt ért. E tekintetben úgy látom, hogy Olaszországnak nem csak alkotmányos, de nemzetiség tekintetéből is igényei ugyanazok, melyek Magyarországiéi. Magyarország könnyen nyugodhatik meg nemzetiség tekintetében a magyar király alatt, a ki egyszersmind ausztriai császár, de kinek koronája az egész monarchiát egyesíti. Megnyugodnánk mi abban, hogy ezen korona alatti népszétoszoljék és csak egy rész éljen külön nemzeti és alkotmányos szabad életet? Ha nem tudnánk megnyugodni a feloszlásban, tudnánk-e segédkezet nyújtani, midőn Olaszországban a nemzetiség érzete ébredt fel? Nem jönnénk-e magunkkal ellenkezésbe, ha mi nem alkotmány mellett, de azon nemzet joga ellen fognánk fegyvert s őket korlátolnánk azon jog gyakorlatában? Már pedig a tegnap itt felolvasott ministeriális irat ezt tartalmazza, s az utolsó eset legjobb reménység volna az olaszoknak, t. i. azon intermediatio miszerint külön szakadna egy része és pedig nem olasz, hanem Ausztria érdeke tekintetéből, s annak — másoktól különszakadva — alkotmányos élete biztosíttatnék. Azon nemzetet nem lehet kényszeríteni, mely általános nemzeti életet akar élni, hogy eldaraboltan éljen, habár alkotmányos de nem nemzeti életet is. így ellentétbe jönnénk magunkkal. (Hát a horvátok?) A Horvátokra nézve azt mondom, senki e tekintetben egyik elvemet a másikkal ellentétbe dem hozza. Meggyőződésem szerint, ha Horvátország — mint egész összes nép érdekét szemmel tartva — Magyarországtól külön akar válni, — akaratát respectálok. De más itt a tekintet; leg-

először a mi eziránt engemet meggyőz, az, hogy lehetetlen, miszerint a horvát nép azt akarja, mit Jellachich akar. Ebből következik, hogy Jellachich a reactio embere, ki, mint pénzügyminiszter úr mondá, nem a felett aggódik, hogy nekünk igen kevés szabadságot adtak, hanem a felett, hogy igen sok szabadságot adtak. Ez nem lehet a horvát nép akarata; mit az is kétségbe hoz, hogy Jellachich akarata kényszerítő szerekkel, statáriumokkal terjesztetik: pedig a nép akarátát ilyenekkel terjesztetni nem lehet. — Most czélszerűség szempontjából indulva ki: kiket akarunk megnyerni ez által? s mi áldozattal akarjuk ezt megnyerni? ez előttem a kérdés. Legelőször is úgy látom én is, hogy azon első politicánkkal — a mikor kimondottuk azt, hogy 200,000 embert, s 42 millió p. ütőt adunk, mert mi fen akarjuk magunkat tartani s fenállásunkat önmagunknak akarjuk köszönni — ez ellentétben áll. Azóta pedig új politicát követünk e tekintetben, azt t i. hogy mi önmagunkban elég erőt nem találván magunkat fentartani, szövetségeseket keresünk, kik nálunk a csendet helyreállítsák azon ígéret mellett, hogy ha mi is erősek leszünk, másutt a csendet helyreállítjuk. De ezen második lépés, a mi első lépésünk hatását lerontja. Az első lépésünkből következhető hatás: egész Európa által respectálandó oly erős szilárd nemzet lenni, mely meg van győződve, hogy magát képes fentartani. Ezen második lépésünkből pedig az következik, hogy mi magunkban nem látunk elég erőt önmagunkat fentartani, s hogy fentarthassuk magunkat, más segedelmére van szükségünk. Ezen második által lerontjuk azon hatást, mely az első lépésből következne. Én az első politicát követem, mert azt tartom czélszerűnek, s azt hiszem, hogy vannak a nemzetnél oly kérdések, melyek ha megpendítetnek — s az tűzetnék ki, hogy élni ily áron vagy meghalni? — azt hiszem a nemzet többsége bírna annyi elszántsággal, miszerint azt jelentené ki, hogy „ily áron élni nem, hanem inkább meghalni.“ Ilyen kérdés p. o. a szabadság s szolgaság kér-

dése! (Igaz!) S hiszem, hogy a nemzet többsége bizonyosan eltudná magát arra határozni, hogy inkább meghal mint szolgaságra jusson s nemzetisége sínlődjék. A mely nemzet többsége nem így érez, nem így gondolkozik, azon nemzet nem képes magát fentartani, azon nemzetből minden erő ki van halva. Már ha a szövetségeseket veszszük, kiknek szövetségében akarjuk magunkat fentartani? s mit kockáztatunk érte? — Reméljük talán fentartani a bécsi kormány szövetségét? E kormányra nézve ismétlem, micsoda kifejezések voltak minden hírlapokban és mi megvetéssel voltak illetve: hogy mennyire nem alkalmasok arra, miszerint saját érdekeiket őrizték, s hogy magokat hetekig következetesen tartás fenn; s maga Pulszky Ferencz — ki azt mondá, hogy azon bécsi kormány nem absolutisticus hanem ifjak kormánya, azon bécsi kormány nem egyéb mint anarchia: mégis, mi véleménynyel van, hogy I. i. mi azon anarchiával, azon bécsi ifjak kormányával szövetkezzünk. (Tetszés) Absolutismussal? meglehet, hogy azzal talán inkább? Elismerem, hogy a ministerium nem absolutisticus érdekekben kívánja a szövetséget megkötni, hanem alkotmányunk s függetlenségünk érdekében, csakhogy nem képelem, miként lehessen az absolutismussal alkotmány és szabadság érdekében frigyét kötni. Már pedig, ha mi a horvátokat, kik ellenünk felbujtatva voltak, le akarjuk csendesíteni, épen ily frigyét kellene kötnünk. Mert kikhez folyamodnánk? azokhoz, kik őket fellármázták, felbujtogatták, a reactió embereihez, s ezek segedelmével reméljük a csendet és rendet Horvátországra nézve is helyreállíthatni. Ezen politicát nem oszthatom, mert sikerét teljességgel nem reményilhetem, s mert nem gondolhatom, hogy valaha a reactio emberei, az absolutismus, beegyezzék abba, hogy mi független és szabad nép legyünk. Hogy rajtunk segítsen? — azt, épen olyannak képelem, mint Faustot, a ki a tudománytél, a mindenféle szép érzésektől elragadtatva, hogy magának kellemetes s erényes életet vívjon ki, s hogy a tudományokba

előre menjen, Mephistóval szövetkezett. Mi lett a követke-
zése? az hogy megcsalta Mephisto Faustot, s végre el is
vitte. Csupa fájdalom, kellemetlenség, s csupa szerencsét-
lenség azon kevés élvezet, mit Mephisto adott; szóra sem ér-
demes — és mi kockázatnók egész Európának, a polgáro-
sodott Európának szövetségét?! Mert én nem gondolom, hogy
Némethonnak valóságos érdeke az legyen, hogy Ausztria az
olaszthoni birodalmakat megtartsa. Meg vagyok győződve,
hogy Franciaország ahoz soha segédkezet nem nyújt, de
Anglia sem, s végre egy harciba megyünk, melyben a nem-
zetiségek elismerésénél fogva Európának minden szabadelvű
nemzetei egy oldalon lesznek, s mi a reactióval a másik ol-
dalon; — így fogunk egy világcsatát vívni a nemzetiségek
érdekében. Mi lesz ennek végre is következése reánk nézve?
Ha a reactio győz, akkor mi mint alkotmányos nemzet el
leszünk veszve; ha a civilisatio győz, akkor alkotmányunk
lesz talán, de azon nemzet, mely a maga hivatását, irányát
nem tudta megérteni, az a nemzet, mely szabadságot hirde-
tett, de nem a szabadság érdekében cselekedett, ki fog a
ávilisált nemzetek sorából töröltetni. Ennélfogva a ministe-
riális politicát nem pártolom.

Kazinczy Gh: Nyáry Pál képviselő egy political con-
fessiót adván a létező tárgyak felett, daczára annak, hogy
kimondta azt, miszerint ő a haza jelen állapotában ministeri
crisist nem akar — miben én vele teljesen kezet fogok —
megtámadta azon elveket, melyeket a háznak nagy része
követni akar. Miért? mert felszellőztette a múlt kor minden
bűneit, elmondta az osztrák kormánynak Magyarország irá-
ny ábani minden vétségeit, el mostani gyávaságát, el ezen nem-
zetnek fényes dicsőségét és jövődjét, önállóságát és alkot-
mányosságát. S mit húzott ki belőle? Azt, mit Teleki László
formulázott, t. i. mintha volna ezen házban olyan, a ki
Faustot el akarná adni Mephistofelesnek; mintha állana az,
a mit ő kihúzott Pulszky Ferencz beszédjéből: hogy t. i. talál-
kozik itt valami gyáva és becstelen, ki a magyar nemzetet rá

akarná beszélni arra, hogy azon kormánynyal, mely az anla veszszeje alatt áll, szövetkezzék, s ezen szövetkezés bérébe adja el Magyarország függetlenségét. Ezek mind igen szép dolgok; de olyanok, hogy ha valaki palástjukat felhúzza, mint színpadi függönyt, mögötte azon szép dolgokat mint halvány képeket látja s elborzad tőlük; a politicának azonban kötelessége farkasszemet nézni, és lerázni a virág himporát s látszatos zománczát, s nézni a dolgot úgy a mint van.

Tisztelt barátom, Teleki László ellentétet látott afcok okoskodásában, kik a háznak egy részével szavaznak, azokkal t i. kik a beavatkozást a *pragmatica sanctio* kényszerűségénél fogva védelmezik, s kik védelmezik a *politica* s oportunitás szempontjából. Én ezek közt semmi ellenkezést nem látok, mert egynek látom a célét, s a célhoz különböző szempontokból lehet jutni. Azt mondá Pestnek egyik tisztelt követe, a mostani magyar kormány *compromittálja* a nemzet önállóságát, azon alkotmányos állást, melyet mártiusban kivívott, mert politikáját a *pragmatica sanctio*ra alapítja. Én a törvényesség embere vagyok, s fejet hajtok a következetesség azon emberei előtt, kik nem félnek attól, mit Leibnitzban tanultam, hogy „*cave a consequentariis.*“ Azt hiszem, hogy a ministerium itt törvényes szempontból indult ki, s törvényes tartozását teljesíté. Az 1723-ki törvény I. cikkelye így szól: *Paternam sane, et clementissimam SS. Caes. et Reg. Majestatis erga SS. et 00. Regni in praesenti Diaeta felicissime, et in frequentissimo vix aliquando viso numero congregates propensionem, et ad permansionem eorundem, ac incrementum publici Status Regni Hungáriáé, partiumque eidem adnexarum, proque stabilienda in omnem casum, etiam contra vim externam, cum vicinis regnis, et provincjis haereditariis unione, et conservanda domestica tranquillitate directam curam, et sollicitudinem*“ etc.

Méltóztassanak megengedni, nézetem szerint e tartozás utoljára is azon végpont, mit jó- vagy balszerencse közt a nemzet oda tehet, hová tetszik, de míg el nem töröltetik,

addig megtartani szükséges. A másik szempontban, melyből e kérdés megtámadatok, azt hiszem, hogy némi fogalomzavar van. Az mondatott t i. hogy Magyarországnak nincs joga interveniálni az olasz kérdésben. Ha az interventio fogalmát nézem, a pilniti tractatusok óta én azt nem tudom magamnak máskint magyarázni, mint „egy álladalom jogigényes avatkozásának a másik álladalom alkotmányos vagy házi ügyeibe.“ Én nem vagyok a három hatalmasság embere, minden interventiot in thesi helytelennek, a népjoggal meg nem egyeztetetnek tartok; de kérdem beleavatkozik-e Magyarország, midón az olasz provincia nem az alkotmányos szabadság, de elszakadása érdekében kel fel? mikor a sardiniai király korán sem egy oraniai Vilmos, ki összehívta a parlamentet, hogy adjon alkotmányt, hanem hódító ki az ausztriai korona territoriális épségét csonkítja? Ezt véleményem szerint interventionak magyarázni nem lehet; ez önvédelem. Gróf Teleki László, tisztelt barátom azt mondta, hogy e képviselőház nem mindig képviselője Magyarország közszellemének; veszélyes elv, uraim, s jobb s bal ellen egyiránt fordítható; ez elv mellett az absolutismus felé gravitáló elemek kikorbácsolják e házat mint XIV. Lajos, a bal felé gravitálók pedig ablakon ugratják ki, s ha nem képviselte a nemzet szellemét, nem is érdemlett egyebet. De én, mind a mellett pártolom a javaslatot

Patay J. szerint, az olasz ügybe avatkozni azért sem tanácsos, mert ha ott el van a dolog végezve, Ausztria majd azt mondja: még más bajom is van; adósságom nem tudom fizetni; fizessetek hát, mert addig míg nem fizettek, le nem csillapítom a Horvátokat. Táncsics a válaszfelirat helyett egy új válaszfeliratot ajánl és olvas fel. Az Olaszország elleni katonaküldésbe semmi ürügy alatt sem egyezhetik.

Madarász L. Nem engedi magát dictatorilag lehangoltatni, hanem szabadon elmondja véleményét — A kormány múlt országgyűlés óta követett politicája ingatag. A bán, bár a királytól, mint párttűő hivatalából letétetett, Ins-

bruckban a helyett, hogy lefogatott volna, mint mein lieber bán barátságosan fogadtatott. A magyar külministernek nem kellett volna megengedni, hogy csak magánosan is elfogadtassák. János hg. intermediatióját nem helyesli, mert annak következtében szüntettek meg a hadi készülétek; és a szegény földnépének most e nagy dologidőben azért kell az aratást odahagyni, és a Dráva mellé őrállásra menni, mert János főherczegnek tetszett a mein lieber bánnal alkudozásra lépni. A türelem egyeseknél szép, nemzeteknél gyávaság. — Midőn a múlt országgyűlésen azt kérdezte a bécsi ministerium a magyar kormánytól: akartok statusadósságot elvállalni? azt felelte: nem, az olasz segítségkérésre is azt kellett volna mondani: nem. Ausztria helyesli a lázadást Horvátországban, holott neki oda nem kellene beavatkoznia, mint nekünk nem kellene Olaszország ügyeibe. A dynastia tagjairól nem teszi fel, hogy mindent el ne követnének a béke helyreállítására

Szóló nézete szerint a ministerium politicája vérengző, azaz hadüzenő. Magyarországnak, Olaszországnak dolgaiba avatkozni nem tanácsos, nem eszélyes, sőt káros. Apragmatica sanctióról csak annyit mond, mikép nem magyarázhatni úgy, hogy annak nyomán Ausztriának segítséget adjunk, vagy Kossuth szavaival élve: ne lőjjünk tovább mint kell. Az olasz háború Metternich alatt kezdődött Lord Holland azt mondá: a hol csak gázság történt a világon, annak mindenütt ausztriai minister állott élén. Az oktatási ministernek Carlo Albertora tett észrevételére azon ellenészrevételt teszi, hogy 1809-ben Ausztria is azt mondá, mikép Európa szabadsága az ausztriai zászló alá menekedett, és ennek a nápolyi interventio lett következése, mely a nápolyi alkotmányt magyar és ausztriai seregekkel elnyomta, és a statusadósságot 30 millióval, szaporította. A dynastia fenáll ugyan, de Ausztria többé nem tartozik az európai első rangú hatalmaságok közé. Ő felsége Bécsből Innsbruckba kényszerült vonulni; a legelső magyar embernek otthon kellene lenni, és

azt csak sajnálhatni, hogy midőn vész fenyegeti a hazát, nem Budára jött lakni.

Ausztria irányában óvatosaknak kell lennünk. Ő weissenbergi csata után irtóháborút kezdett a csehek ellen; a csehek azzal boszulák meg magokat, hogy befűrták magokat a hivatalokba, és megbuktatták az ausztriai hatalmat. A magyar valódi alkotmányt és felelős magyar ministeriumot az olasz, párisi és bécsi események idézték létre, azért nem Szabad hűtleneknek lennünk az olaszok iránt. A kérdés itt az, czélszerű-e a háború? Nem. Ausztria Triestet sem bírja magának megtartani, hogy védelmezi hát nekünk Fiúmét? Olaszországot nem kell könnyelműen nézni: 22 millió olasz magában csekély szám, de a magyarokhoz képest sok. Kosuth Hírlapjában Genua rovata alatt áll, hogy a francziák részéről kinyilatkoztatott, miszerint az olasz ügy iránt rokonszenvel viseltetnek, és azért nem ragadnak fegyvert gyámolítására, mert a szabadság kivívásának dicsőségét nem akarják az olaszoktól elrabolni. Németország sem avatkozik az olasz dologba, hanem kijelenté, hogy ha Ausztria felhagyna lombard-velencei követelésével, az a német nemzet összegét illeti. — Azt mondják, hogy csak becsületes békéhez akarjuk Ausztriát segíteni. Mi az a becsületes béke? a statusadósság fizetése, és a mely joggal kényszeríthetjük mi az olaszokat a statusadósság fizetésére, mi is azon joggal kényszeríttethetünk arra. Ausztriának eddigi politicája volt: egyik országot a másik erejével hódítva tartani; ki áll jót, hogy Ausztria nem fog most is kettős békét kötni, és azt mondani az olaszoknak: csak ígérjétek meg, én nem veszem meg rajtatok, hanem jertek a magyarok ellen, majd megfizetik azok. — De továbbá tanácsos-e akkor háborút kezdeni, mikor magunkkal sem vagyunk tisztában. A ház többségét tiszteli, de e többség nem menti meg a hazát, hanem a kün levő 15 millióra kell támaszkodnia, mert csak az képes a hazát megmenteni. Most 12,000 magyar vérzik Olaszországban, és megint 10,000-et küldünk

Olaszországba. Tudja-e valaki, kire bízzák e hadsereg vezérlése? tudhatjuk-e, hogy az nem a szabadság elnyomására használatik. Ha Ausztria elakarna szakadni az ausztriai fejedelemtől s Csehország Ausztriától, decretálnának önök háborút? (Kiáltás: bizonyosan.) — Úgy? akkor a ház többsége elmehetne háborúba, de a nép szépen itthon maradná. Nem kell feledni, hogy Olaszországban XIV. Lajos alatt 50,000 francia vérzett el. A képviselők két harmada, úgy jött ide, hogy nem az olaszok ellen küldünk hadsereget, hanem a haza megmentéséről tanácskozunk, ő a haza megmentését egy föltétthez köti, ahhoz, hogy a király közinkbe jöjjön lakni.

— Nagy hiba a ministerium részéről, hogy a katonaság vissza nem parancsoltatott Olaszországból, nagy hiba, hogy Magyarország 12,000 fiáról semmit nem gondoskodik, holott 12,000 ember életéről sokkal nehezebb számolni, mint 50 millió bankót kibocsátani. Magyarországon kimondani azt, hogy a nemzetek szemét és véréit el lehet azért pazarolni, mert egyik a másikkal összeveszett, nem tartja a magyar-nemzethez méltónak. A hadüzenés, a nemzet erejéveli rendelkezés, a nemzet képviselőit illeti. Ennélfogva akármit végezzenek itt, szóló azt hiszi, hogy Magyarország hadserege nem fog Olaszország ellen indulni. E kérdésben interpellálja a haza népét. Magyarország bizonyosan meg van arról győződve, hogy maga a kamara nem Magyarország.

Ezután a még szólásra felírt 72 képviselő, Balogh Jánoson kívül, elállván beszélési joguktól, az ülés eloszlott

Délután folytathatván az ülés a válaszfelirat fölötti tanácskozás befejeztetett Szavazásra kerülvén a dolog, szavazott összesen 269 tag. A ministerium politicája mellett voksolt 233, ellene 36.

XVII-ik ülés az alsóházban

júl. 24-én,

Olvastatott az igazoló bizottmány jelentése. Az elnök több kérvényeket jelentett be, melyek közül a képviselők

választására vonatkozó, — mintán az e tárgyban kijelölt határidő már elmúlt, — félretétetni, a bukovinai magyarok kérvénye pedig, — melyben azt kérik, hogy az országgyűlés közbenjáró legyen 8 felségénél, a számokra óhajtható letelepedhetési tér kijelölésére — a magán kérvényekkel foglalkozó bizottsághoz utasított. Hitelesített a trónbeszédre szerkesztett válasz. Gr. T e l e k i L. indítványára küldöttség viendi meg a ház választát ő fenségéhez a nádor kir. helytartóhoz, felkérven őt a nemzet ezen akaratának, ő felségénél a királynál leendő előterjesztésére; ugyancsak gr. Teleki L. indítványára az alsóházrészéről küldöttség menend Innsbruckba, felkérendő a királyt, hogy adott szavát beváltandó minél előbb hű magyarjai közé jöjjön, s köztük maradjon. B. E ö t v ö s J. oktatásügy minister javaslatot adott be a közoktatás ügyében, — az osztályokhoz utasítatik. H a d z i c a indítványt tőn, hogy Torontói, Temes s Bácsban, hol a legnagyobb anarchia uralkodik, mely országrészt a magyar erő az ellenség ellenében alig fogja megvédeni, hadi törvényszék állíttassék fel, s az egész vidék ostromállapotba helyeztessék. S e részben indítványt is nyújtott be, mely előleges tárgyalás végett az osztályokhoz utasított.

XVIII. ülés az alsóházban

júl. 25-én.

Elnök jelenté, hogy a válaszfelirat átadására megbízott küldöttség átadá a válaszfeliratot nádor ő fenségének.

Azután az Innsbruckba menő küldöttség tagjainak nevei olvastattak fel. Ezek: Almási P. Szálbek, Németh, Zeyk, Pap, Bottka, Szunyogh, Hertelendi, Ferdinándi, Darvas, gr» Batthyány I., Haller L., Ivánka Zs., Haller S., Szirmay Ö., b. Puttheányi S., ülés J., Rónay L., Buday, Beniczky Ö., Uhlmann, Tamóczy, Kazinczy, Latinovics, Gorove I., Horváth B., Drágos J., Lónyay G., Mán J., Szaplóczay J.

Dedinszky indítványt tőn, hogy kik a haza védel-

mében elvérzettek, vagy elnyomorodnak, azokról és azok családjáról a haza gondoskodik. Indítványának írásbeli benyújtására utasított.

Végre a holnapi napirend kitűzése jövén szóba, néhány szóváltás után elhatározott: hogy szabályszerűleg a ház szabályai iránt benyújtott módosítvány első helyen vétetik fel, azután Hunfalvy és Madarász L. lépnek föl a főrendi táblát illető indítványaikkal, minthogy az indítványok sora ezeken van, a háztól függvén egyébiránt elhatározni, hogy kívánja-e azokat osztályi tárgyalásra

VI-ik ülés a felsőházban.

júl. 25-én

Tárgy: az Innsbruckba ő felségének hazánkba meghívása végett menendő küldöttség megválasztása, R a d v á n s z k y A. (zólyomi főisp.) csak azok közül kívánt választani, kiknek kedvök van, mert olyanok választathatnak, kik nem mehetnek. De a többség föltétien választást kívánván, a választás elkezdett, melynek eredménye lön, hogy gr. Majláth A., gr. Ráday G., az ország primása, gr. Károlyi Gy., gr. Degenfeld I., gr. Szapáiy M., gr. Zichy Ö., gr. Batthyány K., gr. Zichy E., gr. Teleki S., gr. Andrassy Gy., gr. Károlyi L., gr. Andrassy M. és gr. Nákó S. választottak. Szóba hozott még e küldöttséghez elnök és szónok választása, valamint a határozatnak a képviselői házzal közlésének módja: mivel azonban a tagok kellő számmal nem voltak jelen, határozat nem hozhatott.

XIX. ülés az alsóházban

júl. 26-án.

Kossuth L. a székelyeknek a három alsómegyébe leendő áttelepítése iránt következő indítvánnyal lépett fel: Engedelmet akarok kérni a háztól egy rövid törvényjavaslat előterjesztésére, melynek tárgya következő: Óhajta-

nám, hogy a ház még mielőtt az erdélyi közigazgatás részleteinek elintézésébe bocsátkozik, azon értekezések nyomán, melyeknél az utolsó erdélyi országgyűlés által kiküldött választmányának közbejötté is szükséges, — óhajtanám, hogy adná jeleit a ház annak miképen partialis dolgokban is, azon országnak lakosaira nézve, mely eddig Erdélynek nevezetett, figyelemmel lenni kíván. Másodszor előttem forog azon nézet, miképen az aldunai és tiszai részeken, ha visszatekintünk a históriába, már negyedik ízben fordul elő most az, hogy a magyar nemzet, mely minden jogait mindenkivel megosztotta, saját léteieért kénytelen küzdeni a háladatlan-sággal. Nekünk Magyarországot ilyen eseményeknek visszafordulhatása ellen biztosítani kell, és ez oly magas tekintet, melynél az apró fillérezésekre tekinteni nem kell, némi materiális nyereség kevesebbet nyom, mint ezen magas political tekintet. Tehát akarom kérni a házat, hogy a nélkül, hogy sok aprólékos részletekbe bocsátkoznánk, a pénzügyministert hatalmazná fel arra, hogy azon vidékeken a kincstári javakra magyar telepítvényeket tehessen (taps) és hogy ezen telepítvényeknél a magyar vidékek közt leginkább túlnépesedett székelysége terjeszse ki figyelmét (helyes). Csak azért, hogy nyomtatás alá és a ház által meghatározandó napon tárgyalás alá mehessen a dolog, röviden bátor vagyok felolvasni a rövid törvényjavaslatot, ha megengedni méltóztatnak:

„Törvényjavaslat a kincstári javakon eszkozlendő magyar telepítésekről.

Miután az ország alduna-tiszai részein kiütött lázadás több históriai előzmények után újólág bebizonyította, hogy az ország nyugalma s biztossága azon vidéken a magyar lakosság erősítését szükségessé teszi, addig is, míg a törvényhozás e részben bővebben intézkednék, következők rendeltetnek:

1. §. Az ország pénzügyministere felhatalmaztatak: hogy különösen Bács, Torontál és Krassó megyékben a kincstári javakra s bármi jogszerű czímmel a koronára szállandó birtokokra nagyobbserű magyar telepítéseket vegyen eszkozlésbe.

2. §. A pénzügyministernek meghagyatik, hogy ezen telepítéseknél a székelyekre mint legnépesebb magyar vidékre különös figyelemmel legyen s közülök azoknak, kik arra hajlandóknak mutatkozandnak, ezen telepítés által sorsuk javítására alkalmat szolgáltatasson) — ha pedig a telepedni akarók közt

olyanok akadnának, kik a haza szolgálatában magokat a harcmezőn kitüntették, ezekre minden mások felett a feltételek megalapításában is figyelmezni tartozzék»

8« §. A telepítésnél vezérelvül szolgáland, hogy egy-egy telepedének oly kiterjedésű földbirtoknál kevesebb ne nyújtassék, mint mennyinek műveléséből egy szorgalmas család úgy élelmét, mint önállását biztosíthatja, s hogy a telepítés oly tömegekben s oly egymáséali kapcsolatban eszközöltessék, miszerint úgy nemzetiségük örök fentartása minden beolvadástól megóva, mint az ország nyugalma azon vidékek rendszerető polgáraival egyesülten, minden berohanások s a mostanihoz hasonló lázadások ellen biztosítva legyen.

4. §. A pénzügyminister felhatalmaztatok ezen telepítéseknél hat évi adómentességen, a kevesebbé vagyonos telepedők mérsékelt segedelmezésén fölül, oly méltányos feltételek alapján egyezkedni, melyek a telepedőknek a birtok tulajdoni jogának, és szabadságának megszerezhetését is ne csak biztossítsák, hanem lehetőség könnyítsék is. — A telepekhez imaházakról s lelkészek s néptanítók ellátásáról pedig közállodalmi költségen gondoskodandik. “

Elnök. Ezen törvényjavaslat tehát az osztályokhoz ntasíttatik.

A pénzügyminister még más indítványt is tett, — t. i. azt, hogy midőn a had- és pénzügyi törvényjavaslatok az osztályokban tárgy altatnak, ne kelljen minden részletes felvilágosítást mind a kilencz osztályban külön, hanem az osztályok által megbízandó két-két, összesen tehát 18 tag előtt egyszerre előadni, — fenmaradván, hogy ha valamelyik osztály még felvilágosítást akar, ezt azután is kérheti.

A következők szónokok mind elismerték, hogy a fentebbi indítvány által az idővel gazdálkodás nem kevésbé segítettnek elő. Csak az volt kérdés: hogy a megállapított szabályok mellett eszközölhető-e? **Dedinszky** úgy vélekedett, hogy nem; **gr. Teleki D.** pedig meg akarván tartani a szabályokat, az által vélt segíteni a dolgon, hogy a miniszterek felvilágosításaikat biztosaik által is tehetik. **Mire Kossuth** megjegyzé, hogy abban nem lesz időnyereség, mert az okleveleket úgyis kinyomatni nem lehet, s a miniszter 9 osztályban 9-féle ellenvetéseket hallván, meglehet, ismét elől kell kezdenie a felvilágosítást.

Az elnök **Kossuth** indítványát nem tartja a szabályokkal ellenkezőnek. Például: a budget két részből áll; az első törvényjavaslatokat foglal magában, ezeket természetesen

az osztályok tárgyalják; a másik rész számadásokból áll; ezeket pedig más parlamenteknél is bizottmány tárgyalja, választva vagy az osztályok, vagy az egész ház kebeléből. L ó n y a y M. hasonlóan nyilatkozott.

Ezután leginkább arról volt kérdés: az összes ház kebeléből, vagy az osztályok által küldessék-e ki a bizottmány?

B o n i s és Z s e m b e r y az egész által kívánják kiküldetni a szóban forgó bizottmányt, és pedig a szabályok 27. §-a értelmében, hol ezen út nyilván ki van jelölve. — K a z i n c z y G. pedig azért nyilatkozott e mód mellett, mivel — ú g y m o n d — minden közvetett választásnak ellene van. I r i n y i végre, mert az osztályüléseket sem tartja czélszerűeknek, s mert a bizottmány alakulásának szerinte csak ezen módja van. Ellenben T e l e k i L., noha nem volt az osztályi tanácskozás mellett, most már nem tartja czélszerűnek a dolgon változtatni, s osztályonként kíván 2 tagot neveztetni, hogy egy osztály se legyen kirekesztve. G o r ö v e I. ugyan-ezen mód mellett nyilatkozott

A többség felállás útján szinte ez utóbbi módra szavazott.

Ezután olvastatott H u n f a l v i P. által benyújtott törvényjavaslat — a felső táblának a képviselő táblával! viszonyairól. — Az indítvány ezúttal mellőztetett. M a d a r á s z L. a főrendi ház megszüntetéséről törvényjavaslatát visszavette.

B o g d a n o v i c s is a zágrábi püspök, auraniai perjel és a zágrábi káptalan mint a pártütésben részben résztvevőknek jószágaik elkoboztatását tárgy az ő indítványát visszavonta, P a l ó c z y azonban az indítványt magáévá tette.

P a l ó c z y. Hogy ezen urak a magyar kenyeret nem érdemlik, az nem is kérdés. Köztudomású, hogy a muraköz a zágrábi püspök hatósága alatt van, s meg nem foghatom miként lehet azt a zágrábi püspök kormánya alatt hagyni, midőn az e területen levő lelkészeknek lehetlen más szelleműeknek lenniük, mint főnökük, mert a papnak minden

püspökétől van, s így akaratát, kívánságát kell teljesítenie ha főlebb vágy. Hagyassák meg a cultusministernek, hogy addig is míg e tárgyban bővebb rendelkezés történik, Muraköz a zágrábi püspök megyéjétől szakasztassék él; továbbá a karloviczi érseknek, mint pártütőnek, hatósága alól valamennyi magyar görög egyház vétessék ki. G-lavina. Zalamegye a Muraköz elszakítását ezelőtt is sürgeté, de célját nem érheté. A cultusministert tehát felszólítom, hogy adjon törvényjavaslatot, vágy én magam adok. E ö t v ö s J. a muraközi papok viseletéről csak jót mondhat. Mi a muraközt járásnak a zágrábi dioecesisztől való elkülönzését illeti, ismervén a nemzetnek e részbeni kívánságát, azt eszközölni fogja. Pap Zs. A karloviczi érsek a románokat felszólította, hogy a ráczokat lázadásukban támogatnák, de felszólítását az esperes a megyének adta át A mait már megvan, de jövőre nézve gondoskodni kell; azért egy czélszerű indítványt tesz. A románok nem akarnak a ráczoktól függeni, hanem a kormánytól; azért a cultusminister a románok függetlenítése tárgyában adjon törvény javaslatot, vagy én magam adok. E ö t v ö s J. Minden felet ki akarok hallgatni; míg ez meg nem történik, javaslatot elő nem terjeszthetek. A románok alárendelt helyzetét tovább túmni nem lehet; azonban az elválasztásnak igazságos hasison kell történnie, hogy ez így legyen, kihallgatás szükséges. Az utolsó országgyűlés rendelete következtében congressnst rendeltem Karloviczra, itt az meg nem tartatván, Temesvárra, hol az hasonlag meg nem tartatott. Azért e kérdésnek eldöntésére szükségesnek látom, agy njobb congressust összehívni, úgy, hogy a tagok számánál a nemzetiségi viszonyokra tekintet legyen. B o j a G. mint zalai követ jelentheti, hogy a muraközi lelkészek nemcsak nem ellenségei a magyar alkotmánynak, sőt mondhatja, hogy talán sehoh sem hirdettettek ki az új törvények oly lelkesedéssel mint a Muraközön, mi a tisztviselők és lelkészek buzgalmának tulajdonítandó, kik az új törvények örömteljes elfogadására előkészíték a népet — Glavinával a muraközi egy

házkertületnek a zágrábi püspökségtől elválasztására nézve egyetért. Besze J. Azt mondják, hogy a horvát papok jószágainak zár alá vételével azokat elkeserítenénk s még inkább lázitanánk ellenünk, sőt inkább a papok csillapítnák a kedélyeket, hogy javadalmaikat annál hamarabb visszakaphassák. A jószág fegyver, ha valaki fegyveremet elviszis megkapom, azt tőle visszaveszem. Ha exasperálni nem akarunk, akkor magyarul se beszéljünk, mert hisz a horvátoknak ez sem tetszik. Palóczy indítványát magamévá teszem s azt szakosztályilag kívánom tárgyalatni.

Szemere. Mint megszámláltam most 6 tárgy forog szőnyegen, következésképp nem tudhatni mi van napirenden. Ha nem akar a tanácskozás unalomná változni, a rendet meg kell tartani. Arról van szó: hogy a zágrábi püspök javainak jövedelme zár alá vétessék. Tehát a zágrábi püspök kicsoda? Rebellis vagy nem? Érdemei eddig igaz nincsenek, de mulasztásért jószágait zár alá venni nem lehet stb. A püspök a lázadásban nem részes, Jellachichchal legkisebb összeköttetésben sincs, azért az indítványt visszavétetni kívánom.

Elnök Elállanak a fölrottak a szótól? (Fölkiáltás: el.)
Pálóczyt mint indítványtevőt kötelességünk kihallgatni.

Pálóvdy. Véreinkkel kannibáli kegyetlenséggel bánnak; mi mindig csak várunk, azt akarjuk tán, hogy a sz. Gellérffhegyről röpítsék a golyókat fejünkre? Most háborús idő van, a mit csak lehet, gátolni kell. Itt van-e ez országgyűlésen Haulik? miért nincs itt?

Elnök. Az indítványt a többség nem pártolja.

Kállay indítványa — a zsidók emancipációja iránt — tárgyalás végett az osztályokba utasított

VII. ülés a felsőházban

júl. 26-án.

A jegyzőkönyv felolvastatván, Baranya főispánja, B a t t h y á n y Kázmér magát az Innsbruckba menendő küldöttség

tagjai sorából kihagyatni kéri, mert bár a bizalom által magát nagyon is megtiszteltve érzi, de megyéjének állása mellett, oly távol útra nem mehet.

Kérelme mellett gr. Pálffy J. is szólván, az megadatott Helyébe azonban az ülés folyama alatt más három választott el, t. i. Festetics Tasziló, Rédl János és Ürményi Ferencz.

Elnök előadja, hogy a képviseleti-ház elnökétől szóbeli értesítést vett, hogy onnan is küldöttség fog Innsbruckba menni. Minélfogva czélszerűnek vélné a főrendi küldöttséget amazzal érintkezésbe hozni. (Helyes.) Gondolná, hogy holnap esti 5 órakor mindkét rendű küldöttség a képviselők teremében jelenjen meg. Ő erre nézve az alsóház elnökét rövid úton felszólítandja (helyes, elfogadtalak).

Továbbá jelenti az elnök, hogy többen különböző okok miatt, elutaztak. Egyébiránt bizalommal szólítja fel a ház tagjait, hogy ne igen távozzanak el, s az ülésekben jelenjenek meg, mert ha így megy, rövid időn még a tanácskozássra szükséges szám sem telik ki.

Pálffy J. kívánná az üléseket jobb módon adni tudtul, mert most sokan azért nem jönnek, mivel nem tudják mikor van ülés.

XX-ik ülés az alsóházban

júl. 29-én.

Bogdanovics V. előbbi visszavett indítványát módosítólag az iránt interpellálta a belministert, hogy a zágrábi püspök meghivatott-e az országgyűlésre; és tudja-e a belminister, hogy a zágrábi püspök s káptalan és az auraniai peqel, néni a haza ellen használják azon pénzt, mit magyarországi jószágaikból húznak?

Táncsics 40 petitiót nyújtott be a háznak melyekben a bordézma és regálék megszüntetése, és a legelők elkülönzése kéretik. E részben törvényjavaslatot is olvasott fel. A folyamodások az illető választmányhoz utasítottak....

Ezután Hadzics L., Temes, Torontál és Bácsmegyék ostromállapotba helyezését illető törvényjavaslata mint napi renden lévő tárgy olvastatott fel.

Szemere B. Midőn a martialis törvény ezen hd 24-ik napján indítványozva volt, nem volt szerencsém e házban jelen lenni, és épen csak az elébb jutott kezembe a Közlönynek illető száma melyből látom, miként igazságügyminister Deák Ferencz úr felhívta az illető indítványozót és azt pártold követeket: hogy mielőtt ilyet indítványoznának, jó lenné, ha a had- és belügyministerekkel értekezniének. Ezen felhívást helyesnek vallotta a jegyző Bácsmegyének követe azt mondván, hogy igenis a belügyministerrel már értekezett eziránt, sőt értekeztek azon megyék képviselői is, azonban mind ez ideig semmi lépés nem történt.

Mennyire jelen nem voltam akkor, s a mennyire ezt a Közlönyből látom, nem hagyhatom szó nélkül; mert épen akkor, midőn az indítvány tétetett, sőt még 7 nappal azelőtt történt, hogy a haditörvényszék az alsó vidékeken felállítatott; mert épen mióta a bácsi követekkel értekeztem, azóta történt az, hogy Erdélyből a székelyek egy része bejő; azóta történt, hogy Kassáról a honvédsereg elmegy Debreczenbe és a debreczeni átme gy Szegedre; azóta történt, hogy a nemzetőrök nagyrésze fel van híva táborba szállhatásra; azóta történt, hogy számos fegyvereket küldöttünk az alsó vidékekre; azóta történt, hogy ágyuk nagyobb mennyiségben szállitattak le, s általában mondhatni, hogy az egész országban levő haderőnek csaknem háromnegyede Bács s a szomszéd megyékben van összpontosítva; sőt történt az is, hogy még egy más, szinte nem kevésbé veszélyes pontról elhatároztatott a Bács és Torontálban lévő tábor megerősítése. Midőn ezek s effélék történtek, midőn nincsen fegyverünk, melyet nem küldenénk a bácsi vidéknek s az ország azon részének megmentésére; midőn nincsen fillér a kincstárban, melyet, ha utolsó volna is, azon helységek megmentésére nem áldoznánk: mégis ily körülmények között azt mondani,

Hogy semmi sem történt; az igazsággal talán nem egyezik meg egészen. — A szót megbírom e teremben és a sajtóban is, a szabad szónak barátja vagyok, mert tudom, hogy a szabad szé oly fegyver, mely öl és gyógyít, mely kárhoztat és üdvözít, mely becstelenít s az elvesztett becsületet helyreállítja. Tudom mindazt, s azért az efféléktől nem tartok, s nem is azért szólottam, mintha az efféle távollétemben előadott nem való állítást — mennyiben az az adatokkal nem egyezik meg — nem tudnám eltűnri, hanem azért, mert mindig igyekeztem a szét igaz értékére levinni; s másrésről, mert ha az ország olyat hall, minden lakosaira kellemetlen hatással van.

Egyébiránt mi a júl. 19-én kelt rendeletet, melyben a hadi törvényszék van felállítva, szükségesnek láttak azért, mert Bácsmegyében a statáriumnak, mely ott legrégebben volt felállítva, mindeddig semmi sikere nem lett, azon oknál fogva, mintán Bácsmegyében nem találkozott oly férfin, ki a rögtönítelő bíróságban részt mert volna venni, és ha a statárialis bíróság összeült, és ítéletet hozott volna, annak Ítéletét végrehajtani bátorzkodott volna. Ily körülmények közt nem volt mit egyebet tenni mint ki kellett a polgári hatalom kezéből venni a rögtönítelő jogot, és által kellett adni a katonai hatóságnak, miután reményünk volt, hogy az a rögtönítéleteket végrehajtja, de általadtak e jogot csak azon mértékig, meddig a polgárok nem voltak vagyonaikban és személyeikben veszélyeztetve. Azért azon rendeletben nem foglaltatik más, mint hogy a kit fegyveres kézzel fognák el, ki a táborba élelmet és hadszereket szállít, ki a nélkül hogy kényezeríttetnék reá, előmozdítja a tábornak mozgását: az haditörvényszék élébe állíttassék. Általában véve, oly jellemet kívántunk adni az efféle bűnöknek, melyek a hadi törvényszék élébe állíttatván, az úgynevezett polgári hatóságnak bírósága fenmaradjon. Újabban történt, hogy némileg épen azért, mivel nincs martialis törvény, s minthogy nem akartak tisztán katonai hatóság kezébe adni az országnak azon részét: Szentkirályi Móricz, főkapitány kir. biztosnak

kineveztetett (éljenzés), ki az ottani hadierő parancsnokával egyetértőig végezzen el minden dolgokat, és a ki kezelni fogja a rögtöni bírásoknak azon részeit, melyek a hadi-törvényszék elé nem tartoznának. Én azt tartom, hogy a martialis törvénynek behozatala, midőn mindenféle alkotmányos és törvényes garantiák felfüggesztetnek, mindenesetre igen nagy lépés. Megvallom, nem is szeretném azt, hogy midőn az országgyűlés együtt van, akkor a ministerium magától merne ilyet felállítani, mert a személyes szabadságot a legszebb szabadságnak tartom, és kívánom, hogy Magyarországnak minden lakosa úgy becsülje azt, mint az angol, ki legsarkalatosabb jogának tekinti a személyes szabadságot, olyan jognak, melyre leginkább büszke és féltékeny, melyhez nem mer nyalni sem a ministerium, sem a parlament. Azt mondá Lord Chatam, a híres Pittnek atyja: hogy minden angol polgárnak háza egy vár, melyet biztosít a törvény ereje, azért mondja a törvény, hogy azon személyes jog minden polgárnak született joga, valamint született joga a királynak a trónhoz való jog. Megvallom, midőn az országgyűlés együtt van, nem adtam volna a kormánynak, azon véleményt és tanácsot, hogy ilyenkor az országgyűléstől nyert felhatalmazás nélkül martialis törvényt mondjon: ki, mert azon a szélen vagyunk, hogy tovább e tekintetben nem mehetünk; és a legközelebbi lépés nem kevesebb, mint a martialis törvénynek felállítása. — Tudjuk hogy Angliában a „Habeas corpus” actát nem szabad felfüggeszteni, de azért a mutiny act megújítván évenként a parlament által, ha lázadás tör ki, s egy óra alatt a csend helyre nem állott, a mutiny act felolvasatok, s akkor kezdődik a martialis törvény az illető végrehajtó tisztviselőknek felelősége alatt. — Véleményem e részben oda megy ki, hogy most, midőn a hadi törvényszék már fel van állítva, nem látom annak szükségét, hogy a martialis törvény ezen pillanatban felállítsék, mert azon vidékeken most nyílt háború van, hol rögtön bírósággal nem döntjük el a dolgot, hanem katonával és

ágyúval. Azt gondolom tehát, várjunk még egy kissé, várjuk el a legközelebbi tudósításokat. Es azon esetben, ha netalán semmi oly örvendetes nem fogna jönni, mely a dolgot megváltoztatná, akkor biztosíthatom e házat arról, hogy a ministerium az ostromállapotot, a martialis törvényt nem fogja behozni a háznak engedelmé nélkül; de másrésről nem fog késni törvényjavaslatot előterjeszteni, melyben a martialis törvénynek minden pontja a beadott törvényjavaslattól egy kissé eltérőleg és jobban meghatározottassék. Véleményem és kérésem tehát az: nyugodjék meg ezúttal a ház a középonti választmány véleményében, és vegye azon biztosítást a ministerium nevében, hogy mi a martialis törvény behozatalával késni nem fogunk; mert mi a ministerium azon jogát el nem ismerjük, hogy akkor, midőn az ország képviselői együtt ülnek, a martialis törvény kihirdethetné.

Hadzics a tőle szerkesztett ostromállapoti törvényjavaslat behozatalát múlhatlannak állítja. Lukács a 7-ik osztály nevében martialis törvényjavaslatot kíván a ministeriumtól. Kemény D. Ha a ministerium szükségesnek látja, terjesszen martialis törvényjavaslatot a ház elibe. Bartos s martialis törvényt akar alkotni, s aztán a ministeriumra bízni, hogy felelőség alatt alkalmazza, ahol szükségesnek látja. — Zákó I. szerint a belminister Bácsmegyére nézve mind ez ideig nem tett semmit, mert a had- és pénzügyminister érdemeit csak nem tulajdoníthatni a belministernek. Az alvidéken most is terjesztetnek a lázító proclamatiók, templomok pénzei raboltatnak el, mégis ezek gátlására vagy épen semmi, vagy igen kevés történik. Besze J. Mikor Bécsben a pártütő Jellachichot nagy ünnepélylyel s szövetekes zenével tisztelik meg, akkor nekünk is a legnagyobb szigorúsággal kell föllépni. A lázadók ugyan csak martialiter lépnek föl, öléssel, felgyújtással fenyegetik a falukat, ha hozzájuk nem állnak. Azért ne töltsük az időt, hanem rendezzük a katonaságot, hirdessük ki rögtön a legszigorúbb martialis törvényt s aztán menjünk haza.

Hunfalvy P. a martialis törvény behozatala iránt rögtön intézkedést kíván.

Szemere B. Zákó beszédére czáfolólag felek Azt tetstett mondani Bácsmegye egyik képviselőjének, hogy a hadtgyminister tetteit hoztam elő akkor, mikor arról volt szó, hogy mit tettem én. Attól tartok, hogy ha az érdemes képviselő ezen logicát követi úgy végre oda fog jutni, hogy mit a belügyminister tesz — minthogy cancellistája lévén, az Írja le rendeleteit — a cancellista érdemének fogja tekinteni; vagy oda fog jutni a dolog, hogyha a hadügyminister valamely sereget küld le, s az ott egy diadalt vív ki: ezt is nem a hadügyministernek, hanem a legutolsó ágyúsnak fogja tulajdonítani, — 8 így tovább.

Már kérem, a hol solidaritásban van a kormány, ott e különbséget tenni nem lehet. S nem épen azért, — mintha netalán valamely érdemet akarnék magamnak tulajdonítani, mely nem az enyém, hanem minthogy épen olyan szóbeli fogással élt melyből az látszik kiviláglani, mintha olyan tollakkal akarnék ékeskedni, melyek nem illetnek. Kötelességemnek tartom tehát e részben felelni, s méltóztassék megtanulni, hogy midőn az ország állapota felől foly a tanácskozás, s arról, hogy mi a teendő: ekkor a belügyminister kötelessége — ki a dolgok állását leginkább ismerheti — a hadügyministert felvilágosítani, hogy ez tudja magát mihez tartani. S ha azt mondja: itt baj nincs, akkor semmi intézkedés ott nem történhetik; ha pedig azt mondja: itt baj van, itt a csend és rend fentarthatásáról nem állok jól, — oda a hadügyminister tartozik katonaságot, az odaküldött katonaságnak pedig a financzminister tartozik pénzt küldeni.

— Egyébiránt, mi illeti az érdemes képviselő úrnak Bácsmegyére nézve tett kérdését, hogy mit tettünk? Erre nézve azt felelem, hogy inkább azt kell kérdezni, mit nem tettünk? Ki voltak küldve a királyi biztosok a legteljesebb hatalommal, ki volt hirdetve a statarialis bíróság, s felhivatott mindenkinek hazafiúsága arra; mit tenni kell: a egész Bácsme-

gyében nem találkozott férfi, ki bátorkodott volna a statarialis bíróságban részt venni, s így egyetlen egy felfüggesztés sem történt. S miért? Nem a rendeletek hiányában, hanem mert Bácsmegye némely részében nem volt elég hazafiaság, nem volt elég erély, vagy talán szállásaikat féltették, hogy fel fognák gyűjtatni, ha a törvényszéknél az ítélet-kimondásban részt vesznek, s a lázadók ellen ily módon fellépnek.

Igen nem szeretem, midőn bármely képviselő — szabad legyen mondani — oly fordulatot ad beszédének, mely az illető miniszterre nézve igen gyanús színben tűnik fel; nem szeretem pedig, mert nekem részemről nem természetem az. S mikor ezeket megjegyezni szükségesnek láttam, azzal végzem beszédemet, hogy midőn egyik vagy másik miniszter számot ad tettekről, azon tetteket nem mint maga tetteit adja elő, hanem mint az összes kormánynak tetteit. (Helyes.)

Palóczy. Az országban rebellió van; azért el kell a szelíd eszközöket hagyni, s nem kell mindig nagylelkűnek lenni, mert a nagylelkűséget majd gyávaságnak mondják. IV-ik Henrik is mindig szelíd eszközöket használt, s azoknak, kik neki a szigorúbb eszközök használását ajánlók, azt mondá: könnyebb egy kalán mézzel legyet fogni, mint egy hordó eczettel; s mi lett vége? az, hogy IV-ik Henrik Ravailac gyilkja alatt vérzett el. Isten is a bátrakkal és erősekkel tart, a gyávákat és félnékeket nem segíti. Azért a haza megmentésére rögtön hirdettessék ki a hadi törvény, nehogy azután minden késő legyen.

Bernát nem barátja a terrorismusnak, ezelőtt még pár nappal is ellene volt a martialis törvénynek; de midőn az alvidékről érkező hírek minden hazafi keblében aggodalmat keltenek; midőn a pártütő bánt, Jelachichot Bécsben fáklvás zenével tisztelik meg; akkor a lázadás és különösen a reactionalis mozgás elnyomására az egész országban ki akarja a martialis törvényt hirdettetni, és alkalmazását a ministeriumra bízni.

Ezután, minthogy többen elálltak a szólástól, hossza

zaj után a többség elhatározd, hogy a ministerium, még az országgyűlés folyama alatt terjeszsen a ház elébe vész- vagy martialis törvényjavaslatot

Most az indítványok kerültek szőnyegre.

Bartos a katonakiállítást, pénzügyminister finantzterve átnézését, a vésztörvény meghozatalát, hűbéri viszonyok iránt bejelentett indítványokat, különös tekintettel a székely földre kívánja bevégeztetni, aztán az ülést novemberig elhalasztani.

Bethlen Erdélyben a hűbéri viszonyokat kívánja elintéztetni, mert különben azok el nem intézése nagy reactiót szülhet

Boczkó Magyarország önállásának és függetlenségének külkormányok irányábani biztosításáról indítványt tett és törvényjavaslatot olvasott fel, mi helyesléssel fogadtattott, és az osztályokra utasítottott

XXI-ik ülés az alsóházban

júl. 31-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése után több rendbeli kérvény-S megbízó-levél az illető választmányhoz utasítottott.

Mielőtt a ház napi rendre tért volna, Ko suth L. pénzügyminister szólalt fel:

Bátor vagyok a házat megkérni a következő dologra. A már nyomtatásban is szétoztott pénzügyministeri jelentésnek utolsó része, t. i. az 1849-ik évi jövedelem- és költségvetés, egyszersmind az általam behozandónak tervezett új adórendszer szintűgy nyomtatás alatt van, s míg a többi átme gy a vizsgálaton, addig a nyomtatás alól kikerülendő Ám-, bár ismerem az idő sürgős voltát, mégis kénytelen vagyok kérni a házat, hogy ezeken kívül nekem engedelmet adni méltóztassék előterjesztésére egy más tervnek, melynek létesítése a múlt országgyűlési törvények egyik czikke által ideiglenesen a pénzügyministernek meg volt hagyva; Én

ezen tervvel készen vagyok, s 14 nap alatt életbe léptethetem. Azonban egy elvnek meghatározására törvényhozásilag van szükség. Értem a hitelintézetet. Én, tekintetbe vevén az országnak jelen körülmények között valóban pénzsűk állapotát, és a földbirtokos osztálynak, különösen az úrbéri veszteség által a javak instructiojára nézve fenforgó nehézségeket, nem késtem volna a múlt törvényhozás által adott felhatalmazás következtében életbeléptetni a hitelintézetet) a mint arra nézve minden szükséges előintézkedéseket meg is tettem, ha épen a rendkívüli körülmények nem tették volna szükségessé ezen országgyűlés összehívását. Ő hitelintézet életbeléptetését azért függesztettem fel, mert az alapelve nézve nem lehettem biztos, hogy, ha mint pénzügyminister rendeletet adok ki a tekintetben, fogja-e azt respectálni a bíró is, mert a bíró nem tartozik egyebet respectálni, csak a törvényt. A kérdés a körül forog: ha a hitelintézeti követelésnek minden ősiségi kérdések ellenében is tökéletes biztosság és elsőség nem nyújtatik, akkor lehetetlen a hitelintézetet felállítani. A múlt országgyűlésen hozott törvény kimondja: hogy a hitelintézeti követelések minden egyéb követelések felett elsőbbséggel bírnak, kivéven az előbb bejegyzeteket, de a bíró is hajlandó lesz-e úgy magyarázni ezen czikket az előforduló esetekben, mint én, hogy t. i. ezen elsőbbség nem csak az adóssági hanem az ősiségi követelések felett is értetik, azt én nem tudom. És azért kérem a házat, méltóztassék megengedni, hogy a hitelbankra nézve egy meghatározandó napon lehessen szerencsés előterjeszteni írásban és nyomtatásban beadandó egy pár kérdést, melynek elhatározása egyenesen törvényhozási intézkedést kíván, kijelentvén azt is, hogy ha a ház még a hitelintézeti terv részleteinek vizsgálatával is akar foglalatoskodni, az egészét előterjeszthetem, mert tökéletesen készen van. Hanem azt gondolom, hogy az országra nézve nem oly nagy életkérdés a részletek meghatározása: váljon egy vonallal jobban vagy kevesebbé jól van-e a dolog? Nem olyanok a körülmények, hogy nagyon ráérnének

ilyen rendszeres munkák kidolgozására; javítani mindig lehet, ha az alapelv igazságos, és olyan, mely állandóságot ígér, mert csak az elv ingatagsága az, a mely káros következményeket vonhat maga után. Annál fogva bátor vagyok kérni a házat, hogy a hitelbankra nézve elintézés végett egy pár kérdést a törvényhozás elébe terjeszthessek, mely kérdések, ha elintéztetnek, olyan karban van a dolog, hogy a hitelbankot 14 nap alatt életbe léptethetem. S ezzel együtt inég egy kérdésnek megfontolását ajánlom a ház figyelmébe, melyre nézve megvallom, hogy annak kényességét és sokoldalú nehézségeit tekintve, — legyen bár tölem gyarlóság, de megvallom őszintén — hogy nem vagyok olyan helyzetben, hogy ezen kérdés elfogadásához állásomat kötném, mert sok nehézséggel jár. Az úrbéri evaluatiók nem történhettek meg, s mikor fognak megtörténhetni, nem tudom: hanem azt tudom, hogy a kármentesítés a nemzet becsületének ótalma alá van helyezve; azért kérem a házat, méltóztassék megengedni, hogy midőn a hitelintézetre nézve előterjesztem alázatos nézeteimet, egyszersmind tervecskét nyújthassak be az iránt, hogy mielőtt az evaluáció megtörténhetik, nem volna-e jó a status részéről a földbirtokosoknak a körülményeknek megfelelő olyan előlegezést adni, melyről fel lehet tenni, hogy bármily alacsonyan becsültessék is a veszteség, annyi bizonyosanki fog kerülni, például 120 pengő ft egy telekre, 8 így azon kárpótlás, mely most kifizettethetnék, 15 millió forintig rúghatna, és ha ezen summa forgásba jöhet, a rögtöni szükségéken nagy részben segítve volna; pedig az országnak felvirágzása megkívánja, hogy e tekintetben valamit tegyünk, annyival is inkább, mert a múlt országgyűlés az ilyen földbirtokokon fekvő adósságokat ideiglenesen felmondhatlanoknak nyilatkoztatta; az ilyen állapot ideiglenes lehet, de nagy convulsiók nélkül bosszú ideig fel nem tartható. Ezen törvény a magyarországi takarékpénztárokat csaknem bukásba vezette. Mi nem segíthettünk e részben rajtok, mert a takarékpénztáraknak meg kell fizetni tartozá-

saikat, azok pedig be nem szedhetik, mivel nekik tartoznak. Tehát ezen jótékony intézetek sok helyt a legnagyobb hí-zonytalanságnak vannak kitéve. És ezen szempontból indulva, először engedelmet kérek arra, hogy a bank felállítására nézve elintézés végett egy pár kérdést terjeszthessek elő, mely nélkül a hitelintézet fel nem állítható, s ha a ház véleménye az, hogy bele akar szólani, akár most ezen kérdésekbe, akár nem akar beleszólani, hanem részletekben is kívánja bírál-
lat és taglalat alá venni a tervezetet, készen vagyok vele tökéletesen, és bár mely perczben előterjeszthetem. 2-szor en-gedőimet kérek, hogy terjeszthessek elő valamit az úrbéri veszteségek kártalanítása tárgyában, s e tekintetben gyakor-lati módot kívánok előadni, mely a háznak helyeslését nyerve meg, hogy némi előlegezés nyújtassék az úrbéri vesztesé-gekért, s addig is az ország közvagyonossága ne szenvedjen.

Ezután napi rendre tért a ház, a kincstári javakon esz-közlendő magyar telepítésekéről szóló törvényjavaslatra. A központi bizottmány következő jelentést tett e törvényjavas-
lat iránt:

„Az osztályok többsége ezen javaslatot mind alapelveire nézve helyesli, mind különösen czímét, bevezetését s az 1-ső, 2-ik és 3-ik §§. változatlanul elfogadja, a 4-ik §. utolsó pontját azonban, mely így szól: „a telepekhez ima-házakról s lelkészek és néptanítók ellátásáról a pénzügyminister a közállomá-ny költségen gondoskodandik,“ úgy kívánja módosíttatni, miszerint az ima- és iskolaházakat fölépítvén, a lelkészek és néptanítók ellátásáról csak 6 évig gon-doskodják az álladalom, azontúl pedig ezen telepek e részben is az ország többi községeire hozott és hozandó köztörvények alá essenek. Mert nemcsak, hogy ezen 6 évi mentességet elegendő Ösztön és előnynek tartja, hanem ennek határtalan időre biztosításában a jog- s teherenyelőségbe ütköző kiváltságot lelát

Ezeket az osztályok nyilatkozásai nyomán terjesztvén elő a központi bizottmány, el nem mulaszthatja a ház figyelmébe ajánlani még egyik előadó által tett s a központi bizottmány által helyeslett azon indítványt: mihezké-pest a telepedőkkel kötendő szerződésekben gondoskodás legyen arról, hogy a megszállott birtok eladás vagy bármely jogczímnél fogva is oly kezekre ne kerülhessen, melyek a nemzetiség szempontjából a jelen törvény céljával el-lenkeznének.“

Raisz Sz. A javaslatban foglalt czélt lelkéből pártolja, azonban nem csupán a székelységre kívánja annak jótékony-ságát alkalmazni. Felhívja a ház figyelmét a felföld kösziklás vidékeire, melynek lakói százanként hagyják oda tűzhelyeiket.

Azon módosítást ajánlja tehát, hogy ezekre s utánok az ország egyéb túlnépesedett vidékeire is terjesztessék ki a javaslat.

Kubinyi megjegyzi, hogy most nem általános telepítési törvényről van szó, hanem oly intézkedésről, melynek célja a magyar nemzetiséget azon vidéken öregbíteni, hol meg van támadva. Azonban a bevezetést kihagyni kívánja, nem azért, mintha a törvény célját el akarná titkolni, hanem mivel a szövegben úgyszintén benne van, s pozitív törvényt nem akar támogatni.

Madarász J. kívánja megtartani az előzményt is. Szóló, midőn telepítésről lesz szó, gondoskodni kíván a Moldvában és Bukovinában lakó magyarok telepítéséről is.

Kemény Zs. A szepesi követ módosítványát bizonyos korlátok közt nem ellenzené. Ezen korlátokat pedig azon körülmény által véli megszabandónak, hogy mennyiben idegen ajkú lakosok telepítéséről van szó, ez oly vidéken történjék, hol garancia van az összeolvadásra. — A szőnyegen levő javaslatra nézve szólónak egy módosítványa van, mely a letelepítendő magyar elemnek political súlyt és függetlenséget biztosítana. Az eddigi politikai befolyás ugyanis nálunk censushoz van kötve; de még eddig legkisebb intézkedés sem történt az arenda-rendszer iránt. Rövid arendai rendszer mellett szóló nem képzel teljes függetlenséget, — tehát kimondatni kívánja, hogy aszóban forgó legalább egy ember életére legyen adva.

Májercsák az éhhalállal küzdő felföldiek nyomorát festvén, kéri a házat, ne feledkezzék meg oly népfajról, mely mostani időkben is oly példásan viseli magát, hogy míg az alföldön mindenütt katonaságra van szükség, az el lehet katonai erő nélkül stb. (maradjon, szavazzunk).

Ronlán F. Kubinyival egyformán nyilatkozván, — az árenda-rendszerre megjegyzi, hogy az árenda nem nyújt annyi ingert, mint a tulajdonosság, mivel nem biztos annak birtokosa, meddig tarthatja azt meg. Egyébiránt a központi

bizottmány által javasolt záradék garantiául szolgál, hogy valami pénzes ember az ily javakat a törvény céljától el ne vonja.

Dédinszky és Bónis a szerkezetet szinte pártolják, s az utóbbi nem kívánván kihagyatni a bevezetést, mivel az e törvény alkotásának históriáját foglalja magában; — a felvidékieket szinte magyar lakosoknak tartja, s külön az Ország minden nyelvű lakosait megemléttetni azért sem kívánja, mert akkor azon véreink, kik az országon kívül laknak, el lennének mellőzve, kiket pedig szinte jó Volna behozni.

Kossuth L. Csak azon érdemes urak megnyugtatósára állottam fel, kik más vidékek tekintetbevételére hívták, fel a házat Én kijelentem, hogy a szőnyegen levő javaslatot nem telepítési törvénynek tekintem, hanem tekintem oly intézkedésnek, mely. által az ország nyugalma s biztossága czéloztatik. — Más részről meg kell gondolni, hogy midőn itt telepítésekről szólnak, nem egész megyékről van szó, hanem csak a kincstár javairól, hová nem fér annyi ember, mennyit akarnánk.

Egyébiránt a székelységre nemcsak túlnépesség tekintetéből illő figyelemmel lenni, hanem mint oly népfajra is, mely annyi sérelmet tapasztalt eddig, hogy e miatt kész volt még inconstitutionális országba is kivándorolni. — Midőn tehát az ország biztosításáról gondoskodunk, szóló azt hiszi, ez oly dolog, mely sem rász vért nem csinálhat, sem igényeket nem költhet. Eljő az idő arra is, mikor az ország egyéb lakosairól is gondoskodni fog a ház, s különösen a felvidékre nézve említi szóló azon intézkedéseket, miket az ott található sórétegek felkutatása végett már eddig is tett. Mi Moldva- és Bukovinára nézve említettett, annak szóló nincs ellene; de más országokról lévén szó, szóló törvényben nem tehetett róla említést; de azt jelenti, hogy az értekezés e részben is megkezdődött, s nem siker nélkül (helyeslés). Ezen felvilágosítás után Kubicz a P. úgy szinte Lu-

zsénszky is megnyugtatta érzék magokat, — a felföld iránti illetén gondoskodást majd akkora kérvén ki, ha majd a haza biztosítva lesz. Hasonló értelemben szélt J e k e l f a l u s i is.

Ellenben N y é k i t a szerkezet ki nem elégti, — kívánja a telepítésre megnevezett megyék közé Temest is oda tétetni, oly módon, hogy mivel ott pusztá nincs: tehát az üresen maradt úrbéri telkekre történjék a telepítés. Mire a pénzügyminister megjegyzé, hogy az odatétel ellen ugyan ellenvetése nincs, de az üres telkek természetét a közteherviselés egészen megváltoztatta. Egyébiránt, ha az ily üres telek a kincstáré: úgy befoglaltatik a javaslatban; ha magánosoké: akkor hozzászólni nem lehet

Prónay a méltányosság elvénél fogva pártolja a szepesi képviselő módosítványát.

Antal a szerkezet mellett, — Kazinczy G. szinte a szepesi módosítvány, de egyszersmind a bevezetés ellen szól, nehogy a rász akarat fegyverül használja ellenünk. A központi bizottmány végül odavetett nézete az átruházások korlátozására nézve szóló szerint — figyelmeztetésnek jó, de törvénybe nem jó volna betenni.

Pálfy J. a szerkezetet az ország biztossága tekintetéből egész terjedelmében pártolja: de helyesnek tartja a bizottmány azon észrevételét is, miszerint az imaházak a iskolák 6 év múltával a telepeken is ugyanazon gondoskodás alá essenek, mint az ország többi községeiben.

Több nyilatkozatok után, mik közben Kossuth a törvény célját újra meg újra megmagyarázó, végre szavazásra került a dolog, még pedig előbb általánosan az egész szerkezetre, s a többség azt elfogadta, azután pedig szakaszonként.

A bevezetést a többség megtartandónak kívánta. Markhot azon módosítványát pedig, hogy a bevezetés végére ily módosítás tétessék „addig is, míg a törvényhozás az ország

többi vidékeiről is, nyelv-tekintet nélkül, rendelkezni fog“ mellőzte.

Az 1-ső szakasz marad. A 2-ik §-t a többség szinte megtartani kívánja. A 3-ik §-ban szinte mellőztetett Pap P. azon indítványa, hogy az adandó maximum és minimum positive meghatározottassék; ellenben elfogadtatott Madarász L. azon módosítványa, miszerint e szakasz következő szavaihoz „kevesebb ne nyújtassék“ hozzátétegetett „sem több“ — pénzügyminister azon magyarázatával, hogy ez által ő fölségének még fennálló adományozási joga nem czéloztatik megszoríttatni, sem a pénzügyminister keze megkötve nem lesz, egyeseknek szükség esetében készpénzért többet is eladni.

A 4-ik §-ban tettebizottmányi észrevételt az imaházak és iskolák ellátása iránt a többség elfogadta. Ellenben az átruházás megszorítása iránti figyelmeztetést, mint nem is formulázhatót, a ház többsége csakis figyelmeztetésnek vevén, kihagyandónak ítélte.

A napirenden átmenvén a ház, bejelentetett, hogy Pétervárad elküldé képviselő-választási jegyzőkönyvét, mi éljenekkel fogadtatott.

Végül Varga S. czeglédi képviselő 3 rendbeli indítványt mutatott be, u. m. a közmunkákról szóló törvény eltörlése,
— a legelő-elkülönítés és a nemzetőrségi s választási censusok közti különbség megszüntetése iránt A ház szokott időben eloszlott.

XXII-ik ülés az alsóházban

aug. 1-én.

Az elnök néhány erdélyi követválasztáson kívül jelenti a háznak, miként Tordamegye egyik választókerületéből a választás ellen petitió adatott be, s a ház átlátván azon felhozott ok alaposágát: hogy a július 5-kén történt választás ellen lehetetlen volt 20-dikig folyamodni, az állandó igazolási választmányhoz utasítja. Hunyadváros kérelme pedig —

melyben múltjánál fogra önálló választókerületül kíván tekintetni, a kérvényi választmányhoz utasított.

Ugyancsak a ház elnöke jelenti, hogy Fábián kézdivásárhelyi képviselő napirend előtt interpellációra íratta fel magát (halljuk).

Fábián: fájdalmasan hat keblemre, hogy midőn e házban először szólalok meg, aggodalmaink légióját kell szaporítanom. Értésemre esett, miként a bécsi haditanács a székely határőrséghez július 8-kán egy rendeletet bocsátott, melyről annyit tudok, hogy nem foglaltatik benne egyéb jónál; mert terheket szüntet meg, s mert kedvezményeket nyújt. így p. azon szolgálatot, mely eddig 25 évre is kiterjedt, 10-re szállítja le, — a fél és egész aggság idejét 50 — 60 év helyett 40-re teszi, — határőrzésért 4 kr. helyett 6 kr. zsoldot szab, — az aprósót olcsó áron rendeli adatni, s a sós forrásokat a székelységnek olcsó árért megnyitni ígéri stb. Ha ezek félszázaddal — de csak felévvvel is előbb történnek vala, azt hittem volna, hogy valahára emberi könyör s igazság érzeté szállotta meg azon kormányt, melyhez midőn a sok sérelmet látott székely nép folyamodott, azt szokta volt rendesen felelni, hogy az orvoslás még nem tartozik systemájához. De most, midőn közös hazánk már kivívta függetlenségét; midőn a jogokban minden fiait testvérileg részesíti, — most a bécsi haditanács jóakarátára nem mondhatok egyebet, mint: „timeo Danaos et dona ferentes“ (helyeslés). Tudjuk, hogy félelemmel csak a gyávát lehet meghódítói, de azt is tudjuk, hogy a medvét mézzel fogják meg, s az oroszlányt, az állatkirályt is törbe lehet csalni. Hátha ez ígéretek által a camarilla le akarja kötelezni a székelységet, hogy ha ellenünk nem is, de mellettünk se legyenek? Szóló véleménye az, hogy mintán a székelyek kívánatai ezen rendelet által egy részben megadattak, a többire pedig September 1-ső napja van kitűzve: a háznak sietni kell intézkedéseivel. Mindenekelőtt azonban felszólítja szóló a hadügyministert: tud-e valamit ezen intézkedésekről? s az elszámolt

engedményeket úgy kell-e nézni, mint a bécsi, vagy mint a magyar ministerium kifolyásait?

Mészáros L. A tisztelt követ úr felhívására azt felelhetem: hogy igenis azon engedmények pertractatióban voltak már ezelőtt, s a bécsi ministerium, vagy Hofkriegsrath, egy kevés részét azon engedményeknek megadta, t. i. annyit, hogyha a székely határőr szolgálatba megy, odáig pedig díjt s kenyeret kapjon, s midőn visszajő, előbb jusson fél-aggságra, s más ilyes engedmények adassanak, de ezek elmaradtak; mert az események meg nem engedték. Valami tíz nappal ez előtt ezen esetet feljelentette a főhadi parancsnokság, kérvén hogy a mennyire még azon engedmények semmi eredményre nem juthattak, a magyar hadiministerium intézkedjék. Ez mindazon engedményeket, melyek pertractatióban voltak, megengedte, sőt még a főhadi parancsnokságot fel is hívta, miszerint, ha oly engedményeket lehetne a székelységnek, vagy határőrvidékeknek adni, melyek a törvényhozással össze nem ütköznek, a legsttrgetősebben jelentse be, s azok is meg fognak engedtetni. — Itt tehát meglehet, hogy csel forog fen, de még erről bizonyos nem lehetek; mert nem egyeztethetem meg fejemben azt, hogy miért kért volna a főhadi parancsnokság engedményeket a magyar hadiministeriumtól, ha már zsebében voltak azok, s azokat kihirdettette, de mindenesetre ezen eset oly fontos, miszerint a legszorosabb felelet terhe alatt az illető főhadi parancsnokságtól felvilágosítást fogok kérni. S hogyha kiviláglik, hogy törvényellenesen működött, reá nézve a büntetést is meg fogom határozni, s azt a tisztelt háznak be is jelentendem. Most azonban — követve ezen szabályt: „audiatur et altera pars“ — nem bírok semmi határozatot ki mondani.

Gr. Bethlen J.: Hogy Erdélyben vannak reactionális mozgalmak, az bizonyos; ily jelenségek Udvarhely vidékén is mutatkoznak, honnan szélé képviselő. De ezen mozgalmaknak nem interpellatio útján lehet elejét venni, mivel

ennek következése legfelebb felelet, mivel szóló különben most meg van elégedve, — hanem inkább törvényt kell alkotnunk a kedélyek lecsendesítésére. Mert tagadja szóló, hogy a történt engedményeknél a ház törvény útján többet nem adhatna. Az erdélyi küldöttségnek tehát sietni kell munkálatával, hogy minél előbb articulusokat alkothasson a ház.

Madarász L. Nem szólnék e tárgyhoz, ha interpelláció útján e házban fel nem hozatik; nem is vagyok barátja az interpellációnak. De kötelességemnek tartom szólni, midőn a minister az interpellációra csak felel, a nélkül, hogy az aggodalmat megszüntetné. Én jelen esetben aggodalmamat épen hadügyi országlár úr nyilatkozatából merítem. Az 1848. 8. t. cz. 8-ik §-a azt rendeli, hogy minden kinevezés és előléptetés a katonai szolgálatban egyedül a magyar ministerium ellenjegyzése mellett történhetik; mégis ma, 1848. augusztus 1-ső napján, a központi bizottmány azon indokok közt, melyekkel az újonczállítási ministeri törvényjavaslatot támogatja, az ausztriai kormánynak seregeinkre való jogtalan befolyását említi (szóló olvassa a 17-ik sz. a. országgyűlési iromány illető pontját). Ebből szóló két dolgot lát. Egyik az, hogy oly állapotban vagyunk seregeinkre nézve, mintha a katonai kinevezésekről szóló törvényczikk nem is volna; másik pedig az: hogy többé azon különbség fenn nem állhat, mely szerint ilyes dolgokban egyszer a hadügyminister, máskor a külügyminister ellenjegyzéséről van szó. De még inkább neveli aggodalmamat — mond szóló — a hadügyi országlár úr azon kifejezése, hogy a bécsi Hofkriegsrath ez vagy amaz engedményt meg nem adta. A bécsi Hofkriegerath nálunk semmi, s velünk csak oly viszonyban áll, mint p. az orosz, vagy bármely idegen nemzet hadügyministere. Tagadom, hogy vele engedelemkérési közlekedésbe lehetett volna lépni (zaj, nem úgy van), vagy ha nem engedelmet — avagy csak befolyási megegyezést is lehetett volna tőle kérni. Nem a Hofkriegsrath-ot kell tehát megkérdezni;

hanem a kérdés az: igaz-e, hogy ily lázító proclamáció csakugyan Bécsből került? Mert ha ez igaz, akkor a nemzet tudni fogja kivel van dolga, akkor vége minden plaidirozásnak, s a mostani kormány nagy felelőséggel tartozik. Fel akarom tenni — úgymond — hogy ilyesmi királyunktól nem jöhetett ellenjegyzés nélkül, — az hát nem egyéb, mint lázító proclamáció. Épen ezért, nem akarok rajta keresztülfutni, — nem akarom, hogy a bécsi Hofkriegsrath-ot hallgassuk meg (zaj, nem azt) vagy akár az erdélyi General-Commandót, mert ez nem önálló többé (zaj); szóló nem a megtámadás, hanem a félelem óvatosságával szól, habár elragadtatnék is a szabadság érzelmétől. Intézkedést kíván, hogy a haza védve legyen ily lázító proclamatióktól.

Mészáros L. A mondottakra röviden csak annyit jegyez meg, hogy az előtte szóló érdemes követ úr előadásában dátum-hiba van. A szóban forgó engedmények kérdése még átalakulásunk előtt kezdődött, s a Hofkriegsrath rendeletei azon időre esnek, midőn még nem volt felelős ministériumunk, vagy ha volt is, még a régibb emberek a bonyodalomból ki nem vergődtek. Csakhogy az akkori Hofkriegsrath még akkor intézkedéseiben épen nem vasúti gyorsasággal járt el, hanem esztendő kellett, míg valamit megadott. Ezekre nézve tehát a felelőség a mostani ministeriumot nem illeti. A General-Commando kihallgatására nézve megjegyzi szóló, hogy míg a régi katonai törvények állanak, addig nem tudja mit tegyen egyebet, mint legelőbb is azt hallgatni ki, s ha felelete nem lesz kielégítő, akkor vizsgálatot rendelni. — A katonai kinevezéseket illetőleg: igaz, hogy most ezeket a külügymihister ellenjegyző; de oly érintkezésben vannak, hogy az ily esetben előterjesztés előtt a hadügyministert mindig fel szokta hívni nézete nyilvánítására. Ha azonban ezentúl világosabban meg lesz határozva az ellenjegyzés: akkor a hadügyminister köre is világosabb lesz. Ha szólónak több ideje lett volna, részletesebb tervet tudott volna előmutatni. Így is azonban elfogadta a

felelőséget, s lelkiismerete nem vádolja. De vannak sok esetek, melyeknek fonala a Hofkriegsrath-nál volt, s ilyenekben az előzmények iránt attól kellett venni felvilágosítást.

Kossuth Lajos. Én is kötelességemnek tartom az előfordult kérdésre nézve részemről is egy pár szót kinyilatkoztatni. 1-ször is, ha a had ügy minister úrnak a dologról tudomása nincs, úgy igen természetes, hogy állásomnál fogva tudomásom nekem még kevesebbé lehet. Nem tudom, mi csoda kútfőből merítette az érdemes követ úr a tény, mely ha való, én azt egyenesen az ausztriai ministerium részéről egy újabb jelnek veszem, hogy Magyarország önállásának s törvényes jogának ellenében a reactio szellemében kíván működni s magát irányunkban ellenséges állásba akajja helyezni. 2-ször ha ezen tény való, úgy én azon embereket, kik a bécsi hadügyministeriumnak — mert hiszen Hofkriegsrath nincs többé — bármely legcsekélyebb rendeletét el merték fogadni, egyenesen árulóknak tartom. Úgy van-e a tény vagy nincs, nem tudom; annyit azonban mondhatok, hogy épen fél órával az ülés előtt kaptam az Erdélyben működő országos biztos b. Vay Miklóstól egy júl. 28-ról kelt sürgöny által ide érkezett levelet, s hajlandó vagyok feltenni, hogy ha ilyen rendkívüli dolog történt volna, ezen sürgönyvel, melyet kevesebbé fontos tárgyban küldött, jelentette vagy használta volna arra, hogy egyúttal a hadügyministert értesítse. De mindamellet meg lehet, úgy van a dolog.

Mi az engedmények kérdését illeti, csak azon megjegyzést vagyok bátor előrebocsátani, miként tudomásomra a határőrvidéki ezredekre nézve forgott fen az, hogy a ministerialis kormányzat megkezdése előtt a volt Hofkriegsrath-ban, a mi már nincs, de szeretnék visszaállítani, úgy hogy Magyarország is bele legyen olvasztva, a határőrvidékek helyzetésére — mondom — bizonyos pertractatio folytatatok; éa igen természetes dolog, hogy a ministerium óhajtván a maga részéről a határőrvidékeknek olyan concessiókat adni, melyek az igazsággal s méltányossággal megegyeznek, szükség volt,

hogy iparkodjék tájékozni magát arra nézve, ha váljon van-
 nak-e már valami praemissák a pertractatióban? S azért az
 illető minister azon kérdést tette: micsoda pertractatiók jöttek
 közbe e tekintetben ennek ellőtte? A mint tadom a bécsi
 hadügyministerium ezen pertractatiót a magyar ministerium
 felszólítása következtében, a magyar külügyministerium
 útján leküldötte. Én tehát csak így vagyok hajlandó a dol-
 got felvenni s csak is ezen esetben nem látok az ausztriai
 ministerium részéről egyenesen oly törvénytelen beavatko-
 zást, melyet részemről túrni nem fogok soha egy perczig
 sem, s ha oly helyzetetésbe jönék netalán, hogy túrni kény-
 telen volnék; akkor polgári kötelességemtől fogok tanácsot
 kérni, de veszni inkább kész leszek, túrni semmi esetre.
 Úgy vagyok tehát hajlandó magyarázni a dolgot, hogy a
 határőrvidékekre nézve, s így a székelységre nézve is, akkor
 mikor még ezek a bécsi kormány alatt állottak, valami
 pertractatiók előre mehettek. Hogy miként áll a dolog, erről
 a hadügyministernek, valamint az összes ministeriumnak s
 hazánknak mielőbb tudomást kell szereznie, hogy micsoda
 pertractatiók mentek előre. — Mit hadügyminister úr első
 beszédében mondott, s mit Madarász érdemes követ úr mint-
 egy oda látszott magyarázni, mintha a hadügyminister e
 dologbani teendőjét az erdélyi general-commandónak nem
 tudom minő véleményétől függesztené fel; ezt én részemről
 nem így értettem, hanem úgy, hogy itt valaki vádolva van,
 mintha valamely proclamatio vagy rendelmény érkezett volna
 Bécsből, melynek okvetlenül keresztül kellett volna mennie
 az erdélyi főparancsnokság kezein, s lehetetlen, hogy ennek
 beegyezése nélkül kihirdtetett volna. Ha tehát volna itt
 bűn, úgy terhelve volna leginkább az ottani general-com-
 mando. S ha valaki felett ítéletet, s a „bűnös“-t kell kimon-
 dani, úgy természetes dolog, hogy előbb meg kell hallgatni,
 s én hadügyminister urnák nyilatkozatát csak is így vettem
 s így értettem, s gondolom, hogy egyáltalában mást alatta
 érteni nem akart — Egyébiránt kimondhatlan fontosnak

tartom azt, hogy Magyarország területén minden ember, bármily helyzetben legyen is, elmulasztatlan kötelességének ismerje, miszerint a bécsi ministeriumtól még csak kérdeznie sem szabad valamit, annál kevesebbé pedig rendeletet onnan elfogadni (helyes), s ismétlem, ha a bécsi ministerium részéről történt ilyes valami, úgy azt egyenes ellenségeskedésnek, s ha valaki által némi rendelet elfogadtatott, azt árulásnak tekintem (zajos helyeslés). S mindig oda fogom szavamat adni, hogy a ki merészelt ilyes parancsot elfogadni, az a legszigorúbb módon, a mily szigorúságot a törvény ismer, büntetessék meg. Ez meggyőződésem s azt gondolom, hogy az ott működő kir. biztos kétségtelenül a hadügyminister úrnak e részben kezére fog dolgozni, hogy a ténynek valóságát necsak a vádlott egyén felvilágosításából, — a mely, valamint a vád, félszeg lehet, — hanem a kormány s a haza érdekében működő kir. biztosnak közbenjárása által is tudja meg; s megtudván, nem kételkedem, hogy hadügyminister úr úgy fog intézkedni, mint a hazának érdeke, önállása s becsülete megkívánja. (Itt szónok leülte de mielőtt a következő szónok szóhoz juthatott volna, ismét felállt s így folytatja): Azzal akartam végezni előterjesztésemet, hanem megfeledeztem róla, hogy a követ úr a székelység irányában törvényt óhajtott initiáltatni. Én, megvallom, szinte nagyon óhajtom, hogy az erdélyi küldöttség, mely tájékozás végett itt van, az időnek sürgetős voltát tekintetbe véve, gyorsabban, a lehető gyorsasággal járjon el a maga feladatában. Én részemről kinyilatkoztatom, miként a legszívesebb készséggel fogadok a küldöttségtől minden felvilágosítást, mi tárczámhoz tartozik. De a mennyiben a tanácskozási folyamat netalán hosszabbra terjedőnek látánám, hogysen az megegyeznék az idő sürgetős szükségével, én részemről, mit a financzministeri ügyekre nézve szükségesnek tartok, nem fogom felfüggeszteni attól, hogy tájékozásért előbb valakihez forduljak; hanem a mire az időt elérkezettnek vélem, az iránt — akár fogok kapni

tájékoztatást, akár nem — az iránt azonnal törvényjavaslatot fogok előterjeszteni. S e részben úgy gondolom, a minis tóriumnak egyáltalában semmi tagja nem igényli s nem vadászsza azon popularitást, hogy minden, mi a hazában jó történik, a ministeriumtól initiáltassék. Gyenge támasz volna ez a kormánynak, ha ily mellékes utakon akarná a bizalmat megszerezni. Nem uraim! bárki részéről történik indítvány, az mi benne jó van, mindnyájunk érdeme lesz egyaránt, s felszólítom a székely követ urakat, kik a székely viszonyokról kétségkívül jobban vannak tájékozva mint a ministerium tagjai, mert fájdalom, eddig testvérek bár, de Erdélytől annyira elkülönítve voltunk, miszerint minden perczen érezzük annak súlyát, hogy az ottani viszonyokat nem ismerjük, méltóztassanak magukat az illető ministerekkel érintkezésbe termi, s initiáljanak oly törvényt, mely a székely nemzet megnyugtatóására egyrésztől, de más részről azon biztosság fentartására is szolgáljon, mely a székely nemzet hazafiúságának alapjára fektetve a közös haza érdekében áll. Ez lesz a legrövidebb ut. Tegyük magukat a székely követ urak érintkezésbe a ministerekkel, de jöjjön bár a törvényjavaslat ministertől vagy nem ministerial, ez mindegy: csakhogy minél előbb initiáltassék, az kívánatos. És bizony nagyon furcsa portéka volna, ha azon térre lépénk, miszerint a bécsi hadügyministertől vagy bécsi ministeriumtól akarnók kérdezni, hogy micsoda engedményeket akar adni. Hiszen könnyű engedményeket adni máséből, ez olcsó liberalismus volna. Nem tetszett egy sebet is meggyógyítani addig, míg hatalmukban állott, már most meg hiszem, hogy szórni akarják Magyarország eloszlását, dissolutióját, ajándékképen. (Igaz.) Mi latra fogjuk vetni a haza körülményeit, igazságot adunk mindenkinek, de privát érdekért a hazát veszélyeztetni nem fogjuk. — Initiáljanak tehát törvényt azok, kik a körülményekbe avatva vannak; — minél előbb egy törvényt s végezzünk.

Zeyk K. azon felvilágosítást adja, hogy a szóban

forgó júl. 8-iki irományt olvasta; az a General-Commancló-tól jött, a ministerium jóváhagyása reményében; de minden esetre hiba, s a kir. biztos által végére kíván járattni.

Zsemberi kapcsolatban látja e kérdést a határvidékek kérdésével, s kívánja hogy azok még ez ülésfolyam alatt rendeztessenek. K o s s u t h L. azt válaszolja, hogy a hadügyministemek minden tudománya s tapasztalása mellett rövid idő alatt rendezni nem lehet, s e rendezés a mostani viszonyok kimenetelétől is feltételeztetik. Már eddig is intézkedett a ministerium, hogy a határvidékekre az újabb törvények jótékonyága kiterjesztessék, hogy a földbirtok tulajdonná váljon, a robot eltöröltessék, az ipar és kereskedés felszabadítassék stb. A még hátralevőkre nézve pedig úgy intézkedett, hogy azon vidékek küldötteivel magát érintkezésbe tevén, kívánataikat megadhassa, vagy törvényhozás elé terjeszthesse. De kevés sikere volt, csupán Pétervárad követei vannak itt, — a többiekre nézve vagy egy becsületes pacificatio, vagy fegyver határoz.

P e r c z el M. Ismeri a nehézségeket, melyekkel a ministerium az új formákban találkozik; tudja különösen, hogy a hadügyministernek még csak szellemet is újra kell teremteni a katonaságban; azért nem akarja a szóban forgó tényt recriminációkra kizsákmányolni, csupán ki akajja mutatni a vétsz, mely bennünket környez. Említi szóló, hogy a hadsereg főtisztjei még most is egybeköttetésben vannak a bécsi ministeriummal, s a General-Commandóknak azzali levelezéseit ki lehet a postán is mutatni; hírlapokban császári királyi hirdetések történnek; a határőrök számára licitációk tartatnak, minek nem volna szabad történni a hadügyminister megegyezése nélkül. Ezenkívül tudjuk — úgymond — hogy Bécsben egész comité működik, mely czélul tűzte ki az aldunai seregben a régi szellem fentartását; mely ő felségének Jellachich elleni eljárását el nem fogadva, ellenünk proclamációkat nyomat. Tudjuk továbbá, hogy némely tisztek, a Galicziában levő katonaságból, csak azért, mert újabb

törvényeink betöltését szorgalmazták, üldöztetés miatt helyeiket elhagyni, s a honvéd-seregbe lépni kényszerültek. Az olaszországi hadseregnél pedig már rég rebesgetik, hogy csak egyszer győzzenek, majd csinálnak Bécsben s Magyarországon rendet. S épen azért, mivel ez esetben nehezebb állásunk lehet, kívánja szélé, hogy a ministerium érezze magát kötelezve a hadsereget akként biztosítani, hogy ellenünk fordítani ne lehessen.

Mi az erdélyi állapotokat illeti: szélé tagadja, hogy a ministerium törvényhozáson kívül is ne adhatna engedelményeket saját felelősége alatt Egyébiránt az ott működő kir. biztosnak sem kineveztetésével nem volt szélé megalégedve, mert oly egyéneket kíván, kik egész éltökben ugyanazon elvek mellett küzdöttek, sem eljárása ki nem elégíti, mint a ki, a helyett, hogy a magyarországi törvényeket alkalmazta volna, az oláhokra nézve folytatatni kívánta a dézmát. (Nem áll!) Szélét nem elégíti ki a hadminister által fogamatba veendő eljárás, nem elégíti ki a katonaság esküje, melyben az alkotmányról szó van ugyan, de nem a magyar alkotmányról. Majd ha a katonáállításra kerül a sor, akkor szélé oly törvényekre fog szavazni, melyek a katonaságot részünkre biztosítsák.

Erre a hadügyminister megjegyze, hogy külföldre befolyása nem lévén, az ottani comitét sem tilthatja meg, csak a mennyiben káros eredményei volnának, azokat akadályoztathatja. A katonaságról jelentheti szélé, hogy mind Gallicziából, mind Bécsből kapott olyan leveleket, melyek minden reactionális bujtogatásokat kárhoznak. Hogy előtte szélé egyeseken történt méltatlanságokról barátságos társaságban valamit hallott, az meglehet, de ilyenek után törvényes vizsgálatokra magát felhatalmazva nem érzi. Egyébiránt míg szóló független törvényhozást lát, mely az ész, igazság s törvényesség terén áll: addig nem fél a katonaságtól, mert azoknak a katona is hódol.

A királyi biztos felől mondottakra pedig Kossuth L.

azt válaszolja, hogy bármi kinevezésért a ministeriom csak annyiban felelős, mennyiben a kinevezett egyén rosszul jár el, vagy a várakozásnak meg nem felel. Fájdalom — úgymond — a választásokban gyakran családunk, s a sympathia, melyet valaki iránt éreztünk, még nem biztosít, hogy az várakozásunknak meg is felel. Szélé p. saját tárcsájánál mitsem óhajtana inkább, mint, ha minden választás az általa követett elvek rokonszenvévei találkoznék. De kénytelen kimondani, hogy ha kellő szakbeli képzettséget nem talál, csupa sympathiáért senkit alkalmazni nem fog. — Az erdélyi kir. biztos kinevezését igen sok tekintetek ajánlották, melyeket itt elő nem hord, s szélé, mennyire eljárását tudja, meg van vele elégedve. (Helyeslés.) — A dözma tárgyában igaz, a románok folyamodványt nyújtottak be, mintha b. Vay, azért, mert sanctié még nincs, katonai erővel behajtásról beszélt volna; azonban szélé felszólítására küldött sürgönyében e feladást alacsony rágalomnak nyilvánítja. Hanem van itt egy másik ága a dözmanak, melyet mi nem tudtunk, t. i. az, mely a királyföldi lelkészek ellátására van rendelve, míg a másik rész a fiscust illeti. Az elsőről külön törvény rendelkezik, mely még sanctionálva nincs. Most kérdés tétetett: mi történjék ezzel? Szélé is azon véleményben van, hogy Erdélyben most már külön törvényhozási hatalom nem lehet; s az igazságügyministerrel együtt szóló ügy fog intézkedni, mint az igazság kívánja.

Mike M. a hadügyministeri válaszszal megelégszik, s mihelyt a székely követek javaslataikat beadják, előleges tárgyalást kér.

Gr. Teleki D. Midón az unió kimondatott, akkor egyszersemind egy bizottmány is neveztetett ki, mely a székely kérdést épen most tárgyalja, de bajos röviden kérésztülmenni. Könnyű munka volna ez, ha csak megnyugtatás forogna szóban, de a haza érdekét sem szabad szem elől tévesztetni. A székelység saturálva van izgatásokkal, s szélé úgy tapasztalta, hogy a hízelgések utóbbi időben többet ár-

tottak nekik, mint a nyomorúság. A nyomor megedzette é népfajt, míg az izgatások miatt jelleme van koczkáztatva. Egyébiránt szélé hiszi, hogy a székely nép belátandja, miként a háznak, midén róluk gondoskodik, nem csupán a túlcsigázott kedélyekre kell figyelni, hanem a haza érdekére is egyszersemind.

Gr. Kemény D. Declamatiéra nem akajja az időt vesztegetni, azért csak annyit jelent ki, hogy a bizottmányi munkálat ma vagy holnap beadatik, addig legyen a ház türelemmel; ki a hadügyminister feleletét felületesnek tartja, azt kérdi télé szélé: hogy hát mit kíván? Egy követ tudósítást kapott valamelyik rokonától, ez még csak annyit bizonyít, hogy levél íratott, de nem azt, váljon a tények úgy állanak-e. Egyébiránt lehetnek felületes interpellációk is, s szélé ha valamit hallana, venné magának azon fáradságot, hogy arról az illeté minis tért megkérdezze, de némelyek jobban szeretik a szép dictiót. Az erdélyi kir. biztossal mindenki megvan ott elégedve, kivevén a reactio töredékét stb. (Napirendre).

Élnék: Elébb szavazni kell azon indítványra, mely tétetett, t i. kíván-e a ház a határvidék rendezése iránt még ez Ülészfolyam alatt térvényt hozni? — A nagy többség nem-re szavazott.

S most jött volna a napirend. Felolvastatott a hadügyministeri térvényjavaslat „az ország védelmére szükséges katonai éré kiállításáról“ s utána a központi bizottmány módosító munkálata; a midén gr. Batthyány ministerelnék feláll s nyilvánítja, hogy a házat titkos comitévá kívánja alakíttatni.

XXIII. ülés az alsóházban

Aug. 8-án.

Napirend előtt az elnök bejelenté a királyhágóntúli némely száz képviselők megválasztásán kívül Antal Mihály-nak Verécze egyik kerületéből lett megválasztatását, mit a

ház szíves éljenzéssel fogadott. Továbbá jelenti az elnök, miként Szidor Ferencz választása tárgyában a ház által kirendelt vizsgálat eredménye hozzá beadott, s hogy a verificáló választmány az érvényesség iránt ítéletet mondhasson, ahhoz fog utasíttatni. Végre több folyamodványokat is bemutatott a háznak, u. m. zemplénmegyei községek részéről az úrbéri viszonyokat illetőleg; — Erdélyből több folyamodványt, melyekben a legelőre nézve történt sérelmek miatt a régi állapot visszaállítása kéretik; — Maros-Vásárhelyét, mely az erdélyi kir. táblának tovább is e város kebelében megtartását tárgyazza (zúgás); — Kraszna-megye emlékiratát, melyben sérelmét jelenti ugyan ki a fölött, hogy Zilahvárossal egy választókerületté alakíttatott, de mégis kijelenti a ház határozata iránti hódolatát; — Végre B e s z e J. folyamodványát, melyben mint őrnagy abéke helyreállításáig a fenyegetett vidékek védelmére eltávozhathni szabadságot kér (helyes, éljen).

Napirendre az elemi oktatásról beadott ministen javaslat s reá keletkezett bizottmány! munkálat volt kitűzve; ezt megelőzőleg azonban következő nevezetes indítvány került szőnyegre:

Gorove I: Tisztelt ház! Tudva van, hogy a minisiteriumnak, mihelyt a kormányt átvette, első lépése volt, Frankfurtra, az egyesült német nemzeti gyűléshez követekeket küldeni, hogy köztünk s a német nemzet között, közös érdekeink alapján, szoros alliance-ot hozzon létre. Nem hiszem, hogy volna e házban tag, vagy az országban oly lakos, ki e lépést örömmel ne fogadta volna. Az én véleményem legalább az, hogy köztünk s a Németbirodalom között, tekintve a múltat, jelent s különösen a jövőt, oly érdekek fejlődtek ki, melyek a két nemzet kifejlődésére nézve egymással találkoznak. Németország kétségkívül hivatva van a civilizációnak kelet felé terjesztésére, míg Magyarországnak feladata sem lehet más, mint hogy ezen civilizációt activ életbeléptesse. Magyarország múltja már kije-

lölé ezen irányt, mely nem annyira nyugöt, mint kelet felé tartott; jövője pedig különösen az aldunai tartományok azon részében nyilatkozik, melynek népességét vérrokonság köti hozzánk, — értem a román fajt. — És ezért örökké vétke maradt a megbukott Metternichféle gyalázatos politicának, hogy a midőn nyugoton, Portugálba és Spanyolországban a szabadság ellen terjesztő ki ármányait, akkor az aldunai tartományokban is mindent elkövetett, hogy az említett népfajt függetlenség felé törekvésében akadályozza, s nem hogy sympathiát és tért nyert volna keleten, de egyenesen ellenkezőleg segínyt nyújtott oly hatalomnak, mely hazánk kereskedési kapujáig terjeszkedett. Most Németfont és bennünket illet ezen vétkes mulasztást helyrehozni. Németország lesz az európai civilisáció szövétneke keleten, — mi pedig hordozói. Ha Franciaországban a democratai elem állandóbb lesz, mint a júliusi forradalom után tapasztaltuk: akkor ez országnak nyugoton Spanyol- és Olaszországban nyíland terrénuma. A francia újabb mozgalmak iránya: socialis democratia, — s azon nyugoti országokban szinte arra van szükség. Nekünk az absolutismus ellen kell küzdeni, s szabadságot alapítani. — Ennélfogva, hiszem, miként a ház nem késik helyeslésével annak, hogy a ministerium számunkra e pályát előkészíté. Nem akarja szóló hosszasan fejtegetni az eredményeket, melyek az önálló független Magyarország s az önálló Németbirodalom közötti sympathiából következnek, — nem akarja hosszasan fejtegetni a közös érdekeket, a kereskedés előnyeit és azon támaszt, melyet a Duna hatalmas ellensége ellen ily szövetségtől várhatunk, — mellőzi a szellemi hasznok elősorolását; csupán felszólítja a házat egyszerún: hogy helyeselve a ministerium eljárását, nyilatkozzék ünneplésen a Németországgal közös érdekeink alapján kötendő alliance mellett (helyeslés).

Teleki L. Kívánom, hogy valamint a nagy Németfont képviselői Frankfurtban felállással egyértelműleg nyíl-

váníták irántunk i rokonszenvöket, úgy e ház is hasonló ünnepélyességgel nyilatkozzék e fontos tárgyban (a ház tagjai egyszerre felállanak); kívánom pedig azért, mert meg vagyok győződve, hogy e szövetség nem egyéb, mint a szabadság s civilisátio biztosítéka. És meg vagyok győződve, hogy Bécsnek is eljő nagy napja, mert kell, hogy eljőjjön, midőn Németországgal ő is egyesülni fog, midőn a német nemzet színeit felveszi. S ennek meg kell történni azért, mert a civilisátio, mert Ausztria saját érdeke követeli. Tudom, hogy van ott egy ministerium, mely ezen érdeket nem tudta felfogni, mely ellenkező irányban hagyta magát vezetetni nem tudom ki által, — mely lemondással is fenyegetődött, de azért le nem mondott, mely coquettírozni kezdett azokkal is, kiknek még a mi szabadságunk is sok volt De mindennek végének kell lenni, s át kell végre látni Ausztriában, hogy a ki a német egység ellen izgat: áruló saját vére ellen. Mert Németországot tovább is 30-féle fejedelem érdekei között felosztva látni akarni: épen olyan, mint a centralsátio ellen izgatni a megyék souverainitásával, ezen macchiavelli principiummal, mely szerint egyik megye felémészti a másik erejét Lejárt az idő, midőn a souverainek juhokul tekintvén a népet, nyájakra oszták fel, hogy rajta könnyebben zsarnokoskodhassanak. És épen azért megfoghatatlan szemtelenség egy német hazafitól, midőn az az egyesülés és egység ellen izgat Mi az az ausztriai Patriotismus? mely ország részei minden közös érdek nélkül csak úgy vannak egymás mellett, mint egy família birtokai, nem olyan-e az csak, mintha valaki p. Eszterházy hg. részjóságai iránt nyilvánítaná magát patriótának? Az tesz tehát szolgálatot Ausztriának, ki az egységet és mennyire lehet, a centralsátiót elősegíti, mert ez által valamint egy részről a nemzetiséget előmozdítja, úgy más részről a szabadság érdekében cselekszik, azon szabadság érdekében, melyhez e honban 14 millió ember kész csatlakozni És most azt mondom, hogy a ki ezen egység, ezen csatlakozás ellen izgat;

az áruló az egész emberi nem irányában, mert itt nem kevesebb forog fen, mint a civilisatio ügye. Tudom, hogy a bukott rendszer emberei még most is kétfelé néznek. Egyik szemük az olaszországi seregen van, hogy kedvezd alkalommal, mint egyik követársam minap megjegyzé, itt és Bécsben a szabadságot még egyezer elnyomják; de isten nem fogja engedni, hogy reményök teljesüljön. Másik szemök pedig Bécsen függ, keresvén ott oly soutiens-t, mely Ausztriát az orosz szövetség kajaiba segítse vezetni. Mert hiszen, ha Ausztria — mit fel nem teszek — a Németbirodalommal újat húz: akkor nyugoti Európában, magunkat is ide értve, kire számol, hacsak nem azokra, kik a szabadság ellen szoktak küzdeni? Az a kormány tehát, mely ez utóbbi irányt fogná fel, egyenesen a barbarismussal szövetkeznek a civilisatio ellen, mi az emberiség legszentebb érdeke. De hiszem — mond szóló — s örvendek, hogy az egység nagy napja Bécsre is fel fog derülni. Végül szóló még néhány szót szól Ausztria mostani állásáról. Nem akar — úgymond — adatok nélkül gyanúsítani, de azt hiszi, hogy Ausztria ezen ministerium alatt nem fejlődhetik ki, — hogy népszerűbb kormánynak kell azt felváltani; s egyszersmind kötelességének tartja kijelenteni azon meggyőződését, hogy minden testületek közt, melyek a kormányban részt vettek, Ausztria érdekét legtisztábban felfogta az Aula, melynek egyes túlságokat talán lehet szemére vetni, de a melynek hazaféát s ügyes tapintatát csak dicsérni lehet stb. Beszédét azzal végzi szóló, hogy bízik az ügy szentségében, s ha áruló találatnék, hiszi, hogy el fog sodortatni a közvélemény álja által, legyen akár magyar, akár német.

Perczel: megemlíti, hogy a német nemzetteli szövetség mellett már márczius hóban hangosan nyilatkozott az itteni közvélemény, s a ministerium ügyes tapintattal, hihetőleg ezt tudva tette meg az első lépést követői által. Hogy ennek már eddig is voltak kedves következményei, mutatja azon jelenet a frankfurti gyűlésben, hol Magyarország ön-

álló külön hatalomul legelőször ismertetett el diplomatics stb. Pártolja az indítványt.

Kossuth L. Uraim! Én két dolog végett lépek ezen székre, először hogy úgyis, mint a ministerium tagja örömeimet nyilatkoztassam ki azon tiszta political fogalmak felett, melyek következtében Magyarország képviselőinek gyűlése a frankfurti német egység s ezen egyesült német birodalombeli szövetség mellett nyilatkozott Másodszor hogy alkalmat vegyek ez ügynél nem annyira az ausztriai kormány, mint inkább az ausztriai nép irányában — ha fenforoghattak közöttünk némely félreértések, azoknak magyar szempontból Magyarország önállásához méltólag — elosztatásához egy pár szót szólam.

Én, uraim, tudnék önöknek egy egyént nevezni, egy magyart, ki ezelőtt három hónappal, igazán mondhatom megfoghatlanul, magyar létére Bécsben a népszerűségnek tetőpontján állott, s ugyanezen egyén most Bécsben a gyűlöletesség tetőpontján áll, s áll a nélkül, hogy gondolkozásában, áll a nélkül hogy az ausztriai nép iránti érzelmeiben egy hajszálnyit is változott volna. (Tetszés).

Mi ennek oka uraim? Az elsőnek oka: — azon népszerűségnek, melyet mintegy pillanat alatt felmerülő röppentyűt említettem — kétségtelenül nem személye volt alapja, hanem az, hogy a szabadság első pitymalatának perczében a népek mintegy ösztönszerűleg érezték azt, hegy azok, kik szabadságot akarnak — bár hol legyenek — testvérek. Annálfogva lehetetlen volt az ausztriai nemzetnek nem éreznie, hogy midőn Magyarország iránt, és Magyarországbán azok iránt, kik akkor a harcokban nem épen a leghátulso sorban állottak, sympathiát mutatott, az által csak ön saját szabadsága ügyének szolgált

A másodiknak — azon hirtelen változásnak — oka abban fekszik, mert én a históriában nem ismerék példát, hogy a reactio a maga működéseit oly mindenféle kimesterkélt utakon követné, mint épen most; követné nem csak

egyenes, de mellékutakon is, azon utakon, melyek oda vannak számítva, hogy az egymás iránti barátságra hivatott nemzetek között, az önállás megőrzése mellett, a tökéletesen Összeférő rokonszenv kötelékei szétszaggattassanak, és a kölcsönös sympathia, a szabadság sympathiája, mint a reactiának legnagyobb gátja, széttöressék.

Bécsben most, uraim, négy elein látszik küzdésben leírni. Az egyik Ausztriának azon népessége, mely felfogva saját, az ausztriai dynastiának, a szabadságnak s a jövődönök érdekét, a német birodalom egységéhez szít. Ez az egyik tényező.

A másik a reactio.

A harmadik az ausztriai ministerium.

A negyedik a szláv elem.

Én az ausztriai ministeriumot, a jelent, midőn nyíltan kimondom róla, hogy irányunkban a mostani éráig a legbarátságtalanabb, a legjogtalanabb indulattal viseltetik, mégis azzal nem vádoló, mintha az ausztriai szabadságot, az alkotmányosságot lerontani, és az absolutismust visszaállítani akarná, hanem állítom róla azt, hogy Magyarországnak had- és pénzügyministeriumának visszaszerzésére! sóvárgása által annyira elvakíttatik, hogy nem látja, miként ő nem egyéb, mint akarata ellen is vak eszköz a reactio kezében. A reactio, a szláv elem, a ministerium együtt működik, habár mindenik különböző célból.

A reactio, mert vissza akajja állítani a régi hatalmai

A ministerium, mert szeretne Magyarországnak haderejével és pénzével is disponálni.

A szláv elem, mert szláv monarchiát szeretne alkotni.

Mindezen három tényező együtt dolgozott arra, hogy a bécsi, az ausztriai németiség, a mely önállásának kivívása elsőperczében a magyar önállás iránt sympathiát mutatott, felbujtogattassék, miszerint sajnálni látszik Magyarországnak úgynevezett elszakadását. Én pedig azt mondom: hogy ha a bécsi ministeriumnak valaha sikerülne, az istennek vala-

mely átkos végzése következtében, de a melyhez a nemzetnek is szólója lesz, (tetszés) mondom, ha valaha sikerülne, (zajos tetszés) igen: mert a nemzetek akarata még az isteni végzésekre is befolyással bír (zajos tetszés), ha sikerülne mondom, az ausztriai ministeriumnak a magyar had- és pénzügyet kezére keríteni, s talán még a kereskedési ügyet is, mert a kereskedelmi ministerrel is kezd kaczerkodikni, mióta a czukorra egy pár forintnyi vámot vetett, mi volna a következése?

Az talán, hogy az ausztriai nemzet alkotmányos és szabad marad? Nem, hanem az fog következni, hogy Ausztriát igában tartanak magyar katonával, Csehországot, vagy hogy jobban oszszam el: Csehországot és Galicziát igában tartanak magyar katonával, mely mihelyt a bécsi ministeriumnak kezében volna, nem magyar szellemű, nem magyar érzésű volna; a gallicziai és cseh katonákkal igában tartanak Ausztriát, az ausztriai katonákkal Magyarországot, a horvátokkal Erdélyt, s az erdélyivel Horvátországot, és volna ezen összpontosítás következtében egy közös szolgaság. (Tetszés.)

Ezt az ausztriai nemzetnek minden tagja — ki alkotmányos érzelmű — óhajtom, hogy megértse, hogy tökéletesen felfogja, miszerint azon régi kapocsnak, régi törvénytelen módnak visszaállítása nem lehet más, mint sírja az ausztriai alkotmányosságnak és szabadságnak.

Ausztria úgy lehet szabad és alkotmányos, ha Magyarország mindazon jogokkal, melyeket nem adott neki V. Ferdinánd kegyelme, hanem megadtak neki három százados tractatusok által biztosított, és soha el nem évülhető örökös nemzeti jogok. (Szünni nem akaró helyeslés és taps.)

Az ausztriai monarchia szabad és alkotmányos csak úgy lehet, ha Magyarország önállását nem csak megtartja, hanem egyszersmind ki is fejtí azokra nézve, mik még hátravannak.

A reactionnak természetesen nagyon érdekében áll felhasználni az ausztriai ministeriumot. Azt mondja neki: lám ti haszontalan hatalommá váltatok, midőn többé a magyarországi

katonával nem rendelkezettek, a az felbuzdul, a az azt hiszi, hogy az ausztriai monarchiát fogja visszaállítani, a ellenséges indulatot gerjeszt a táplál Magyarország iránt. A bécsi német lakosoknak azt mondja a reactió: „lássátok, Magyarország temérdek adósságunkból nem akar vállalni semmi részt, — Magyarország kereskedését maga akarja rendezni, — mily tömérdek kár s veszteség lesz ez rátok nézve?“ És természetesen vannak — mert nem minden ember ült neki a politicanak, s búvárkodott annak mélyében — kik azt mondják: „szörnyűség! hogy így bánnak velünk“, és a martinai Sympathie júliusi gyűlöletté változik.

A szláv elemnek mondja: hogy a magyarok a szláv nemzetiséget, s nem tudom kit akarnak elnyomni, hogy a szláv nemzetiséget nem akarják respectálni, s ez által természetesen felingerlik a gyűlölséget, s azt gondolják, hogy elkezdve a bukovinai szélektől Dalmátország határáig szláv monarchia fog alkottatni, és gyűlölik a magyart — így dolgozik a reactió.

Midőn azon jelenet történt, melynek káros következeit az ausztriai házra nézve csupán csak Ausztriának a német birodalomhozi csatlakozása orvosolhatja meg — értem a császárnak Bécsből eltávozását — én azt mondtam az ausztriai ministeriumról, miként valóságos gyalázat, hogy nem tudta urát, császáriját, ősi várában megtartani, mondom ezt most is, de nem azért mondom, mintha én a császárnak ezen eltávozását a bécsi népnek tulajdonítanám, hanem azért, mert az egyenesen a reactió műve.

Ausztriának a martiusi napok óta mindig csak osep-penként osztogatták a szabadságot, s nem volt azon elhatározás, hogy megmondják: akarjuk, hogy alkotmányos nemzet légy, s tisztán akarjuk annak minden következeit, s ennek következe az abnormis jelenet, hogy Bécsben a kormányon kívül még maiglan is más kormányhatalom áll. S akként vagyok meggyőződve, hogy senki sem sajnálja ezen kénytelenséget jobban, mint a józan gondolkodású bé-

csi nép, s meg vagyok győződve arról, hogy azon hatalom ki nem eresztheti ezen befolyását addig, valameddig Ausztriának alkotmánya, szabadsága, ministeriuma, kormánya e az országgyűlés, a reactionak megsemmisítése által tökéletesen biztosítva nem lesz.

Akkor is épen ezen cseppenkénti osztogatás következtében — nem mondom kétségtelenül — hogy a massáknak felizgatott szenvedélyei túlhágnak itt-ott a korlátokon s cselekszenek olyakat, minőket cselekedniük nem kellene. De oly kormány, mely magával tisztában van arra nézve, hogy a szabadságot és alkotmányosságot akarja — és csak a szabadosságot nem akarja — mert azon visszaéléseket nem akarja, melyek compromittálják az alkotmányosságot — mindig elég erőt fog találni önmagában és a nép józan gondolkozásában, s orvosolni s elhárítani fogja azon túlcsapongási kanyarulatokat; de nem ez kergette el a császárt Bécsből, hanem az áskálódó gyanúsítások a reactio részéről, melynek feltett célja más nem volt, s ezt bizonyos adatokból mondhatom — mint a császárnak bécsbüli eltávolítása által anarchiát előidézni, mert tudta, hogy az anarchiának tartását nem únja meg hamarabb senki, mint a nagy város polgársága, mely ipar s kereskedésből él; mondom az volt a őzéi, s kiszámítva volt, hogy rettegtetés által a császár eltávolíttatván, anarchia idéztessék elő, s hogy annak lépcsőjén emelje fel a régi absolutismus, de nemi sabsolutismus, nevet nem is tudok neki találni (tetszés) régi hatalmát.

Tisztelet azoknak, kik ily nehéz körülmények között meg tudták óvni Bécset az anarchia veszélyeitől.

Épen így látom a dolgokat még most is állani.

Bécsben az ausztriai alkotmányosságnak legnagyobb hívei a dynastiának leghívebb, sőt egyedül okos htt alattvalói, és a szabadságnak legeldönthetlenebb támaszai azok, kik belátják, hogy Ausztriának a német birodalomhoz csatlakozni, a német birodalomba beolvadni kell.

Ennek ellene van a bécsi ministerium azért, mert azt

gondolja, ha Ausztria ezen szövetségbe lép, akkor ipso facto megszűnik a magyar had- és pénzügy ministeriumának visszakeríthetése.

A reactio ezen szövetségnek ellene van. Természetesen, mert az egyesült német hatalom soha többé szolgálai járomba hajolni nem fog; és a szláv elletnek ellene vannak azért, mert azt gondolják, hogy így nem fogják felállíthatni a szláv monarchiát.

Minden további distinctiók nélkül nem arról akartam szólani, hogy váljon Magyarországtól érdemel-e sympathiát a német birodalom egysége, azon hatalom egysége, mely reánk is kedvező hatást ekkoráig csak azért nem gyakorolhatott, meri szét darabolva önmagában gyenge volt, — ez természetes, hanem nem tartottam feleslegesnek néhány szót szólani: miként áll a dolog az ausztriai nemzetre nézve; s midőn így osztályoztam, hogy kik vannak a frankfurti egység mellett, s kik ellene, azt vélem, hogy maga ezen classificatio is tisztán definiálja a dolgot: hogy a kik Ausztriának a frankfurti szövetséghez! csatlakozása ellen működnek, azok magának az ausztriai szabad és alkotmányos birodalom annihilatiójának eszközei, részint kitűzött czéllal, mint a reactio, részint — nem akarom mondani, hogy kitűzött czéllal, — hanem nem elegendő felfogással, mint a ministerium.

És még azt kell hozzá mondanom, hogy e részben maga a szláv dem is iszonyú tévedésben van, mert ha a szláv izgatások célra vezethetnének, annak az elporlásnál egyéb következése nem lehetne, azon elporlásnál, melynek végső vége, de nem végső vége még, hanem közbenső phasisa egy bizonyos nagy hatalom szolgaságabai elmerülés volna (nagy tetszés); de mely épen azért, mert szolgaság, és bizonyos természetellenes alapon nyugszik, a szláv elemek sem jövődjének, sem szabadságának, sem vallásaiknak biztosítását, de merem mondani, még csak nemzetiséget sem biztosítaná. (Taps.)

Én tehát, uraim, nem akarván tovább az idővel visszaélni, szíves köszönetemet jelentem ki a ministerium részéről azért, hogy a képviselőház, nem csak helyeselte azon lépést, miként a frankfurti parlament összehívásakor mindjárt szükségesnek tartotta magát vele összekötetésbe tenni saját önálló orgánumai által, mely helyeslés jövőre nézve egyszerűsmind a ministeriumnak indokol szolgáljon ezen utat folytatni, és sikeres eredményre vezetni. (Kitörő helyeslés. Úgy van! úgy van!)

Én csak ki akartam tüntetni azt, miként vélekedésem Szerint, s mint több érdemes szónok is előttem mondotta: magának az ausztriai háznak jövője kívánja, hogy az ausztriai német birodalom az egyesült német birodalomhoz tartozzék, mert ha ez nem lesz, a reactionnak működései még igen soká nem fognak megszűnni egészen. — Az ausztriai házat pedig semmi sem veszélyeztetheti, mint egyedül csak a reactio; mert nyíltan kimondom, miszerint ha a reactio csak egy perczben is győzni találna, vagy csak oly szint venne magára, miszerint a német népnél alkotmányos szabadságának fentartása iránt némi kétséget kezdene támasztani, úgy ennek azon következése volna: hogy az ausztriai ház megszűnnék lenni az uralkodók sorában, s így a reactiót semmi sem annihilálhatja annyira, mint a német népnek csatlakozása az egyesült német birodalomhoz, mely magában hordja egy részről a civilisatiónak, szabadságnak s alkotmányosságának garantiáját; más részről pedig urunk királyunk számára leteszi Magyarorszáiban egy részről — egy részről mondom, mert legnagyobb részben mi magunk teszszük le azon talapot, melyen az ausztriai ház szilárd jövője fekszik, s nyújtja neki azon szövetséget, mely az alkotmányos szabadság és polgárisodás alapján itt Magyarországon az ausztriai háznak jövőjét a múlt históriai kapocs következtében, de az érdekek egységénél fogva is kétségtelenül garantírozza.

Érdekében van ez tehát az ausztriai háznak, s magának

áz ausztriai, birodalomnak; mert ha ez nem történik, az ausztriai birodalom vagy semmivé szétporlik, vagy ha nem — szolgaságra jut Mi ezen szolgaságban osztozni nem fogunk. (Kitörő lelkesedés: nem fogunk.)

Arra akár a reactio, akár az ausztriai ministerium, akár a szláv elem hiában számít, hogy a magyar, habár sikerülne is neki felizgatni minden népek szenvedélyeit ellenünk, — a mi nem fog sikerülni, mert a népekben lakik egy bizonyos józan érzelem, melyet kiirtani az ármánynak nem lehet, legfeljebb csak egy pillanatig elhomályosítani — de mondom, ha sikerülne, úgy e magyar nemzet, s annak milliói el vannak határozva, mint erősen hiszem, magamról vonva következtetést, nem élni máskép, mint önálló független szabad nemzet tagjai. (Taps. Lelkesedés.) Uraim! egy ily nemzetet semmi sem semmisíthet meg e világon, egy ily nemzetnek mindaddig, míg ily érzelmeit megtartja, az isten örök életét biztosítja. (Szünni nem akaró taps.)

Azért fogják fel jól az érdekeket a szomszédban, s tudják meg, hogy ha Magyarország visszaszerzésének sóvárgásától indítatnának, s a német egység ellen nyilatkoznának, — nem az volna következése: hogy újra subjugálnák, mert ebből istenemre, s nemzetem becsületére mondom — soha, de soha semmi nem lesz; (kitörő tetszés) hanem az volna következése: hogy ők magok rövidlátólag eltörnék saját szabadságuk felett a veszedelemnek, a szolgaságnak pálczáját (Szünni nem akaró harsány éljenzések és tapsok).

Kossuth L. után még Nyáry P. szólalt fel: Két európai kérdés fordult meg már — úgymond — . e házban. Egyik az olasz ügy, másik a frankfurti szövetség. Az első nem úgy oldatott ugyan meg, mint én kívántam; de nyilvánítom: hogy csak a gázság magyarázhatja a ház többsége által kifejezett véleményt úgy, mintha a magyarok a szabadság ellen akarnának küzdeni. Azonban a reactió, mely mint a pók, virágból is mérget tud színi, a ház akkori határozatát fegyverül használja, azon ámitással élván, mintha a ma-

gyar akkor a reactio érdekében nyilatkozott volna. Szóló tehát a szőnyegen levő indítványt kívánja megtoldatni ezzel: (olvassa) „Ha pedig az ausztriai bécsi kormánya frankfurti öszpontosított német hatalommal a német egység kérdése miatt háborúba keverednék: Magyarország képviselői kijelentik, hogy azon esetben Magyarország pártolására ne számítson“ (kitörő helyeslés).

Elnök: Miután a ház' ezen kérdésben kijelenté egyhangú megegyezését az által, hogy minden tag felállott: fel fogom olvasni a határozattá vált indítványt, úgy, a mint felfogtam: (olvassa)

„A képviselőház helyeselvén a ministerium azon eljárásit, melyet a frankfurti német parlament irányában követett, kijelenti, hogy a német nemzet egységét egy önálló nemzethez méltó sympatinával. üdvözli, — hogy a német elemmel a legszívesebb barátságban és szoros szövetségben akar élni, és azért megvárja a ministeriumtól, hogy az elkezdett politicát követve, az egyesült német nemzettel kötendő szövetséget kívánt eredményre fogja vezérelni; — kijelenti végre a magyar nemzet nevében azt is, hogy ha az ausztriai bécsi kormány a frankfurti öszpontosult német hatalommal a német egységnek kérdése miatt háborúba keverednék, — Magyarország pártolására Frankfurt ellenében ne számítson.“

Keller indítványt tett az erdélyi gubernium, thesauriatue stb. eltörlése iránt, és a törvényjavaslatot is benyújtotta.

Nyár y A hűbéri viszonyok megszüntetése iránt fornullázott javaslatát bemutatja, és osztályokhoz kéri utasíttatni. — Kossuth, az igazságügyiminister nem lévén jelen, kijelenté, hogy az e tekintetben szinte törvényjavaslatot tejeszt a ház elébe.

Bagdanovics előadja, miszerint Torontálban a zágrábi püspök jobbagyai még most is oly szolgaság alatt nyögnek, mint a 15-ik században; hűbért fizetnek a püspöknek, és ezenkívül az ország terheiben is részt vesznek.

Madarász L. az iránt interpellálta az oktatási ministert, hogy a muraközi egyházkerület el van-e már választva a zágrábi püspökségtől, és midőn mindennap érkeznek a hírek, hogy ennyi meg annyi pénzt küldöz a zágrábi püspök Jellachichnak, mi tudomása van e dologról a cultuaministernek?

Eötvös J. Ha mindjárt a zágrábi püspök soha semmi különös buzgalmat nem tüntetett is ki a magyar nemzetiség iránt, arról még sincs tudomása, hogy a magyarok ellen bujtogatna. Országgyűlésre is azért nem jött, mert meghagyta, neki, hogy maradjon otthon megyéjében és csillapítsa a kedélyeket. Neki semmi adata nincs a zágrábi püspök ellenséges viseletéről; ha az előtte szólott képviselő urnák vannak olyan adatai, álljon elő velök, s ő azok nyomán megteszi a szükséges intézkedést.

Madarász L. A minister úr több és jobb adatok birtokában lehet; ő csak magány tudósításokból vagy. hírlapokból tudhatja az eseményeket. A zágrábi püspök, mint a hír mondja, Jellachichnak 100,000 frtot adott; hogy a zágrábi püspök Horvátországban hintegette a pártütés magvait, hogy az illyrismust mindig elősegítette, ezt tudhatná a cultusminister, mert a hírlapok és országgyűlési acták is tanúsítják.

Bogdanovics V. A ki a 3 elmúlt országgyűlés actáit megolvassa, azokból világosan láthatja, hogy Haulik mindig az illyrismus mellett nyilatkozott; a hírlapokból pedig mindenki tudhatja, hogy 2000 pfrtot írt alá a pártütés előmozdítására. Tett e tekintetben valamit a minister úr?

Perczel M. A cultusminister felvilágosításával nincs megelégedve. Azt megvárják a ministeriumtól, hogy Magyarországból semmi pénz ne menjen a fellázadt tartományokba. A zágrábi püspök dicsérgetése, megtagadása azon elveknek, melyekből a ministerium született. Kívánja a ministeriumtól, hogy e tekintetben lehető leghamarabb a legszigorúbb intézkedések tétessenek.

Eötvös. Bogdanovics indítványa már egyszer elvetetett, és az előbb mondottak ismétlése mellett kijelenti, hogy kötelességét tudni fogja.

Palóczy L. Bogdanovics indítványát megbővítette magáévá, és kérdi, hogy a karlóviczi metropo-

lita Rajacaics, ki felől senki sem tagadhatja hogy pártütő, miért nem tétetett ki hivatalából.

Eötvös jelenti, hogy Rajacsics már fel van függesztve hivatalától, és helyébe más van kinevezve, mint azt holnap már a Közlönyben is lehet olvasni.

G l a v i n a. Muraközt el kell választani a zágrábi püspökségtől, mert hogy ott eddigelé rendetlenség nem történt, az ottani lelkes papságnak tulajdonítandó; de ha továbbra is így marad, a zágrábi püspök befolyása által változhatnak a körülmények. Ha e tekintetben a cultusminister törvényjavaslatot nem terjeszt a ház elibe, ő fog terjeszteni.

Bezerédi L. az 1848-ki 5. t. ez. 1. §-a, vagyis a nemesek választási joga eltörlését indítványozá.

Ezután a napi rendre kitűzött tárgy, t. i. a nevelésügyi törvényjavaslat, és a központi bizottmány az iránti véleménye olvastatott:

A) „Törvényjavaslat az elemi oktatásról.

1. §. As elemi oktatásnak célja, hogy a gyermekek a tudomány eled elemeibe avattassanak. A közállomány kötelessége felvigyázni, hogy az elemi nevelésben mindenki részesüljön.

2. §. A közállomány gondoskodni fog, hogy minden helységben s aéjpea pusztákon, a mennyire lehet, tanintézetek legyenek.

3. §. Szüléknek vagy gyámoknak szabadságukban áll, gyermekeiket háznár vagy magánintézetekben neveltetni, s ily esetben arra, hogy gyermekeiket a nyilvános elemi iskolákba küldjék, nem kényszerítetnek. Azonban a háznál, vagy magánintézetekben nevelt gyermekek minden évben a nyilvános iskola előljároi előtt fognak megvizsgáltatni.

4. §. Minden szüle vagy gyám, — ide értve azokat is, kiknek házában gyermekek mint mester-tanítványok, vagy háziszolgák tartatnak — kötelesek gyermekeiket vagy gyámoltjaikat, ha nevelésükről háznál vagy magánintézetben nem gondoskodtak, nyilvános iskolába járatni, még pedig a fiakat hat éves koruktól tizenkét éves korukig, a leányokat szinte hat éves koruktól a tizedikig. Ezen kötelesség elmulasztása pénzbeli s a szükséghez képest fogsági büntetéssel is büntettetik.

5. §. Az elemi nevelés minden közintézetekben ingyen, adatik.

6. §. A mennyiben az egyes iskolák saját fenállásukra alapított vagyonnal nem bírnak, (mely minden intézetnek most is teljes épségben fentartatik) annyiban a népiskolának terheit a község viseli, mely e célra minden keblebeli, vagy hozzátartozó polgárra külön adót vehet ki.

7. §. A község által kivetett iskolai adó az országos adónak öt száztól!-ját nem haladhatja; s ennek fizetéséhez minden lakos és birtokos azon arányban járul, melyben egyéb közterheket visel.

8. §. Ha a egyes népiskola fentartására sem annak saját alapítványi jövedelme, sem a 7-ik §-ban meghatározott községi adó nem elégséges, a hiány a közállománytól nyert pénzsegély által fog fedeztetni.

9. §. Az elemi oktatás azon tárgyakban határozatok, melyek a polgári élet minden viszonyaiban szükségesek, figyelemmel arra, hogy a gyermekek inkább alapos, mint sokféle ismeretekhez jussanak.

Különös tárgyai:

Írás és olvasás.

Fejbeli és jegyekkel való számítás.

Természettan és természetleírás, különös figyelemmel az életmódra és vidékre, melyhez a növendékek szüleinek nagyobb része tartozik.

Hazai-történet a földleírás.

A polgári jogok és kötelességek ismeretei.

Testgyakorlat, különös tekintettel a hadi szolgálatra.

Éneklés.

10. §. Az oktatás nyelve a lakosok többsége szerint határozottatik meg.

11. §. Oly helyeken, a hol a fentebbi 10. § értelmében a rendes oktatás! nyelv nem magyar volna, a magyar nyelv is taníttatni fog.

12. §. A vallásos oktatást a növendékek ezentúl egyenesen és közvetlenül vallásuk lelkészeitől veendő.

18. §. A mely községben több hitfelekezet van, mindenik hitfelekezet számára külön elemi iskola nyitattok, ha egy-egy felekezet iskolába járó gyermekinek száma ötvenre megyen.

14. §. A mely községben több hitfelekezet van, hanem oly számmal, hogy a 12. § értelmében számukra külön iskolát nyitni nem lehet, ily helyen az iskola közös, és az elemi nevelést a növendékek hitfelekezetbeli előny vagy különbség nélkül nyerendik; másként is a vallásos nevelés a 12. § értelmében nem ezen iskolához, hanem egyenesen az illető lelkészekhez tartozván.

15. §. Ha oly községekben, hol több hitfelekezet van, de a 18. § értelmében ezek számára külön iskolákat nyitni nem lehet, akár egyesek, akár valamely hitfelekezetbeliek mégis saját erejükkel külön iskolát állítani kívánnak, ez szabadságukban fog állani, a nélkül azonban, hogy ez által a közös iskola fentartására kívántató és aránylag kivetendő községi adó alól felmenténe.

16. §. A községi iskoláknak egyenes felügyelése és vezérlése, a községek által választandó bizottmányokat illeti; valamint ezeket fogja illetni a tanítók választása azok közül, kik kellő bizonyítványt bornak arról, hogy a nevelési pályára elkészültek.

17. §. A közállomány gondoskodj fog, hogy kellő számmal felállítassanak oly intézetek, melyekben a néptanítók képeztessenek.

18. §. Az ország külön kerületeiben, az egykori Erdélyben és Horvátországban, összesen hat kerületi bizottmány állítatik fel, mely a közoktatási ministerium vezérlete alatt a népnevelés ügyét különösen kezelni fogja.

19. §. Ezen elvek nyomán részletes és a törvényhozás elébe terjesztendő tervek készítésével a közoktatási ministerium megbízatik.

b) Az osztályok központi választmányának jelentése az elemi iskolákat tárgyasé törvényjavaslat iránt

Az országgyűlési irományok során 8-ik szám alatt levő törvényjavaslat iránt az osztályok többségének véleménye a következőkben öszpontosult:

Az 1-ső §. első pontját, mely az elemi oktatás célját tárgyalja, mint törvénybe nem való indokolást, a központi választmány kihagyandónak véli.

A 2-ik §-ban e szó helyett „közállomány“ „kormány“ kifejezést ajánl. Mert valamint a közállomány kötelessége arról gondoskodni, hogy minden helységben 8 népes osztályon, mennyire lehet, tanintézetek legyenek: ugy ezen kötelességét a közállománynak a törvény végrehajtásával a kormány teljesíti.

A 8., 5. és 7. §. iránt semmi észrevétel sem forog fen.

A 4. §. végső pontjában „szükséghez képest“ kifejezés helyett „körülmenyekhez képest“ ajánlatik.

A 6. §-t, mely az iskolák alapítványáról szól, nagyobb határozottsággal végezt, csupán az elemi iskolákra korlátoztatni véli a választmány. Az iskolai költségadót illetőleg, nehogy e kifejezés által „polgár“ oly lakosok, kik polgári jogokkal még nem bírnak, magokat e közteher alól mentesítve véljék, azt következővel ajánlja fölcseréltetni: „lakos és birtokos“; melyekhez képest ezen §. következőképp volna módosítandó: „mennyiben az egyes elemi iskolák saját fenállásukra elegendő alapított vágyónál nem bírnak, (mely ezen intézetnek most is teljes épségben, fentartatik) annyiban a népiskolának terheit a község viseli, mely e célra minden kebelbeli vagy hozzátartozó lakos és birtokosra külön adót vethet ki.“

A 8. §. iránt szinte semmi észrevétel nem forog fen.

A 9. §.-ban, hol az elemi iskolabeli tanulmányok soroltnak el, figyelmeztet arra, hogy a növendékek oly tanulmányokban is részesüljenek, melyek kenyérkeresetük eszközüül fognak szolgálni, a „természettan és természetleírás“ megemlézése után közbeszúrandonak véli a bizottmány: „az ezekben alapuló gyakorlati tanulmányokkal.“

A 10. és 11. §-ra nézve megjegyzi a választmány, mikép a hazában több nem magyar ajkú helységekben is egy idő óta már jó sikerrel folytatatik a magyar nyelvem általános oktatás. Nehogy tehát a 10. §-beli javaslat szerint e részben ily helyeken a nemzetiségre nézve káros visszaesés lehetségessé válják, s hogy a kormánynak hatalmában álljon oly nem magyar ajkú helyeken, hol a lakosokban a nemzeti nyelv iránt Ószinte hajlam mutatkozik, azt minden káros ellenszenv vagy visszahatás nélkül az elemi Oktatás által is elősegíthetni, e két §. a központi választmány véleményé szerint következőképp volna módosítandó:

10. §. A magyar nyelv mindenütt rendes tanulmány legyen.

11. §. Azon nevendékek, kik a magyar nyelvet nem értik, az elemi oktatást saját anyanyelvükön fogják nyerni.

A 12. §-ban megemléendő volna, hogy a vallásos oktatást a növendékek ezentúl egyenesen és közvetlenül vallásuk lelkészéitől nyilvánosan veendik, nehogy, főképp oly helyeken, hol közös, vagy több felekezetű iskolák léteznek, a lelkészek vallásbeli oktatás közben a növendékekben más felekezetek iránt kárhözatos idegenkedést gerjeszthessenek.

A 13. §.-ra nézve nem titkolhatja a választmány azon óhaját, vajha a közös iskolák minden vallás- és nyelvkülönbség nélkül minél előbb általánosan létesíthetnének az egész országban; figyelve azonban arra, mikép a népnek legnagyobb része még ezen üdvös elv elfogadására nem képes, fi-

gyelve továbbá arra, mikép ily közös elemi iskolák nemcsak Angol-, hanem Németországban is, több helyeken, hol külön hitfelekezetek léteznek, többnyire üresek, s nyilvános köziskolák mellett a növendékek saját hitfelekezeteik szerint magántanintézetekben külön ülnek, — a külön, azonban nyilvános iskolák felállíttatását megakadályoztatni, főképp a haza mostani viszonyaiban tanácsosnak nem véli; s habár igen óhajtható, mikép ezen bizodalmatlanságtól, a honpolgárok keblei minél előbb tisztuljanak meg, tekintve azonban a népnevelés elhanyagolt állapotát, melynek javítását az elemi iskolák rendezésével s a szülőknek gyermekeik iskoláztatásairai kötelezésével bármi rövid időre is elhalasztani Igen káros volna, a központi választmány ezen 13. §-beli javaslatot pártolja, oly megjegyzéssel, miszerint az minden netaláni ellenszenv elhárításául a külön nyelvű lakosokra is kiterjesztendő, s inkább, megengedőleg, következőképp volna módosítandó:

13. §. A mely községben különféle népfajú lakosok és több hitfelekezetek vannak, mindenik hitfelekezet és népfaj számára külön elemi iskola nyitathatik, ha egy-egy felekezet iskolába járó gyermekeinek száma ötvenre megy.

Ehez volna alkalmazandó a 14. §. is, melynek tartalmára, valamint a 15. §.-ra nézve, különben semmi észrevétele sincs a választmánynak.

A 16. §-ban, melyből egyébkint csak ezen szó „és vezérlése“ maradhatna ki, szükséges volna biztosítani az elemi iskolákat az ellen, hogy azokba a községi bizottmányok magánérdekű kedvezésből képezetlen, ügyetlen vagy rász erkölcsű tanítókat alkalmazhassanak; a helyesen választott tanítókat pedig az ellen, hogy ugyanazon bizottmányok őket alapos ok nélkül hivataluktól elbocsáthassák; minélfogva ezen §. helyett következő szerkezet ajánlatik:

16. §. A községi iskoláknak egyenes felügyelése a községek által választandó bizottmányokat illeti. Ezen bizottmányok fogják választani a tanítókat azon egyének közül, kik kellő bizonyítványt bírnak arról, hogy a nevelési pályára elkészültek. A tanítók választása azonban, és törvény által meghatározandó esetekbeni elbocsátása a kerületi bizottmányok s illetőleg közoktatási miniszter felügyelése mellett eszközöltetik.

A 18. §.-ból a törvényesen megállapított viszonyoknál fogva az egykori Erdély és Horvátország említése kihagyandó, s ez utóbbi „kapcsolt részek“ kifejezéssel fölcserélendő volna; — a ministeriumnak pedig tágasb tér engedtetethetnék, miszerint a kerületi bizottmányok számát a szükséghez képest szaporíthassa, vagy kevesbíthesse. Melyekhez képest a központi választmány ezen §. szerkezetét következőleg ajánlja módosíttatni:

18. §. Az ország és kapcsolt részek külön kerületeiben a szükséghez képest több kerületi bizottmány állíttatik fel, melyek a közoktatási ministerium vezérlése alatt a népnevelés ügyét kezelni fogják.

A 19. §. iránt semmi észrevétel sincs.

Kelt Pesten. 1848-dik évi augusztus 1-ső napján.“

Eötvös. J. A bizottmányi módosításokat elfogadja. Felfogása szerint az alapelv, melynélfogva a status az iskolákról rendelkezik, az, hogy a népnevelésről gondoskodni a status kötelességei közé tartozik. Ezen alapelvből következő jogok származtatnak: 1) ha a status kötelessége

a népnevelésiből gondoskodni, akkor ezen kötelesség teljesítésében egyes polgár a statut nem akadályozhatja, sőt joga van egyes szülőt kényszeríteni arra, hogy gyermekeit neveltesse; 2) ha a kötelessége a népnevelésről gondoskodni, akkor joga van ezen kötelesség teljesítésére a szükséges eszközöket előteremteni, s joga van általános adó által a nevelés költségeit pótolni; 3) ha joga van a szülőket gyermekeik nevelésére kényszeríteni, s nevelési adót kivetni, akkor a nevelési főfelügyelés a status joga.

Az ellen, hogy a status a szülőket gyermekeik nevelésére kényszerítheti, mai időben sokkal kevesebb ellenvetés létezik mint néha; midőn állítólag a szabadság nevében a szülők számára azon jog követeltetett, hogy gyermekeiket ne neveltessék, ha épen úgy akarják. Mai időben ezen jogot a szülők számára nem követeli senki; mivel a dolog természete mutatja, hogy bizonyos körben a szülőknek általános szabadságot engedni nem más, mint a gyermekeket korlátlan zsarnokság alá vetni. Ezt a magyar státus kiváltkép nem fogja akarni megadni.

A nevelési költségek adó általi pótlása iránt több különböző vélemény van, s Európában alig van oly ország, mely ezen elvet alkalmasnak találná; pedig nagyon természetes, hogy ha a status kényszerítheti a szüléket gyermekeik neveltetésére, ezen iskoláztatás nem történhetik más-ként mint ingyen. Magyarországon eddig a felsőbb iskolákban egész az egyetemig ingyen ment a tanítás; az alsóbb, főképp pedig a népiskolákban tandíj szedetett; ezen azonban nem lehet csudálkoti, mert Magyarország institutiói csak a felső osztályok pártolására voltak számítva; a gazdagok ingyen járaták gyermekeiket, a szegények pedig fizettek. Ez így tovább nem maradhat A tandíj fizetés megszüntetendő, mert terheli a szüléket, mert ha a szülék gyermekeik neveltetésére kényszeríthetnek is, fizetésre nem lehet kényszeríteni. Még azon rász oldala is van a tandíjas rendszernek, hogy azok a kik szegénységi bizonyítványt mutat-

nak elő, fölmentetvén a fizetés alól, már az iskolákban behozatik a vagyonos és szegény gyermekek közti különbség, minek igen káros következései vannak, mint a tapasztalás a német iskolákban mutatja. Ennélfogva joga van a statusnak az iskolák fentartására adót vetni ki, még pedig hasonló s oly arányban mint a status többi szükségeire.

Harmadik joga a statusnak a főfelügyelés. Ezen jogot némelyek egészen a statusnak akarják adni: mások a statustól egészen elvonni; én azt hiszem, hogy ha mi jó nevelést akarunk, úgy a szülőknek igen tetemes befolyását a nevelés körében kizárnunk nem lehet. Nem pedig főképp azon befolyást, melyet a szülők összesége, a községek, a népiskolákra gyakorolnak. S ebben fekszik egy igen nagy fontosságú kérdés, t. i. kell e a népiskolákra befolyást adni a községnek vagy nem? Ennek theoreticus argumentációjába nem ereszkedem; mert a világ példája mutatja, hogy a népiskolák épen ott virágoznak leginkább, s épen ott bizonyulnak be legjobban s legczélszerűbben rendezetteknek, hol a községeknek tetemes befolyás van engedve, mint például Amerikában, Schweiczban s Németország azon tartományai-ban, hol a községek eme befolyása megengedett. Az ellenkezőre t. i. a kormánynak kirárolagos hatalma ellen példát mutat Franciaország, hol minden iparkodás mellett az iskola-ügy sokkal alantabb fokon áll, mint általános vagy legalább a felső osztályok míveltségénél fogva, állnia kellene. De legnagyobb példa Magyarország, hol azon felsőbb-ség, melyet a protestáns iskolák maguknak kivívtak, kétségkívül nem másnak tulajdonítható, mint azon befolyásnak, melyet a protestáns községek a protestáns iskolákra gyakorolnak. Én tehát a községek befolyását igen czélszerűnek tartom.

De van még egy kérdés, mely szoros összeköttetésben áll a többiekkel, s ez azon állás, melyet a különböző vallásfelekezeteknek az iskola irányában el kell foglalniok. Az első kérdés itt az: el kell e különözni a vallásos oktatást, az

oktatás többi részeitől? Felelet: el kell különbözni, s az illető vallások lelkészeinek átadni. De itt megint egy másik kérdés merül fel, az t. i. hogy kell-e minden egyes vallásfelekezet számára külön iskolát nyitni? Én törvényjavaslatomat úgy indítványozom, miszerint a nép vallásos oktatása az oktatás többi részeitől elkülönöztessék. Azon helységekben, hol több vallásfelekezetek vannak együtt, de az egyes vallásfelekezetek, vagy minden felekezet oly csekély számmal van, hogy az egyes vallásfelekezetből ötven iskolázható gyermek sem telik ki, azaz annyi, hogy egy iskolamestert lehetne tartani, — az ilyen községekben közös iskolát akarok; ott azonban, hol minden egyes vallásfelekezetre 50 iskolázható gyermek, azaz annyi esik, mennyinek számára úgy is egy külön tanítót kell tartani, ha jól rendezett iskolákat akarunk, ott az oktatás a különböző vallásfelekezet szerint különböztessék el. Én most, midőn a népnevelés iránti működést megkezdjük, minden vallásfelekezet számára külön iskolát óhajtanék; fentartván egyébiránt mindenesetre azt, hogy azon helyeken is, hol az iskola közös, ha valamely vallásfelekezet saját költségén külön iskolát akarna magának felállítani, azt a maga saját költségén megtehesse. A mit egyébiránt úgy is megtagadni nem lehet, minthogy azt hiszem, hogy a tisztelt ház a magán és házi nevelést sem fogja egészen eltiltani, mindenesetre azon feltét alatt, hogy a magánintézetek a status kellő felvigyázata alatt legyenek.

Ezek nézeteim, melyeknél fogva e törvényjavaslatot a ház elébe terjesztettem. Ha tisztán theoreticus elvekből indultam volna ki, hihetőleg más törvényjavaslatot terjesztenék a ház elébe; de annyira meg vagyok győződve a népnevelés elhalaszthatlan szükségéről, hogy kötelességemnek tartottam elkerülni minden akadályt, minden nehézséget, mi a népnevelés törvényének életbe léptetését akadályozhatta volna. (Helyeslés).

Irányi D. A népnevelés, s így az elemi oktatás szükségéről, úgy hiszem egy szót sem szükséges szólani, mert

annak sürgetős voltáról mindnyájan egyiránt vagyunk meggyőződve; sőt a legmélyebben áthatva. A különbség közöttünk csak az lehet, hogy az egyik gyökeres reformot kíván, a másik pedig azt hiszi, hogy némi palliatív szerekkel is lehet segíteni.

Én részemről gyökeres reformot akarok; az pedig nem lenne gyökeres reform, ha némely pontok, melyek az igen tisztelt culturminiszter javaslatában foglaltatnak, törvénynyé válnának. Ilyen az, hogy az oktatás ne legyen közös, mint az elébb kifejté; ilyen azon pont, hogy az alapítványok ezentúl is a hitfelekezetek tulajdonai maradjanak; s ilyen azon pont, hol az oktatási nyelv akként határoztatik meg, miszerint a többség nyelve legyen egyszersmind az oktatás nyelve is.

Én azt hiszem, hogy ha mi palliatív szerekkel akarunk a népnevelési ügühöz fogni: úgy e szent ügynek inkább ártunk mint használunk. Meg vagyok győződve arról, hogy ha a közös iskolákat nem hozzuk be, ha az alapítványoknak a status általi lefoglalása- által ki nem mondjuk azon elvet, miszerint mind az, mi vagy eldődeink, vagy a status által alapítványul adatott, ezentúl is a status tulajdona, úgy mi veszélyes elvet alapítunk meg, s ily elv kimondása által, a későbbi reform útját elálljuk. — Nem tartozom azonban azok közé, kik azt kívánják, hogy minden, mit az ész jónak, igaznak ismer, egyszerre, minden időre s körülményre! tekintet nélkül létrehozassék. S ez okból én, számot vetek az idővel s a körülményekkel, s azt kérdem: váljon oly radical elvű törvényjavaslatnak mostani keresztülvitele tanácsos-e s általában kivihető-e vagy sem? — Ha tekintjük honunknak mostani viszonyait, s azt, hogy most minden érdek annyira izgatott állapotban van: úgy kénytelenek vagyunk megvallani, hogy oly törvények életbeléptetésével, melyek az érdekeket még inkább felizgatni képesek, nem kell előállanunk.

Én urak, figyelmeztetem önöket, hogy ezen törvény-

javaslat által úgy a vallás, mint a nemzetiségi érdekek érintetnek. S bár egyrészt igaz az, mit a német példabeszéd tart: bogy nem kell az ördögöt a falra festeni, mert majd megjelenik; mégis nem lehet felednünk azt sem, miként a létező veszélyeket szem elől téveszteni szintúgy nem szabad. Van előttem egy ideal, s ez, úgy tartom, közös a cultusminister úrral, mert nem hiszem, hogy ezen törvényjavaslat, mint maga is mondá, meggyződésének volna szüleménye; ő inkább a kényszerűségnek vélt vele engedni; van, mondom, előttem s előtte is egy ideal, s ez az: hogy a hitfelekezetek közti választófalak minél előbb leomoljanak, s a kezdet erre nem lehet más, mint hogy ezen választó falak felbontása az elemi iskolákban kezdessék meg. De úgy hiszem, iámét közös azon ideálunk is, miszerint Magyarország függetlensége bármi által ne kockáztassék, s én amaz előbbi ideált e főbb ideálnak kész vagyok alárendelni, mert azt hiszem, hogy ha most oly gyökeres reform behozatalát mondanánk ki: úgy felhíva érezné magát a vakbuzgóság s reactio a polgárok nyugalma felzaklatására, s ez által ama főbb ideált, a haza biztosságának helyreállítását talán kockára tennők.

Uraim, a múlt országgyűlés a cultusministert oda utasította, hogy törvényjavaslatot terjesztszen e tárgyban a legközelebbi országgyűlés elébe, meghallgatván előbb a hitfelekezeteket. Én a múlt országgyűlés ezen rendelkezését nem tekintem olyannak, mely nekünk a nép képviselőinek, ha különbén ezen törvényjavaslat tárgyalását szükségesnek látjuk, útban állhatna; én azt hiszem, hogy a mint nem szabad a törvényhozónak a vallás ügyébe avatkozni, úgy más részt a nevelést vallásügynek szinte nem tekinthetni. A nevelés a status ügye, s ehhez a vallásnak, az egyháznak semmi köze. Eddig úgy állottunk, hogy a nevelés az egyházzal szoros kapcsolatban volt, s innen magyarázható az, hogy a múlt törvényhozás a hitfelekezetek meghallgatását meghagyta a cultusministernek. Ez nem történhetett meg,

de azért nem mondom, hogy a tárgyalásba mind a mellett belebocsátkozni ne lehetne; s hogy meg nem történt, koránsem tekintem oly akadálnak, minek jogi szempontból lenne némi nyomatéke, hanem pusztán political szempontból igen is tulajdonítok annak némi nyomatékot. Mert a vallási buzgóság vagy is tulajdonkép túl- vagy vakbuzgóság azt, hogy mi a nélkül, hogy a múlt törvényhozás útmutatása szerint a különböző hitfelekezeteket kihallgattuk volna, most a törvény tárgyalásába belebocsátkozunk, kétségtelenül kifogja zsákmányolni a kedélyek felizgatására; s mi, a helyett hogy jót tettünk volna, talán felidéztük az ármányt, felidéztük azon gonoszt, mely ellenünk minden nyomon tör. — A cultusminister úr által előterjesztett törvényjavaslatot, a mint van, nem pártolhatom, mert lényeges alapelveket áldoz föl; de mivel saját elveim életbe léptetését mostani viszonyaink közt nem tartom tanácsosnak, azért, semhogy feláldozzam, inkább elhalasztani óhajtom.

Én tehát urak! bár sajnosan, — mert a népnevelésnél, a közoktatásnál sürgetőbb ügyet aligha ismerék — azt kényteleníttem indítványozni, miszerint ezen legszentebb ügy is a törvényhozás legközelebbi ülészakáig elhalasztassék, bizton remélvén, hogy addig a béke helyreállítva s bujtogatások ellen biztosítva lesz. — Agy ennek csak aludni fog, a gyermek meg nem hal. (Helyes.) Az által nem mondjuk ki azt, hogy a cultusminister tétlenül maradjon, teljességgel nem, sőt azt sem, hogy mi a szükséges javításokat, a kellő költségeket meg nem szavazzuk, hanem csak azt kinánnám kimondani, miként most ily időben oly elveket ne állítsunk fel, melyeket későbbben megbánnánk, de meg nem törtétekké tenni nem tudnánk. (Általános helyeslés.)

Irányi indítványát Román, Ludvigh, Zsembery, Kubinyi F. pártolók, és részint azon szempontból, hogy jelen törvényjavaslat a mostani körülmények közt ingerültséget okozna, részint mivel az 1848: 20. czikknek nincs elég téve t. i. az illető hitfelekezetek nincsenek kihallgatva,

a nevelési költségre fordítandó statusjavak nincsenek kimutatva, részint mivel jelen törvényjavaslatban az eddigi választó falak fenhagyatnak, részint mivel a status még a papi jószágokról, alapítványokról nem intézkedett — elhalasztani kívánják.

Eötvös J. a nevelési ügyet elhalaszthatlannak mondja, mert az utolsó országgyűlés a szabadság, egyenlőség elvét kimondotta, mitől a jelen országgyűlés bizonyosan nem fog eltérni. Nevelés nélkül az egyenlőség nem egyéb, mint pusztá szó. A nevelés az, mely által az alsó néposztálybeliek az állomány által nekik adott jogok élvezetére képesekké tétetnek. Elhalasztani a nevelési intézkedéseket nem más mint azon időpontot elhalasztani, melyben a nép azon jogot, mit az állomány adott, valósággal élvezheti. A political jogokat nem csak a törvény adja, hanem adja a személyes képesség is. A háznak hát kötelessége a nevelésről gondoskodni, mert e gondoskodás semmi más, mint szükséges következtése azon elveknek, melyeket a ház felállított. A megtámadott §-okra nézve elő fogja okait adni.

B o c s o r az elhalasztást nem pártolja. A legújabb statusintézkedés szerint a nép a souverain, azért a nép nevelésére főgondot kell fordítani; ha a népnevelés nélkül hagyatik, a status legfőbb tényezője hagyatik míveletlenül. Nevelés tartsa vissza a népet a rosztul, ne a statárium. A súrlódások elkerülése végett közös iskolák felállítását tartja szükségesnek, a tanítók fizetését emelni, legalább a minimumot kimondatni kívánja. A tanítók választását a községekre bízza. M u j s z e r szinte nem kívánja elhalasztatni; közös iskolákat akar; nevelési költségek közös adó által fedezendőek.

Még néhányan szálának az elhalasztás ellen; de a tárgy be nem végeztetvén jövő ülésre halasztatott.

XXXV-ik ülés az alsóházban

aug. 4-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése után, Repeczky az 1848: 20. § czikk nyomán interpellálta a cultusministert, váljon a

papbér, egyházi robot, t. i. a lelkészek és gyülekezetek földjének művelése dolgában történt-e már valami? Ha nem történt, úgy indítványt fog megszüntetése iránt tenni, mert ez azon robot, mely egyedül csak a népet nyomja. Eötvös erre válaszold, hogy e dologban nem sokára törvényjavaslatot fog a ház elé terjeszteni. — Ezután a napi rendre t. i. a nevelésügyi törvényjavaslat tárgyalására tért a ház.

Bernáth szerint jelen törvényjavaslat, ha a forradalom előtt nyújtatott volna be, csak megjárna, most azonban hasznavehetetlen. Sem nemzetiség, sem vallás tekintetéből nem tartja kielégítőnek. Nincs elég téve az 1848: 20. t. ez. 3- §-nak, mely szerint a nevelési költséget az állodalom viszi, s az illető hitfelekezetek kihallgatandók. A protestánsokat felszólította ugyan zsinattartásra, de az csak. sept. 1-jére hivatik össze; ezt meg kellene várni. A protestánsok eddigé a legteljesebb szabadsággal bírtak a nevelési ügy körül, s ezen szabadságról nem fognak lemondani elegendő biztosíték nélkül. Míg minden felekezetek meg nein hallgattnak, halasztassék el a törvényjavaslat tárgyalása. — Halász szinte elhalasztatni kívánja, mert az alapítványi és egyházi javak rendezésével szoros összeköttetésben áll. — P a t a y bár a nevelést az első teendők közé sorozza, de azért, míg a haza mentve nem lesz, halasztatni kívánja.

Palóczy L': A tárgy, melyről tanácskozunk, felette fontos; mert nem kevesebbről 8 nem többről van szó, mint a következő nemzedék boldogsága, vagy boldogtalanságáról.

Azt mondá cultusminister úr, hogy nem kell közösnek lenni a nevelésnek s oly körülmények vannak, melyek miatt ezt el kell halasztani. Én is azt tartom, sok körülmények vannak, melyek az elhalasztást javasolják; de nem tehetek róla, soha sem szeretem azon végzést, midőn azt végezzük, hogy máskor fogunk végezni. Az elvet előbb-utóbb ki kell mondani; minden ettől függ. Ezen törvényjavaslat jó vagy rossz, az mindegy, csak az mondassék ki: megállapítatik-e a

közös iskola, vagy nem? Ettől függ minden, ha ezt szerencsésen oldjuk meg, szerencsések lesznek maradékaink; ha szerencsétlenül találjuk megoldani, bár mit végezzünk, jót a maradék számára nem eszközöltünk.

Azt is mondá cultusminister úr, hogy mivel nem értekezhetett a felekezetekkel, tehát megszólított némely tekintélyesebb, mind catholicus, mind protestáns egyéneket, s azon néhány emberek azt mondták: maradjanak az iskolák külön osztályozva. Elhiszem, hogy mondták; de ha netalán azon római catholicus egyéneknek, kiket cultusminister úr megszólított, ez volt is véleményük; azt tartom, ezt nem lehet az összes catholicusok véleményének tekinteni. Mi protestánsok pedig csak a többségnek s törvénynek hódolunk.

Föltette magának a cultusminister úr többi közt azon kérdést is tegnap: meg kell-e adni a községeknek a jogot, hogy bele szólhassanak az iskolai igazgatás ügyébe? Azt felelé magának cultusminister úr: meg kell adni, — s benne is van törvényjavaslatában. S én is azt felelem magam egyes ~ Szavazatával: meg kell adni; de ez kérem cath. polgártársaink előtt újság, ez náluk még nem volt; mert eddig a cath. iskolákat a clerus kezelte s világiaknak szavuk nem volt hozzá. Ennélfogva, midőn ezen jogot a törvényjavaslat általánosan az egész országnak megadja, természetes, hogy azon sok ezer okos főnek is, mely római catholicusok közt van, hozzá kell szólni s fog is hozzá szólni, hogy mikép rendeztessék a nevelési ügy. Azt pedig nem tudhatjuk, hogy mikép gondolkoznak, ha időt nem engedünk nekik arra, hogy tudathassák gondolkozásukat s mint okos embere hathassanak a népre, s azt fel is világosíthassák. De mind ezek oly okok, melyek miatt e törvényt felfüggesztem még sem kívánom; s ha azt fogja végezni a tisztelt ház bölcsesége, hogy e dolog felől most intézkedjünk törvénnyel, vagy határozattal: úgy ebbe örömet bele megyek s röviden elő is adom általános nézeteimet.

Legfőbb kérdésnek tekintem azt, hogy közös legyen-e a nevelés? — Azt mondá tegnap cultusminister úr, hogyha teoriából akart volna a közös iskolákra nézve törvényjavaslatot adni, úgy minden bizonynyal más javaslatot tett volna; de tényeken alapuló javaslatot tesz s ennél fogva van benne-a vallásfelekezetek különbsége szerinti osztályoztatása az iskoláknak. Tökéletesen egy értelemben vagyok cultusminister úrral. Nem teoriából indulok, mert hazám practiced boldogságát bármely csillogó theoria fényének soha fel nem áldozom; hanem én épen a praxisból tudom azt, hogy a közös iskolák hasznosak s üdvösek. Nemzeti képviselők! bennem régi öreg társatok s titeket híven tisztelő szolgátokban láthattok oly egyént, ki élt oly időt, midőn közösek voltak az iskolák, s azt mondja: fogadjátok el a közös iskolákat!

József császárnak egy szerencsés, vagy szerencsétlen órában eszébe jutott, hogy oly sokféle vallású jobbágyaiból egy összes nemzetet formáljon; szerencsétlenül még azt tette hozzá: de azok mind németek legyenek. Ennél fogva engem, kis iskolatársaimmal együtt, — mert gyermekkoromban ő alatta jártam iskolába, — összevittek egy népes provinciális városba, — mert Miskolczon születtem, hol mind a katolikusoknak mind a protestánsoknak szép iskolájok volt s most is van, — összevittek bennünket mondom egy iskolába. Professoraink olyanok voltak, kiktől nem tudakolták, hogy hova járnak templomba; hanem bármily vallású volt, tanítótá lett, ha arra való volt. S mi nem kérdeztük egymástól, micsoda valláson vagyunk, hanem a gyermeki szeretet a barátság összekötött bennünket mint testvéreket s virágzott szépen az egyetértés. S íme, ha ez félbe nem szakasztatott volna, hol állna már most Magyarország? De József császár elment a sírba, s a mint ő elment, megjött a reactio s széthánytak bennünket külön-külön iskolákba a vallásfelekezetek szerint, — s mi zokogva búcsúztunk el egymástól mint egymást szerető testvérek. De hol volna már most a

dolog, ha akkor félbe nem szakítatott volna ezen nevelési rendszer? (Tetszés.)

Hanem azt mondja talán valaki: igen ám, de most ingerültség van a szerbekkel, szlávokkal, panszlávokkal s isten tudja kikkel. Nem tudom, ki fogja meghatározni azt, hogy József alatt volt-e nagyobb az ingerültség, vagy most; mi reánk gyermekekre nem tartozott az. De annyit tudok, hogy ő alatta ott állott már a dolog, hogy csaknem kardot rántottak ellene s igen nagyon meg volt érve a forradalom, s nagyobb volt a szenvedély a népekben egymás iránt, mint most; de azért az iskolában jól ment a tanítás. Nem kell félni tőle most sem! Elhiszem azt, hogy egy-két pietista katolikus, vagy egy-két Cromvell puritanusai közüli protestáns azt fogja mondani, hogy vegyes iskolákkal vége a világnak, eljött az antikrisztus, lesz nagy zavar! Ez meglesz, kétségen kívül. De hogyan? Első esztendőben nagy zúgás lesz, a másodikban fél annyi, a harmadikban alig beszélnek róla, a negyedikben semmit. Így volt mindig s így is lesz. Egyébiránt a köznép azt szereti, mi minél kevesebbe kerül, gyermeke iskoláztatásán a köznép csak ezt nézi mindig; de ne méltóztassanak tartani attól, hogy valami nagy reactio, valami nagy zavar lesz belőle. A tapasztalás azt bizonyítja, hogy rendszeresen mitől az emberek leginkább félnek, a következés e félelmet nem szokta igazolni. Így például azt mondták, hogy, ha az ausztriai armádiánál a bot s veszőzötetés eltöröltetik, szétoszlik az armádia, nem lesz fenyíték, nem lesz semmi. S mi történt? Felséges urunk királyunknak jó szíve eltörölte az őrmesteri és káplárpálczát: s az armádia együtt van s minden szépen megy. — Mikor a vallásbeli szabad átmenetei megengedtetett, azt hitték, hogy ha az megengedtetik, isten tudja micsoda szétosztása fog bekövetkezni a szentegyháznak. A szabad átmenetei megengedtetett, az egyház semmi nagy crisisen át nem ment s nem is fog átmenni stb. Nem kell tehát sokáig gondolkozni, nem kell a dolgot csak egy pár hónapig sem elhalasztani;

turném fogjunk azonnal hozzá és pedig a gyökeres javítás' hoz, mert itt heroica cura kell. Nehézségeket találni s egymásra halmozni lehet mindig; de az az ember, ki nem megfejtí azokat, hanem ketté vágja. (Helyes.)

Hunfalvy P. Azoknak, kik még korán látják a nevelés ügyét felvenni, annyit mond: hogy szent Istvántól fogva 814 éve először róla szólni nincs korán. Minthogy a minister az illetőkkel nem értekezhetett a múlt országgyűlési törvény szerint, azt mondják némelyek, nem is kellett volna törvényjavaslatot előterjeszteni, szóló szerint nem áll, mert a jelen törvényjavaslat másról is szól, melyről szinte lehet és kell határozni. Azt mondja szóló, noha vannak alapítványok, de abban Dárius kincsét nem kell keresni; számítást csinál, miszerint országunk lakossága 15 millióra megy, ebből legalább 3 millió iskolába jár, minden 50 tanulóra lehet egy tanítót számítani, s egy tanítónak évi fizetését legalább 400 ftra kell tenni, — ez évenként 24 millió pengő írtba kerül, melynek 5 száztóli tőkéje 480 millió. Bár honnan kerüljön ezen költség, végre is csak az egyesek zsebére kell visszamenni, annál inkább, minthogy itt ezen törvényjavaslatban nincsenek is az országos közalapítványok értve, de csak az egyes községeknél lévő alapítványok. Ezeknek az országosakkali öszvesítését szóló nem javálja, mert ezen öszvesítés által a községek életereje megsemmisül. Palóczynak a közös iskolákra nézve válaszolja, hogy József kora a vallás iránt sokkal közönyösebb volt. Most korunkhoz illő törvényt kell hozni. A közös iskolákat nem parancsolólag, csak megengedőleg kívánja törvény által kimondatni. Véleménye oda megy ki, hogy az egyes elveket a törvényjavaslatban úgy is lehetővén változtatni, a dolog ne halasztassék el, hanem a központi választmány észrevételeivel tárgyalassék. Ezután

Madarász L. szól. Mondá, hogy a nép azt kérdé: meddig fizessük még a papunkat, s szóló ily kérdésre azt felélte: azt hiszem a novemberi országgyűlésig. Az 1848. 20. letette az

alapot, s megmondá minő javaikat ért, t. i. azon státusjavarokat, melyek most egyházi személyek kezein vannak. — Előhozta Hám János és Lonovics kinevezését, mondván, hogy mikor pénz nincs, az ily helyeket üresen hagyni hazafiség. Mondá, hogy betekintett a budgetbe, s a reakciónak sok személyzetét találta benne, — majd ahhoz is hozzászól, hogy kinek mennyi kell. Állítá, hogy a pesti universitás nincs a népnek érdekében, mert nem annyira tudósok, mint értelmes polgárookra van szükség stb. Ezután a javaslatra térve, ennek azon részében, mely a községi adóról szól, nem a múlt országgyűlés — hanem Hám J. és Korizmics elveit látja. Magyarországon a nevelésre háromféle alapot lát, u. m. az egyházi személyek kezein levő javakat, melyekkel szükén kell gazdálkodni, hogy e célra is maradjon, — továbbá az alapítványi pénzek, melyek egyenesen e célra rendeltetvék, — s végre a barátok kezén levő tömérdek javak. Említi a zirczi szerzeteseket, kiknek Fehérmegyében 56,000 hold pusztájok van. stb. — Van-e a javaslatban kimondva, hogy barát nem lehet tanító? — pedig ez volna az elv. — A minister maga tartozik eltalálni az ország kívánatát; mert magok a monarchisták princípiuma szerint nehéz megbízni olyan embert, ki az elveket nem osztja. Itt a minister maga kimondja, hogy a közös iskolákat jobbnak tartaná, azonban hosszú combinációk után, melyekkel Hám János és mások impraegnálva vannak, mégis ellenkezőt terjeszt elő. Szóló ily módon saját véleménye ellen sohasem tejesztene, hanem inkább azt mondaná, hogy „alászszoigája“ — de ez csak egyéni nézettől függ stb. Szóló eleinte azt gondolta, hogy az országgyűlés egy hétnél sem fog tovább tartani, de most azt tapasztalja, hogy alig lehet végét látni, mert a többek közt a communál-rendszert is átnézni kötelesség. Most pedig jelenti, hogy holnap indítványt fog benyújtani azon státusjavarok iránt, melyek jelenleg egyházi személyek kezein vannak, mert oly kérdésnek látja, mely

által a nevelés ügyét elősegítjük. Végre a ministert utasítani kívánja, hogy még ezen ülésre másik javaslattal álljon elő.

Tanárky G. A halasztás ellen nyilatkozik. A kényszerített iskoláztatást s a községi befolyást is pártolja, de több centralisációval. Nevelésben s kormányzatban nemzetiiséget kíván. A közös iskolára nézve véleménye az: hogy permissive meg kell engedni a hitfelekezeteket is, miután a házi nevelés is meg van engedve, de nem országos segély útján. — Említ szülő némely adatokat, a nevelésnek hazánkban hiányai kimutatására. Magyarországon — úgymond — 14,280 város és helység van, s az elemi iskolák száma nem megy többre 9303-nál, és így 5409 iskola hiányzik, s ha meggondoljuk, úgymond, hogy a hazánknál nem nagyobb Poroszországban 22,000 tanító működik: át kell látnunk, hogy nem könnyebb ezeket fedezni, mint a 200,000 katonát kiállítani. Szeretné tudni, minő alapokra építé a cultusminister az 5% adóarány kiszámítását stb.

Kazinczy Gr. Tisztelt ház! Ha azon gondolatfonalat, mely némely tanácskozások részletein áthúzódott, figyelemmel kísérem, — nem tartozom bár azok közé, kik jobbra és balra emlegetik a régi és új politikát, — de úgy tetszik nekem, mintha visszabüvöltetném a régi politica terére, és mintha a népnevelés eszméje, a magyar törvényhozás bolygó zsidója, ismét feltámadna, köztünk járva és meggyilkoltatva az ünnepélyes „maradjon“-nok által. Tisztelt barátom! Madarász László, beszédének kezdetén megmutatta, hogy ha valaki összeszedi Hám Jánost és Lonovicsot, a zirczi apátságot és Korizmicst, és ezeket összemételgeti, potpourit csinálhat magának, mint Machbet boszorkányai, — ezekből azután szép rémképeket állíthat elő, melyektől eliszonyodik az ember, mindaddig, míg megfogdossa őket ő alapul vette ezen dolgokat azért, hogy kimondja azt, miszerint a nevelési minister úr javaslatában megtagadvák azon szent elvek, melyek az 1848.20. ez. által kimondattak. Elmondotta, hogy a javaslat elfogadása nemcsak retrograd menetel volna, ha-

nem rosszabb lenne a mostani állapotnál. Megvallom, figyelemmel követtem becses barátom okoskodását, mert azon volubilis elmének ide s tova szökdelését, lehetlen legbensőbb érdekekkel nem követni; de annyit kell mondanom, hogy nem mindig lőtte meg a czélt, melyet kinézett.. Először azt mondotta, hogy a községi adónak behozatala által azon elv czáfoltatik meg, vagy nem fogadtatik el, melyet a törvényhozás kimondott, miszerint a köznevelés költségei az álladalom által viseltessenek. Azt hiszem, hogy a törvényhozás történetére kell visszatérnünk, ha sikerest akarunk, ha akarjuk, hogy azon hibákat ne ismételjük, melyeken mások mágok kárával átmentek. — 1797-ben a convent szép poétái elragadtatásában kimondotta, hogy a népnevelést a nemzet szárnyai alá kell bocsátani, tehát a költségeket mindenkinek egyaránt viselni, és a felügyeletet a státus kezeibe tenni, kiemelte a néptanítóknak miserábilis helyzetét; megjavította fizetéseiket, s 1200 francra emelte. Ennek eredménye az lett, hogy az alkotmány oly végtelen terheket mondott ki magára, melyeket meg nem bírt, s melyek a törvényt, kimondásának első perczében, megölték, s a helyett, hogy a községi felügyelet által életbeléptetendő sikert valósággal életbeléptette volna, három év múlva ellenkező irányú törvény hozatott azon törvényhozás által, miután belátták a lelkesedett törvényhozók, hogy részint nincs mókában a státusnak azon roppant terheket elviselni, részint, hogy az ekkép életbeléptetett iskolák üresen maradtak. Mi illeti a másik ellenvetést a községi adózás tárgyában, nem igénylem magamnak, hogy a tárgyhoz értek, de a mennyire az összevetések és a külföldi állapotokkal való megismerkedés feljogosítanak, azt kell mondanom, hogy a cultusminister úr azon egyetlen középutat találta el, melynek életbeléptetése lehetséges; meghagyja az oktatás szabadságát mindenkinek, s a községi adó mellett mindenki rokonszenvvel viseltetik saját gyermekeinek mikénti neveltetése iránt, egyedül csak

a községi adótól feltételezhető mindenkinek közvetlen befolyása a nevelésre.

Azt hiszem, vannak ezen javaslatban oly részletek, melyek iránt nem fogok pártolólágg nyilatkozni, de a melyeket, azt hiszem, kimondani, a political óvatosság miatt agy kellett; mert nem tartom szerencsésnek Magyarország jelen körülményei közt azon politikát, melyet Madarász László ajánlott, hogy t. i. politicában az ember sem jobbra, sem balra ne nézzen, és ne mérlegelje a körülményeket, hanem mondja ki meggyőződését, és ha fejet nem hajtanak neki, azt mondja: alázatos szolgálja. Ilyesmivel szép political jellemet tanúsíthat az ember, de ki a közéletet vezérteni akajja, ha mindig oda akar kimenni, hogy neki hajtsanak fejet a körülmények, azt hiszem ezen politician ember nem sokra fogna menni. (Helyeslés). Végül kimondván szóló, hogy azokat, kik e tárgy elhalasztását akarják, nem érti, mert az elhalasztásban sem atyáskodást, sem népiességet nem lát, — kéri a házat, menjen árról a részletes tárgyalásra. Hasonló értelemben nyilatkozott Szacs v a y I.

Még Szacs v a y K. terjeszté elő a javaslatot pártoló nézeteit, s ezután csakugyan következett a §-onkénti felolvasásáé.

A szerkezet 1-ső §-a, s a bizottmány azon módosításával, miszerint annak első pontja, mint törvénybe nem való indokolás kihagyassék — marad.

A 2-dik §-ban közállomány helyett „kormány“ tétetik.

A 3-dik §-nál élénkebb vita keletkezett Luzsénszky kívánja kimondatni, hogy a háznál vagy magánintézetekben nevelt gyermekek vizsgálata ingyen történjék. Ezen módosítás viszhangra nem talált Madarász L. kimondatni kívánja, hogy be nem vett szerzetbeli barátok házi tanítók sem lehetnek. Kazinczy: Átalánosságban a magánintézeteket úgy kívánja körülíratni, hogy a kormánynál jelentés történjék mielőtt ily intézet felállítatnék, s a kormány intézkedjék, hogy a magánnevelés is a státus felügyelése alatt álljon. Madarász módosítványát, úgy mint tétetett,

csupán K á 11 a y Ö. és Irinyi pártolták. Mások, mint Hunfalvy és Csiky, ily messze vitt politikális rendszerrel korlátozva látják az egyén — s még azonfelül az apa szabadságát. Pap Zs. szerint collégiumokat, nem pedig egyes jezsuitákat, vagy más szerzetbelieket kell kizárni. Bónis S. azért nem kívánja e módosítást, mert magában értetik, mert különben minden törvényben meg kellene említeni a jezsuitákat, mert oda találják a dolgot magyarázni, hogy a hol megemlítve nincsenek, ott szabad bejövételük van. Kazinczyt pártolták Lónyay M. és Bólya képviselők. Mások eléggé biztosítva látták a státus felügyelési jogát a magán- és házinevelésre nézve, a szerkezetben foglalt nyilvános vizsgálatok által. Palóczy az első módosítványt így formulázza: „Végre az 1773 óta eltörlött szerzetek tagjai magántanítók sem lehetnek.“ Kubinyi (ifjabb) hozzátéetni kívánja: „és eltörendő.“ Ez viszhangra nem talált. Kazinczy a magáét később így formulázza: „A magánintézetek a státus felügyelése alá helyeztetnek.“ Zeyk K. ez utóbbi módosítványt Palóczyéval együtt pártolja. Zeyk J. Kazinczy első módosítványára vonatkozva, megkülönbözteti a státusnak negatív befolyását a pozitív befolyástól. Amazt magánintézetekre nézve is elismeri, ezt nem. Hogy az ily intézetek engedelem nélkül fel ne állíthatassanak, nem akarja, de hogy a státus felügyelete alatt legyenek, pártolja. Szacsvey és Teleky D. szinte a Kazinczy-féle utóbbi módosítvány mellett nyilatkoznak, s kormány kezébe a megelőző censurák legveszélyesebbikét adni nem akarják. Ghiczey K. és Pap E. a Kazinczy-féle általános elvet a szerkezetben megtalálják, — Palóczy módosítványát nem általános javaslatba, hanem részletekbe valóban tartják. Ludviggh és még némelyek a Palóczy-féle módosítvány által a többi szerzetesek befolyását törvényesítve látják. A ház elnöke pedig arra figyelmezteti Palóczy képviselőt, hogy a jezsuiták Magyarországon törvény által eltörölve nincsenek. Mire Palóczy azt válaszolja, hogy midőn 1763-ban Mária Terézia az el-

törlő bullára placetumát adta: akkor igenis tetteleg eltöröltettek, ezen „tetteleg“ szót tehát módosítványába bevette.

Szavazásra kerülvén a sor, a többség Kazinczy utóbbi módosítványát Palóczyéval együtt elfogadta ilyen formán: „A magán-tanintézetek a status felügyelése alá helyeztetnek, — megjegyeztetvén, hogy Magyarországon és kapcsolt részeiben 1773 óta tetteleg eltörölt szerzetesek magántanítók sem lehetnek.“

A 4. §-ban a központi bizottmány e helyet: „szükséghez képest“ így kívánja módosítani „körülményekhez képest“ mi el is fogadtatott — Ezenkívül többmódosítványok indítványoztattak, mint p. hogy büntetés helyett ösztöndíjakkal serkentessék a szegényebb sorsú ember, hogy a fogóság kihagyassék, hogy a pénzbeli büntetés 3 — 15 krig meghatározassék, hogy a hanyag apától gyermeke elvétessék, hogy az iskoláztatási hat év leszállíttassék. Az utóbbit különösen Vlad képviselő pártolta, úgy vélekedvén, hogy a kisdedóvóban a gyermek 7 éves koráig már tanulhat, 7 — 10-ig pedig iskolába járhat, mert a szegény ember otthon is használja gyermekét. Erre b. Eötvös azt válaszolja: miszerint a tapasztalás megmutatta, hogy ha a gyermekek 12 éves koruk előtt végezik be a tanulást, a reájok tett költség elveszett. Sőt hogy még 12 éves korukon túl is szükségök van tanításra, átlátták ezt azok, kik a már foglalatostkodtatott gyermekek számára vasárnapi iskolák eszméjét hozták létre. Szinte a tapasztalás mutatta meg, hogy a gyermekeket 7 éves korukig kisdedóvóba járatni nem czélszerű, valamint a kisdedóvó intézetek céljával is ellenkezik, azoknak tanintézetekké való változtatása. Végre a hat tanulási év nem sok azért sem, mert nincs kimondva, micsoda iskolákba történik ezek alatt a járatás, s mert a vidékekhez képest ezen idő alatt több hónapi szünidőre van szükség, hogy a gyermekek használtathassanak stb.

Mindezen módosítványok közül azonban csupán egy adatván be írásban, mely szerint t. i. az iskolába járatás így

lett volna meghatározandó „elemi, illetőleg reáliskolába“ — de ezen módosítást a többség elvetette.

XXV-ik ülés az alsóházban

aug. 5-én.

Az elnök legelőbb választásokat jelent be a Szászföldről s Verőczemegyéből (éljenzés).

Csongrádmegyei dohány-kertészek bejelentett petíciója, melyben sorsok könnyítését kérik, a kérvényi választmányhoz utasítatik.

A verificáló választmány bejelentvén utóbbi érvényesítéseit, előfordult Balog Kornél másodszeri választása is, a mellette és ellene beadott 500-at felülhaladó petíciókkal. A választmány másodszer is megsemmisítést véleményez, mert a választási helyet Öttevényről, hová azt első választáskor a közgyűlés rendelé, a megyei bizottmánynak második választáskor önhatalmúlag Zámolyra áttenni, mi ellen a szavazásban részt nem vett ellenpárta jegyzőkönyvben óvást is tett, minden fontos ok s a ministerek megkérdése nélkül nem volt joga. S a ház e megsemmisítést, az iratok felolvasása után, másodszer is egyhangúlag helybenhagyta.

Horváth D. erdélyi képviselő választására nézve előadott panaszokban a ház elegendő alapot látott vizsgálatot rendelni, s annak végrehajtására Udvarhelyszék fog felszólíttatni.

Ezután következett számszerűit nem kevesebb mint hét beadott indítvány

Madarász L. a hűbéri viszonyok megszüntetése tárgyában részint pótló javaslatot nyújt be Nyáry indítványához, részint önálló indítvánnyal lép fel. — Nyáry megjegyzi, hogy indítványából azon részeket hagyta ki, melyekre nézve az igazságügyminister beadandó javallatával egy értelemben van.

Szacsvayt, az ipar- és húsmérési szabadság meg-

adása iránt terjeszt éld indítványt. — Kossuth L. ez alkalommal kijelenti, hogy mintán az indítványok felette szaporodnak, nem azt tartja szempontnak, hogy minden, mi orvoslást kíván, most vétessék éld, hanem, hogy mi lehetséges most, és így pártolását is nem ahhoz fogja szóld mérni, hogy valamely indítvány bensőleg jó-e vagy nem, hanem hogy ez idd szerint lehetséges-e tárgyalni vagy sem?

Pap J. indítványt nyújt be, melynek tartalma az: hogy mindenki tulajdonának sérthetlensége mondassák ki, fenhagyatván a kisajátítás. — Kossuth megjegyze, hogy ezen indítvány annál inkább szükségtelen, miután a fenveld állapot ennek tartalmánál jobb, mennyiben most a kisajátítás is csak speciális esetekre van szorítva.

Keller azon törvény eltöröltetését indítványozza, mely a székeleyeknek főtiszt-választhatási jogot ad, — miután ily jog gyakorlata a felelős kormánynyal össze nem fér.

Kossuth L. Erre nézve kötelességemnek tartom kijelteni, hogy a ministerium meggyőződése szerint a ezékelységnél vannak oly főtisztek (főispánok), kik, jó volna ha nem volnának, s már hihetőleg nem is volnának ott, ha a ministerium nem tartoznék respectálni a fenálló viszonyokat mindaddig, míg a törvényhozás rajtok nem változtat — Tudjuk, hogy Erdély kikötötte magának, hogy addig a közigazgatás nem fog változni, míg a törvényhozás, meghallgatva a királyhágóntúli küldöttséget, ez iránt intézkedést nem teend. Ez az oka, hogy a székelységre nézve nem történtek ugyanazon változtatások, mint p. a megyék főispánjaira nézve. Részemről azon meggyőződésben vagyok, hogy ezen főtisztek, mint a főispánok, képezzék azon kapcsolatot, mely a jurisdictió és kormány közt fennáll; — de a többi tisztviselők ne confirmációtól függjenek, hanem szabadon választassanak. — Szóld tehát meg van győződve a törvényhozási intézkedés szükségéről, csak az a kérdés: váljon speciatiter kell-e ezt felvenni, vagy pedig bevárni, míg az egész munkálat elő fog terjesztetni.

Pálfi J.: A székelyek szabad választási jogukkal épen úgy jártak, mint egyéb törvényeikkel, hogy az utóbbi időkben csak papiroson létezett Mert mivé változott ez? Előbb csak három egyént kellett felterjeszteni ő felsége elébe, utóbb már kilenczet, s kérdi szóló, melyik tartomány az, hol kilencz egyén közé a burocratia egy-egy aljas szolgálját be ne lehessen csúsztatni? így a szabad választás ki volt játszva. Az altisztekre nézve előbb csak confirmatio kellett, de végre itt is előlegesen kilenczet kellett felterjeszteni. Ezután előadja szóló, hogy Udvarhelyszék, melyet szerencséje van képviselni, miután főtisztje aggott kora miatt lemondott, s a lemondásért meg is éljeneztetett, a ministeriumhoz folyamodott azért, hogy Bethlen Jánost, a parlamentáris kormány természeténél fogva, főtisztnek nevezze ki: akkor a ministerium azt mondta: előbb törvény kell; most pedig a bizottmányi munkálatra akajja ugyanezen kérdést halasztani. Szóló nem tudja, milyen lesz azon munkálat, de több okok miatt szeretné, ha ezen indítvány felvétele azt megelőzné, mert annyit mondhat, hogy a reactio elkezdődött, s ha Udvarhelyszéket is megmérgezi, akkor félő, hogy a székelység utána indul. Ha felszólalására a ministerium tett volna intézkedést, tán lett volna benne egy kis jogtalanság, de szeretett kormánytól ezt is átnézték volna.

Kossuth. Mi következése lett volna annak, ha a ministerium jogtalanságot követett volna el, melyet a haszonért talán el fogtak volna tűrni: ez oly dolog, melyet sejteni lehet, de tudni bajos. Akkor nem tudom, a reactio nem azon térre vetette volna-e magát, hogy a ministeriumot alakulása első percében törvénytelenéssel vádolja (helyeslés). Egyébiránt, most szívesen beleegyez szóló minister a javaslat felvételébe; s ha ellenvetést tett, csak azért tette, mert csak pusztán adatott elő. Hanem, ha specialis intézkedés kell, s ezt eszközölni lehet, nem kíván formákhoz ragaszkodni.

Gr. Teleky D. nyilvánítja, hogy meghajol a ministerium cselekvésmódja előtt, s örvend, hogy a reactionak tör-

vényesség bélyegét magárai venni nem engedé. Egyébiránt az indítványt nem ellenzi, csak azt kívánja az előbb szólottak figyelmébe ajánlani, hogy e kérdés nem csupán közgazgatási téren forog, mert a főtiszt eddig saját személyében bíraskodott is, most tehát az a kérdés, hogy kinevezéstől függő egyén lehet-e bíró? Ennélfogva szélé az hiszi, hogy e tárgy a bizottmányi munkálatban több oldalról lenne felvéve sat. egyébiránt nem ellenzi.

Az elnök felszólítá az indítványozót javaslata beadására

Ezután jött Berde Á. a székelyek sérelmeinek meg-
orvoslása iránti indítványával.

Kossuth L. erre ismét felszólalt. Már több ízben kijelentén — úgymond — hogy nem lehet ember, ki a székelység iránt több testvéri rokonszenvet érezzen, és annak állapotán nem privilégiumok, hanem közös jog és szabadság alapján, segíteni szívesebb kötelességei közé számítsa, mint én. Múltkor már kijelentén, hogy az indítványozási jog közös, hogy nem kell mindent csak a ministeriumtól várni, s különösen felhívtam a székely követeket, hogy tegyenek indítványokat, nem hogy sérelmeket orvosoljunk a székelyek között, hanem, hogy jogokat, szabadságokat alapítsunk. Méltóztassék azért törvényjavaslatot előterjeszteni, de nemcsak az iránt, hogy a mátéfalvai vénap következése, a fegyverfelvétel eltöröltessék; mert könnyű p. az ősiségre is elmondani, hogy töröltessék el, de az a kérdés: mi állitassék helyébe? Ily értelemben ismétli tehát szóló kérését.

Szeles L. a népjegyzők állapota iránt jelenti be egy indítványát azon esetre, ha a belügyminister a községi rendezéssel kapcsolatban ezen ügyben törvényjavaslatot előterjeszteni nem fog. Erre Kossuth L. ismét megjegyzé, miszerint fontos, tisztviselői osztálynak tartja ugyan a népjegyzőket, de azon hiedelemben nincs, hogy róluk ezen törvényhozás ex asse intézkedhetnék. Hanem erre nézve szóló nézete az, hogy ha valamely tárggyal kapcsolatban

van a jegyzői állás, oly tárggyal, mely már ezen ülésfolyam alatt a ház elé kerül: ott kell a törvényhozásnak a népjegyzőkre is kiterjeszteni a gondoskodást Így p. szóló előterjesztené az 1849-ki adó-rendszert, s mivel a contributio kezelésében a jegyzőknek fontos állás van adva, egyszersmind biztosítani is kívánja állásokat. Másutt is, hol ily kapcsolat fordul elő, hasonlót lehet tenni. De hogy e tárgy most önállólag felvétessék — szóló ismét kénytelen kijelenteni, hogy azt nem pártolhatja.

Végre még Nagy K. adta be indítványát az 1847: 2-dik t. cikk 2. §-a oly módóni eltörlése iránt, hogy a tnyarországi nádornak eddig a jász-kunok által fizetni szokott tiszteletdíját ezentúl az álladalom fizesse.

Most következett a napirend, nevezetesen az elemi oktatásról szélé törvényjavaslatnak ő-dik §-a, mely az ingyen oktatást foglalja magában. Nehány képviselő, köptük B ezerédy I. és Szintay azon módosítványt pártolják, hogy a könyvek ingyenadatása kitétessék. Mire b. Eötvös nyilvánító, hogy egyéb kifogása ellene nincs, mint, hogy ez epeciálítás.

D o b o z y ezen szakaszt nem tudja különválasztani a 6. 7. és 8. §-oktél, s így véve, ellentétben látja a javaslatot az 1848: 20. t. czikkel, melyben kimondatik, hogy minden hitfelekezetek iskolai szükségei közálladalmi költségek által fedzessenek. Ezen §-ok helyett tehát következő módosítványt terjeszt elő: „Az elemi nevelés minden népiskolákban a közállomány által ingyen adatik; s az erre megkívántató költségek iránt, mennyiben az alapítványi javakból ki nem telnének, külön törvény fog rendelkezni.“

A ház elnöke azt válaszolja, miként az említett szakaszok közt nem lát szoros összeköttetést, mert az 5. §-ban nincs egyéb, mint, hogy a gyermek szüléje ezentúl a rectornak vagy tanítónak nem fog tanítási bért fizetni, ha hát a 6. és 7. §. máskép dölne is el, mint a javaslatban van, ezért az 5. §. megmaradhat. Ekkép ismét azon

§-ra szorítkozva, még Gencsi J. azt kívánja kimondatni, hogy a magánintézetek növendékei is ingyen tehessék le a nyilvános vizsgálatot; mi azonban b. Eötvös azon észrevétele után, hogy ha a ház czélszerűnek tartja, miként a gyermekek köziskolába járjanak: akkor meg kell hagyni az oly intézkedéseket, melyek azt eszközük, hogy a magánintézetek el ne szaporodjanak, — senki által sem pártoltatott

Feltétetvén a kérdés, többség az ingyen-könyvek specialiter beletételét elvetette, s a szerkezet maradt.

Olvastatik a törvényjavaslat 6. §-a, melyben a bizottmány csupán stylaris észrevételeket kíván tenni, p. hogy e szakasz nagyobb határozottság végett csupán az elemi iskolákra szoríttassék, s hogy a községi add fizetése említettvén „polgár“ helyett „lakos és birtokos“ tétessék.

E szakaszra mintegy ötféle módosítvány mondatott el, a Dobozy-féle indítvány tél leginkább határozottságra nézve s annyiban eltérő, hogy az iskola alapítványi javain kívül mindenik nyitandó kútforrások, némelyik a papi javak feleslegét említi, addig is abban egymással mindnyájan megegyezvén, hogy a községi adót mellőzve, addig is, míg a ministeriom ezen kútforrások iránt törvényjavaslattal álland elő, mindenik előlegezést javai az álladalom részéről.

Kossuth L. A népnevelés ügyéről életemben sokszor gondolkoztam, és nem mulasztám el egy parányi -számadást tenni magammal az iránt, hogy midőn azt mondjuk: legyen népnevelés — megtudhassam, körülbelül mennyibe fog ez az országnak kerülni. Megnéztem azon országok költségvetéseit Európában, hol a nevelésre nézve eddig már sok történt, minő Porosz-, minő Szászország. És uraim! nem véve egyebet, csupán egy igen nyomorúságos ellátását az iskolamesternek, hol nem ezerekről, hanem nyomorult kis összegekről van szó, mely alig képes az élet gondjaitól felmenteni a tanítót; mégis oly borzasztó összeg állott előttem papiroson, hogy azt látva, csaknem kétségbe estem

hazánk nevelési ügye fölött, mert a számítás nem forgott kevesebb, mint 30 — 40 millió körül. Ezen tapasztalást, melyet számtani alapon szereztem, csak azért említem, hogy könnyű azt mondani: fizesse a státus; a kérdés az: honnan fizesse? a státusnak nincs feneketlen kútja, melyekből kész aranyat merítsen. S engem e kérdésnél kimondhatatlan szomorú érzés fogott el.

Azonban hazánk viszonyaira vetvén szemeimet, azon nyugtató meggyőződés foglalt keblemben helyet, hogy nem ismerek Európa minden országai között tartományt, mely, ha a községi rendszer jól fejtetik ki, oly kevés áldozattal oly magas fokra emelhetné a nevelés ügyét, mint épen hazánk. De ha a községeket számításunkból kitöröljük: akkor én képteleneknek nyilvánítom magunkat már csak az iskolai tanítók fizetésére is. — Bocsássanak meg uraim, hogy a szabad Éjszak-Amerika népét idézhessem. Midőn e nép, természetes terjeszkedési hajlamát követve, magának egy új földet foglalt el, — mihelyt az új város helye kijelöltetik, elől mennek a civilisatio praecursorai irtogatni, s a rengetegben, hol emberszó még nem hallatszott soha, a mérnök húz egy diagonális és egy horizontális vonalat, s mérni kezd, és minden 600 holdból álló darabhoz egy karó üttetik: minden 16-ik karóra ezt szokták felírni: „nemzeti nevelés alapja“

— tehát mielőtt még város volna, már gondoskodnak a népnevelésről. És ennek alapján történt az, hogy amaz ifjú világrész ily rövid idő alatt már többet tön a nevelésért, mint a vén Európa akármelyik nemzete. Nálunk a cultusminister úr nem lehetett azon helyzetben, hogy mindazon alapokat felvehette volna, melyek hazánkban a népnevelésre nézve kínálóznak. Én megmondom, miben látok ily alapot. Tudom, hogy a legelőelkülönzés az országnak még egy harmadában nincsen végrehajtva; itt találom én azon remény istápját, hogy mi népnevelésünket jobban és nagyobb kiterjedésben rendezhetjük, mint bármely európai ország, hol ily viszonyok nem forognak fen; ha nem veszítjük el szemeink

elül, hogy a mi a népnevelésére adatik, — adatik a civilizációnak és szabadságnak (tetszés). De mind ennek alapja a községekben van, — kérem tehát az előttem szólókat, ne töröljék Id a községek morális individuálitását. — Én, bár végzetemnél fogva miniszter, részemről nyilvánítom, hogy nekem nem kell oly hatalom, mely a falusi csordásig minden rendelkezést a kormány kezébe ad. Én mindenképp följött szabad népet kívánok (tetszés). — Áttérvén a javaslatra szóló, megjegyzi, miként a vitatás alatt levő pontot nem látja ellentétben az 1848. 20. tcikkkel, nem pedig azért, mert a közállomány költségei felvételére különböző módok vannak, így p. a megyei költséget eddig is fizették, kiket illetett. Szóló tehát nagyon logicusnak tartja a javaslatban, hogy a mennyiben az iskola saját javaiból a költséget fedezni nem bírja — a község — s azonfelül, ha szükséges, a státusz jöjjön segítségül. De ezeket nem kell egymással ellentétbe állítani. Sokan azt mondják, hogy, ha a község tovább is fizet az iskolákra, ez által nem lesz semmi könnyítés, s a nép ellenében a tanítók fizetése iránt tovább is fenmarad. Ez nem áll, — mert ne történjék csak a fizetés úgy, mind eddig, midőn annak beszédese végett házról házra jártak, — ha ez elmellőztetik, ha egy bizonyos, mindenkit kötelező arány a budgetbe bevételik: akkor minden gyűlöletességi bajok el fognak enyészni, stb. Szóló ennél fogva lényegében a javaslattal tökéletesen egyetért, csupán stílárisszempontról kívánja, hogy a 6-ik §. vége e Száváktól kezdve: „mely e célra minden kebelbeli vagy hozzátartozó polgárra külön adót vethet ki“ ekkép módosíttassék: „e szükség fedezésére való költségek a község költségvetésébe felvételnek“ — kívánja pedig szóló ezt azért, nehogy „a külön adó“ kifejezés magyarázatra adjon alkalmat. — Végre a sokak által emlegetett kinyitandó kútforrásokra tért át szóló; kérem úgy mond — a házat, ne függesszük fel a népnevelés ügyét oly kérdésektől, melyek ez országgyűlésen bajosan fognak megoldatni; és ha elintéztetnének is, finanziaális tekintetben aligha

fognának oly rettenetes resultátumokat előidézni, mint sokan gondolják. — Sőt attól tartok, hogy ha majd nem csapán elvételről, hanem ellátásról is lesz szó, nem fog-e a státusra ebből is pótolási teher hárulni. Az ily kérdésekhez nem tanácsos pusztán abstracte nyúlni. Némelyek abban látnak megnyugtatót, miszerint kimondják, hogy majd külön törvény fog az iskolák ellátásáról intézkedni, de hátha nem intézkedik? Könnyű azt mondani, hogy addig a státus előlegez, de az a kérdés: miből? és mennyit? stb.

Szunyogh képviselő tovább is azt vitatta, hogy a népet kímélni kell, hogy az adóbeli illetőségnek 5% -vali nevelése ellenszenvet kelt, mért igazságtalan stb. Erre báró Eötvös J. megjegyzé, miként arról nem tehet, hogy az általános adóztatási kulcs milyen; szóló mást nem tehetett, mint ennek 5% venni fel arányul. Egyébiránt, ha a nevelési költségek nagyságáról szólnak, meg kell gondolni azt, hogy ezeknek kevesítésére legcélszerűbb eszköz, ha a községnek befolyást és így érdeket adunk felügyelni, mert a tapasztalás mutatja, hogy a hol egészen a közállomány viseli e költségeket, ott ezek mindig szaporodnak.

Hevessy s Abonyi a községi költségvetés ellen azt hozták fel, hogy a népesebb vidékek jobban lesznek általa terhelve, mint az országnak azon vidékei, hol puszták vannak. Mire Kossuth L. megjegyzé, hogy a puszták már geographiai vagy bírói tekintetben is valamelyik helységhez tartoznak.

Nyáry P. Szóló nem ismer logicusabbat, mint a javaslat 6. és 7-ik pontja. A nevelés ügye legközelebről illeti a családot, azután a községet és végre a státust Itt pedig épen ez van kimondva. Ha t. i. a család annyi értékkel bír, hogy gyermekeit önállólag neveltetheti, akkor senkire nem szorul; ha nem bír annyival, ott van a községi iskola, ezt saját alapítványán kívül fentartja a község egy bizonyos arányig, s mi még ezentúl szükséges, az a státusra hárul. — Azok, kik kétségbe akarják vonni, hogy a község is befolyjon iskolái fentartásába, kell, hogy elvessek a javaslat

16-ik §-át, mert a községi bizottmány befolyása épen ezen alapul. — Végre épen az által, hogy a státus is segítségre jön az iskola fentartására, azon cél éretik el, hogy a puszták birtokosai s mások, kik különben kimaradnának, bevonatnak az iskola költségeibe, és így nem áll az, hogy csak a szegények terheltetnének.

A kérdés szavazatra tüzetvén ki, a többség elfogadd azon elvet, hogy a mennyiben az egyes elemi iskolák, fenállásukra örökre tett alapítványokkal nem bírnak, azok terheit a község viselje, s a szerkezet a bizottmány s még más apró styláris módosítványokkal maradt, kihagyatván Kosuth módosítványa szerint ezen szakasz vége e szavaktól kezdve: „mely e célra stb.“

A 7-ik §. eleje az előbbi módosítvány következtében ily változtatást szenvedett: „A községi költségek ezen rovata“ stb. A 8-ik §. szinte maradt

A 9-ik §-ra nézve, melyben az elemi oktatást különös tárgyai soroltnak el, a bizottmány azon módosítványa fogadtatott csupán el, miszerint a „természettan és természet-leírás“ után még ez is tétetett: „az ezeken alapuló gyakorlati tanulmányokkal.“

Fábián Gk. a tanulmányok sorába kívánta még igtattni az általános erkölcsant is, mire b. E ö t v ö s azt válaszolta, hogy az erkölcs nem annyira tan, mint olyas valami, a mit jobban lehet tanulni először a háznál a szüléktől, másodsor pedig csaknem minden tudománynál, mint másutt, ilyen tudományok például a hazai történet, természet-leírás stb. Egyébiránt a javaslatban egyenesen nincs ez kizárva, mert mind a vallásos oktatásnál, mind a polgári kötelességek ismereténél erkölcsét érzi formálva a gyermek. A többség e módosítást elvetette.

Némelyek az éneklést kívánták kihagyatni, — Palócai védte, mint az isteni tisztelet egyik részét. Megmaradt Kállay Ö. polgári jogok helyett, „emberi és polgári jogokat“ akart tétetni; a többség azonban úgy vélekedvén,

hogy Az emberi jogok benfoglaltatvák amazokban, meghagyta a szerkezetet

XXVX-ik ülés az alsóházban

Aug. 7-én.

Mészáros L. Két vagy három héttel ez előtt felszólítottam, mennék le az aldunai táborba, és nézném meg a dolgok állását, mire akkor azt jelentettem, hogy nem mehetek, mert az előkészületek megtételére, és a szükséges dolgoknak megindítására kell, hogy itt legyen a vezérlő; most, mintán a legszükségesebbeket elintéztem, kívánságom volna a sok alapos vagy alaptalan híreknek, gyanúsításoknak, vagy egyéb balkörülményeknek elejét venni, és saját szememmel látni, miként állanak oda lent a dolgok. (Éljenzés). Azért kérem a képviselő házat, méltóztassék az újonczozási törvényjavaslatot később felvenni, a midőn t. i. az aldunai táborból visszatérhetek, hogy az általam benyújtott törvényjavaslat tárgyalásába személyesen befolyhassak.

Kubinyi F. Leginkább két tárgyra szükség figyelmezni, t. i. a katonakiállításra, és a pénzügyre. Miután a pénzügy az osztályoknak több ideig tartó folytonos tárgyalását igényli, oda járul indítványom, hogy a pénzügynek az osztályokban leendő tárgyalására legalább négy nap tűzessék ki, és ezen idő alatt országos ülés ne tartassák, azután lehetne meghatározni, mikor vétessék fel a hadügy.

Madarász L. az elhalasztásért a felelősséget nem veszi magára, a minap sem felelt meg a ház reményeinek, s most még kevésbé fog. 5 — 6 nap ugyan magában máskor nem sok, de a mostani körülmények közt annyi idő alatt trónok dőlnek le. Azért a dolog nem szenvedhet halasztást; most katonára van szükségünk, A hadminister lemehet, de azért a katonakiállítás tárgyalás alá vétethetik, s azt holnapra kívánja kitűzetni. A hadsereg kiállítását oda látja irányozva lenni, hogy a hadsereg veszélyeztessék. Egy sétaút által nem lehet a hazát még megmenteni. (Nagy zúgás).

Mészáros maga sem hisz magában annyi erőt és bölcseséget, hogy ha oda megy, egyszerre elvégzi az egész dolgot; de mégis csak végez valamit, és ez által a ház kívánásának tesz eleget.

Kazinczy Madarászszal nincs egy véleményben; lesz-e sikere a hadminister útjának, vagy nem? azt a jövőendő matatja meg. A hadministert több kósza s utczai hír következtében interpellálták, azért, helyesen teszi, ha lemegy a táborba, és midőn ott személyesen akar magának tudomást szerezni, azt nem lehet sétálásnak nevezni. Addig pedig, míg a hadügyminister oda lesz, időpazarlás volna a hadügyet tárgyalás alá venni; mert nem volna, ki felvilágosítást adjon.

Madarász J. szerint háborús időben bizonytalan az ember élete, ki tudja a minister is miféle balesetnek lehet kitéve. (Zúgás). A hadügyet holnap kívánja fölvetetni.

Mészáros. Ha őt a ház áldása kíséri, úgy nincs az a golyó megöntve, mely megöli. (Éljen.)

Kovács L. A haza élete két tárgyhoz van kötve: ez a katona és pénz. A pénzügy tárgyalásával 6 — 8 nap alatt alig lehet készen lenni s ez idő alatt hadminister úr lemehet Lónyay M. A katona és pénzügy szoros összeköttetésben van egymással; ha pénzünk nincs, katonánk sem lesz. Pártolja Kubinyit. — Bezerédy I. köszönettel fogadja hadminister úr jelentését s áldást kíván útjára. — Bónis. A katonaállítás pénzzel jár. Madarász vést jósol, gyanúsítgat, pedig kár azon kormányt gyanúsítani, melyek tagjai segítték kivíni a szabadságot. — Pap Zs. Bezerédyt pártolja.

Zeembery. Az elhalasztás okát nem tudjuk, mert titkos ülésben történt, s most megint bizonytalan időre halasztatik el. ő úgy hiszi, mikép hadminister úr nem pusztán azért megy le, hogy a sereg állását megnézzé, hanem Cavaignac példája szerint égő szivarral szájában maga akarja seregeinket győzelemre vezetni. Hadminister úr észrevételeit már tudjuk, ha itt nem lesz is, lehet a hadügyet tárgyalni.

N y á r y. Fogadjak örömmel hadminister úr jelentését s ne határozzunk az elhalasztás felett

A többség szavazás által elfogadja a halasztást.

Miskolczy törvényjavaslatot nyújt be a nemesi hadnagyszék eltörlése és a nemzetőri képesség kiterjesztése iránt

N y á r y Felhívja a házat, hogy nevezzen ki egy választmányt, mely a szabadság, egyenlőség és testvériség alapján dolgozza ki az alkotmányt, s azt a legközelebbi ülésre nyújtsa be. — Az elnök írásban kívánja beadatni.

A ház napi rendre térvén át, olvastatott a 10. §.

Tóth L. a szerkezetet nem helyesli, mert az által a magyar nemzetiségre nézve visszalépés történnék; az erőszakolásnak soha sem volt barátja, de abba sem egyezik soha bele, hogy az oktatási nyelv a lakosok többsége szerint határozottassék meg, s azért a következő középítő javaslatot ajánlja:

10. §. Mint a központi választmány javasolta.

11. §. Az elemi iskolák első osztályában 6 évtől 9-ig azon növendékekre nézve, kik a magyar nyelvet nem értik, az elemi oktatási anyai nyelven történjék. A második osztályban 9 — 12-ig általános oktatási nyelv a magyar legyen.

Patay J. Ezen §. így nem maradhat, mert e szerint a kevesebbség nem fogja érteni a tanítást Ennélfogva e§-hoz ezt szeretném tétetni:

„Oly helyeken, hol a lakosok több nyelvűek, oly tanító rendeltessék, ki azon nyelvekben jártas, ki az általa értett nyelveken oktathasson mindaddig, míg a magyar nyelv a 11. §. szerint általánosan érthető lesz.“

Tallián és Pap Zs. elismerik ugyan a magyar nyelv diplomaciai méltóságát, és annak mindenben előnyt adnak; de egyszersmind kinyilatkoztatják, hogy ha a magyar nyelvet más népfajokra annyira nem erőszakolják, úgy az alvidéken és Horvátországban nem állnak oly szomorúan a dolgok.

Madarász Tóth Lőrincz indítványát, mint a mely nem

foglal magában erőtetést, pártolja. Madarász J. Talliánnak azt feleli, hogy szóló is igazságot és méltányos elismerést vár a honnak bármely faja lakosától a nemzet irányában. Az igazságot szóló nem találhatja másban, mint, hogy a magyar nemzetiség erőtetés nélkül e honban mindenütt megerősítessék. És azért illő megütközéssel fordult el szóló a verőczei követ azon kijelentésétől, hogy Magyarországon a törvényhozásnak a nyelv iránti intézkedése idézte volna fel a reactiót. 1836-ban kezdtek a nemzeti nyelv illő méltóságáról gondoskodni, és kérdi szóló: e miatt kezdődött-e a reactió? felelet: nem. Nem is a nemzet nagyobb része támadt fel, hanem csak néhány roszakarató sértett egyén. Kérdi szóló: a legközelebbi országgyűlésen kivívott szabadság nem a legméltányosabban osztatott-e meg a kapcsolt részekkel s kikben támadt ellenszenv és reactió? A szabadság ellenségeiben stb.

Gál J. és Hunfalvy P. elfogadják a bizottmányi szerkezetet, úgy, mint Pap Zs. módosítá.

Barthoss. A magyar nyelvet inkább kívánja megkedvelteim idegen ajkú polgártársainkkal mint rájok erőtetni. Van benne valami — úgymond — hogy Horvátországban sok másképp fogott volna történni, ha azon bizonyos hat évet ki nem mondja a törvényhozás. — A ministeri javaslatot azonban nem pártolja, mert visszalépés van benne. Szóló idéz tisztán német ajkú helyet, hol eddig már magyar nyelven tanítottak. — Módosítványa oda megy ki: „Hol az oktatási nyelv eddig is magyar volt: ezután is meg fog maradni.“ A hol pedig a tanítás eddig más nyelven történt: ott oly tanító alkalmazandó, ki a magyar nyelvet is bírja.

Kazinczy G.: Tagadhatlan, hogy a törvényhozás eddigi intézkedései közül némelyek izgatásra anyagul vétek. Tekintsük az alvidékeken akár a tényeket, akár azon temérdek röpiratokat, melyek ellenünk megjelentek, mindnyájának tengelye, mely körül forog: a nyelv, s az úgynevezett magyar-románok elleni kikelések. A törvényhozás böl-

cseségétől függ tehát eltalálni a középutat. — Szóló lemondott azon reményről, hogy a magyar nyelv ott, hol még csak csiráit sem látjuk, élet nyelvivé legyen. De az ily helyeken is oda kell törekedni, hogy az állodalmi élet iránti rokonszenvet ne állítsuk megsemmisítő alapra stb. — Áttérvén szóló Tóth L. módosítvány ára, azt elvben megtámadhatlannak ismeri, azonban azt hiszi, hogy annak elfogadása esetében egy törvénycikket nyertünk, de a népnevelést vettük oda érte áldozatul. Szóló nézete szerint, ha a törvényhozás a *diplomats!* nyelv megtanulását az ország minden lakosára nézve lehetővé tette, megtette, mivel tartozott

Többen szóltak még a bizottmány! javaslat mellett — Ambrus J. többi közt úgy nyilatkozott, hogy Magyarországon csak egy nemzetiséget ismer, ezenkívül ismer fajokat. A fajokra nézve méltányosságot követel. — Ezen méltányosságot feltalálja a bizottmányi szerkezet 11. §-ban. — A 10. §-ban azonban többet kíván, kívánja t. i., hogy a magyar nyelv „tanulmány“ helyett rendes tanítási nyelvül mondassák ki. — És a ki magoknak a különböző fajoknak érdekében ezt ellenzi, az rász szolgálatot tesz azoknak, mert a diplomatai nyelvet elzárván tőlük, kizárná őket a paradicsomból. Ki ezen köteléket is tágabbra akajja ereszteni: az szóló előtt gyanús, hogy bizonyos európai miasma reá ragadván, a fajból is nemzetiséget kíván csinálni stb.

A ház elnöke jelenti, hogy 11 szerkezet van, melyek közül első helyen, miután az illető minister is elfogadta, a bizottmány javaslata fog szavazásra kitüzetni, azután a melyik hozzá legközelebb áll.

Dragos: A ministeri javaslatot kívánja első helyen fölvetetni, mivel arra többen szavaztak, de ez viszhangra nem talált. — A többség elfogadta a központi bizottmány szerkezetét.

A 12. §-ba, hol a vallásos oktatás a lelkészekre bízatik, Madarász L. indítványára bement ezen szó „ingyen.“

Ezekután jött a sor a 13. 14. és 15. §-okra, Raisz Sz.

módosítványt nyújt be, mely lényegére nézve a szerkezettől abban tér el, hogy a külön iskolák felállítását csak oly helyeken engedi meg, hol a közös iskola ellen ellenszenv mutatkozik.

Bélya O. Általános tárgyaláskor a külön hitfelekezeti iskolák megengedtetése mellett két ok hozatott fel, t. i. a zavaros idők és a reactió. — Mindkettő fájdalom létezik, de nem a vallás az oka, hanem az ármány nemzetiségünk ellen. Oly jóakarata nép, mint a magyarországi, kevés van, s szélé meg van győződve, miként a közös iskolákért áldani fogja a törvényhozási A központi bizottmány Angol- és Németországra hivatkozik, annak bebizonyítására, hogy a közös iskolák, hol több hitfelekezetek vannak, többnyire üresek; de szélé szinte többeket tudna idézni, melyekben világos a siker. Különben is mind a minister, mind a központi bizottmány kimondta, miként a közös iskolákat óhajtják. Szélé tehát figyelmezteti a házat Paléczy szavaira, melyeket a közös iskolák mellett mondott.

Mujszer J. a Separatismus ellen emel szét, s a közös iskola üdvös eredményei kimutatására felhívja azon helyet, hol szélé lakik, hol noha 3-féle vallás és 4-féle nyelv van a lakosok között, mégis közösen tanulnak a gyermekek, még pedig magyarul, bár a magyarság kevesebbségben van. Szélé tehát a három §. helyett módosítványul csak ez egyet ajánlja: „Minden községben, bárminő hitfelekezetek legyenek, vallásszínezetnélküli közös iskola alapítatik.“ (baloldalon helyeslés).

Teleky D. A 10. és 11.§. körül eléggé ki volt fejtve, hogy a népfaj-különbségek iránt figyelemmel kell lenni. Az izgatásoknak előidézésére gyúlékony anyag és gyújtó eszköz kell, s van-e gyúlékonyabb anyag a vallásnál? Miután tehát a ház a 10. és 11.§-ban elfogadta a bizottmány szerkezetét: itt is ajánlja ugyanazon okokat figyelembe. Hogy egy előtte szóló az angol közös iskolák magasztalás ára okot talált: ezt szóló nem a közösségben, hanem a jó elrendezésben keresi.

A 13. §-ra nézve azon észrevétele van, hogy mivel a gyermekek száma évenként változhatik, így kellene módbsítani: „a mely felekezeti iskolába járó gyermekeinek száma a törvény alkotásakor 50-re megy.“

Dedinszky. A javaslatban a forradalom elveinek megtagadását 8 a Budapesti Híradó elveinek megtestesítését látja, — s ezt a félelemnek tulajdonítja, melynek befolyása alatt az egész javaslat készülve látszik.

B. Eötvös J. Én e tárgyat nem tekintem elvbeli kérdésnek, mert a közös iskolákat elvben nemcsak károsoknak nem tartom, sőt egyenesen célul tűztem ki. Épen azért úgy szerkesztém a javaslatot, hogy ha egyezzer a körülmények megértek, a közös iskola behozatalában akadály ne legyen. Azért különöztem el az iskolától a vallásos oktatást; azért hoztam be ott, hol a gyermekek kevés számmal vannak, tetteg a közös iskolát. Én e kérdést tisztán alkalmazási, vagy, mint mondani szoktuk, political kérdésnek tekintem. E szempontból teljes meggyőződésem az, hogy ha a ház a központi bizottmány javaslata szerint legalább permissive nem mondja ki, miszerint külön iskola nyitathatik, méltóztassanak elhinni, végtelen akadályokat teszünk a nevelés elébe. Ha a ház oly törvényjavaslatot kíván, mely philosophicus elveken épüljön: akkor parancsolhatja a közös iskolát; de ha érzi azon kötelességet, hogy vallásos dolgokban nemcsak a többségek, hanem egyesek nézeteit is respectálni kell: úgy tartózkodni fog minden kényszerítéstől. — Egy okot hallok ismételtetni a közös iskolák mellett: az egyetértés. Mondatik, hogy közös iskolában a gyermekek együvé szoknak, s e kor benyomása későbbre is fenmarad. De épen vallásos dologban ez nem áll: mert a közös iskola a vallásos különbségeket nem szünteti meg, miután a gyermekek mégis csak külön templomba járnak. Hanem idézhet elő valami mást, t. i. az egyház féltékenységét a közös iskola iránt. — Ezenkívül a 3-ik §-ban megengedtük a házi és magánintézetekbeli tanítást. Mit tesz ez? A gazdagoknak

fenhagytuk, hogy gyermekeiket saját nézetük szerint nevel-
tethessék, — miért tagadnék meg ezt a szegényebektől? stb.

Szacs vay J. a javaslatban ellenmondást lát, mert mid-
dön a vallásos oktatást és lelkészeket az iskolából kizárja,
akkor önkényt kellene következni a közös iskolának. De a
külön iskolák kivételében is lehetetlenséget lát, mert p. o.
hol 4 külön iskolát s mindenikben 3 osztályt kelle állítani,
esak épület mennyi kellene-ehhez? Az ekklésia féltékeny-
ségére azt jegyzi meg, hogy miután az ekklésia nem az ed-
digi viszonyban fog állani az iskolákhoz, annak dolgaiba
nem szólhat

Palóczy előre kijelenti, hogy sem a cultusminister úr,
sem a bizottmány véleményét nem pártolja, hanem Somogy-
megye követéét. örül, hogy az egész viták alatt nem talál-
kozott senki, ki a közös iskolát veszélyesnek tartaná, azonban
látja, hogy az a sok „de mindent eldönt. — Ki mindig azt
a magyarra fordíthatlan juste-milieu-t követi, az nagy tette-
ket nem fog maga után hagyni a történet múzsája számára.
Mindig a szegény néppel állanak elő, hogy annak nincs
esze, pedig nem oly éretlen a nép, mint közönségesen hiszik,

— van annak józan esze, csak a mívelt és tudós emberek ne
bújjanak a szüre alá. Szóló említi, hogy egy protestáns trac-
tus Halassi Edét, mint szilárdságáról ismeretes férfiút választó
el catholicus létére egyik ülnökének. A mely nép bírójának
catholicus embert elvlaszt, miként félne az egy becsületes
catholicus tanítótól? Finanziális oldalát véve a dolognak,
külön iskolák mellett mind az adó, mind az állodalom költ-
sége 100 ezerekkel szaporodik. — A központi bizottmány
módosítását még roszabbnak tartja szóló a szerkezetnél;
mint általában minden permissiv törvényt. Minek arra tör-
vényt hozni, hogy Pesten a három színház közül akármely-
lyikbe lehet menni? stb.

Kállay O. pártolja Raisz Sz. módosítványát, annak
hozzátételével, hogy külön hitfelekezeti iskola a közös is-
kolai adótól senkit fel nem ment.

VII-ik ülés a felsőházban

aug. 7-én.

Olvastatván az utolsó ülés jegyzőkönyve, bejelenté az elnök, miként ez illés tárgya a kincstári javakon eszköz· lend magyar telepítés tárgyában készített törvényjavaslat, s kérdező a házat, akaija-e a törvényjavaslatot rögtön tárgyalni, vagy bizottmányhoz utasítani, mire a rögtöni felvétel elhatározott; annak meghatározása közben, rögtön felvéteessék-e a törvényjavaslat vagy nem, Pálffy J. előtejeszté, miként szeretné a két ház közti viszonyokat meghatározni, fentartván indítványának annak idejében írásbani beadását. Ezután a kitűzött törvényjavaslat tárgyalatott, és az alsóház módosításaival elfogadtatott. — Pálffy J. felszólítására bejelentvén pénzügyminister, miszerint a pénzügy - tárgy báni jelentését már beadá, ugyancsak Pálffy J. által választmány indítványoztatott kiküldetni, mely pénzügyminister úr jelentését vizsgálja meg, s tegyen jelentést, miután azonban e választmány kiküldetését a ház többsége nem látta szükségesnek, az indítvány indítványozó által visszavétetett.

XXVII-ik ülés az alsóházban

aug. 8-án.

Az elnöki jelentések közt előfordult, miként Vajda-Hunyadváros Erdélyben, elválasztott képviselőjét Papfalvi Gonstantint az eskü és utasítás alól felmentette, — minél fogva az a ház által elismertetett. A verificáló választmány jelentései sok vitára adtak alkalmat. Szamosújvár egyik követe meg nem jelenhetvén, miután a küldött helyettes nem általános szótöbbséggel választatott el, a választmány megsemmisítést véleményezett, a ház azonban, tekintetbe vevén azok okait, kik arra hivatkoztak, hogy Erdélyben eddig nem kívántatott általános többség, hogy a jelen esetben erre is csak egy szó kívántatott volna, hogy a körülmények s idő rövidsége miatt a választási törvény Erdélyben ki nem hirdethetett, a választást érvényesíté.

Besztercei egyik képviselő Soltész verificáltatott, —

ellenben a másik Strebiger Dániel ellen azon petitió adatván be, hogy magyarul nem is tud, — a választmány mindaddig felfüggesztendőnek véli e választást, míg ez iránt a ház magának tudomást nem szerezhethet. — Voltak, kik egyik követnek a másik felőli jelentését hitelesnek, mások pedig hitetelességnélküli magánelőadásnak vették; míg végre a ház az elnök által előterjesztett módon nyugodott meg, hogy t. i. September 1-jét a még távollevő nevezett képviselőnek megjelenési határidőül tűzte ki, akkorra tartván fel annak igazolását, ha váljon tud-e magyarul.

Tordamegye képviselőválasztása ellen is adatott be egy petitié Szász-Régen város részéről, azonban a választmány azt látván, hogy a panaszok bebizonyítva nincsenek, s különben is az egész inkább Régenváros megsértett autonómiáját, mint a választást tárgyazza: a választást érvényesítendőnek véleményezi. Az ház többsége e véleményt szinte elfogadta.

Festetics G. Fejérmegye bodajki kerület képviselője ellen is adatott be petitié; azonban a választmány egyes szemtanuk, annyival inkább hallomás után beszélők magán bizonyítványait hiteles adatoknak nem nézvén, és így alapot a vizsgálatra nem látván, a választást verificálandónak véleményezte, de Madarász József s mások közbeszólása, s az iratok felolvasása után a ház csakugyan vizsgálatot rendelt

Ezután a ház napirendre tért át

Az ein ö k jelenti, hogy a napirenden levő oktatási javaslat 13. 14. 15. §-ára számos aláírt követek nyilvános szavazást kívánnak.

Pap J.: Figyelmezteti a házat, miszerint a múlt napi vitákban a ház szabályai nem tartattak meg, nevezetesen a beszélők felszólítása nem a szerint történt felváltva, a mint egyik a szerkezet mellett, másik ellene nyilatkozott. Mi a tárgyat illeti: vannak — úgymond — fényes theoriák, melyek az életben meg nem állhatnak. A

hitfelekezeti elkülönzésnek alapja a templomban van. A francia convent sem tudott a vallási dolgokban boldogulni, — hiába tette a vasárnapot decadokra, hiába eskettette meg a papokat az új alkotmányra, a nép megmaradt, vagy visszatért régi előítéleteihez. Szóló a külön iskolák mellett nyilatkozik, hol eddig is fenállottak, s hol egy hitfelekezet iskolába járó gyermekeinek száma a törvény kihirdetésekor 50-re megy, meghagyván az előbbieknél eddigi alapítványait is, — ily értelemben nyújt be módosítást.

Gr. Széchenyi L. röviden oda nyilatkozik, miként hiszi, hogy senki, ki a magyarság felvirágzásának barátja, kényszerítésnek barátja most nem lehet; tehát mint eddig, oda szavaz, hogy semmi kényszerítés, — pártolja a bizottmányi permissiv javaslatot.

Hunfalvy következő módosítást ajánlja: „A mely községben a külön hitfelekezetek iskolába járó gyermekeinek száma 5 évrőli középszámítás szerint 50-et meghalad.“

M é h e s és többen a szünni nem akaró zaj miatt szóhoz nem juthatnak, — az elnök kijelenti, miként, ha a tanácskozás így foly, kénytelen lesz az ülést felfüggeszteni.

Karika P. kijelenti, miként az általános tárgyalás alkalmával, ha a szótól el nem üttetik, oda fogott volna szavazni, hogy a javaslat felvétele nem ugyan ez ülés folyamáról, hanem September első napjáig, mikor még reméli szóló, hogy a ház együtt lesz, halasztassék el; akkor a minister értekezhetett volna hitfelekezetével. A protestánsok az oktatás elvei meghatározására törvény szerint már joggal bírnak, s szóló nem hiszi, hogy ezen jogukról le fognának mondani.

— Áttérvén ezután szóló a szervezetre, nem osztja azok véleményét, kik a közös iskolákban a vallási válaszfalakat le akarják rontani. Az unió — úgymond — igen szép idea, de csak pium desiderium, s a hol politica létre hozta is, tapasztalás mutatja, hogy áldás rajta nem volt. Ez itt nálunk is megpendített, de legalább azért, mert akkor uralkodó egyház volt, s ez elleni védelem szükségessé tevé az egye-

sülést; de miután többé uralkodó egyház nincs, eltűnt az unió kívánságának is alapja, vagy hflyesebben political utón jött az létre. Szóló nem is tartja kívánatosnak a hitfelekezeti különbségek lerontását. Amerika több hitfelekezetek mellett is boldog, — ellenben Spanyolországban csak egy a vallás, még sincs benne egyetértés. Némelyek József császár idejére hivatkoznak, de szóló a históriára hivatkozik: nem volt-e akkor a hitfelekezetek szája tele panaszszal? s József halála után fenmaradtak-e a normális iskolák, mint fenmaradt p. o. a benigna constitutio Josephina? A gazdálkodási tekintet legtöbbet bizonyít, és ha csak pénzkimélés volna a főczél, nem lehetne ellene szólni. A protestánsok jogai a bécsi és linczi békekötésekben biztosítatnak, az 1790: 26-ik t. cikk szerint pedig tanításmódjukat s iskoláikat magok rendezhetik. Szóló a kényszerített közös iskoláztatást úgy tekintené, mint a protestánsok életkérdésének egyenes megátadását stb.

Sebestyén L. a bizottmány permissiv szerkezete mellett nyilatkozik.

Madarász L. a kérdést tisztán nevelési és nem protestáns vagy catholicus kérdésnek kívánja tekintetni. Egyeseknek és testületeknek megadatni kívánja a szabadságot, hogy magán-intézeteket állítsanak, de nem hitfelekezeti, hanem közös iskolákat kíván.

Pap E. és Bezerédy I. a bizottmányi permissiv szerkezet, — Ny áry P. a közös iskolák mellett szavaz. Méhes S. a külön iskolákat azon módosítással kívánja megengedtetni, ha valahol a közös iskola iránt ellenszenv mutatkozik.

Z e y k J. a vitákban annak eldöntését látja, hogy a nevelés életbe lépjen-e vagy ne? 8 mivel féltékenység csakugyan van, ennek elhárítására következő szerkezetet ajánl: 1) mondatnék ki, hogy minden helységben közös iskola vallásra való tekintet nélkül állittatik fel; — 2) hogy külön iskolák csak akkor nyernek az általok is fizetett iskolai költségből segélyt, ha oly számú gyermekekkel bírnak, kik

nek számára úgyis külön oktató kellene, gr. Bethlen J. hasonló értelemben nyilatkozott.

A tárgy-ekként kimerítettén, miután a még felírva volt számos szónokok a beszédétől elállottak, az elnök fél-tévé a kérdést. A különbség — úgymond — a bizottmányi szerkezet között, melyet a cultusminister is elfogadott, és a beadott módosítványok közt ezen kérdésben fekszik: hogy oly helyeken, hol az egyes hitfelekezetek iskolába járó gyermekeinek száma 50-re megy, álladalom költségén nyitthatik-e külön iskola vagy nem?

Lónyay G. két eszmét lát. Egyik a permissiv megen-gedés, másik: hogy a státus segíyezze-e a külön iskolát vagy ne?

Elnök: Az eddig elfogadott szerkezetben az első esz-me már ki van mondva, miután magánosoknak is lehet állí-tani tanintézeteket, tehát csak az a kérdés: hogy külön is-kola az álladalom költségén állíthatatik-e vagy nem? (Jól van.)

A szavazás névszerint történvén, 181 szavazat 86 elle-nében „nem“mel döntötte el a dolgot, és így a szerkezetet elvetette.

XXVIII-ik ülés az alsóházban

aug. 9-én.

Az elnöki jelentések közt előfordult Pap Máténak fo-garas-vidéki követté lett választása, miután Teleki L. leköszönt — A pesti könyvnyomda-tulajdonosok azon kérelme, hogy mivel az 1848:18 t cikk hozatala előtt már intézeteik birtokában voltak, tehát a nevezett törvényben sza-bott cautió alól mentessenek fel, — mint minap a pozsonyi-aké, a kérvényi választmányhoz utasított. Végre Jekel-falusy képviselő indítványt nyújtott be a bányabér (úr-bura) eltörléséről.

Napirendre kerülvén a sor, a ház elnöke jelenti, hogy a mai vitában résztvenni kívánván, székét Pálfi J. alelnök-nek adja által.

zösen felállított iskolára adójuknak 5 száztóliját oda adják, vagy nem? Azt hiszem, tegnap a ház semmi egyebet nem mondott ki annál, hogy községekben a közálladalom által egy közös iskola állíttatik fel. Be még azt, hogy mikép s mi adóból fogja fedezni, s azon hitfelekezetek, melyek külön iskolát állítanak, mit e háznak, ha következetes akar maradni, el kell fogadni, — járuljanak-e az 5 száztólihoz, vagy ne? Ezt tegnap a ház nem mondta ki. Nézetem szerint, ezt életkérdésnek nem tekintem. Tudjuk, ritka falu, mely 400 p. írtánál többel fogna terheltetni; tehát az 5 száztóli kevés lesz, következésképp az álladalom az iskolai költségek legnagyobb részét maga fogja viselni. E szerint akár kimondja a státus, akár nem, azt, hogy a közadó 5 pctjét a státus-iskolái költségekre kényszerítettnek az illetők odaadni, mindegy, csak arra kérem a házat, azon elvet, hogy mit egyeseknek megengedett, azt a külön hitfelekezeteknek is megengedje, ne méltóztassanak elütni. És még egyet mondok. Azt hiszen^ lehet a szüléket a státusnak arra kényszeríteni, hogy gyermekeiket iskolába járassák, de arra, hogy minő s melyik iskolába járassák, nem kényszeríthetni, mert ez sokkal inkább megszorítaná a szabadságot, mint bármely intézkedés, sokkal inkább megszorítaná moraliter a személy s lelkiismereti szabadságot, mint azon vésztörvény, melyet az igazság-Ügyminister a ház határozata szerint polgári tekintetben lázongásban levő hazánk jelen helyzetére nézve, azt lehet mondani, minden esetre igen keményen és szigorúan initiált. Kérdem a házat, hogy polgári tekintetben lázadásban van-e a haza? Igen is abban van, de kérdem: van-e a haza lázadásban vallási és erkölcsi tekintetben is? Azt gondolom, hogy nincs: de lesz, és pedig lesz mindjárt, mihelyt önök oly intézkedéseket tesznek, melyek sehol, nyíltan kimondom, hogy sehol nem léteznek. S kik ezt tagadják, méltóztassanak ellene nyilatkozni. Ott vannak Burkusországban a közös álladalom által felállított iskolák községenként, igenis, de vannak a mellett a hitfelekezetek által felállított külön

iskolák is. Tehát mint beszédem elején mondtam, kövesse a ház azon példát, melyet e tekintetben Európában Burkusország adott, — kényszerítéssel itt nem boldogulunk. Azonban, nyíltan kimondom, mihelyt látni fogja a nép, hogy a közös iskolákba járattva gyermekeiket, nem veretnek fejükbe vallásukkal ellenkező elvek, — s mihelyt látni fogja azt, hogy a közös iskolákban a nevelés sokkal jobb s olcsóbb, bizonyosan nem fog félni azon intézettől, melyhez most, lehet mondani, hogy talán vallási túlbuzgóságból nem ragaszkodik. Ha azonban oly intézkedések tétetnek, melyek egyenesen a lelkismereti szabadság megszorítására vezetnek, meg fogják önök látni következtét, hogy ezen példátlan intézkedés példátlan ingerültséget fog előidézni. Azt akarják önök, hogy e hazában, hol annyi népfaj van, s annyi valláskülönbség uralkodik, hogy talán ez által a vallási indifferentismus mozdítassék elő? Avagy hiszik önök, hogy azon állomány, melyben nem a vallásos túlbuzgóság, hanem az indifferentismus uralkodik, inkább érett, s a státus magasztos eszméjét inkább felfogja? Csalódnak. Megmutatta Franciaország példája. Ki nem tudja, hogy voltak idők, midőn ily buzgó szabadsági érzelmekkel — miket nem mondhatok másnak, mint a balul felfogott szabadság fattyú növéseinek — szenteltettek fel a szabadság templomai, s ez által az indifferentismus tetteg hozatott be Franciaországba. Kérem: Franciaország volt-e nagyobb veszélyben, mint épen akkor, midőn a convent ezt tette? s maga a convent kénytelen volt azon intézkedéseket eltörölni, mert különben Franciaországban, mely már akkor is 30 és néhány millió — azt lehet mondani, Elzászt kivéve, csaknem egy népfajból állott — a nép vallásos érzelmében kétségkívül még sokkal rosszabb következtéseket szülve, a sociális viszony is összeomlott volna. — Mindezeknél fogva magát az elvet, mit a ház tegnap kimondott, helyeslem, és reá is szavaztam volna, hanem a mint azt kívánom, hogy a státus a nevelésről lehető legolcsóbban gondoskodják, úgy nem kívánok törvény-

Kacs Kovics bizottmányi előadó olvassa az elemi oktatásról szóló törvényjavaslat 14. és 15. §-ait.

Irinyi: A tegnapi határozat folytán. szerkezetből a 13. és 14. §. egészen, — a 15-dikből pedig egy rész, e szavakon kezdve: „hol több hitfelekezet van“ — e szavakig: „nem lehet“ — kimarad.

P ázmándy D. Tegnapi napon elhatározta a ház, hogy azon községekben, hol külön hitfelekezetek vannak, az álladalom által egy közös iskola állíttassék; — s én nézetem szerint osztom a háznak határozatát Azt hiszem hogy akkor, midőn a ház a köznevelés ügyében köztörvényileg intézkedik, kétségkívül legczélszerűbben tesz ha Poroszország példáját követi, azon Poroszországot, melyről tudjuk, hogy, mint több más humanitást előmozdító intézkedésekben, úgy kétségkívül a népnevelésben első volt, mely Európa előtt példát adott. Azonban akkor, midőn a ház tegnap kimondta azt, hogy az álladalom által a községekben egy közös iskola fog felállítani, nézetem szerint korántsem mondta ki azt, hogy a külön hitfelekezeteknek saját erejükben ne legyen szabad szinte külön elemi iskolákat felállítani. Ezt nem is mondhatja ki a ház, mert ha azt mondaná ki akár mely törvényhozás, nézetem szerint nem tenne kevesebbet, mintegy részről a külön hitfelekezetek lelkiismereti szabadságát szorítaná meg, míg másrészről, különösen hazánk jelen helyzetében, oly intézkedést tenne, melynek folytán a különben is fellázított keblekbe — mik a nemzetiséget tán balul felfogott érdekek elnyomásából erednek — ezenkívül még a vallási mozgalmak üszke is bevettetnék. Azt hiszem, ha volt idő, melyben a nemzetnek óvatosan kelle eljárni, a vallási mozgalmak nemcsak fel nem ingerlése, hanem, ha lehet, egyenesen lecsillapítására, kétségkívül most van itt az idő, hogy a nemzet ne legyen kénytelen egy részről a nemzetiség, másrészről a vallási mozgalmak harcaiban, azt lehet mondani elenyészni. De azért is igaztalannak látnám, mert a mint ezelőtt igaztalan volt a törvényrendelete, vagyis inkább

nem a törvénynek, hanem az absolutisticus kormánynak rendelete, mely szerint a catholicusoknak meg volt tiltva, hogy az evangelicus iskolába járjanak, úgy más részről azt hiszem, midőn a nemzet szabadságát minden tekintetben kivívta, bizonyosan nem fog a ház oly elvet felállítani, mély szerint valakit kényszerítsen gyermekét a közös iskolába járatni. Nem fogja, mondom, ezen elvet felállítani akkor, midőn a régi absolutisticus kormányuk ugyan e tettet nemcsak sérelemnek, hanem egyenesen azon pacificációval özszeütközőnek vette, mely a hazának tudomása szerint a protestánsok által sok vérrel vívatott ki. Az elvet tehát; melyet a ház tegnap kimondott, a 13. §-ban nyíltan ki kell mondani, t. i. azt: hogy az álladalom által közös iskola fog felállítani a községekben; a következő §-ban pedig ki kell nézetem szerint mondani azt, hogy ezenfelül a külön hitfelekezeteknek szabadságában álland, magok erejéből természetesen, külön iskolákat felállítani, ha nekik tetszik. (Helyes.) De nem is tagadhatja meg ezt a ház, ha magával következetes akar lenni, a hitfelekezetektől akkor, midőn az előző fokban már letette annak alapját, hogy akár egyes egyén is állíthat iskolát Nézetem szerint tehát ki kellene mondani, hogy oly helyeken, hol külön hitfelekezetek vannak, s valamely hitfelekezet külön iskolát akar felállítani, szükségesképen megkívántatik, hogy ezt a hitfelekezet többsége kívánja. Ha ezt a többség kívánja, azt hiszem, szinte nem teheti a ház, ha csak következetlenségbe nem akar esni, hogy ki ne mondja, miszerint az oly hitfelekezet, mely külön iskolát akar felállítani, azon alapítványok birtokában maradjon, melyeknek birtokát a ház már a 6. — vagy ha jól emlékszem, a 7. §-ban elfogadta. Valamint ki kell mondani azt is, hogy azon hitfelekezetek, melyek külön iskolát állítanak fel, s gyermekeiket nem járatják a közös iskolába — mely különöskérdést, miután a többi szorosán a ház által eddig megállapítottakból következik, én szavazattal kívánnék eldöntetni kényszeríteni fognak-e arra, hogy az álladalom által kö —

vesse, — úgy, mind egyeseknek, mind testületeknek, de nem felekezeteknek, szabadságában hagyja, hogy tanító intézeteket állítsanak, de hogy a többség külön iskolák felállítására a kevesebbedet kényszeríthesse, ezt szóló el nem ismeri soha. Ennélfogva szóló következő szerkezetet ajánl: „15. §. Szabadon hagyatván, mind egyeseknek, mind testületeknek, kormányi felügyelés alatt önkénytesen, saját erejükre tanító intézeteket felállítani, a nélkül, hogy erre valakit kényszeríteni bárkinnek is jogában legyen, s a nélkül, hogy ez által a közös iskola fentartására kívántató és aránylag kivetendő községi adó alól bárki is felmentetnék.

B ó n i s S. noha a közös iskola mellett volt, pártolja Pázmándy indítványát, mely a tegnapi végzéssel nem ellenkezik. Ugyanis azon kérdéshez, hogy a külön iskolát állító hitfelekezet tartozzék-e a közös iskola költségéhez járulni, az indítványozó nem szólt, — 8 szóló erre azt feleli, hogy igenis tartozik (helyeslés).

Z s e m b e r y a komáromi indítvány által azon térre látja vezetve a tanácskozást, melyen annak a tegnapi határozat után nincs helye. S szóló hiszi, hogy ha az indítványozó Pázmándy képviselő úr az elnöki székben ülne, s ezt más tette volna, mint elnök figyelmeztetni fogta volna, hogy ez tanácskozás tárgya többé nem lehet, hogy ez megrontása a tegnapi határozatnak. — Vannak jelenleg egyházi iskolák, — ezeket álladalmi iskolákká kell változtatni. Hogy a közös iskolákon kívül még külön hitfelekezeti iskolák is lehessenek, ez fallacia, s nem gondolkozott a magyar financia állapotáról azon ember, ki azt hiszi, hogy ha az álladalom amazokat nem emelheti közös iskolákká, a státus képes legyen a költségeket megbírni. Arra, mit az indítványozó a protestánsokról mondott, azt jegyzi meg szóló, hogy a protestáns vallás főelve a haladás, s főkötelességge összeolvadást eszközölni. Meglehet ugyan, hogy lesznek lázítók, — de hol bujtogatás nem férkőzik be: a közös iskolákat bizonyosan örömmel fogadandja a nép. Egyébiránt a törvény-

hozónak visszarettenni nem kell; mert különben 100 év múlva is lesznek kifogások és kivételek. — Szóló tehát most már ily módosítást ajánl: „mondassák ki hogy a fenálló egyházi iskolák álladalmi közös iskolákká emeltessenek.“

Bezerédy L. A tegnapi végzés az volt, hogy álladalmi költségen csak közös iskolák állíttassanak fel. A komáromi indítványban pedig csak az van, hogy a külön iskolák magán fundációi fenhagyassanak. Ez a kettő összefér. Szóló tehát inconsequentia nélkül pártolja.

Perczel M. az indítványon, melyet a komáromi képviselő tett, oly réseket lát, hol azt meg lehet támadni. Mert az indítvány végső része ugyan nyílt kérdésnek hagyja fel, ha váljon azok, kik külön iskolát állítanak, kötelesek-e járulni a közös iskola költségeihez? de miután az mégis szavazás útján volna eldöntendő, kétségbe hozatik a tegnapi határozat, s így szabályellenességet foglal magában. De van fontosabb oldala is az indítványnak. Ilyen azon positivitás, melylyel kimondatik, hogy a hitfelekezetek a fundációk használatát megtarthatják. Ha csak a protestánsok s görög nem egyesültek javadalmairól volna szó: akkor hallgatna; de midőn a catholicusok javadalmi is oda értetnek, ez ellen lehetien szót nem emelni. Nagy hibának tartja szóló a minis-teri munkálatban azt, hogy mostani körülmények közt előkészület nélkül principiális kérdéseket involvál, s a nélkül, hogy elveket állítana fel, ellenmondásokba esik. Szerette volna szóló, ha azon munkálat, a meghasonlásüszke helyett, melyet kidobott, szorítkozott volna a cath. papság javaira, s gondoskodott volna praeparandiákról, jutalomtételekről a magyar nyelvre stb. Ezután ismét az indítványra térvén szóló, diversiót lát a közt és a javaslat 15. §-a között. Itt ugyanis pusztán az áll, hogy a hitfelekezetek állíthatnak, míg az indítvány kényszerítést foglal magában a hitfelekezeti majoritás részéről. Szóló ezt igazságtalannak tartja. Egyébiránt azt tartja szóló, hogy ha a 15. §. felolvasását elvárta volna az indítványozó, indítványának egy része

hozélag oly intézkedést tétetni a státus által, mely intézkedés a polgárokat kényszerítse arra, hogy talán oly iskolákba járassák gyermekeiket, mely iskola iránt való tekintettel épen azért, mert kényszerítést foglal magában, némelyek ellen-szenvvel viseltetnek. S azért én a három §-t igen rövid szerkezetbe foglalva előadom a háznak. (Halljuk.) — Az első volna ez: „Minden községben a közálladalom által egy közös elemi iskola fog felállíttatni.“ — Ez az, mit tegnap önök elhatároztak. Most következik a másik. „A mely községben több hitfelekezet van, szabadságában álland a külön hitfelekezetek testületének, a kormány felügyelése alatt, saját erejükkel, külön elemi iskolát állítani, azonban csak akkor, ha ezt azon felekezet többsége kívánja.“. — A harmadik (15. §.) „Ezen esetben a külön iskolát felállító felekezeti többség, elemi iskoláira tett alapítványaiknak a 6. §. értelmében birtokában maradván, a közös iskola fentartására kívántaié községi iskolaadó“ — a mi most következik, azt nyílt kérdésnek hagyom fel — „felmentetnek-e azon adórovat álól, vagy pedig kívánja-e a ház, hogy ezen adót fizetni tartozzanak.“

Madarász L. Midőn tegnap a ház eloszlott, az elnöki kijelentés az volt, hogy holnap fog elhatározatni, a beadott szerkezetek közül, melyik fogadtassék el. Akkor csodálkoztam, s most íme itt van a titok. Kimondom nyíltan, hogy a komáromi indítvány által a múlt napi határozatot paraly-sálni akatják. Egy kis türelmei kérek, mert itt következetességről van szé. A legutolsó kérdés, mely az indítványban mint eldöntést kívánó úgy állíttatik fel: t. i. hogy a kik külön iskolát állítanak, tartoznak-e a községi adó iskolai rovátához járulni? — a 7. §-ban már igennel van eldöntve (olvassa). És ha ez áll, csak a legfényesebb elmék botlásának tarthatom, hogy ez iránt tisztában nincsenek. Ez magyarul van, ezt senkisem tagadja. Vagy tán kivételeket tegyünk? A legelső kivétel volt; — így jöttek be a privilegiúmok. Én tehát azon tisztelettel, melylyel a ház határo-

zatiak tartozom, felhívom önöket, hogy a 7. §-t fentartéak. — Figyelmeztetem továbbá a házat, hogy az indítvány még veszélyesebb Separatismus elvét foglalja magában, mint a ministeri javaslat. Az mondatik ugyanis az indítványban, hogy ha a hitfelekezetek többsége kívánja, akkor állíttatik külön iskola. Ez kényszerítés (zaj). Fogom az elnököt kérni, hogy egy tisztelt úr gátol beszédemben. — Mi fog ebből következni? — így folytatja szélé. — Egy helységben ~~lakik~~ 20 catholicus, vagy protestáns, 18 vagy 19 külön iskolát akar, s így kényszeríti azon egyet, ki talán többel bír, mint ők mindnyájan együttvéve, annak fentartásához járulni. Az indítványozd azt mondja, hogy osztja a szabadságot, s mégis legalacsonyabb modorban akarja azt átadni. A törvényhozás előtt leborulok; de hogy. oly törvényhozó hatalom legyen, mely a zsebemre rendelkezessék, ezt elismerni nem akarom. És csodálom, hogy lehetnek épen. jelen időben, kik felhozzák a vallásháborút. Mi okozta az izraeliták elleni lázításokat? Az, hogy a törvényhozás gyöngé volt, — megijedt az első kitöréstől, e miatt aztán vérszemet kaptak. — Áttér szélé a papokra, mint kik a reactió ármányát a nemzet kebelében ápolják. A hierarchia befolyását tehát a nemzetnek nem kell szenvedni. Szélé kezdi előszámlálni a papság vétkei, Isis papjaitól kezdve. — Most — úgymond — az idő kívánatáinak engedve, lemondtak ugyan a dézmáról, és simulni látszanak, — de titkon a reactiót forralják. Ez a papság — úgymond — a felsőházban soha a nemzet érdeke mellett nem emelt szét, hanem tánczolt Metternich nótájára. Egyébiránt azt hiszem — úgymond — hogy a kisebb papság, belátva azt, hogy többé a hierarchia rothadt épületéhez nem támaszkodhatik, a haza érdekeihez csatlakozik, — ée így én vallásos háborútól nem félek. Áttérvén ezután szélé a községi rendszerre, azon elvet állítja fel, hogy a községi rendszer nem foglal magában vallást, hanem csak egyéneket; szélé tehát ezen elvnel fogva valamint az egyes atyának megengedi, hogy gyermekét magánintézetben neveltet-

feleslegessé vált volna, mivel itt nyilván ki van mondva, hogy a közös iskolai adó alól senki sem mentetik fel. E részben szóló osztja Zsembery nézeteit, hogy ezen visszatérés már eldöntött tárgyakra, szabály ellen van. Pázmándynak a vallásos meghasonlásból merített okoskodására azt válaszolja, hogy ezen meghasonlást ha valami előidézi, az a minister! javaslat A porosz nevelési rendszerre pedig azt jegyzi meg, hogy az valaha irigylendő volt, de szóló tudja, miként támadtatott meg újabb időkben a legjelesebb tanárok által. Ott csak szolgaságra neveltek, — ást nem lehet követni. A státus ugyan költött a nevelésre, de ebből ítélve, a bécsi nevelés is jó volt, mert a státus ott is adott költséget stb. Pártolja Madarász indítványát

Nyáry P. Ismerve a cultusminister egyéniségét, tudja szóló, sőt kijelenti, hogy a javaslatában foglalt főelv nem a minister elvé, hanem félt a reactiótól. Miután tehát ezen szó .oly sokszor emlegettetek, szükség, hogy nézzünk bátran szemébe, s ismerjük meg fegyvereit. A reactio, az emberiség ^Λ legszentebb paizsa — a vallás és szabadság ürügye alatt működik. És íme mindaddig, míg a nemzetek fel nem világosodtak, s a reactiót le nem tiporták — boldogulni vallás és nevelés körül nem tudtak. A reactió mondom a vallás köpenye alá rejtőzik, és csak márczius óta nem meri nyíltan fejét felemelni. A reactiót kielégíteni soha nem lehet, — ki kell irtani (helyeslés a baloldalon). Ha tehát a javaslat vagy a komáromi indítvány czélja az volna is, hogy a reactiót kibékítse, az mindaddig nem szünend meg létezni, míg ki nem irtatik. Miként történik ezen kiirtás? A ház törvényben kimondja, hogy a papság alól emancipálja a nevelést. Ez a tegnapi határozatban befoglaltatik, de ha a komáromi módosítást elfogadná a ház, ez megtagadása volna azon határozatnak. Azon nemzetek, melyeknek a szabadság többbe került, mint nekünk, értik, mit tesz az a közös iskola, t. i. bem kevesebbet, mint, hogy a nevelés az egyház alól emancipáltatik, s következése: hogy a hitfelekezetek megszűntek

a nevelésre nézve, s ezenkívül: hogy ha a nevelési alap nem volt elég, egyesült erővel azt előállítani könnyebb. Ha a komáromi indítvány elfogadtatik: egyik §-ban azt mondják, hogy emancipáljak a nevelést, a másikban pedig a hitfelekezeteknek megengedjük a külön iskolát: ez a logica kigúnyolása. S kérdi szélé: el lesz-e érve a főczél? Nem lesz, mert a felekezetesség fenmarad; az alapítványok nem fognak a célnak megfelelni, mert ha kicsiny, nem elég, és így nem lesz nevelés sat. pártolja Madarászt.

Nyári után Kazinczi G., Pap E. Pap Zs. szólották a komáromi indítvány mellett. Pap P. és Beniczky P. pedig ellene. De legterjedelmesebben nyilatkozott az igazságügyi minister.

Deák F. Csak néhány rövid szóban mondom el véleményemet. Ha a tegnapi határozathoz lehetett volna szélnom, kimondtam volna azt, hogy a hazának jelen körülményei között tévesztett lépésnek tartom elhatározni, hogy a státus által felállítandó iskolák közösek legyenek. De a ház hatalmával élt, és én nem hozom kétségbe, hogy a háznak joga van rendelkezni, minők legyenek azon iskolák, melyek a nemzet költségén fognak állíttatni és fentartatni. Ma már a komáromi indítvány folytán arról van a kérdés, hogy miután a státus által felállítandó iskolák közösek lesznek, váljon legyen-e joga egyes hitfelekezeteknek a magok költségein iskolákat állítani, és váljon e célra azon hitfelekezetbeli többségnek lesz-e jogamagán-alapítványokat egyenesen oda fordítani, hogy azoknak közössé tétele meggátoltassák. Ez iránt egyezzerben nézetem az: miszerint az elsőt megtiltani; és még akkor is, midőn a státus által alapított iskolák közösek, az alapítványokat lefoglalni, nincs a státusnak jogában. Hatalmi lépést tehet a státus, erőszakot követhet el, de bizonyosan igazságtalanságot fog elkövetni. — (Helyes). Né hasonlítsa senki ezzel a catholicus alapítványokat, miután ezeknek nem csekély része a státus javaiból adatott már ki István által azon jószágokból, a melyeket a státus közszük-

ségeinek fedezésére rendelték eleink akkor, midőn a jószágokat felosztották. A protestánsok és ó-hitűeknek minden alapítványaik magánalapítványok, ezekhez a státus nem járult semmivel; ha a státus megakarja azoknak tiltani, hogy magán hitfelekezeti iskolát állítsanak, miután a magokróli gondoskodást egyenesen az ő nyakukba vetette, ez által az alapítványokat elveszi: nem respectálja a tulajdont; ha pedig a törvényhozás a tulajdont nem respectálja, azon törvényhozás az önkényt gyakorolja. (Helyes). Ha Magyarországon oly helyzetben volna, hogy békés nyugalom környezné a hazát, és mi a zöld asztalhoz ülve theóriák nyomán indulnánk el rendezni a dolgokat, és azt mondanánk, hogy mi jobb éa mi czélszerűbb theóriában; és a theóriák között kifejejtenénk az ember ezer gyöngeségeinek alig irtható előítéleteit; s ha mi ideális tulajdonságú embereknek csinálnánk törvényeket: akkor sokat értenék azokból, a mik mondattak. De fájdalom! a törvényhozót nemcsak az okoskodás higgadt fonala, hanem az élet és annak körülményei és az emberiségnek sajátságai is vezérlik, és jaj annak a törvényhozónak, ki oly ideális törvényeket alkot, melyeket az emberi élet naponként s a tapasztalás minden óráján meg hazudtol. Azt mondják talán: ne ismerjük el a hitfelekezeteiket. Ám adjon nekem valaki mindenható hatalmat, és első leszek, ki az üldözésre fajútható véleménykülönbségeket oly dologban, mely legszentebb, vagy szelídíteni, vagy kiirtani fogom, de kinek áll ez hatalmában? — Ha a létezőhitfelekezeteiket ignorálni lehet, épen oly okoskodással lehetne mondani: ne ismerj ük el e bűntényeket, tehát nem kell büntető codex. És váljon miért akajuk ezen kényszerítő modort, hogy a hitfelekezeteinek magániskolákat állítani ne lehessen, azért, hogy összeolvadást remélünk általa? — meg lehet; hanem a legokoszerűbb eszköz is valamely cél elérésére csak akkor lesz elég hatályos, ha az időt eltalálja az ember, mikor azt alkalmazza. Kezdjék meg önök ezen theoriát ily nagy ingerültség között alkalmazni, meglátják

következéseit Ha figyelemre veszem a hallottakat, úgy látom önök közül egyik sem érzi magában elmondani a mea eulpát. Azokra nézve mik történtek Horvátországban, azt mondjuk, nem követünk el semmi igazságtalanságot. Ámde csak néhány szó odavetése, néhány kifejezés, vagy rosszul magyarázott javaslat, a mi magában ártatlan, — ha nem egyedüli ok, de eszköz volt az indulatok felzaklatására. Midőn az egész ország lázban van, midőn ez országnak millióit veszély környezi, midőn attól félünk, hogy a hajó elmerül, midőn azt mondjuk, hogy az isten mindenható hatalma tud bennünket megtartani: akkor azt mondjuk, hogy egy kis hitfelekezetestésből származó súrlódással több vagy kevesebb, nem tesz semmit? — Van-e jogunk ezt mondani, felelhetünk-e a nemzet előtt, hogy ezen dolgot oly könnyen és minden óvatosság nélkül tesszük? Emlékezzünk vissza a legközelebb elmúlt időkre. Az oláh atyafiak aggodalommal léptek a törvényhozás elé, aggodalommal a kormány elé minden panaszaikban, hogy uniálni akarják azokat, kik a nem-egyesült szertartáson vannak. A törvényhozás igyekezett őket megnyugtatni, templomaik visszaadatását határozta. Azt hiszik-e az urak, ha most ily közös iskolákra lesznek kényszerítve, ha alapítványaik is közössé tétetnek, és nem lesz megengedve, hogy saját alapítványaikat saját iskoláikra fordítsák — azt hiszik önök, hogy minden adott ígéreteinknek hinni fognak? Azt gondolják önök, hogy a felvilágosodásban oly fokig mentek, melyen túl előítéletekkel nem küzdenek, miszerint elmondhatják, hogy nincs Oly szokás, melyhez mind végig ragaszkodnak; azt gondolják önök, mivel ez áll önökről, így áll ez a népnél is? Hivatkozom azon urakra, kik nem vakbuzgók: ha valamely intézkedésben kényszerítést látnának, saját vallási vagy vélemény-szabadságukra nézve, ezen zsarnokságra felzúdulna az urakban minden érzelem, a készek volnának annak védelmére fegyvert ragadni, a mi még most úgy hiszem nincs megtámadva. Ez az emberi természetben fékezik, és fekszik

még inkább a nép természetében, a mely minél inkább küzd a sors terhével, csapásával, a mely minél kevésbé felvilágosodott értelmű, annál inkább ragaszkodik a vallásossághoz a annak kútformáihoz, mintsem annak lényegéhez. A kútformákat megsérteni, a népre nézve annyi, paint a népnek vallásos érzelmeit sérteni, ezeket pedig megsérteni akkor, mikor azt a státus célja nem kívánja, csak azért, mert bizonyos teoriák szebbnek festik a tárgyat; azt hiszem, vétek a nemzet s a nemzeti biztosság ellen. Vagy tán azért, mert József császár is megpróbálta a közös iskolákat, mert azok itt-ott megpróbáltattak? — Menjünk végig Európán, s nézzük, mind állapotban van ezen közösség, s mennyiben vezet célra? Európa legszabadabb népeinél, hogy áll e dolog, annak elszámolásával a házat nem untatom, csak egyet említek: hol van az egyéni szabadság legjobban biztosítva; s melyik ország az, melynek sorsát okunk van irigyleni, mert Magyarország még soká fog oda fejlődni? Éjszakamerika. S váljon ott kényszerítőig cselekszik-e a státus a vallásfelekezetek iskoláival? nem ad-e nekik szabad kezét, nem respectálja-e a tulajdont? Azt mondja tán valaki, hogy ott kezdetben a státus nem avatkozott a vallás dolgába; igaz, és én Magyarország legnagyobb átkának tartom, hogy itt először státus religiója volt, melyből annyi igaztalanság s átok árad a népre. De miután ezen átok reánk nehezedett, azt még nagyobbá tegyük? Azt gondolja valaki, hogy a közös nevelés azt ki fogja irtani? Meglehet, — én nem hiszem. De ha igaz is, azt nem akkor kell kezdeni, mikor az indulatok úgy fel vannak zaklatva, mint tán Árpád ideje óta nem voltak. Azt pengetjük szájainkon, hogy a szabadság, testvériség, egyenlőség e század jelszavai? Meglehet, e jelszó inkább a jövőt mutatja mint a jelent: de kérdek mindenkit: váljon a polgárok egyéni szabadsága egész Európában volt-e több megtámadásnak kitéve egyhamar, mint jelenben? És váljon a szabadsággal egyező-e, ha egy hitfelekezetet kényszeríteni akarunk, hogy külön jogával mint hit-

felekezeti ne élhessen? Azt mondják, hogy egyenlőség legyen, mely a szabadsággal meg nem fér, s mely abban állana, hogy nem egyenlő szabadságot adjunk a hitfelekezeteknek? A testvériséget emlegetjük, s annak oly értelmet adunk, hogy az által akarjuk az embereket testvérekké tenni, ha súlyos lánczra lánczoljuk? Ez a világon testvériséget sohasem szült. Még ha az előítéletet sértenők is, vétket követnének el, akkor, ha azt oly körülmények közt követjük el, midőn a státus szüksége nem parancsolja. Nekünk még azokat is kell respectálni, ha nem károsak, mert mit előítéletnek hiszünk, sokszor a népben oly érzelem, mely őt boldogítja, melynek védelmére fegyvert ragad. Nézzünk körül, mi az, miben mi bízunk? hol az erő? ezen testületben? — Ezen testület bölcsesége sok kárt elháríthat, ezen testület azonban csak rendelkezhetik a cselekvés terén, és váljon a cselekvés kinek kezében van inkább mint a népnek? Nekünk meg kell értetni a néppel, hogy a haza veszélyben van, s mikor ezért fegyverre buzdítjuk azon népet, mely eddig nem érezte, hogy hazája s szabadsága van — azt most akarjuk szabadsága legédesebb érzetétől megfosztani? Uraim! ez nem eszköz, hogy a népet a hazához s magunkhoz kössük, hanem arra, hogy az indulatok közé a veszekedés almáját dobjuk. Azt hallom gyakran, hogy a reactio hatalmától felünk. így ez sokkal veszélyesebb, mert nem néhány ember tollából és kezéből áll. A reactio hatalma akkor veszélyes, ha van mire támaszkodni. És mire fog támaszkodni? a nép érzelmeinek pártolására — és pedig annál inkább, mert a népet ellökjük magunktól. Azt mondjuk a papság ennyi és ennyi vétket követett el. Nem tagadom, sokszor nem teljesíté hivatása kötelességeit — nem is fogok panegyrist a hibások felett tartani — de azt mondják az urak, a papság a reactio eszköze — félnek a papság reactionális hatalmától. És mit csinálnak? Egy hatalmas eszközt adnak kezébe, hogy a vallás érzelmeinél fogva zúdítsa fel a népet a reactio kezére. Igen könnyű az aggodalmat előállí-

tani; annak lecsillapítására nem erő szükséges, nem parancsoló, hanem édesítő, hozzánk csatló eszközünk, nyelv, vallás, nemzetiségi különbségek nélkül. Azt hiszem, alig van köztünk, ki mondaná, hogy mi eddig az idegen nemzetiségek irányában történt, újra kezdhetnők. Alig van, ki ugyanazon nyomon menne jövőben, mint eddig ment. Elhibázott lépések, a körülmények meg nem fontolása, teoriákra épített következtetések kifejtik az embert minden előítéleteivel, makacsságaival, sajátságaival, jó s rossz érzelmeivel. Pedig ezen egy kis hiba oly lyukat üt a számításban, miszerint félni lehet, hogy az elhibázott számítás talán többbe kerül Magyarországnak, mint gondoltuk volna. Óvatosaknak kell lennünk, s ezen óvatosság azt parancsolja, hogy ne menjünk messzebb, mint hová a státus célja kényszerít; ne tegyünk oly intézkedéseket, melyek az indulatokat felizgatják minden haszon s cél nélkül; ne áldozzunk a szépnek látszó teoriáknak, mert az élet gyakorlati, s mert mi adjuk meg az árát Ha magunk sorsáról lenne szó, akkor nemes büszkeséggel és önhittséggel mondanánk, igen is áldozzunk; de a mi kezünkbe egy nemzet tette le sorsát vak bizodalommal, s merem mondani, ha ezen törvényjavaslatot, úgy, mint Madarász L. előadta, a nép elébe adjuk, legfőleg sok ember lesz, ki azt indifferenter fogadja, de igen kevés, ki Annáit ürül, s igen sok, ki az által legszentebb érzelmeit sértve fogja találni a nélkül, hogy a haza célja azt igényelte volna. Általában, ha mi azt mondjuk ki, mit Komárom követete indítványozott, ha szabad mindén hitfelekezetnek külön iskolát felállítani, és annak fentartására használhatja azon vallás-felekezetbeliek többségének határozata ezerint saját alapítványait: ez által senki meg nem sértetik; respectáljuk a tulajdont és a nép vallásos érzelmeit; s elkerültünk sokat, mi tán kárt okozhatott a hazának. Avval végzem szavaimat, miként nem akarom a testvériséget úgy érteni, hogy a kiket testvérekké akarunk tenni, lánczra verjük, vagy tetszik vagy nem tetszik — hanem úgy szeretném testvérekké

tenni az embereket, miszerint a szabadságot né korlátozzak ott s akkor, hol azt a státus célja mulhatlanul meg nem kívánja.

Madarász J. Országglár úr okoskodásai azokra nézve bírhatnak nyomatékkal, kik a közös iskolákat helyeseknek nem tartják; de rám nézve, ki a közös iskola barátja vagyok, semmi meggyőző erővel nem bírnak. — Az alapítványokra nézve szélé úgy vélekedik, hogy azok, kik ilyeneket tettek az iskolák számára, és már sírban vannak, nem köthetik meg az utékor kezét akkor, midőn egyedüli céljokra, a nevelésre fordítatnak. Mi az abbéi merített okoskodást illeti: mintha valaki papiroson azt mondaná, hogy bűntények nincsenek, tehát nem kell codex, — ezt szélé visszafordítja, ti i. ismer bűntényeket, tehát kell codex, s ismer felekezeteiket, tehát a nevelést el kell választani a vallástól. A vallásos súrlódást szélé figyelembe veszi, ha alapja van, de miután a ministen javaslat a vallásos oktatást kizárta az elemi iskolákból, nem lehet tőle tartani. — Az indítvány ellen végre ismételte a többség zsarnokságát, s állítá, miként az a már elfogadott 6. 7. és 8-ik §-okkal ellentétben áll.

Drágos J. az 1 millióra menő román ajkúakat hozván fel, az indítványt mint igen loyális fenhagyását a szabadságnak, nyelv tekintetéből is pártolja. Emlékezteti a házat aromán ajkúak petíciójára mely május 24-kén hírlapokban megjelent, hol nyelvök gyakoroltatását maguknak kikötik. Szélé meg volt nyugtatva a ministeri javaslat által. Ha Magyarország önállóságát, mint magyar polgárnak s a nemzetiséget kell fentartani, megmérkőzik akármelyik magyar honfival, de az anya tejről sem feledkezhetik meg. Szélé az adó procentnációját is megkívánja hagyatni a külön iskolákat felállíték számára.

Bezerédy L. Igen szerette volna szélé, miután a ház tetszését hallja, ha az igazságügyi minister tegnap mondta volna el azokat, melyeket elmondott De hogy most meghíúsítsuk a tegnapi határozatot, ahhoz nem járul, hanem az

egész javaslatot inkább boldogabb időkre, kívánja halasztatni stb.

Klauzál G. kereskedési minister. Nem lehetek előttem szólóval azon véleményben, hogy a komáromi indítvány a ház tegnapi határozatával ellentétben volna, és hogy azok, melyeket az igazságügyi minister elmondott, tegnap lettek volna elmondandók. Véleményem szerint mind az indítvány mind annak pártolása ma van helyén. Mert ha az érdeemes követ megfontolja a tegnapi többség okát, emlékezni fog, hogy a kérdés így volt feltéve: Ott, hol több hitfelekezetek vannak, a státus költségén állíthatnak-e külön iskolák? Ezen kérdésre már, melyben két eszme van, t. i. a külön felekezeti iskolák eszméje és a státusköltség, — épen úgy nem-mel feleltek azok, kik absolute nem akarják, hogy külön iskolák legyenek, mint azok is, kik privát iskolákat is akartak. (Helyes.) Nem lehetett tehát véleményem szerint elő nem venni e kérdést. — Vegyük már most az indítványt. Jól mondá tisztelt barátom Deák Ferencz, hogy a törvényhozónak nem szabad csupán elmélet után elindulni. Higyje el a ház, hogy igen üdvös törvények vannak, melyekre sok megjegyzést lehetne tenni, ha azon perfectió szempontjából ítéltetnek meg, melyre az emberiségnek törekedni kell. — És ha valaki olyat indítványoz, mi csak száz év múlva lesz általánossá, bizonyosan czélt téveszt. Figyelmeztetem azokat, kik nem akarják tekintetbe venni a vallás-különbségeket, — miért felejtik el, mi egyik főoka az aldunai lázas eseményeknek? Azon szerencsétlenek-e okai, kiket csak nem régiben részeltettünk a szabadság áldásaiban? Vagy tán a dolgok higadt megfontolása szüli azon kegyetlenségeket, melyeknél borzasztóbbakat a vad indusok között sem lehet találni? Nem, hanem az izgatások. Emlékeztetem a házat azon deputációkra, melyek minden vallásfelekezettől — nem említve az innsbruckiakat — itt nálunk megjelentek. Nem elég csak fegyveres erőt küldeni a lázadók ellen, — a törvényhozó kötelessége, mennyire lehet, megelőzni a bajt,

Experimentumokat tenni a nemzet rovására nem lehet. Tisztelem minden ember poesisét; örömmel látom, ha a nagy lélek felemelkedik oda, hol minden ember egy vallása, — vannak, kik hitfelekezetekről tudni nem akarnak, kik az által segíteni vélnek a dolgon, hogy ők papiroson csak testületet, vagy társulatot ismernek el. Miért nem merjük, vagy miért szégyenljük kimondani, mi tetteleg megvan. Éjszak-Amerikában én abban látom a legnagyobb szabadságot, hogy a státus minden embernek megengedi, maga módja szerint imádni istenét, csak ez a státus céljával ne ellenkezzék. Nem a törvényes nevezet megszüntetése, hanem egyetértés az, mire törekednünk kell. Azonban nem is ez az indítvány lényege, mert úgy hiszem, ebben a ház meg fog egyezni, — a kérdés lényege a privát-alapítványok körül forog. E részben sincs az indítványban következetlenség — azért, hogy ki van mondva, hogy a község lakosai annyiban kötelesek járulni a közös iskola fentartásához, mennyiben az alapítványokból nem telik, mert ne feledjük hogy a javaslat szerint meg volt adva a hitfelekezeti iskola. Ha hát most azt mondjuk, hogy hitfelekezetek külön iskolákat csupán magok költségén állíthatnak, minő lélekkel vonnák el magán-alapítványaikat, holott a közös iskola eszméjének tökéletesen elég van tévé az által, hogy annak költségeihez a község minden lakosa s azután a státus is járult és így ezen teherben a közteherviselésnél fogva mindenki részesül. Véleményem tehát az, hogy ne keressünk az elhatalasztásban menedéket, s ezt nem azért mondom, mert a javaslat ministertől jó, hanem azért, mert rossz hatást fogna szülni.

— Egyébiránt megjegyzem, hogy midőn fentebb alapítványokról szoltam, nem értem a cath. alapítványokat, mer teljesen meg vagyok győződve, hogy eljő az idő, midőn ezeket a státusnak érinteni kell. Kérem tehát a házat, hogy e kérdést ne vallásbeli polémia, hanem szavazás által döntse el, s fogadjuk el a komáromi indítványt. (Szavazzunk.)

Elnök. Még sokan vannak felírva, azonban, ha a szó

tól elállanak, lehet szavazni; — a két indítványozónak azonban joga van még egyszer szólani. (Számos hang: elállunk.)

Palóczy. A komáromi indítványban reá lehet ismerni a stratégiára; de keservesen esik az embernek, midőn egy kedves elvében levoksolják. Most azt látja szóló, hogy a tegnapi 86-ból álló kevesebbség megújítja a csatát, — kérdi: maga rendén van ez? A többségnek azt mondja szóló, hogy, ha kicsikartatni engedi kezéből a kérdést — nem érdemel szánakozást. Szálló a mai vitákban nem hallott újat, még az igen tisztelt igazságügyministertől sem; — de hallott egy új ideát, hogy az egész tárgyat halaszszuk el. Szóló nem tudja, minő ideája lehet annak, ki ezt mondja 5 — 6 napi tanácskozás után. Szólót ez azon gondolatra vezeti, hogy a ministériumban nincs egyetértés. Eleinte keresztül ment volna az elhatalasztás; akkor cultusminister úr nem akarta, azt mondá, ismerni akaija a törvényhozás elveit Többé a ministérium vissza nem húzhatja, mert a tárgyalás az ő kívánatára történt — Ezután szóló ismétli sokszor elmondott argumentumait a nép érettségére nézve, s azzal végzi, hogy ha a elérüera bízzuk annak bejelentését, mikor lesz a nép érett, úgy ez az örökkévalóság után egy évvel fog megtörténni. A 181-es többség, midőn a tegnapi határozatra szavazott, maga megvallotta, hogy ebből lesz baj, lesz zúgás a zeloták között, de csak 2 — 3 nap, azután elfelejtik. A komáromi indítvány kijátsza a közös iskolákat, s a nép erkölcsiségére rász hatással leend, mennyiben az egyszer meghozott törvény iránti tiszteletet csökkenti. Az 1. §-ban megijednek a közös iskolától, — a másodikban már látni fogják, hogy csak tréfa, mert ott van a kibúvó ajtó. Szóló a tegnapi határozat épségben tartását kívánja.

Román beszél, de nem hallgattatik.

Szunyogh kijelenti, hogy tegnap a közös iskola mellett szavazott, de azért meggyőződése szerint nem esik következteltenségbe, ha most Pázmándy indítványát, pártolja; (Szóló kiabálások által szakasztatik félbe; — Perczel az

elnök által rendre utasítatik) szóló folytatja s több türelmet kér, — kijelentvén, hogy tudna nevezni egy érdemes képviselőt, ki az osztályokban mindenütt a közös iskola ellen volt, s tegnap mégis itt mellette szavazott. Szóló felteszi, hogy ez kapacitáció útján történt.

Pázmándy: Indítványom leginkább két szempontból támadtatott meg, — és megvallom, hogy az előadásokra figyelve, alig éreztem nagyobb örömet, mint azt hallva, hogy nem az támadtatott meg benne annyira, mit elvül felállíték, hanem inkább azon rész, mit én úgyis nyílt kérdésnek hagytam fel. Ez által sikerült nekem a megtámadást oda engagirozni, hol az indítvány leggyöngébb, — sőt a mit magam is akként fejtettem meg előre magamnak, hogy a külön iskola fentartása mellett a közös iskolai költségek rovatát is különbség nélkül mindenki fizesse. Ekként elosztatván a kétséget, természetesen az e részben tett ellenvetések magokban Összes dőlnek. A másik ellenvetés komolyabb és legerősb, hogyti az indítvány ellenkezik a tegnapi határozattal. Ha az áll, feltettem volna a házról, hogy indítványomba bele sem bocsátkozik. De nem úgy áll a tér, s a mint az előadásokra figyeltem, úgy- láttam, hogy nem is az én indítványom tulajdonképen az, mi azon határozattal ellenkezni mondatik, hanem az indítvány azon motivációja, mit igazságügyi minister úr adott Már ha az indokolást tetszik megtámadni valamely indítványnál, akkor elhiszem, ki lehet mutatni az ellenkezést Mi indítványom végét illeti, miután az indítványt nem mint elnök, hanem mint egyes követ tevé, nyílt kérdésnek hagytam azt fen, s ez által engagiroztam a megtámadást erre a részre, s én köszönetét mondok azért, hogy indítványom lényegét, magát az elvet meg nem támadták (helyeslés). Ezután sort vesz szóló az ellenvetéseken. Madarász L. barátom — úgymond — azzal áll elő, hogy indítványom a tegnapi határozatot paralieálja. Kötelességem megmutatni, hogy nem úgy van. Miként áll a bizottmányi szerkezet? Az mondatik benne, hogy azon helységekben, hol az egyes hitfelekezetek

iskolába járó gyermekeinek száma 50-et meghalad, minden hitfelekezet számára külön iskola nyitthatatik. Ez volt azon kérdés, mely tegnap szavazat alá bocsáttatott, s a többség által nem-mel döntetett el. Ez tény, és én nem keresem, minő indokok vitték ide a többséget, mert egy határozatot, mely tiszta, ezen oldalról megtámadni nem lehet. Már most ha nézzük a bizottmány! szerkezetét, ott az mondatik, hogy a 14.15. §§-ok a javaslatban a 13. §-hoz módosíttassanak; a logica legszorosb következménye tehát, hogy ha a ház a 13 §-t, melyhez az utóbbiaknak módosíttatni kell vala, elvetette: el vettette a 14. és 15. §-t is. E szerint tehát épen most van rende, hogy az elvetett szakaszok helyett más szerkezet indítványoztassék. S mit mondtam én indítványom első részében? Épen azt, mit a tegnapi határozat Ehhez kellett már a 14. és 15. §§-okat módosító, — csak az a kérdés: mikép? Én indítványomat úgy állítám fel, hogy azon nép, mely vallásos érzelmeiben félkorbácsolva, irtóznék a közös iskolától, a 14. §. engesztelő rendeleténél fogva ne phisicailag kényszeríttessék arra, hogy gyermekeit a közös iskolába járassa, hanem moraliter akarom azt ugyanoda vinni. Itt van köztem és az ellenvéleményűek közt a különbség. — Azt modják, következetlenek leszünk, ha külön iskolák felállíthatását megengedjük, miután egyeseknek szabadságában áll tanítézeteket felállítató, én azt hiszem, hogy nem, sőt akkor lennének azok, ha megtagadnák. És ha meg nem tagadjuk, ki kell mondani azt is, hogy a most meglevő alapítványok minden iskolának tulajdonai maradnak; míg más részről nézetem szerint azt meg kelle állapító, hogy a közös iskolára mindenki köteles fizetni. — De Madarász L. barátom azt mondja, hogy a nép már most is azt kérdi: meddig fizeti még a papját Épen ebben fekszik az én indítványom fentebb kijelölt czéljának practical kivitele. Mert ha a papot sem szereti már fizetni a nép, még kevésbé lesz hajlandó a külön iskolára fizetni, és így nem moraliter lesz-e vezetve a közös iskolához? Köszönöm ezen argómén-

tumoit. Egyébiránt Madarász okoskodása azon alaptól indul ki, hogy minek csináljunk felekezeti különbségeket Nem csinálunk, hanem léteznek. Ha nincs tabula rasa political tekintetben, meri-e valaki az ellenkezőt állítani a népre nézve, hol annyi nemzetiség áll és küzd egymás ellenében. A vallásos unióra kimondók, hogy kényszerítést nem akarunk; kérdem: ezt akajja-e követni tovább is a ház, vagy tán azon politicát, melyet Borsodmegye követe ajánlott Mikor a horvát viszonyok csak zsengeben voltak még, akkor is voltak, kik azt mondták: nem kell félni a reactiótól, kényszeríteni kell, — és mi történt? Lett oly reactio, melyet Borsodmegye rendei együtt véve nem bírnának most lecsillapítani. És mikor arról volt szó, hogy a horvát követek magyarul szóljanak-e az országgyűlésen, vagy horvátul? — magam voltam, ki a vitát a circulusokra akartam visszavinni. Dé akkor is ott volt Borsodmegye követe a kényszerítő elvvel, — s mi lett következése? Az, hogy a reactio felhasználván ezen nem igaz okot, jelenleg Horvátország köpenye alatt akarja financiánkat és katonáinkat tőlünk visszavenni — . Hát kérdem: ildomosság-e tőlünk az iskolák kérdését úgy dönteni el, miként Európának egyetlen egy nemzete sem tevé. Ismétlem egyik sem, és én felhívtam az ellenvéleményüeket, hogy e részben czáfoljanak meg; de ők a felelettel adóságok maradtak, és adóságok fognak maradni mind végig, mert hasonló kényszerítő intézkedés nem létezik sehol. — Madarászszal végezvén szóló, Zzembergy ellenvetésére felel. Csodálkozik — úgymond — az érdeemes képviselő, hogy a ház nem veszi észre, miként indítványom a tegnapi határozat megsemmisítését foglalja magában. Erre indítványom első része, mint a melyben a tegnapi végzésnél egyéb nincsen, elegendő felelet. A 2-dik rész vita alatt sem volt, azt merőben tagadom, stb. Perczel képviselő úr továbbá azt mondja: hja! ez a kérdés messze vág, — itt a papi javadalmak ügye döntetik el. Én szerkezetemben nyíltan kimondám, hogy csak elemi iskolára tett fundátiókat értek. — Fel-

hoztam előadásomban Poroszország példáját, s a képviselő úr azzal akar megczáfolni, hogy a porosz eddigi nevelési rendszer ellen a legjelesb tanárok felszólalnak. Meglehet az irány, de nem a paedagogiai rendszer ellen. Kárhoztatják azt; hogy a nevelés egyedül a kormány kezében van, s egy célra fordítatik. De ezen veszély megszűnik, mihelyt felelős kormány van, mely ily tendenciákat nem ápol stb. Nyáry azt mondja, hogy nem kell simogatni a reactiót, Hiszen még nincs is mit simogatni, — reactiót mindig adónak kell megelőzni. A reactio második stádiuma az indifferentismus, melynek én vallási tekintetben legnagyobb ellensége vagyok. S ha tekintem, hogy Angliában, hol csaknem vakbuzgóság uralkodik a vallás iránt, a nép századokig meg tudja őrizni alkotmányos szabadságát, míg p. Franciaországban, hol a vallásos közönyösség nagy szerepet játszik, csaknem minden hóban változni látjuk az alkotmányos formákat: azt kell mondanom: ne idézzünk elő indifferentismust stb. Végre Palóczyra került a sor. Az érdeemes képviselő — úgymond szóló — figyelmezteté a házat az indítványomban levő stratégiára. Pedig egyenesen belement at érdeemes követ úr, mert indítványom azon részét támadta meg, mit én nyílt kérdésnek hagytam. József császár idejét is többször felhozta már az érdeemes követ. Elmondá, mi érzékeny barátságban éltek együtt az ártatlan iskolás gyermekek. De hiszen nem is az ártatlan gyermekektől félünk mi. S miért dőltek össze ez intézkedések? Mert József császár is phisicailag akart kényszeríteni, s azért concentrálta a nevelést, hogy a német nemzetiség alapját megvesse. Ha mi hasonlót teszünk, nem fogják-e azt mondani, hogy valaki gyermekére a nemzetiséget ráerőszakolni akarjuk. Hát a mit gyermekségében hibásan felállítani látott, azt öregségében akaija-e az érdeemes követ felállítani ismét, hogy mint második gyermek, újra összeomolni lássa. Azzal vádol továbbá bennünket, hogy mi mindig azzal állunk elő: „hja a nép éretlen.“ Mi nem azt mondjuk, hogy éretlen, hanem, hogy érett,

De azért rá akarjuk bízni, hogy válaszszon a közös és külön iskola között — Említi szóló Erdélyt, említi az oláh fajt, mely könnyen felizgattathatik. — Továbbá positive kimondja, mit negative eddig is értett, hogy a bitfelekezeti többség, ha külön iskolát állít, nem kényszerítheti a kevesebbséget, hogy annak fentartásához is járuljon. Végre megköszönvén szélé a ház türelmét, azzal végzi, hogy bármikép dőljön el a dolog, részéről nem helyez benne semmit, de arról meg van győződve, hogy 1848 eldöntheti a kérdést, de 1949-ben bizonyosan permissive fog eldőlni. (Helyeslés.)

Még Madarász L. beszélt, s támogatta a maga indítványát, ismételvén a már elmondottakat, — mi megtörténvén az elnök fel akarta tenni kérdésül legelőbb Pázmándy indítványát, a a jegyző már névszerint kezdé is olvasni a tagoltat, de a Madarász-rész felzúdult, s a tegnap beadott szerkezetekre kívánt szavazni. Sokan szólni kívántak, de hangjok a növekedő zajban veszett el. Ezt látván az elnök, az ülést eloszlatta.

XXIX-ik ülés az alsóházban

Aug. 10-én.

Az elnök által előadott különféle jelentések után, Pázmándy tegnapi indítványa nyílt, névszerinti felszólítás után történt szavazás által 231 szóval 84 ellenében elfogadtatott. Ezután olvastattak a 16.17.18.19. §-ok, mint azokat a központi választmány módosíttatni kívánta. A központi választmány szerkezete elfogadtatott. Teleki L. indítványt tőn, a már keresztülvitt törvényjavaslat félretételére, vagy legelőbb életbeléptetésének elhalasztására, mi felett határozat, a szabályok értelmében csak egy nap közbejöttével hozathatván, holnapután jó napi rendre. Befejeztetvén e tárgy s Pálóy alelnök átadván az elnöki széket Pázmándy Dénesnek, Szacs vay egy u honvéd-tüzérség által kézbesített kérvényt és ennek folytán általa szerkesztett törvényjavaslatot nyújtott be, a botbüntetésnek a sorkatonaságnál leendő eltörlése.

tárgyában, mi is az illető választmányhoz utasítottatott. Végre napi rendre kitűzendő tárgy kijelölésére jöven a sor, az indítványkönyvbe írt indítványok előterjesztettek, e következők utasítottván osztályokhoz, u. m. Magyarország diplomatiájáról, Boczkótól; a hűbéri viszonyok maradványainak megszüntetéséről, Nyárytól, — mi a ministerium által e tárgyban beadandó törvényjavaslattal fog tárgyalatni; — az 1848-diki 10-dik t. czikk. 1. §. megszüntetéséről, Tancsicsától, — mely szinte akkor fog tárgyalatni; — a zág-rábi püspök hűbérnökeinek kötelezettségük alóli felmentéséről, Bakalovicstól; — végül: a katonáskodó székelyek sérelmeiről, Bérdétől, — ez utolsó az erdélyi tárgyban kiküldött választmány jelentése alkalmával gyaltatni.

XXX-ik ülés az alsóházban

aug. 12-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése után az elnökség által több kérvények nyújtattak be, jelesül: Budanak országos költségen leendő építése tárgyában; Putnok városa közönségéé, húsvágás, bormérés s több kisebb kir. haszonvételek közössé tétele iránt; mik a kérvényi bizottmányhoz tétettek át Bizonyos Illinyi nevű folyamodó kérvénye, melyből az sült ki, hogy ezen egyén, ki magát harmadik és utolsó messiásnak czímezi, elméjében kissé megháborodott, elmellőztetett. Napi renden volt az osztályokba még be nem sorolt képviselők sorshúzás útján besorolása. Ezen tárgy azonban a névjegyzéknek pontosabb szerkesztése végett elhalasztatott Ezután az elemi oktatásról szóló törvényjavaslat kerülvén általános szavazás alá, a nagy többség annak megtartását állapítja meg.

IX-ik ülés a felsőházban

Aug. 14-én.

Elnök jelenti, hogy a képviselőház elnöke az elemi oktatás iránti törvényjavaslatot hozzá átküldte. Továbbá,

hogy a pozsonyi főispán múltkor megemlített indítványát beadván, azt kinyomatta.

Az első felolvastatván, e l n ö k tárgyalása módját tartja mindenek előtt meghatározandónak, bizottmányra bízassék-e, vagy azonnal tárgyalassék?

A többség bizottmánynak kívánván azt kiadatni, ennek tagjai megválasztattak.

Elnök: Következik gr. Pálffy J. indítványa,

Sárközy olvassa a frankfurti szövetség iránti indítványt.

Elnök: Hogy akarja a tisztelt ház tárgyaim?

Fölkiáltás: Bizottmány, bizottmány!

Elnök: Talán lehetne az előbbválasztott bizottmányra ez ügyet is bízni? -

Mi elfogadtatván még gr. Széchenyi I. szolt, szerinte kár volna sok időt vesztegetni. Holnap ünnep lévén, a bizottmány holnaputánig hozhatna decisumot. Annál sürgetőbb a tárgy, mivel a képviselők határozata némelyekben aggodalmat szült, mintha ők Separatismus után törekednének. Nem tudják ugyanis megfogni, hogy férhet az össze a dynastiához hűséggel. Szeretné tehát, hogy most, midőn minden félreértésből sok rász btujánozik, a tárgy ne soká halasztassék, hanem minél előbb legyen határozat hozva. Azért ismétli, hogy a bizottmány mindjárt holnap összeülhetne.

Mi elfogadtatván, az ülés eloszlott.

XXXI-ik ülés az alsóházban

aug. 16-án.

Az ülés megnyittatván, a jegyzőkönyv hitelesített: a folyamodások az illető választmányhoz utasítottak, a még be nem sorozott követek sorshúzás útján az osztályokba Boroztattak; végre az innsbrucki küldöttség jelentést tön, miszerint ő felsége ígérte, hogy a törvények megerősítésére, vagy ha lehet, még hamarább is le fog Budára jőni. ...

Ezután napirendre, a hadügyi törvényjavaslat tárgyalására tért a ház és felolvastalak a következő irományok:

Törvény csikk; As ország védelmére szükséges katonai erőnek kiállításáról.

Addig is, míg a hon védelmének állítandó rendszere kimerítőleg tárgyalatik s megállapítatik, az ország jelen rendkívüli körülményeinek tekintetéből határozottak:

1. §. A ministerium meghatalmaztatik, hogy as ország rendes katonaságának számát a határőrségi seregeken kívül kétszáz ezer fegyveresig emelhesse, s az e végre idő szerint szükséges újonczokat kiállíttathassa. 2. §. A ministerium úgy rendelkezék, hogy e jelen törvény szentesítése után negyven ezer gyalog és négy ezer háromszáz lovas-újoncz a lehető legrövidebb idő alatt tüstént kiállíttassák, más negyven ezer gyalog pedig és négy ezer háromszáz lovas akkép tartassák készen, hogy a szükséghez képest első felhívásra kiállíttasson. 3. §. Ha ezen nyolczvannolcz ezer hatszáz újoncz sem volna elegendő a hon védelmére, a ministerium az első §. ban megállapított számig folytathassa a szükséges kiállítást. 4. §. Ezen most megajánlott újonczállítás alá esik Magyarországnak s a kapcsolt országoknak minden polgára, ki életének 19-ik évét már betöltötte sors- és valláskülönbség nélkül. Kivételnek azonban: a) Az egyházi személyek. b) A fegyveres szolgálattal amúgy is köteles határörvidékiek, c) A család feje és a család fentartására mulhatlanul szükséges egyetlen fin vagy vő. d) Azok, kik valamely hibájok miatt a katonaságra teljesen alkalmatlanok. 6. §. A jelen törvény következtében állítandó újonczok rendes katonai szolgálata hat évig fog tartani. Ezen idő elteltével haza bocsáttatván, a hon egyéb polgárainak sokába lépnek vissza. 6. §. A kiállítás sorára nézve megállapítatik: hogy elsőbben azon egyénekből történjék a kiállítás, kik koruknak 19-ik évét már elérték ugyan, de 20-ikát még meg nem haladták, s ha ezekből a szükséges szám ki nem telik, a 20 évesekre, és ha ezek sem elegendők, a 21 évesekre megy által a kiállítás, és így tovább mindaddig, míg a megkívántaié mennyiség teljesen ki nem kerül. 7. §. A kiállításnak gyorsabb eszközlése végett, ezen törvény szentesítése után, azonnal küldenek a ministerek minden törvényhatóságba biztosokat, kik a törvényhatóság közbejöttével elsőbben is minden 19, 20, 21 és 22 éves férfi egyéneket, az anyakönyvek segedelmével, minden korbeliakat külön sorozatba, összeíratnak s orvosilag megvizsgáltatnak; a katonaságra alkalmatosakat külön följegyzik, és mindezen összeírásokat a hadügyi ministernek azonnal beküldik. 8. §. A hadügyi minister ezen összeírásokból s jegyzésekből fogja meghatározni, mennyire telik ki a szükséges szám a 19 évesekből, vagy mennyire szükséges a 20 évesekre is, és így tovább a 6. §. értelmében kiterjeszteni a kiállítást. 9. §. Midőn ugyanazon egy korbeliaknak csak egy része szükséges a kívánt számnak kiegészítéséhez, sorshúzás fogja kijelelni a kiállítandókat, s ez esetben a hadügyi minister fogja kivetni, a fentebbi §-ban említett összeírások nyomán, minden törvényhatóságra, a törvényhatóság pedig minden egyes helységre azt, mennyi lesz kiállítandó azon korbeliakból, mely csak részben szükséges a kívánt újonczok számának kiegészítéséhez. De fősabály leend mindenkor az, hogy, míg a 19 évesek között alkalmatos egyéntaláltatik, addig a 20 évesekre nem kerül a sor, és így tovább. 10. §. Megváltás vagy helyettesítés semmi szín alatt meg nem engedetik. 11. §. A kiál-

lításra s besorolásra vonatkozó minden egyéb intézkedések és rendelkezések as illető mintaterekre bíznak. 12. §. Az eddig gyakorlatban volt toborzás megszüntetik, de ha oly kiszolgált közvitéztek és altisztek, kik még szolgálatra alkalmasok, újra beállanak, nagyobb zsoldot fognak kapni, és pedig ha 8 évre kötelezik le magokat, egy harmadával, ha pedig 6 évre állanak be, félével többet, mint a mit rendes zsoldjuk tenne. — Budapest, július 20-án, 1848. — Mészáros L., hadügyminister.

A központi bizottmány a hadügyminister által tervezett újonczállítási törvény csikket következő módon véli szerkezendőnek:

A magyar hadseregről. Addig is, míg az állandó honvédelmi rendszer megállapittatik, az ország jelen rendkívüli körülményei tekintetéből határozott: 1. §. A ministerium felhatalmaztatok, hogy az ország rendes katonaságának számát, a határőrségi seregeken kívül, 200 ezer fegyveresig emelhesse. 2. §- A megajánlott katonaság a haza védelmére lévén adva, mindaddig, míg a hon békéje minden oldalról biztosítva nem lesz, csupán a bellázadások és pártütések elnyomására vagy az országot megtámadó külellenesség ellen alkalmaztathatik) és ezen esetet kivéve, a magyar korona birtokeinak határain kívül nem használathatik. 3. §. A megajánlott újonczok a fenforgó szükséghez képest fognak kiállittatni 4. §. A kiállítandó újonczokból azon ezredeknek 8-ik zászlóaljai, melyek az ország határain belől a zavarok lecsillapításában tettelesen működnek, kiegészítendők. 5. §. Ezenfelül új ezredek alakittassanak. Az új ezredeknel az ügyvezetési és vezényleti nyelv, továbbá zászló, ruha és jel magyar leend. 6. 8. Mihelyt a körülmények megengedik, a már létező többi magyar sorszerekek is nemcsak tökéletesen magyar lábra állittassanak, hanem egyszersmind az tg ezredekbe beleolvassattassanak, minek végrehajtása a hadügyministerre bíztatik. 7. §. Azon hadi tisztek, kik a régibb sereg átalakulásakor, a magyar ügyvitelre képességgel nem bírván, szolgálatukat nem folytathatják, ha egyébkint a magyar álladalom irányában kötelességüknek pontosan és hűséggel megfelelték, rangjoghoz képesti díjazásukról e törvény által biztosittatnak. 8. §. Mindazon katonai egyének, kik a hon szolgálatában az ellenség előtt magokat kitüntetik, érdemük szerint fognak az álladalom által jutalmaztatni. 9. §. A magyar hadseregnél a törzstisztek a hadügyminister ellenjegyzése mellett, az alsóbbak közvetlenül a hadügyminister által neveztetnek ki. 10. §. Az egész magyar hadsereg a következő esküt fogja letenni: Esküszöm az élő Istenre királyomnak V. Ferdinándnak és a magyar alkotmánynak hűséget; esküszöm, hogy zászlómat soha el nem hagyom, hogy előjáróimnak engedelmeskedni fogok, kötelességemet pontosan és híven teljesítem. 11. §. A most megajánlott újoncz-állítás alá esik Magyarországnak s a kapcsolt részeknek minden állandó lakosa, ki életének 19-dik évét betöltötte, sors- és valláskülönbség nélkül. Kivétetnek azonban: a) a szolgálatban levő felszentelt lelkészek, segédlelkészek és rendes iskolatanítók; b) további rendelkezésig a fegyverben álló határőrök; c) a család fentartására mulhatlanul szükséges egyén; d) azok, kik valamely hibájok miatt a katonaságra teljesen alkalmatlanok. 12. §. A jelen törvény következtében állittandó újonczok katonai szolgálata 4 évig fogtartani. 13. §. A kiállítás sorára nézve megállapittatik: hogy elsőben azon egyénekből történjék a kiállítás, kik koruknak 19-ik évét már elérték ugyan, de a 20-at még meg nem haladták, és ha ezekből a szükséges szám ki nem telik, a 20 évesekre, ha

ezen nem elegendők, a 21 évesekre megy által a kiállítás, és így tovább mindaddig, míg a megkívántos mennyiség teljesen ki nem kerül. 14. §. A kiállításnak gyorsabb eszközlése végett ezen törvény szentesítése után azonnal köid a ministeriom minden törvényhatóságba biztosokat, kik a törvényhatóság közbejöttével elsőbben is minden 19, 20, 21 és 22 éves férfiegyéneket az anyakönyvek e egyéb adatok segedelmével minden korbelleket külön sorozatba összeíratnak és orvosilag megvizsgáltatnak, a katonaságra alkalmasokat külön feljegyzik és mindezen összeírásokat a hadügyministernek azonnal beküldik. 15. §. Kik a vizsgálat elől elrejtőznek, 8 évi szolgálatra köteleztetnek. Kik bármi egyéb módon magokat a katonai szolgálatra alkalmatlanokká teszik, szigoráén fognak büntettetni. 16. §. A hadügyminister ezen összeírásokból s jegyzetekből fogja meghatározni, mennyire telik ki a szükséges szám a 19 évesekből, vagy mennyire szükséges a 20 évesekre is, s így tovább a 19-ik §. értelmében kiterjeszteni a kiállítást. 17. §. Midőn ugyanazon egy korbelleknek csak egy része szükséges a kívánt szám kiegészítéséhez, sorshúzás fogja kijelelni a kiállítandókat, s ez esetben a hadügyminister fogja kivetni a fentebbi §-ban említett összeírások nyomán minden törvényhatóságra, a törvényhatóság pedig minden egyes helységre azt, mennyi lesz kiállítandó azon korbellekből, mely csak részben szükséges a kívánt újonczok számának kiegészítéséhez. De főszabály leend mindenkor az, hogy míg a 19 évesek között alkalmas egyén találtatik, addig a 20 évesekre nem kerül a sor, és így tovább.

18. §. A megváltás vagy helyettesítés semmi szín alatt meg nem engedtetik.

19. §. A kiállításra s besorolásra vonatkozó minden egyéb intézkedjek és rendelések az illető miniszterekre bízattak. 20. §. Az eddig gyakorlatban volt toborzás megszüntetik. Ha oly kiszolgált közkatonának és altisztek, kik még szolgálatra alkalmasok, újabb 4 évre beállanak, az eddiginél egy harmaddal nagyobb dijt huzandnak. 21. §. A hadügyminister az eddigi hadi törvénykezést ideiglenesen is az ország jelen állásához alkalmaztassa, és a jövő törvényhozás elébe katonai törvényjavaslatot terjeszzen.

Előterjesztése azon okoknak, melyek a központi bizottmányt az újonczállítási ministeri törvényjavaslat módosítására indították.

A bizottmányi javaslat 2-ik 8-ban foglalt azon határozat által, hogy a most ajánlott újonczok addig, míg a honban a béke teljesen helyre nem áll, csak azon esetben alkalmaztathatnak külföldön, ha az országot külellenség támadná meg, leginkább azon aggodalom megelőzését czélozta a központi bizottmány, mely a válaszfeliratnak az olasz háborúra vonatkozó részéből eredhetne, és mely, ha eleje nem vétetik, a kiállítást némileg nehezíthetné. A 8-ik 8. a minister! javaslat 2-ik és 3-ik §-ai helyett állott elő, s ezek tartalmát rövidebben ugyan, de azért tökéletesen kifejezi. Azonban a hadügyministernek szabad tért enged az újonczszedésre nézve. Miután az újoncz-ajánlatnak egyik főindoka a mostani vészek elhárítása, szükségesnek vélte a bizottmány kimondani a 4-ik S-ban, hogy az újonczok egy része legelőbb is a magyar harcztéren álló ezredek 8 zászlóaljainak kiegészítésére fordíttassék, s az által a lázadás elnyomására irányzott hadierő öregbítették. Az osztályok némely része a fenálló, a a magyar földön harczoló ezredekhez, az erő nevelése végett 4-ik zászlóaljakat kívánt ezen újonczokból állíttatni, de a bizottmány úgy hitte, hogy a mostani ezredek magyarítása az így szaporítandott számnál fogva megehezíttetnék, s azért e kívánatát mellőzendőnek vélte, A bizottmányi ja-

vulat 5-ik §.-ában azon rendelet foglaltatik, hogy az érintett completatió után fenmaradandó újonczokból is ezredek formáltassanak, még pedig azonnal teljesen nemzeti alakban. Ezen jogszerű, régi országos óhajlás pártolva lón minden osztályok által. A német birodalmi ministerium közelebb meghagyta a bécsi tartományi ministereknek, hogy az ausztriai sereggel német színeket öltessenek fel. Maga ezen most támadott incidens is sürgetőleg felhívja e nemzetét arra, hogy az eddigi idegen nyelven kormányzott ezredek hova hamarabb magyar alakot öltsenek magukra, sőt az idegen szellem kiirtása tekintettel az újból alakítandó nemzeti seregbe beolvasztassanak. A választmány vélekedése szerint azonban kellő óvatossággal szükség lenni, nehogy e változás oly módon rögtönöztesseék, mely a harci eredményekre káros befolyást szülhetne, s ez okból e rendszabály kivételénél a körülményeket véli tekintetbe veendőeknek. E nézetből eredt a bizottmány 6-ik §-a. Az átalakítás érhet oly idegen tiszteket, kik e hasának eddig becsülettel szolgáltak, de a magyar ügy-vevésre magokat, képesíteni nem tudják. Seregeink szemközt állanak az elenséggel. A törvényhozásnak kötelessége elejét venni a rász hatásnak, melyet rendeletí a seregnél támaszthatnának. E nézetből iktatta a bizottmány törvényjavaslatba az idegen tisztek biztosítását, valamint jónak vélte a következő §-ban nemzeti jutalomra nyújtani kilátást azoknak, kik ügyünkért serényen harczolandanak. Hogy az ausztriai birodalmi kormányának seregeinkre való jogtalan befolyása megszüntessék, szükségesnek véli a központi bizottmány, hogy törvényben mondassák ki, miszerint minden katonai kinevezések a magyar hadseregnél közvetve vagy közvetlenül a magyar hadügyministertől erednek. Azon kivételek közt, melyek a katonai szolgálatól! mentiséget vonják magok után, az a) alatti pontnak oly értelmet kellett adni, nehogy akármely vallású papi candidatueok kivéteknek tartassanak. A b) ponthoz azért kellett hozzá tenni e kitétel: további rendelkezésig, nehogy a székelekben, kik magokat az örökös katonaságra jogtalanul szorítottaknak tartják, e felmentés iránti remény meghíúsíttassék. Miután lehetnek oly esetek, hogy némelyek magokat a katonai vizsgálat elől elvonják, vagy készakarva képtelenekké teszik a katonai szolgálatra: úgy vélekedett a központi bizottmány, hogy ha az ily esetekre sanctio nem hozatik, a vonakodók száma nagyra szaporodhatik, s ennélfogva javolja a 15-ik §-ban kifejezett határozatokat. A 21-dik §. a hadi törvényeket érinti. A katonai perek még most is Bécsbe felebeztenek; Magyarország független állásával ez össze nem fér. Azonban a hadügyészek tanfolyama is közelebb kezdetét veendi. Ezen okokból szükséges a katonai törvényeknek létező viszonyainkhoz! alkalmazása, mi a 21-ik §.-ban van kifejezve. Budapest aug. 1-ső napján, 1848. — Farkas E., s. k. központi bizottm. előadó.

Mészáros L. Tisztelt képviselő ház! Mielőtt a tárgyhöz szólanék, bocsánatot kérek, hogy valamit előre mondhaszak. Nem mondhatom, hogy megjártam Tolnát, Baranyát, hanem megjártam Torontáli és Bácsot. És ezen sétaközben sokat tapasztaltam, mely egy részről nagy reményt nyújt a későbbi időre nézve, más részről azon meggyőződést erősbíti meg bennem, melytől igen nehezen fogok megválni. A per-

lászi tábortól kezdve, majd csaknem a Dunáig láttam valamennyi sereget, és örömmel tapasztaltam, hogy akármi fajú és nyelvűek legyenek azok, úgy vannak lelkesülve, hogy a közös célnak, melyet elérni akarunk, tökéletesen meg fognak felelni. Legyenek azok bármely nemzetbeliek, hanem mivel egy helyen vannak, mihelyt a kötelesség híja őket a cselekvésre, örömmel lelkesültek. Még eddig mindig nagyobb erőt vertek vissza, és hogyha igen nagy erő nem volt ellenük, mindig győzelemmel tértek vissza a táborba. A mai Közönyben jelentetett seregeinknek győzedelme Neuzina, Járek és Verbász helységei mellett, melyeknek részletei következő számban fognak előadatni. A katonaságról nem mondhatok mást, minthogy a katonaság kötelessége terén áll. A nemzetőrökről be kell vallanom, hogy azon kevés idő, melyet a táborban töltének, a katonai szempontból véve a dolgot, nem helyeselhető: mindazonáltal nagy hasznot hajtott. Mert ez által némely süvöltő bogarakkal megismerkedtek, a bátorságban is előre haladtak — mire egy kis szükségünk is van — és rendben, engedelmisségben nyertek sokat. A mit leginkább kell kiemelnem, azok az aradi tüzérek, kik úgy viselik magokat, mintha rég szolgáló tüzérek volnának. (Éljenek!) Már jól is lőnek, úgy, hogy nem nézik mennyi ellenség van előttük, hanem hogy hol az ellenség. Másik az, hogy néhány aludi és békési lovas, mikor kitelt idejük, tovább is a táborban maradtak. Az önkénytesekről akárhol vannak, nem lehet mást mint jót mondani. Ugyanis akárhol állanak, mindenütt teljesítik kötelességüket. Van ugyan némely emberi gyarlóság bennük, de azon is keresztül esnek, a miért ezen gyöngéjüket köpenynyel betakarom. Által megyek a Duna és Tisza közötti térre. És örömmel kell jelentenem, hogy a tolnai nemzetőrök megesküdték életre halálra, hogy megtartják helyöket. És a mint szemükbe néztem, láttam, hogy ígéretük igazsággá fog válni. A jász-kunok is derék emberek, jó katonák, különösen a lovasság kitünteti magát, csak az kár, hogy igen nagyra nőtt Bácsban a kukoricza, mert

még többet is tettek volna; azonban az ütközetnél mégis azon jó történik, hogy míg az első vonalbeliek az ellenség-, gél szemközt állanak, a második vonalbeliek használják aá alkalmat, s lekasálják a földet, hogy a lovasság keresztüül-, kasul járhasson. Szinte jót lehet mondani a bácskaiakról, kik, különösen a szabadkaiak és bajaiak némely ütközetben, derekasan viselték magokat, ezek között is találkoztak önkénytesek, kik a táborban maradtak. Ha talán valamit el-, felejtettem mondani, csak azt nyilatkoztatom ki, hogy ezen táborozás, ha mindjárt vérbeli és pénzbeli kárára volt is an országnak, mindenesetre azon hasznára volt, hogy a nemzetörök, kik ott táboroznak, megszokták a rendet; engedelmességet, ágyúdürgést, és jövendőben hasznára lesznek a hazának. Azt az egyet kell még kijelentenem, hogy mivel vaspályán és gőzösön szeretünk járni, alig bújok elvárni az eredményt, és mindenben szeretnénk gyorsan előhaladni. Noha katona vagyok, mégis az emberi bánást választottam; mert hasznunk van az emberekben, és még több hasznunk fog fenni. Azon két cél között kellett választanom: akarunk-e mindjárt eredményt véráldozatokkal, vagy később kevesebb véráldozattal. Én elhatároztam magamat a kevesebb véráldozatra; így későbben értünk célát, noha már nagyon szeretnénk is híreket hallani. A katona nagy harcjáték: bizony drága játék, s a szerencsekerékhez hasonlít. Annyira mennyire embertől kitelik kiszemelni, mondhatom, hogy száz eseményesség (chance) között 65 vagy 70 részünkön van, 30 az ellenség részén. Ha tehát nem csalódom, bizonyosan nem sokára valami jót fogunk hallani. Nem feledhetem el Szeged városát, melynek hazafiul szeretetét és készségét nem lehet elegendőképen dicsérnem. Mit a katonaság átszállításánál, a betegek és sebesültek ápolásánál tenni kellett, mindent megtett, úgy hogy a sebesültek, még azok is, kik élet halál között feküdtek, azt mondák, nem bánkódunk sebeink miatt, bárcsak tovább szolgálhatnánk a hazának. Ugyanezt lehet mondani Bajáról is, mely város

szinte mindent készséggel teljesít. Végre, hogy személyekről szóljak: Szentkirályi biztos úr (éljen) különös erélyességgel működik a táborban. És igen nagy hatással van a nemzetőrökre, az egyetértésre és kiegyenlítésre. Soha jobb választást nem lehetett volna tenni. Szinte dicsérettel kell említenem Török Gábor élelmezési biztos urat. Úgy szinte a torontálmegyei élelmezési biztost, szerencsétlenül elfelejtettem nevét, (egy hang: Vukovics). Nem Vukovics, ez királyi biztos, róla szinte nem mondhatok mást, mint Szentkirályiról. Elfelejtettem nevét, de reményilem eszembe fog jutni később. Meg kell emlékezni még Horváth Antal bácsi főispán úrról is, ki bár karja eltörött, kötésben hordozva karját, szinte ott működik a táborban. Vannak még több egyének, hanem ezek legyenek azon általános elismerésben és dicséretben részesek, melyet a tisztelt ház mindnyájoknak szavazni méltóztatik. (Éljen.)

Átmegyek már most egyenesen az én ügyemre. Aratok-e itt éljeneket, vagy nem, nem tudom; hanem minden esbe gyakorlaton és tapasztaláson épült meggyőződésemet fogom kifejezni.

Ha békés idők lettek volna, minő ujoncz-állítási rendszert kívántam volna behozni, nyomtatásban olvashatja a tisztelt ház. Mert általános újonczozási rendszernek tárgyalását most azon szempontból nem lehet elővenni, mivel minden új rendszer behozatalához idő kell. Tehát meggyőződésből egy kisebbet választottam, mely keveset változtatván a most létező rendszeren, melyet hasznunkra kell fordítani, azon feladatnak, miszerint a hazát kell megvédenünk, és ha lehet, megmentenünk, megfelelhessen. Mily körülmények közt forog hazánk, mily veszélyek veszik körül, nyilvános titok. És azért törvényjavaslatomat nem akartam úgy szerkeszteni, hogy általános elveket mondjon ki, hanem úgy, hogy mint országos hivatalnok, ki egy ilyen erős és igazságos bíró előtt állok, felelősség terhe alatt, az igazság és meggyőző-

désem szerint működven, a haza javát előmozdíthassam. Szükségünk csak egy pontra irányozva, arra, hogy azon katonák, kiket a képviselőház oly nemesen megadott, minél előbb a haza hasznára fordíttathassanak, hogy így czélt érve, visszalépünk azon csendbe, rendbe, törvényszerűségbe mely nélkül semmi jövőnk nincsen. Akárhogy törtem fejemet, és gondolkodtam, mégis olyanon akadtam fen, a miért talán a tisztelt képviselőház be fogja törni fejemet 35 évig húzom ezen igát; és ha nem tanultam sokat, de tanultain annyit, hogy ha engedelmisségben neveltetem is, mégis ott, a hol hivatásomnál fogva kell valamit tennem, azt úgy tegyem, hogy lelkiismeretemnek, meggyőződésemenek, és a főczélnak egy úttal, ha lehet, megfeleljek; és hogyha szerencsétlenül talán a tisztelt ház kívánságának és talán . az egész hon kívánatainak megfelelni szerencsés nem lehetek is: mégis gyávának tartanám magamat, ha meggyőződésemet ki nem mondanám.

Két mód ajánlkozik az általános törvényjavaslatban, melyet szerencsétlenségemre, mióta hazajöttem, nem olvashattam át. Általánosan mindig a főczélt szem előtt tartva, bátor leszek taglalni ezen törvényjavaslatokat Két mód áll előttünk: egy új, vagy újabb; egy régi, vagy pedig egy új és régi között egy közép rendszer. Vegyük először az újat Hogyha most mindent magyar lábba akarunk fektetni, ehhez nem kell kevesebb, mint egy magyar rendszer. Ha talán valaki tőlem, ki három hónap óta ki vagyok nevezve, de csak két hónap óta ülök itt ezen sikamlós széken, ha valaki tőlem azt kívánná, hogy a lehetlenséggel küzködjem, és annyi századok bűneit egyszerre orvosoljam: az többet kíván és feltételez, mint a mit teljesíteni képes volnék. Mert, hogy a régi rendszert új rendszerré alakíthassam által, új rendszert kellene alkotnom. Mert ha egy más közönséges dolog ezer, vagy több részecskékből áll, a hadi szak, mely hemcsak egy tudományból, hanem tizenötféle tudományból is áll, melyek mind összeköttetésben vannak egymással, s

melyeknek részletei tízezerfelé szerte ágaznak, a mélyhez kész embereket kell hozni, melyet rendszeresíteni kell, s rendszeresítve, átfordítva, magyarázva, összehasonlítva, ha a hadsereget magyar lábba állítják, akkor annak, kinek tanítani kellene, tanulni kell magának is. Vegyük már most higgadtan a dolgot. Ha én legjobb akarattal, legjobb szándékkal katonai bizottmányokat állítanék fel, s a világ négy részéről embereket, kik tudományban, katonaságban, gyakorlottságban egy kevéssé híresek, összevenném is, ha nem tekinteném is azon kapcsolatot, melyben még az özszes monarchiához állunk, melylyel talán némely téren együttvéve kell működnünk, tőle egészen eltávolozni nem kell, nem lehet, mivel nagyobb rész jó benne, és csak némely kinövései vannak; ha ezen alapon indulnék is, a katonai tudományokat fordítani, magyarázni, összeilleszteni kell, s ha fordítva, leírva nyomtatva vannak, összehasonlítani, gyakorolni kell, és csak ezután életbe léptetni, s hogy életbe léptethessük, mindkinek tanulni kell. Már pedig, ha annak, ki tanítani köteles, magának is tanulni kell, bizony, akkor a tanítvány igen kevés hasznot lát belőle. Látjuk, hogy ezen tanítók előadásai alatt, kik Moliére szerint bottal csináltattak, kik az előadás előtt néhány órával tanulják a leczkét, álom száll a tanítványok szeméire. A második az, hogyha én most új osztályokat akarnék összeállítani, a felebbvaló nem ismerné alattvalóját, a bajtársak nem ismernék egymást, és azon erők, melyek bennök léteznek, nem irányoztathatnának a cél felé, és csak az idő veszne el, mely most, midőn veszély fenyegeti a hazát, a legnagyobb capitális. Még tekintetbe kell venni azt is, hogy, ha a fenálló ezredekől új ezredek állítanánk fel, ez igen sok költséggel fogna járni. Mert sok stábot és tudományos testületeket kellene felállítani. Mindezeknél fogva tehát én nem tanácsolhatom, hogy ezt tegyünk; annál kevesebbé, mivel semmiféle erőt nem nélkülözhetünk. Mindenféle erőt, legyenek azok nyugvásban, legyenek cselekvésben, vagy készülöben a cselekvéshez, használnunk kell

Mert ha mi lelkesülve vagyunk is, mégis a lelkesedés közben kimondott szó, nem válik azonnal tetté és cselekedetté. Olyan hazában élünk, hol a lelkesülés nagy, de azon pillanatot elő nem teremtheti, hogy az akaratnak a siker célirányosan megfelelhessen. Tehát azon erőket, melyek seregünkben szerteszét léteznek, azokat most, midőn a haza és fejedelem érdeke követeli, midőn a törvényhozás törvényes utón jár, midőn fejedelmünket szeretjük, imádjuk, mivel egyetlen barátunk, és mi talán egyetlen barátai vagyunk, — azon erőket a haza kárával nekünk nélkülözni nem lehet, nem hasznos, nem célirányos. De politicalag sem jó. Némelykor talán elhagyjuk magunkat ragadtatni, és hozunk talán oly végzést, melynek hatását nem tudta senki, és nem tudja hol végződik. Azon political erőket, melyek talán nincsenek egyenes rokonszenvvel mellettünk, de a kötelesség terén állanak és mellettünk harcolnak, ezeket sem lehet mellőzni. Ezenkívül, hogy ezen tárgyat bevégezzem, tudjuk, hogy mi egy kalap alatt állunk; mire fogna az vezetni, ha, mit az eseményeknek kellene előidézni, s az időnek megérlelni, ha azt mi praeoccupáljuk? Olyat mondanánk ki, mely nem lehet hasznunkra, s azért én, mint egyenes ember, nem is pártolhatom.

Már most vegyük a második rendszert A második rendszer nincs ínyünkre, talán az enyémre sincs. Én nagy polczra vergődtem fel, és senkinek sem köszönhetek semmit Bizony utolsó hivatalomban elég mérget ettem, s némelyeket meg is gyűlöltem, és megfogadtam, hogy meg is fogom boszulni. Hanem e boszuállási kívánságot háttérbe szorítottam. És azt mondom, hogy ha az új rendszer behozatalánál annyi akadályok vannak, úgy nézzük meg, váljon a másíknál kevesebbek-e az akadályok? Kimondom, hogy mechanicailag véve a dolgot semmi sincs, sőt inkább előnyei vannak. Mert itt nem kell tanulni semmit, itt már tanultva van. A felebbvaló ismeri legközelebbi alattvalóját és így tovább. Ha az újoncz besoroztatik, katonává tétetik,

a közemberek neki barátként szolgálnak, úgy hogy egy hónap alatt vigyék hová tetszik, ha nem is tökéletes katona, de befoglaltatik a szükséges rámákba, és legény a gáton, pedig ilyenekre sok szükség van. Igaz, sokféle elemek vannak közöttünk és idestova egyenetlenség is mutatkozott, de a magyar ezredekre még károsan nem hatott. Mostani utazásomban is tapasztaltam, hogy legyen a katona árvamegyei, legyen liptó- vagy akármely megyebeli, ha azt mondják neki: menj, öl, hát az megy, öl ront és tör; és mikor azt mondják: elég, akkor visszatér. Ezt az új rendszerről nem lehet mondani, mert nem tudjuk minő hatást fog kifejteni. De azt tudom, hogy a mostani rendszer mellett, egyes személyeket kiveszek, általánosságban nem találtam egy testületet, mely az engedelmességet felmondotta volna, egyen kívül, mely most legújabbán történt, mely felett azonban nem esem kétségbe, hogy egy pár nap — hét múlva kötelességéhez visszatér, és mint bűnös, nagyobb tettekkel fogja leróni vétkes tettét. Tehát gyakorlatilag a mostani rendszer jobb, de szellemileg sem rosszabb; miért nem rosszabb? azért nem rosszabb, mivel hogy ha most újonczokat akarunk állítani, hát hogyan állítjuk azokat? Úgy, hogy a hol van magyar szellem, kivonjuk, és oda teszszük, hol nincs magyar szellem, és így egyrésről veszünk valamit, más részről pedig elvonunk, s azon ideára adunk alkalmat, hogy szakadást akarunk; már pedig az szükséges, hogy rólunk a szakadásnak még csak gondolata se támadjon. Mert szükségünk van egyesülésre, összpontosulásra, hogy azon kis erőt mely a legszorosabb strategikai helyheztetésben van, compact tömegben teheszük oda, hova a szükség kívánni fogja. Tehát én sajnálom bár, hogy a tisztelt háznak kívánságával, vagy épen a hazának régi óhajtásával talán ellenkezésbe jövök, mégis nyíltan és lelkiismeretesen kimondom, miszerint semmit sem kívánok most változtatni. Hanem azon erőt, a mely most van, felhasználni, hogy ott, a hol a veszély nagyobb, azt elnyomva, máshová fordíthassuk, hol a szükség fog

előállani. A mint megmondottam önmeggyőződésemet, úgy bevallom azt is, hogy a háznak joga van, hogy magyar legyen a hadsereg. De e jogot úgy gyakorolja, hogy valami jobbat tegyünk, ne pedig rosszabbat; mert most minden rögtönzés, minden hevenyészet káros. Káros a személyre nézve, ki azt életbe lépteti, káros a házra nézve, mert minden rögtönzés oly nagy fontosságú dolog, hogy az egész világ ítéletét magára vonja, hogy olyanba vágta a fejszét, melyet meg nem bír. És azért az, mi hamar történik, meg nem gondolva történik, és mi nagy kárt hoz a hazának, azt nem lehet javasolni, az káros. Hanem, ha a ház azt mondja a hadministemek: én kívánom, hogy magyar legyen a hadsereg, akkor adjon neki időt, hogy önbecsületével is azt magyarrá tehesse. Ha kimondja a ház; „kívánom, azonnal magyar legyen a hadsereg,“ én mindent meg fogok tenni, mi tehetségemben Van, ide hívok minden szakértő embert, hogy dolgozzanak éjjel és nappal egy új rendszert, miszerint ne legyenek kénytelen fél — fertály foltozott rendszert behozni, hanem egy egészet hozhassak be, mely azután tisztán magyar legyen. És e tekintetben azt mondom, mit Gibbon mondott: „Sok idő kell míg egy világ elvesz, de nem is kell más,“ én is azt mondom, hogy idő kell; mert ha jól meg nem főzi az ember, hát kóficz lesz belőle.

Nem szoktam sokat beszélni, nem is tudok; mert igaza volt azon amerikai phraenologusnak, ki azt mondotta, hogy fejem kissé kemény, és kevés, vagyis rász emlékező tehetségem van, s ezért nem tarthattam mindent emlékezetemben. De gondolom elég alkalmam lesz a vitakozások folytán felelgetni, és így azt, mit most elfelejték, később helyre fogom hozhatni. Most végre csak azt hozom fel: tudjuk milyen állásban vagyunk, hogy mire van szükségünk. Tehát azt elvül kell kitűzni, miszerint olyan valamit kell teremteni mely azon célnak legtökéletesebben, és mi több, leghamarább megfelel. Hogy ha ezt teszszük, akkor nem tudom, melyik félre fog a tisztelt képviselő ház határozata

fordulni! És hogy ha valaki jobbat tud ennél alkotni, a nélkül, hogy a mire szükségünk van: a hazát megmenteni, szem elől tévesztessék, örömet fogok hódolni, és mint közlegény is fogok szolgálni alatta. De most is azt mondom, hogy nem pártolhatom azt, mivel a magyart meg kell menteni, hogy azután magyar lehessen. De ha mindjárt változtatjuk a rendszert, nem lesz abból magyar. Én tehát az új rendszer behozatalát nem pártolhatom magyarul, még kevésbé pártolhatom politikailag; mivel az igen nagy botrányt okoz a negyedik zászlóaljakra; már pedig az országnak kötelessége azon hadseregre tekintettel lenni, mely egy felől becsületünket fentartja, s az ország integritását megvédi, más felől a magyar nevet legelső helyre tűzi. Az egész birodalmi hadseregben a magyar az, mely leghátrább áll az előmenetelre nézve, kell lenni jutalomnak, mely őket buzdítsa. Politikailag nem pártolhatom azért sem, mert azon népnek, mely hozzánk akar simulni, szükséges, hogy legyen ideje hozzánk simulni. Nem pártolhatom azért sem, nehogy olyanokat fizessünk, kik hasznunkra nem válnak; mert csak azok kik szolgálnák, hasznosak a hazának.

Záborszky A. Miután hazánk képviselő testületé osztatlan egyetértéssel a haza védelmére 200,000 katonát, ezek kiállítására és felszerelésére pedig 42 millió forintot felajánlott, joga, sőt kötelessége a képviselőknek ezen hadsereget akként állítani ki, hogy az a magyar nemzetiség kifolyása legyen, mind külső alakja, mind belső rendszerítésére nézve, óhajtom tehát 1-ször, hogy a kiállítandó hadsereg magyar nemzeti színek alatt alakítassék s mind parancsnoksága, mind ügyeinek igazgatása, szóval egész kormányzása nemzeti, azaz magyar legyen. Hogy pedig a magyar hadsereg a hazának valódi védőseregévé alakuljon, polgári szempontból is okvetetlen szükséges, hogy 2-or, a haza polgári alkotmányára megeskettessék, mert ha a katona nem polgár egyszersmind, csak zsoldossá aljasodik. Továbbá a hadseregnél apró camarillák, hiúság, árulkodás, és irigység lehetséges megszüle-

tetésére óhajtanám 3-or, hogy újonnan felállítandó hadseregünk ezredei szám szerint osztatván fel, az eddig divatozó ezredi tulajdonosságok szüntessenek meg. Mivel pedig továbbá igen valószínű, hogy a felajánlott hadsereg kiállítása, úgy szólván talpraszedése már a kívánt conscriptio nehézségei miatt sem lehet igen gyors, óhajtanám 4-er, hogy érdemes hadügyministerünk önkényteseket is Szerezhessen, odaértve természetesen azt, miszerint ezek a kiállítandó hadsereg számába-betudassanak. Továbbá mivel, Európa tökéletesített hadviseléséhez mérve a magyar hadsereg tűzértség és vadászkar nélkül nem sok babért, talán csak veszteséget arathatna a harcmezőn, következésképen ő-ör, egy vadász- és tűzértületnek felállítását is szükségesnek tartom, mit a hadügyminister magától is fog méltányolni. Sőt ellenségeink előnyei után okoskodva belátom azt is, hogy: 6-or, egy oly nemű szabad csapat (freicorpe) felállítása is szükséges, mely mint a határóri szerezsánok, hasonnemű rendeltetés és hivatásra képesíthessék. Végre 7-er, a katonai szolgálat idejét mint a központi választmány, én is 4 évre óhajtanám leszállíttatni; egyébiránt határozottan kijelentem, hogy újonnan felállítandó hadseregünknek nemzeti lábraelendő állítását s jelen polgári viszonyainkhoz! illesztését tárgyszó minden biztosítékokat parányi tehetségem összességével pártolandok, mert hiszem, hogy e pillanat, a m o s t vagy soha kedvező pillanata lévén, ezt hasznavehetlenül elosonni engedni nemcsak részvégtlenség, hanem merőben gondatlanság volna, miért mint eddig, úgy bizonyosan még ezután is századokon keresztül lenne a haza szenvedni kénytelen.

Kubinyi F. A katonákiállításról lévén szó, rendezük azt a nemzetiség alapján, ennél fogva magyar lábrael kell hadseregünket állítani, mert ha mindjárt Ausztriával szövetségben élünk is, rá számítanunk nem lehet. Azon alkotmányellenes szellemtől fogva, mely a katonaságnál uralkodik, az nem barátja a magyar nemzetnek, és a katonákat, szóló, sem

ruhájoknál sem szellemüknél fogva, magyar katonáknak nem tarthatja. A katonaság ausztriai zászló alá lévén esküdve; nem akart engedelmeskedni a ministeriumnak, s ha ezután is úgy lesz, mit várhatunk? A lázadókat azok pártolják, kik velünk szövetségben élnek, s pártolja, az örvidéki katonaság is. Ennél gyalázatosabb árulást a világ története nem mutathat fel. Ennél fogva magyar lábra kívánja állíttatni a magyar katonaságot, s követni akarja Zrínyi példáját, ki elő-einket „Ne bánts d a magyart“ című könyvében meginté, hogy a magyar hadsereget magyar lábra állítsák. Ha valaha, most van annak ideje. Ennél fogva nem pártolja hadügyminister törvényjavaslatát, mely csak arra vezet, hogy a fenálló ezredek kiegészíttessenek, holott szóló azokat a felállítandó seregbe kívánja Boroztatni. A 3. §-t így kívánná változtatni: „a megajánlott hadsereg a fenforgó szükségekhez képest fog kiállítatni, melyből új ezredek fognak alakíttatni, s ezeknél (a 4. §. kimaradna) az ügyvezetési és vezérlett nyelv, továbbá a zászló, ruha és jel, magyar leend.“ Az 5 §-hoz ezt kívánná tétetni: „kivevén azon ezredek, melyek most a szerb lázadókkal szemben állanak, minden többi ezredek a felállítandó új seregbe olvasztassanak, és mihelyt a körülmények engedik, az 5. §-ban kitett magyar sorezredek is a szerint alakíttassanak. A 9. §. után egy új §-ban ezt kívánná tétetni: „egyébiránt az ezredtulajdonost jog megszüntetvén, az ezredek egymástól sorszámokkal fognak megkülönböztetni, és a hazai történetből vett nagy emlékü neveket viselni.“

Az esküformát így kívánná szerkesztetni: „Esküszöm az élő istenre, királyomnak V. Ferdinándnak és a magyar alkotmánynak hűséget és védelmet; esküszöm, hogy zászlómat soha el nem hagyom, hogy a magyar ministeriumnak és általa kinevezett előljáróimnak engedelmeskedni fogok, kötelességemet híven és pontosan teljesítendem!“ Ha a nemzetiséget veszszük alapul, nem lesznek kétes érzelmű katonáink; ilyeneket pedig nem kívánok, mert csak szaporíta-

nánk ellenségünket. A hadseregei hát magyar lábra kívánom állíttatni.

Batthyány L. ezúttal kettőre figyelmezteti a házat 1-ör arra, hogy tartsuk figyelemben azon tagadhatatlan tény, miszerint ótalmunk valamennyien azon seregtől várjuk, melyet némelyek hajlandók lepiszkolni és gyalázni. Ha nem a méltányosság is, de a józanság megkívánja, hogy el kell várni, míg azon sereg megtette szolgálatát 2-or arra, hogy itt nem csak azt kell tekintetbe venni, mit és megnyit volna jó igényelni egy magyar hadsereg alakítása alkalmával, hanem, akármit határozunk, arra hogy törvény legyen, ő felsége hozzájárulása szükséges, és ha oly alakba öntetik a határozat, hogy ő felsége előtt el nem fogadhatnak látszik, egy vagy más ministerium ugyan leléphetne, de törvény belőle még sem lenne, s a legnagyobb csapás ebben az volna, hogy nem bírnánk katonaságot alakítani. Ezt ajánlja a ház figyelmébe.

Lusinszky J. Pártolja a hadministert.

Zsembery. A bizottmány javaslata kielégítőbb, mert a nemzetiség eszméje ha nem egészben is, de részben bele van fektetve; de úgy mint áll, azt sem fogadja el. Ezen javaslat 2-ik czikke azon szóig: „mindaddig“ szólót azon tanácskozássra emlékezteti, melyet a *pragmatica sancti*óról hallott. A *pragmatica sancti*ót úgy érti, és úgy kívánja fenntartatni, hogy egy közös fejedelem alatt legyünk. De emlékezteti még az érintett cikk azon kiegyenlítési politicára is, melyet a ministerium megkísértett. A 4-ik cikkben szinte vegyes politicát lát, pedig a vegyes alkudozó politicának ideje már lejárt, és mégis a ház a ministerium alkudozó politicájára ráadta helyeslését. Mikor a 200,000 katonát oly nagy lelkesedéssel megajánlottuk, ki gondolta volna, hogy az az alkudozási politicának áldoztatik fel. Át kell látni a ministeriumnak, hogy az alkudozó politicának eddig sem volt, ezután sem lesz semmi eredménye; át kell látni a ház-

nak, hogy a nemzet jövőjét biztosabb alapra nem fektetheti, mintha azt nemzeti hadseregre bázírozza.

Szapáry. Pártolja a hadministert.

Nyáry P. Én bátor vagyok kérdést tenni: akarnak-e önök magyar önálló hadsereget vagy sem? (Többen: akarnak.) Azt hiszem, nincs senki, ki ezt ne akarná, de vannak, kik kétségeskednek a kivihetőség iránt, s nekem így meg van könnyítve szerepem, mert nem kell capacitálni a felett:, legyen-e magyar hadsereg, vagy sem, hanem csak a felett: kivihető-e vagy sem? Gyakorlati téren csak gyakorlati indokok használhatók', s nézzük, Magyarországon hogyan állunk e részben? Mielőtt az országgyűlés megnyitott, a ministerium a hazát veszélyben látván, önkénytes sereget alkotott, s azon önkénytes sereg néhány hét alatt készen az ellenség eleibe állíttaték, s ha jól fogtam fel hadügyminister úr beszédét, a katonaság egy részéről semmit sem szólt, de kiemelte az önkényteseket, s azt mondta, azok minden dicséretet érdemelnek. Ha uraim! 10 — 12 ezerből álló hadsereget ki tudunk állítani néhány hét alatt, s ez semmi convulsiót nem következtet, kérdem, honnan veszik a convulsionalis argumentumokat azok, kik azt mondják: legyen önálló magyar hadsereg, de annak átalakítása véghetetlen bajokba kerül. Gyakorlati téren azok állnak, kik a magyar hadsereg kivihetőségét állítják, s ott azok nem állnak, kik azt hiszik, hogy Magyarországon a most felállítandó sereg német lábra állíttatván, bírni fogja az ország rokonszenvét. Ha, mint említettem, a honvédsereg magyar commando, magyar ruha és színek mellett megáll, még pedig, mint hadügyminister úr mondá, úgy áll, hogy azt különös dicséretre méltatni volt kénytelen, mit kétkedünk azt mondani: ha most 200,000 katonát állítunk, csak azon általános elvet mondjuk ki: a megajánlott katonaság azonnal magyar lábra állíttatik, az eddig fenálló katonaságnak pedig lehető legrövidebb idő alatti azzá alakítása a ministeriumra bízatik. Hol van itt valami erőszakolás, hol van oka aggodalmuknak, kik azt mondják: legyen magyar sereg,

de nem mindjárt? Kik azt mondják: egészen más volna dolgunk, ha rámánk volna? A kép rendszerint többet ér a rámánál, de a rámára is tekintettel kell lenni. A mostani katonaság furcsa kép, bele erőszakolják azon frakkba, melyet Európában már nagyobb részint elhagyták a nemzetek, ráerőszakolják a magyart, hogy értse azon nyelvet, melyet nem ért. Most, midőn hadsereget akarunk állítani, például ne a régit vegyük, de vegyük, mit magunk alkottunk, a honvédeket. Van ebben nehézség? A többiekre azt mondják: bízunk a ministeriumra, hogy azokat a lehető legrövidebb idő alatt magyar lábra alakítsa. Engedjenek meg, kik félénkek, s azt tartják, hogy ilyen fogásokkal védelmezzük magunkat, engedjenek meg, ha velők egy véleményben nem lehetek, már csak azért sem, mert néhány hét óta tart ezen országgyűlés, s emlékezzünk vissza ennek históriájára, váljon ezen úgynevezett magyar politica, vagy tactica vezetett-e egyébre, mint hogy kinevettek bennünket. Mert kívül van dolgunk? Egy átkozott fajjal, mely ausztriai camarilla név alatt ismeretes a világban, melynek semmi egyéb akaratata nincs, mint hogy a régi állapotba állítson vissza mindent, s miután Radeczky győzött, azt hiszik, úgy fognak boldogulni mindenhol. Elvárom, fognak-e boldogulni Olaszországban is, csakhogy reményilem, a trónbeszédre adott válaszbani olasz segedelmet nem fogják úgy értelmezni, hogy akkor is fogunk segítséget adni, ha egyik vagy másik részről interventio jőne közbe, s nem a kibékítés volna a cél, hanem más is. Ha valaki csalni akaija magát, olvassa el a zágrábi újságot, mely ex-bán Jellachich aláírásával azzal végzi, hogy a magyar financz-, had- és külügyministerium olvasztaseék a bécsibe, s akkor visszavezethessék a dolog a régi jó kerékvágásba. Kik ezt látják, tudják, hogy valahányszor ezen camarillával egyezkedés akart történni, mindig kigúnyoltak bennünket, kik — hogy még. többet mondják — ezt hivatalosan tudják, ugyan hogyan szólíthatják fel a nemzetet arra, hogy önmagát megbecstelenítse? Mert ha az

lesz is a következés, hogy el kell vesznünk, akkor is különbség van abban: becsületesen vagy gyalázatosan veszszttnk-eel. Azért javaslom: féljenek mindentől, csak a reaktiótól s az ausztriai camarillától ne féljenek; nem azért, mintha bizonyosan tudnám előre mondani, hogy legelső perczen győzedelmeskedni fogunk rajta, de azt hiszem, a camarilláknak ideje elmúlt, e az igazság előbb-utóbb győzni fog, az igazság pedig mindig a nemzetek mellett van. Arra kérem tehát azokat, kik félnek, vessék el a félénkséget, s nézzenek bátran az ellenség szemébe. Talán a napokban fogják jelenteni, hogy meg is kezdték az operatiókat, s ha azt mondják, hogy a schwarzelberek nem akarnak a más schwarzelberekre löni, s ha azt hiszik, hogy midőn azok számát szaporítják, kik nem akarnak az ellenségre löni, akkor a barátok számát szaporították: ez a legkimélőbb kifejezéssel is nevetséges.

Berzenczey, midőn Pestre jöttekor az újonczoknak németül dressiroztatását látta, ez benne oly rősz érzést támasztott, hogy szinte tétovázott ministerialis emberré lenni. De a táborba lementével azon meggyőződést szerezte, hogy a jelenlegi seregekhez új zászlóaljok nem álltathatnak, hanem az ezredeket kiegészíteni látja szükségesnek, s csak a többit látja magyar lábura állítandónak. Szólónak okai: mert midőn Szegeden összegyűlt székelyeknek nemzeti zászlót akartak adni, azt el nem fogadták, s azt adták okul: hogy ők azon zászlót, melyre esküdtek, s melylyel az ellenség ellen kiindultak, sem barátaiknak, sem ellenségeiknek ki nem adják, hanem az alatt vívandanak, s azt haza is fogják vinni. Szóló véleménye szerint a nemzeti zászló rögtöni kitűzése által többen eltántorodhatnának. Szerinte azért, hogy Bechtold, vagy más tisztok nem tudják a magyar nyelvet, a vezérlettől el nem vonhatók. Azt hiszi, senki nincs — ki nem akarná seregeinket magyar lábura állítani, — de szerinte az ideje még nincs itt. Azokat, mik a seregek magyar lábura állítása mellett felhozattak, szóló mind helyesli, de jelenleg nem ki-

vihető, mert a táborban nagy zavart okozna. Magáról a hadügyministerről minden erélyességet és hazafiságot feltesz; de, hogy magyarul kormányozhasson, azt nem hiszi. — Arra nézve, hogy maradón meg a német katonaság, de ne completiroztassék, és e mellett állíttassék külön magyar aereg, úgy vélekedik, hogy ezen elhagyás és nem completirozás által a jelenleg fenálló ezredek mintegy meggy aláztatnának, s ez nem jót szülne a táborban. Szélé a tábort megjárván, azon meggyőződést szerezte, hogy a felállítandó sereget magyar lábra kell ugyan állítani, de a régi katonákból újonczokat nem csinálhatván, azokat is completírozni kell! S ezeknél fogva határozottan a középponti bizottmány véleménye mellett nyilatkozik.

Patay J. Mi a minisiterelnök második kifejezését illeti, hogy oly törvényt hozzunk, melyet ő felsége elfogadhatónak talál, különben nem fogja sanctionálni, azon megjegyzést teszi, hogy ez különösen hangzik Batthyány Lajosnak, mint az oppositio eddigi főnökének, szájából, és hogy a házban, független népképviselők ülnek, kik nem nézik azt, hogy mi tetszik a ministeriumnak, mit hajlandó ő felsége megerősíteni, hanem teszik azt, mit a haza boldogságára tenni jónak látnak. Ha ily melléktekinteteket figyelembe kell venni a képviselőnek, akkor kár a státusnak ezreket költeni a törvényhozásra, akkor legjobb volna, ha minisiterelnök úr hozna vagy terjesztene elő törvényjavaslatot, mit ő felsége hajlandó less megerősíteni, különben is eleget fáradozik Innsbruckban és Bécsben a haza java eszközléséért — Mi magát a tárgyat illeti: a magyar szabadságot és nemzetiséget csak magyar nemzeti hadsereg biztosíthatja; de míg a katona német zászló alá német szellemben esküszik, míg német tisztje, német parancsszava, német ruhája van, addig nem látja biztosítva a szabadságot Némelyek azt mondák, hogy a sorkatona büntetésnek veszi, ha újonczok közé szoroztatik: ez nem áll, mert a magyar katona csak azt szokta büntetésnek venni, ha német katonák cserepárok közzé soroztatik, de ha itt a do-

log felől illőleg felvilágosítatik, sokkal több józan észet tart fel a magyar katonában, mintsem azért reactióra tökélné el magát. A hadsereg magyar lábra állítását kívánja.

Batthyány L. Nem akarja azt mondani, hogy a törvényhozásnak csak azt szabad határozni, mit ő felsége hajlandó lesz sanctionálni, hanem csak azt ajánlotta a ház figyelmébe, hogy tanácsos-e oly törvényt hozni, melynek megerősítéséhez kevés remény lehet. A ministeriumot nem is említette, mert, mindenki tudja, hogy parlamentaris életben vannak perczek, mikor a ministerium, ha mindjárt a képviselőkkel indentificálta is magát, sem képes a trónt bizonyos törvény elfogadására bírni; ily esetben a ministerium le fog lépni s kérni, váljon ezen eventualitást most előidézni érdekében van-e a nemzetnek? Ez csak barátságos figyelmeztetés volt, s mint követnek joga van a házat figyelmeztetni: mit fog a nép maholnap helyeslem, s hová fog állani? Oda áll, hová ő felsége nyilatkozik. — Előtte szóló azt is mondta, hogy sokat jár Innsbruckba s Bécsbe, s ez némi csemegével van ugyan felékesítve, de mégis viszhangját veszi észre benne bizonyos lapnak, mely ugyanazt több ízben szemére hányta. Szóló mindig az összes ministerium felszólítására ment s szerette volna, ha e hálátlan provinciával a ministerium Patay József urat bízta volna meg, s talán több sikerrel járt volna. Hogy Patay József szólótól, mint mondá, az eddigi ellenzék főnökétől oly javaslatot nem várt volna, azt el kell szenvednie, de ő is tőle mint élőbbéin bajtársától más viseletét várt volna.

Pap Zs. Magyar lábra kell állítani a hadsereget, de majd később, mikor kedvezőbbek lesznek a körülmények.

Ágoston J. A különbség a dologra nézve abban áll: akarjuk-e rögtön átalakítani hadseregeinket, melyek az ellenség előtt állanak, s ki akajjuk-e egészíteni a kiállítandó újonczokból? Az ellenség előtti hadsereg saját kebeléből egészítettessék ki, p. o. három zászlóaljából formáltassék kettő, s ki van egészítve a hiány, a többit magyar lábra kell állí-

tani, úgymint azt a központi bizottmány véleményezte. Berzenczey azt mondá: zászlóját nem hagyja el a katona, s azt mással nem cseréli fel. A zászlót senki sem akarja rögtön az ellenség előtt felcserélni. Egyébiránt a zászló iránti pietást egy francia szájában szóló értené, ha ezt mondaná: ez a zászló lobogott Jena, Austerlicz, Wagramnál, a pyramisoknál, az arcolei hídon: a kérdéses zászlókat azonban oly dicsőség! nimbus nem környezi. Szóló tehát nem látját, miért ne lehetne az ily lobogót nemzeti lobogóval fölcserélni s azt mondani: védjétek meg ezt, áraszszatok rá dicsőséget, miszerint az utókor is megemlékezzék, hogy ti voltatok elsők, kik nemzeti lobogó alatt harczoltatok; de ezt nem kívánja az ellenség előtt álló ezredekre kiterjeszteni, szóval nem kívánja, hogy azon katonák, kik ellenség előtt állanak, zászló fölcserélési vagy besorozási tekintetben változást szenvedjenek, de más részről azt sem kívánja, hogy a jövőendő átalakulás neheztessék. Az ellenség előtt álló seregre nézve tehát azt kívánja, hogy ne történjék tetemes változás, de anynyi mindenesetre történjék, mi annak jelét viselje, hogy nem a régi rendszernek emberei, mit talán egy nemzeti szinti rózsával el lehetne éni. Többiekre kívánja, hogy úgy mint a központi bizottmány véleményezte, magyar lábra állíttassanak.

Repeczky. A központi bizottmányjavaslatát pártolja.

Deák F. kívánja, hogy a hadsereg, a menyinyire lehet, minél hamarább magyar lábra állíttassák, s kivitelével bízzassák meg a hadminister.

Hetyey. Az egész hadsereget magyar lábra kívánja állíttani.

Tallián. A hadministert pártolja. De mihelyt lehetséges, kívánja a sereg átalakítását.

A tanácskozás folytatása következő napra halasztatván, az ülés eloszlott.

X-ik ülés a felsőházban ·

aug. 17-én.

A jegyzőkönyv szokott hitelesítése után a primás jelentést tett az Innsbruckban volt küldöttség eljárásáról, mely szerint az épen akkor ért oda, midőn ő felsége induló félben volt Bécsbe. Mind a mellett is a f. 8-án reggeli 8 órakor elfogadván a magyar küldöttséget, kívánatára azon választ adá, miszerint kedves előtte a magyar nemzet ragaszkodásának kifejezése; azon kívánatra pedig, hogy az országgyűlést személyesen befejezni méltóztassék, azt válaszold, hogy ezt minden bizonynyal fogja teljesíteni.

Ekkor a kitűzött tárgy kerülvén szőnyegre, b. P e r é n y i Zs. mint a bizottmány előadója, mielőtt a javaslatot felolvasná, szükségesnek tartotta azon nézeteket, melyek a bizottmányt vezérlették, előterjeszteni. A javaslat magában foglalja ugyan az indokokat, de annyit mégis meg akar említeni, miszerint a bizottmány a javaslatot két részre osztá. Első magában foglalja, hogy miután Frankfurtban irántunk sympathia nyilatkozott, azon felül, hogy ezt a felsőház válaszfeliratában is kijelentette, szükséges meghatároznia azon barátságos viszonyt, melyben a magyar nemzet Németbonnal kíván maradni, minthogy ez mindkettő szabadsága kifejlődésének nemcsak hasznos, de szükséges is. A második rész azt foglalja magában, hogy midőn ezt a nemzet kijelenti, akkor politicája dynastiaéval is találkozik, mert Magyarország érdeke ugyanaz Austriáéval.

Ezután olvassa a választmány javaslatát mely következő:

„A Némethon népeinek frankfurti képviselői gyűlésében a magyar nemzet irányában tanúsított rokonszenve által felhíva és ösztönözve érezzük magunkat részünkről is annak kijelentésére: miszerint azon hon népeivel a szoros egyetértést nemcsak azért óhajtjuk — mint a válaszfeliratban felemlítünk — hogy egyesült akarattal erős védfalai lehessünk a civilisatiónak, de azon okból is, mert a köztünki őszinte barátságos kapcsolat egyszersmind a mindkét részről szabadságaink és kölcsönös érdekeink további biztos kifejlődésére és megerősítésére üdvös hatással leend, és azért Némethon egységét melegen pártolva, az ellene törekvőknek annál kevesebbé nyújtandank segéd-

kezet, mert hiszszük, hogy e részbeni politicánk a dynastiáéval azonos és azonos maradand utóbbi szentesített törvényeink következtében is, minden viharok és mutatkozott ellentörekvések daczára.“

Gr. Pálffy J. nézete szerint ily fontos tárgyban e háznak, mely a nemzet egy részét teszi, kell határozni, valamint nem kérdi, hogy e véleményben a ház tagjai valamennyien osztoznak. Miután pedig a választmány javaslata az övétől csak szavakban különbözik, lényegére nézve ugyanaz: ezt pártolja. Csak egy hozzáadást kíván tételni; e szavak után ugyanis: „hogy e részbeni politicánk a dynastiáéval“ szeretné még azokat igtattatni, melyek az ő javaslatában foglaltattak, u. m. „melynek egyik kitlinő tagja a német egység élén áll.“ Ez motívum arra, hogy a dynastia érdeke a némettel és miénkkel ugyanaz. (Helyeslés.)

Beöthy Ö. A javaslat ellen annál kevésbbé lehet észrevétel, mivel a magyar nemzetnek a német szövetség iránti sympathiája már a válaszfölriratban is el van ösmerve. Sajnálja azonban szökd, hogy a javaslat előbb kezében nem volt, csak most, s így kívánt módosítását a ház szabályaihoz képest nem formulázhattá. Véleménye szerint kellemetesebb volna, ha mi nem azért viseltetnénk sympathiával a német nemzet iránt, mert ők Frankfurtban nyilatkoztak, hanem azért, mert ezt a szabadság és civilisatio kívánja. A javaslatban levő phrasissal szóló nem élt volna, mert nem is akarja tudni, mi történt irányunkban Frankfurtban, hanem igenis tudja, mivel tartozik a dvilisatiónak. G. Pálffy módosítását elfogadja, mert ha a németek dynastiánk tagját bizalmoknál fogva kormányzónak választhatták, mi pedig irántok rokonszenvet jelentünk, ez tanúsága politicánk ugyanazonosságának.

B. Perényi Zs. fölvilágosítja Bihar főispánját, miszerint a javaslatban nem az van, hogy a ház azért viseltetik sympathiával a német nemzet iránt, mivel Frankfurtban irántunk nyilatkozott, Ez csak a sympathia kijelentésének oka, magának a rokonszenvnek motívumai utána adatnak

elő, s ezek a kölcsönös érdekek, szabadság, civilisatio. Pálffy módosítását elfogadja.

B. R é v a y S. kívánatosnak tartja, hogy a ministerium fejezze ki, milyen politicát követett, mikor Frankfurtba követeket küldött.

Gr. Széchenyi, nincs ugyan e kérdésre elkészülve, annyit azonban mondhat, hogy midőn a ministerium látta, miszerint egész Európa viszonyai szétbomlással fenyegetnek, igyekezett keresni a civilisatiónak kapcsát, meg akarta tudni, milyen sympathiával viseltetnek a németek a magyar nemzet iránt, és ők a sympathiát kimondották. — A tárgyra nézve szinte el akarja további discussio nélkül fogadni gr. Pálffy módosítását.

B. Wesselényi M. általánosságban elfogadja a javaslatot De egy stylaris módosítást javai, mely szerint a bécsi ministeriumról mondottakat ki akarja hagyatni.

Azokban észrevétele nem a válaszmány, hanem az indítványozó eredeti javaslatára vonatkozott, mint őt erről a közlekedési minister fölvilágosítja. Megnyugtatósa végett a javaslat még egyszer fölolvastatott

A többség az egészet gr. Pálffy módosításával elfogadta.

Vége még az elnök jelenté, miszerint a bizottmány a nevelési törvényjavaslattal még nem készült el; b. Wesselényi M. pedig, hogy legközelebb indítványt fog szőnyegre hozni a különböző nemzetiségek megnyugtatósa tárgyában.

XXXII-ik ülés az alsóházban

aug. 17-én.

A tegnapi jegyzőkönyv felolvastatván, az elnök néhány kérvényt mutatott be a háznak, a regálék és legelő dolgában, melyek az illető válaszmányhoz utasítottak. Hege-dű s a haza megmentését tárgyszó 3 törvényjavaslatot nyújtott be. Ludvigh a belügyministert kívánta volna interpel-

lálni, azon egyének iránt, kik Gallicziából Szepesbe, az újonczozás elöl jönnek át; de a belügyminister nem volt jelen. Az elnök jelenté, hogy az igazságügyminister benyújtó a vész-törvényjavaslatot. Mészáros, a minap szóba hozott székely engedmények iránt adott felvilágosítást, hogy azok nem a bécsi ministerium befolyásával történtek.

Ezután napi rendre tért a ház.

Gaal J. Tekintetbe vevén a körülményeket, elvben ugyan pártolja a hadsereg magyar lábra állítását, de nem rögtön, s azért időt kívánván engedni, a ministeri törvényjavaslatot pártolja.

Pálfy J. Kilencz évi katonai szolgálat, 12 évi működés a polgári gályán, gyökeresíték meg keblemben azon kirihatlan meggyőződést, melyet kimondani akarok, és ez az: hogy semmi áron nem akarok más hadsereget a magyar hazában, csak teljesen magyar lábra állítva (zajos éljen). Ha volt lelkemnek szép álma, az volt, midőn hazám bátor fiait magyarul, magyar köntösben viszik az ellenség elébe, s a katona meg fogja gondolni azt, hogy előbb született polgárnak, azután lett katona, s ha katona lett is, az, azért csak a haza polgára, ki életét a hazáért, és semmi egyébért feláldozni nem tartozik. S midőn általléptem a polgári, s rögtön a political pályára, akkor keblem mélyebben vérezett, mert azt mondták nekem, s olvastam a históriában és törvénykönyvben is, hogy a magyar szabadsággal bír, hogy neki alkotmánya van, s őt függetlenül kormányozzák; s mind ezt az életben sehol de sehol nem találtam. Eljött a megszabadítás órája, függetlenek lettünk, nem mondom teljesen, de épen azért, mert kormányunk s nemzetiségünk nem teljesen független, minden erőnket szükség megfeszíteni, hogy a czélt, melynél magasztosabbat nem látok, kivívjuk. És kérдем: miben áll a függetlenség garantiája? Pénzben és katonában. A pénzt annyira mennyire megkaptuk, s reménylem, a többit is megkapják, de a haderőt, mely nélkül kivívott szabadságunk el fog enyészni, kezeink közöl ki ne bocsássuk, mert siratni

fogjak a napot, melyen az alkalmat elszalasztottuk. Ha jól emlékezem, 18 éve annak, midőn a szabadság érzete felébredt a magyar nemzetben, s rögtön átlátta, mire van fősüksége, t. i. a magyar seregnek magyar lábra állítására, és nem volt senki, ki ezt ellenezte volna; oly erős volt már akkor a meggyőződés, s hol bukott ez meg? Egy magas helyen, s csak ott tudott megbukni. — Az eszme tehát nem új; régi óhajtása, jogos követelése ez a nemzetnek, s midőn a perez előttünk áll, most szalasztanánk azt el kezeink között. Meg vagyok győződve, hogy nincs e házban senki, ki szívének jobb vérét kész ne volna ezért odaadni (Helyes).« — Itt nem az elvben van különbség, hanem csak a kivétel módjára nézve. E tekintetben azon véleményt pártolom, mely mindazt, mi az ország határain belől van, s mi most az ellenégg előtt nem áll, teljesen magyar lábra akajja állítani, s hogy ez kivihető legyen, a 3-ik zászlóaljkat nem egészíti ki, hanem a kiállítandó 40,000 katonából teljesen magyar sereget akar alkotni, mert nekem erős meggyőződésem, hogy itt van az alkalom, melyben magyar hadsereget alakíthatunk, s ezen alkalmat elszalasztani nem akarom.

Méltóztassanak meggondolni azt, minő érzést okozna az országban most, ha kivétel nélkül az elsőtől az utósóig, a bársonyban és rongyban született, mívelt és míveletlen, egyiránt besoroztatni tartozik magát a katonaság közé; s a mi-veit résznél, mely magyar, minő érzést okozna az, ha hártára német ruhát háznak, és német szóval viszik az ellenség elébe. Kimondom, noha 9 évig szolgáltam, de örömmel fognék most is a hazáért kardot, de német commando alatt soha. (Hosszas éljen.)

Azt mondják: de honnét vegyük a tiszteket az új ezredekhez? Megvallom, kissé magam is zavarban vagyok az iránt, hogy nem oly könnyű, különösen felsőbb tiszteket teremteni; s azok is, kik egykor szolgálók, és talán a hadnagyságnál tovább nem vitték, mert hosszas szolgálatuk után idegeneket szúrtak eleikbe, ha több évekig a polgári

életben működtek, azon keveset is, mit tudtak, elfelejtették. Tehát okos, tanult tiszteket kapni nehéz lesz. De ez nem oly nagy tekintet, hogy az ország hasznát azért feláldozzák, melyben a hazának jövő nagysága rejlik. — Azt mondják: a szerezdekből nem vehetünk tiszteket; mert kiket vegyünk onnan? Ha magyarokat veszünk, akkor meggyengül ott a magyar szellem. Ebben, úgy látszik, sok igazság van. De ha elveszszük is egy részét a tiszteknek, nem kaphatnánk helyettük más tiszteket, kikkel azokat kipótoljuk? Továbbá nem kapnánk a hazában olyanokat, mint magam, akár hányat, kik ezen kötelességet, ha nem is örömet, magokra vállalnák? Ismerem a székely ezredeket, ott annyi összemarczangolt keblű egyén van, hogy ha írt teszünk az ő keblökre, nagyon jó szolgálatot tettünk a hazának általa, inert derék tisztek lesznek azokból, kik hátranyomattak, mert helyettük idegenek csempésztettek be, a világnak minden részeiből, s kénytelenek voltak egy angol lordocskának, vagy német úrficskának helyet adni, kiknek nemcsak comandírozni kellett, hanem a népnek peres ügyeit is folytatni. Szedjük össze a tiszteket az országnak minden részeiből, de minden áron alakítsunk magyar ezredeket. A kivitelben nehézséget nem látok. Egyet akarok csak felemlíteni azokból, miket tegnap hallottam. Az mondatott, hogy a nép, ha felsőbb helyen nem tetszenek intézkedéseink, fel fog kelni a király mellett. Én tovább megyek, s azt mondom, igenis, fel fog kelni a nép, e nemzet, elsőtől utósóig, ha szükség lesz védeni a trónt, mert érdeke még nem volt oly szorosán kapcsolva a trónhoz, mint most, s felkelünk, ha szükség lesz, mindnyájan. Így akarom értelmezni a dolgot; de azt, hogy a király merészelné, s lenne oly király, ki a népet fellázítaná a volt nemesség és törvényhozás ellen, hinni nem akarom. E tekintetben nyugodtan vagyok. Mi illi azt, hogy felsőbb helyen nem, fog megerősíttetni a törvény: nem említve azt, mennyire volt ez parlamentaris mondás és mennyire nem, azt felelem rá, hogy az nem az

én dolgom, mi történik azután, midőn meggyőződéseim szerint, a nép érdekében kiindulva, s a jövőbe tekintve, törvényt alkottam. Elöttem nincsen semmi áldozat, melyért a mostam perczet eladnám. (Éljen).

T o r m a magyar hadsereget akar. — Román a központi bizottmány javaslatát pártolja. — Nagy I. Bízassék meg a ministerium, hogy a hadsereget rövid idő alatt állítsa magyar lábra, de ne kössünk feltételeket hozzá. — Pap P. Magyar hadsereget akar. — Salpeket a zaj miatt nem lehetett hallani, pedig hosszan beszélt. — Szóló Pálffy Jánost pártolja. — Bethlen J. Magyar hadsereget akar, de nem kell feledni, hogy ha felülről mást akarnak, a megajánlott 200,000 katonából alig fog kiállni 20,000; a capitulációt nem akarja leszállítani, s legrosszabb esetben 6 évre tenni. A magyar hadsereg alakítása a ministeriumra bízandó.

Madarász L. Ha mi az európai felkelés előestéjén nem gondolunk előre a honvédelem körül, annak jutalma lesz, az örökkévaló függés. Ne vitatkozzunk sokáig, adjuk meg a 200 ezer katonát, s tegyük hozzá, hogy magyar legyen, semmi más, s legyünk óvatosak, mert a halogatás eszméjében van hazánk enyészetének eszméje, s legyen bár egy Fabius Cunctator Amerikában a maga helyén, de Magyarországon a jelen viszonyok között bizonyára helyén nincsen. Egyébiránt, hogy teste legyen ezen tanácskozásnak, használva azon helyzetet, melyet a ház a válaszfeliratban először, s másodsor a cultusminister úr által beadott törvényjavaslatnál vett, bátor vagyok indítványozni: mikép a hadügyországlár által beadott törvényjavaslat elmellőztetvén, helyette a központi bizottmány javaslata vétessék tanácskozás alá, melynek egyes pontjaira nézve módosítványaimat annak idejében előadandom.

Kemény D. Ne csak magyar szellemű de magyar alakú katona is védelmezze a hazát. (Zaj, szót nem Indiam). Az újonczok egyrészt használni kellene a most fennálló ezredekhez. A többieket pedig egészen magyar

lára kellene állítani. Vass a hadügyminister javaslatát pártolja, mert a rögtönzés nem jó, s mindenhez idő kell. Glaczk akarja mondatni, hogy a most felállítandó katonaság mind magyar lábra állíttassak, mert a szabadság nemzeti katonai nélkül csak illusorius. Antal I. Magyar nemzeti hadseregen kívül másról hallani sem akar. Kívánja továbbá a tulajdonos jog megszüntetését, mert az emberre mint a birkára nem üthetni a tulajdonos bélyegét; kívánja, hogy a magyar ezredek régi derék honfiakról neveztessenek el p. o. 1-ső legyen Hunyady János; 2-dik Hunyady Mátyás, a 3-dik Zrínyi ezrede. Dobay a középponti bizottmány javaslatát pártolja. Szacsvey szinte. Szász K. A hadsereg magyar legyen nyelvében, öltözetében, parancszavaiban, tisztjeiben, kormányzatában és szellemében; e tekintetben mondassék ki az elv, s bízassék a ministeriumra.

Palóczy L. Soha ne adja isten, hogy a hadminister javaslata törvénybe menjen. Hadminister úr ugyan azt mondja hogy ő magyar hadsereget akarna, hanem aztán itt következik a sok de, mindazonáltal, minek az a következése, hogy maradjon s legyen a hadsereg az előbbi azaz német lábon, mert a német tiszteket nem mellőzhetjük. — Az itt szolgáló német tisztek iránt semmi aggodalma nem lehet hadminister úrnak, mert kicseréltethetnek a német ezredben levő magyar tisztek által; a mely német tiszt* nek pedig kedve van magyar ezredben szolgálni, az tanuljon magyarul, vagy ha elbocsátatik is, nem lehet semmi panasza, mert becsületesen nyugdíjaztalak. A hadministemek a tisztek hiánya iránti aggodalma megszűnhetik, mert lesz magyar tiszt elég, csak a régi német lábon ne legyen a hadsereg. A jó vezért a csatatér neveli; példa Napoleon és tábornokai.

Mi a miniszerelnök úr által felhozott sanctió megtagadását illeti: erre egy példa van 1689-ben Angliában, hanem aztán a király mégis adta árát. Lehetlen, hogy ő felsége egy magyar hadsereget alkotó törvénytől megtagadja

a szentesítést; de akár tagadja, akár nem, itt legfőbb tekintet a haza boldogsága, szabadsága, függetlensége, és ő az országgyűlést semmi tekintetért nem akarja petitionális diaetává alacsonyítani. — Pálfy János indítványát kívánja elfogadtatni.

Mészáros L. Ismételve kijelenté, hogy most lehetlen a hadsereget magyarra alakítani, idd kell mindenhez, lehetetlenséget ne kívánjon tőle a ház; ő mint 35 éves katoná ismeri e tekintetben a nehézségeket.

Elnök jelenté: hogy holnap, pénzügyminister úr 1849-ki költségvetése osztályokban fog tárgyalatni.

Ezzel az ülés eloszlott.

XXXIII. ülés az alsóházban

aug. 18-án.

Több benyújtott kérvény, mint Pozsony városáé a zsidó emancipatio ellen, számos községeké, a legelő, fászás, irtványok tárgyában, a kérvényi bizottmányhoz utasított — Az igazoló bizottmány némely igazolt választásokról nyújtá be véleményét.

Perczel M. több kérdést intézett a ministeriumhoz, jelesül: tett-e a ministerium lépést Lombardia szabadságának biztosítására? mily választ adott a hadügyminister az osztrák hadügyministernek, ki tőle bombákat kért? és harmadszor: tett-e lépést a ministerium, hogy hazánk Carniolia és Carinthia részéről fenyegető betörések ellen biztosíttassák? — Az első kérdésre holnap ígért választ Kossuth; a többi kérdésekre Mészáros válaszolt.

Mészáros L. A második pontra van szerencsém felelni, miszerint igenis, a bécsi hadügyministerium felszólított, ha váljon nem adhatnánk-e át bombákat, melyekre szüksége van? Erre mindedig még semmit sem feleltem, hanem felhívtam valamennyi várparancsnokságot, jelentenék be, mennyi bombáik vannak, hogy azután mikor egyszer tudni

fogom mennyi van, s mennyire és meddig lesz szükségünk: e szerint adhassak feleletet. Egyébiránt annyit mondhatok, hogy mielőtt a bécsi hadügyministerium engem felhívott volna, ha váljon van-e szándékom neki, azon feleslegből, mely talán itt létezik, valamit átengedni, már ezelőtt, mondom, felkértem ugyanazt, hogy azon könnyen szétpattanó nagy kerekű vas bombákból, melyek csupán Csehországban készíttetnek, néhány darabot részünkre engedjen át, s erre igennel felelt, s kijelenté készségét, miszerint azonnal mi-helyt azon bombák az általam kívánt mennyiségben elköszülnek, ide is szállítja. S továbbá, minthogy hiányában voltunk az újabb fegyvereknek is, tehát erre nézve is felhívám a bécsi ministeriumot: nem akarnak-e egy részt átadni? S erre nézve is készséggel feleltek, s nem sokára talán néhány nap múlva, meg is fog érkezni. Ezen kívül különféle fegyver-szerszámokat, melyekre szükség van, készpénz mellett minden hónapban 600-at adni ajánlották magukat.

Mi a harmadik pontot illeti: váljon azon erősítések, melyek történnék, ellenünk vannak-e számítva? ezt nem tudom, de ha azon erősítésekről van szó, melyek akkor, mikor az olaszországi háború még mérlegben volt, azaz nem volt még bizonyos, hogy melyik részre fog hajlani a győzelem: úgy azt felelhetem, hogy ekkor igenis némely erősítések történtek; de nem azért, hogy talán ellenünk használ-tassanak; hanem azért, hogy ha a szerencse az ellenségnek juttatta volna a győzelmet, kevesebb erővel is a nagyobb berohanást, meg lehetett volna gátolni. Különben pedig, minthogy most egy gránátos zászlóalj Fiúméba induland, fel van általam szólítva, hogy ha e részben valami tudomást szerez, engem azonnal értesítsen; egyébiránt ha még más eszközeim is lesznek, melyek által e részben tudomást szerezhetek: úgy az interpellate ezen pontjára is meg fogok felelni, sőt fogok gondoskodni is, hogy a kár, mely okoztat-hatnék, kisebbitessék. (Helyes.)

A válasz mind a kérdéstevőt, mind a házat kielégít-

vén, a napirenden levő újonczállítási törvényjavaslat átalános tárgyalása folytatható.

Schmiedt H. A *pragmatica sanctio*ban lenne lévén az „*ad mutuam et reciprocam defensionem*“ és ezt kétféle *commando* mellett sikeresnek nem képzelhetvén, a felállítandó katonaság magyar lábára állítása ellen nyilatkozik. (zaj.)

Teleky L. Ha az átalános elveket felvesszük, köztünk nem nagy különbség van, mert minden szónok azon kezdte vagy végezte beszédét, hogy független önálló magyar nemzeti hadsereget kíván. De különbség van arra nézve, hogy egyik most akajja, a másik később. Figyelmeztetem a házat, hogy ez majd nem minden azelőtti harczaiban is így volt Mikor mi még a régi időkben azt mondták, hogy közös teherviselés, közös házi és hadi adó legyen, senki sem hozta az elv szentségét kérdésbe, hanem azt mondták, hogy nem ért meg rá a kor; s így az örökváltásra és más fontos kérdésekre nézve is, de utoljára is kimondotta az isteni gondviselés mindezek felett a „késő“ szót és azután rohanva kellett haladnunk, és sebesebben mint magok az indítványozók akarták, sebesebben mint ők valaha sejtették. És így ügyeljünk, nehogy a míg tétovázunk, ismét kimondja az isteni gondviselés felettünk a „késő“ szót, mely rettenetesebben fog hangzani most mint azelőtt, mert egy egész nemzet enyészete iránt végítéletet fog magában foglalni. Elhalasztani a kérdést nem lehet, de hiszem nincs is arról szó, hogy elhalaszszuk; lépni szükségképen kell, csak az a kérdés: előre-e vagy hátra felé? Most nekünk választani kell: vagy előre lépni, és azt mondani, miszerint kívánjuk és akajjuk, hogy a ministerium és abban a hadügyminister is foglalja el azon tért, melyet a törvény számára kijelel; vagy ki kell mondani, hogy azt nem akajjuk, és ekkor némi tekintetben azon tér csonkítva lesz, akkor hátra lépünk, és levonunk valamit a nemzeti függetlenségből. Én a dolgot tisztán így látom. — Mondatott, hogy sietnünk kell a védelemmel, s ebben azért nem határoz-

hatunk. Ámde ügyeljünk magunkra; hogy ezen sietséggel ne ámítsuk magunkat. Vegyük a dolgot a mint van. Hát Magyarországnak nincsen elég, független önálló hadserege? Úgy gondolom, a határőr-vidékieket is egybe véve többé mint, 120 ezer katonája van Magyarországnak; ezen respectabilis hatalom elég volna a nemzeti függetlenség biztosítására; miért nincsen tehát biztosítva? mert ezen 120 ezer ember úgy van organisálva, hogy némi részével csak félig,, az egészszel pedig éppen nem parancsolhatunk, mert a 120 ezer ember egymással szemben áll, miután Jellachich emberei is ezekhez tartoznak, valamint azok is, kik a rácsokkal kezét fogtak. Tehát ha már most négy-ötszáz ezer katonát állítunk is fel, ha nem mi tőlünk függnek, kérdem, a mi függetlenségünk inkább lesz-e biztosítva, mint most? azt gondolom, éppen nem. Szinte veszélyben lesz Magyarország mint jelenleg. Meglehet hogy nehéz lesz e tekintetben célszerű lépést tenni. De ha mi könnyű hivatást akarnánk ósá-gunkra vállalni, akkor nem is kellett volna a 200 ezret megszavazni, mert ez magában eredményt úgy sem teremt; s ha mi osztrák allianceban bízunk, magunkban nem, akkor minden védelmi intézkedésről le kellené mondani, és mindent csak e szövetségre bazirozni, mert minden más eszköz, melyet még használhatnánk, éppen azon szövetségese-
ben, a kikre némelyek annyira számítanak, bizodalmatlan-ságot szülne. Én igen csodálkozom azon, hogy midőn had-ügyminister úr azt mondja: igen nehéz a dolgot siettetni,és. az átalakulás, sok munkába kerül, mégis kétszeres munkát, akar magára vállalni, mintha megannyi teremtő ereje volna. Először midőn az újonczokat kiállítjuk, fel akarja használni teremtő erejét arra, hogy az újonczokból németeket csinál-, jpn s később azzal akarja magát mulatni, hogy ezen néme-tekké vált újonczokat ismét magyarokká varázsolja át. Ezen vállalat a legnagyobb teremtő erőt is kimerítené. De. legyen ez bár könnyű dolog is, ha; nem vezet célra, mi-nek a könnyebbet választanunk? Hiszen mi, midőn a nem-

sseti függetlenség zászlója alatt küzdöttünk, nem gondoltuk azt, hogy azon nemzeti függetlenség egy rózsaaág legyen, melyben kényelmesen nyugodhassunk, tudtuk azt hogy az pénzbe és véráldozatba fog kerülni, és a küzdsre készen voltunk. Késő már most a könnyebb utat választani akarni. Ha körütekintünk, mit tettek más nemzetek, mit tett Frankfurt, melyre nézve a függetlenséget semmi törvény nem biztosította? felállott és a haza képviselői minden eszközök nélkül kimondták, hogy haza legyen, mért hazát is kellett teremteni; hogy a haza nagy és hatalmas legyen, és első lépésnek tekintették a hadseregeknek megparancsolni, hogy nemzeti színekkel váltsák fel az előbbi színeket. Ezt tették ők s az isteni gondviselés fogja őket pártolni, mert a ki az igazság mellett elhatározottan küzd, azt isten és emberiség nem hagyja el soha, annak győzni kell És mi, kiknek a törvény teljes függetlenséget biztosított, kiknek törvénynél fogva a hadügyre nézve is minden alá van rendelve, mi most vonakodnánk azt megtenni, mi ezen törvényből egyenesen következik, mi elhalasztanak azt, mi a frankfurti gyűlés minden eszközök nélkül kimondani bá' torkodott? nem volnánk-e kénytelenek magunkat szégyenleni, hogy Frankfurt mögött annyira hátramaradtunk?

Különféle okokat hallottam, az ellenvélemény támogatására fölhozatni. — Némelyek azt mondják, hogy a katonai szellem igen jó, attól nem kell félni. Mások ismét azt mondják, a katonai szellem jó, de a katonaságot a nemzeti színek felvétele felzúdítaná. Én azt gondolom, hogy az efféle indokok, ha egymás ellenében állítatnának, lerontanák egymást, úgy hogy nem maradna belőlük semmi, valamint Demans macskái egymást fölfalták. Ha a katonaság Magyarország irányában hűes jó szellemmel viseltetik, nem képzelem, hogy a nemzeti színek fölvétele felzúdítaná, ha pedig nem bízunk benne, váljon mily okoskodás útján reméljük, hogy czélszerűn teszünk, ha annak Magyarország egész ifjúságát átadjuk. Váljon megegyezhetünk-e abban, hogy,

habár egypár hónapig is, Magyarország ifjúsága egy oly iskolában növeltesék, mely nem a nemzetiség érdekében működik, hanem inkább az ellen van irányozva. Én azt gondolom, hogy a magyar katonaság szellemét jól felhasználva akadály nélkül lehetne azt rögtön magyarrá átválttatni, mert én is igen sok jó, derék tisztet ismerek, kiknek nagy hasznát lehetne venni, sok ilyent ismernek barátaim is. A baj a jelen szerkezetben van, s én valóban mindent nem annyira egyeseknek, mint ezen szerencsétlen szerkezetnek tulajdonítok, melynek tulajdona az, hogy a katonák közt a jóakaratsnak hatását elzsibbasztja, és a roszakaratusnak nyit tág tért Míg ez fenmarad, addig a jobbaknak semmikép nem lesz hatalmukban szellemüket nyilvánítani. De ha a jóakaratusokat ügyesen magunkhoz csatoljuk, azt gondolom, az átalakulasi munkát rögtön keresztül tehet vinni, mert, hogy ne csatlakozzék minden jó gondolkozása hazafi azon hazához, mely a katonai érdemnek a jelen körülmények között oly kitünői eg fényes pályát nyit; azon hazához, mely az egyformaság elvét hozta be, mely hadisereg irányában is alkalmaztatni fog oly móddal, hogy nem lehet már Magyarhonban a katonaságra nézve különbséget a születés, hanem csak az érdem. — Nem gondolom, hogy épen a katonák sóvárognának azon régi rendszer után, melyre ha visszatekintenek, annyi méltánytalan mellözését látják az érdemtelves férfiaknak, és csak a születési előjogokkal bíróknak tekintetlen pártfogolás útjani előmozdítását; hogy ehhez ragaszkodnának, nem hiszem, midón oly fényes pálya nyílt e hazában, különösen a mostani körülmények között, midón a dolgok jelenleg oda fejlődtek, hogy a katonai érdem el fog homályosítani minden más érdemet; nem hihetem, hogy ők a régi modorú időkbe vissza kívánkoznának, midón holmi frakkformákért sanyargathattak a commandírozók által, midón annyiféle haszontalan játékra minden czél nélkül kiküldettek. Tehát mivel ezt lehetetlennek gondolom, hiszem, hogy módunkban lesz a

hadseregnek sympathiáját megszerezni, s nemcsak a tisztékét, hanem különösen a közlegényekét is, kiknek előléptetését biztosítottak szintúgy mint a tisztékét, megszűnván reájuk nézve is minden születési különbség. Mindezt felhasználva, azt gondolom, tökéletesen magunkévá tehetjük a lehető legrövidebb idő alatt a magyar hadsereget, ha htt emberek által kormányoztatjuk és vezéreltetjük.

Átaltérek most Deák F. igazságügyminister úr véleményére, s erre nézve csak azt mondom, ha azt annyi vitatkozások nem előzték volna meg, megegyezném abban, hogy mondjuk ki általánosan, miszerint mi magyar független önálló hadsereget akarunk, s a végrehajtást bízuk a hadügyministerre, elfogadnám igazságügyminister úr véleményét; de most már, a ki ellenkező véleménnyel van az iránt, mit hadügyminister úr nyilvánított, ily általánosságban nem nyugodhatok meg, mert az csak annyit tenne, hogy kimondjuk ^ az elvet, de annak végrehajtását azon modorban, mint hadügyminister úr kívánta, bízuk reá, s ez nem volna egyéb, mint ha az általa indítványozott javaslatnak minden részleteit elfogadnék. Mintán tehát a vitatkozások ezen tárgyat megelőzték, igazságügyminister urnák véleménye lehetlenné vált. — Hadügyminister úrnak terveire nézve tehát már kijelentéin véleményemet De a középponti bizottmány véleményében sem nyughatom meg, mert midőn én egy elvet kimondok, akkor én az abban foglalt eszmét a lehető legnagyobb kiterjedésben akarom alkalmazni, és azon transacts t, mely elvet mond ki, az elvnek pedig alkalmazását megnyirbálja, nem pártolhatom. Tehát tekintve azt, hogy nekünk egy független önálló magyar hadseregre van szükségünk, habár nem történhetnék is meg talán az ellenség előtt álló hadseregnek rögtöni átalakítása, de a többieket átalakítani lehet, s ha az átalakított hadsereggel az újonczok egy beolvasztatnak, azt nem bánom, de hogy az újonczokból a régi német rendszernek csak egyet is által adjunk, abba részemről bele nem egyezem. (A baloldal éljenez.)

Én azon véleményben vagyok, miként föl nem tehetni ő felségéről, hogy ezen törvényt, mely által egy független önálló magyar hadsereget állapítunk meg, ne szentesítse, mert szentesítette Magyarországnak függetlenségét, és a nemzeti ministeriumot, s tehát a szentesítésbe foglalta a nemzeti független önálló hadsereget is, úgy, hogy a ki ennek ellene mondana, a meghozott törvényt akarná megsemmisíteni és attól vissza lépni. Tehát mi nem ő felségétől félhetünk, hanem igenis azoktól, kik ő felségét talán környezik, és ellenünk működnek, de azt gondolom, hogy a gondolat, azoknak véleményét consultálni, messze van tőlünk, mert akkor alig tudnék magunkat elhatározni, bármely tárgyban is. A ki a magyar független nemzeti önálló hadsereget „casus bellidnek tekintené, az casus belli-nek tekintené irányunkban nemcsak a hadsereg függetlenségét, hanem Magyarhonnak nemzeti függetlenségét is. Mi az ily párt irányában nem alkuszunk, hanem ha már oda van dobva a keztyű, kénytelenek vagyunk elfogadni, mert függetlenségünket nem kockáztathatjuk semmi áron, és ha ily casus belli fenforogna, utolsó csepp vérünket, utolsó leheletünket is oda adjuk. Különös állásba jönénk mi, ha ezen törvényt nem tisztán hoznék, és ha a független magyar hadsereg felállítását bár mi ürügy alatt is halaeztanók. Hiszen a mi apáink már igen sok czélszerű és bölcs törvényeket hoztak, még a ministen felelőségnek is van nyoma törvényeinkben. Ulászló 6-ik könyve 7-ik cikkében: .biztosítva volt törvény által egy független önálló kormány, mely helytartótanácsnak neveztetett; biztosítva volt Magyarországnak függetlensége 1790-ben, hogy nem kormányoztalak ad normám aliarum provindarium. És mi lett mindennek eredménye? Semmi! a törvény holt betű maradt, mert apáinknak az volt nagy vétke, hogy fel tudtak ugyan használni bizonyos perczeket, némely betűknek törvénybe igtatására, hanem azon betűknek életet adni nem tudtak, és azért a törvény következés nélkül maradt, mert a osupa betű holt mulaszt, mely magában országot nem

üdvözíthet. Így jártak mindennel, így a helytartótanáccsal, mely, midőn független magyar kormánynak kellett volna lennie, végre a felsőbb kormánynak posta-hivatalává alázta le magát. Hát mi most ugyanezen rendszert akarjuk követni, s midőn a felelőség iránti törvényt meghoztuk, nem akaijuk azt életbe léptetni? Azt mondják némelyek, halaszszuk későbbre, és e halasztásban időnyerést látnak; én abban idővesztést találok, s minél későbbre halasztjuk, annál nagyobb lesz az akadály, életbe léptetni azt, mit törvényben már kimondtunk. Még egyre vagyok bátor figyelmeztetni a képviselőket. Mi tovább mentünk mint apáink, mi mertünk annyit, hogy többet merni az egész haza veszélyeztetése nélkül immár lehetetlen. Mi úgy tettünk mint Cortes: elégettük mögöttünk a hajókat, és mögöttünk nincs semmi, mint feneketlen tenger; nekünk tovább, előre kell menni. Megmondom miként értem! Parlamentaris kormányt akarunk felállítani, és ezen parlamentaris kormány fejében szétromboltuk régi alkotmányunk egész épületét, melynek egyes zugában a félénk is megférhetett a maga vis resistendijével; le van rombolva már a municipium, nincs többé vis inertiae; de hogy ez veszteség ne legyen, mit kell elérnünk? azt, hogy Magyarország öszpontosulva legyen az országgyűlésen, és hogy Magyarország képviselő testületének kifolyása, a ministerium, egy független önálló hatalom legyen, melynek ne csak joga legyen, hanem ereje is. Ha mi, miután szét döntöttük az épületet, megnyugszunk abban, hogy nekünk ezután is egygyel és mással egyezkedni kelljen belső dolgainkra nézve, s ezen képviselő testületet azon helyzetbe teszszuk, melyben voltak a régi alkudozó országgyűlések, kormányunkat pedig azon állapotba hozzuk, melyben voltak a régi modorú alkudozó cancellárok, kik idegen hatalmaktól függöttek; akkor azt mondom, elértük a centralisatiót, de nem az alkotmányos centralisatiót, hanem az absolutismus centralisatióját. Azt mondják, a nép nem pártol minket, meglehet, hiszen eddig miért pártolt volna? az aris-

tociatiának ügye desperált. Úgy volt, a népnek nincs finom nevelése, de jó tapintattal föl tudja fogni a dolgokat, és elszokta hagyni a desperált ügyeket. Vigyázzunk hogy a mi ügyünk is ne váljék desperált ügygé, melyet megnyerni nem lehet, mert akkor a nép is elhagy bennünket, és elfogunk veszni szégyennel. Még csak egyel Európa kivívta számunkra a szabadságot, nem mi, hanem az emberiség vívta ki, s megvárja tőlünk, hogy azt megérdemeljük. Ha szemlélni fognak minket a népek, és látni fogják, hogy mi, kiknek számára a független ministeriumot Európa vívta ki, kiknek függetlensége szentesítve volt, kiknek hatalma alá volt adva az ország, nem bírtuk elfoglalni a tért, melyet a törvény, király és Európa nekünk által adott, s minden kttl-ellenségtől menten, belelleneinket nem bírtuk legyőzni, s kénytelenek voltunk alkudozni az idegen hatalommal, a reactióval, azért hogy megmentjük magunkat, s néhány hónap alatt nem bírunk annyi önálló erőt teremteni, mely az országot fentartani képes, mit fog gondolni felőlünk? Kérdem tehát, miután a törvényt nekünk kivívta Európa, akarjuk-e, hogy a törvény valóságos legyen, akarunk-e független önálló hadsereget? Ha ezt nem merjük valósággal akarni, s nem bújuk kivívni, azt fogja Európa mondani: e nemzet nem érdemli meg, hogy szabad legyen.

Mészáros L. Teleki László beszédéből olyan forma tetszik ki, mintha szóló árégi rendszer imádója volna. Szóló nem mondta, hogy magyar hadsereget nem akar, de ha a görög istenek sem bírtak a lehetetlenséggel küzdeni, szóló még kevésbé bír. Teleki László azt is mondta, hogy szóló Hercules akar lenni s kétszeres munkát tenni, azzal, hogy mikor az ujoncz megtanulta a német szavakat, akkor akarja a magyar szavakra tanítani. A közemberre nézve mindegy, akar azt mondják neki „halb rechts, halb links“, akár pedig azt: jobbra, balra. De vegyük a Gyulay, Sándor, Vasa, vagy Turszky ezredeket, mit mondanak a tiszték, ha magyarul keli commandírozniok. (Zaj.) Itt a kétszeri munka nem az alatt-

valót illeti, hanem a fellebbvalót, kinek tanulni kell, hogy másokat taníthasson. Itt a régi ezredekről van szó. Szükségünk van minden erőre, akarmilyen nyelvű legyen; ne veszítsünk belőle semmit, hanem használjak fel törvényes úton a haza megmentésére. —

K e m é n y Zs. Mondassék ki elvül, hogy magyar seregre van szükségünk, a legszélesebb értelemben a katonai parancstól kezdve az adminisztráció minden ágában.

Antal M. (verőczei képviselő, szántóvető polgár.) Én nem vagyok kitanult ember, hogy hosszú predikációval és hosszú szavakkal álljak elő; hanem mint verőczei, s így egyszermind a ráczok által választott és ide küldött képviselő, kevés szóval de bátor lélekkel kimondom, hogy csak magyar katonaságot óhajtok és kívánok felállíttatni. (Éljen.)

Vagyon A. a központi bizottmány véleményéhez járul.

Buday A. Ha a központi bizottmány javaslatát a hadtgyminister kivihetőnek találja, abba bele egyezik, úgy ti., hogy a kiállítandó sereg egy részével a 3-dik zászlóalj kiegészíttessék; de hogy a 4-dik zászlóalj miért kelljen akkor, mikor a honvédsereg igen jól megfelel a czélnak; azt meg nem foghatja. A honvédsereg s tüzérek magyar lábba állíttattak, ennek örül; de tovább kell menni; a mostani fenálló hadsereg maradjon meg úgy, a mint van, de az újonnan állítandó sereg állíttassék tökéletesen magyar lábba.

K u b i c z a P. magyar hadsereget kíván.

Ezzel az ülés eloszlott

XXXVI-ik ülés az alsóházban

aug. 19-én.

Nógrádmegye Pencz helységének kérvénye a hűbéri viszonyokból kibontakozás tárgyában a kérvényi bizottmányhoz tétetett át A képviselők a holnapra eső sz. István ünnepélyem megjelenésre hívtak fel az elnök által. Ennek

folytán Ivánka Zs. indítványára István nádor teljhatalma kir. helytartóhoz üdvözlő küldöttség neveztetett ki. Az olasz kérdésre tegnapi interpellatio folytán Kossuth L. felolvasó a ministeriumnak azon határozatát, melyben a külügy-minister úrtól a képviselőhöz megállapított politicájának az olasz ügy jelenlegi kifejlődésében mikénti alkalmazásáról és valószínűsítéséről felvilágosítást szorgalmaz, ettől függesztvén fel a válaszadást. Gr. V a s s kérdést tón a ministeriumhoz, mely lépéseket tett Erdély és különösen Kolozsvár és Magyarország közti gyors és jutányos közlekedés létesítésére. E kérdésre a ministerium szinte kielégítő választ adott. Ezután a napirenden levő újonczállítási törvényjavaslat került szönyegre.

Kossuth L. Uraim! már volt alkalmam e ház teljes Illésében a fenforgó tárgy iránt személyes véleményemet kinyilatkoztatni. Ha véleményemről van szó, én e perczen is azon véleményben vagyok, melyet ez ügyben mindig magaménak vallottam, és e véleményem röviden ebben áll:

Az 1848-iki 3-ik törvény cikk Magyarországának viszszaadása azon önálló kormányzatot, melyre mindig joga volt, s melyet 50 év előtt különös, igen is világos törvénynyel is biztosított maga számára. Ezen törvényiek véleményem szerint természetes következése: hogy Magyarország minden beldolgainak önállólag kell intéztetni s kormányoztatni, a külviszonyokba pedig, Magyarország érdekeinek szempontjából, azon befolyással kell bírni a magyar kormányának a külügyek elintézésében, mely nélkül egy nemzet önállónak nem mondathatik.

Ennek nézetem szerint természetes következése, hogy valamint a polgári igazgatást úgy a katonai igazgatást is, az önnálló kormányzatot biztosító törvény értelmében, magyar önnálló szellemben kell rendezni. (Helyes.)

Ennek uraim! két módja van elvben. — Az egyik mód az, hogy a hadsereg, mely van, magyar lábba állíttassák, — és ezen magyar lábba állított sereghez csatoltassék mindaz, mit a nemzet az ország védelmére újjólág felajánl.

A másik mód: hogy ha a fenálló seregre nézve, mert ellenség előtt áll, teljességgel nem alkalmas az idő arra, hogy most tanítási alakulásával rögtön foglalkozzék a végrehajtó hatalom, — ha, mondom, a körülmények meg nem engedik, — tehát a mi újonan állíttatik, az állíttassék magyar lábura, nehogy ismét először más lábura állíttatván, később át kelljen alakítani.

Ez az alternatíva elvileg.

Lássuk már most, hogy ezen alternatívának minő befolyásai lehetnek a haza veszélyeztetésére, vagy a haza biztosítására.

Megvallom uraim! hogy én szeretek bizonyos dolgok-goknál nem egyébről beszélni, mint csupán s egyedül annyiról, mennyiről szükség van.

A háznak és a ministeriumnak közvéleménye, mert kivétel nélkül a hadügyminister úr is több ízben kijelentette, hogy a magyar sereget, az önálló kormányzást behozó törvény természetes következtése gyanánt, magyar lábura kell állítani. In thesi e részben nincsen különbség a vélemények között, hanem csak az alkalmazásról, a kivétel idejéről s módjáról van szó. És midőn e tekintetben a vitatások már napok óta folynak, megvallom, egyet sajnálok. Sajnálom azt, hogy a vitatások nagy részét azon eszmének mutogatása foglalta el, hogy szükség van magyar lábura felállítandó hadseregre, mit vitatni szükség nem vala; mert e tekintetben mindnyájan, a ministerium úgy, mint a ház, tökéletesen egy véleményben vagyunk, (tetszés) s mihelyt az elfogadtatik, az elv úgy állíttatik fel, mint a melyben mindnyájan találkozunk, a vitatásoknak mindkét részről sok fullánkja elvész.

Ha magát azon eszmét is mutogatni kell, hogy Magyarországának önálló hadseregre van szüksége, akkor természetesen kifejtik azon kétségeskedés: hogy váljon az bizonyos más helyeken kedvesen vagy kedvetlenül fog-e fogadtatni? És a mint a haza veszélyének érzetében egyik

vagy másik, kedves vagy kedvetlen hatását érez, akkint mér-sékli e részben véleményét.

Én pedig azt mondom, s talán nem teszek azükségte-len dolgot, ha néhány szavai megmutatni iparkodom: hogy Magyarországon magyar hadseregnek felállítása, nemcsak hogy nem dynastia-ellenes gondolat, hanem egészen dynas-tiális gondolat.

Mozgalmas időkben a rász akarát minden fegyvert felhasznál, és á fegyverek egyike: gyanúsítani nemzeteket, gyanúsítani egyeseket oly czélokról, melyeket nem bírnak.

Vannak, kik Magyarországot az ausztriai háztóli elsza-kadás szándokával gyanúsítják. Ezt nyíltan, s merem mon-dani az összes nemzet nevében: egy alávaló rágalomnak nyilatkoztatom. (Közfelkiáltás: úgy van.)

Magyarország hú az ausztriai házhoz, mert hisz ha nem volt volna hú, váljon a martinai napokban, midőn Eu-rópának minden oszlopa ingott, — nem nyilatkozott volna-é más tendentiája? És nyilatkozott-e? Azt mondom: nem, és pedig a mozgalmak azon pillanatában, midőn hideg vérrel még a leghiggadtabb férfi sem bír, midőn szenvedélyek a indulatok nyílt tért találtak, — akkor sem nyilatkozott Ma-gyarországon anti-dynastiális szellem; és ez oly biztosíték, melyet az ausztriai ház Magyarország hőségre nézve bizton elfogadhat.

Már most kérdem: ha Magyarországnak önálló serege lesz, olyan lesz-é az, melyre a dynastia nem támaszkodha-tik, — nem inkább olyan lesz-e, melynek hőségre és vi-tézségére a magyar király, kinek a nemzet húséges alattva-lója, kétszeres biztossággal támaszkodhatok; mert nem pusztán a kényszerítés parancsolja, hanem a haza és fejedelem egyesített, egy eszmében összeforrott gondolatai iránti hő-ség fogja lelkesíteni a hadsereget, és lelkesíteni fogja. Idők következhetnek — bár a körülmények néhány hét óta némileg változni látszottak — hogy az ausztriai ház-nak biztos álláspontja nem leend más, mint Magyarország;

a dynastiának érdekében áll tehát, hogy Magyarországon oly hadsereg legyen, mely a magyar haza szeretetét, a király szeretetének s hűségének eszméjével, lelkesedésben egyesítse. Ezen hadsereg lesz az ausztriai ház fenállásának legbiztosabb támasza. Mert hiában, uraim! a múlt időknek nagy hibája van, nagy véték t. i., hogy Európa fegyveres ereje, mindazon országok és birodalmakban, melyek több tartományok agglomeratióját teszik, akként alkottatott, hogy a katona a polgár életből — hogy úgy széljak — expropriáltatott, és megszűnt lenni magyar, német, vagy cseh, hanem volt egyes egyedül katona.

Egy ily hadsereg vészek napjaiban nem biztos támasza a trónnak, ennek csak ott van támasza, a hol a katona egyszer mind polgári érzettől is van lelkesítve, és mint olyan, a haza iránti hűséget a fejedelem iránti szeretettel kapcsolja össze. (Zajos tetszés.) Én tehát az önálló magyar seregnek felállítását nemcsak nem antidynastialis, hanem egyenesen dynastialis eszmének tartom, s midőn az országgyűlés a magyar önálló hadseregnek eszméjét kimondja és létesítésére lépéseket tesz, akkor fekteti meg a dynastiának biztos basisát. (Köztetszés).

Pedig el fog következni a vész napja, mert egy ephemer győzelem a század szellemét nem riaszthatja vissza medrébe, és ha az rögtön nem folyik is oly sebesen, mint valaha, de annyival inkább fog kitörni, ha erőszakkal viszatartóztatik azon menetelében, melyet számára az isten, a polgárosodás, a szabadság eszméje, és az érett Európának lelkülete kiszabott. (Harsány éljenzés és taps.)

Az a baj uraim! hogy ily mozgalmak körében vannak emberek, kik, ha feltűnik bolygó tűz gyanánt némi kedvező körülmény, azt hiszik: hogy már a világ sarkából van kifordítva, pedig teljességgel nincsen kifordítva. Vagy talán az ausztriai nép irányában, kivel én barátságos egyetértésben akarok lenni, kivel a találkozó érdekeket ki akarom egyenlíteni, a kölcsönös jogszabadság és méltányosság alap-

ján; váljon áll-e annak ellenében a magyar hadsereg? Azt mondom: nem. Ugyanis, mit akarunk Ausztria irányában? Akarunk-e suprematiát? Én nem akarok, s azt gondolom: a magyar nemzet sem. (Közfelkiáltás: úgy van!) A magyar nemzet magának önállást, magának a közös fejedelem szívében is koordinált, de nem subordinált államot akar. (Harsány tetszés.)

Mi önálló kormányzatot akarunk, valamint az ausztriai nemzet akar. Mi nemcsak nem irigyeljük azt, hogy az ausztriai nemzet önálló kormányzással bírjon; sőt mennyire barátságunk- s erőnknek morális súlya e részben hatással lehet, mint legközelebbi időkben volt is, kétségtelenül örömet nyújtunk az ausztriai nemzetnek segédkezet, s én, a szükség érzete által az ausztriai nemzetet is sokkal felvilágosodottabbnak hiszem, mintsem, hogy ha valósággal megérett a szabadságra, szabadságát úgy akarná érteni, hogy Magyarország neki alárendelve legyen, valamint ő nem akarná túrni, s jól teszi, ha nem túri, hogy Magyarországnak subordináltaesék, úgy, ha szabad, ha derék, ha igazságos nemzetnek akar nevezetni, álmodnia sem szabad arról: hogy neki a magyar nemzet subordináltassék; hanem különös állás, különös szabadság, egység a közös fejedelem személyében: ez azon állapot, melyet szem előtt kell tartani, s ki azt szem előtt nem tartja a Lajthán innen, a Lajthán túl, ő, és csak ő, s nem más a dynastiának ellensége. (Tapsvihar.)

Ennyit akartam erről mondani. Most mi a dolog kivételéi: e részben a ház hallotta a hadügyminister vélekedését, vélekedésemet hallotta másszor, és most is; és sajnálom, hogy e tekintetben, és meg akarom engedni, talán azért, mert a katonai téren annak ezer bonyodalmaiban, a practicabilitás ösvényén nem vagyok eléggé jártas, véleményem a hadügyministerétől különbözik.

Én uraim! és mi mindnyájan, kik a ministeriumban vagyunk, számot vetettünk magunkkal, és számot vetettünk a körülményekkel, számot vetettünk a lehető következményekkel, arra nézve, hogy ridegen a kiegyenlítés s kiengeszel-

telés megkísérlése nélkül ragaszkodunk egymás irányábani véleményeinkhez, s arról győződünk még, hogy ezt talán máskorra kell halasztanunk, és most az egységet, minden erőnek egyesítését meg kell kísérteni (igaz). Én ezen szükségnek, az erők egyesítése szükségének, véleményemből, ha már meg kell lenni, örömet áldozok annyit, mennyit a haza veszélye nélkül áldozhatni gondolok; többet nem. Uraim! most, alkalmasint e perczben, midőn mi a haza megmentése felett tanácskozunk, más polgártársaink egy magasabb áldozatot hoznak a hazának: vérüket, épen e perczben. (Éljenek.) Kevés órák meghozhatják a diadal, meghozhatják a veszteség hírét. Én hiszek a nemzetben, és hiszek a házban, hogy ha győzelem hire lesz, méltányolni fogja mindazok áldozatát, méltányolni annyival inkább, mert hálával tartozunk azoknak, kik szabadságunkért, önállásunkért vérüket ontják. Ha pedig a veszteség hírét hozzák, nem fogunk elcsüggedni, mert veszteni lehet, de nemzetet eltiporni nem.

Ha veszteség híre jön, ez ingerül fog szolgálni arra, hogy minden kisebb dolgainkat félre téve, minden ember, kinek izmában erő van, oda vigye áldozatul. (Igaz!) Én tehát uraim! nem akarok arról szólni, hogy a háznak határozata milyen befolyással lehet a hadseregre, mert azt gondolom, akármit fog a ház határozni, Magyarország megvédői iránt hálás lesz, és ha a győzelem híre jön, de ha a veszteség hire jön is, én egyik leszek, ki a házat fel fogom hívni, hogy ezen hálát nyilatkoztassa ki, a lehető legnagyobb mértékben, mely csak a hazától kitelik. Annyi igaz, hogy, mert ellenség előtt állanak hadseregeink, egy abstract eszmének, melyet mindnyájan helyesnek ismerünk, kivitele bajokkal jár. Én ezen practicus nehézséget elismerem. Én ezen practicus nehézségnek a körülményekkel! megalkudásnál a kénytelenségnél fogva engedek annyit, mennyit engedni lehet, hogy a haza biztosítatlan ne maradjon. És azért tisztelt bajtársamat, hadügyminister urat, itt is felhívom, a mint felhívtam a ministeri tanácskozások-

ban, hol, ne tegyünk belőle titkot, a vélemények különbsége már napok óta zsidbasztólag hatott, és a hole pontban a véleményeket egyesíteni sikerült, felhívom tisztelt bajtársamat, hadügyminister urat, hogy itt a ház előtt is hozza meg azon áldozatot, mely áldozattal a haza megmentőjévé válik. A határ, meddig én megyek; ha ez által egyesülést, központosítást lehet eszközölni, annyiból áll: elvül mondasák ki mindenek felett, hogy a magyar hadseregnek magyar lábra kell állítatni; e részben azonban magam részéről, mert az errőli tanácskozásnak még nem volt ideje, kijelentem, miként én ezt nem akarom úgy értetni, hogy ha, a mint hiszem, sikerülni fog Horvátország pacificatiója, Horvátországra nézve, e részben, saját nemzetiségének tekintetében, kivételnek helye legyen-e vagy sem? Már a törvényhozás és ministerium kezét előre megkötve érzem. Hanem a magyar hadsereget magyar lábra kell állítani. Ennek kivételére nézve, minthogy ellenség előtt állunk, minden gyalog magyar ezredek 3-ik zászlóaljának kiegészítését, mi az előttem ismerete calculusok szerint, mintegy 12 ezer emberre menne, elfogadom. Azontúl pedig az volna az egyesülési pont, hogy ezentúl a többi állítandó hadseregből a már néhány hetek óta kiállítatni kezdett honvéd zászlóaljok szaporítottassanak. És hogy ne legyen e részben semmi fenakadás, ha netalán a hadseregbeli tiszti kar ez által a maga előmenetelét, melyre méltán igényt tarthat, hátráltatva érezné, mondassák ki a törvényben, hogy ezen honvédzászlóaljokhoz a mostani hadseregben lévő tisztek fele vagy harmada tisztkül alkalmaztassék. Igen természetes, hogy a honvédek magyar lábon lévén organizálva, a folytatásnak is ezen lábon kell lenni. A huszárezredekre nézve hajlandó vagyok megegyezni abban, hogy történjék kivétel, és a huszárezredeknel a reserv divisiókat, vagy miként neveztetnek, egy szávai ott azt is felállítanám, mit a gyalogságnál nem. Ezt több más okoknál fogva csak azért is, mert a lovasságbani gyakorlás több időt, rendtartásbai bele szokást,

több gyakorlást kíván, és ennél fogva a különben is mindig igen derék magyar szellemű huszárezredeknek egész lábra állítását a Hazára nézve jónak látom. Nyíltan kijelentem, miként azon vélekedésemmel, hogy a gyalogságnál a 3-ik zászlóaljnak teljes lábra állíttatván, a többiekből honvéd-zászlóaljnak képeztessenek, egyáltalában nem azon okból indulok, mintha a hadsereg iránt bizalmatlansággal viseltetném; mert ha a lelkek mélyébe belátnánk, ki tudja, talán nem volna-e közöttünk is egy vagy más individualitás, kinek ha szívébe látnánk,olyannak találnánk, mi bizalmat nem érdemel; és így lehetnek egyes egyének a hadseregnél is, de veszélyesebb dolog nem lehet, mint egyes emberek bűnét egész hadseregnek imputálni. Azért kinyilatkoztatom, hogy midőn ezen véleményben vagyok, és ha hadügyminister úr is meg egyezne, talán kiegyenlíthető, hogy negyedik zászlóaljnak ne állíttassanak fel, hanem a honvédek zászlóaljai szapori Itasának. Ez nem bizalmatlanság. Különben is el fogja dönteni a mai harcz, mely mai nap reggeli 4 órától kezdve foly, a bizalom kérdését Hanem csak azon szempontból indulok, mert Magyarország önálló; Magyarország minden ügyének önállólag kell kormányoztatni, következve a hadseregnek is. Ez közértelem. Tehát a negyedik zászlóaljakat miért ne állítsuk oly modorban, hogy mindjárt létesíttessék az, mit létesíteni az egész háznak és ministeriumnak feladata. Tehát magyar lábra állíttassák, hogy ne kelljen kétszer tanítani. Mostani időben nem tudja az ember, hogy a katonaságra huzamos ideig nem lesz-e más végett is szükség, mint, hogy mindig taníttassák. Tehát szaporítsuk a honvéd-zászlóaljakat, s idővel, az ütközet megszűnván, intézkedéseket lehet tenni, ez ide, ez oda megy. De hogy ne gyengítsük meg azon seregeket, melyek ütközetben vannak, a harmadik zászlóaljnak completirozását elfogadhatónak vélem. (Helyes.) E tárgy három nap óta vitattatik, és e tárgyat mindenki megvitatta önmagában; a crisis perczében élünk, és nincs ember, ki megmondhatná, hogy egy bizo-

nyos határozat minden következeiseiben mind resultatumokat fog hozni. Mert valamint a győzelmeknél, úgy a nemzetek sorsának eldöntésénél is, Cicero szavai szerint, sokat tulajdoníthat magának a szerencse, sokat más körülmények. És épen, mert bizonytalan a calculus, e bizonytalanság tekinteténél fogva vagyok hajlandó véleményemből annyit engedni, mennyit kijelentettem, és szerencsémnek tartanám; ha sikerülne a megoszlott véleményeket ebben egyesíteni; Mert meg vagyok győződve, hogy egyesült erőre van szükségünk. Egyesüljünk tehát úgy, hogy ezen egyes pontokra nézve minden ember számot vetvén lelkével, ha azt nem találhatja is fel ezen véleményben, mit én sem találok fel, hogy ez minden vélemények között a legjobb volna, de feltalálja legalább azt, mit én is feltalálok, hogy ezen vélemény által nincs semmi veszélyeztetve a hazára nézve; a cél pedig, melyet kitűztünk magunknak, nagyrészen elérve van, s a mi elérve nincs, az által, mi elérve van, biztosítatik. (Éljen!)

Mészáros L. (Hosszas éljenzés közt szószékre lép). Tisztelt képviselő ház! Ha Valamikor szerettem volna philoephus lenni, most szeretnék, mert azok a világ kezdetétől fogva mindig csak a kezdetet keresték. Nem lévén philosophus, egy ilyen szónoklat után nekem a kezdet még nehezebb, mert sem philosophus, sem bölcs nem vagyok. Eddig olyan szerencsétlen helyzetben voltam, hogy tán a háznak kívánságát nem fogtam fel, vagy tán a tisztelt képviselőház kívánságát nem bírtam magamévá tenni, s nem bírtam a 'magam meggyőződését a tisztelt képviselők meggyőződésével kiegyenlíteni, nem tudom, ha azzal, mit most fogok mondani, meggyőződésünket kiegyenlítem-e, vagy azon lelkes éljéneknek, melyeket alázatosan megköszönök, képes leszek-e megfelelni? Én kimondtam, mivel magyar vagyok, én is szeretem a magyart, s szeretem a magyar hadsereget, következő, mivel a független magyar ministeriumnak én is egyik, talán leggyöngébb tagja vagyok; talán annak követ-

keztében a független magyar sereget is szeretem. (Éljen!) Hanem, mivel tanulásim s tapasztalásim közben olyasmit tettem magamévá, mit egy ily seregnek jó célra való fordítása mellett szükségesnek tartok, azt oly alapra szerettem volna fektetni, melyben állandóságáról kezeskedhettem volna; mivel azt céloztam, hogy valamint a katonát szerettem volna polgárosítani, úgy a polgárt szerettem volna katonásítani, hogy az egész ország harczias szellemű legyen, melyre talán egy darabig szükségünk lesz. Hanem mivel most az idő szorít bennünket, oly eszközökről kellett gondoskodnom, melyek célunknak legjobban megfelelnek. Én tehát azt gondoltam, s abban találtam meggyőződésemet, hogy azon seregnek, mely a haza megmentésére tettelesen működik, valami bizalommal tartozunk a megütközés előtt, alatt és után. (Igaz.) S mivel én ott láttam a legjobb eszközt, hogy azon erőt, melyre szükségünk van, leelőbb kiképezhessük, hogy mire legfőbb szükségünk van, leelőbb használhassuk, gyakorlati szempontból azt mertem ajánlani. S megvallom, nem hittem volna, hogy ily nagy ellenszegülésre találjak. Én ugyan semmivel sem érdemeltem meg a bizodalomát, de akarom megérdemelni, mert én csak azon bizodalomát szeretem, mely tetteken alapul. Önök szívesek voltak megadni azon bizodalomát, mielőtt tettekkel mutathattam volna valamit. Hát miért voltak oly nagyon pazarlók, magoknak tulajdonítsák, s most pazarló létükre egyszerre fősvények akarnak lenni. Azon bizodalomnál fogva, melyet oly pazarlólag rám árasztottak, követelhettem volna, hanem is egészben, csak egy kissé legalább, azon bizodalommal lettek volna, hogy mikor azt mondom: én akarom, hogy hadseregünk minél előbb magyar legyen, s hogy semmi időt, semmi erőfeszítést nem fogok kímélni, hogy a ház kívánságának minél előbb megfeleljek, hát talán akkor egy kis bizodalomát érdemeltem, s hogy. megtagadták tőlem, megbocsássanak, egy kevésbé fáj. Bizodalmatlanságot is matattak. (Nem.) Hanem mivel végezni kell ezen

dolgot, s mivel látom, hogy a ház kívánsága soha sem fog azon mértékben az én óhajtásommal, kérésemmel és tapasztalásból előhordott okokkal megegyezni, hát örülnék, ha legalább azon jutalmam volna, hogy mikor itt a vezért győzik le, legalább a vezéreltek győzzenek a hazának. Hanem a mint tisztelt bajtársam mondta, volt egy kis egyenetlenség köztünk ezen pontra nézve, s ezen egyenetlenség áll még most is, mert én meggyőződésemben maradok, s azt nem áldozom fel senkinek, hanem azon meggyőződésemet, mivel a ház ágy akarja, annak alája vetem. (Hosszas éljenzés.)

Uraim! az én személyemre nézve ez egy komoly szó volt, mert múltamnak nagyobb részét ez által elvágtam, adott szavamat be nem váltottam, s mikor ezt tettem, mint katona, bizony, sokat tettem. S én nem tudom, lesz-e ez méltányolva azoktól, kiknek ígértem valamit, hibásan az igaz, de reményiem, hogy mint katonák, polgárok és hazafiak, meg fognak nyugodni. Hanem mivel meggyőződésemet a hágnak alája vettem, kérem, osszszuk el ezen felelősséget egymásra. Én, mi tehetségemben áll, mindent meg fogok tenni, hogy azt, mit tudok, életbe is léptessem, de egyeztetési pontot kérek; mert azon gazda, kinek 1000 forintja van, ha mind az ezeret elkölti, nem jó gazda, mert rendkívüli esetekre is kell hagyni tartalékai. Tehát én is tartalékot kívánok, mert a nélkül nem tehetek semmit. Nem kívánok tartalék-zászlóaljkat, azaz a botrányt szült 4-ik zászlóaljkat, hanem kívánom, hogy azon seregből, mely most kevés «iámban működik, hogy abból a tartalék-osztályok betanítására el ne kelljen venni feleslegesen. Oly rémképek ezen 4-ik zászlóaljkat, hogy mihelyt a 4-dikről szól az ember, pedig az még sem nem pythagoricus, sem nem vész-jósló szám, hanem ha 3, vagy 7 volna, akkor talán találnék valamit, mert én is bűbajos vagyok. Tehát valamint minden jó gazda tartalékot tart, úgy nekem is adjanak, hogy könnyebben működhessen. Én köszönettől vettem, hogy a sor-

ezredek^{ből} egy részt szabad lesz a honvédekhez által tenem, hanem én egyenesen kikérem, hogy a s^orezredek^{ből} felét tegy^{ük} által. Nem tudom, mennyire egyenlített^{em} ki a dolgot azzal, mit itt szerencsés, vagy ha úgy akarják, szerencsétlen voltam kimondani. (Éljen!)

Irányi. Kossuth indítványa s a hadminister engedménye által ki nem elégített^{vén}, Pálffy indítványát pártolja. Bogdanovics, Fábián, Kálóczy, Halász szinte Pálffy indítványát pártolják. K á 11 a y Ö. Kár hogy a ministerium minden kérdést ministen kérdéssé tesz, mert ministeri crisis jelen körülmények közt senki sem akarhat Tekintve az alvidéki lázadást, mely csak név szerint rácz-lázadás, valójában pedig a bécsi kormánytól támasztott lázadás, mint ezt a gallícziai események igazolják, — tekintve a katonatisztek nagy részének idegenkedését, tisztán magyar hadsereget kíván.

Ezzel a hadügyi törvényjavaslat általános tárgyalása befejezt^{vén}, az ülés eloszlott.

XI-ik ülés a felsőházban

aug. 19-én.

Az ülés tárgya, a nádor kir. helytartónál teendő névnap i tisztelkedés volt. Géczy P. honti főispán indítványozá, hogy az egész ház a primás szónoklata mellett menjen. Mi határozattá is emeltetett azon módosítással, hogy szónok ne a primás, hanem a ház elnöke legyen. Az ülés végén még az elnök meghívá az ősi szokás szerint megtartatni szokott szentistváni ünnepélyre a várkápolnába a ház tagjait.